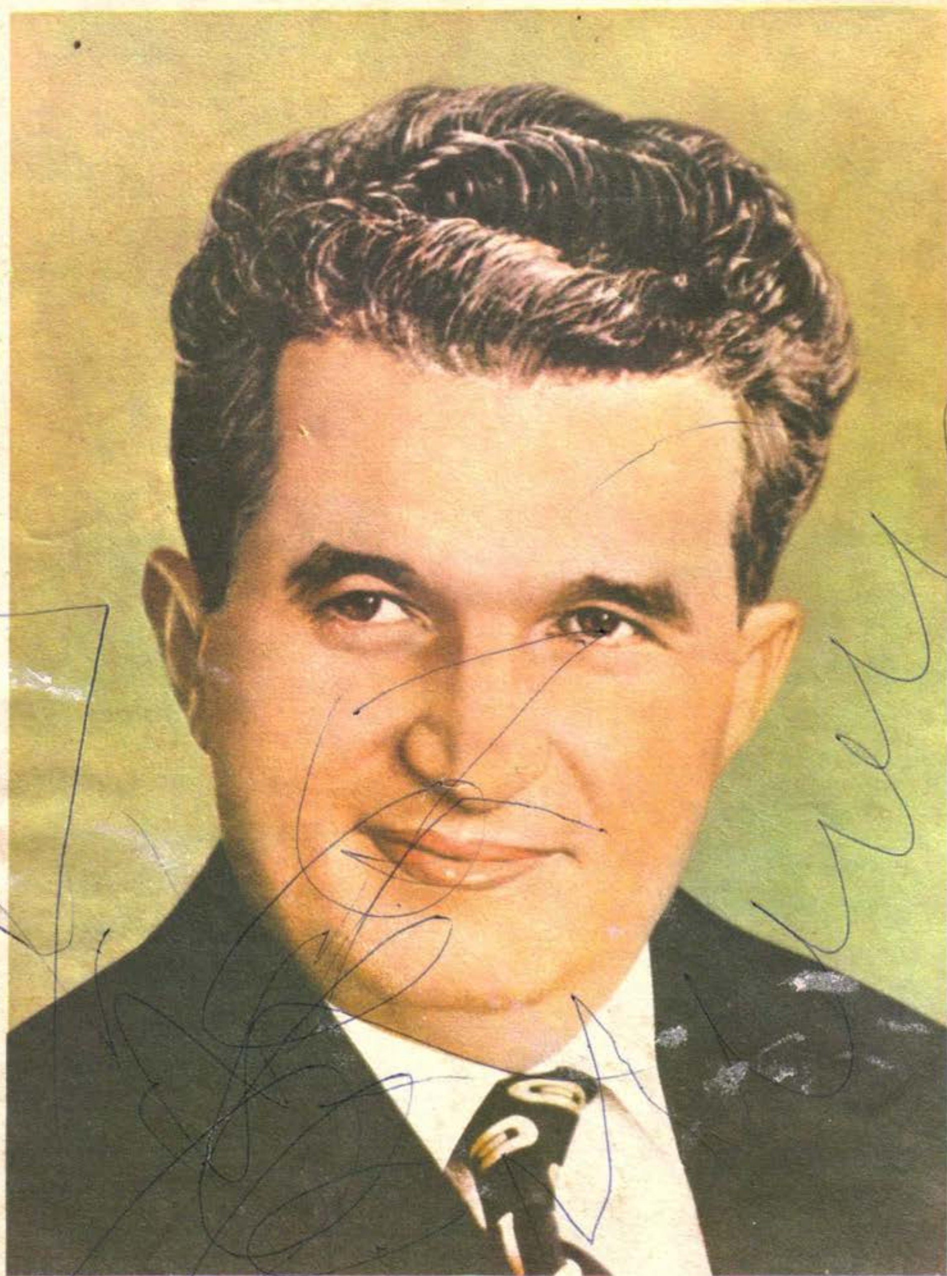

flacara '87
ALMANAH

TOVARĂŞUL NICOLAE CEAUŞESCU

SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN
PREŞEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
PREŞEDINTELE FRONTULUI DEMOCRAŢIEI ŞI UNITĂŢII SOCIALISTE

REPUBLICA — ANUL 40

Eveniment memorabil, cu profunde semnificații în istoria poporului român, proclamarea Republicii, la 30 Decembrie 1947, a marcat trecerea întregii puteri de stat în mîinile clasei muncitoare, în alianță cu țărănimea și cu celelalte categorii de oameni ai muncii, instaurarea celei mai democratice forme de guvernămînt din istoria națiunii noastre. A început, astfel, o etapă superioară în dezvoltarea statului român, a societății românești în ansamblul său — etapa revoluției și construcției socialiste.

Instaurarea Republicii a fost rezultatul nemijlocit al revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, începută la 23 August 1944, al transformărilor social-politice profunde înfăptuite în România la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, re-

prezentînd o strălucită încununare a luptei maselor populare, a forțelor progresiste ale societății, în frunte cu Partidul Comunist Român, pentru cucerirea deplinei independențe și suveranități naționale, a dreptului sacru al poporului român de a fi stăpîn în propria sa țară. Menținerea vechii forme de stat pînă la sfîrșitul anului 1947 a rezultat din condițiile istorice specifice — de ordin intern și internațional — ale pregătirii și desfășurării revoluției de eliberare socială și națională, ale evoluției ulterioare a vieții politice românești. După cum se știe, inițial, regele și cercurile palatului — apreciind cu luciditate consecințele pe care le va avea atitudinea lor în acele momente grele pentru țară — s-au alăturat acțiunii concertate a coaliției antifasciste, făurită de P.C.R., pentru doborîrea dictaturii antonesciene și eliberarea teritoriului național de sub dominația hitleristo-horthystă. Partidul Comunist Român, care, de-a lungul întregii sale existențe, se afirmase ca promotor al idealului republican al maselor populare, a considerat că, în condițiile create imediat după victoria insurecției, înlăturarea monarhiei nu era la ordinea zilei, ci, dimpotrivă, se impunea conlucrarea cu ea, în scopul rezolvării problemelor vitale ce stăteau în fața poporului român. În același timp, partidul comunist a ținut seama de realitatea că regele și cercurile palatului exprimau interesele economice și politice ale claselor exploatatoare, că în jurul lor se raliau forțele conservatoare. În consecință, împreună cu celelalte forțe revoluționare, a contracarat poziția de duplicitate și obstrucțiile palatului, acționînd astfel încît să se creeze treptat premisele obiective și subiective ale abolirii monarhiei și instaurării Republicii.

Adunarea deputaților întrunită în ședință extraordinară în după-amiaza zilei de 30 Decembrie 1947, luînd act de abdicarea regelui, a consfințit abolirea monarhiei și a adoptat legea care consemna transformarea statului român în republică. Totodată, ea a adoptat textul Proclamației guvernului, în care, printre altele, se arăta: „Monarhia constituia o piedică în calea dezvoltării țării noastre spre un regim de democrație populară, care să asigure tuturor celor ce muncesc bunăstarea materială și culturală, să asigure independența și suveranitatea statului român. Prin înlăturarea monarhiei se deschid democrației noastre populare căi noi de mărețe înfăptuiri... Să înălțăm noua formă de viață a statului nostru, Republica Populară Română, Patria tuturor celor ce muncesc cu brațele și cu mintea, de la orașe și sate".

■

„Proclamarea Republicii Populare Române la 30 Decembrie 1947, aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu, a constituit un eveniment revoluționar de importanță deosebită în istoria poporului nostru și a deschis o nouă eră, marcînd de fapt trecerea României la construcția societății socialiste". Și, într-adevăr, proclamarea Republicii a însemnat nu numai trecerea la forme democratice de guvernămînt, ci realizarea unui salt calitativ în însuși conținutul puterii de stat, fapt care, din perspectiva istorică a timpului parcurs, constituia condiția primordială și „sîmburele germinativ" ale uriașelor înnoiri sociale, economice și politice din anii care au urmat. Cei 40 de ani de istorie republicană — un „pas" mic pentru omenire — reprezintă însă pentru poporul nostru un interval extrem de dens în realizări și împliniri, acoperind în timp procesul complex, dinamic și multilateral al deplinei emancipări sociale și naționale, al ridicării patriei pe culmile de progres și civilizație la care au aspirat și pentru care au luptat generații întregi de fii ai neamului. Sînt anii în care România a parcurs, de-a lungul unui proces revoluționar continuu, mai multe epoci istorice, identificabile în carta de onoare a națiunii prin izbînzi cumulative fără precedent, ce compun astăzi fizionomia unei țări libere, demne, suverane, în plin avînt creator și constructiv, deopotrivă la scară socială și umană.

Pe fundalul luminos al acestor patru decenii de istorie nouă se proiectează strălucirea aparte pe care o au anii „Epocii Nicolae Ceaușescu", anii de referință ai istoriei contemporane a României, anii-simbol pentru împlinirea năzuințelor fundamentale ale poporului, anii-mărturie pentru forța de creație și capacitatea de construcție ale unui popor liber și stăpîn pe soarta sa. Printr-un act de profundă semnificație istorică, unul din primele momente ale acestei Epoci inaugurate în 1965, s-a referit la însăși instituția Republicii, și anume o dată cu adoptarea Constituției, la 21 august 1965, cînd, în concordanță cu noul stadiu al dezvoltării societății, cu prefacerile revoluționare petrecute în toate domeniile vieții economice, sociale și politice, s-a proclamat Republica Socialistă România, ca formă superioară de organizare statală a societății românești.

Întregul nostru popor pășește în al 40-lea an al Republicii cu hotărîrea fermă de a munci și a lupta neabătut, strîns unit în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru înfăptuirea exemplară a prevederilor stabilite la cel de-al XIII-lea Congres al partidului — forum politic al întregii națiuni, care a prefigurat cu strălucire căile dezvoltării patriei noastre în acest cincinal și în perspectivă, pînă în anul 2000. Realizările remarcabile ale anului 1986, constituind platforma de bun augur pentru tot ceea ce vom înălța în acest cincinal, reprezintă dovada vie a angajării hotărîte a tuturor oamenilor muncii, a întregului nostru popor în îndeplinirea politicii partidului nostru, auspiciile fertile din care vor prinde viață și contur deplin mărețele obiective ale acestui cincinal.

OCTAVIAN ȘTIREANU ■

CINCINALUL ÎN 8 MINISTERE

INDUSTRIA CHIMICĂ ÎN CINCINALUL 1986-1990

GHEORGHE DINU
ministrul industriei chimice

Industria chimică a cunoscut o dezvoltare impetuoasă, rod al politicii de industrializare socialistă a țării, de amplasare echilibrată a forțelor de producție pe tot teritoriul patriei, obiective ale strălucitei strategii științifice elaborată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului.

În acești 21 de ani, producția industriei chimice a crescut de 8,2 ori, cu un ritm mediu anual de 10,5%.

Succesele au fost posibile ca urmare a formulării unei politici consecvente în domeniul științei și tehnologiei, în cadrul căreia cercetarea și ingineria tehnologică sînt chemate să aducă o contribuție de mare însemnătate în procesul înfăptuirii societății socialiste multilateral dezvoltate.

O remarcabilă contribuție la elaborarea și transpunerea în viață a politicii partidului, de dezvoltare a științei și tehnologiei, a adus-o tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, prim viceprim-ministru al Guvernului, președintele Consiliului Național al Științei și Învățămîntului.

Evoluția continuu ascendentă a cercetării în domeniul chimiei și dezvoltarea sistematică în fiecare etapă sînt nemijlocit legate de activitatea și aportul direct al tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu — om de știință de largă recunoaștere internațională, organizator de înaltă competență, care în prezent, ca președinte al Consiliului Național pentru Știință și Învățămînt, coordonează întreaga activitate de cercetare științifică din țara noastră, orientînd ferm cercetarea spre cele mai noi tendințe ale tehnicii mondiale în corelare cu programele de dezvoltare ale tuturor ramurilor economiei naționale.

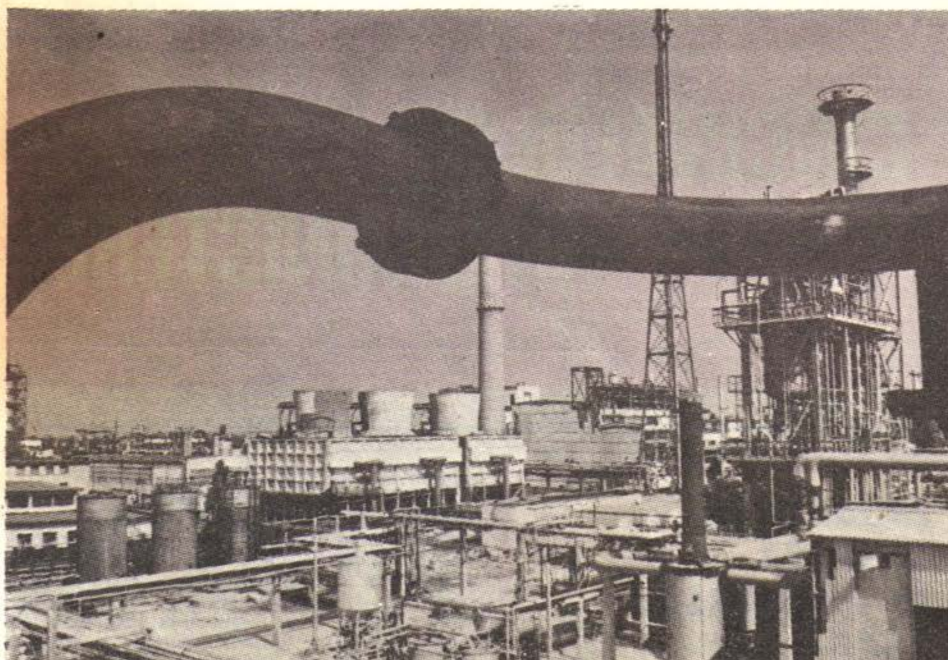
În țara noastră, politica partidului și statului în domeniul cercetării științifice, dezvoltării tehnologice și introducerii progresului tehnic are ca obiective principale afirmarea revoluției tehnico-științifice în toate domeniile de activitate, creșterea rolului științei în modernizarea economiei naționale, legarea tot mai strînsă a cercetării cu producția, accentuarea contribuției creației științifice românești la progresul multilateral și dinamic al țării noastre.

Activitatea de cercetare este organizată pentru asigurarea dezvoltării cu forțe proprii a industriei chimice din țara noastră, direcțiile prioritare ale programelor de cercetare, avînd drept scop valorificarea superioară a resurselor de materii prime și materiale precum și ridicarea nivelului tehnic și calitativ al producției.

În cadrul acestor programe sînt înscrise teme de cercetare pentru elaborarea de tehnologii neconvenționale, bazate pe procese catalitice noi, procese electrochimice, biochimice și fotochimice, teme privind asimilarea de produse noi cu performanțe tehnice ridicate competitive pe plan mondial, dezvoltarea chimiei fine, extinderea automatizării și robotizării, valorificarea materialelor recuperabile și refolosibile, recuperarea energiei secundare.

Activitatea de cercetare a Institutului Central de Chimie are un caracter preponderent tehnologic dar include și un volum însemnat de cercetări cu caracter fundamental. Se acordă atenția necesară lucrărilor care concură la rezolvarea problemelor cerute de industrie punînd la dispoziția întreprinderilor și combinatelor tehnologii cu caracter original.

Institutul Central de Chimie folosește ansamblul cercetare-proiectare-învățămînt-producție pentru realizarea cercetării in-

terdisciplinare caracteristice științei moderne. Echipele mixte de cercetători, proiectanți și specialiști din producție conlucrează încă din faza de elaborare a temei de cercetare, asigurînd concentrarea forțelor pentru finalizarea cercetării într-un timp cît mai scurt și o reducere a costurilor programelor de cercetare.

Revine beneficiarilor acestor cercetări sarcina să ia toate măsurile necesare economice, financiare și organizatorice pentru aplicarea în practică a soluțiilor, convinși fiind că în felul acesta contribuie la creșterea eficienței întregii activități de cercetare, proiectare și inginerie tehnologică.

Etapă hotărîtoare în realizarea Programului partidului, cincinalul 1986—1990 va asigura industriei chimice intrarea într-o fază nouă, superioară a progresului său economico-social, marcată de creșterea puternică a rolului științei și tehnologiei în toate sectoarele de activitate.

În lumina documentelor Congresului al XIII-lea al PCR cît și a orientărilor și indicațiilor date de conducerea superioară de partid și de stat, de modernizare a tehnologiilor prin reducerea consumurilor de materii prime, materiale, energie și de creșterea productivității muncii, specialiștii din minister, centrale industriale, din întreprinderile și unitățile de cercetare și proiectare au analizat și propus măsuri pentru aducerea la îndeplinire a sarcinilor trasate.

Sinteza acestei acțiuni a fost prezentată conducerii superioare de partid și de stat, cu care ocazie s-au primit prețioase indicații și orientări care au stat la baza programelor de modernizare întocmite pentru fiecare întreprindere.

Astfel, pe acestă bază, la nivelul Ministerului Industriei Chimice, producția industrială în anul 1990 va crește față de anul 1985 la 187,7%, productivitatea muncii la 210,4%, cheltuielile la 1000 lei producție marfă vor fi de 79%, eficiența fondurilor fixe va crește la 155,6%.

Pentru creșterea eficienței economice a proceselor tehnologice și reducerea consumului de materii prime s-a urmărit prin cercetările efectuate și modernizările proceselor tehnologice să crească gradul de folosire a materialelor recuperabile, astfel că în 1990 se vor consuma aproximativ 175 mii tone acid clorhidric rezidual, 166 mii tone acid sulfuric recuperat, 240 mii tone maculatură, 4 500 tone cupru, 4 100 tone zinc și 2 650 tone plumb.

Institutul Central de Chimie a prevăzut în perioada 1986—1990 cercetări pentru modernizarea tehnologiilor, reducerea consumurilor de materii prime și energie, creșterea gradului de valorificare a materiilor prime și materialelor, obținerea de noi surse de materii prime, asimilarea de noi produse în vederea reducerii importului și îmbunătățirea calității produselor la nivelul celor mai bune, cunoscute pe plan mondial.

Prin aplicarea cercetărilor vor fi modernizate un număr de 250 instalații, peste 360 tehnologii care vor duce la îmbunătățirea calității la peste 670 produse principale.

S-au analizat și stabilit 3 085 măsuri concrete de modernizare din care 1 431 în anul 1986 iar restul din 1 654 de măsuri se vor aplica în 1987.

Astfel în industria de amoniac și îngrășăminte se prevăd modernizări în vederea reducerii consumului de gaz metan prin utilizarea

de catalizatori care reduc temperaturile și presiunile de lucru, recuperarea hidrogenului și a argonului din gazele de purjă, recuperarea căldurii de proces.

Măsurile se vor aplica eșalonat la toate instalațiile de amoniac. Modernizarea fabricilor de acid azotic prin înlocuirea cu altele de concepție românească cu consumuri energetice scăzute, precum și recuperarea platinei din sitele catalizator antrenată de gazele nitroase.

În industria proceselor clorosodice se prevede modernizarea instalațiilor de electroliză cu catod de mercur a clorurii de sodiu începînd cu faza de purificare a saramurii, înlocuirea anozilor de grafit cu anozi de titan, înlocuirea compresoarelor de clor cu turbocompresoare și introducerea calculatoarelor de proces. Modernizarea fazelor de filtrare și calcinare a bicarbonatului de sodiu la instalațiile de sodă calcinată cu reducerea consumului de combustibil cu 15 000 tcc/an, a cheltuielilor de producție cu 20 mii lei pe an și creșterea productivității muncii.

În domeniul pesticidelor se prevăd modernizări la instalațiile de intermediari (alchilamine, alchilenamine, naftol, fosgen, ortofenilendiamină etc.), de produse finite (carbaril, mecloran etc.) și de condiționare, pentru creșterea productivității muncii.

În industria de medicamente și cosmetice se prevăd modernizări ale instalațiilor de condiționare a medicamentelor, aplicarea de tehnologii noi pentru sinteza și biosinteza de noi produse care conduc la reducerea importurilor, reducerea cheltuielilor materiale și creșterea productivității muncii.

În industria de lacuri, vopsele și rășini se prevede modernizarea tehnologiilor de fabricație a rășinilor, modernizarea sistemelor de vehiculare și dozare a componenților de reacție.

În domeniul celulozei, hîrtiei și fibrelor artificiale se prevede modernizarea tehnologiilor din fabricile de celuloză în vederea reducerii consumurilor energetice și valorificarea resurselor secundare la prelucrarea lemnului, perfecționarea instalațiilor de recuperare a fibrelor și de valorificare a refuzurilor de la instalațiile de sortare a celulozei, modernizarea fazei de calcinare a sulfatului de sodiu și automatizarea operațiilor de spălare a filtrelor de vîscoză pentru reducerea pierderilor.

La fabricarea aluminiului se prevede modernizarea halelor de electroliză prin adaptarea cuvelor de mare putere, conducerea automată a proceselor tehnologice, captarea gazelor cu fluor.

Modernizarea tehnologiilor din industria metalurgică neferoasă va conduce la creșterea gradului de scoatere la 94% la cupru, 86,7% la zinc și 81,4 la plumb.

În domeniul biotehnologiilor se vor elabora noi tehnologii pentru obținerea de enzime și utilizarea acestora inclusiv sub formă imobilizată, în cataliza enzimatică pentru obținerea de aminoacizi de toate tipurile și a altor produse chimice. Se vor extinde utilizările enzimelor în domeniul industriei detergenților, cosmetică, farmaceutică, obținerea de microorganisme necesare în procesele de producere a proteinelor monocelulare prin tehnici de inginerie genetică. Se vor dezvolta cercetările asupra polizaharidelor microbiene, asupra biopolimerilor în general, utilizarea microorganismelor în cercetarea și extracția metalelor din minereuri sărace. Se vor elabora noi tehnologii de obținere a coloranților și a aromelor naturale.

În cincinalul 1986—1990 se prevede dezvoltarea industriei chimice într-un ritm mediu anual de 8,5—9% și orientarea cu precădere spre prelucrarea superioară a materiilor prime.

Sporul prevăzut la export se va asigura prin creșterea volumului fizic al produselor, urgentarea asimilării de noi produse de calitate superioară cu consumuri de materii prime și energie reduse și prin măsuri de adaptare operativă a producției la cerințele partenerilor externi.

ANGAJARE DEPLINĂ PENTRU ASIGURAREA RESURSELOR ENERGETICE ALE ȚĂRII

IOAN FOLEA
ministrul minelor, petrolului și geologiei

— Directivele Congresului al XIII-lea al partidului au stabilit, ca sarcină prioritară a cincinalului 1986—1990, dezvoltarea bazei energetice și de materii prime în vederea asigurării, în cit mai mare măsură din resurse proprii, a necesităților economiei naționale.

V-am ruga să prezentați modul în care oamenii muncii din Ministerul Minelor, Petrolului și Geologiei acționează pentru îndeplinirea acestei importante sarcini, decisivă pentru progresul economiei naționale și dezvoltarea multilaterală a țării.

— Din inițiativa și sub directa îndrumare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, au fost elaborate programe complexe pentru optimizarea activității atît în sectorul geologic, cît și în cel extractiv, programe menite să racordeze aceste importante domenii la cerințele întregii dezvoltări economico-sociale a țării în noua etapă. Așa cum arăta secretarul general al partidului în Cuvîntarea ținută la Congresul al

III-lea al oamenilor muncii, **„în primul rînd va trebui să acționăm cu toată hotărîrea pentru dezvoltarea bazei energetice și de materii prime, în vederea asigurării condițiilor necesare desfășurării în bune condițiuni a întregii activități. Este necesar să fie luate toate măsurile în vederea realizării programelor privind creșterea rezervelor de minereuri utile, de dezvoltare a bazei de materii prime și materiale".**

Potrivit orientărilor strategice cuprinse în „Programul de valorificare superioară și creștere a bazei de materii prime minerale și energetice primare", activității geologice îi revin sarcini de mare răspundere în ce privește extinderea investigațiilor complexe pe întreg teritoriul țării și, în mod deosebit, în zonele mai puțin cercetate în trecut. De asemenea, „Programul geologic de creștere de rezerve în cincinalul 1986—1990", aprobat de Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prevede creșteri ale rezervelor mai mari decît extracția, pentru toate substanțele, rezervele puse în evidență urmînd a se situa la niveluri superioare celor realizate în cincinalul precedent. Realizarea unor sporuri ale rezervelor mai mari decît consumul va conduce la îmbunătățirea progresivă a fondului național de rezerve la toate substanțele minerale utile, în special la unele substanțe purtătoare de energie primară, ca petrolul, huila, lignitul, la minereurile feroase, neferoase, auroargentifere și la cele de molibden. În condițiile dinamicii ascendente a producției industriei extractive, gradul de asigurare cu rezerve la sfîrșitul acestui deceniu urmează să se îmbunătățească la majoritatea substanțelor atrase în circuitul de valorificare.

— Două din materiile prime esențiale sînt petrolul și cărbunele. Ce vor întreprinde geologii pentru lărgirea rezervelor de aceste importante resurse energetice?

— La hidrocarburi, prospecțiunea geologică și geofizică va trebui să evidențieze condițiile de geneză, acumulare și conservare a zăcămintelor cu structură complexă, a structurilor situate la mare adîncime (peste 4 000 m), a structurilor subtile greu de descoperit cu tehnica și tehnologiile folosite pînă acum din zonele cu grad avansat de cercetare și cu zăcăminte cunoscute, precum și a structurilor favorabile formării zăcămintelor de hidrocarburi de pe platforma maritimă continentală.

Pentru dezvoltarea lucrărilor de cercetare geologică și creșterea rezervelor de petrol, va spori ritmul de săpare și finalizare, prin foraj și probe de producție, se vor intensifica lucrările de cercetare geologică pe zăcămintele cu productivitate mare și se vor intensifica prospecțiunile seismice pe uscat și pe platforma continentală a Mării Negre. Un accent deosebit se va pune pe investigarea complexă și completă a sondelor de cercetare, înainte ca acestea să fie puse în exploatare, extinzîndu-se controlul de investigare în timpul forajului sondelor de mare adîncime, cu cabine geologice, în vederea determinării naturii hidrocarburilor și a celorlalți parametri necesari pentru evaluarea cît mai corectă a rezervelor și elaborarea fundamentală a proiectelor de exploatare.

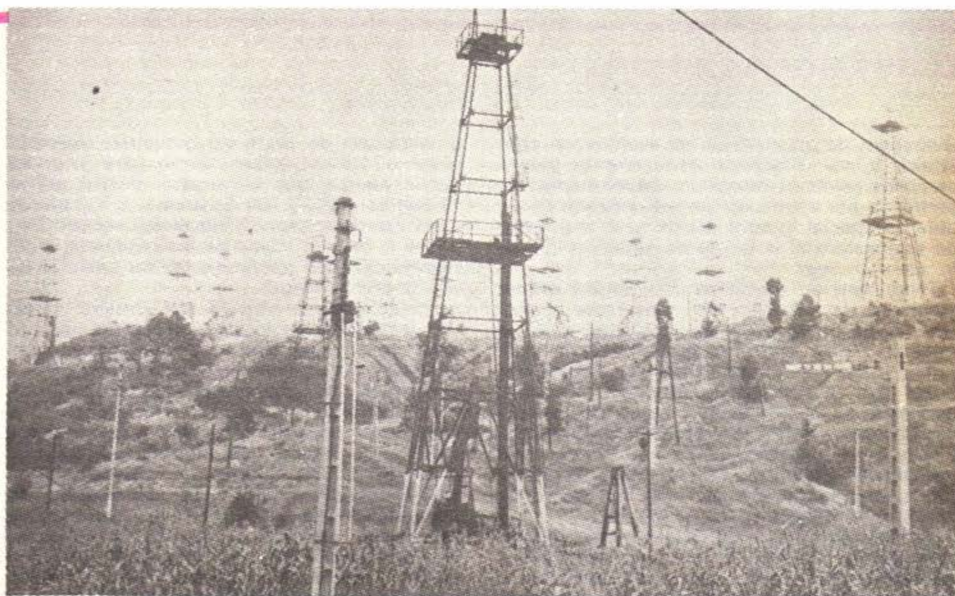
În ce privește cărbunele, se vor desfășura programe ample de cercetare cu foraje într-o serie de zone, urmărindu-se cu precădere cunoașterea condițiilor hidrogeologice în care se localizează zăcămintele respective. O atenție deosebită va fi acordată precizării detaliate a condițiilor de zăcămînt la obiectivele în explorare pentru optimizarea extracției prin extinderea mecanizării, urmînd a se ridica gradul de cunoaștere a rezervelor în unele bazine miniere existente. Se vor extinde cercetările geologice complexe în zone deficitare în ce privește cărbunele, dar cu importante capacități de consum instalate.

Dat fiind gradul avansat de cercetare a teritoriului țării pentru diferite substanțe minerale utile, zonele ce vor trebui cercetate în viitor prezintă, în general, condiții geologice foarte complicate, conținuturi de substanță utilă mai reduse sau se găsesc la adîncimi mari și în zone greu accesibile cercetărilor, aparaturii și utilajelor. Aceste condiții, din ce în ce mai complexe din punct de vedere geologic și morfologic, cer, pe lîngă o dotare adecvată cu aparatură și utilaje, un nivel ridicat de cunoștințe teoretice și practice, care să permită descifrarea structurilor complicate, a condițiilor de geneză, acumulare și conservare a zăcămintelor de substanțe minerale utile. Preocupîndu-ne de perfecționarea pregătirii cadrelor de geologi de toate gradele, vom extinde și diversifica, totodată, prelucrarea automată a imensului volum de date de teren în cadrul centrelor de calcul, pentru a se obține un nivel calitativ superior de interpretare a lor și creșterea gradului de eficiență a lucrărilor încă din faza de explorare a rezervelor.

Puternica dezvoltare economico-socială a țării noastre în ultimii ani, în condițiile în care, pe plan mondial, se manifestă tendința de reducere a ritmurilor de creștere economică, reprezintă o confirmare strălucită a justeței politicii partidului nostru. Însuflețiți de chemările și sarcinile mobilizatoare formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, minerii, petroliștii și geologii își sporesc continuu eforturile în vederea lărgirii bazei energetice și de materii prime, considerînd aceasta drept o sarcină de înaltă răspundere patriotică, revoluționară, pe care sînt ferm hotărîți să o îndeplinească exemplar.

— Lărgirea rezervelor este coroborată cu adoptarea unor ritmuri corespunzătoare de extracție. Ce se întreprinde în domeniul scoaterii la suprafață a țițeiului și cărbunelui?

— Potrivit prevederilor actualului cincinal, industria extractivă va cunoaște, în viitorii ani, o dezvoltare puternică, cu implicații directe asupra progresului întregii economii naționale. În perioada 1986—1990 sînt prevăzute ritmuri ridicate de creștere a producției miniere și petroliere, ritmuri fundamentate pe necesitățile economiei naționale și asigurate cu mijloacele materiale și financiare corespunzătoare. În această perioadă, nivelurile de extracție la țiței, înscrise în plan, se bazează pe situația actuală și în perspectivă a rezerve-

lor, pe intensificarea forajului de mare adîncime şi pe platforma maritimă, precum şi pe creşterea factorului final de recuperare a rezervelor existente în zăcăminte, de la 33%, cît reprezintă în prezent, la circa 40 în anul 1990. Vor fi aplicate pe scară largă şi cu eficienţă sporită metodele tehnologice moderne de extracţie a ţiţeiului din zăcăminte, domeniu în care s-a stabilit un program special de activitate, a cărui îndeplinire este urmărită cu cea mai mare răspundere. Se va acorda, totodată, o atenţie deosebită înfăptuirii programului, aprobat de conducerea partidului şi statului, pentru punerea în exploatare a rezervelor de ţiţei şi gaze descoperite în platforma continentală a Mării Negre, prin asigurarea într-un timp foarte scurt a extracţiei ţiţeiului din primele sonde.

Baza de materii prime existentă, coroborată cu capacităţile de producţie prevăzute a fi realizate şi cu necesităţile economiei a determinat stabilirea unor niveluri de producţie la extracţia de cărbune într-o dinamică accentuată; o pondere importantă va reveni lignitului, la care producţia prevăzută pentru anul 1990 depăşeşte de peste 2 ori realizările din anul 1985. În ce priveşte producţia de lignit şi cărbune brun, care se va realiza în cincinalul actual în proporţie de peste două treimi din carieră, se impun măsuri speciale pentru precizarea condiţiilor de zăcămînt la obiectivele în exploatare şi urmărirea riguroasă a procesului de extracţie. Va fi acordată o atenţie deosebită executării lucrărilor de deschidere şi pregătire a rezervelor atît la lignit cît şi la huilă, pentru a se realiza un nivel corespunzător de asigurare a producţiei cu rezerve extractibile, paralel cu folosirea eficientă a mecanizării. Pentru satisfacerea într-o măsură mai mare a necesităţilor economiei în ce priveşte cărbunele cocsificabil, din întreaga producţie brută de huilă ce se va realiza în perioada 1986—1990, peste 43% va fi huilă spălată pentru cocs şi semicocs. De o mare importanţă pentru atingerea tuturor acestor niveluri de producţie planificate este punerea în funcţiune, la termenele stabilite şi în cele mai bune condiţii, a noilor capacităţi de extracţie. Aceasta cere, desigur, eforturi conjugate din partea furnizorilor de echipamente, a întreprinderilor de construcţii-montaj şi beneficiarilor.

— O trăsătură fundamentală a întregii activităţi economice din actualul cincinal este dată de creşterea substanţială a rolului ştiinţei şi tehnologiei. Cum se regăseşte acest lucru în domeniul particular despre care discutăm?

— În domeniul geologic şi extractiv, cercetarea ştiinţifică, dezvoltarea tehnologică şi promovarea progresului tehnic sînt puternic implementate în toate sectoarele de activitate, potrivit unor programe concrete, destinate să determine identificarea de noi tehnologii, în măsură să permită valorificarea, într-un viitor cît mai apropiat, a rezervelor de perspectivă de substanţe minerale utile cu conţinuturi mai scăzute sau situate în condiţii geologice şi miniere grele, precum şi creşterea gradului de recuperare a substanţelor utile din rezervele aflate în exploatare. Toate aceste progrese s-au întocmit şi se înfăptuiesc sub directa îndrumare şi conducere a Consiliului Naţional pentru Ştiinţă şi Tehnologie, sub conducerea nemijlocită a tovarăşei academician doctor inginer Elena Ceauşescu, eminent om politic şi savant de largă recunoaştere internaţională.

În anii următori va creşte rolul cercetării ştiinţifice geologice în descoperirea şi aplicarea de noi tehnici şi tehnologii din ce în ce mai perfecţionate, în scopul aprofundării cunoaşterii geologice a pămîntului românesc, al descifrării detaliate a problemelor structurale, tectonice, litofaciale, metalogenetice şi multe altele. Se vor putea stabili, astfel, toate prognozele de acumulări de substanţe minerale utile în dispoziţie spaţială şi pe trepte de adîncime de pe întreg teritoriul ţării, paralel cu elaborarea unei game largi de hărţi geologice, hidrogeologice, metalogenetice etc. la diferite scări.

Dispunem de un program de asimilare și construire a noi aparaturi perfecționate pentru cercetări geofizice complexe, destinate descoperirii de noi acumulări de substanțe minerale utile, în special în zone cu un grad mai redus de cunoaștere și la trepte de adîncime din ce în ce mai mari.

Programul de cercetare tehnologică pentru stabilirea posibilităților de valorificare a unor rezerve de perspectivă de substanțe minerale utile și pentru creșterea gradului de recuperare a metalelor neferoase din zăcăminte, elaborat sub îndrumarea personală a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, are în vedere stabilirea posibilităților de valorificare, prin noi tehnologii, a unor rezerve de perspectivă pentru 21 de substanțe, în principal la cele energetice, dar și la alte substanțe importante metalifere și nemetalifere.

În întreaga acțiune de dotare tehnică și modernizare a activității în industria extractivă și cercetarea geologică, pe lîngă măsurile în curs de aplicare pentru exploatarea, întreținerea și repararea mașinilor și instalațiilor, se are în vedere întărirea colaborării cu furnizorii de utilaje în scopul sporirii calității și fiabilității acestora. În această privință, considerăm că se impune o concepție nouă în realizarea utilajelor și echipamentelor mari pentru industria extractivă, în special pentru carierele de lignit, prin asigurarea, de către industria construcțiilor de mașini, a montajului, punerii în funcțiune și realizării parametrilor de lucru proiectați ai acestora.

— În încheiere v-aș ruga să vă referiți la cea mai importantă componentă a tuturor acestor impunătoare programe: oamenii.

— Sarcinile importante ce revin industriei extractive și geologiei în cincinalul actual au mobilizat puternic marele detașament al petroliștilor, minerilor și geologilor, ferm hotărîți să facă din munca lor o muncă eroică pentru propășirea patriei noastre socialiste, pentru creșterea bunăstării și fericirea poporului. În toate aceste sectoare se întreprind măsuri pentru perfecționarea profesională a cadrelor, reciclarea și ridicarea continuă a nivelului de cunoștințe profesionale și tehnice. **„Trebuie să nu uităm nici un moment** — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu la marele Forum al oamenilor muncii — **că dezvoltarea intensivă, o nouă calitate, o nouă eficiență, o inaltă productivitate nu se pot realiza decit cu oameni ai muncii de inaltă calificare, cu inaltă răspundere. Acum este nevoie de un revoluționar de tip nou, cu inalte cunoștințe in toate domeniile profesionale, tehnice, științifice și culturale — in ințelegerea legilor naturii și a legilor dezvoltării sociale. Numai cu asemenea revoluționari vom putea asigura mersul inainte și infăptuirea noilor obiective ale revoluției".**

În spiritul acestor înflăcărate chemări s-au întocmit programe ample de pregătire a cadrelor din industria minieră, petrolieră și geologie, în corelare cu sarcinile de creștere a productivității muncii și cu măsurile de organizare și modernizare a proceselor de producție. Numai în anii 1986 și 1987 vor fi calificați în meseriile de bază ale industriei extractive peste 60 000 muncitori, dintre care în principalele meserii vor fi pregătiți 21 000 mineri, 11 500 sondori, 7 700 lăcătuși și 3 700 electricieni. De asemenea, în acești doi ani vor fi cuprinși în diferite forme de perfecționare profesională 280 000 persoane, dintre care 21 000 vor fi policalificate.

Există toate premisele ca oamenii muncii din sectoarele geologiei și extracției să-și îndeplinească exemplar sarcinile de creștere continuă a bazei de materii prime minerale și energetice, de aprofundare a cunoașterii geologiei teritoriului, de asigurare a condițiilor de valorificare superioară a patrimoniului mineral național și, implicit, de creștere a avuției patriei. Toți cei ce muncesc în industria extractivă și activitatea geologică, sub imboldul înflăcăratelor chemări și orientări formulate de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, sînt hotărîți să facă totul pentru a demonstra prin fapte dorința lor neclintită de a aduce o contribuție tot mai mare la înfăptuirea în cele mai bune condiții a obiectivelor stabilite de Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român, la înflorirea multilaterală a țării, la ridicarea ei continuă pe cele mai înalte culmi de progres și civilizație.

OCTAVIAN ȘTIREANU ■

CU TOATE FORȚELE ÎN ÎNFĂPTUIREA NOII REVOLUȚII TEHNICO-ȘTIINȚIFICE

MIHAIL FLORESCU
ministru secretar de stat la Comitetul Național pentru Știință și Tehnologie

Etapa hotăritoare in realizarea Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și inaintare a României spre comunism, cincinalul 1986—1990 va asigura inaintarea patriei noastre intr-o fază nouă, superioară, a progresului său economico-social, marcată puternic de creșterea rolului științei și tehnologiei in toate domeniile de activitate.

În Cuvintarea la cel de-al III-lea Congres al oamenilor muncii, secretarul general al partidului sublinia „Înfăptuirea obiectivului strategic și asigurarea dezvoltării intensive impun

Tovarăşa academician doctor inginer Elena Ceauşescu, la tribuna Plenarei Consiliului Naţional al Ştiinţei şi Învăţămîntului

ca o necesitate obiectivă angajarea cu toate forţele în înfăptuirea noii revoluţii tehnico-ştiinţifice, a noii revoluţii agrare, în realizarea de noi transformări revoluţionare, în organizarea şi conducerea întregii activităţi pe baza celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii mondiale, ale legităţilor sociale, ale cunoaşterii umane în general".

Accelerarea introducerii şi extinderii progresului tehnic în toate domeniile şi ramurile de activitate va contribui, în mod hotărîtor, la accentuarea factorilor calitativi ai dezvoltării economice — trăsătură definitorie a cincinalului 1986—1990 — la realizarea obiectivului strategic al acestui cincinal.

În vederea creşterii aportului cercetării ştiinţifice şi progresului tehnic la dezvoltarea şi modernizarea forţelor de producţie, la înfăptuirea obiectivelor şi sarcinilor de bază ale noului cincinal, în perioada 1986—1990, eforturile vor fi concentrate în următoarele direcţii principale:

— Dezvoltarea bazei energetice prin extinderea utilizării cărbunilor, valorificarea potenţialului hidroenergetic, realizarea programului construcţiei de centrale nuclearo-electrice, folosirea tot mai largă a noilor surse de energie, intensificarea recuperării resurselor energetice refolosibile, aplicarea unui regim sever de economisire a tuturor formelor de energie, îndeosebi a hidrocarburilor, asigurîndu-se condiţiile ca România să devină independentă din punct de vedere energetic.

— Dezvoltarea mai rapidă a bazei proprii de materii prime şi materiale prin intensificarea activităţii de descoperire şi punere în valoare a noi zăcăminte, inclusiv a unor minereuri mai sărace în substanţe utile sau situate în condiţii grele de exploatare, promovarea tehnologiilor avansate în domeniul petrolier şi minier, valorificarea largă a tuturor resurselor de materii prime şi materiale refolosibile, care trebuie să-şi aducă o contribuţie esenţială la acoperirea necesarului intern.

— Creşterea substanţială a nivelului tehnic şi calitativ al produselor prin aplicarea celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnologiei, asigurîndu-se îmbunătăţirea structurii producţiei şi valorificarea tot mai eficientă a resurselor economiei, sporirea gradului de competitivitate a mărfurilor româneşti pe pieţele externe.

— Accelerarea ritmului de creştere a productivităţii muncii, prin modernizarea continuă a tehnologiilor de fabricaţie, electronizarea, mecanizarea şi automatizarea proceselor de producţie, generalizarea metodelor avansate de organizare şi conducere.

— Realizarea unei agriculturi intensive, de înaltă productivitate, obţinerea unor recolte sigure şi stabile, indiferent de condiţiile pedo-climatice, asigurîndu-se satisfacerea cerinţelor de consum, fundamentate ştiinţific, ale populaţiei şi a celorlalte nevoi ale economiei naţionale.

— Creşterea eficienţei activităţii de investiţii prin încorporarea în noile obiective a celor mai noi realizări ale ştiinţei, aplicarea unor soluţii constructive moderne, care să asigure utilizarea raţională a suprafeţelor ocupate, pe scară largă a materialelor locale şi recuperabile, promovarea unor tehnologii de execuţie cu performanţe tehnico-economice ridicate şi consumuri materiale şi energetice reduse.

— Generalizarea acţiunii de tipizare a liniilor şi instalaţiilor tehnologice, a produselor şi materialelor, optimizîndu-se numărul de sortimente, tipodimensiuni şi alte caracteristici ale acestora.

— Ridicarea calității vieții în corelare cu progresul economico-social al țării, extinzîndu-se cercetările pentru asimilarea de noi bunuri de consum și servicii destinate populației, dezvoltarea viguroasă a întregului nostru popor, asigurarea protecției mediului înconjurător.

— Corelarea optimă a cercetărilor aplicative cu cercetările fundamentale în matematică, fizică, chimie, biologie, medicină și alte domenii, sporind aportul științei naționale, atît la înfăptuirea prevederilor cincinalului 1986—1990 cît și la asigurarea stocului de soluții tehnice pentru rezolvarea problemelor dezvoltării economico-sociale a țării în perioada de perspectivă, la îmbogățirea tezaurului de cunoaștere universală.

— Intensificarea cooperării tehnico-științifice internaționale și extinderea schimburilor tehnologice cu alte state, pe baza principiilor politicii externe a țării noastre, asigurîndu-se participarea României, în condiții de eficiență sporită, la diviziunea internațională a muncii.

Direcțiile principale ale cercetării științifice și ingineriei tehnologice în noua revoluție științifico-tehnică sînt îndreptate spre marile descoperiri din fizica energiilor înalte și chimia sintezelor fine, spre revoluția din microelectronică și în fotonică, robotică și automatizare, informatică și cibernetică; desfășurarea dinamică a cercetărilor din revoluția microbiologică și ingineria genetică cu o contribuție hotărîtoare în Noua revoluție agrară și mari schimbări în industria chimică, petrochimică și chimico-farmaceutică, în medicină și importante dezvăluiri din tainele naturii și îndeosebi în procesele vieții.

Înfăptuirea acestor direcții principale va determina creșterea continuă a rolului științei și tehnologiei ca forță de producție nemijlocită și factor dinamizator al întregii dezvoltări economico-sociale, al ridicării patriei pe noi trepte de progres și civilizație.

În Cuvîntarea la Congresul științei și învățămîntului, tovarășa Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim viceprim-ministru al Guvernului, președintele Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, a indicat constituirea unor colective mixte de cercetători, proiectanți și ingineri din producție care să urmărească în mod special realizarea obiectivelor de cercetare științifică și introducerea progresului tehnic, destinate înfăptuirii programelor pentru îmbunătățirea nivelului tehnic și calitativ al produselor, reducerea consumurilor de materii prime, de combustibili și energie, valorificarea superioară a materiilor prime și materialelor, creșterea mai accentuată a productivității muncii.

Problemele apărute pe parcursul îndeplinirii sarcinilor de plan sînt analizate sistematic de organele de conducere colectivă din întreprinderi și institute, centrale industriale și ministere, precum și în comandamentul central pentru progres tehnic, în vederea luării măsurilor necesare pentru soluționarea operativă a acestora.

Înfăptuirea prevederilor planului de cercetare științifică, dezvoltarea tehnologică și de introducere a progresului tehnic impune aplicarea cu fermitate a măsurilor indicate de conducerea superioară privind scurtarea perioadei de aplicare în producție a rezultatelor cercetării, adîncirea procesului de integrare a cercetării cu învățămîntul și producția, asigurîndu-se deplina valorificare a bazei materiale și puternicului potențial creativ de care dispune știința românească actuală.

Dezvoltarea intensivă a economiei românești, ridicarea nivelului tehnic și calitativ al produselor, creșterea productivității și eficienței se pot realiza numai pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii.

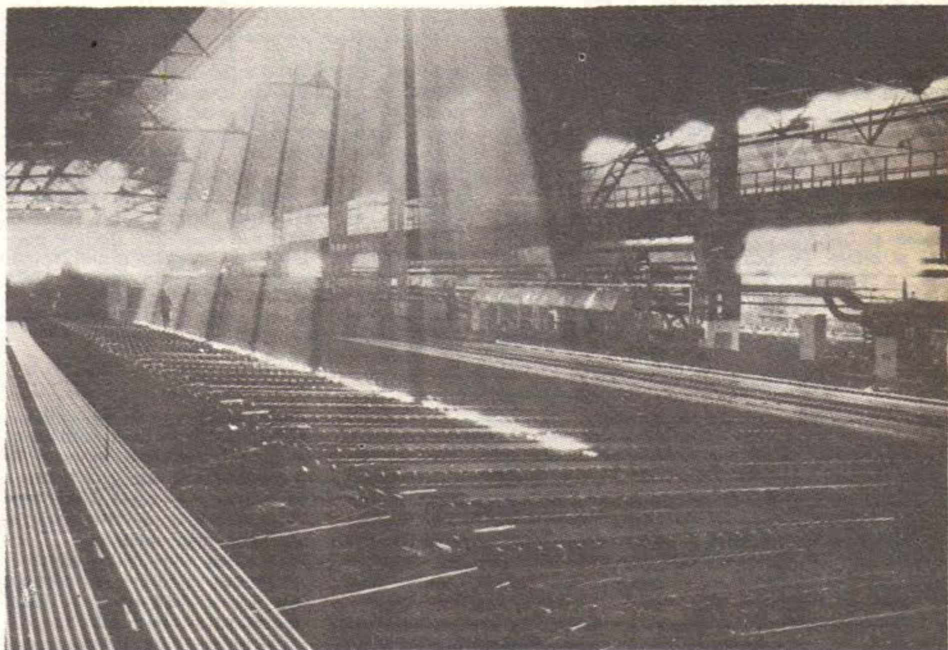
Se impune cu necesitate ca toți oamenii muncii care își desfășoară activitatea în domeniul cercetării științifice și progresului tehnic să facă totul pentru transpunerea exemplară în viață a hotărîrilor Congresului al XIII-lea al partidului.

METALURGIA

VICTOR MIHU
adjunct al ministrului industriei metalurgice

Dezvoltarea industriei metalurgice în actualul cincinal exprimă cu pregnanță, prin schimbările calitative esențiale care intervin în structura producției, în modernizarea soluțiilor tehnologice și utilizarea resurselor, caracterul revoluționar imprimat dezvoltării întregii vieți economice și sociale de geniul creator al secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Ritmul în care crește și se diversifică producția de metal, acordat la exigențele cantitative și calitative ale economiei, în special ale ramurilor purtătoare de progres tehnic, asigură nivele care depășesc în 1990 realizările anului 1985 cu 43% la oțelul brut, 52% la laminatele finite pline, 59% la țevile din oțel.

Dominanta calitativă a dezvoltării în acest interval se exprimă în creșterile mult mai mari ale sortimentelor cu prelucrare metalurgică ridicată: benzile din oțel laminate la rece, benzile electrotehnice și inoxidabile, cordul metalic și cablurile din oțel, produsele speciale destinate forajului marin și prelucrării țițeiului, industriei de automobile și aeronautice, agregatelor energetice și centralelor nuclearo-e-

lectrice. Realizarea unei palete sortimentale din oțel cu grad de puritate înalt va conferi produselor metalurgice fiabilitate sporită și grad de competitivitate ridicat, concomitent cu crearea unor posibilități largi pentru economisirea metalului în industria metalurgică și la beneficiarii săi. Acest lucru va fi posibil ca urmare a introducerii și extinderii rapide a tehnologiilor noi și perfecționarea celor existente, cum sînt: tratarea în vid a oțelului și barbotarea lui cu gaze inerte, desulfurarea fontei în afara furnalului, tratarea oțelurilor carbon de calitate și aliate în instalații cu recirculare și aport de căldură și decarburare avansate care creează condiții pentru asimilarea și realizarea unor produse noi cum sînt tablele și materialele de sudură din oțeluri inoxidabile, aliajele de zirconiu și titan, tablele din oțel cu conținut scăzut de mangan, profilele ușoare cu conținut scăzut de molibden și vanadiu, benzile din aliaje rezistive, țevile trase la rece pentru rulmenți, laminatele din aliaje de aluminiu pentru industria aeronautică. Pe ansamblul industriei metalurgice, pe această cale se va atinge pînă în 1990 un grad de înnoire de 50% a producției actuale.

Dezvoltarea și înnoirea industriei metalurgice în perspectiva anilor '90 au o bază puternică atît în instalațiile de care dispunem în prezent, și care încă din acest an au intrat într-un proces total de organizare și modernizare, cît și în capacitățile noi, în construcție, care vor începe să producă în anii următori la Călărași, Slatina, Drobeta-Turnu Severin, Hunedoara, Reșița, Oțelul Roșu, Iași, Tulcea.

Totodată, ea impune implicarea mai puternică a cercetării metalurgice proprii căreia îi revin sarcini deosebite în ceea ce privește utilizarea mai largă în siderurgie a cărbunilor energetici inferiori, realizarea de produse metalurgice cu proprietăți superioare, promovarea utilizării oțelurilor carbon de calitate și a celor microaliate, valorificarea resurselor noi și recuperabile de energie, introducerea mai rapidă în circuitul economic a materialelor refolosibile, realizarea obiectivelor prevăzute în Programul-directivă de cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și introducere a progresului tehnic în siderurgie în actualul cincinal.

Procesul vast și accelerat de dezvoltare și diversificare a producției metalurgice generează, totodată, noi și largi posibilități pentru creșterea accentuată a eficienței economice, formulînd cerințe noi pe planul capacității cadrelor noastre de a valorifica plenar uriașul potențial tehnic de care dispunem. De aceea, modernizarea instalațiilor și tehnologiilor este însoțită de acțiuni care vizează perfecționarea profesională și policalificarea tuturor cadrelor, promovarea mai rapidă a mecanizării, automatizării și robotizării, perfecționarea organizării producției și a muncii, folosirea condițiilor deosebite pe care le creează noul mecanism economico-financiar pentru creșterea productivității muncii, pentru sporirea rentabilității fiecărei întreprinderi și a fiecărui produs, astfel încît să realizăm la finele anului 1990, în cadrul opțiunii fundamentale a actualului plan cincinal, o productivitate de 2,08 ori mai mare decît cea obținută în anul 1985.

În realizarea obiectivelor acestei dezvoltări, rezultatele obținute în primul an al cincinalului, superioare pe toate planurile nivelelor atinse în anul 1985, constituie o bază certă pentru abordarea cu succes a sarcinilor anului 1987, care accentuează ritmul de dezvoltare a producției metalurgice. Față de indicatorii pla-

nificați pe anul 1986, nivelul producției fizice prezintă în anul 1987 creșteri de 7,3% la cocsul metalurgic, 4,6% la oțelul brut, 4,4% la laminatele finite pline, 10,2% la țevile din oțel, peste 12,0% la table și benzi laminate la rece. Creșterile sînt mult mai accentuate la produsele care asigură valorificarea superioară a metalului: oțelurile aliate și rapide de scule, tablele și benzile pentru industria electrotehnică și altele. Pe baza creșterii producției fizice, a valorificării superioare a materiilor prime — care prezintă o sarcină cu peste 7% mai mare decît în acest an — și a creșterii productivității muncii cu 15,5%, se prevede sporirea valorii producției marfă cu 11,7%, diminuarea cheltuielilor totale de producție cu peste 29 lei la 1000 lei producție marfă și obținerea unui spor de beneficii de peste 38%.

În ultimii 21 de ani, cei mai fertili din întreaga istorie a țării, conducerea clarvăzătoare și sprijinul permanent acordat de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au asigurat condițiile optime pentru progresul continuu al metalurgiei românești, care abordează sarcinile anului 1987, avînd create toate condițiile pentru a-și îndeplini misiunea sa de primă importanță în dezvoltarea economico-socială a țării.

PERSPECTIVE ÎN ÎNVĂȚĂMÎNTUL ROMÂNESC ÎN CINCINALUL 1986-1990

VIORICA NECULAU
adjunct al ministrului educației și învățămîntului

Învățămîntul ocupă în strategia partidului și statului nostru de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate un loc prioritar, fiind chemat să asigure tuturor domeniilor economico-sociale forța de muncă necesară realizării programelor de dezvoltare a țării. Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, a evidențiat în repetate rînduri interdependența strînsă dintre societate și educație, dintre realizările obținute în economie și calitatea învățămîntului: „Putem afirma, fără teama de a greși, că dacă nu am fi înfăptuit — aș putea spune — această revoluție în transformarea învățămîntului românesc, nu am fi putut obține nici celelalte realizări în dezvoltarea economico-socială a patriei. Tocmai pe baza învățămîntului modern, a cercetării, a științei am putut realiza marile transformări revoluționare din România".

Pentru a-și putea îndeplini importanta misiune cu care este investit, învățămîntului i s-au pus la dispoziție de către partid și popor, îndeosebi după Congresul al IX-lea, importante fonduri și mijloace materiale. Eforturile făcute în această direcție sînt grăitor ilustrate de faptul că, față de 1965, au crescut de peste 2,5 ori fondurile pentu finanțarea învățămîntului, 70% din spațiile de care dispune școala de toate gradele fiind realizate în ultimele două decenii. Alături de baza materială puternică și modernă, a contribuit la asigurarea condițiilor pentru realizarea rolului său important în societate permanenta perfecționare a conținutului și organizării învățămîntului de toate gradele. Prin grija deosebită a partidului și statului nostru, a tovarășului Nicolae Ceaușescu personal, școala românească a parcurs un proces neîntrerupt de înnoiri și modernizări, prezentîndu-se astăzi ca un sistem modern și unitar organizat, stabil în determinațiile sale fundamentale și în același timp caracterizat printr-o apreciabilă adaptabilitate de la un nivel la altul, de la o etapă la alta sau de la un domeniu la altul. Ajungînd la acest înalt nivel de acumulare, învățămîntului românesc i s-au încredințat în mod firesc sarcini importante și a obținut, pe această bază, realizări menite să răspundă pe măsura grijii acordate și investițiilor materiale alocate. Populația școlară a crescut de 3,2 ori față de anul 1938, ajungînd să cuprindă în prezent un sfert din totalul populației țării. În ultimele două decenii, școala românească a pregătit peste 3,4 milioane muncitori și maiștri și circa 625 mii specialiști cu pregătire superioară, care, integrîndu-se în activitatea productivă din diferite domenii de activitate, au contribuit nemijlocit la realizarea mărețelor înfăptuiri ale Epocii Ceaușescu. Rețeaua învățămîntului de toate gradele a fost judicios repartizată în teritoriu și orientată spre meseriile necesare ramurilor de bază ale economiei (mai bine de 90% din numărul elevilor din învățămîntul liceal și 70% din cel al studenților se pregătesc în profiluri tehnice și agroindustriale). Determinantă în obținerea acestor realizări a fost îndrumarea nemijlocită, de înaltă competență, a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim viceprim-ministru al guvernului, președinte al Consiliului Național al Științei și Învățămîntului.

Pornind de la aceste premise, Congresul al XIII-lea al P.C.R. a stabilit noi și importante sarcini pentru învățămînt, considerat ca unul din factorii determinanți ai dezvoltării economico-sociale a

patriei în perioada actuală. În spiritul acestor obiective și orientări, primul Congres al Științei și Învățămîntului a stabilit o seamă de programe și măsuri de natură să sporească contribuția celor două domenii în cadrul procesului amplu de edificare a socialismului și comunismului în România. Ideea de bază a acestor programe, subliniată cu pregnanță de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și cu prilejul deschiderii actualului an de învățămînt, este aceea că noua calitate, cerută pentru economie, știință și cultură, trebuie să se regăsească în mod specific și în învățămînt: „Trebuie să ridicăm întregul învățămînt românesc pe o bază superioară din punct de vedere al nivelului de pregătire al tuturor specialiștilor, pentru că, pînă la urmă, numai nivelul de pregătire al muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, al întregului nostru popor va determina victoria noii revoluții tehnico-științifice și agrare, va asigura înfăptuirea Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism".

Documentul care direcționează întreaga activitate a școlii de toate gradele în perioada cincinalului actual îl constituie „Programul privind asigurarea forței de muncă, dezvoltarea învățămîntului și perfecționarea continuă a pregătirii cadrelor în perioada 1986—1990", elaborat din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu și sub îndrumarea nemijlocită a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu. Potrivit prevederilor acestui program, în cincinalul 1986—1990, învățămîntul va asigura formarea profesională a unui număr de aproape 2 milioane de persoane, din care 290 de mii prin treapta I, 675 de mii prin treapta a II-a a învățămîntului liceal, 800 de mii prin învățămîntul profesional, iar 146 de mii prin învățămîntul superior. Practic, întreaga forță de muncă va fi formată prin școală, o atenție prioritară asigurîndu-se sectoarelor de bază ale industriei (minerit, foraj-extracție, metalurgie, electrotehnică, construcții de mașini etc.) și agriculturii (aproape 590 de mii de persoane calificate în meserii specifice sectorului vegetal și zootehnic, precum și prestărilor de servicii în mediul rural).

O atenție deosebită va fi acordată calității pregătirii specialiștilor, pentru a putea răspunde în mod optim, prin nivelul profesional, de cultură generală și politico-ideologic, exigențelor crescînde ale activității social-economice și dinamicii accelerate a științei și tehnicii.

Ca și în alte domenii, activitatea de perfecționare a conținutului și structurii învățămîntului beneficiază de cadrul larg democratic caracteristic întregii noastre vieți social-economice. La Congresul Științei și Învățămîntului, cea mai largă structură democratică a științei și culturii, un mare număr de specialiști au dezbătut problemele fundamentale privind creșterea calității și eficienței cercetării științifice și învățămîntului, dezvoltarea și modernizarea structurii și funcționării celor două domenii de activitate. La celelalte niveluri de organizare a școlii se realizează dezbateri periodice privind conținutul și organizarea activității de instruire și educare a noii generații. De pildă, proiectele de îmbunătățire a nomenclatoarelor de meserii și specializări, a planurilor și programelor de învățămînt sînt rezultatul propunerilor unor comisii largi de specialiști, al consultării tuturor factorilor implicați și interesați în pregătirea și perfecționarea forței de muncă necesare economiei naționale.

Cerințele de restructurare a economiei noastre și dezvoltarea impetuoasă a științei și tehnicii solicită viitorilor absolvenți ai școlii de toate gradele asimilarea mutațiilor intervenite în domeniul în care vor activa și adaptarea, în funcție de nevoi, la specificul

unor domenii apropiate de specialitatea de bază. Acest deziderat se poate realiza prin pregătirea specialiştilor în profil larg, pe baza celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii. La învăţămîntul liceal, va creşte ponderea disciplinelor fundamentale (matematică, fizică, chimie, biologie) şi a celor de cultură generală şi social-politice (limba şi literatura română, istoria, ştiinţe sociale) şi se va îmbunătăţi pregătirea de specialitate. Se va reduce numărul de profiluri şi specializări, iar în cadrul planurilor pentru învăţămîntul superior se va realiza o pregătire comună pe profiluri şi grupuri de profiluri în primii 2—3 ani de studiu, pe grupe de specializări în anii mari.

Se va pune mai mare accent pe dezvoltarea spiritului creator al elevilor şi studenţilor, pe formarea unei atitudini active faţă de cunoştinţele şi ideile de specialitate, pe care să le transpună în noi structuri teoretice şi aplicaţii practice. De aici decurge necesitatea aprofundării procesului de integrare a învăţămîntului cu cercetarea ştiinţifică şi producţia, idee formulată de tovarăşul Nicolae Ceauşescu în cadrul cuvîntării la deschiderea noului an şcolar 1986/1987. Modalităţile folosite în acest sens vor fi: orientarea conţinutului disciplinelor teoretice în strînsă legătură cu cele de specialitate, valorificarea, în predarea disciplinelor de specialitate, a cunoştinţelor însuşite în cadrul practicii productive, elaborarea programelor de practică în directă corelare cu lucrările aplicative, de laborator etc., care au o pondere importantă în planurile de învăţămînt.

Întrucît procesul de pregătire a forţei de muncă este un proces continuu, de-a lungul şcolarităţii, perfecţionarea conţinutului şi organizării învăţămîntului se va realiza în mod specific în funcţie de treapta de învăţămînt, dar într-o concepţie unitară, coerentă, menită să contureze treptat personalitatea complexă cerută de societatea noastră. Începînd cu învăţămîntul preşcolar (în care sînt cuprinşi 75% din copii) şi terminînd cu învăţămîntul postuniversitar, fiecare nivel va crea premisele necesare pentru dezvoltarea următorului şi va valorifica rezultatele nivelului anterior.

Eforturile de pregătire profesională a elevilor şi studenţilor sînt însoţite şi potenţate de o permanentă şi intensă activitate de educare comunistă, revoluţionară, care se regăseşte, în forme adecvate vîrstei, pe toate treptele de învăţămînt. Fără să detaliez componentele şi modalităţile de realizare a activităţii educative, precizăm că, în spiritul indicaţiilor cuprinse în cuvîntarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu la deschiderea anului de învăţămînt, înţelegem această activitate nu ca pe o simplă prezentare de cunoştinţe, ci ca însuşirea a ceea ce e mai nou în ştiinţă şi tehnică, ca formarea unor specialişti competenţi, cu larg orizont cultural şi temeinice convingeri comuniste, profund devotaţi patriei, partidului şi poporului, procesului de edificare a socialismului şi comunismului în România.

PENTRU TRIUMFUL NOII REVOLUŢII AGRARE, PENTRU ÎNFLORIREA SATULUI ROMÂNESC

ADELINA POPESCU
adjunct al ministrului agriculturii

Anul agricol 1986, prin condiţiile în care s-a desfăşurat, prin rezultatele obţinute, are o semnificaţie deosebită pentru marile posibilităţi ale agriculturii noastre socialiste, pentru drumul ei ascendent spre o agricultură intensivă, de mare randament şi eficienţă. Reuşind să depăşească multe dintre greutăţile create de natură, oamenii muncii din agricultura românească au obţinut în anul 1986 peste 28 milioane tone de cereale, ceea ce reprezintă cea mai bună producţie din istoria ţării. Rezultate bune au fost obţinute şi la floarea soarelui şi soia, la cartofi şi sfecla de zahăr, în legumicultură, în viticultură, în pomicultură, precum şi în domeniul creşterii animalelor. Pornind tocmai de la aceste rezultate, din iniţiativa şi la propunerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu s-a hotărît instituirea înaltului titlu de „Erou al Noii Revoluţii Agrare", care în 1986 a fost acordat judeţului Olt pentru rezultatele strălucite pe care le-a obţinut, rezultate fără precedent în agricultura noastră, precum şi unui număr important de unităţi agricole din alte judeţe. Iată de ce se poate afirma că rezultatele obţinute în primul an al cincinalului demonstrează că hotărîrile Congresului al XIII-lea, programele pe care le avem în agricultură, sînt realiste şi pe deplin posibile de realizat! Am obţinut de pe acum recolte — şi nu pe suprafeţe mici, ci pe suprafeţe întinse, într-un judeţ pe întreaga lui suprafaţă — care arată că este posibil să înfăptuim obiectivele noii revoluţii agrare şi să demonstrăm astfel superioritatea agriculturii noastre socialiste, forţa cooperatorilor, a tehnicienilor şi specialiştilor de a ridica agricultura românească la un înalt nivel de dezvoltare.

După cum se subliniază în documentele Congresului al XIII-lea al partidului nostru, dezvoltarea şi modernizarea agriculturii continuă să reprezinte una dintre priorităţile fundamentale, un factor hotărîtor pentru dezvoltarea economico-socială a ţării în actualul cinci-

nal. Cum s-a realizat şi cum se îndeplineşte, practic, această opţiune?

Accentuarea creşterii economice intensive în anii actualului cincinal — condiţie majoră a înscrierii României în rîndul ţărilor socialiste mediu dezvoltate — angajează, în fapt, prin însemnătatea şi complexitatea obiectivelor, prin larga lor semnificaţie şi interconexiune, întreaga energie creatoare a naţiunii. Înscriindu-se din toate punctele de vedere în orientările fundamentale ale dezvoltării economiei naţionale, care prevăd trecerea la calea de dezvoltare intensivă, la realizarea unei noi calităţi şi a unei eficienţe sporite, planul de dezvoltare a agriculturii — ca parte integrantă a planului unic de dezvoltare economico-socială a ţării — fixează obiective care ţin seama de posibilităţile demonstrate ale agriculturii noastre şi are în vedere aplicarea unor ample măsuri de perfecţionare a întregii activităţi. Remarcăm şi cu acest prilej rolul esenţial, determinant pe care l-a avut secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, în definirea principalelor direcţii şi obiective, în stabilirea proporţiilor dintre diferitele sectoare ale agriculturii, a căilor concrete în care trebuie să se acţioneze pentru înfăptuirea noii revoluţii agrare, modernizarea agriculturii şi înflorirea satului românesc. Evoluţia agriculturii româneşti se întemeiază pe aplicarea tot mai susţinută în producţie, şi pe o scară tot mai întinsă, a rezultatelor cercetării ştiinţifice, precum şi pe întronarea unui climat de ordine şi disciplină, de maximă responsabilitate faţă de pămîntul pe care-l avem în grijă şi faţă de soarta recoltei. „Trebuie — spunea tovarăşul Nicolae Ceauşescu — să învăţăm oamenii cum să obţină o producţie bună agricolă! Aceasta înseamnă a te ocupa de agricultură, a fi revoluţionar în agricultură! Trebuie să schimbăm conştiinţa, felul de a gîndi al oamenilor! Aceasta înseamnă crearea conştiinţei revoluţionare, socialiste începînd cu atitudinea faţă de muncă!"

Planul cincinal 1986—1990 are o importanţă deosebită — s-ar putea spune hotărîtoare — pentru înfăptuirea obiectivelor noii revoluţii agrare. Din această perspectivă, apare cît se poate de important faptul că, în concordanţă cu orientările conducerii partidului nostru, acest plan cincinal prevede dezvoltarea şi modernizarea în continuare a bazei tehnico-materiale a agriculturii.

Expresia cea mai pregnantă a acestei orientări o constituie alocarea unui important volum de investiţii care însumează 210 miliarde lei, destinate realizării unor obiective prioritare cum sînt cele cuprinse în programele de îmbunătăţiri funciare sau de modernizare a zootehniei. Acţiunile de anvergură ce se întreprind şi se vor întreprinde pentru valorificarea întregii suprafeţe ce poate căpăta o folosinţă agricolă şi cu deosebire cele pentru înnobilarea pămîntului (este vorba despre sporirea în acest cincinal a suprafeţei agricole şi arabile cu circa 700 mii hectare, de amenajarea pentru irigaţii a unei suprafeţe de 2,6 milioane hectare şi de executarea unor lucrări de desecare şi de combatere a eroziunii solului pe aproape 3 milioane hectare) constituie o garanţie că obiectivele de o cutezanţă fără termen de comparaţie în istoria agriculturii noastre stabilite prin Programul naţional de îmbunătăţiri funciare, conceput din iniţiativa şi sub conducerea directă a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, se vor concretiza în sporirea considerabilă a producţiei agricole.

Stabilirea unor ritmuri înalte de creştere a producţiei impune realizarea pe parcursul acestui cincinal a unor sporuri anuale de producţie vegetală şi animală superioare cu mult celor obţinute în cincinalul trecut, iar acest

fapt semnifică, incontestabil, accelerarea procesului de dezvoltare intensivă a agriculturii noastre.

Este un proces care se bazează pe rezultatele de pînă acum, pe realitatea de la care pornim în înfăptuirea obiectivelor acestui plan cincinal. Realizarea în mod constant, de către unitățile fruntașe, a unor producții medii deosebit de bune, confirmă potențialul biologic ridicat al soiurilor și hibrizilor, precum și al raselor de animale, ilustrînd în același timp capacitatea profesională înaltă și experiența bogată a oamenilor muncii din aceste unități. Experiența pozitivă a acestor unități fruntașe trebuie să devină o călăuză sigură pe drumul noii revoluții agrare, pentru rezultate superioare, în toate unitățile, încă din viitorul an agricol! În acest context, randamentele medii la hectar, precum și producțiile medii pe animal prevăzute a fi atinse în anii acestui cincinal — randamente ale căror niveluri sînt sub cele realizate în prezent de unitățile fruntașe — reflectă pe de o parte realismul cu care au fost fundamentate obiectivele dezvoltării agriculturii iar pe de altă parte posibilitățile certe de care dispun unitățile agricole de stat și cooperatiste de a realiza asemenea producții. O strălucită dovadă în această privință a adus-o județul Olt, județ care în 1986 a realizat în medie, pe întreaga suprafață cultivată, peste 6 000 kilograme de grîu la hectar, peste 7 000 kilograme de orz la hectar, aproape 22 000 kilograme de porumb știuleți la hectar, rezultate tot la fel de bune obținînd de fapt la toate culturile, precum și în zootehnie. Se poate spune, așadar, după cum sublinia secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, că județul Olt a înfăptuit obiectivele noii revoluții agrare! Aceste rezultate de performanță deschid un capitol nou în istoria agriculturii noastre, al cărei obiectiv principal continuă să fie creșterea substanțială a producției de cereale: pentru 1990 se prevede realizarea unei producții de aproape 32,5 milioane tone. Este de remarcat, de asemeni, că în actualul cincinal producția agricolă globală va crește într-un ritm mediu anual de 6,1 pînă la 6,7 la sută, în condiții de eficiență economică sporită, ceea ce va permite creșterea producției nete agricole într-un ritm mediu anual de 8,5—9 la sută. Așa după cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la Slatina, cu prilejul Zilei Recoltei, statul nostru a făcut și face eforturi deosebite pentru creșterea bazei tehnico-materiale a agriculturii, asigură mecanizarea, chimizarea, sporirea potențialului productiv al pămîntului prin lucrări de îmbunătățiri funciare executate în conformitate cu cerințele științei agricole. Pe această bază trebuie să acționeze toate județele, toate unitățile de stat și cooperatiste, pentru a transforma întreaga agricultură românească și a o ridica la un nivel nou de productivitate și eficiență economică. „Trebuie să facem astfel — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — încît să putem afirma că în întreaga agricultură, pînă în 1990, am realizat obiectivele noii revoluții agrare. Aceasta presupune ca în fiecare județ, în fiecare unitate, în fiecare comună să realizăm obiectivele puse de Congresul al XIII-lea al partidului. Aceasta va însemna triumful noii revoluții agrare, victoria științei în agricultură!"

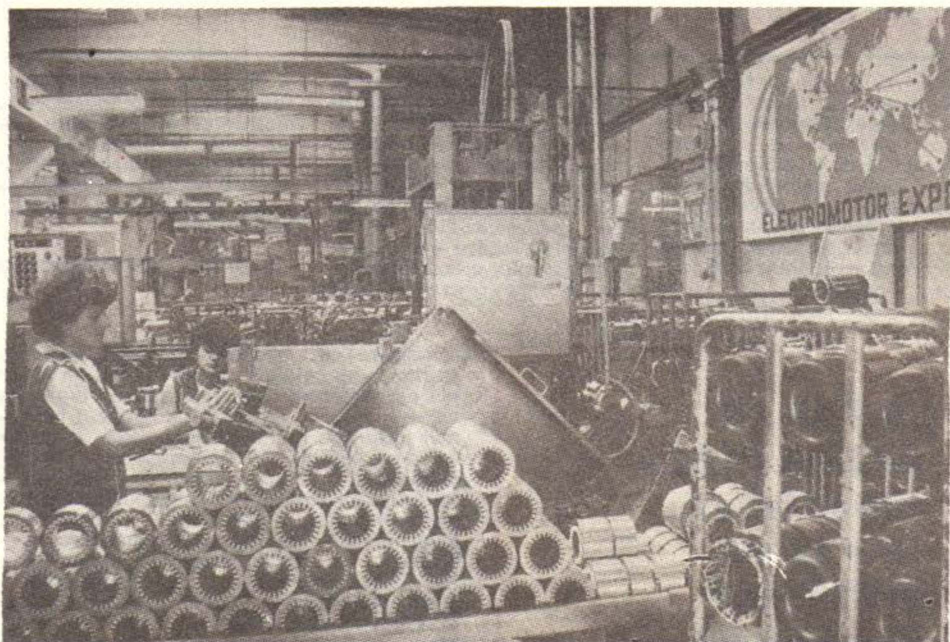
Obiectivele acestui cincinal sînt realiste, științific determinate și pe deplin posibil de realizat. Iată de ce nici un efort nu este prea mare spre a îndeplini aceste obiective menite să asigure o dezvoltare puternică a agriculturii noastre, astfel încît această ramură economică de bază să-și aducă o contribuție mereu sporită la creșterea venitului național, a avuției naționale, la progresul general al societății românești.

INDUSTRIA ELECTROTEHNICĂ — RAMURĂ DE VÎRF

ANGELA VOICILĂ
adjunct al ministrului industriei electrotehnice

— Care sînt exigențele impuse Ministerului Industriei Electrotehnice de cincinalul în care ne aflăm?

— În conformitate cu hotărîrile Congresului al XIII-lea al partidului, subramurile de înaltă tehnicitate continuă să se dezvolte și în actualul cincinal în ritm deosebit de dinamic: producția industriei electronice, inclusiv a mijloacelor tehnicii de calcul va crește cu 62—67 la sută, iar producția industriei de mecanică fină cu 48—55 la sută. Să remarcăm că datorită ritmurilor înalte de creștere de pînă acum și celelalte ramuri coordonate de ministerul nostru se situează la un nivel înalt de dezvoltare. În industria de mașini-unelte România se află în primele 10 țări din lume. În anii 1981—1985, M.I.Et. a asimilat peste 10 000 produse, desfășurînd o intensă activitate pentru înlocuirea produselor din import, cu deosebire pe relația vest. Această diminuare a importurilor a reprezentat un efort deosebit. Fiind furnizorii celorlalte ministere care importau utilaje de pe diferite piețe, am fost în situația să asimilăm echipamente de completare pentru utilajele importate pentru a le putea păstra în funcțiune pe cele mai importante sau să realizăm utilaje și instalații noi, complete, care să le înlocuiască pe cele din import. Asta a obligat la o mare diversitate a producției, la reproiectări, la eforturi de concepție și organizare deosebite. Pentru a putea face față sarcinilor mari care ne stăteau în față, am

gîndit pentru marea majoritate a produselor game tipizate într-o concepție unitară și modulată, căutînd să mărim cît mai mult gradul de refolosire a reperelor. Efortul de care aminteam a însemnat în același timp și un salt calitativ în munca noastră a căror rezultate nu au întîrziat să apară. Sarcinile, deloc ușoare, care stau în fața ministerului nostru în actualul cincinal, cer ca productivitatea muncii să crească într-un ritm mediu anual de peste 15 la sută în paralel cu obligația ca la sfîrșitul cincinalului peste 90 la sută din produsele în fabricație să fie înnoite iar 96 la sută din ele să fie la nivelul tehnic mondial. 2—3 la sută din acestea vor trebui să fie peste nivelul mondial, ceea ce ne va asigura priorități pe piețele de desfacere.

Ne-am îndreptat atenția în mod deosebit asupra unor grupe de produse mai importante. Echipamentele complete pentru conducerea proceselor de producție din numeroase ramuri industriale vor avea un înalt grad de automatizare, ceea ce va conduce la optimizarea acestora și prin urmare la o creștere a calității producției și productivității muncii. Vom continua să extindem numărul de funcțiuni, să miniaturizăm componentele acestora, să diversificăm echipamentele pentru sectoarele calde, industria chimică, industria materialelor de construcții, a sistemelor de irigații etc. În domeniul tehnicii de calcul se vor dezvolta mini și micro calculatoarele, se va diversifica gama de echipamente periferice și terminale-display, mașini de scris automate conduse de calculator. Vom dezvolta activitatea de elaborare de programe care vor fi livrate o dată cu tehnica de calcul, mărindu-i acesteia valoarea de cumpărare. Avem în vedere mărirea producției de componente și subansamble pentru mijloacele de automatizări și tehnică de calcul: componente electronice perfecționate, circuite integrate, produse de micromecanică. În domeniul mecanicii fine se va diversifica sistema de echipamente hidraulice și pneumatice, nepierzîndu-se din vedere gradul de tipizare al produselor. În vederea acoperirii necesarului de aparatură de măsură și control, în 1990 circa 90 la sută din tipurile de bază de aparate vor fi asigurate din producția indigenă.

— Sarcinile privind dezvoltarea intensivă a economiei, a modernizării acesteia presupun acțiuni susținute de valorificare a noului. Ce se întreprinde în cadrul ministerului în această direcție?

— În spiritul orientărilor date de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara C.C. din 1—2 aprilie 1986, întreprinderile și centralele industriale din cadrul Ministerului Industriei Electrotehnice au elaborat programe concrete privind o amplă acțiune de îmbunătățire a organizării producției și de modernizare a tehnologiilor, factori esențiali pentru realizarea indicatorilor prevăzuți în planul cincinal. În unitățile ministerului au fost prevăzute peste 9000 de măsuri ce vizează extinderea mecanizării, automatizării, robotizării, electronizării proceselor de producție. Implementarea tehnologiilor noi și a unor utilaje de înaltă precizie și productivitate se face în paralel cu măsuri organizatorice privind raționalizarea fluxurilor de fabricație, reducerea stocurilor de materii prime și materiale, reducerea consumurilor de combustibil și energie electrică. Se va dezvolta producția de celule și sisteme flexibile de fabricație atît în domeniul mașinilor-unelte așchietoare, cît și în cel al utila-

ielor de deformare la rece a metalelor sau al procedeelor de sudare. Sistemele flexibile vor permite o trecere operativă de la o fabricație la alta, făcînd posibilă nu numai realizarea unei productivități mari în cadrul unei serii mari, ci și realizarea unei eficiențe economice sporite și în cadrul producției de serie mijlocie și chiar mică. Pentru celule și sistemele flexibile de mașini unelte a fost elaborat un program la care participă atît producătorii de mașini-unelte cît și cei de mijloace de automatizare, tehnică de calcul, mecanică fină, echipamente hidraulice etc. Aplicarea măsurilor cu caracter tehnic și organizatoric va duce la ridicarea nivelului tehnico-calitativ al produselor, la reducerea cheltuielilor de producție, la diminuarea consumului de combustibil și energie electrică, la creșterea valorii producției la 1000 lei fonduri fixe.

OPREA GEORGESCU ■

ÎN PAS CU DEZVOLTAREA INDUSTRIEI, ÎN PAS CU CERINȚELE OAMENILOR

ION COMĂNESCU
secretar de stat la Ministerul Comerțului Interior

Într-o Românie care s-a mutat în proporție de 82% din case prăfuite de timp, lipsite de comoditățile civilizației, unele chiar insalubre, în blocuri noi, armonioase, comerțul a făcut același pas, de la tarabe, din mici încăperi cu un ochi de geam la magazine pe verticală.

În concordanță cu directivele Partidului Comunist Român cu privire la creșterea economică a țării, a ridicării nivelului de trai și a calității vieții, în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, s-a acționat pentru asigurarea unei interdependențe între dezvoltarea comerțului interior și dezvoltarea de ansamblu a economiei naționale. S-a urmărit realizarea unui echilibru între creșterea potențialului economic, sporirea veniturilor bănești ale populației și punerea la dispoziția cumpărătorilor a unui fond de mărfuri crescut, înnoit, diversificat.

Extinderea și modernizarea rețelei comerciale, pe baza orientărilor și indicațiilor tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, președintele Republicii, s-a realizat într-o concepție modernă și unitară în întreaga țară. Pe teritoriul României funcționează 83 000 unități comerciale, dintre care peste 70% nu au 20 de ani. Cea mai mare parte a fondurilor de investiții, din acest sector, a fost folosită pentru dezvoltarea rețelei comerciale în concordanță cu schițele de sistematizare din localități. Menționăm că s-a realizat o apropiere a cumpărătorilor de unitățile de desfacere, comerțul fiind un organism viu, în continuă schimbare, s-au făcut modificări în funcție de nevoile populației. În ultimii ani s-au deschis 100 de magazine universale și generale, cu largi posibilități de practicare a formelor moderne de comerț, ocupînd poziții cheie în cadrul ansamblurilor comerciale. Concomitent s-au dezvoltat magazinele specializate, cu adresă: „Materna", „Casa Cărților", „Casa Confecțiilor", „Casa Încălțămintii", „Casa Gospodinei", „Sunet și Imagine", „Lucrează-ți singur", „1001 de articole", „Sanitas" etc.

Sînt veritabile centre comerciale în orașele: Ploiești, Craiova, Iași, Pitești, Bacău, Alexandria, Zimnicea, Oradea, Baia Mare, Tg. Mureș, Slatina, Slobozia.

În cincinalul în care ne găsim se află pe schele noi centre comerciale în orașele: Călărași, Drobeta-Turnu Severin, Giurgiu, Oltenița, Brăila, Bîrlad, Buzău.

În zona centrală a municipiului București, așa cum știm, se execută lucrări de amploare și interes general. Spațiile comerciale se vor distinge prin confort și ambianță deosebită. Ca o noutate, pe lîngă altele, anunțăm că existentul magazin universal „Unirea", prin extinderea lui, ajungînd pînă la 70 000 mp, se va transforma într-unul din cele mai mari din Europa. Se așteaptă de la acest magazin soluții ingenioase de prezentare a mărfurilor, expoziții cu vînzare, alte forme originale de comerț. De asemenea pe harta Bucureștiului va mai apărea un magazin universal pentru copii, cu o suprafață comercială de circa 30 000 mp, situat în zona Căuzași.

Dezvoltarea și modernizarea piețelor agro-alimentare rămîne o preocupare permanentă a Ministerului Comerțului Interior. Reamintim că în orașele: Constanța, Tulcea, Brașov, Bacău, Bistrița, Slobozia, Focșani, Bîrlad, Cluj-Napoca, Pitești, Colibași, Tecuci, Motru, Pantelimon-Delfinului în București, s-au construit noi piețe. Vor urma altele în localitățile: Vaslui, Alba Iulia, Arad, Oradea, Brașov, Brăila, Botoșani, Breaza, Galați, Giurgiu, Slatina, Sibiu, București, Turceni.

În întreaga perioadă inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului s-au realizat progrese importante în promovarea unor tehnologii avansate comerciale. Pe aceeași linie se prevede, pentru anii 1987-88, introducerea unor case de marcat electronic, care vor ușura munca omului de la casă și vor scurta

timpul cumpărătorului. Pe linia introducerii progresului tehnic în căminele noastre, pentru ușurarea muncii gospodinelor, se vor găsi în magazine, în anii viitori, roboți de bucătărie, mașini de spălat veselă, de spălat și curățat legume. Se va intensifica în cursul anului 1987 informarea lucrătorilor din birourile comerciale, încît ei să cunoască la zi situația fondului de mărfuri, să fie în pas cu tendințele modei, să poată răspunde prompt la cerințele cumpărătorilor.

Dezvoltarea echilibrată a rețelei comerciale are în vedere profilarea și amplasarea judicioasă a magazinelor pe baza unor studii întocmite de institutele de specialitate, ținînd seama de cîțiva factori, printre care puterea de cumpărare, distanța dintre unitățile cu același profil, obiceiurile de consum ale populației.

Acolo unde este necesar se va continua construirea altor spații comerciale, avem în vedere localitățile: Mediaș, Costinești, Rovinari, Sighișoara, Sinaia, Breaza. Vor fi revitalizate cunoscute baze comerciale cum sînt: pasajele Villagrosse din București, Vulturul Negru din Oradea, Curtea Veche din Sighetu Marmației.

Planurile Ministerului Comerțului Interior, numai în rețeaua comercială de care ne-am ocupat, nu sînt nici pe departe cuprinse aici. Nu putem abuza de răbdarea cititorilor, de aceea m-am oprit numai la cîteva detalii care am crezut că pot interesa pe cei care intră zi de zi în magazine. Vă asigurăm că ne străduim, din toate puterile, să venim în întîmpinarea dorințelor și nevoilor dumneavoastră, orice sesizare, orice propunere, fiindu-ne, în această privință, de un real folos.

„DU-MĂ ACASĂ, MĂI METROU"...

De cîte ori vreau să mă relaxez, iau metroul. De la primele scări sub București, pătrund într-un spațiu al punctualității și al ordinii, indiferent cît de multă lume este pe peron. Subteranul transmite o stare de liniște. Dispar semnele de grabă, deși toți sîntem cu minutele numărate. Ceasul cronometru este suveran.

Ne-am convins în acești ani că într-adevăr aici trenul nu-și permite să aibă o întîrziere măcar de o secundă. Scepticii, care prevedeau mersul metroului ca pe al autobuzelor, s-au înclinat total în fața evidenței, întărită, reîntărită, de o nedezmințită punctualitate. De aceea, ori de cîte ori constructorii „organismului viu" se angajează să deschidă o nouă linie, într-un termen necrezut de scurt, călătorii își modifică traseele, contînd cu anticipație pe stații... abia în schițe.

Liniile de metrou se vor prelungi cu 8,4 km în anul 1987, iar magistrala a II-a, cap de linie la I.M.G.B., va continua din fața Unirii cu noi stații: Universitate, Piața Victoriei, Statuia Aviatorilor, Aurel Vlaicu, Pipera.

Nu avem dreptul moral să uităm că vara lui 1986 a fost mai fierbinte pentru constructori. A fost poate la fel de întrebătoare, de arzătoare, ca începutul. Primele săpături din mai

1975 le-au ridicat pulsul, ca la orice premieră. În vara lui 1986 i-am văzut tot timpul la faţă pe constructorii metroului din apartamentele noastre de pe marile bulevarde. Ca nişte acrobaţi de înaltă performanţă, au pregătit în premieră, la vedere, scuturile, au înaintat vertiginos cu drumul... în drum, într-o zonă foarte animată de călători şi de interes. Eram de mult convinşi cît de grea, cît de pretenţioasă este această muncă. Acum cu noi, pe lîngă ei, am înţeles cît echilibru şi cîtă precizie cere ea, cîtă imensă răspundere şi repetată gîndire conţine fiecare gest care va dăinui.

Statura lor normală, acolo, în adîncitura de zeci de metri din mijlocul străzii, a căpătat înălţimea uriaşilor. Profesioniştii metroului stăpînesc calculele matematice, ei ţin în frîu rezistenţa solului, ei refac instalaţii de canalizare, de electricitate, vechi de jumătate de secol, fără să tulbure o clipă viaţa normală a oraşului, ei se „joacă" măiestrit cu tehnica ultramodernă, ei „cos şi descos" pămîntul, dîndu-i un alt chip, o altă valoare de întrebuinţare.

I-am văzut pe profesioniştii metroului în vara anului 1986 dînd aceeaşi probă de forţă herculeană încît o muncă de durată să fie exemplar înfăptuită într-un timp record.

Noaptea, în casele de pe bulevardele Bucureştiului, oamenii visează, se odihnesc. Nopţile constructorilor de metrou au devenit normale ca insomnia medicului de gardă. Nopţile albe fac parte din blazonul profesiunii şi fără ele o treime din drumurile de 46 km, pe sub pămîntul Bucureştiului, n-ar fi o realitate în 1987.

Potenţialul uman, de înalt calibru profesional şi moral, este cu cîţiva ani înaintea timpului pe care îl trăim, prin pregătirile amănunţite, intense, la obiect, care s-au „cîntărit" pentru deschiderea magistralei a III-a. La 28 de metri sub pămînt, Bucureştiul se împînzeşte cu linii ferate, cu instalaţii electrice, cu o industrie a transportului. Un refren celebru al anilor trecuţi, „Du-mă acasă, măi tramvai", va reveni poate la modă într-o altă formă, „Du-mă acasă, măi metrou".

Ne întîlnim în fiecare zi cu una din marile realizări ale Epocii Ceauşescu şi, mulţumind, nu mulţumim îndeajuns celor care, de la iniţiativă pînă la acţiune, ne-au uşurat călătoriile, ne cîştigă timp preţios, ne introduc în elementele civilizate ale transportului în comun.

Am făcut o dată „greşeala" să numesc cîţiva dintre oamenii metroului, care deşi-şi meritau locul în pagină pentru contribuţia lor esenţială la „fiinţa" care se desăvîrşeşte sub oraş, s-au supărat foc pe mine. Am „greşit" pentru că un gigant de forţa, întinderea şi diversitatea metroului, nu s-ar fi putut aduna în 46 km de tuneluri, prin care circulăm relaxaţi, cu opriri în staţii „bijuterii", fără suma contribuţiei de minte şi suflet a lucrătorilor metroului.

Tuturor, consideraţia noastră şi reactualizarea promisiunii colective că vom respecta munca lor prin întreaga noastră atitudine. Vom intra în staţia metroului cu aceeaşi încredere că ora anunţată este ora... reală. Se poate ceva mai mult în transportul public?

Du-mă acasă, măi metrou!

CARMEN DUMITRESCU ■

T.I.B. 86 „COMERŢ — COOPERARE — DEZVOLTARE — PACE"

Ediţia din 1986 a TIB, inaugurată oficial de preşedintele României, Nicolae Ceauşescu, s-a desfăşurat, ca şi ediţiile anterioare, sub deviza „COMERŢ — COOPERARE — DEZVOLTARE — PACE", ilustrînd dorinţa sinceră a României de a dezvolta şi aprofunda continuu relaţiile comerciale, cooperarea economică şi tehnico-ştiinţifică cu toate statele lumii, indiferent de orînduirea lor social-politică, pe baza deplinei egalităţi în drepturi şi avantajului reciproc.

TIB '86 s-a bucurat de o largă participare — mai bine de 1 200 de firme producătoare şi exportatoare din România şi din alte 36 de ţări din Europa, Asia, Africa, America de Nord, America de Sud şi Australia. Un număr de 28 de ţări — Australia, Austria, Belgia, Benin, Bulgaria, Canada, Cehoslovacia, Chile, Cuba, Egipt, RD Germană, RF Germania, India, Irak, Iordania, Iran, Iugoslavia, Italia, Israel, Japonia, Libia, Norvegia, Polonia, Siria, SUA, Turcia, Ungaria şi URSS — au fost prezente cu pavilioane oficiale. A fost, de asemenea, reprezentată oficial Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei. Totodată, au participat cu standuri individuale numeroase firme de prestigiu din Anglia, Cipru, Elveţia, Emiratele Arabe Unite, Franţa, Liechtenstein, Olanda şi Portugalia.

România a fost, ca şi la ediţiile precedente, principalul expozant, oferta celor 44 de organizaţii de comerţ exterior cuprinzînd o gamă extrem de variată de exponate, în cea mai mare parte produse noi şi reproiectate, rezultantă a amplului proces de modernizare pe care economia românească îl parcurge de cîţiva ani.

Expozanţii la cea de-a XII-a ediţie a TIB au beneficiat de condiţii optime de participare şi desfăşurare a activităţii — pavilioane şi platforme de expunere în aer liber (însumînd o suprafaţă totală de 82 500 mp), de alte spaţii şi dotări care au fost utilizate pentru organizarea unor manifestări conexe cu caracter promoţional — conferinţe şi simpozioane tehnice, întîlniri între specialiştii români şi cei din ţările expozante, prezentări de produse, proiecţii de filme şi diapozitive, conferinţe de presă etc.

„Prin numărul ridicat de participanţi, ca şi prin oferta comercială extrem de variată şi de înalt nivel tehnic şi calitativ, atît a ţării gazdă, cît şi a tuturor celorlalţi expozanţi, legată nemijlocit de profilul generos al manifestării economico-comerciale din Capitala României, cea de-a XII-a ediţie a Tîrgului Internaţional Bucureşti a polarizat interesul sutelor de mii de vizitatori (500 000 au anunţat organizatorii), al miilor de specialişti şi reprezentanţi ai cercurilor de afaceri din peste 100 de ţări de pe toate continentele — a declarat Romeo Iordan, director în Ministerul Comerţului Exterior şi Cooperării Economice Internaţionale, directorul comercial al TIB '86". Caracteristica principală a actualei ediţii a tîrgului a fost — după opinia interlocutorului — intensa activitate de contacte şi negocieri, avînd drept scop identificarea şi punerea în valoare de noi posibilităţi pe linia dezvoltării şi diversificării schimburilor comerciale, extinderii cooperării şi specializării în producţie. Bună parte a discuţiilor purtate pe parcursul celor 9 zile de funcţionare a TIB '86 au şi fost finalizate prin semnarea a numeroase contracte comerciale de export şi de import pentru 1986 şi pentru

Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu la inaugurarea celei de-a XII-a ediții a Tirgului Internațional București.

anii următori, precum şi a unor înţelegeri de cooperare şi specializare în producţie în diverse sectoare. Dat fiind faptul că negocierile între specialiştii şi oamenii de afaceri vor continua şi după încheierea tîrgului, este prematur să facem un bilanţ complet al rezultatelor concrete obţinute la TIB. Oricum, se poate aprecia că în aceste zile au fost perfectate numeroase contracte comerciale, unele foarte importante, atît în privinţa exporturilor cît şi a importurilor. Dintre acestea pot fi evidenţiate contractele privind exportul României de: maşini-unelte pentru aşchierea şi prelucrarea metalelor în Cehoslovacia, RD Germană, URSS, Bulgaria, Iugoslavia, SUA, India, Italia, Spania, Siria etc.; vagoane şi locomotive diesel-hidraulice în Austria, URSS, Bulgaria, Ungaria; de tractoare şi maşini agricole în Egipt, Elveţia, Cehoslovacia, URSS; de autovehicule (autoturisme de teren şi de oraş, de autocamioane) în RD Germană, Mali, Polonia, Ungaria; de mijloace de automatizare, tehnică de calcul, aparataj electric, motoare electrice în URSS, Bulgaria, Cehoslovacia, RD Germană, Ungaria, RP Chineză, Franţa, Anglia, Irak, Libia, Franţa; de utilaje tehnologice pentru industria chimică, petrochimică, metalurgică şi pentru industrie alimentară în RD Germană, Iugoslavia, RP Chineză, URSS, Polonia, Cuba, Turcia, Siria, Irak, Pakistan; nave şi utilaj naval în URSS şi Cehoslovacia; rulmenţi în Cehoslovacia, RD Germană, Polonia, Ungaria, India etc. Importante contracte au fost încheiate pentru exportul de produse metalurgice, unor parteneri din URSS, Bulgaria, RD Germană, Israel, Japonia, Egipt, SUA, Olanda, Kuweit, Belgia şi de produse chimice şi petrochimice în Australia, Columbia, Bulgaria, Austria, Polonia, Olanda, Ungaria, Coasta de Fildeş, Benin, SUA, Iugoslavia, Madagascar, Mali, Pakistan, Peru, Zambia, Kenya, Spania, Turcia, Maroc, RF Germania, Venezuela, Arabia Saudită. Alte tranzacţii se referă la exporturile României de mobilă, alte produse finite şi semifinite din lemn în Ungaria, Cehoslovacia, Danemarca, Franţa, RF Germania, Italia, SUA, Suedia, Iordania, Nigeria, Pakistan, Liban, Anglia; de produse ale industriei uşoare (confecţii, ţesături, încălţăminte etc.) în Italia, URSS, Kuweit, Iugoslavia, RF Germania, Bulgaria, Franţa, SUA, Canada; de conserve de legume şi fructe în Cehoslovacia, RD Germană, Cuba, Siria, SUA, Israel, Irak şi altele.

Pe linia importurilor sînt de menţionat contractele privind achiziţionarea de: maşini-unelte aşchietoare din URSS, RD Germană, Cehoslovacia, Polonia, Bulgaria, Ungaria, Brazilia; echipamente de automatizări şi telecomunicaţii din URSS, Polonia şi Ungaria; maşini şi utilaje pentru industria textilă şi cea de pielărie din Cehoslovacia, URSS şi RD Germană; maşini şi utilaje de construcţii din Cehoslovacia, RD Germană şi URSS; diverse produse metalurgice din URSS, Cehoslovacia, RD Germană; cocs şi cărbune cocsificabil din Polonia, URSS, SUA, Japonia, de alte produse, cum ar fi maşini agricole din URSS, aparatură de laborator din Cehoslovacia, celuloză din URSS, diverse cabluri şi conductori din Bulgaria şi Albania şi altele.

Prin numărul şi valoarea contractelor comerciale de export-import — a apreciat directorul Romeo Iordan — ediţia din 1986 a Tîrgului Internaţional Bucureşti este un succes, atingîndu-şi unul din principalele sale scopuri — acela de a contribui la adîncirea şi extinderea colaborării economice a României cu tot mai multe state, pe baze echitabile şi reciproc avantajoase. Totodată, TIB '86 a facilitat, prin bogata şi reprezentativa ofertă a ţării gazdă, mai buna cunoaştere a actualului potenţial de producţie şi de export al României în cele mai diverse ramuri, îndeosebi în sectoarele de vîrf ale industriei. În acelaşi timp, pe baza rezultatelor obţinute de expozanţi, atît la ediţia din acest an, cît şi la ediţiile anterioare, s-a întărit şi mai mult convingerea că tîrgul găzduit de capitala României este o confruntare internaţională importantă, îndeosebi pentru promovarea tehnologiilor de vîrf, şi aduce o contribuţie de seamă la aprofundarea şi extinderea schimburilor comerciale internaţionale, la stimularea cooperării economice pe multiple planuri, în interesul şi avantajul tuturor partenerilor.

IOAN ROŞCA ■
TUDOSE NIŢESCU ■

O POLITICĂ EXTERNĂ ACTIVĂ, DE PACE ȘI SECURITATE PENTRU TOATE POPOARELE

Pentru poporul român, anul 1986, pe care l-am încheiat, are semnificații deosebite. În acest an s-au sărbătorit șase veacuri de la venirea în fruntea Țării Românești a voievodului Mircea cel Mare, care a marcat renașterea poporului nostru și începerea luptei împotriva dominației străine, pentru afirmarea sa tot mai puternică în rîndul popoarelor Europei. Tot în acest an am aniversat șase decenii și jumătate de la crearea Partidului Comunist Român, moment cu profunde semnificații în istoria patriei noastre, care a permis organizarea, pe o treaptă superioară, a luptelor poporului nostru împotriva asupririi naționale și sociale, pentru a fi stăpîn pe destinele sale. La 23 August s-au sărbătorit 42 de ani de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a deschis calea unor profunde transformări revoluționare, democratice în patria noastră. Anul 1986 este, în același timp, primul an al celui de-al 8-lea plan cincinal, care, prin realizările înregistrate, în ciuda vicisitudinilor naturii și crizei economice mondiale, a creat premise solide pentru înfăptuirea măreţelor obiective trasate de Congresul al XIII-lea al partidului pentru perioada 1986—1990 și, în perspectivă, pînă în anul 2000, pentru realizarea integrală a Programului partidului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Acum, cînd facem bilanțul unui an, poporul nostru înregistrează, totodată, cu profundă satisfacție și mîndrie patriotică, că la realizările remarcabile pe care le-a obținut în dezvoltarea economico-socială a contribuit și politica externă a României, al cărei arhitect și promotor neobosit este, de peste două decenii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, strălucit om politic și de stat, conducător revoluționar devotat cauzei partidului și poporului, personalitate proeminentă a lumii contemporane. Eminent promotor al noului, al abordărilor originale teoretice și practice, tovarășul Nicolae Ceaușescu a imprimat dinamism, principialitate, consecvență și o largă deschidere politicii externe a partidului și statului nostru. Și dacă ar fi să evidențiem prin ce s-a caracteri-

Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu la a patra sesiune a celei de-a IX-a legislaturi a Marii Adunări Naționale, la care a fost adoptată legea privind reducerea unilaterală de către România a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare cu 5 la sută.

Întîlnire între tovarăşii Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, şi Mihail Gorbaciov, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, în timpul vizitei oficiale de prietenie a conducătorului partidului şi statului nostru în U.R.S.S.

zat activitatea internaţională a României în 1986, atunci credem că nu greşim, situînd, la loc de frunte, osmoza dintre declaraţii şi fapte. Se cade, în acest context, să ne amintim că, în Mesajul de Anul Nou, 1986, adresat întregului popor român, de conducătorul partidului şi statului nostru, se arăta: „Intrăm în noul an cu hotărîrea de a întări conlucrarea cu forţele democratice, înaintate de pretutindeni, cu toate popoarele care doresc pacea, pentru a contribui la triumful raţiunii, la înlăturarea pericolului unei catastrofe nucleare, la victoria politicii de dezarmare, securitate şi destindere, la asigurarea viitorului liber şi independent al poporului nostru, al tuturor popoarelor lumii". Conştientă că înfăptuirea planurilor şi programelor sale de dezvoltare economică şi socială se pot realiza cu succes numai în condiţii de pace şi colaborare internaţională cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, România a participat activ la întreaga activitate internaţională, la soluţionarea problemelor complexe ale epocii noastre, în interesul colaborării şi păcii, al independenţei fiecărei naţiuni.

Viaţa, evenimentele internaţionale din anul pe care l-am încheiat au confirmat în întregime aprecierile partidului nostru, ale secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, privind situaţia pe plan mondial. Relaţiile mondiale au continuat să se caracterizeze printr-o încordare deosebit de gravă ca urmare a continuării cursei înarmărilor, în special a celor nucleare, a menţinerii şi chiar amplificării unor conflicte, prin folosirea forţei şi ameninţării cu forţa, prin amestecul în treburile interne ale altor state, ceea ce au făcut să crească pericolul unui nou război mondial, care, în condiţiile actuale, s-ar transforma inevitabil într-o catastrofă nucleară ce ar duce la distrugerea a înseşi condiţiilor pentru existenţa vieţii pe planeta noastră. În acelaşi timp, s-au intensificat manifestările opiniei publice, ale diferitelor cercuri politice, ştiinţifice, culturale, inclusiv religioase, pentru dezarmare, împotriva războiului şi pentru pace. Au avut loc o serie de discuţii şi întîlniri, s-a încheiat cu succes Conferinţa de la Stockholm pentru încredere şi securitate şi pentru dezarmare în Europa. Dar toate acestea nu dau dreptul de a aprecia că s-a ajuns la o anumită destindere în viaţa internaţională. Lipsa oricăror rezultate la întîlnirea sovieto-americană la nivel înalt de la Reykjavik, din luna octombrie 1986, a scos şi mai mult în evidenţă că prevalează încă politica de încordare şi de înarmări, de militarizare a Cosmosului, în dauna măsurilor şi acţiunilor concrete pe linia dezarmării, a înlăturării pericolului nuclear, a asigurării dreptului fundamental al popoarelor, al oamenilor la viaţă, la pace. „De aceea, arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu, situaţia este destul de periculoasă, şi trebuie făcut totul pentru a întări forţele care se pronunţă pentru dezarmare şi pace, pentru a împiedica astfel o nouă agravare, mersul spre un nou război mondial, care s-ar transforma inevitabil într-un război nuclear ce ar pune în pericol însăşi existenţa vieţii pe planeta noastră".

În acest spirit, România socialistă, sub impulsul hotărîtor al preşedintelui ei, a promovat o politică externă tot mai activă, de dialog intens şi de amplă colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, pentru destindere şi pace.

Potrivit liniilor directoare stabilite de cel de-al XIII-lea Congres al partidului, în centrul activităţii internaţionale a statului a fost situ-

ată cu consecvență dezvoltarea pe multiple planuri a relațiilor de prietenie, colaborare și solidaritate cu toate țările socialiste, în primul rînd cu cele vecine. În spiritul convorbirilor dintre tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășul Mihail Gorbaciov, au cunoscut o dezvoltare permanentă prietenia și colaborarea multilaterală dintre România și Uniunea Sovietică. Rezultatele rodnice s-au obținut în colaborarea țării noastre cu celelalte țări socialiste din Europa, Asia și America Latină, în interesul reciproc, al cauzei socialismului și păcii în lume. Schimburile economice cu toate țările socialiste, care reprezintă peste 50% din volumul comerțului exterior al României, au continuat să se dezvolte tot mai mult, convenindu-se noi acțiuni de cooperare în producție, de colaborare tehnico-științifică. S-a acționat împreună pentru transpunerea în viață a hotărîrilor adoptate la Consfătuirea economică la nivel înalt de la Moscova, din anul 1984, a țărilor membre ale CAER. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu „Ne pronunțăm pentru întărirea colaborării și solidarității țărilor socialiste, pe baza respectării independenței fiecărui stat, considerînd că aceasta corespunde pe deplin intereselor fiecărei țări socialiste, cauzei socialismului, progresului și păcii în lume".

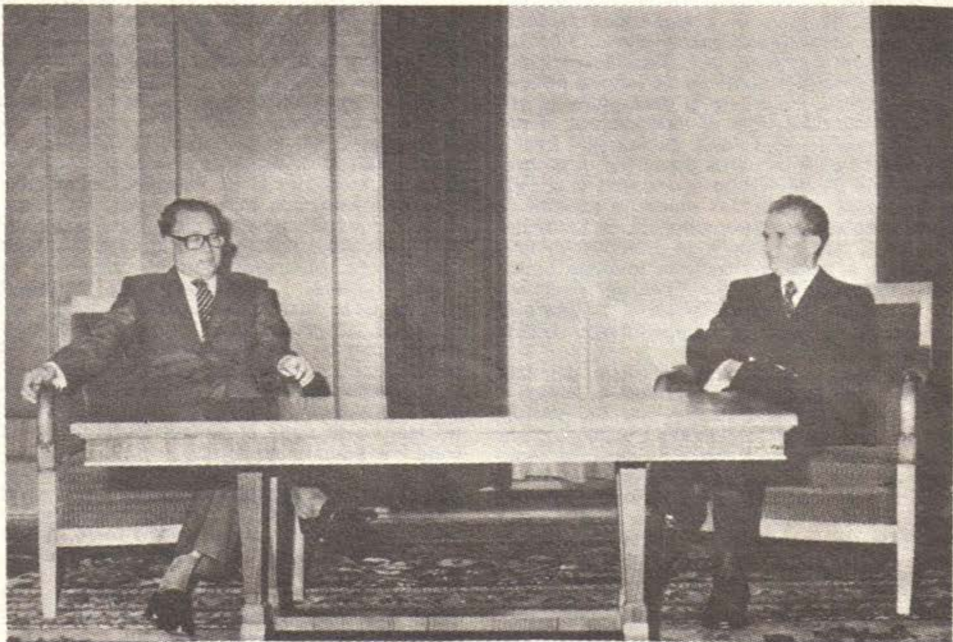
Raporturile cu țările în curs de dezvoltare au cunoscut în anul 1986 o evoluție pozitivă. Dialogul la nivel înalt cu aceste țări, contactele la nivel guvernamental și pe linie parlamentară s-au finalizat cu noi acorduri și acțiuni pentru extinderea schimburilor comerciale și a cooperării în producție și pe plan tehnico-științific. În relațiile economice cu țările în curs de dezvoltare s-au inițiat noi acțiuni și s-au identificat noi domenii de colaborare reciproc avantajoasă. De asemenea, s-a înregistrat o evoluție favorabilă și în ceea ce privește conlucrarea României cu celelalte țări membre ale „Grupului celor 77", precum și cu țările nealiniate.

În anul 1986 s-a acționat în continuare pentru ca relațiile cu țările capitaliste dezvoltate să evolueze pozitiv, în spiritul principiilor coexistenței pașnice, ale egalității și avantajului reciproc. Acțiunile pentru dezvoltarea comerțului cu țările capitaliste au asigurat condiții favorabile extinderii exporturilor românești, eliminării unor obstacole care afectează schimburile cu aceste țări.

Anul 1986 va consemna, fără îndoială, activitatea neobosită desfășurată de România socialistă, de președintele ei, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în interesul soluționării problemelor fundamentale pe care le trăim — apărarea păcii, înlăturarea primejdiei unui război nuclear.

Lupta împotriva escaladării cursei înarmărilor, pentru înfăptuirea dezarmării, și în primul rînd a celei nucleare, a constituit și în anul 1986 problema centrală a politicii externe a României socialiste. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, „noi considerăm că problema fundamentală a epocii noastre este oprirea cursei înarmărilor, în primul rînd a celor nucleare, și trecerea la reducerea substanțială a armelor convenționale". Merită să fie

Tovarășii Nicolae Ceaușescu și Zhao Ziyang, membru al Comitetului permanent al Biroului Politic al C.C. al Partidului Comunist Chinez, premierul Consiliului de Stat al Republicii Populare Chineze, cu prilejul vizitei conducătorului chinez în țara noastră.

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu în timpul primirii şefilor misiunilor diplomatice şi a reprezentanţilor unor organizaţii acreditate în ţara noastră.

menţionate, în acelaşi sens, sublinierile repetate ale preşedintelui Nicolae Ceauşescu că este necesar să se facă totul pentru unirea eforturilor popoarelor, ale forţelor progresiste, realiste de pretutindeni, pentru a pune capăt politicii de înarmare, atît pe Pămînt, cît şi în Cosmos, că nu există nici o justificare pentru continuarea cursei înarmărilor, pentru sporirea cheltuielilor militare, care au ajuns la uriaşa sumă de 1000 de miliarde de dolari.

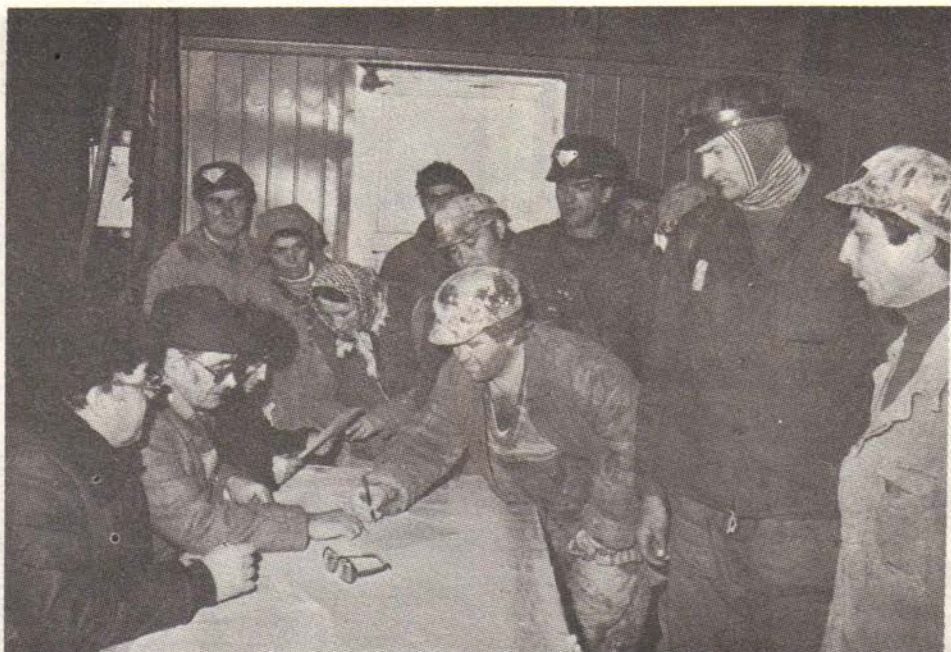
În 1986, an care, pentru întreaga umanitate, a fost Anul Internaţional al Păcii, România socialistă s-a afirmat din nou ca o ţară puternic angajată în lupta pentru făurirea unei lumi fără arme şi războaie, a păcii şi colaborării între toate naţiunile. Magistrala cuvîntare rostită de tovarăşul Nicolae Ceauşescu la Sesiunea din octombrie 1986 a Marii Adunări Naţionale, cuprinzînd o amplă şi aprofundată analiză a situaţiei internaţionale şi a activităţii României pe arena mondială, legiferarea de către forumul suprem al puterii de stat a reducerii, pînă la sfîrşitul lui 1986 cu 5% a armamentelor, efectivelor şi cheltuielilor militare reprezintă o nouă şi strălucită iniţiativă de pace a preşedintelui ţării noastre. Aprobarea, prin Referendumul din 23 noiembrie 1986, a acestei iniţiative, de către toţi oamenii muncii din ţara noastră, a demonstrat, încă o dată, voinţa nestrămutată a poporului român pentru înfăptuirea dezarmării, şi în primul rînd a dezarmării nucleare, hotărîrea sa de a se angaja cu toate forţele şi de a participa activ la lupta pentru o lume fără arme, fără războaie.

Consecventă acestei politici, România a prezentat, tot în 1986, într-o formă completată, propunerile sale, în cadrul sesiunii Adunării Generale a ONU, vizînd oprirea cursei înarmărilor, a oricăror acţiuni de producere şi experimentare a armelor nucleare sau de militarizare a Cosmosului, înlăturarea oricăror arme nucleare din Europa şi din întreaga lume. În acelaşi scop, ţara noastră a acţionat în cadrul Conferinţei de dezarmare de la Geneva, s-a pronunţat pentru realizarea unor rezultate pozitive la negocierile de la Viena. Totodată, România sprijină pe deplin programul de dezarmare în trei etape, pînă în anul 2000, propus de Uniunea Sovietică; ţara noastră s-a pronunţat pentru încetarea imediată a tuturor experienţelor nucleare, pentru încetarea militarizării Cosmosului.

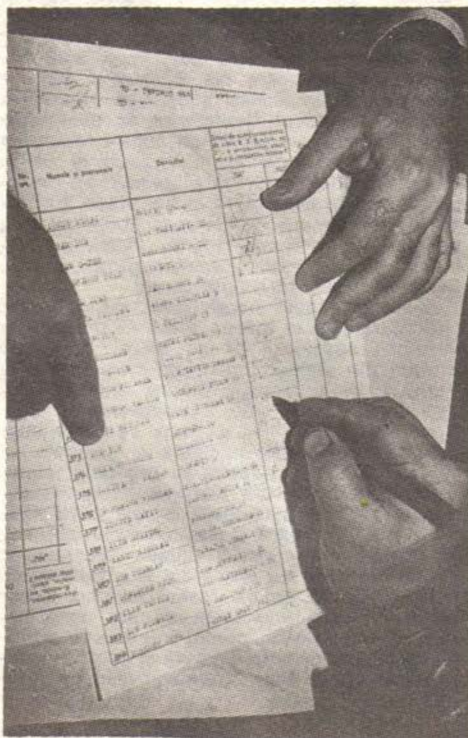
Avînd în vedere necesitatea trecerii în cel mai scurt timp la măsuri reale de dezarmare, România consideră că au mare importanţă propunerile statelor socialiste participante la Tratatul de la Varşovia privind reducerea cu 25%, pînă în anul 1990, a armamentelor, efectivelor şi cheltuielilor militare, ca parte integrantă a dezarmării nucleare şi generale. În acelaşi timp, ţara noastră se pronunţă pentru continuarea reducerii armamentelor convenţionale, pînă în anul 2000, cu cel puţin 50%.

Ca ţară europeană şi pornind de la faptul că în Europa s-a creat o situaţie deosebit de gravă, România s-a pronunţat şi a acţionat cu toată hotărîrea pentru realizarea unui acord privind oprirea amplasării de noi arme nucleare pe continent, pentru trecerea la distrugerea celor existente, precum şi pentru înlăturarea, în acelaşi timp, a armelor chimice. A in-

(Continuare în pag. 32)

REFERENDUMUL

Într-o impresionantă unanimitate, la 23 noiembrie 1986, întregul popor român s-a pronunțat cu fermitate pentru pace, pentru o lume fără războaie, dovedind încă o dată vocația sa constructivă, dorința sa fierbinte de colaborare cu toate țările, pe o planetă fără arme.

În acest an consacrat păcii, dar destul de sărac în fapte concrete privind dezarmarea, inițiativa României care poartă pecetea gîndirii și acțiunii înnoitoare a președintelui țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, eminentă personalitate a lumii contemporane, are o strălucire deosebită, ea constituindu-se într-un exemplu personal deosebit de semnificativ în actualele împrejurări internaționale, grave și complexe. **„Avem marea răspundere în fața popoarelor noastre, a întregii lumi—** sublinia președintele României — **de a întări colaborarea și unitatea țărilor europene, pornind de la diversitatea orînduirilor sociale. Numai unită, Europa va putea juca un rol mai important în soluționarea problemelor complexe din viața internațională, în direcția păcii".**

Noul demers de pace al României marchează trecerea de la vorbă la faptă, de la declarații de principiu la măsuri concrete, în virtutea adevărului că declarațiile, oricît de importante ar fi, nu pot soluționa singure problemele dezarmării. Rostind **Da** la referendumul din 23 noiembrie, poporul român s-a pronunțat pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru pace și progres, exprimînd în felul acesta dorința sa de a trăi liber și independent, de a-și făuri în liniște viitorul.

RĂZVAN BĂRBULESCU ■

DEZARMARE

LICEUL TITU

(Urmare din pag. 29)

trat de pe acum în istorie chemarea conducătorului partidului și statului nostru, adresată de la tribuna celui de-al III-lea Congres al Oamenilor Muncii, șefilor de state și de guverne, popoarelor europene, „de a acționa împreună cu toate forțele în vederea înlăturării armelor nucleare, pentru salvarea Europei de la distrugere".

După întîlnirea sovieto-americană la nivel înalt din capitala Islandei, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „Avînd în vedere pozițiile apropiate în problemele rachetelor cu rază medie de acțiune din Europa, considerăm că este necesar să se continue negocierile pentru încheierea, în cel mai scurt timp, a unui acord privind eliminarea rachetelor cu rază medie de acțiune din Europa, atît de către Statele Unite ale Americii, cît și de către Uniunea Sovietică și, totodată, să se asigure continuarea tratativelor pentru realizarea unui acord privind eliminarea tuturor armelor nucleare de pe continentul nostru. Avînd în vedere că aceste arme privesc țările europene, este necesar ca țările din N.A.T.O. și Tratatul de la Varșovia să participe direct la aceste negocieri".

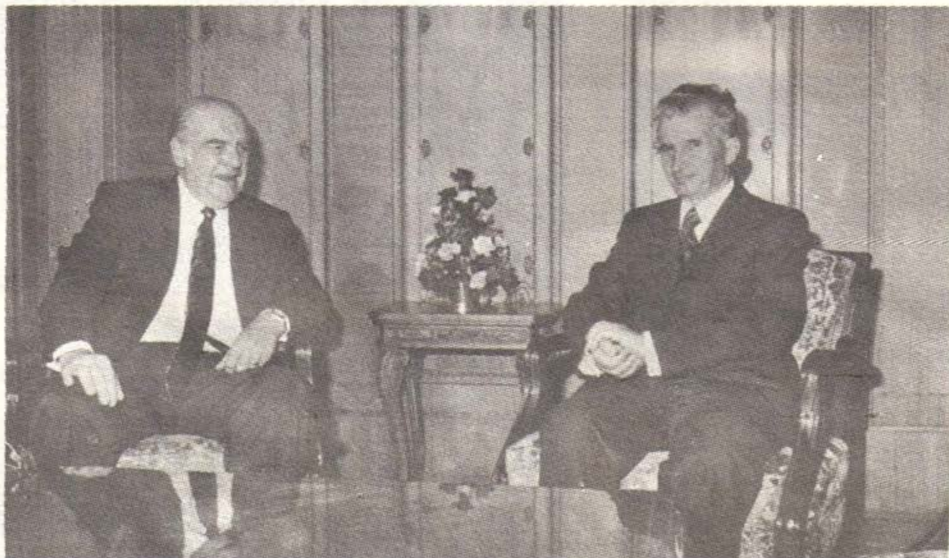
După cum se cunoaște, țara noastră, președintele Nicolae Ceaușescu, au acordat o mare importanță Conferinței de la Stockholm pentru încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa, acționînd pentru a se ajunge la înțelegeri corespunzătoare. După mai bine de doi ani și jumătate, la 22 septembrie 1986, s-au încheiat lucrările primei etape a Conferinței, prin adoptarea unui document cuprinzînd un ansamblu de măsuri de încredere și securitate, semnificative pe plan politic și militar, destinate să reducă riscul unei confruntări militare pe continent și să deschidă perspective pentru trecerea la dezarmare. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, încheierea cu succes a Conferinței „Este un pas important care demonstrează că, atunci cînd se acționează cu înaltă răspundere pentru cauza păcii, pentru interesele generale, este posibil să se ajungă la înțelegeri, pe baza compromisurilor corespunzătoare, și dintr-o parte, și din alta. Nu există o altă cale pentru înțelegere, pentru dezarmare, decît tratative reale, acțiuni pline de răspundere, și de-o parte și de alta".

Un larg ecou internațional au avut pozițiile și considerentele președintelui Republicii Socialiste România la Conferința de la Viena pentru securitate și cooperare în Europa, care și-a început lucrările la 4 noiembrie 1986. „Considerăm, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, că este necesar ca, încă de la început, să se acționeze — și, în ce o privește, România va face totul — pentru desfășurarea în cele mai bune condiții a acestei conferințe, astfel ca ea să marcheze noi pași în direcția întăririi colaborării și cooperării între toate statele europene, în direcția dezarmării, a unei Europe unite, a păcii, și colaborării".

Cu aceeași putere a răzbătut, din tot ce a întreprins România în anul 1986 pe plan internațional, preocuparea neabătută pentru stingerea focarelor de conflict, indiferent de regiunea geografică, pentru reglementarea litigiilor dintre state numai și numai pe cale pașnică, prin negocieri, ca unica modalitate rațională, de natură a evita noi suferințe pentru popoare, vărsare de sînge și distrugeri.

Consecventă poziției sale de principiu, țara noastră, pornind de la situația actuală din Orientul Mijlociu, a insistat pentru organizarea unei conferințe internaționale, cu participarea tuturor țărilor interesate, inclusiv a Organizației pentru Eliberarea Palestinei și Israelului, precum și a membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate al O.N.U., în vederea găsi-

Convorbiri la București între tovarășul Nicolae Ceaușescu și primul ministru al Republicii Elene, Andreas Papandreu.

Președintele Nicolae Ceaușescu și președintele Republicii Libaneze, Amin Gemayel, în timpul vizitei acestuia din urmă în țara noastră.

rii unei soluții globale, juste și durabile a problemelor din zonă. Se bucură de multă apreciere ideea președintelui Nicolae Ceaușescu privind crearea unei comisii sau a unui comitet pregătitor, din care să facă parte neapărat atît Organizația pentru Eliberarea Palestinei cît și Israelul, întrucît și această inițiativă urmărește găsirea celor mai adecvate căi pentru instaurarea păcii în Orientul Mijlociu. Aceeași preocupare constantă a manifestat România pentru soluționarea și a altor conflicte existente în lume — zona Golfului, Cornul Africii, Asia de Sud-Est, America Centrală — fiind convinsă că oricît de dificile ar fi problemele litigioase și conflictele dintre state, ele pot fi soluționate prin tratative, dacă se pornește de la dreptul fiecărui popor de a se dezvolta liber și independent, de la interesele generale ale păcii și securității internaționale.

În ansamblul politicii externe a României socialiste s-a desprins cu pregnanță și în anul 1986 abordarea într-un spirit realist a problemelor care privesc dezvoltarea economică mondială, stăruința pentru lichidarea subdezvoltării și edificarea unei noi ordini economice internaționale. Actualizînd, într-o formă dezvoltată, în funcție de evoluția și cerințele situației, propunerile sale anterioare, țara noastră s-a pronunțat pentru organizarea unei conferințe internaționale, în cadrul Organizației Națiunilor Unite, la care să participe, cu drepturi egale, toate țările în curs de dezvoltare, cît și cele dezvoltate, în vederea realizării unui acord și a unor înțelegeri menite să favorizeze progresul mai rapid al tuturor țărilor și, în primul rînd, al celor rămase în urmă, să se asigure, totodată, dezvoltarea armonioasă a tuturor statelor, a economiei mondiale. O atenție deosebită acordă propunerile românești soluționării globale a problemei datoriei țărilor în curs de dezvoltare, care a ajuns la circa 1000 miliarde dolari. În acest sens, România a propus, la actuala sesiune a Adunării Generale a O.N.U., anularea datoriei țărilor celor mai sărace, reducerea cu circa 50—70% a tuturor datoriilor, reeșalonarea pe 15—20 de ani a restului datoriilor, cu o dobîndă de 3—4% și acordarea de noi credite țărilor în curs de dezvoltare, în condiții avantajoase, cu dobînzi raționale, în scopul dezvoltării lor economico-sociale. „Trebuie să fie bine înțeles, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, că fără o soluționare rapidă a problemei datoriei și a lichidării subdezvoltării se va ajunge la o situație explozibilă care va aduce mari daune întregii dezvoltări economice mondiale, colaborării și păcii în lume în general".

Viața, realitățile validează plenar orientările fundamentale și acțiunile de politică externă românească, datorate spiritului creator și inițiativelor președintelui Nicolae Ceaușescu. Sînt acțiuni și inițiative care pornesc de la interesele fundamentale ale poporului român, răspunzînd, în același timp, aspirațiilor tuturor popoarelor spre o politică nouă, care să contribuie la o schimbare hotărîtă a evoluției vieții internaționale, de la încordare și confruntare la destindere și dezarmare, la o politică de largă cooperare și înțelegere între state, la triumful rațiunii, la asigurarea păcii pe planeta noastră.

* * *

A mai trecut un an. Pentru poporul nostru a fost un an de muncă responsabilă, de bilanț și victorii. Pășind în noul an — 1987 — poporul român nutrește convingerea că sub conducerea înțeleaptă a partidului, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, va obține noi victorii în activitatea de construcție pașnică, în realizarea istoricelor hotărîri ale Congresului al XIII-lea al partidului, iar patria sa, România socialistă, se va afirma tot mai puternic ca un factor activ, dinamic, constructiv în marea bătălie a popoarelor pentru pace, destindere, securitate și înțelegere între toate națiunile lumii, pentru o largă și rodnică colaborare internațională.

Dr. ION CIUBOTARU ■

JUDEȚUL OLT, „EROU AL NOII REVOLUȚII AGRARE"

BIOGRAFIA MARILOR RECOLTE

Pămîntul? Pămîntul era slab, o știam prea bine, și de la acest adevăr destul de amar a trebuit să pornim, spun oamenii.

Ținut nu prea legănat, pînă într-o vreme, de visele cele mai ambițioase pentru obținerea unor recolte mari, pentru că mai cu seamă în partea de nord a județului pămîntul nu este deloc dintre cele mai bune, mai ispititoare și mai darnice, de mai mulți ani încoace județul Olt și-a făcut o faimă durabilă tocmai ca județ cu producții record.

Vor fi muncit oamenii de pe-aici întotdeauna cu nădejde pămîntul lor, bun-rău cum a fost, dar răsplata acestei munci grele și cinstite s-a conturat cu limpezime într-adevăr numai în timpul din urmă, cînd mijloacele perfecționate ale unei agriculturi moderne au izbutit să dea un înțeles deplin și statornic mai vechiul gînd că anii agricoli și faima și bogăția sînt așa cum și le fac și oamenii, nu doar o ploaie căzută la timp. O reîntemeiere, ca să zicem astfel, a satelor județului în cultul producțiilor mari este de înțeles însă că nu s-ar fi putut produce la aceeași oră exactă în chiar toate aceste sate și din acest punct de vedere apare firească detașarea unor nume și înscrierea lor printre fruntași. Astfel încît, în județul Olt și dincolo de marginile județului, mulți vor fi auzit, și nu doar din întîmplare, adică nu doar într-un singur an sau în doi, de rezulta-

tele deosebite ale unor cooperative agricole precum acelea din Scornicești, Stoicănești sau Cezieni. Lîngă aceste exemple lista a rămas deschisă, cuprinzînd treptat și alte nume, precum Vădăstrița, Mărgineni, Ianca sau Gostavățu, pe măsură ce aplicarea pe o scară tot mai întinsă a complexului de măsuri prevăzut de noua revoluție agrară a determinat pe pămînturile mai multor comune creșteri simțitoare ale recoltelor. În această competiție desigur că a fost nevoie ca unii să-i ajungă și să se ambiționeze chiar să-i întreacă pe cei din frunte, dar este de înțeles că nici fruntașii n-au stat pe loc. O realitate incontestabilă fiind aceea că, la nivelul întregului județ, de-a lungul anilor felul de a gîndi al oamenilor și de a munci în agricultură s-a schimbat, nu trebuie să ezităm s-o spunem, în mod radical. Detaliile tehnice ale muncii lor sînt bine cunoscute, ele au fost aduse, dealtfel, la cunoștința tuturor celor interesați. Amintind aici cel puțin de faptul hotărîtor al respectării cu strictețe a tuturor verigilor tehnologice, n-ar trebui să pierdem din vedere, așadar, tocmai esențiala realitate că din mecanismul obținerii recoltelor mari nu s-a făcut niciodată un secret. Dimpotrivă. Și astfel se explică și faptul că în vara anului 1986, pe lîngă cooperativa agricolă din Scornicești, alte 8 unități au realizat o producție mai mare de 8 tone de grîu la hectar iar 8 cooperative au cules, de pe fiecare hectar, între 7 și 8 tone de grîu. Să mai amintim că alte 24 de unități au obținut recolte medii între 6 și 7 tone și este suficient, credem, pentru a demonstra că experiența pozitivă are în județul Olt un larg cîmp de afirmare. Ceea ce este caracteristic pentru agricultura județului în etapa actuală de dezvoltare intensivă a acesteia este progresul înregistrat de cele mai multe dintre unitățile agricole, plutonul unităților fruntașe fiind ajuns din urmă de numeroase cooperative și întreprinderi agricole de stat. Prin această „nivelare" a producției la un nivel superior, județul Olt a devenit un județ etalon al agriculturii românești. În 1986, după cum se știe, acest județ a obținut în medie, pe întreaga suprafață cultivată, peste 7000 de kilograme de orz și peste 6000 kilograme de grîu la hectar, ceea ce înseamnă că, practic, a realizat obiectivele stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului, obiectivele noii revoluții agrare. Fiind acesta un exemplu strălucit, deosebit de convingător, ilustrînd realismul acestor obiective care, așa după cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la Consfătuirea cu activul de partid și de stat din agricultură, pot fi nu numai îndeplinite ci chiar depășite cu mult. Este știut că atunci, în luna august, din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu a fost organizat în județul Olt un amplu și fructuos schimb de experiență chiar cu participanții la această consfătuire. Pe parcursul unei zile, la 17 august, cîmpurile județului au devenit un vast teren de studiu din care, ca dintr-un uriaș tratat de agrotehnică, s-a putut învăța cum trebuie lucrat pămîntul pentru a se face o agricultură modernă, de înaltă productivitate și eficiență, cum trebuie să se acționeze practic pentru înfăptuirea obiectivelor noii revoluții agrare. Contactul direct cu realitățile județului Olt reprezentînd echivalentul unui curs intensiv, de scurtă durată, al academiei agricole. Atunci, într-o zonă vastă, formată din cele mai slabe soluri din județ, s-a putut verifica la fața locului, adică nu doar la șosea ci pe zeci de kilometri în mijlocul cîmpului, că lanurile de porumb erau deosebit de viguroase și anunțau o producție record. Apoi, după ce culesul porumbului s-a încheiat, această constatare a fost confirmată din plin, județul Olt obținînd o recoltă ce reprezintă un eveniment și o izbîndă fără precedent în istoria agriculturii românești: pe cele 67 430 hectare cultivate a realizat 21 624 kilograme de porumb știuleți în medie la hectar! O recoltă care era greu de anticipat doar cu cîtiva ani în urmă și ale cărei resorturi trebuie să fie cunoscute cu atît mai mult cu cît nu este un rezultat de conjunctură ci al unei strategii complexe și de durată, vizînd optimizarea și armonizarea tuturor factorilor de producție și deopotrivă ridicarea gradului de pregătire a tuturor celor ce lucrează pămîntul acestui județ pentru a putea trece la aplicarea celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii agricole. Fără îndoială că de la 6—7 tone de porumb știuleți la hectar, cît obțineau doar cu cîțiva ani în urmă, la 15 tone și acum la peste 20 de tone iar în viitor 25 și chiar 30 de tone sînt rezultate la care nu s-a ajuns și nu se poate ajunge, cum s-ar spune, peste noapte. Pentru a obține aceste niveluri de producție mai întîi de toate a fost nevoie de muncă, de foarte multă muncă bine gîndită în toate articulațiile și consecințele ei, în desfășurarea ei complexă și care este de înțeles că nu s-a întins doar pe durata unui an, ci a mai multora. Primul gînd fiind acela de-a face însuși pămîntul mai bun. Pămîntul era slab productiv și de la acest adevăr destul de amar a trebuit să pornim, spun oamenii.

Spre deosebire de majoritatea județelor cerealiere, județul Olt prezintă o mare diversitate a tipurilor de sol. Practic, din punctul de vedere al condițiilor pedologice și meteorologice, județul cuprinde trei zone distincte. În nord, de la dealurile subcarpatice și pînă în apropierea Slatinei, se găsesc solurile cele mai sărace din județ, formate din podzoluri degradate și smolnițe. Acestea au un potențial natural de fertilitate foarte scăzut, au un grad ridicat de aciditate și sînt puternic compactate. Între Slatina și Caracal există soluri de tranziție, brun roșcat de pădure, brun roșcat de pădure podzolit, ale căror însușiri nu diferă mult de ale celor din zona de nord a județului. Doar partea de sud, de la Caracal pînă la Dunăre, adică o treime din suprafața județului, este alcătuită din soluri cernoziomice cu un potențial ridicat de fertilitate. Este de înțeles, așadar, că mijlocul cel mai important în amplul proces de ridicare generală a nivelului producțiilor în județ l-a reprezentat și îl reprezintă creșterea fertilității pămîntului. În acest scop, de mai mulți ani se execută lucrări agropedoameliorative de anvergură, în mod diferențiat după specificul fiecărei zone. Fără a intra în amănunte, se cuvine să notăm că programele stabilite de comitetul județean de partid în acest domeniu prevăd executarea ciclică, la intervale de 3—4 ani, a scarificării și afînării profunde a solurilor grele, compactate, cu un grad redus de permeabilitate, a corectării acidității prin aplicarea de amendamente

calcaroase și a fertilizării cu mari cantități de îngrășăminte organice.

Varietatea condițiilor pedoclimatice a impus o diferențiere nu numai a programelor pentru creșterea fertilității pămîntului dar și, de bună seamă, a tehnologiilor privind culturile intensive. Acesta fiind, de fapt, rezultatul unei activități desfășurate de comitetul județean de partid pe un plan mai larg. Este vorba de o permanentă muncă politică și ideologică, susținută prin toate formele și mijloacele muncii politice de masă, cu scopul de a imprima un înalt spirit de răspundere revoluționară în desfășurarea întregii activități din agricultura județului. Pentru întronarea unui climat de ordine și disciplină desăvîrșite, de exigență fermă pentru respectarea riguroasă a tehnologiei fiecărei culturi. În această sferă de preocupări s-a situat stimularea inițiativei și a spiritului creator al specialiștilor, mecanizatorilor și cooperatorilor. Este de notat, bunăoară, că în toate unitățile agricole s-a creat un cadru organizatoric adecvat ca toți specialiștii să-și poată desfășura activitatea în mod științific. În fiecare an se înființează la toate culturile loturile demonstrative cu producții record, în mărime de 50—100 de hectare, de care răspund inginerii șefi și ceilalți specialiști ai fiecărei unități agricole. Iar în unitățile reprezentative din fiecare consiliu agroindustrial se organizează loturi experimentale de cîte 10 hectare sau mai mult, în care specialiștii urmăresc, în variante multiple, optimizarea diferitelor elemente ale tehnologiilor unor culturi. Și se poate spune că în aceste loturi demonstrative și experimentale care în 1986 au însumat peste 25 000 de hectare se fac, în modul cel mai concret, și cercetare, și producție. Observațiile prilejuite de cultivarea acestor loturi au stat, de exemplu, la baza diferențierii tehnologiilor aplicate la porumb în cele trei zone ale județului și, în cadrul lor, chiar între unitățile agricole.

Toți acești factori, ca și dezvoltarea an de an a bazei materiale de care dispune agricultura acestui județ, tractoare și mașini agricole, îngrășăminte chimice și erbicide sau creșterea suprafeței irigate de la 4,5 la sută, cît era în 1965, la aproape 47 la sută în 1986, au dus la rezultatele strălucite prin care județul Olt a deschis un capitol nou în agricultura noastră. Față de 1965, cantitatea de porumb obținută în acest județ a sporit cu 360 la sută în 1980, cu 692 la sută în 1985 și cu 1 248 la sută în 1986. Obținerea pe un lot experimental de la cooperativa Strejești a 40 tone de porumb știuleți la hectar prefigurînd un drum al viitorului în parcurgerea căruia primele certitudini au și apărut.

După cum este cunoscut, în cadrul marii adunări populare din municipiul Slatina, organizată cu prilejul sărbătoririi Zilei Recoltei, județului Olt i-a fost decernat înaltul titlu de „Erou al Noii Revoluții Agrare", instituit din inițiativa și la propunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu. Acest înalt titlu a fost decernat, de asemenea, unor cadre și unități agricole din județul Olt ca și unor unități fruntașe din alte județe care au realizat producții ce marchează realizarea obiectivelor prevăzute în hotărîrile Congresului al XIII-lea pentru sfîrșitul acestui cincinal. „Obținerea unor producții mari în toate domeniile — sublinia cu acest prilej secretarul general al partidului — asigură creșterea puternică a veniturilor cooperatorilor, ale oamenilor muncii din agricultură și — o dată cu ridicarea bunăstării întregului popor — creșterea nivelului de trai al întregii noastre țărănimi. Aș da un singur exemplu din județul Olt. Întreaga producție a județului Olt în 1965 la porumb era de 1 700 kg la hectar. Anul acesta, pe baza hotărîrii pe care am adoptat-o privind cointeresarea materială, numai ceea ce revine cooperatorilor reprezintă 2 160 kg pe hectar, cu aproape 500 de kg mai mult decît întreaga producție obținută în 1965".

Iată, cît se poate de sugestiv și de concret exprimată răsplata strădaniilor acestor oameni, a muncii lor eroice, a competenței, abnegației și spiritului revoluționar ce le-a însoțit permanent gîndul că munca poate să fie fertilă cît cel mai bun pămînt de pe lume.

DUMITRU CONSTANTINESCU ■

TINEREȚEA TÎRGOVIȘTEI

„În vremile eroice ale societăților, ca și în vremile eroice ale naturii se ridică înălțimi. Apoi, în timpurile obișnuite valurile ce curg în fiecare zi și ploile revoluției le cară la vale și le egalizează. Pare monstruos gîndul vremilor cu totul netede." — spunea odată un mare istoric al neamului. Acesta era Nicolae Iorga, ce se descoperea în fața semnelor trecutului Tîrgoviștei și despre care știa totul, pînă dincolo de cea mai palidă genealogie.

Pășind doar cu gînd de plimbare, fără chiar a avea habar de istorie, nu se poate să nu înțelegi că Tîrgoviștea a fost ferită de acea monstruozitate a „vremilor cu totul netede".

Zidurile masive, impunătoarele ruine ale Curții Domnești, meterezele Chindiei, turlele înălțate semeț spre limpezimea cerului, bolți purtînd însemnul sutelor de ani, zeci de monumente presărate în întreaga cetate a Basarabilor, îți vorbesc — o clipă de vrei să le pri-

vești — despre veacuri de vremuri viforoase. Tîrgoviștea are o vîrstă, o vîrstă certă, atestată documentar — anul 1394, cînd Marele Voievod Mircea a ales-o, cel dintîi, să devină reședință domnească. În Tîrgoviște a pulsat însă viața cu multe sute de ani înainte de a i se scrie actul de naștere și mărturiile stau drepte și de netăgăduit — fragmente de ceramică, unelte de bronz, monede antice — sub cristalurile vitrinelor unui muzeu: Muzeul de istorie al județului Dîmbovița, inaugurat de către președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu și de tovarășa Elena Ceaușescu cu ocazia împlinirii a 600 de ani de la suirea pe tronul Țării Românești a celui ce avea să facă pentru prima dată la Tîrgoviște cea de-a doua capitală.

Anul 1394 — cînd orașul devine reședință domnească — va marca începutul unui lung drum, presărat cu inimaginabile jertfe pentru păstrarea ființei naționale a poporului român și a organizării sale politice. Pline de adevăr sînt vorbele lui Ion Ghica: „De la Mircea pînă la Vladimirescu nu este un singur nume ilustru care să nu fie scris cu sînge pe pămîntul Tîrgoviștei." Aici au rezidat 33 de voievozi, mai toți aceia care nu s-au plecat în fața cotropitorilor. Pentru dușmani, Tîrgoviștea devenise „cuibul de vulturi". De aici, din inima țării, marii bărbați ai neamului, cu ascuțișul minții sau al sabiei, au apărat independența și suveranitatea. Au fost stegari ai luptei pentru libertate — Marele Voievod Mircea, Dan al II-lea cel Viteaz, Vlad Dracul, Vlad Țepeș, Radu de la Afumați, Mihai Viteazul, Radu Șerban, Mihnea al III-lea — sau ctitori de spiritualitate românească Radu cel Mare, Neagoe Basarab, Petru Cercel, Radu Mihnea, Matei Basarab, Constantin Brîncoveanu.

În sutele de ani ale existenței sale, viața a lovit nu o dată bătrîna cetate, care apărea străinilor ce-o vizitau, cînd „un oraș mare și plin de clădiri mîndre" (sec. XVI), cînd avînd aspectul unui „sat păcătos" (sec. XVII) după o cruntă și năvalnică bătălie cu hoardele turcești ce mușcau adînc din trupul său, cînd, refăcîndu-se din cenușă, un oraș „foarte plăcut, bine clădit și cu frumoase strade" (impresia francezului Mangot la 1859).

Momente de dureroasă amintire sufletului românesc sînt legate de bătrîna Tîrgoviște. În mănăstirea Dealu, ctitorie a domnitorului Radu cel Mare, se află sarcofagul ce păstrează capul marelui Mihai Viteazul, „care face ca visul strîngerii laolaltă a tuturor românilor să treacă întîi și întîi prin inima Tîrgoviștei", căci aici a organizat domnitorul planul său de cucerire a Transilvaniei și de aici a plecat în fruntea oastei pe drumul spre Brașov. În pragul epocii moderne, Tîrgoviștea a anunțat preludiul Revoluției din 1821 și tot ea a fost și scena dramaticului sfîrșit al lui Tudor. Ajungînd la istoria atît de apropiată nouă, în cei peste 50 de ani de amplă și intensă activitate revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, Tîrgoviște înseamnă locul unde, în ianuarie 1936 a fost arestat cel care avea să devină figura centrală în procesul luptătorilor comuniști și antifasciști de la Brașov.

Ne leagă multe de bătrîna cetate! Îi datorăm lumina tiparului căci teascurile cu buchii din vremea lui Radu cel Mare dau țării la 1508 prima carte tipărită. Pravilele lui Matei Basarab, cronicile și letopisețele datorate lui Stoica Ludescu, Radu Popescu, Stolnicului Constantin Cantacuzino, Radu și Constantin Greceanu situează Tîrgoviștea cărturărească pe un loc demn în contextul culturii europene. Și astăzi ești uimit de arta execuției grafice în culori aparținînd acelor mari maeștri ai tiparului care au fost Macarie, Liubavici, Coresi.

În locul unde s-a născut prima tiparniță munteană au fost legănați și întîii poeți. De la Matei al Mirelor, Udriște Năsturel, Antim Ivireanul, întreaga dinastie a Văcăreștilor, Heliade Rădulescu, Vasile Cîrlova, Grigore Alexandrescu, Ion Ghica, Brătescu Voinești, pînă la cei de azi, în acest perimetru de țară românească s-a asigurat o continuitate a dezvoltării limbii și culturii. Graiul care stă la baza limbii literare aici s-a format, prima școală superioară din Țara Românească aici a luat ființă.

Tîrgoviștea voievodală și cărturărească cunoaște vîrste fremătătoare, strălucitoare, cu vrednicii și dîrzenii, cu biruințe în apărarea pămîntului strămoșesc și rare epoci de liniște. Cei mai glorioși păstrători ai neamului te privesc drept, în nemișcarea soclurilor de piatră din Muzeul de istorie Dîmbovița. Prin faptele lor, cetatea de scaun a Țării Românești a jucat un rol de seamă, înrîurind de-a lungul secolelor cursul istoriei noastre naționale.

Dar, iată, vine un moment în zbuciumata sa istorie cînd Tîrgoviștei nu-i mai rămîne decît gloria trecutului și ruinele cîntate de poeții romantici.

La sfîrșitul secolului trecut se afirma: „...casele sînt vechi... există multe barăci primitive... apă în oraș nu există decît în cîteva puțuri... în oraș există o mulțime de locuri virane..."

Iată o mărturie pe care mi-o făcea în aceste zile un om care este de loc „din tîrg", profesorul octogenar Victor C. Brînduș: „Erau niște coșmelii și tarabe urît mirositoare. Primăria, acest superb edificiu construit cu trei ani înaintea secolului, era aproape șters din obiectivul vizual de casele urîte din împrejurimi. Pe locul unde ne aflăm noi acum era un tîrg de vite." Locul unde ne aflam este clădirea „Palatului", cum îi zic tîrgoviștenii, sediul Comitetului județean de partid Dîmbovița, clădire zveltă, sclipitoare în albul său strălucitor, ale cărei dale se prelungesc mult dincolo de porțile sale, creîndu-ți amețitoarea imagine că pășești pe podeaua unei vaste încăperi al cărei tavan este bolta cerească.

Din hronicul Tîrgoviștei se desprinde o nouă vîrstă — dinamică, viguroasă, constructivă — în care, spre a se împlini, visurile nu mai așteaptă zeci și sute de ani.

Era în 22 iulie 1969 cînd, în timpul vizitei în județul Dîmbovița, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu le spunea tîrgoviștenilor: „Un mare număr de localități, de zone ale țării noastre care în trecut nu aveau nici un fel de industrie au devenit centre industriale, iar unele dintre ele, centre puternic industrializate. Pe această linie se va dezvolta și vechea cetate de scaun a Tîrgoviștei, care în cursul cincinalului viitor va deveni o puternică cetate a oțelului și industriei constructoare de mașini." În acel mijloc de vară fierbinte se punea temelia unei noi metropole industriale, într-un loc unde o cereau brațele

vînjoase, hărnicia și talentul oamenilor.

Tîrgoviște — cetate de scaun, cetate a oțelului!

A fost un vis pe care oamenii l-au împlinit în doar cîțiva ani. Combinatul de oțeluri speciale, Întreprinderea de strunguri SARO, Întreprinderea de utilaj petrolier, Întreprinderea „Romlux" fac astăzi din Tîrgoviște, nu doar o cetate a oțelului și industriei constructoare de mașini, ci și o cetate a luminii, dîndu-i un nou renume — și nu doar de-a lungul paralelei 45° care trece prin nordul orașului — ci pe încă alte multe paralele și meridiane ale globului.

Oamenii, parcă pentru a cîștiga un timp pierdut, în care străvechea cetate de scaun a rămas încremenită în uitare și indiferență și-au concentrat toate voințele creatoare pentru a întoarce capul de la povara unui trecut prea copleșitor, pentru a trage jaloanele unui viitor pe măsura gloriosului trecut.

În ziua de 3 august 1970 începeau lucrările de construcție ale Combinatului de oțeluri speciale. La 14 decembrie 1973, în prezența secretarului general al partidului se elabora prima șarjă. „Măria sa Oțelul" se întrona în cetatea de scaun a Tîrgoviștei, care devenea o nouă vatră a siderurgiei românești. Astăzi, combinatul tîrgoviștean stă alături de Galați și Hunedoara. Să faci din tîrgoveț oțelar într-un timp atît de scurt, a fost o încercare pe care au trecut-o cu succes. „Raționamentul nostru a fost următorul: producție eficientă fără disciplină nu se poate, disciplină fără conștiință nu se poate, iar conștiința presupune cunoaștere. Este o axiomă pentru toate cadrele, atît în activitatea de zi cu zi, cît și pentru viitor." În decursul anilor au fost asimilate peste 300 mărci oțel, în 5000 tipodimensiuni, combinatul aliniindu-se la acțiunea de introducere a noului cu încadrarea în tipizare. La Tîrgoviște se realizează principalele produse de oțeluri de rulmenți, pentru industria auto, aviație și multe alte ramuri de vîrf. Tîrgoviștea realizează 97 la sută din producția de oțeluri de scule a țării și este unicul producător de table și benzi laminate la rece pentru industria electrotehnică.

Astăzi, la Combinatul de oțeluri speciale se lucrează cu microscopul și calculatorul, în multe locuri crezîndu-te mai degrabă într-o farmacie. La combinat, inima fierbinte a bătrînei cetăți, grija pentru ziua de mîine se înfăptuiește și în sălile de clasă ale liceului industrial, unde în bănci stau viitorii oțelari.

Și la Întreprinderea de strunguri SARO — după cum declară președintele Comisiei inginerilor și tehnicienilor, Valentin Negritu — „munca fizică devine din ce în ce mai ușoară. În schimb, cea a gîndirii e dură." Fără strălucirea minții nici n-ar fi fost posibilă spectaculoasa creștere a gigantului de astăzi, căruia în 1969 abia i se semna actul de naștere. „În cincinalul 1981—1985 întreaga producție s-a modernizat. La începutul lui 1986, nimic din ceea ce se făcea în '81 nu s-a mai regăsit în fabricație." (Virgil Voicu, secretarul comitetului de partid pe întreprindere). Producția s-a diversificat continuu prin asimilarea a noi tipuri de strunguri și mașini-unelte de înaltă performanță cum sînt cele pentru prelucrarea burlanelor de foraj și a racordurilor speciale pentru industria petrochimică, sau cele destinate orologeriei și industriei de mecanică fină pentru prelucrări de mare acuratețe tehnică. Strungurile cu marca SARO, într-o gamă foarte diversă, au ajuns la un dezvoltat grad de tipizare. Mașina unicat pentru prelucrarea automată a cilindrilor de la motoarele diesel a atins performanțe la nivelul celor mai moderne utilaje de acest gen existente pe plan mondial. Concepția, gîndirea, proiectarea, execuția — toate — poartă o singură semnătură: SARO. SARO nu este doar o mașină consacrată, ea începe să-i consacre pe cei care au înfăptuit-o. Și ei sînt oamenii noi ai vechii Tîrgoviști.

Oamenii cetății acesteia au răspuns mereu nevoilor vremurilor prin care țara trecea. Dacă la 1583, în vremea lui Petru Cercel, se puneau bazele primei „fonderii" de tunuri la Tîrgoviște, era pentru că pămîntul se cerea apărat. Dacă în 1864 se hotăra, la propunerea domnitorului Alexandru Ioan Cuza, punerea temeliilor fonderiei române tot la Tîrgoviște, în continuarea tradiției istorice, era pentru că proaspăta Românie unită trebuia păstrată. Ulterior, fonderia este transformată în Arsenal de depozit cu ateliere de armurerie, iar contribuția oamenilor de aici în timpul Războiului de independență, mai apoi în cele două războaie mondiale, rămîne înscrisă în filele de istorie ale apărării patriei. După Eliberare, în august 1945, arsenalul trece, din inițiativa organizației de partid, la Direcția atelierelor C.F.R. Începea o nouă viață, cu noi cerințe: reconstrucția economiei naționale din primii ani de după război. Acolo unde, de nevoie, au făurit arme, oamenii și-au arătat adevărata lor vocație. Vocația multimilenară de pace, proprie poporului nostru. „Măria sa Oțelul" este folosit astăzi la dezvoltarea unei economii pașnice. Atelierul C.F.R., fostul Arsenal, devine din 1949 o uzină ce va cunoaște un drum mereu ascendent. Situată într-un centru petrolier puternic, profilul pe care și l-a ales a fost acela al construcției utilajului de care industria petrolieră avea atîta nevoie. Astăzi, Întreprinderea de utilaj petrolier din Tîrgoviște este o unitate puternică, cu tradiție în fabricarea instalațiilor destinate forajului petrolier, a celor destinate intervențiilor, precum și a armăturilor industriale. Acum, oamenii de la I.U.P. dau primele armături pentru centralele nuclearo-electrice și pentru uzina de apă grea. De la roabele anilor '49—'50, la armăturile nucleare ale lui 1986! Uriaș salt calitativ, în care tradiția a fost suportul modernității.

La „Romlux" — altă cetate a Tîrgoviștei prezente, cetate a luminii — nu poți vorbi despre tradiție. Incursiune în istoric? E greu de făcut, căci „Romlux" are doar 16 ani. O vîrstă din care n-a păstrat decît elanurile tinerești. „Romlux" a crescut în 16 ani ca Feții-Frumoși din basmele copilăriei, ajungînd azi la deplina sa maturitate. O firmă cunoscută și respectată pentru realizările sale nu doar în țară, ci și peste hotare. „Romlux" a avut ambiția, încă de la început, să-și situeze produsele (lămpi electrice cu incandescență pentru iluminat general, lămpi fluorescente, lămpi cu vapori de mercur de înaltă tensiune și starter etc.) la nivelul standardului internațional. Cînd vorbește despre export, directorul Nicolae Fieraru nu-și poate reprima un zîmbet: „Am început extrem de modest, în 1976. În 1977 exportul era de

5 000 dolari pe an. Astăzi se apropie de 2 milioane, adică 20 la sută din producţia noastră. Pînă-n 1990, conform prevederilor, 60 la sută din ceea ce producem va fi destinat exportului."

Poate pentru că produsele de la „Romlux" reclamă, pe lîngă materie cenuşie şi multă fineţe în execuţie, trei sferturi din mîna de lucru este feminină. Tînăra întreprindere a absorbit o bună parte din capacitatea de muncă a femeilor din oraş, ce nu întrezăreau, pînă nu de mult, prea multe perspective. Unitatea s-a îngrijit de construirea unui cămin de nefamilişti (vîrsta medie este la „Romlux" de 25 de ani), de o micro-cantină şi un bufet cu semi-preparate, iar grădiniţa numără 400 de locuri, nefiind, se înţelege, singura din oraş.

Tîrgovişte şi-a redimensionat o viaţă pe măsura inepuizabilelor sale resurse şi e greu, teribil de greu, să-i prinzi toate faţetele. Cîteva date oferite de Gheorghe Zamfirache, directorul „Direcţiei Judeţene de Statistică Dîmboviţa", pot spune, fără îndoială, mai mult decît cuvintele. „În perioada cînd Tîrgoviştea a fost capitală a Ţării Româneşti, a avut loc o puternică creştere demografică. În timpul domniei lui Matei Basarab populaţia era de circa 30 000 locuitori. Ulterior are loc o depopulare masivă, în 1912 numărul locuitorilor ajungînd la 13 845. În anii construirii socialismului, ca urmare a dezvoltării economice a oraşului, populaţia a crescut continuu, cu un ritm mediu anual de 2,1 la sută. Perioada anilor 1968—1985 caracterizează municipiul printr-o sporire accelerată a numărului populaţiei, ajungînd la 1 ianuarie 1986 de 90 103 locuitori. Ritmul înalt de dezvoltare industrială a determinat creşterea personalului muncitor din industrie, ca ramură de bază a economiei, de 4,3 ori în 1985 faţă de 1965. În paralel a crescut şi personalul muncitor ocupat în celelalte ramuri, în special în construcţii, transporturi, gospodărie comunală, ocrotirea sănătăţii, învăţămînt, circulaţia mărfurilor. Între 1965 şi 1985 au fost create 45 145 noi locuri de muncă, producîndu-se schimbări esenţiale în structura socio-profesională a populaţiei."

Iată, tot în date şi cifre, dezvoltarea economică a Tîrgoviştei în epoca pe care o trăim, Epoca Nicolae Ceauşescu. Producţia industrială obţinută în 1965 a fost de 714,6 milioane lei. Pînă-n 1968 dezvoltarea industrială s-a făcut într-un ritm relativ lent, producţia globală realizată în acel an fiind de 1001,3 milioane lei, volumul investiţiilor în perioada 1965—1968 ridicîndu-se la 282,6 milioane lei. Perioada următoare anului 1968 caracterizează economia municipiului printr-o puternică dezvoltare industrială, valoarea investiţiilor fiind în 1985 de 20,4 ori mai mare decît în 1965, iar producţia industrială de 17,6 ori mai mare. Astăzi, întreaga producţie a lui '65 se realizează la Tîrgovişte în doar 21 de zile.

Urmarea firească a ridicării potenţialului economic al municipiului a fost creşterea permanentă a gradului de civilizaţie, a nivelului de trai. Apelînd tot la statistică, aflăm că în anul 1985 în Tîrgovişte funcţionau 467 unităţi comerciale, faţă de 186 în anul 1965. În ultimii douăzeci de ani au fost construite din fondurile statului 20 833 apartamente, peste 85 la sută din populaţie mutîndu-se în locuinţe noi. Activitatea de învăţămînt se desfăşoară în 18 grădiniţe, 13 şcoli generale, 10 licee de specialitate, 7 şcoli profesionale şi 4 şcoli de maiştri. Baza materială a învăţămîntului în anul şcolar 1985—1986 cuprindea 416 săli de clasă, 75 laboratoare, 88 ateliere-şcoală, 8 internate, 6 cantine. De asemenea, pe teritoriul municipiului funcţionează trei case de cultură, 6 cinematografe, 6 muzee şi 95 de biblioteci.

Ocrotirea sănătăţii este asigurată de noul spital judeţean, ultimă expresie a modernităţii şi a dotării în materie de medicină, 2 policli-

nici, 10 dispensare medicale de întreprindere, 11 dispensare de circumscripţie şi 9 creşe cu 1 034 locuri, faţă de numai o creşă de 20 de locuri, cît poseda Tîrgoviştea în 1965. Schimbări mari şi multe, ca peste tot în ţară în ultimele luminoase două decenii! Cînd şi-a început regenerarea organismului său urban, Tîrgoviştea a avut ambiţia de a-şi menţine nota specifică — patina sa de nobleţe arhaică, ce se împleteşte perfect cu noul zilelor noastre. De-o parte, blocuri cochete, cu expansiune pe verticală, de alta, şanţul de apărare al străvechii cetăţi. Tîrgoviştea este, dacă nu ştiaţi, oraşul cu cea mai mare densitate de monumente din ţară, despre care au scris şi au gîndit frumos, de-a lungul veacurilor, o seamă de călători străini. Francisco Sivori şi Paul de Alep asemănau Tîrgoviştea în frumuseţe cu Alepul şi Damascul, iar unul dintre scriitorii noştri contemporani — Mircea Horia Simionescu — o consideră „o mică Florenţă a României".

Arhitecţii Tîrgoviştei au avut a învăţa pe viu minunate ornamentaţii şi stucaturi brîncoveneşti, dînd oraşului, în ultimii ani, alte monumente de rafinată concepţie.

„Moştenirea este extrem de preţioasă, depinde de noi s-o păstrăm şi s-o îmbogăţim cu noi valenţe." (Rodica Mereu, directoarea Institutului judeţean de proiectări Dîmboviţa)

În ultimii ani s-au creionat 8 microraioane pe lîngă zona centrală. Bulevarde largi, blocuri, magazine, hoteluri, într-o dulce gamă cromatică. Pentru următorii ani se proiectează construirea altor mii de apartamente, locuri de odihnă şi agrement, zeci de noi clădiri care să modernizeze complet municipiul. Arhitecţii Tîrgoviştei privesc la dantelele de piatră şi marmură, la Turnul Chindiei, martor statornic peste timp al trecerii oraşului prin vremuri şi visează la paralele în timp, la paralele în spaţiu.

Totul s-a făcut, se face şi se va face pentru om. Totul a fost înfăptuit şi va fi înfăptuit de către om. Fără a încerca un moment să ascundă patosul care o însufleţeşte în tot ceea ce face, Elena Toma, secretar cu probleme de propagandă la Comitetul municipal de partid Tîrgovişte, îţi prezintă omul nou, cu o nouă gîndire şi conştiinţă. „El este chezăşia progresului nostru viitor". Forţa de mîine a Tîrgoviştei se află astăzi pe băncile şcolii. Ion Gavrilă, directorul liceului centenar Enăchiţă Văcărescu, vede în formarea lăstarelor de astăzi, nu doar o îndatorire de dascăl, ci şi de cetăţean al unui oraş cu tradiţie, leagăn al cărţii şi culturii româneşti, martor al marilor glorii ale neamului, astăzi cetate a oţelului şi construcţiilor de maşini. „Tîrgoviştea a dat ţării nume de răsunet în toate domeniile de activitate. Avem obligaţia de a forma viitoarele cadre pe măsura cerinţelor noii societăţi, într-o vertiginoasă ascensiune, ca şi pe măsura condiţiilor pe care le pune la dispoziţie învăţămîntul românesc pentru îndeplinirea acestui deziderat."

Enăchiţă Văcărescu, spunea odată Odobescu, a lăsat prin Testamentul său, cel mai mare regat posterităţii: „Creşterea limbei româneşti/ Ş-a patriei cinstire!" Fără îndoială, testamentul a fost lăsat pe mîini bune, iar ultimul stih a făcut prozeliţi nu doar în literatură. Întreprinderile tîrgoviştene, cu fiecare şarjă şi normă, aduc o nouă faimă ţării.

La vreme de toamnă, cînd ninge aur peste secole încrustate în dantele de piatră şi în senectutea copacilor stufoşi, iar liniile zvelte ale sfîrşitului de secol XX par poleite de soarele blînd, afli Tîrgoviştea ce-a fost voievodală, cărturărească şi este astăzi muncitorească, clocotind de realizări şi mustind de proiecte.

O imensă perspectivă li s-a deschis tîrgoviştenilor o dată cu recenta vizită de lucru a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, împreună cu tovarăşa Elena Ceauşescu, în judeţul Dîmboviţa. Zecile de mii de locuitori prezenţi la marea adunare populară desfăşurată în centrul oraşului şi-au înscris pe răbojul istoriei lor o nouă dată: 24 septembrie 1986. În ziua aceea, de la înalta tribună, secretarul general al partidului, preşedintele României socialiste, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, le-a adresat dîmboviţenilor următoarele cuvinte: „Am discutat despre sistematizarea oraşelor, inclusiv a municipiului Tîrgovişte. Vrem ca în cîţiva ani — practic 3-4 ani — Tîrgoviştea să fie complet sistematizată şi reorganizată; să devină un oraş modern."

Nicăieri parcă, îţi povestesc cu îndreptăţită mîndrie tîrgoviştenii, dialogul purtat cu secretarul general al partidului cu zecile de mii de oameni n-a fost mai viu, mai direct. Iar forţa aplauzelor şi a uralelor, nicicînd mai mare, parcă, arătînd expresia unităţii şi încrederea oamenilor muncii din Dîmboviţa şi Tîrgovişte — ca, de altfel, a întregului nostru popor — în politica partidului, hotărîrea de a face totul pentru înfăptuirea programelor de dezvoltare a patriei, a Programului partidului de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi de înaintare spre comunism.

Iată cîteva gînduri ale primarului municipiului Tîrgovişte, Ion Nicolae, gînduri exprimate la doar cîteva zile după vizita de lucru în judeţul Dîmboviţa: „Din anul 1969 încoace, am trăit momente deosebite. De fiecare dată oamenii au dat dovadă de capacitate şi forţă. Fără experienţă, într-un timp scurt, aici, în vechea cetate de scaun, oamenii au făcut cetatea oţelului şi a construcţiilor de maşini. Asta înseamnă putere şi voinţă de a înfăptui.

Tot ceea ce a făcut la vremea sa Mircea cel Mare, a făcut cu ostaşii şi oamenii acestor locuri. Şi astăzi, tot oamenii locului trebuie să demonstreze putere şi forţă, spre a îndeplini dezideratele vremii. Totul depinde de noi şi trebuie să ne dovedim urmaşi demni ai celor care au trăit şi au luptat acum 600 de ani".

Întreaga zestre materială şi spirituală a Tîrgoviştei stă mărturie a ceea ce au însemnat de-a lungul veacurilor oamenii acestor locuri.

Tot ce s-a durat în cîţiva ani, aceştia din urmă, arată tăria celor de azi. Sînt oameni care au făurit o nouă tinereţe bătrînei cetăţi Tîrgovişte; oameni ce se mîndresc cu un strălucit trecut şi clădesc un luminos viitor.

Trăind, fie chiar şi cîteva zile, în ritmul lor trepidant, îţi aminteşti de adevărul unor spuse ale istoricului Nicolae Iorga: „Oricine are dreptul să fie mîndru de strămoşii săi, dacă e în stare să-şi îndeplinească datoria de a-i urma."

LIANA MOLNAR ■

VÎRSTELE OȘEANULUI

Poți să găsești români pretutindeni; nobilă sămînță. Oșeni însă numai în Țara Oașului... Au ei un fel al lor de a se întoarce de oriunde ar fi răsfirați prin țară. Seminția lor este la fel de misterioasă ca și un stup de albine...

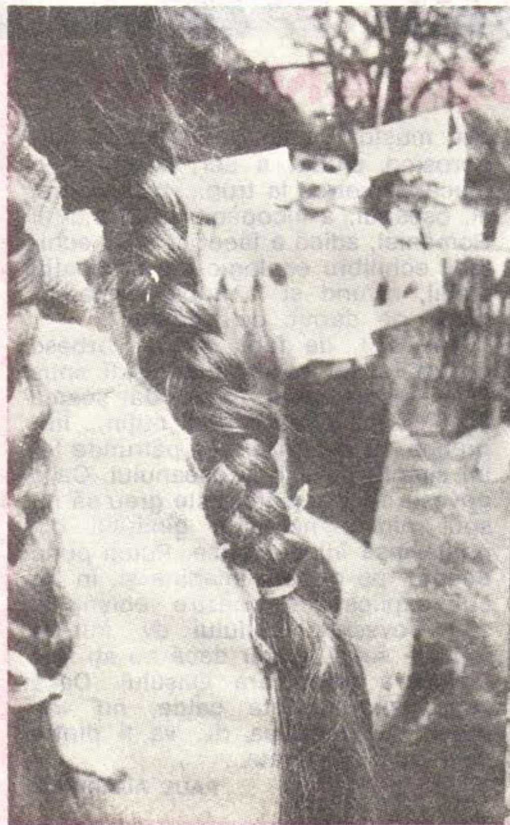
S-au născut în locuri aspre, greu de pătruns și peste mînă. Poate că de asta se află aici, nimeni să nu-i tulbure. Nu din pricina imixtiunii, ci pentru că au avut întotdeauna timpul măsurat în munca acestui pămînt cu rod de numai cîțiva centimetri adîncime și care, pe alocuri, mai este încă așa de două mii de ani sau mai mult. De fapt, lor le place liniștea, cel mai mult le place puținul așa cum la baza vieții stă o moleculă...

Prin fapta asta, ca o noapte sau ca o zi, ca un deal sau ca o vale, ca o caniculă sau ca un crivăț, ca un stol de grauri sau legănat de rață domestică, zbîrlionțat ca un cîine de stînă sau moale ca un bot de miel, iute ca un ardei din pămînt hrănit cu bălegar, mustos ca un izvor de apă bolborosind ciudat a aer, scurt cît o ulucă și pietros la trup... ca o piatră, el, oșeanul, a încopăcit la un mal al României, adică a făcut cel mai echitabil echilibru ecologic într-un spațiu stabil, rotund și luminos, nemaipomenit de darnic cu hărnicia...

Am vrut, de fapt, să vă vorbesc despre oșeni ca și cum aș fi spus ceva despre mine; mi-am dat seama însă că mă cunosc prea puțin... Împreună cu dv. am putea pătrunde felul simplu de a fi al oșeanului. Ca o poveste fără cuvinte. Este greu să nu spui nimic; noblețea gîndului dv. poate însă înlocui orice. Puteți pune degetul pe oricare imagine și, în locul explicațiilor noastre obișnuite, să-i povestiți copilului dv. într-un fapt de seară. Chiar dacă nu ați fost niciodată prin Țara Oașului. Dacă veți alege cuvinte calde, nu veți greși, iar povestea dv. va fi dintre cele mai adevărate...

PAUL AGARICI ■

VÎRSTELE OȘEANULUI

VÎRSTELE OȘEANULUI

„Trebuie să pornim întotdeauna de la faptul că tot ceea ce facem, construcţia socialistă o realizăm cu oamenii şi pentru oameni. Socialismul nu poate fi decît opera unită a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naţionalitate, a întregului popor! Aici, în România, trebuie să înfăptuim visul de aur, realizarea celei mai drepte societăţi pe care a cunoscut-o vreodată omenirea — societatea comunistă!"

„UNIŢI ÎN CUGET ŞI-N SIMŢIRI"

DIN ACTIVITATEA CONSILIILOR FRONTULUI DEMOCRAŢIEI ŞI UNITĂŢII SOCIALISTE

Cînd vorbim despre „unire-n cuget şi-n simţiri" nu ne referim numai la întemeierea, prin voinţa unanimă, a marilor ctitorii care au dăltuit o nouă geografie a patriei, ci şi la acele mărunte fapte, dar atît de importante pentru o viaţă de om, pe care le-am putea numi simplu: întemeieri de suflet — un parc, o şcoală nouă, o fîntînă, o pădure — simbolizată prin sădirea unor puieţi — o casă frumoasă, precum hărnicia gospodarului, un stadion... Sînt acestea însemne ale dragostei faţă de strada ta, faţă de oraşul sau comuna ta, faţă de ţara ta pe care, iată, în România de azi le întîlneşti la tot pasul! Cine nu a văzut Rm. Vîlcea de cîţiva ani, nu-l mai recunoaşte azi, după cum nu mai recunoaşte Tîrgoviştea, Tulcea ori Galaţiul, Craiova sau Timişoara, Tg. Mureşul sau Alexandria... Cum să mai recunoşti, de pildă, în tulburătoarele, prin frumuseţe! faleze de azi, căsuţele de odinioară care salutau stinghere bătrînul fluviu?! Cum să mai recunoşti noile cartiere sau parcurile care au luat locul unor terenuri virane sau zone promiscue?! Cum să nu-ţi bucuri sufletul şi ochiul cînd descoperi că ei, oltenii, pe lîngă modernele puţuri forate în vatra oraşului, au scos la lumină şi bătrînele fîntîni — mărturii de istorie şi podoabă de artă, cum le spunea cineva — multă vreme lăsate în paragină sau cînd vezi cum locuitorii Capitalei, într-o neostenită rîvnă, dăltuiesc, cu sudoarea frunţii, pentru azi şi pentru mîine?

Cei din Lehliu Gară — ca să ne oprim undeva — comună care în urmă cu vreo 50 de ani nici nu exista, socotesc că deja au trecut cu un picior peste pragul oraşului de mîine — după cum ne prezenta noua stare a aşezării preşedintele Consiliului comunal al FDUS, Vasile Stancu. Şi n-ar fi ajuns aici, sublinia acelaşi interlocutor, fără participarea efectivă a tuturor locuitorilor la punerea temeliei durabilităţii şi frumosului, începînd cu construirea de case şi blocuri trainice, cu aducerea la ei acasă a meşteşugarilor oraşului, cu întemeierea unei industrii locale, pînă la amenajarea de spaţii verzi, a celor de joacă pentru copii, a străzilor... La Chitila, cum relata cîndva Doiniţa Stoica, preşedinta Consiliului comunal al FDUS, pentru pietruirea unui drum de patru kilometri ce ducea spre satul aparţinător Rudeni, au ieşit să ajute la întinderea balastului vreo două mii de oameni, chiar şi dintre cei care nu prea aveau trecere pe acest drum; aceiaşi oameni ai locului, după ce au asfaltat strada Păcii au ieşit la amenajarea spaţiilor verzi de pe laturile ei şi plantarea pomilor, continuînd a pune pe picioare o fostă groapă de gunoi întinsă pe vreo 20 de hectare. Au nivelat-o şi au ridicat în locu-i, numai prin muncă patriotică, un splendid stadion de fotbal, gîndind, pe mai departe, utilizarea restului spaţiului pentru înălţarea unei adevărate baze sportive şi de agrement a comunei.

Exemple de acest fel s-ar putea da cu miile, cu zecile de mii. Un singur numitor comun au toate aceste reuşite ridicate la scară naţională: de întemeierea lor se bucură nu numai nişte constructori şi nişte edili pricepuţi, ci şi cetăţenii care şi-au pus, la rîndu-le, semnătura pe temelia lor, tineri şi vîrstnici, comunişti, utecişti şi membri ODUS, semnătură încrustată în frumuseţea acestei ţări, în temeinicia ei susţinută de rîvna neobosită a minunaţilor noştri contemporani. Ce altceva sînt întrecerile lansate de membrii ODUS pentru cea mai frumoasă stradă, pentru cel mai frumos cartier decît parte din acea comuniune de cuget şi de ideal despre care vorbeam, spre mai binele nostru, al celor de azi, spre mai binele celor de mîine!

TRIBUNA DEMOCRAŢIEI — ŞCOALĂ A RĂSPUNDERII CIVICE

Intrată în practica noastră de toate zilele Tribuna democraţiei se dovedeşte o adevărată şcoală a răspunderii civice, un cadru deosebit de prielnic pentru exercitarea tot mai activă şi mai eficientă de participare directă a tuturor oamenilor muncii la discutarea problemelor de interes general, la adoptarea unor decizii cu caracter economic şi social. Larga participare la aceste întîlniri, indiferent de starea vremii (mi-aduc aminte de o astfel de Tribună a democraţiei ţinută în sectorul V al Capitalei

pe un timp în care parcă se rupsese cerul, ploaia torenţială durînd ore în şir şi totuşi sala se umpluse aproape la deschiderea şedinţei!) reflectă încrederea în esenţa, în eficienţa dialogului ce se poartă timp de cîteva ore, în fiecare lună, între reprezentanţii organelor puterii şi administraţiei de stat şi între cetăţeni, prin reprezentanţii lor. Se dovedeşte acest lucru — şi o spunem în deplină cunoştinţă de cauză participînd la numeroase manifestări de acest fel din mai multe zone ale ţării — prin însuşi faptul că organizatorii consacră prima parte a întîlnirilor unei adevărate dări de seamă responsabile şi concrete. Punct cu punct sînt înfăţişate problemele ridicate de cetăţeni la precedenta Tribună a democraţiei, arătîndu-se ce anume s-a rezolvat şi cum anume, ce nu s-a rezolvat încă şi de ce, fixîndu-se termene precise precum şi ce sesizări s-au dovedit neîntemeiate sau ce propuneri s-au dovedit, în teren, de nerealizat şi de ce. Pentru că la fiecare adunare publică de acest fel toate, dar absolut toate problemele ridicate de cetăţeni sînt notate cu grijă, studiate şi trecute în sarcina instituţiilor sau întreprinderilor de care depind prin reprezentanţii lor care urmează să dea socoteală de rezolvare la următoarea întîlnire.

Ce se dezbate într-o Tribună a democraţiei? În mare se discută probleme legate de dezvoltarea edilitar gospodărească, întreţinerea şi dezvoltarea fondului locativ, aprovizionarea judicioasă a populaţiei, întărirea autoconducerii şi autogestiunii muncitoreşti. Atît cei cu funcţii de decizie sau cu responsabilităţi directe în mai bunul mers al lucrurilor, cît şi cetăţenii, la fel de interesaţi şi, mai la urma urmei, la fel de responsabili, faţă de modul în care-şi trăiesc viaţa, analizează, fără menajamente o infinitate de situaţii care pot merge de la judicioasa folosire a energiei electrice pînă la gradul de civilitate şi solicitudine al lucrătorului din comerţ, de exemplu. Ochiului public nu-i scapă însă cînd este cazul, pentru mai binele vieţii noastre, nici aspecte de etică, de morală, de atitudine faţă de muncă, demonstrîndu-se astfel că nu-i rămîne indiferentă manifestarea care nu numai că nu se încadrează în normele eticii şi echităţii noastre, dar devine piedică în dezvoltarea pe care ne-o dorim. Deseori am auzit astfel de glasuri, deseori am văzut degetul acuzator îndreptat împotriva cetăţeanului cutare, căruia nu-i place munca şi duce un trai parazitar, sau împotriva vecinului care nu respectă regulile de convieţuire cetăţenească sau tulbură liniştea publică; se arată şi înspre copiii care uneori mai scapă de sub supravegherea părinţilor, dezvoltarea lor viitoare fiind pusă sub semnul întrebării; în sfîrşit, înspre vreun responsabil sau altul al unei unităţi comerciale care nesocoteşte normele muncii şi răspunderii sale. Funcţia educativă a Tribunei democraţiei iese, cu atît mai mult în evidenţă, în atari situaţii, ea manifestîndu-se cu tot mai multă pregnanţă ca o adevărată şcoală cetăţenească.

Esenţa acestei democraţii nu trebuie înţeleasă însă simplist şi nu trebuie să funcţioneze numai într-o singură direcţie: adică să sesizăm numai întreprinderea, unitatea cu o anumită obligaţie de a ne rezolva sesizarea, noi rămînînd în postura spectatorului. Nu, nu aşa trebuie rezolvate lucrurile! Esenţa acestei democraţii cere implicare, conlucrare, mobilizare la acţiuni comune cu caracter larg cetăţenesc! Am întîlnit situaţii cînd oamenii îşi fac cunoscute cele mai reuşite acţiuni ale lor de înfrumuseţare, considerînd Tribuna ca un cadru adecvat pentru asemenea schimburi de experienţă; am reţinut însă şi altele, precum spusele unui preşedinte al unei asociaţii de locatari din Tîrgovişte care venise în faţa Tribunei doar cu revendicări-pretenţii ce ţineau în bună măsură de înşişi locatarii — precum ar fi curăţenia zonei. A trebuit să i se aducă aminte, în acest cadru democratic, că locatarii au nu numai drepturi, ci şi datorii!

Vom prezenta, în cele ce urmează, cîteva crîmpeie care vorbesc despre seriozitatea cu care sînt tratate propunerile şi sesizările oamenilor la aceste originale adunări cetăţeneşti. Discutînd cu Ana Nedelcu, preşedinta Consiliului municipal al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste Bacău pe această temă ne-am manifestat dorinţa de a vedea pe viu o realizare la izvorul căreia a stat mesajul pornit de la Tribuna democraţiei. S-a oprit la naşterea Pieţei Sudului. Cartierul Sudului devensise, în ultimul timp, „un oraş" în oraş. Apăruseră în zonă cam toate accesoriile unei vieţi civilizate necesare unor mari aglomerări. Piaţă însă nu aveau, locuitorii zonei trebuind să bată drum destul de lung pînă la piaţa centrală. Propunerea a fost făcută de un cetăţean din Cornişa 1. Aşa a apărut Piaţa Sudului băcăuan, frumoasă, curată, aerisită în care şi-a găsit locul şi o autoservire complexă, unitate care la nivelul municipiului a devenit, cu adevărat, o unitate etalon. Una din cele 223 propuneri înregistrate în Tribunele democraţiei, una din cele 199 rezolvate, adică, traduse în viaţă. • Necazul celor din Albeşti — Paleologu, judeţul Prahova, era legat de lipsa apei potabile. În fîntînile lor apa era sărată, precum cea a mării. Probabil că de la Cricovul Sărat li se trăgea, un pîrîu ce le înconjura aşezarea. Pentru a-şi asigura apa de băut, de gătit, de udat grădina cărau cu găleţile apă de la cele 10 fîntîni ale satului, un fel de pompe împămîntenite de primărie pe unele uliţe ale satului. Într-una din Tribunele democraţiei, ne spunea primarul comunei, Ion Pantazi, s-a ridicat o propunere — să aducem apa prin conducte de la Urlaţi. Am studiat-o, am întors-o pe toate feţele şi am găsit-o în final, bună, trecînd la treabă. Tot satul a sărit în ajutorul lucrării începute în primăvară. Oricum, li s-a luat o mare greutate de pe suflet albeştenilor prin rezolvarea acestei probleme a problemelor pentru ei • Un braşovean, deloc obişnuit cu risipa de lemn din unele zone ale pădurilor, atrăgea atenţia într-o Tribună a democraţiei că se găsesc mari cantităţi de lemn degradat, în special pe Cheile Rîşnoavei. Pe loc au fost luate măsuri comune — Inspectoratul silvic împreună cu organele de exploatare a lemnului — ca toate produsele valorificabile să fie scoase imediat şi date în producţie, iar cele nevalorificabile să fie adunate, igienizîndu-se astfel pădurea. Cei de la Inspectoratul silvic Neamţ, pornind tot de la o sesizare înregistrată la o Tribună a democraţiei, au împădurit 136 hectare pe terenurile degradate — goluri, rîpe, taluze.

CONTROLUL OAMENILOR MUNCII — EXPRESIE A DEMOCRAȚIEI AUTENTICE

Expresie a democratismului nostru, a perfecționării continue a întregului mecanism de conducere a vieții economico-sociale, controlul oamenilor muncii — una din formele cele mai directe prin care cei ce muncesc își exercită răspunderea în calitatea lor de producători, proprietari și beneficiari ai avuției naționale, profund interesați în dezvoltarea și buna gospodărire a mijloacelor de care dispune societatea pentru ridicarea nivelului de bunăstare și civilizație al poporului — și-a sporit mereu rolul de instrument al autoconducerii muncitorești, eficiența sa socială, devenind în ani o puternică școală a autogospodăririi, o inepuizabilă sursă de inițiative cetățenești în toate domeniile de interes public.

Experiența dobîndită în acest domeniu în care sînt angrenați în prezent aproape 200 000 de membri — muncitori și țărani, maiștri, ingineri, medici, juriști, pensionari, gospodine, comuniști, utecişti și membri ai Organizației Democrației și Unității Socialiste — și-a sporit tot mai mult eficiența printr-o largă participare cetățenească la respectarea hotărîrilor de partid și a legilor țării, apărarea avutului obștesc, întărirea spiritului de ordine și disciplină, creșterea gradului de solicitudine a personalului muncitor din unitățile comerciale și prestatoare de servicii ș.a. Urmare a bunei experiențe cîștigate precum și a îmbunătățirii cadrului său legislativ, cele aproape 49 000 de echipe de control al oamenilor muncii au făcut, în anul care a trecut, peste 250 000 propuneri, sesizări și sugestii menite să conducă la îmbunătățirea activității în unitățile supuse controlului, fapte care dovedesc maturitatea, exigența și competența sporită a echipelor care au acționat cu consecvență pentru înlăturarea neajunsurilor dintr-un sector sau altul de activitate.

Se cuvine să menționăm, în această scurtă trecere în revistă, și dezbaterile consfătuirilor pe linia Controlului oamenilor muncii ca pe un moment deosebit în cronica democrației acestor ultimi ani prin analiza exigentă a modului în care s-a acționat pentru înfăptuirea indicațiilor și orientărilor date de secretarul general al partidului, președintele Frontului Democrației și Unității Socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind creșterea rolului controlului în rezolvarea problemelor de muncă și de viață ale oamenilor precum și a contribuției Controlului oamenilor muncii la îndeplinirea hotărîrilor Congresului al XIII-lea al partidului.

Grupaj realizat de
GEORGETA ȘTEFĂNESCU ■

ILIE ȘI STATUIA

În curtea fabricii se afla un parc mic și acolo fuseseră așezate statuile, la început, în mijlocul unor ronduri de flori. Acolo au rămas vreo douăzeci de ani, pînă cînd s-a hotărît ca pe locul parcului să se înalțe hala de debitare iar statuile, oricît de masive ar fi părut datorită betonului din care fuseseră turnate, au părăsit ringul și luate pe sus cu macaraua au fost depozitate în spatele cantinei. Nu cu prea mult timp în urmă, cînd întreprinderea a intrat într-un accentuat proces de modernizare, cînd s-a deschis și impunătoarea alee care duce dinspre poarta principală către pavilionul administrativ, statuile au fost așezate pe marginile acestei alei, împlinindu-se astfel și dorința directorului Victor Creangă de a aduce un element de artă în decorul industrial al Întreprinderii de construcții metalice din Bocșa.

Statuile acestea au o legendă a lor, ele seamănă leit cu cîțiva oameni care au lucrat în întreprindere. Dintre acești oameni doar Ilie Chișozan mai lucrează încă și de la el am aflat toată povestea statuilor. Ilie Chișozan are 45 de ani și e de fel din Bocșa Română. În 1956, pe cînd era elev la școala profesională, pe cînd învăța meseria de lăcătuș construcții metalice, într-o bună zi a venit la școală un sculptor din Bocșa, pe nume Botnic, și i-a cerut meșterului lui, Iosif Valenta, un băiat ca model pentru o statuie ce avea să reprezinte un ucenic. Ilie Chișozan lucra în atelier, la menghină, și s-a nimerit să fie ales tocmai el, care era destul de firav, cu toate că avea și colegi mai vînjoși, zice. Pe locul cantinei se afla o baracă unde era atelierul sculptorilor, fiindcă în afară de acel Botnic mai era încă unul, Szauer, și acolo i s-a spus să vină. În prima zi a fost bucuros să scape de cîteva ore de școală dar pe urmă s-a schimbat treaba, era obligat să se prezinte în fiecare zi, după lecții, și să stea cîte o oră și jumătate ba chiar și două iar asta a durat cîteva săptămîni, aproape o lună. Sculptorii se tot uitau la el și desenau ceva pe niște planșe, vezi bine că făceau niște schițe, zice Ilie Chișozan, dar lui i-a trecut atunci prin minte că nu e deloc plăcut să fii ținta unei priviri atît de stăruitoare. Cel mai greu i-a fost cînd i s-au luat mulaje de pe mîini și de pe față, cînd i s-a luat mulajul de pe față nu i-a plăcut chiar deloc, mărturisește Ilie Chișozan, artiștii foloseau niște pînze și ghips umed și norocul a fost doar că operațiunea aceasta n-a ținut decît vreo cîteva minute. La ultima ședință a primit un cadou, un bust al lui, din ghips, la scara 1 pe 1, pe care mai tîrziu l-au spart copiii, jucîndu-se prin casă, au dat peste etajera pe care Ilie Chișozan îl ținea spre amintire și pulbere l-au făcut.

Ilie Chișozan are două fete, Isabela e elevă de liceu iar Sorina a împlinit 20 de ani și lucrează ca tehniciană în fabrică. „Mi-a plăcut — zice el — mai mult de fetele mele decît de ghipsul ăla..."

La 1 august 1958 s-a angajat în fabrică. Statuile apăruseră, în parcul din curtea întreprinderii, în primăvara aceluiași an. Fuseseră făcute pe banii sindicatului. Prin anii '50 și ceva era președinte la sindicat unul Alexandru Tara, de meserie lăcătuș. Înainte lucrase la Reșița, la raion. Mai tîrziu, după ce s-a întors la meseria lui, a continuat să fie totuși vicepreședinte la sindicat, pînă a ieșit la pensie. Și Ilie Chișozan crede că ideea asta cu statuile, care ar fi făcut mai frumoasă viața întreprinderii, de la el a plecat.

Dar ce reprezentau statuile acelea?, îl întreb pe Ilie Chișozan. Prima dintre ele, Lăcătușul, semăna leit cu Szabo Carol, care era, bineînțeles, lăcătuș, în secția de ramificații. Acela era de fel din Gătaia-Timiș, unde a tot făcut naveta pînă în urmă cu opt ani, cînd a ieșit la pensie. A doua statuie, Sudorița, era o replică în beton a unei sudorițe adevărate, în carne și oase, pe nume Maria Isac. Sudorița cea adevărată a divorțat, s-a măritat cu altul și s-a numit Maria Vulțan. La un an după aducerea statuilor în parc s-a transferat la altă întreprindere. Nu mult după aceea a sfîrșit într-un accident. A treia statuie, Tehnicianul, se află așezată acum în fața pavilionului administrativ. Dar nimeni nu-și mai aduce aminte numele omului după chipul căruia a fost turnată. La fel au fost uitate și numele celor doi zdraveni bărbați din grupul statuar al Forjorilor. Unul ține în mînă un baros iar celălalt un ciocan de planat. Amîndoi se străduiesc să îndrepte o bucată de fier cornier. Ilie Chișozan face parte tot dintr-un grup statuar, Nituitorii. Un meșter ține în mînă pistolul de nituit iar el, Ucenicul, stă alături ca să fure meseria. Și dacă numele meșterului-statuie a fost și el dat uitării, în schimb Ilie Chișozan nu are cum să uite că omul de la care a avut multe de învățat pe cînd începuse a munci ca lăcătuș-trasator a fost maistrul Balotescu. Mai întîi a muncit la secția de ramificații. Apoi la secția de poduri rulante, ca lăcătuș-mecanic. După aceea a fost șef de echipă în secția 230, unde se fac macarale portuare. În '74 a ajuns maistru iar din '80 lucrează ca tehnician la atelierul de proiectare tehnologie. De aproape 30 de ani, de cînd muncește, e cunoscut în întreprindere ca om de-o rară conștiinciozitate și pe-a cărui destoinicie se poate conta. „Însă nu existența statuii m-a determinat să devin omul care am devenit, zice el. Și mai cred că dacă aș fi ajuns un om de nimic, un vagabond, conducerea fabricii ar fi trebuit să dea jos statuia respectivă". Oricum, mărturisește el, îi place mai mult statuia decît să fi fost pictat ca în tabloul ce se află în încăperea dintre biroul directorului Vasile Creangă și biroul directorului tehnic Alexandru Zghihard. În tabloul acela, doi tineri plini de voie bună, ba chiar rîzînd de-a binelea, apasă pe niște manete. Asta fiind tot. Pe cînd o statuie e o statuie, zice Ilie Chișozan.

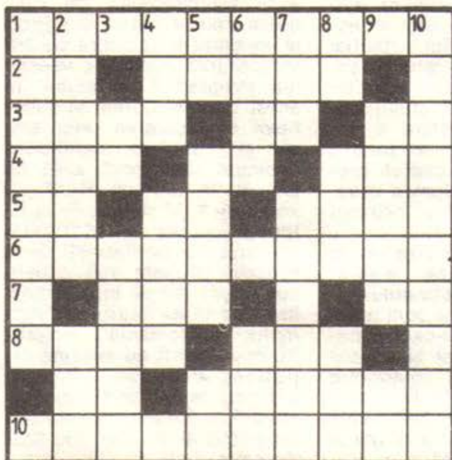
După ce statuile au fost luate din parcul unde fuseseră așezate la început, o vreme nu s-a mai ocupat nimeni de ele, păreau uitate definitiv, dar acum trei ani, înainte de-a fi aduse pe locurile noi, au fost curățate cu peria de sîrmă și tot atunci a fost reparat și grupul Forjorilor, fiindcă unui forjor i se rupsese barosul și se vedea armătura de fier beton. El nu știa de aceste preparative, nu știa că statuilor li se pregătește o soartă nouă, aceea de-a fi aduse iarăși la lumină, și cînd a fost vorba să le mute s-a speriat că o să fie aruncate undeva. Pe urmă, cînd a văzut că sînt aduse pe marginea aleii celei noi, betonată și ea, parcă i-a venit inima la loc. A mai avut parte să se teamă o dată și după aceea. Chiar sub fereastra biroului lui se află grupul statuar din care face parte și el, Ucenicul, și într-o bună zi a văzut că o echipă de oameni ai întreprinderii s-a apucat să taie plopii bătrîni de pe alee. Un plop a căzut exact lîngă grupul nituitorilor la care privește Ucenicul și atunci Ilie Chișozan s-a enervat rău, își amintește, în ziua aceea nici nu și-a mai băut cafeaua. Șeful lui de birou, inginerul Gheorghe Ignat, i-a zis: „Lasă, că s-ar fi reparat!" Iar Ilie Chișozan a zis la rîndul lui: „Un lucru reparat, e cîrpit".

Cînd a pozat pentru sculptori, își amintește Ilie Chișozan, avea 15 ani. Colegii de școală l-au invidiat. Într-adevăr, spune el, alții erau mai vînjoși. Dar s-a considerat, probabil, că el reprezintă mai bine ideea de ucenic tocmai pentru că era mai firav. În orice caz, după dezvelirea statuilor, tatăl lui Ilie Chișozan s-a lăudat la vecinii lui de pe strada Arenei, ce se află chiar lîngă întreprindere, iar cu vreo cîțiva a sărbătorit evenimentul cu niște pahare de rachiu. Cu Franz Novac, șofer de meserie, cu Veselyi Iosif, sculer, și cu unul căruia i se spunea „domnul Tablă", pe motiv că era șeful depozitului de laminate al fabricii. Mai tîrziu, cînd Ilie Chișozan a cunoscut-o pe soția sa, Gerda, s-a apucat să-i povestească despre statuia cu Ucenicul tocmai cînd se aflau în cofetăria de la Bocșa Montană. Cînd a auzit despre ce e vorba, Gerda a deschis ochii mari și s-a înecat cu prăjitura. Un coleg nou, venit de curînd în întreprindere, Costică Minescu, arătînd către statuile de beton l-a întrebat odată cine sînt „ăștia". Abia l-a crezut

cînd i-a spus că unul este chiar el. Cînd au fost făcute statuile, întreprinderea avea 1 500 de oameni. Acum are vreo 5 000, mulţi sînt oameni tineri şi prea puţini dintre ei mai cunosc povestea acestor statui. De altfel, cum spuneam, dintre modelele alese de sculptori, doar el mai trece zilnic pe poarta întreprinderii. Iar unii dintre prietenii lui aşază uneori pe creştetul Ucenicului cîte o bască sau o pălărie ca să nu-l plouă, zic ei, sau îi reproşează că de cîte ori trec pe-alături şi-l salută ,el tace ca mutul.

Statuia are mereu 15 ani dar el, cum zice, simte că a mai îmbătrînit, că „filmul vieţii se schimbă". Oricum, repetă Ilie Chişozan, nu statuia l-a determinat să devină omul care a devenit.

DUMITRU CONSTANTINESCU ■

PASTEL

ORIZONTAL: 1) Roşior bătînd în roib. **2)** Roşior prin părţi! — Roşu tare. **3)** Alb apos — Ecru necromat! — Începutul unui pastel! **4)** Murg — Carmin in extremis! — Nuanţă de culoare. **5)** Notă medie! — Gălbenel decolorat! — Culoare la faţă. **6)** Oscilantă între roşu şi verde. **7)** Galben preţios — Coif fără moţ! **8)** Sur rău (pl.) — Galbeni din ouă. **9)** Plin de pete... în violet! — Volum în care se înşiră verzi şi uscate. **10)** Tip de... negru... închis de obicei (pl.).
VERTICAL: 1) Verde crud. **2)** Masă kaki — Ultimele nuanţe de negru şi de verde... la începutul pastelului! **3)** Un albastru infinit! — Alb care se prinde. **4)** Articol mic! — Toc... fără cerneală. **5)** Liliachiu... dar nu în fond! — Atacant de culoare — Portocaliu... închis! **6)** Negru... sculptural — Pelin fără floare! **7)** Albastru şerpuitor — Prinse în chenare... de patru culori (sing.). **8)** Albastru dat la topit — Plan de marfă — Fiu la arabi. **9)** Închise sau deschise la culoare — Aurit... superficial! **10)** Roze.

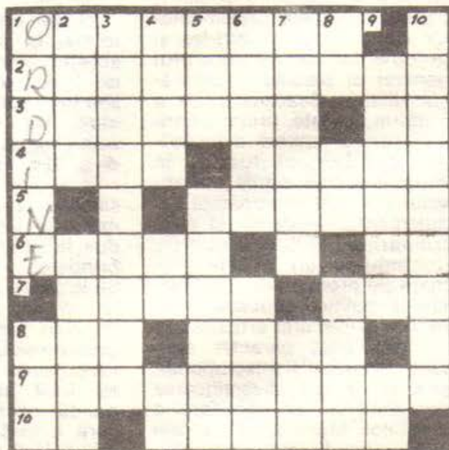
Dicţionar: UEP, ART, PEL, IBN.

ION STANCIU ■ **— Galaţi**
Cercul rebusist „Dunărea"

CONFIRMĂRI

ORIZONTAL: 1) Tip de ansamblu teatral. **2)** Termen... imposibil de reprodus. **3)** Prototipul fotografului — Bază sportivă! **4)** Face totul de bunăvoie — Al patrulea... din faţă (pl.). **5)** Începător în ale poeziei. **6)** Angajat ca interpret — Puţină la trup! **7)** Mişcare uşoară de înviorare — Ras de pe suprafaţa pămîntului. **8)** Se schimbă la fiecare oră — Prefaţă la istoria culturii. **9)** Oameni care plac mult. **10)** Încheie o afacere! — A face un lucru bun.
VERTICAL: 1) A pune lucrurile la punct — Centru de proiectare naval. **2)** Verigă de legătură — Reprezentativa de junioare (pl.). **3)** Problemă de stat la înalt nivel. **4)** Loc pentru o bătaie... între prieteni — Un fel de cîine — Itinerar marcat dacapo al fine! **5)** Încolţit de mistreţi — Lucrare de artă de factură nouă. **6)** A executa o operaţie de ...montaj — Mutare obişnuită cu calul. **7)** Deplasări repetate pe linie de serviciu (sing.) — Trage de limbă. **8)** Tub gol! — Reflector lateral! — Dispozitiv pentru închiderea geamurilor. **9)** Înzestrate cu forţă de pătrundere în adîncime — Capul răutăţilor! **10)** Concurenţi la înălţime.

GHEORGHE ARVINTE ■ **— Adjud**

CÎNTAREA ROMÂNIEI

EDIȚIA A VI-A

— Ne aflăm, stimate tovarășe Gheorghe Milca, în plină desfășurare a celei de-a VI-a ediții a Festivalului Național „Cîntarea României", amplă manifestare culturală, tehnică și științifică născută din vizionara și generoasa inițiativă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru. Pînă spre sfîrșitul anului 1986 se va consuma, ca să zicem așa, etapa de masă a festivalului. Cum se vede la ora actuală, de la nivelul Direcției culturii de masă a Consiliului Culturii și Educației Socialiste, direcție pe care o conduceți, această etapă?

— Avînd în vedere concluziile desprinse din edițiile precedente ale festivalului pentru îmbunătățirea acțiunilor politico-educative și cultural artistice, factorii organizatori centrali și locali au acționat cu și mai multă fermitate pentru ca festivalul să reunească în continuare toate forțele existente în fiecare localitate și județ, punînd în centrul activității de educație patriotică, revoluționară a maselor, dragostea față de partid, de popor, hotărîrea de apărare a cuceririlor socialismului, în spiritul documentelor Congresului al XIII-lea și al cuvîntărilor secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Ca o notă de noutate, printr-o conlucrare mai unitară a factorilor centrali și locali, în această a VI-a ediție a festivalului a fost îmbunătățit regulamentul — cadru al confruntărilor cultural-artistice, punîndu-se un accent mai mare pe promovarea manifestărilor politico-educative, științifice și cultural artistice, cu un pronunțat caracter militant, patriotic și revoluționar, precum și pe diversificarea modalităților de abordare a creațiilor literar-artistice prin antrenarea în mai mare măsură a uniunilor și asociațiilor de creatori, realizîndu-se astfel posibilități mai largi de exprimare a întregului potențial cultural-artistic și tehnico-științific de la orașe și sate, de îmbogățire a conținutului ideologic și de creștere a eficienței educative a tuturor programelor din cadrul așezămintelor de cultură a organizațiilor de masă și obștești antrenate în festival.

— Ce s-a făcut concret în litera acestui nou regulament-cadru al festivalului?

— Pornind de la conținutul noului regulament-cadru, comitetele de cultură și educație socialistă, în colaborare cu consiliile sindicale, comitetele U.T.C., inspectoratele școlare și celelalte instituții și organizații de masă s-au preocupat de o mai bună pregătire și desfășurare a etapei de masă a actualei ediții. Încă din toamna trecută, o dată cu lansarea noii etape, în toate județele țării au avut loc plenare și ședințe ale comitetelor de cultură și educație socialistă în cadrul cărora au fost prezentate concluziile ediției precedente și au fost adoptate planuri de măsuri ale comisiilor județene ale festivalului.

— Revenind, sub altă formă, la prima întrebare a acestui interviu, v-am ruga să ne faceți o imagine de ansamblu asupra modului în care s-a desfășurat pînă acum etapa de masă a celei de-a VI-a ediții a festivalului.

— Făcînd o privire de ansamblu, putem sublinia că măsurile întreprinse au condus la lărgirea sferei de cuprindere a oamenilor muncii de la orașe și sate, a tineretului, impulsionînd organizarea pe plan județean a activității politico-educative și cultural-artistice complexe, în așa fel încît acestea să corespundă necesităților de educare a maselor, a tineretului în spiritul concepției revoluționare a partidului, al cultivării sentimentului de dragoste pentru patrie și popor, al mobilizării acestora pentru îndeplinirea sarcinilor reieșite din Programul partidului. În acest context dorim să subliniem desfășurarea unor ample și complexe manifestări dedicate sărbătoririi a 65 de ani de la făurirea P.C.R. și împlinirii a 50 de ani de la istoricul proces al luptătorilor comuniști și antifasciști de la Brașov. Grupate sub genericul „65 de ani de luptă și realizări pe calea făuririi socialismului în România", ciclurile de manifestări au cuprins expuneri, dezbateri, simpozioane, sesiuni de comunicări științifice, întîlniri cu activiști de partid și de stat, expoziții de carte, gale de filme, spectacole și concerte omagiale reflectînd aspecte ale tradițiilor de luptă ale poporului român pentru unitate, libertate și independență, ale mișcării muncitorești, revoluționare, subliniindu-se lupta dusă de P.C.R. pentru eliberare socială și națională, pentru făurirea socialismului. În acest cadru economico-social, o atenție deosebită s-a acordat popularizării realizărilor economico-sociale obținute sub conducerea partidului în construcția socialistă, a mărețelor ctitorii ale „Epocii Nicolae Ceaușescu". O seamă de manifestări și acțiuni educative au avut loc în cinstea aniversării a 42 de ani de la actul istoric de la 23 August 1944, care au constituit prilejuri eficiente de educare patriotică, revoluționară a maselor, a tineretului. Subliniem în mod deosebit marele spectacol festiv cultural — sportiv de pe Stadionul 23 August, din această vară, dedicat zilei naționale a poporului român, la care și-au dat concursul cei mai valoroși artiști și sportivi, profesioniști și amatori, din întreaga țară, spectacol care s-a bucurat de călduroase

aprecieri din partea conducerii superioare de partid şi de stat şi a publicului spectator. În paralel, trebuie să menţionăm faptul că printr-o mai strînsă conlucrare cu ceilalţi factori educaţionali au avut loc manifestări complexe consacrate dezvoltării conştiinţei socialiste, formării gîndirii economice şi tehnice a oamenilor muncii din industrie şi agricultură, perfecţionării pregătirii lor profesionale, extinderii iniţiativelor muncitoreşti, stimularea întrecerii socialiste, întăririi răspunderii şi disciplinei în muncă, formării şi dezvoltării concepţiei ştiinţifice despre lume şi viaţă, promovării principiilor şi normelor eticii şi echităţii socialiste.

— Care au fost liniile directoare ale festivalului, în etapa sa de masă, în ceea ce priveşte creaţia tehnico-ştiinţifică?

— În cadrul mişcării de creaţie tehnico-ştiinţifică de masă, prin conlucrarea mai activă a factorilor de răspundere, s-au organizat o sumedenie de acţiuni, dezbateri, expuneri, întîlniri cu cadre tehnice şi ştiinţifice, specialişti şi oameni ai muncii în scopul unei mai largi participări a acestora la activitatea de invenţii şi inovaţii, la îmbunătăţirea tehnologiilor de fabricaţie, reducerea consumurilor materiale, de combustibili şi energie, recuperarea, recondiţionarea şi revalorificarea materialelor, creşterea productivităţii muncii.

— Care au fost cîştigurile în ceea ce priveşte activitatea cultural artistică?

— Prin conlucrarea unitară a factorilor educaţionali centrali şi locali, în actuala etapă de masă a festivalului, importante realizări au fost obţinute şi în stimularea şi dezvoltarea mişcării artistice de masă, de creaţie şi interpretare, organizîndu-se la nivelul întregii ţări o gamă complexă de spectacole, concerte, expoziţii şi gale de filme cu un pronunţat mesaj patriotic, militant, umanist, remarcîndu-se prezenţa tot mai accentuată pe scenele aşezămintelor culturale a teatrului politic, recitalurile de poezie patriotică, a muzicii corale patriotice, revoluţionare, a brigăzilor artistice, a teatrelor populare şi muncitoreşti. S-a acţionat mai mult în această perioadă pentru consolidarea activităţii formaţiilor existente şi de creare a unor noi colective artistice. Din cifrele preliminare pe care le-am primit de la judeţe, însumînd numai formaţiile aparţinînd aşezămintelor culturale, sindicatelor, tineretului şi cooperaţiei meşteşugăreşti, rezultă că datorită măsurilor întreprinse de comisiile judeţene ale festivalului s-au înregistrat înfiinţări de noi formaţii faţă de ediţia precedentă. Vă pot oferi cîteva din aceste cifre. Au fost înfiinţate în judeţul Bacău 945 de formaţii. În judeţul Tulcea, 317. În Braşov, 263. Alte judeţe pe care le amintesc ca fiind cu un număr sporit de formaţii, faţă de faza precedentă, Harghita, Prahova, Mureş, Constanţa, Bistriţa-Năsăud, Iaşi, Vrancea, Alba...

— Etapa de masă a Festivalului Naţional „Cîntarea României" înseamnă o valorificare superioară a folclorului, a tradiţiilor populare. Ce ne puteţi spune în acest sens?

— Un accent tot mai mare s-a pus şi pe valorificarea artei populare, a folclorului, a obiceiurilor şi datinilor laice, stimulîndu-se integrarea acestora în cultura populară contemporană, precum şi pe îndrumarea şi controlul asupra creaţiei şi circulaţiei produselor de artă populară şi artizanat, în vederea combaterii denaturărilor şi prostului gust, a poluării folclorului. Reuşitele noastre sînt, din acest punct de vedere, încă departe de atingerea ţelului pe care ni l-am propus. Dar facem totul ca în cadrul festivalului să se manifeste cît mai puţin, chiar deloc, dacă vom reuşi, îndepărtarea de adevăratul filon al artei populare. Ne doare şi pe noi faptul că asupra folclorului se exercită o presiune exterioară, cu caracter comercial, provenită din partea unor indivizi ce vor să scape de sub controlul nostru. Ne străduim să avem în continuare o cît mai exactă şi eficientă acţiune pentru preîntîmpinarea şi înlăturarea definitivă a unor astfel de imixtiuni în cadrul larg şi generos al festivalului. Cu alte cuvinte, în acest domeniu mai avem multe de făcut şi, în conlucrare cu toţi factorii de răspundere, nu vom precupeţi nici un efort pentru ca festivalul să fie dedicat cu adevărat artei populare şi nu subproduselor acesteia, subproduselor care, în fapt, îi diminuează frumuseţea şi valoarea, perenitatea însăşi.

— S-au desfăşurat, în cadrul etapei de masă a festivalului, numeroase acţiuni cu un caracter mai larg. Ne referim la concursurile culturale judeţene şi interjudeţene. Ce au evidenţiat aceste mari confruntări?

— S-a acordat o deosebită atenţie acestor concursuri cu un caracter mai larg, judeţean şi interjudeţean. Au cunoscut o adevărată renaştere cîteva concursuri corale de tradiţie, precum „D. G. Kiriac" (Piteşti), „Cîntecul adîncului" (Valea Jiului), „Iacob Mureşanu" (Blaj), „Iosif Velceanu" (Reşiţa), „Ciprian Porumbescu" (Suceava). De asemenea, cîteva mari confruntări judeţene, precum „Comorile Albe", „Zilele culturii călinesciene", (Bacău), „Hercules" (Caraş-Severin), „Cibinium" (Sibiu), „Ritmurile cincinalului" (Vîlcea), „Sarmis '86" (Hunedoara), „Pontica" (Constanţa), „Toamna buzoiană", sau în Bucureşti „Arenele romane" şi „Primăvara bucureşteană" au scos în evidenţă noi valori şi talente ale artiştilor amatori. Nu lipsite de importanţă au fost, în aceeaşi idee, marile confruntări interjudeţene de creaţie şi interpetare teatrală din cîteva centre de tradiţie ca Slănic-Bacău, Bistriţa, Slănic-Prahova, Iaşi, Călăraşi, Cluj-Napoca, Slatina şi Bucureşti. Brigăzile artistice au avut şi ele parte de asemenea ample confruntări la Băileşti-Dolj, Vaslui, Tg. Jiu, Piteşti, Tîrgovişte, Brăila. În concluzie, deşi marile concluzii vor fi trase abia spre sfîrşitul anului viitor, cînd se va încheia şi această a VI-a ediţie a Festivalului Naţional „Cîntarea României", putem afirma încă de pe acum că, dincolo de cîteva neajunsuri pe care vom încerca să le eliminăm pe parcurs, ne aflăm pe un drum ascendent, festivalul confirmînd şi de această dată amplul succes pe care-l are în rîndul artiştilor amatori, cadrul generos pe care-l asigură manifestării artistice a întregului popor.

N. VICTOR ■

VÎRSTELE COMPETIȚIEI

GÎNDURI DESPRE TINERI

De mai bine de 100 de ani tinerii elevi talentați și pasionați de studiul limbii și literaturii române, al matematicii se întrec în tradiționalele concursuri școlare. Pe parcurs s-au adăugat aproape toate disciplinele și meseriile în care elevii se pregătesc.

La faza pe școală, participă anual aproape două milioane de elevi, iar la faza republicană peste 10 000 de elevi, după ce au trecut etapa județeană. Este o confruntare plină de răspundere, susținută de elan tineresc și mai ales de dorința de afirmare. În fiecare an apar noi nume de elevi și de licee, din toate județele țării. Mulți din cîștigătorii acestor concursuri științifice și pe meserii sînt astăzi integrați în producție ca specialiști în diferite domenii ale activității economico-sociale, studenți sau încă elevi.

În fiecare primăvară alte și alte centre județene sînt gazdele întrecerilor minților și inimilor tinerești.

În anul acesta școlar, Botoșanii lui Mihai Eminescu și Nicolae Iorga vor găzdui cea de-a XXX-a ediție a Concursului de limba și literatura română „Mihai Eminescu", la Alba Iulia se vor confrunta fizicienii; la Tîrgoviște, matematicienii; la Rm. Vîlcea, chimiștii și lista județelor continuă cu biologia, istoria, economia politică, filologia, geografia, limbile moderne, pentru discipline, iar pentru meserii, la nivel central — în domeniul mecanicii, electrotehnicii, construcțiilor, economic, artă etc.

Emoțiile însă pentru matematicieni, fizicieni și chimiști continuă și dincolo de faza națională, prin participarea la olimpiadele internaționale și la olimpiadele balcanice.

Țara noastră, care a inițiat prima olimpiadă internațională de matematică, obține, an de an, prin elevii pregătiți în liceele noastre, rezultate remarcabile. În anul 1985, România s-a situat, în clasamentul neoficial, din 38 de țări participante, pe locul I; 6 premii — 3 premii I și 3 premii II. Toți elevii au fost premiați. Tătaru Daniel de la Liceul „Petru Rareș" din Piatra Neamț, premiul I — de două ori, pe plan internațional, — astăzi student la Universitatea din Iași — este cunoscut în toată țara și peste hotare. Dabija Marius de la Liceul „M. Viteazul" din Ploiești ca și Beli Nicolae de la Liceul de informatică din București. Liceul „Gheorghe Șincai" din Baia Mare, cu fruntașul fizicii din anul acesta Necula Ciprian, al chimiei, Borza Dorin de la Liceul „C.A. Rosetti" din București (în prezent student) și mulți alții au contribuit la creșterea prestigiului învățămîntului românesc. Licee din Cluj-Napoca (informatică), Timișoara (informatică, filologie-istorie, C.D. Loga), Craiova („N. Bălcescu", filologie-istorie), București („Mihai Viteazul", „N. Bălcescu", „Gh. Lazăr", informatică, ind. nr. 34 științele naturii „C.A. Rosetti"), Arad (I. Slavici), Ploiești („M. Viteazul", „I.L. Caragiale" și Liceul de chimie), Galați („V. Alecsandri"), Pitești („N. Bălcescu" și nr. 1), Iași („Emil Racoviță"), Baia Mare („Gh. Sincai", industrial nr. 1), Mediaș („Axente Sever"), Brașov (ind. nr. 8, științele naturii), Constanța („Mircea cel Bătrîn"), Bistrița, Buzău, Giurgiu, Tr. Măgurele, Sighetu Marmației, Urziceni — Ialomița, Rm. Vîlcea, Tg. Mureș, Bacău, Satu Mare — ca să enumăr numai localitățile din liceele cărora începînd cu anul 1980 elevii români au reprezentat țara noastră în competiții deloc ușoare.

Toți sînt frumoși și vorbesc puțin! Uneori emoțiile îi copleșesc.

Emoțiile lor sînt și emoțiile noastre. ale părinților și dascălilor, ale tuturor acelora care-i înconjoară cu bucurie și încredere, care-i privesc ca parteneri competitivi în planul științei. Am văzut cadre didactice din învățămîntul superior de la București și Timișoara cărora li se umpleau ochii de bucurie vorbind despre tinerețea intelectuală a națiunii noastre. Ei sînt și vor rămîne copiii noștri minune! Ne bucurăm că sînt mulți așa cum spunea într-un dialog maramureșeanul Ciprian: „La noi în clasă sînt mulți elevi ca mine, totul depinde de forma în care ești...!" Da, Cipriane, e frumos și tonic ce spui tu! Noi dorim cît mai mulți elevi care să-ți egaleze cel puțin „forma ta"!

Echipajele avioanelor care au purtat loturile olimpice la competițiile internaționale au rostit în microfoane bucuria succeselor, pregătind parcă aterizările încărcate de emoții. Încurajările și felicitările forurilor învățămîntului românesc, în persoana ministrului educației și învățămîntului au mărit și mai mult obligațiile și bucuria pentru rezultate superioare. Fiindcă un alt component al echipei de fizică, din acest an, Adrian Brot, de la Liceul de matematică-fizică nr. 1 din Timișoara, spunea la întoarcere din Anglia, unde a obținut premiul II: „Greu, dar nu imposibil".

Și dacă ar trebui să realizăm o scrisoare deschisă acestor minunați tineri, ar trebui cred să le spunem că și-au făcut datoria pe măsura tradiției de muncă, hotărîre și ambiție a poporului nostru, răspunzînd cu „rezultate meritorii" acestui timp dominat de dragoste și respect pentru educația și formarea tinerelor generații, prin cele mai autorizate prezențe ale personalității tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al P.C.R. și ale tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu.

Drumul competiției este deschis, iar recunoașterea eforturilor și a competenței sînt certe!

Tradiția a fost creată! Ea trebuie menținută! Învățămîntul liceal românesc a dovedit

că poate face față și întrecerilor internaționale.

Să ne bucurăm ca și pînă acum cu toții de succesele concursurilor naționale, internaționale și balcanice.

Prof.dr. **CONSTANȚA BĂRBOI** ■

COPIII MINUNE — COPII

La doisprezece ani, MARIA LUIZA BOTEZ are un palmares deja spectaculos: două premii internaționale (Citta di Stresa, premiul I absolut în 1983, și Salerno, premiul III, 1983), două recitaluri în străinătate (Viena și Mantova, în 1985), două distincții în cadrul concursului de interpretare „Ciprian Porumbescu" de la Suceava (1981 și 1984), o alta la faza pe țară a Festivalului „Cîntarea României" etc. A cîntat, încă de la șase ani, pe diferite scene ale Capitalei: la Ateneu, în sala mică a Palatului R.S.R., la Casa universitarilor, a susținut microrecitaluri la radio, a fost obiectul unui film de televiziune programat în anul trecut în emisiunea „Lumea copiilor", este prezentă, cu un mic recital, pe discul Electrecord „Copii laureați ai concursurilor internaționale". Un dosar alcătuit cu tot dichisul de spiritul organizat și în același timp sensibil al tatălui adună cele cîteva interviuri acordate de Marilu... pînă la doisprezece ani, precum și tot ce s-a scris în presa română și străină despre interpretările ei. Așadar, pe lîngă marele ei talent de mică celebritate, Marilu se bucură de pe acum de tandrul „impresariat" al celor mai apropiați: părinții.

În urmă cu patru ani, un alt „minialmanah al copiilor" — Flacăra publica primul portret al micuței pianiste. Umorul, spontaneitatea, o imaginație în permanentă revărsare sclipeau din replicile acelui scurt dialog, care avea culoarea vie a copilăriei. Acum, Maria Luiza Botez e aproape o adolescentă, în ciuda camerei sale plină ochi de jucării.

— Spune-mi, Marilu, cum se pregătește un recital?

— A, știu, faceți aluzie la paginile acelea ale mele mai vechi pe care le-am aruncat! (Marilu a scris, acum doi ani, o proză plină de haz, cu acest titlu)...

— Nu, de data asta te întreb serios.

— Prin studiu și cu convingerea că-ți dorești cu adevărat să cînți acel program pe acea scenă.

— Am auzit că, deși obișnuită cu podiumul de concert, nu ești niciodată scutită de emoții.

— ...Așa e. Aproape de fiecare dată mă gîndesc că o dată cu recitalul, sau examenul, sau concursul respectiv se termină lumea. Mama spune că e absurd. Se poate, dar așa sînt eu. Din fericire, pe scenă, toate temerile pier ca prin farmec.

— Ce-ai făcut tu în acești ani, Marilu?

— Am crescut. Și nu numai așa cum mă vedeți, ci, cred că și ca interpretare. Pînă în clasa a IV-a am ținut-o tot într-un concurs! Nu se mai putea. Imediat după recitalul din Austria și Italia a început o perioadă de acumulări. Mi-am îmbogățit repertoriul așa încît acum pot să reiau oricînd o mulțime de piese, doar în cîteva zile de studiu.

— Ce cînți acum?

— „Carnavalul vienez" de Schumann, trei sonate de Beethoven, dintre care cea mai recentă în studiu e „Patetica", Concertul nr. 1 de Mendelssohn-Bartholdy, „Suite franceze" de Bach, Studiul pe clape negre de Chopin, „Marș" de Mihail Jora...

— Nu ajunge?

— Știu și eu? E bine să cînți piese cît mai diverse. Asta te ajută să-ți găsești personalitatea și să capeți experiență.

— Ce înseamnă să-ți găsești personalitatea?

— Să știi ce cînți mai bine. Ce-ți place mai mult.

— Ție ce-ți place mai mult să cînți?

— Beethoven, Schumann și Chopin.

— Dar sînt deja trei puncte cardinale! Cine îți alege programul?

— În primul rînd profesoara mea, **Zoe Popescu**, de la care învăț foarte multe lucruri și diferite. Dînsa îmi alege programul, dar întotdeauna există mai multe variante din care pot să aleg. Altfel m-aș repezi probabil la lucruri nepotrivite cu vîrsta și posibilitățile mele.

— Nu invidiezi niciodată viața simplă, fără concerte, recitaluri, fără studiu la pian, a altor copii?

— Nu. Pentru că dacă nu studiază la pian sau la alt instrument, atunci și ei se ocupă de matematică, de limbi străine sau de altele. Ce să facem, să pierdem timpul?

— Ție îți ajunge timpul?

— Da. Îmi ajunge. Și mama se miră cîteodată. Mă scol devreme și în general nu-mi prea place să dorm.

— Cît studiezi?

— În cursul săptămînii, în medie trei-patru ore pe zi, în care intră și lecțiile de pian. Duminica, ceva mai mult.

— Spune-mi drept, te mai joci?

— Toată lumea vrea să știe asta. Sigur că mă joc. Cît e vremea bună, merg cu bicicleta afară, sau iarna, cu sania.

— Dar cu păpușile? Văd că ai foarte multe.

— Asta pentru că n-am vrut să renunț niciodată la vreo jucărie. Ei, cu păpușile nu prea mă mai joc. Mai fac haine la iepuri (îmi arată doi iepurași mărunți, cu trusoul croșetat în culori pastel alături).

— Marilu, ce-ai să faci în viitor?

— Am să cînt la pian.

O cameră plină ochi cu păpuși și foarte mulți ursuleți, comod instalați pe mobilierul elegant, în miniatură, pe care tatăl Mariei Luiza Botez i l-a meșterit cu ani în urmă. Ma-

rilu e iubită acasă, ca o fiică unică, și chiar mai mult, ca un copil foarte bun. E în clasa a VII-a la Liceul de artă „G. Enescu". Pe chipul ei, care a părăsit geografia rebelă a codițelor de mai an, sclipește inteligența tăioasă,

fermitatea unui caracter robust, trec apele unei sensibilități de profunzime. O mare promisiune a pianisticii românești, în care semnături de vază ale criticii muzicale își pun speranțele.

Despre RALUCA-MĂDĂLINA MARINESCU, profesoara ei spune că „înflorește pe scenă". O anume sclipire, repede voalată de timiditatea firească celor zece ani și fragilității sale, ne anunță, într-adevăr, că acești uriași ochi negri consumă într-un fel foarte direct trăiri de o mare intensitate. Cu vioara în mînă, Raluca vorbește mai elocvent, mai colorat, mai curajos decît prin cuvinte. Un dialog cu ea o arată mult mai copil, mult mai gingaș fetiță decît o cît de scurtă audiție.

A înflori pe scenă — iată poate cea mai concludentă probă a vocației pentru arta solistului instrumentist. „Da, pe scenă se desface pur și simplu, ca o floare, se vede limpede că se simte la largul ei. Pe scenă dă lucruri în plus, potențează interpretarea cu detalii pe care ai crede că, la clasă, nu le-a prins". Profesoara **Olivia Papa-Ionescu** cunoaște fiecare cută de zîmbet și de tristețe de pe chipul Ralucăi. Lucrează cu ea de șase ani, pentru că Raluca a cunoscut vioara aproape înainte de a ști bine care-i mîna stîngă și care dreapta.

— Cînd ai început să cînți la vioară, Raluca?

— Mama spune că la patru ani.

— Tu nu-ți mai amintești?

— Ba da, dar nu foarte bine.

— Totuși, ce-ți aduci aminte de atunci?

— Că rîdeam mult. Tovarășa îmi arăta niște exerciții foarte caraghioase, pe care le mai fac și acum.

— De pildă?

— De pildă „maimuțica".

— Cum e maimuțica? (Raluca îmi arată cum se cațără degetele fiecărei mîini în sus și-n jos pe arcuș, fără să-l lase să cadă. E un joc, dar un joc care întărește degetele!)

Acum Raluca e în clasa a IV-a la Școala generală nr. 23, iar vioara o studiază la clasele de artă ale Școlii generale nr. 201. Am vrut să aflu dacă învață bine, deși răspunsul era de bănuit. Da, învață foarte bine, a luat și premiu. Ce premiu? Raluca nu știe... pentru că serbarea premiilor a coincis la cele două școli și Raluca a optat pentru cea de la școala de muzică, unde de asemenea a luat premiul întîi cu coroniță. E modestă: în chip de orice prezentare îmi întinde un sul ambalat în hîrtie. Înăuntru, o colecție de diplome. Locul I la concursul artistic în cadrul Festivalului „Cîntarea României", în anul 1981, cînd Raluca era „elevă" la Grădinița nr. 139. Tot la grădiniță, locul I în concursul „Copiii cîntă patria și partidul", în 1983. În același an, obținea Premiul special al juriului la „Olimpiada tinereții", în cadrul etapei județene a Festivalului „Cîntarea României". În 1985, Raluca Marinescu a fost prezentă într-un concurs internațional: locul III la Citta di Stresa (Italia) la opt ani și jumătate.

— A fost greu concursul, Raluca?

— ...A fost frumos.

— Ce anume a fost frumos?

— ...

— Sala?

— Nu. Era numai o cameră mare, în care se găsea juriul. A fost și greu pentru că am cîntat cu un corepetitor necunoscut. Corepetitoarea mea a întîrziat. A fost greu, pentru că pianul a început cu un acord minor și eu cîntam în tonalitate majoră.

— Dar te-ai descurcat. Ce-ai mai văzut la Stresa?

— Un lac frumos, un parc...

— Cum îți împarți tu timpul, Raluca?

— Păi, mă duc la școală, vin acasă, mănînc, mă mai joc, îmi fac lecțiile, mai citesc...

— Și cînd studiezi?

— Depinde de zi și de Ștefan.

— Cine e Ștefan?

— Fratele meu. Are șapte ani. Cîntă și el la vioară și ne-am obișnuit să studiem în același timp.

— Aoleu, și cum vă mai auziți?

— Nuu, în camere diferite! Ne mai băteam pe pupitru, dar acum ne-au cumpărat părinții la amîndoi.

Părinții Ralucăi sînt ei înșiși muzicieni. Tatăl, oboist, mama, violonistă. Bunicul a fost și el violonist. A studia la vioară pare un lucru atît de obișnuit pentru Raluca încît nici nu mai merită să fie pomenit. Caut pe fața ei semnele ambiției, semnele acelei inconfundabile voințe care animă chipurile acestor copii muzicieni, al căror talent ne obligă să scriem tot mai des despre performanțele lor. Nu se văd. Se vede doar o mare bucurie, o armonioasă conviețuire a copilăriei cu muzica. Nu performanța, ci plă-

cerea primează.

„Raluca are un instinct artistic desăvîrşit. Rezolvă cu ingeniozitate şi în modul cel mai firesc diverse probleme de tehnică ivite în studiu. E un copil docil, dar nu fără personalitate. Uneori trebuie interesată cu povestea piesei pe care o cîntă. În cazul ei, soluţia este nu să execute, ci să dorească ea însăşi să cînte un anumit lucru" (prof. **Olivia Papa-Ionescu).**

„În şcoala noastră am instituit corepetiţia încă de la clasa I. Chiar şi cei mai mici şcolari ai noştri, chiar şi preşcolarii cîntă cu acompaniament de pian. Este şi un test al calităţilor solistice ale copilului. Raluca este, în această privinţă, un răspuns fericit: face corp comun în mod spontan cu ceea ce cîntă pianul, cu un simţ al coordonării demn de un maestru al scenei de concert. Încă de la cinci ani, a cînta cu pianul a fost pentru ea marea plăcere şi nici un impediment" (prof. **Mioara Mocanu,** directoarea şcolii pentru clasele de artă).

Raluca-Mădălina Marinescu are acum zece ani. Cîntă Viotti, concertul nr. 23, Paganini — Capricii, Siciliana de Kreisler şi o mulţime de studii şi exerciţii de tehnică. Fără nimic din aplombul vedetelor, această fetiţă delicată, cu ochi care „înghit" faţa într-o caldă lumină întunecată, zburdă pe un drum pe care alţii îl străbat gîfîind discret.

CHIPUL CEL DE TOATE ZILELE

Despre mamă se poate vorbi în orice anotimp, cu aceeaşi primăvară, a gîndului. Iată ce am învăţat de la copiii de şapte, opt şi nouă ani, elevi ai claselor a doua şi a treia de la Liceul de matematică-fizică „N. Bălcescu" din Craiova. Ca întotdeauna cînd interlocutorii sînt copii, comentariul reporterului — cu isteţimea şi mobilitatea pe care şi le doreşte — devine de prisos. Copilăria nu intră în dialog, pentru simplul motiv că ea însăşi nu e altceva decît un splendid, irepetabil monolog — rol magistral, jucat o singură dată în viaţă. În faţa unui copil, misiunea reporterului nu poate fi deci decît una singură: să consemneze.

CE ESTE MAMA?

„Mama este chipul cel de toate zilele" **(Răzvan Ghionea)** „Mama este fiinţa ce-o iubim. Mama în casă este un lucru de folos (!). Mama este un lucru frumos şi drag." **(Vali Zisu)** „Noi o iubim pe mama ca o floare (sic)". **(Trandafir G.)** „Eu o iubesc ca pe o soră a mea". **(Robert Grigoriu)**

PORTRETUL ROBOT AL ZÎNEI

„Mama mea e frumoasă, cu ochi albaştri, visători, cu părul negru ca abanosul, cu pielea ei fină cu care mă mîngîie să adorm. Cînd este mulţumită de ce am făcut la şcoală, ea mă dezmiardă. Cînd mă trezesc din somn, mă trezesc în braţele ei. Dimineaţa, ea mă trezeşte, îmi dă haine curate şi îmi dă să mănînc. După aceea ea îmi spune să am grijă ce fac la şcoală. La prînz, ea îmi dă să mănînc, iar după aceea mă dezmiardă". **(Cristian Ene)** „Mama mea are chipul frumos ca o floare". **(Cristina Grecu)** „Cu ochii ei blînzi, ca două lacuri, cu părul negru ca pana corbului, ea este pentru mine cea mai gingaşă făptură. Este de statură potrivită. Cînd am fost bolnavă, mama veghea la patul meu şi pe chipul dînsei se vedea durerea..." **(Rebeca Piscanu)** „Mama este o fiinţă neuitată. Mama, cînd pleacă undeva, casa se întunecă, parcă e pustiu. Cînd vine acasă, casa se luminează, parcă nu ar mai fi aceeaşi casă." **(Eugen Daşcu).** „Mama mea nu este nici scundă, nici înaltă. Ea la Ziua Copilului mi-a luat un dar foarte frumos. Ea nu mă bate dacă nu ştiu ceva, ci mă ajută puţin, după aceea se duce la treaba ei. Primăvara şi vara ea poartă o pereche de ochelari de soare. Ea este cea mai aproape fiinţă." **(Cosmin Purcaru).** „Mama mea este bună, ca şi tatăl meu. Mama mea e profesoară. E înaltă, are ochii căprui spre albastru, părul aşa şi aşa — i se schimbă culoarea (!!). E cam slabă." **(Radu Negoescu)** „Mama e frumoasă cînd conduce maşina." **(Mircea Nicolae)**

O IUBESC PE MAMA PENTRU CĂ...

„Mama mea este fruntaşă în muncă. Se scoală de dimineaţă devreme, pregătind tot felul de mîncăruri, apoi pleacă la serviciu. Cînd vine acasă, mama mă ajută să-mi fac temele, controlîndu-mă. Fiecare glas blînd, alintat de mama, mă ajută din ce în ce mai mult să devin mai mare şi mai blîndă. Cînd am fost bolnavă, stătea lîngă capul meu cu lacrimi în ochi de mamă, mîngîindu-mă ca o adevărată mamă. Şi astfel au trecut atîţia ani şi alţii vor trece!" **(L. Cornigeanu)** „Mama mea îmi dă tot ce doresc, mă plimbă pe unde vreau eu. De exemplu, de cîte ori am vrut să merg la ţară, m-a luat cu ea. Deci cea mai dragă fiinţă este mama." **(A. Drăgan).** „Atunci cînd am deschis prima oară ochii, am văzut-o pe mama lîngă mine cu ochii plini de lacrimi." **(Adina Ţecu)** „Îmi aduc aminte cum într-o zi, după ce mi-am terminat lecţiile, mama mi-a citit o poveste frumoasă." **(L. Ţăţulescu)** „Mama mea mă iubeşte mai mult decît sora mea, cu sufletul plin de dragoste. Dragostea şi sufletul ei mă fac cît mai bucuroasă. Ce dragoste îşi arată mama faţă de mine!" **(Ruxandra Stanciu)** „Mama m-a învăţat să scriu şi să citesc (!?!). Mama mă iubeşte, dar nici eu nu mă las mai prejos." **(Ana-Maria Diaconescu).** „Mama face mîncare de care vreau eu: ciorbiţă, cartofi prăjiţi şi piureu." **(Iuliana Ocroteală).**

UN FEL DE SCRISOARE

„Scumpa mea mamă!

Mama mea este de statura potrivită, are părul castaniu, ochi căprui şi se îmbracă în haine de culoarea pastelurilor. Ea lucrează la Cooperativa „Îmbrăcămintea". Eu şi sora mea o ascultam pe dînsa, dar şi ea ne răsplăteşte pe noi. Seara cînd îşi termină treburile, vine la noi şi ne spune o poveste iar ochii noştri se închid fără să ştim. Şi aşa a trecut o zi din viaţa mamei mele!" **(Lavinia Scăiceanu)**

CU POEZIE, DESPRE PROZA VIEȚII

„Mama mea lucrează la Combinatul Chimic și e laborantă. Cînd vine de la serviciu, face mîncare, spală și face curat, pe urmă se culcă puțin. Sîmbătă calcă. Duminica ne ducem la film. Eu cînd termin lecțiile de scris și de învățat mama mă ascultă. Pe urmă mă duc puțin pe jos." **(Răzvan Munteanu).** „Mama mea gătește cît sînt eu și fratele meu la școală. Și cînd venim de la școală ne lasă o jumate de oră afară. După aceea, mă trimite să iau pîine să mîncăm. Mama mea e bună la suflet. De ziua ei îi aduc cadou. Eu o iubesc pe mama mea." **(Giroti Țalea)**

UN SCENARIU DE SUFLET ȘI UN POEM INVOLUNTAR

„Stau la fereastră. O zăresc pe mama. Ea este înaltă, zveltă și ochii ei sînt blînzi întotdeauna. Părul negru îi cade vălurind ușor pe umeri. Mama mea preferă mai mult culorile calde.

Sună la ușă. Eu îi deschid veselă. Mama intră și ochii ei negri caută peste tot. E curățenie. Ea se bucură și ochii încep să-i scînteieze. Mama se grăbește să nu rămîn prea mult nemîncată. Ce dragă îmi este mama! Pe ea o iubesc cel mai mult. Ea îmi este cea mai scumpă ființă!

Mama cînd vine de la serviciu vine mereu cu un buchet de flori. Asta îmi spune că mama este iubită de toți și că este cea mai gingașă ființă din lume.

Ce scumpă este mama!" **(Manuela Popescu)**

„Mama mea cu chipul ei frumos eu îl îndrăgesc. Ea face sacrificii pentru ca eu să mă simt bine. Mama mea mă privește și-n sufletul ei încolțește un simț strălucitor..." **(M.C. Cioclov)**

MAMA, TATA ȘI NOI DOI

„Familia mea are patru oameni care sînt: Mama, tata și noi doi. Mama este chipul cel mai fericit al nostru al familiei. Mama mea lucrează la moară și tatăl meu la garaj. Ca drept răsplată către ei, noi trebuie să învățăm, pentru că ei ne aduc pîinea pe masă din munca lor. Mama mea e cea mai bună dintre toate mamele iar eu n-am să uit niciodată cuvintele mamei: învață, învață și iar învață, copilul meu." **(Mihai Gruia)**

„Eu și fratele meu, cînd avem timp, o ajutăm la toate treburile mai grele. După aceea ea ne iubește foarte mult." **(anonim,** clasa a III-a A)

MAMA ȘI ȚARA

„Mama și țara sînt două cuvinte mereu nedezlegate." **(Mihaela Turcianu)** „Mama ne învață să vorbim, să mîncăm, să fim cuminți și niciodată să nu uităm locul natal și casa părintească. Ea ne răsfață și ne îngrijește ca pe însăși viața dînsei. Mama își dorește ca noi să ajungem oameni de nădejde ai țării, iar noi dorim să împlinim visul mamei". **(Dragoș Filipescu)**

DORINȚĂ

„Eu doresc ca mama mea să aibă gînduri bune despre mine". **(Mihai Cîrstea)**

Am încheiat cu această dorință-promisiune, pe sunetul pur al marii ei sincerități. Aceștia sînt copiii noștri — aceștia sîntem noi, reflectați în oglinda generoasă a vîrstei lor.

Mama, chipul nostru cel de toate zilele este, iată, o confesiune cu valoare simbolică, o declarație de dragoste pe care se sprijină însăși viața.

TANIA RADU ■

DE PE TOATE MERIDIANELE

Tomate cultivate în deșert

Specialiștii francezi au realizat o rețea de irigații capabilă să permită supraviețuirea plantelor, îndeosebi a legumelor, chiar și în condițiile extrem de aride ale deșertului saharian. Sistemul asigură irigarea fiecărei plante în parte. Un dispozitiv special determină căderea apei într-un debit astfel calculat încît să dea plantei exact atîta lichid cît îi este necesar pentru a rezista sub bătaia razelor solare.

Scrisori inedite ale lui Kafka

La o librărie-anticariat din Praga au fost de curînd descoperite nouă scrisori și 23 de cărți poștale inedite adresate de scriitorul Kafka părinților săi. Această corespondență, scrisă în limba germană, în perioada ultimilor doi ani ai vieții sale (iunie 1922—iunie 1924), a fost achiziționată acum zece ani de un librar din Praga, împreună cu alte cărți vechi.

Cum arată „italianul mijlociu"?

După cum arată Centrul de cercetări sociale din Roma, un italian „mijlociu" nu este de statură înaltă, are tendință spre îngrășare, este econom și indiferent față de modă. Sondajele efectuate arată că „signor Italia" își plătește cu regularitate impozitele, citește mereu același cotidian și merge la cinematograf de trei ori pe an. De regulă, el posedă o enciclopedie, un casetofon, un calculator și un automobil.

Ghețarii, rezervoare de apă

Specialiștii chinezi au ajuns la concluzia că ghețarii din nord-vestul țării păstrează o rezervă de apă, sub formă de gheață și de zăpadă, cu un volum total de 505,2 miliarde de metri cubi. S-a recomandat folosirea în agricultură și în zootehnie a acestui însemnat potențial hidraulic, mai ales că în unele zone din China apa provenită din zăpezi reprezintă practic sursa principală de apă pe timpul verii.

VREȚI SĂ VĂ PRELUNGIȚI VIAȚA?

SCRIEȚI-VĂ MEMORIILE!

Cine nu vrea sa-și prelungească viața? În orice condiții; dar dacă s-ar putea, n-ar fi rău ca anii în plus să fie și plăcuți, să merite să fie trăiți.

Eu am reușit, cel puțin deocamdată, să realizez aceasta. E drept, nu am împlinit încă 80 de ani (nu mai am mult pînă atunci), dar observ la foști colegi, la cunoscuți: de cînd au trecut de 70, și mai ales de 75 de ani au dezarmat, se dau bătuți, nu numai că nu speră, dar nici nu-și mai doresc ani în plus, și-au și achiziționat loc de veci, au achitat și pentru „monument". De altfel nu cu prea multă vreme după pensionare, inactivi fiind, resemnați fiind au început să degenereze, să se prăbușească, li se vedea bine pe figură, în comportare.

Nu sînt dintre aceștia.

Cum am reușit? Nu intenționez să vă dau sfaturi, îmi permit doar să vă pun la dispoziție experiența mea. Vă veți da apoi singuri... sfaturile corespunzătoare.

•

Așteptam cu nerăbdare să ies la pensie, așteptam și cu îngrijorare.

Greu și încet îmi trecuseră pînă atunci anii, mă temeam că de acum încolo anii îmi vor trece repede și... prea ușor. Ce voi face? Obișnuit o viață cu muncă intensă, mă întrebam cum îmi voi petrece vremea. N-am să mă plictisesc? Pe de altă parte îmi ziceam: de vreme ca statul îmi asigură în continuare leafa (pensia), dator sînt să prestez mai departe un serviciu, fie el și în formă mai redusă.

M-am pregătit din vreme pentru „meseria" de pensionar. Cam cu un an înainte am început să mă pregătesc. Intram în vorbă cu diferiți proaspeți și vechi pensionari, de asemenea cu unii medici. Din noianul de sfaturi și îndemnuri am sintetizat o **lege:** un pensionar nu are voie să fie pensionar, adică un om care aparține doar trecutului. Un pensionar este dator să aibă în continuare o preocupare; nu preocupări ocazionale, atunci cînd are chef, ci una permanentă. Sigur, nu cu intensitatea și durata de dinainte de pensionare, însă una neapărat plăcută.

Veți spune, cei care mă cunoașteți, că la mine a fost foarte ușor, eu aveam o meserie pe care o puteam continua mai departe, pe cont propriu: aceea de a scrie. Dar pînă atunci eu scrisesem despre alții. Acum, mi-am zis, voi scrie despre mine, cine mă poate opri? Voi scrie, dacă n-ar fi decît ca să dau socoteală — mie, în primul rînd — cum mi-am folosit anii.

•

În anul 1967 am publicat o carte cu titlul **Peste cincizeci de ani:** imaginam (dar aveam aerul că... hotăram!) cum va arăta lumea peste vreo cinci decenii, adică atunci cînd eu voi fi pensionar. Arătam acolo, între altele, că peste 50 de ani va deveni obicei, apoi lege, ca fiecare om, după încheierea activității sale publice, să întocmească un „raport", o carte în care să-și povestească viața, activitatea, pildă și îndemn pentru urmași. Cînd am emis asemenea idee, în primul rînd îmi făceam mie acea recomandare (îmi pregăteam de lucru): ca pensionar voi continua să scriu, dar voi scrie despre mine, să văd dacă am ce scrie. Nu va mai trebui să alerg peste tot pentru documentare, mă voi documenta acasă, va fi deosebit de comod; eu, vechi călător, voi face acum o călătorie în jurul persoanei și odăii mele! Dar pentru că acest fel de a scrie mă condamna oarecum la o viață sedentară, chiar din prima mea zi de pensionar am început să-mi fac în casă o viață fizică vie: dimineața la sculare, seara înainte de culcare exerciții de gimnastică — și de respirație, la prînz, după orele de lucru, o lungă plimbare pe jos, împreună cu secretara, adică soția. Rețineți pe veci aceste amănunte care nu sînt deloc amănunte! Mintea e sprintenă într-un corp sprinten... Ori de cîte ori mă spăl pe față pălmuiesc energic obrajii, fruntea, bărbia, de zece, de douăzeci de ori în șir: e mai bun decît cel mai bun unguent gerovital sau de altă natură, menține fața netedă, tinerească, nu riști decît să te deoache invidioșii.

Dimineața ești mai odihnit, ți-e mintea mai limpede; dimineața eu mi-am scris Memoriile, o recomand tuturor, pentru a sublinia că asta vă este prima și cea mai importantă treabă; după-amiază vă ocupați de casă, masă, familie, cumpărături, vizite, lecturi, spectacole. Puteți însă inversa ordinea treburilor, puteți, dacă așa aveți chef, să vă lucrați după-amiaza Memoriile, noaptea chiar (dacă la un moment dat aveți impresia că nu puteți dormi).

Așa mi-am început eu activitatea de pensionar.

Am pornit deci să scriu mai întîi și mai întîi despre părinți: despre mama, despre tata mai ales, o mamă duce o muncă mai discretă, spectaculoasă este viața unui tată, deh, e bărbat! A ieșit , încetul cu încetul — nu m-aș fi așteptat! — o carte întreagă, poate ați avut norocul (sau ghinionul) s-o întîlniți, e vorba de **Croitorul din Back**. Și după ce am scris ce-am putut despre părinți, am pornit să scriu despre mine...

Acestea mi-au luat cîțiva ani buni, de profundă mulțumire sufletească, îmi îndeplineam cu multă voie bună meseria de pensionar. Și după ce am terminat de scris și despre mine, am constatat că mai am multe de spus: despre

părinţi, despre mine, despre familie (chiar mi-au reproşat unii unchi, veri etc., care cu înfrigurare îmi luaseră în mînă cărţile, dar au fost profund dezamăgiţi: „Pe mine de ce m-ai uitat?!"), despre cunoscuţi, despre tîrgul care m-a produs, despre epoca ce m-a crescut, despre profesorii care m-au educat (mai exact: care s-au căznit — tare s-au mai căznit! — să mă educe, să mă instruiască)...

Veţi păţi la fel, dar să nu vă întristeze, e un regret plăcut! Vă temeţi că veţi termina de scris, dacă aţi început să scrieţi? Cu cît veţi scrie mai mult, cu atît veţi afla că mai aveţi multe de scris. Nu este asta o bună meserie pentru un pensionar conştient că trebuie să fie activ?

Veţi constata repede că scrierea Memoriilor îţi procură o preocupare, un scop, atunci cînd nu mai ai o ţintă clară, constituie un surprinzător elixir atunci cînd constaţi că ţi se stinge cu încetul dorinţa de a trăi.

Dacă aţi cunoaşte (dar aveţi acum ocazia să aflaţi pe cont propriu) cu cîtă nerăbdare aşteptam ziua următoare, cu cîtă bucurie mă aşezam din nou la lucru: îmi propusesem de ieri, cînd am suspendat, ca astăzi să (de fapt, să-mi) povestesc întîmplarea aceea cu... Şi cîtă satisfacţie cînd, în fine, aşterneam pe hîrtie şi acea povestire, să nu se piardă.

Pentru că — fiţi atenţi! — ceea ce nu scrii astăzi nu se ştie dacă ai s-o poţi scrie mîine! În ce mă priveşte, declar solemn: după pensionare am scris cele mai apreciate cărţi ale mele!

•

Aţi dori amănunte, sfaturi? Mă feresc să vă dau sfaturi, dar pot arăta unele constatări (dacă le socotiţi îndrumări, aveţi toată libertatea să nu ţineţi seama de ele).

Stărui, chiar dacă veţi gîndi că mă repet, că nu trebuie să porniţi la scrierea Memoriilor înainte de a vă pensiona, adică numai atunci cînd nu mai aveţi altă treabă importantă (serviciu, familie care nu trăieşte pe picioare proprii); cînd îţi scrii Memoriile, aceasta trebuie să-ţi fie treaba cea mai importantă!

Vă sperie că am să vă pun la treabă? E firesc. Cine nu se sperie cînd are de făcut o treabă nouă, nu e destul de serios. Speriaţi-vă mai întîi (aşa au făcut şi primii 12 adepţi ai Memoriilor), pe urmă vă reexaminaţi sentimentele şi porniţi voioşi să înfruntaţi necunoscutul, care curînd vă va deveni prieten. Nu va fi uşor; cu atît mai puţin va fi greu. Primul pas: vă faceţi rost de un caiet format mare, din hîrtie velină. Pot fi şi coli izolate, principalul este să fie hîrtie velină (nu vă închipuiţi ce te ispiteşte la scris hîrtia velină, numai să ţi-o aşezi în faţă!) Procuraţi-vă un bun toc-rezervor (pixul nu alunecă atît de senin, dar merge şi cu pixul). Asta e toată pregătirea pentru scris.

Obişnuiţi, cînd începeţi o treabă, o cafea? Din păcate şi eu, altfel obosesc (sau mi se pare că obosesc, ceea ce e totuna) repede. Bine, luaţi o cafea, dar eu o iau cu miere, nu cu zahăr, care e prea ieftin!

Al doilea pas este ceva mai dificil: o să staţi în faţa hîrtiei veline, cu tocul, cu pixul în mînă, şi o să aşteptaţi să vă vină... inspiraţia. Nu veţi şti cum să începeţi. Da, treaba asta este cam dificilă şi pentru un scriitor de meserie, cînd e vorba să înceapă o nouă lucrare. Începeţi, dar, cu începutul. Chiar cu începutul, ca la autobiografie (pînă cînd, pe parcurs, vă va veni o altă idee, şi veţi modifica începutul, sau îi veţi aşeza în cap încă un început, un fel de introducere): „M-am născut în localitatea..., în ziua de..., din părinţii..." Vă opriţi o clipă, să savuraţi succesul: aţi pornit să vă scrieţi Memoriile! Vă felicit!... Veţi simţi imediat nevoia să spuneţi cîte ceva despre localitatea în care v-aţi născut, doar vă mîndriţi cu acea localitate, o fi ea măruntă, însă a avut cinstea să vă aibă cetăţean! Dar poate că nici nu e măruntă, poate că are şi alte merite decît că v-a produs!... Precizînd data naşterii, vă va veni fără îndoială în minte că ar fi interesant să spuneţi cîte ceva despre epoca respectivă, să povestiţi mediul, condiţiile istorice, sociale, culturale care au contribuit la apariţia voastră, la formarea voastră. Indicînd părinţii, desigur că aveţi toate motivele să vă lăudaţi cu ei, deci să-i omagiaţi: veţi arăta cu ce treburi s-au ocupat, cum s-au comportat (cu voi şi cu alţii), cît şi ce le datoraţi... Vă veţi aminti că şi părinţii voştri au avut părinţi, că şi aceia au oarecare merite care n-ar trebui lăsate uitării... Veţi aminti mai departe că aveţi surori, fraţi, unchi, veri... E bine să nu scrieţi în Memorii numai despre voi, să nu se creadă cumva, fără voia voastră, că numai voi sînteţi vrednici să fiţi consemnaţi. Aveţi în vedere tot ce s-a petrecut, de-a lungul anilor, în jurul vostru, drame şi caraghioslîcuri, aveţi-i în vedere pe toţi cei implicaţi, într-un fel sau altul, în viaţa, în activitatea voastră; şi nu numai a voastră, ci şi a strămoşilor. Aveţi în vedere că viaţa voastră nu a început cu voi, a început cu toţi strămoşii de care vă aduceţi sau nu vă aduceţi aminte, sau de care vi s-a povestit. Desigur, n-am să vă cer să faceţi incursiuni mult prea îndepărtate, n-am să vă spun să mergeţi pînă la Adam şi Eva, sau măcar pînă la Ştefan cel Mare; dar cu cît veţi readuce mai detailat trecutul, cu atît lucrarea va fi mai actuală, adică mai cerută azi.

— Şi despre dragoste să scriem?

— V-ar jena? V-ar ruşina? Dacă nu (şi chiar dacă da), ar fi cele mai picante pagini! De ce să nu vă răsplătiţi, să vă despăgubiţi cititorii!

Fiecare întîmplare pe care o veţi povesti vă va aduce în amintire alte întîmplări, fiecare idee vă va aduce alte idei, fiecare frază va aduce firesc alte fraze, veţi constata curînd că nu e greu de scris, greu e să te opreşti din scris. După oarecare antrenament vă vor ţîşni din condei cuvintele, frazele, ca apa din izvor, din robinet!

Povestiţi bucuriile şi amărăciunile voastre, succesele şi insuccesele, povestiţi ce v-a învăţat viaţa, şi cum s-ar desfăşura ea dacă, după vasta experienţă, aţi putea lua-o de la început. Povestiţi despre cît mai mulţi oameni; iar dacă aţi cunoscut vreun om de seamă, completaţi cunoaşterea lui. Dar mai întîi şi mai întîi povestiţi despre dumneavoastră, povestiţi cu insistenţă, consideraţi-vă cel mai important eveniment universal, numai aşa veţi ajunge să povestiţi cu avînt, cu pasiune!

Lucrarea dumneavoastră ar putea interesa un cerc mult mai larg dacă ați avea posibilitatea să vă documentați la o bibliotecă publică asupra epocii dumneavoastră, asupra epocilor strămoșilor, stră-strămoșilor... Ați realiza nu numai cronica vieții dumneavoastră, nu numai cronica tîrgului vostru, ci și a epocii, a epocilor...

Fiecare om care moare — se spune — este o bibliotecă distrusă, este un roman curmat, este un noian de strămoși dispăruți pe veci, dacă nu se îngrijește cineva să-i perpetueze, prin evocare. Fiecare pensionar în viață este un martor, un document, o arhivă. Deveniți dumneavoastră istoricul, poate chiar romancierul familiei dumneavoastră, astfel șirul nenumărat al precedesorilor nu se va stinge o dată cu dumneavoastră.

Dacă Memoriile pe care le scrieți vor fi însoțite și de un bogat album cu **fotografii** — oameni și locuri — v-ați făcut și mai complet datoria față de trecut și față de viitor: vom și vedea, nu vom citi numai! Fotografiile sînt și ele un mijloc de a supraviețui, fotografiați-vă în cît mai multe împrejurări și poziții, la cît mai multe vîrste; dar nu e suficient, fotografiile doar ilustrează, completează Memoriile. Însă dacă nu știți carte atunci e altceva, sînt și ele bune la ceva.

O pagină, două, trei dacă veți scrie în fiecare dimineață vor fi de ajuns ca să aveți o zi bună, norocoasă, voioasă, ca să vă bucurați că trăiți, vă dau cuvîntul meu!

Vi se pare că, la îndemnul care nu se mai sfîrșește, vă întindeți prea mult? Așa și trebuie! Prima calitate a Memoriilor voastre va fi (deși ați putea crede iar că o spun în ironie) **cantitatea** (dar nu numai pentru ca să aveți de unde tăia, pe măsură ce vă veți aminti fapte mult mai interesante). Scrierea Memoriilor trebuie să dureze ani, depinde de ingeniozitatea autorului de a scormoni în profunzime și în lărgime. Cu cît va dura mai puțin întocmirea (superficială) a Memoriilor, cu atît ele nu-și vor atinge principalul rost, acela de a vă umple cît mai bine vremea; cu cît va dura mai mult, cu atît Memoriile vor fi „medicamentul" care va înlocui maldărul de medicamente cu care de obicei se hrănește (iluzoriu și nefast) un pensionar avizat sau neavizat, cu atît vă veți tot prelungi viața.

Am uitat ceva (după ce am să termin am să-mi amintesc de multe altele, e și acesta un „secret" al Memoriilor): în povestirea dumneavoastră construiți-i pe strămoși — și pe toate personajele „romanului" dumneavoastră — oameni vii, descrieți-le fără zgîrcenie figura, caracterul, preocupările, povestiți cum se comportau, cum se îmbrăcau, cum și ce mîncau, nu vă sfiiți — după ce le-ați adus toate elogiile posibile — să le arătați și defectele, va fi mai credibil, va fi amuzant.

Fiți imparțiali, și mai ales nu vă lăsați dominați de ranchiună: cutare s-a certat cîndva cu voi sau cu mama sau cu tata, deci afară cu el din memorii! Sau, mai rău, nu profitați că vă scrieți Memoriile, ca să vă răzbunați pe acela! Dar dacă nu puteți să vă stăpîniți, dați-i drumul așa cum vă vine la socoteală, lucrarea va avea și așa farmecul ei!

Scrieți simplu, nu faceți „literatură"; astfel aveți mai multe șanse să iasă o scriere literară. Dar dacă simțiți îndemnul să scrieți mai „înflorit", „mai așa", merge și așa!

Uite, vedeți, vă fac toate concesiile, numai și numai ca să nu simțiți nici o opreliște în marea dumneavoastră întreprindere! M-ați înțeles?

Și cînd, odată și-odată — cît mai tîrziu — veți termina scrierea Memoriilor, nu ați terminat: le recitiți pe îndelete, le mai completați, le bateți la mașină (preferabil să le bateți singuri la mașină, chiar dacă pentru asta abia acum trebuie să învățați dactilografia, merită osteneala, aveți ocazia să vă regîndiți Memoriile, scrise la mașină ele vă apar ca opera altuia, astfel veți avea curajul să le vedeți critic)... Și cînd ați terminat și aceste treburi, tot nu ați terminat: începe perioada deosebit de agreabilă de a le face cunoscute.

Memoriile pe care le scrieți vor fi citite cu mult interes de copiii dumneavoastră, de nepoți. Le veți putea citi seara, la culcarea lor, nepoțeilor (vor adormi mai ușor, veți adormi mai repede).

— Bunicuțo, spune-mi o poveste!

— Adevărată?

— Cea mai adevărată!

— Atunci să-ți citesc povestea vieții mele!

Și după ce le-o veți citi (în decurs de luni, de ani):

— Bunicuțo, chiar tu ai făcut toate isprăvile astea? Chiar tu? Nu e o... poveste?

Va fi cel mai desăvîrșit elogiu ce vi s-ar putea aduce!

Ați putea face „schimb de Memorii" cu alți pensionari-memorialiști, punîndu-vă la dispoziție, reciproc, caietele; sau să vi le citiți în colectiv, ca să vă cunoașteți (deci să vă apreciați) mai bine.

În fiecare localitate, în fiecare cămin de bătrîni ar trebui să se găsească un pensionar energic dispus să ia inițiativa mobilizării pensionarilor, pensionarelor în vederea întocmirii și valorificării Memoriilor: îl asigur pe acela, pe aceea că își va asigura astfel o bătrînețe tinerească, va deveni în cercul său o figură de mare popularitate.

Poate că se va sesiza în timp și vreo editură să rezerve o colecție specială care să publice Memoriile cele mai reușite. Colecția va avea suficienți cititori (mă tem că și autori!): pensionarii. Numărul lor, precum se știe, e mereu în creștere, chiar dacă mai descrește. Poate că acea editură care va găsi de cuviință să scoată în fiecare an o **culegere** cu acele Memorii care nu ar fi publicabile în întregime.

Va putea deveni o industrie înfloritoare cea a Memoriilor, din toate punctele de vedere!

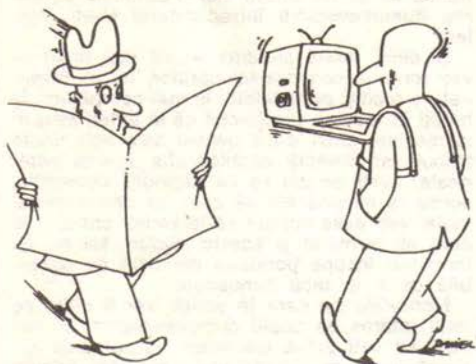
Oricum Memoriile realizate, fie că au fost sau nu publicate vor fi o comoară documentară pentru istorici, pentru medici, psihologi, educatori... Se afirmă că bătrînii deranjează. Dovediți că bătrînii sînt o binefacere!

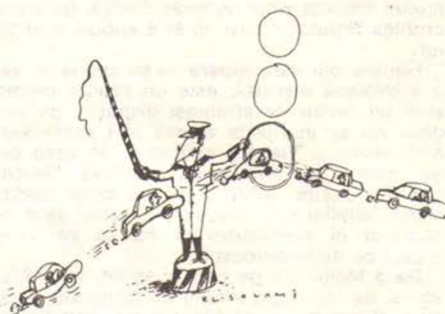
Principalul e să vă realizați Memoriile: ați făcut astfel un pas serios spre nemurire, v-ați ridicat singuri un Monument trainic! Memoriile îți prelungesc viața; ți-o prelungesc plăcut și util. **Memoriile îți prelungesc viața și după moarte!**

Porniți așadar să vă scrieți Memoriile! Va fi aceasta una din marile bucurii ale vieții dumneavoastră.

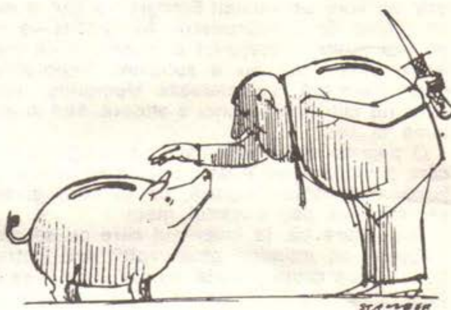
MARIUS MIRCU ■

LUMEA ZÎMBEŞTE

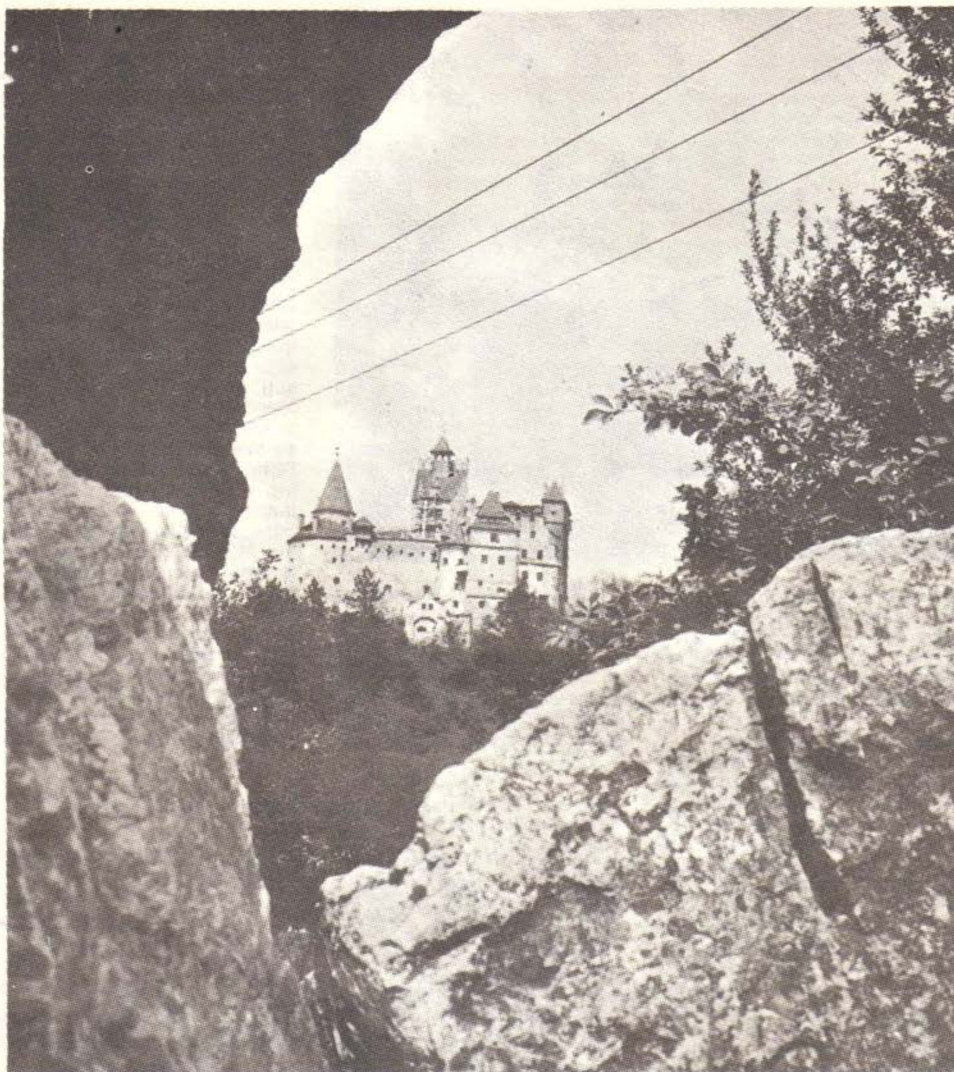

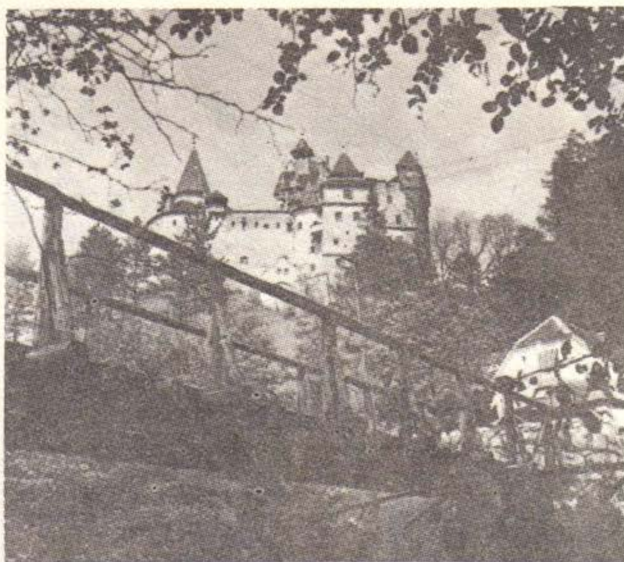

POVESTIRI APOCRIFE DESPRE CETATEA BRAN

În jurul cetății Bran, istoria, vicleană și neguroasă, a țesut o sumedenie de povești ce-și vor fi avut, la început, un punct de pornire în chiar întîmplările de fiecare zi. Mircea cel Mare, Iancu de Hunedoara, doamna Stanca (soția lui Mihai Viteazul), principele Gabriel Bathory ori studentul francez la Padova Pierre Lescalopier, haiducul Bucur Cîmpeanu, țăranul Aron Moșoiu și vicecastelanii Johann Raab și David Horvath sînt tot atîtea nume, rupte din clase sociale diferite, care fie au stăpînit cetatea, fie i-au înfruntat pe otomani, fie s-au bucurat de ospitalitatea castelanilor, fie s-au minunat de belșugul curții, fie au masacrat oameni, fie s-au revoltat împotriva asupritorilor care-i

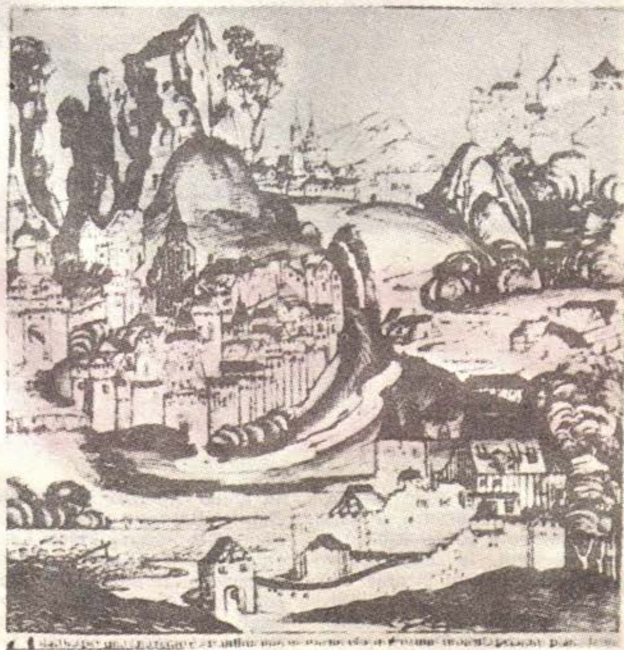

aduseseră pe săteni (numiţi în acele vremuri colibaşi) într-o stare de suferinţă paroxistică, fie, în fine, au fost siliţi să suporte imaginaţia descătuşată a unora, din care nu o dată au ţîşnit cele mai ciudate metode de tortură.

O faţă destul de fidelă a istoriilor coborîte din cetatea Branului e de multă vreme înregistrată de documente, de cronici şi hrisoave, prinse azi într-un corpus grăitor pentru specialiştii care au găsit în aceste probe scrise un mod de a reface adevărul, de a da la o parte perdeaua închipuirilor ceţoase, lăsată încet, ca o rufă udă, peste faptele înghiţite de vreme. Printre ele, oamenii au strecurat însă şi unele poveşti greu verificabile, ivite poate din spaima inflamată a oprimaţilor sau din admiraţia naivă faţă de lucrurile secrete, nepătrunse cu gîndul niciodată. Domnii, domniţele, împăratul nu erau, la acea dată, doar muritori învestiţi cu putere, ci şi purtători ai unor enigme tulburi, fiinţe cu daruri mirobolante, prezenţe stranii într-o lume a suferinţei însingurate. De ei se leagă, prin urmare, fie grozăvii din cele mai nefireşti, fie acte miraculoase plasate de imaginaţia populară într-un timp nedeterminat, înfăşurat în aburul mitului.

Una dintre povestirile cele mai îmbibate de închipuiri negre e aceea în care-l aflăm pe Vlad Ţepeş ca rezident al castelului în perioada sa de peregrinare, rezidenţă, după cîte ştim, neatestată de nici un document. Se spune că Vlad s-ar fi deghizat o zi întreagă într-un ţăran nevoiaş, aşteptînd carele negustorilor dinspre Transilvania şi prefăcîndu-se a voi să cumpere. Mimînd nepriceperea într-ale comerţului, domnitorul le dădu chiar el ocazia de a-l înşela, aşa încît cei care se dovedeau a fi necinstiţi se alegeau cu un semn făcut cu cărbunele pe coviltir şi erau lăsaţi să plece în pace. Seara, Vlad, însoţit de un grup de oşteni, a gonit pe urmele negustorilor, aflîndu-i gata aşezaţi în tabere pentru înnoptat. Cercetîndu-le din nou căruţele pentru a le afla pe cele însemnate, domnitorul i-a adunat la un loc pe cei necinstiţi şi şi-a arătat adevărata identitate, spre marea spaimă a acestora, care de acum nu se mai aşteptau la nimic bun. După ce le-a tăiat nasul pe loc şi mîna dreaptă, i-a întors înapoi la Bran. A doua zi dimineaţa i-a înşirat pe drumul din faţa cetăţii ce ducea spre Braşov, a chemat sătenii să asiste la judecata aspră ce urma să aibă loc şi a poruncit ca din cinci în cinci să fie traşi în ţeapă. Locul unde se petrecu grozăvia fu numit de localnici „şirul hoţilor", denumire ce se păstrează şi astăzi, indicînd porţiunea de şosea

Cel mai vechi desen al cetăţii Bran (după Cronica de la Nürnberg din 1492).

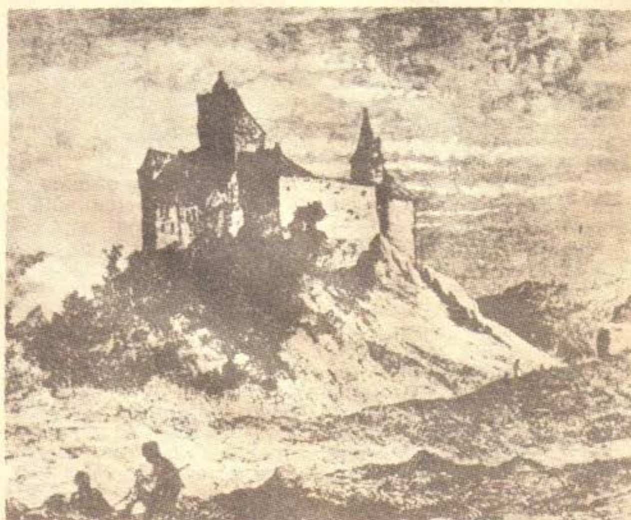

Aspecte din Curtea interioară a Castelului Bran.

dintre castel şi Tohanu Nou. Într-o foarte strînsă contaminare cu această povestire, circulă şi aceea despre principele Transilvaniei Gabriel Bathory, care s-a dovedit, după toate sursele istorice, de o cruzime ieşită din comun. Se spune că principele, după o judecată cu braşovenii, privind dreptul de posesiune a cetăţii, a pătruns prin vicleşug în castel, promiţîndu-le vicecastelanilor domenii şi imunitate. Ajuns înăuntru, Bathory şi-a schimbat brusc atitudinea şi i-a închis în temniţa cetăţii, înfometîndu-i şi supunîndu-i zilnic la cîte un nou supliciu. Suferinţele celor doi întemniţaţi fură atît de mari şi de neînchipuite, încît au devenit, pentru oamenii de rînd, un tipar al spaimei şi ororii. Rămas singurul stăpîn al castelului, Bathory a poruncit, după cum aflăm din poveste, să li se taie mai întîi urechile, apoi degetele de la mîini şi de la picioare, nasul şi limba, pentru ca în final, cînd nefericiţii îşi daduseră deja duhul, să li se scoată şi ochii. Toate aceste chinuri au fost duse la împlinire de mă-celarul castelului, care, cuprins de groază, a înnebunit el însuşi şi s-a aruncat de viu în fîntîna interioară, despre care se spune că este fără fund, pentru a-şi spăla, chipurile, păcatele. De atunci, în mentalitatea locuitorilor s-a transmis interdicţia de a fi privită temniţa printre zăbrele, deoarece ochii schingiuiţilor, rămaşi înăuntru, ar produce curioşilor vise malefice. Temeiul tuturor acestor întîmplări pare a fi disputa, reală, dintre principe şi braşoveni, terminată prin judecata în faţa Dietei, la Sighişoara, unde Gabriel Bathory ceru socoteală braşovenilor pentru drepturile pe care şi le revendicau asupra cetăţii. Din documente ştim că la 4 aprilie 1612, Bathory îi convinge pe vicecastelanii Johann Raab şi David Horvath să-i predea cetatea fără luptă, dar, odată intrat înăuntru, ordonă mutilarea şi spînzurarea lor. Temniţa la care se referă imaginaţia povestitorului pare a fi construcţia zăbrelită de la baza turnului de observaţie, una din cele mai vechi închisori ale cetăţii.

A rămas legendară şi masa pe care pîrcălabul Hannes Conrad a oferit-o doamnei Stanca în 9 iulie 1600, cu prilejul trecerii acesteia prin Bran. Cu acel prilej au fost puşi mai mulţi pescari (în realitate doar doi) să prindă toţi peştii din apele înconjurătoare. S-au prins, se zice, 1 000 de peşti (în fapt, 207, după însemnările cronicarului) care au fost prezentaţi mai întîi vii şi oferiţi apoi înaltului oaspete. Deoarece una din apele care împrejmuiau cetatea era de cîţiva ani secată (azi, pîrîul Turcu), doamna Stanca a găsit de cuviinţă să-şi încerce puterea secretă, aruncînd unul din peştii aleşi de ea în albia prăfuită care, pe dată, zice legenda, s-a umplut de apă.

Din perioada în care raporturile dintre stăpînire şi ţăranii domeniului şi ai satelor din jur deveniseră încordate, a rămas povestea haiducului Bucur, despre care se spune că ar fi furat-o pe fata castelanului Andrei neamţul, cu care a fugit pe Valea Zbîrcioarei, la o stînă. Cunoscut de toţi ţăranii din jur, întrucît

chemase la revoltă pe oprimații din Țara Bîrsei, Bucur fu primit cu mare cinste și ocrotit. La scurt timp, Andrei neamțul trimise jumătate din trabanții săi (mercenari care păzeau cetatea) pe urmele lui Bucur, al cărui ascunziș fu deconspirat de un negustor pe care tocmai îl prădase. Se afla singur cu Marta, cînd năvăliră trabanții peste el. Obișnuit cu astfel de înfruntări, Bucur le administră o bătaie zdravănă, după care le dădu drumul. Uimiți de bărbăția haiducului, trei dintre trabanți hotărîră să rămînă cu el pentru a-l sluji. Cu sprijinul acestora, Bucur a pătruns în cetate, a înlăturat stăpînirea neamțului, care s-a refugiat la Brașov, și a luat în stăpînire domeniul. Exasperat de viața între ziduri, care-i dădea senzația de prizonierat, Bucur a hotărît, după trei zile, să ia din nou calea codrului, lăsînd-o pe Marta în castel, deprimată. La reîntoarcerea tatălui ei, Marta dădu semne de sminteală. Ce poate fi adevărat în toată această născocire e faptul că în timpul răscoalei curuților, condusă de Francisc Racoczi al II-lea, cetatea Bran fu asaltată de răsculați (țărani ai domeniului și ai satelor din jur), chemați la luptă de haiducul Bucur Cîmpeanu care acționa în întreaga Țară a Bîrsei. Înfruntarea propriu-zisă cu soldații cetății, ajutați și de trupe trimise de brașoveni, avu loc istoricește în 29 mai 1704. Trabanții de care se pomenește erau soldați cu retribuție fixă **(famuli portares)**, însă existența acestora e atestată mai înainte de stăpînirea austriacă, sub care avu loc răzmerița. Andrei neamțul poate fi castelanul Andreas Bokross, care însă a administrat castelul mult mai tîrziu față de momentul răscoalei lui Bucur Cîmpeanu. Imaginația populară a combinat însă datele istorice, amestecîndu-le după legi ale povestirii, care continuă să concureze în timp adevărul istoric.

RADU G. ȚEPOSU ■

Castelul Bran (după o stampă de Rohbock din sec. XIX).

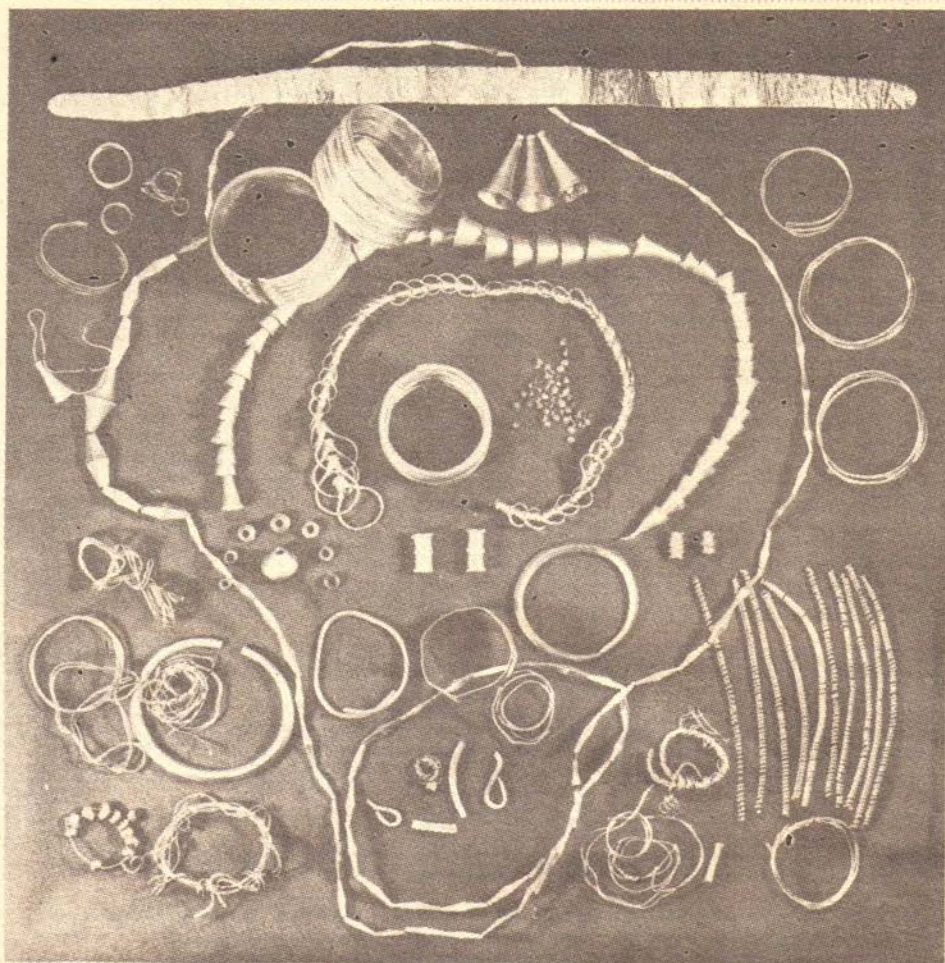

UN NUME STRĂLUCIT AL ANTICHITĂȚII:

GETO - DACII

Între sărbătorile de seamă ale istoriei neamului am așezat, anii aceștia, una ce ne poartă amintirea, gîndul și interesul spre un eveniment dintre cele mai îndepărtate din trecutul social și militar al strămoșilor noștri. Sărbătorim 2500 de ani de la un eveniment care îi aduce în scena istoriei pe geto-daci. Popor brav și viteaz, popor liber și doritor să trăiască pașnic, suveran și neatîrnat, cu prețul oricăror jertfe. Ei au cutezat să înfrunte, pentru a-și păstra spațiul de dăinuire, cel mai puternic imperiu al timpului, forța cea mai de temut, Imperiul Persan. Sub conducerea împăratului Darius I, expedițiile de cucerire a altor spații, popoare și seminții erau de neînvins. Ajunși la gurile Istrului, precum relatează Herodot, primul istoric al lumii, întemeietorul istoriografiei universale, geto-dacii s-au așezat zid în fața perșilor, în fața neînfrîntei și invincibilei armate a lui Darius. Învățatul antic grec lasă însă nu doar o simplă informație despre o incursiune militară, ci o prețioasă aserțiune despre trăsăturile etice ale acestui popor curajos, despre spațiul stăpînit de el, ca și despre viața lui spirituală. Civilizația geto-dacilor a fascinat mileniile, a fascinat în timpul existenței lor. Arheologia românească a înregistrat în ultimele decenii progrese fără precedent, adunînd date noi și impresionante despre viața, despre cultura materială și spirituală a acestui popor a cărei continuitate de locuire, comuniune și unitate nu mai pot fi contestate în spațiul carpato-dunăreano-pontic, confirmînd vestita civilizație a antichității. Ca una din laturile esențiale ale etniei noastre, alături de componenta romană, strămoși de la care am moștenit, o dată cu fruntariile țării, numeroase și numeroase trăsături morale și spirituale, de psihologie colectivă, tradiții inestimabile, orice nouă relevanță despre geto-daci este firesc să intre în zestrea noastră de cunoștințe. Ca parte de suflet și de minte, în nevoia firească a autocunoașterii. A ne ști originile, a ne ști rădăcinile, mersul prin marele labirint, nu o dată plin de vicisitudini, al Istoriei, este o datorie primordială a fiecăruia dintre noi. Ca și o datorie esențială, patriotică, a învățătorilor noștri, a cercetătorilor, a istoriografiei noastre. Așadar, sărbătorirea celor 2500 de ani este și o mare sărbătoare a cunoașterii. Este prinosul nostru de recunoștință adus strămoșilor. Este ceea ce se intenționează și în paginile ce urmează, dedicate istoriei strălucite a geto-dacilor.

CICI IORDACHE-ADAM ■

Tezaurul de la Hinova (Mehedinţi), încă o dovadă a artei orfevreriei dacice.

ISTORIA NOASTRĂ, VIAȚA NOASTRĂ. DOCUMENTE DESPRE GETO-DACI. UN CAPITOL DESPRE MOȘTENIREA STRĂMOȘILOR

PRIMELE MĂRTURII ÎN IZVOARELE LITERARE ANTICE

(O analiză istorico-arheologică)

Anii aceştia se împlinesc două milenii şi jumătate de la evenimentele care au prilejuit prima menţionare a geţilor în izvoarele literare, ajunsă pînă în zilele noastre: campania regelui Darius al lui Hystaspes, istorisită de Herodot din Halicarnas. Acest jubileu este o bună ocazie pentru a reaminti faptele petrecute atunci. a reanaliza semnificaţia lor prin

prisma unor bogate informaţii dobîndite între timp, în principal cu ajutorul arheologiei, care a pus bine în valoare importanţa acestei prime surse pentru istoria şi civilizaţia geto-dacilor.

Pasajul despre geţi din cartea a IV-a a istoriilor lui Herodot cuprinde patru paragrafe (IV, 93—96) al căror conţinut îl rezumăm aici. După ce a trecut Bosforul, Darius a străbătut pămîntul Traciei prin ţara odrisilor şi, înainte de a ajunge la Istru, i-a întîlnit mai întîi pe geţi „care se cred nemuritori" şi care l-au înfruntat, fiind „dintre traci cei mai bărbaţi şi cei mai drepţi". În prealabil, Herodot relatase că triburile trace ale skyrmiazilor şi nipseilor, care locuiau mai sus de oraşele Apollonia şi Mesambria, s-au predat fără luptă lui Darius. Următoarele trei paragrafe (IV, 94—96) tratează despre credinţele geţilor, fiind o completare a afirmaţiei de mai sus „geţii care se cred nemuritori", introdusă prin „iată modul prin care se cred nemuritori". Este nu numai prima descriere a religiei geţilor, dar şi cea care conţine cele mai semnificative elemente ce stau la baza tuturor studiilor moderne despre această temă.

De fapt, cele două şcoli de gîndire despre Zalmoxis (la Herodot apare forma Sálmoxis) — om, discipol al lui Pitagora, sau zeitate getică —, pe care se întemeiază numeroasele studii despre religia geto-dacilor sînt atestate chiar la Herodot; după ce reproduce spusele elenilor care locuiesc în Hellespont şi Pont şi, potrivit cărora Zalmoxis ar fi fost sclavul lui Pitagora, propovăduind apoi printre geţi doctrina acestuia, Herodot se exprimă cu prudenţă: „cît despre mine, nici nu pun la îndoială, nici nu cred pe deplin cîte se spun despre el... mi se pare însă că Zalmoxis a trăit cu mulţi ani înainte de Pitagora. Fie el om ori zeu al băştinaşilor, să ne mulţumim cu cele înfăţişate". Cred că acest sfat al părintelui istoriei este şi azi de recomandat. Amintesc aici că informaţia lui Herodot, pe care o găsim expusă parţial aproape cuvînt cu cuvînt la Hellanikos, contemporanul său, a fost preluată de autori mai tîrzii. Au existat însă, cu siguranţă, şi alte surse despre Zalmoxis şi despre religia geto-dacilor, al căror ecou răzbate, între alţii la Strabo (VII, 3, 3—5) şi Iordanes (**Getica**, 39, 69—71). Încă de la prima vedere se observă că cele patru paragrafe, conţinînd o informaţie densă şi consistentă, n-au ca obiect expunerea faptelor istorice, acestea constituind numai pretextul prezentării pe larg a caracteristicilor morale şi spirituale ale strămoşilor noştri. Se poate totuşi deduce că cei care s-au încumetat să înfrunte uriaşa oştire persană (Herodot — IV, 87 —, citează 700 000 de soldaţi şi 600 de corăbii, număr evident mult exagerat; dar chiar a zecea parte a acestui efectiv pare imens pentru posibilităţile de sprijin logistic al antichităţii) constituiau ei înşişi o forţă respectabilă. Ar fi lipsit de sens să credem că hotărîrea geţilor de a angaja lupta — desigur, nu făţiş, ci prin ambuscade şi hărţuieli — să fi fost luată fără a se fi avut în vedere posibilitatea unei reuşite. Aceste consideraţii ce se desprind din lapidara informaţie a lui Herodot, duc la concluzia existenţei unei formaţiuni politice a geţilor sud-dunăreni, probabil sub forma unei puternice şi vaste uniuni de triburi. Nu ştim dacă această grupare stăpînea ambele maluri ale Dunării; izvoarele relatează despre geţii de la sud de fluviu (aşa ni-i înfăţişează, cîteva decenii după Herodot, şi Tucidide — II, 96). Prima atestare sigură a geţilor nord-dunăreni datează din 335 î.e.n. şi a fost prilejuită de expediţia lui Alexandru Macedon la Dunăre împotriva tribalilor. Bazîndu-ne însă pe descoperiri arheologice, despre care va fi vorba mai jos, putem presupune că aceşti geţi stăpîneau şi malul stîng.

Geţii trebuie să fi fost o noţiune familiară lumii greceşti. În acest sens aş interpreta fragmentul din tragedia pierdută **Triptolemos** a lui Sofocle: „Şi Charnabon, care în timpurile de faţă stăpîneşte peste geţi". Acest fragment reprezintă foarte probabil **cea mai veche** menţiune a geţilor într-un izvor literar. Se consideră că **Triptolemos** a fost reprezentată în 468 î.e.n. la Atena, fiind obiectul primei recunoaşteri publice a talentului marelui tragedian, care a obţinut, cu acest prilej, prima premiere în competiţie cu Eschil. Prin urmare, textul respectiv a fost scris cu mai bine de 30 de ani înaintea redactării definitive a istoriilor lui Herodot. Din păcate, nu ştim ce a înfăptuit Charnabon şi nici data la care a domnit, nici chiar dacă a fost o persoană reală sau una mitică; expresia „în timpul de faţă" nu implica nicidecum data redactării tragediei, ci era în legătură cu contextul acţiunii desfăşurate în versurile respective şi care se refereau, probabil, la călătoria eroului Triptolemos pe un car tras de zmei, învăţînd pe oameni, sub acoperămîntul de recunoştinţă al zeiţei Demeter, arta de a lucra pămîntul. V. Pârvan vedea în Charnabon, adorator al lui Triptolemos, un mit creat de greci din respect pentru daco-geţii agricultori şi, în această calitate, discipoli ai zeiţei Demeter.

În alt loc, Herodot, descriind pe vecinii sciţilor, îi aminteşte mai întîi pe agatirşi, primii în interiorul ţării de la Istru în sus. De la el izvorăşte Maris-ul (IV, 48, 49). Acest din urmă detaliu a îndemnat majoritatea cercetătorilor moderni să amplaseze pe agatirşi în Transilvania, Maris-ul fiind identificat cu Mureşul. Cercetările arheologice, intensificate în ultimii ani, au întărit mult această ipoteză: bazinul mijlociu şi superior al Mureşului este împînzit, la data evenimentelor narate de Herodot, de mormintele grupului cultural Ciumbrud, ai cărui purtători nu pot fi decît agatirşii.

Agatirşii au fost consideraţi, pe drept sau pe nedrept, o enclavă iraniană, infiltrată în Transilvania. Trebuie însă precizat că izvoarele nu-i descriu pe sciţi. Herodot îi prezintă pe agatirşi ca un neam aflat în relaţii mai de grabă duşmănoase cu sciţii. Ipotezele moderne, după care au fost desemnaţi ca iranici sau chiar drept sciţi, se întemeiază exclusiv pe considerente lingvistice (entonimul **Agathyrsos** comparat cu numele regelui scit **Idanthyrsos**; numele regelui agatirş **Spargapeithes** cu numele regelui scit **Ariapeithes**) sau etnologic (ca gingăşia agatirşilor comparată cu efeminarea sciţilor, comunitatea femeilor, atestată atît la agatirşi, cît şi la sciţi). Interpretarea izvoarelor arheologice a fost, o vreme, orientată în aceeaşi direcţie, dar înmulţirea descoperirilor în ultimul timp nuanţează mult semnificaţia elementelor de cultură răsăriteană, atestate de fapt în medii culturale di-

ferite, într-o mare parte a spațiului carpato-dunărean. Revenind la Herodot, acesta, după ce înșiră caracteristicile mai sus-amintite, adăugînd că agatirșii sînt purtători de podoabe de aur, precizează că „în celelalte obiceiuri se apropie de traci". Este ceea ce se constată și pe plan arheologic: un aspect cultural cu unele elemente particulare, dar înzestrat cu forme de cultură materială specifice artei nord-dunărene.

Am insistat asupra acestor probleme, deoarece agatirșii sînt populația reprezentativă a ținuturilor intracarpatice în sec. VI-V î.e.n.; ei pot fi considerați printre strămoșii dacilor. Numele acestora din urmă apare în izvoare abia în legătură cu evenimente de la sfîrșitul sec. II î.e.n., dar aria în care se dezvoltă cuprinde și regiunile ce fuseseră în stăpînirea agatirșilor.

În acest context este interesantă prezentarea de către Herodot a agatirșilor în cursul războiului scito-persan. Astfel, la cererea de ajutor adresată de sciți vecinilor lor, cerere însoțită de invocarea pericolului comun prezentat de invazia persană, regii agatirșilor, neurilor, androfagilor, melanhlenilor și taurilor au răspuns negativ, precizînd că se vor lupta doar dacă Darius va ataca și țările lor și totodată se lăudau că în acest caz îl vor respinge (IV, 118, 119). Ulterior, în timpul luptelor, sciții au decis să-i atragă pe perși spre ținuturile celor ce le refuzaseră ajutorul și o ceată scitică urmărită de perși a năvălit în zonele respective (IV, 120). În acest context, Herodot (IV, 125) înfățișează pe melanhleni, androfagi și neuri fugind din țările lor în timp ce agatirșii, după ce și-au mobilizat forțele la frontiera cu sciții, i-au prevenit pe aceștia că sînt hotărîți să lupte cu ei dacă nu se vor retrage îndată. Părintele istoriei relatează în continuare: „Melanhlenii, androfagii și neurii, atunci cînd perșii o dată cu sciții năvăliseră peste ei nici nu s-au gîndit să pună mîna pe arme și, uitînd cum se grozăviseră, au luat-o la goană înspăimîntați... Sciții n-au mai ajuns pînă la agatirși, deoarece aceștia nu le-au dat voie... din țara neurilor au cotit-o spre propria lor țară, împreună cu perșii (care se țineau pe urmele lor)".

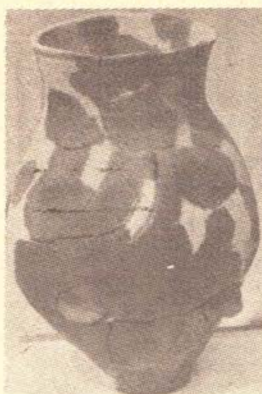
Am expus mai pe larg aceste evenimente deoarece prezintă o frapantă asemănare cu modul de expunere a faptelor cu cele relatate mai înainte despre geți. Comportamentul geților și agatirșilor în fața dușmanului care amenință să le calce pămînturile este același: determinarea de a lupta. În ambele pasaje această atitudine dîrză este comparată de Herodot cu slăbiciunea altor neamuri, vitejia geților cu supușenia tracilor skirmiazi și nipsei, rezistența hotărîtă a agatirșilor cu lăudăroșenia și fuga lașă a neurilor și a celorlalți vecini. După știința mea, această simetrie de expunere n-a fost suficient relevată în studiile moderne. Este, desigur, imposibil de dedus măsura în care Herodot va fi fost conștient de înrudirea geților cu agatirșii, cu alte cuvinte dacă respectiva simetrie este doar o formă de stil sau reflectă un adevăr istoric mai profund.

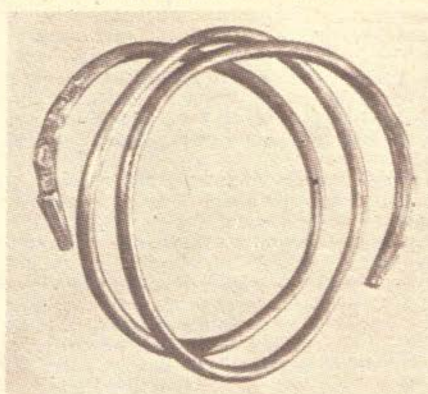
Din expunerea lui Herodot rezultă că la data expediției lui Darius, acesta din urmă a fost confruntat cu trei forțe politice mai importante, care-și exercitau influența în aria Dunării de Jos: sciții, geții și agatirșii. Sînt singurii care s-au dovedit capabili să înfrunte pe inamic și au atras astfel atenția lumii grecești. Este greu de hotărît dacă rezistența aparent nesăbuită a geților împotriva **armadei** persane are o legătură directă cu credința lor în nemurire. Herodot nu face, în mod explicit, o legătură de la cauză la efect. Orice speculație modernă în acest sens riscă să alunece într-o idealizare a spiritualității geților, fapt care s-a și petrecut, chiar în antichitate, la autori mai tîrzii, dar nu pare a fi fost în intenția lui Herodot. Sînt mai de grabă înclinat să cred că rezistența geților este expresia puterii lor militare și politice. Disprețul față de moarte era în general o caracteristică a populațiilor aflate într-un stadiu analog al dezvoltării social-politice. Dacă au procedat altfel decît micile triburi ale skirmiazilor sau nipseilor, aceasta se datorește forței lor, respectiv întinderii și coeziunii uniunii lor tribale. La fel agatirșii, care se sprijineau, desigur, atît pe capacitatea lor de luptă, cît, poate, mai ales, pe poziția geografică favorabilă, greu de expugnat a țării lor — spațiul intracarpatic.

Revenind la sursele lui Herodot, constatăm ca evidentă o stratificare a informației între cele relatate în legătură cu campania lui Darius de la sfîrșitul secolului VI și cele întîmplate pe timpul călătoriei pontice a părintelui istoriei în deceniul anilor 50 ai secolului V sau după această călătorie și care i-au parvenit pe alte căi, înainte de redactarea finală. În ceea ce-i privește pe agatirși, cel puțin două locuri se referă la situații de la mijlocul secolului V: pasajul cu menționarea izvoarelor Maris-ului și cel unde se amintește omorîrea regelui scit Ariapeithes de către Sparapeithes, regele agatirșilor (probabil și descrierea agatirșilor în cap. IV, 104). Din acest mod de a vedea lucrurile, rezultă că geții nu au avut un rol politic independent decît în prima fază, cea de la sfîrșitul secolului VI. Către mijlocul sec. V raportul de forțe la Dunărea de Jos era disputat de către sciți, agatirși și odrisi, ultimul luînd locul geților. Într-adevăr, după întemeierea, între 480 și 470, a regatului sud-tracic al odrisilor, geții au căzut la un moment dat, în condiții pe care nu le cunoaștem, sub stăpînirea odrisilor. Așa ni-i înfățișează Tucidide (II, 96—98), sub domnia lui Sitalkes, fiul lui Teres, regele odrisilor, în timpul expediției din toamna lui 429 în Chalcidica.

Este plauzibil să credem că expansiunea odrisilor spre Dunăre să fi generat un conflict cu sciții, ulterior sfîrșit prin pace și bună înțelegere. Cu prilejul acestor evenimente pe care le putem doar întrezări în firul povestirii lui Herodot, trebuie să fi intrat și geții sub dominația odrisilor. Data cea mai probabilă a acestor întîmplări pare a fi fost între 470 și 460.

În ceea ce-i privește pe agatirși, atitudinea lor față de sciți continuă, potrivit lui Herodot, să fie dușmănoasă: Ariapiethes moare în urma unui vicleșug — o ambuscadă? — pus la cale de Spargapeithes, regele agatirșilor. Evenimentul s-a petrecut în jurul anilor 450. Din această știre izolată, furnizată de Herodot despre relațiile scito-agatirse din cursul secolului V, putem deduce doar că agatirșii, primii dintre vecinii sciților de la Istru în sus, erau direct interesați în raportul de forțe din aria Dunării de Jos, respectiv a ținuturilor locuite

Unelte din fier, vase de ceramică, bijuterii din argint — un inventar comun pe care ni-l dezvăluie toate șantierele arheologice de pe cuprinsul țării, atestînd, fără tăgadă, unitatea și continuitatea geto-dacilor în aria carpato-danubiano-pontică.

indicii că reducerea și prelucrarea se făcea pe loc, fapt dovedit cu certitudine pentru faza următoare (Hallstatt B). O apariție atît de timpurie a metalurgiei fierului punea problema originii acesteia, a spațiului de unde s-a putut ea răspîndi la noi. În ultima vreme s-a formulat ipoteza în conformitate cu care în nord-vestul Peninsulei Balcanice încă din sec. 11 î.e.n. a existat un important centru metalurgic independent de cel microasiatic care a avut un rol de seamă în propagarea fierului și a tehnologiei sale spre Italia, Europa Centrală, Grecia și țărmul Mării Egee. Iscusiții meșteri geto-daci care prelucrau de multă vreme cu deosebită pricepere bronzul au învățat și prelucrarea fierului ce implica o tehnologie mai complicată.

În sec. 3—2 î.e.n. se constată o considerabilă înmulțire a cuptoarelor de redus minereu care sînt de două tipuri, răspîndite fiind pe întreaga arie de locuire a geto-dacilor. Din fier se lucrau uneltele de bază în agricultură (fierul și cuțitele de plug, seceri, coase, sape, greble etc.) și nenumărate unelte meșteșugărești. În epoca statului se constată o deosebită diversificare a uneltelor și a produselor de fier precum și existența unor mari ateliere de fierărie cum sînt, de exemplu, cele descoperite la Grădiștea de Munte cu sute de unelte și zeci de kilograme de fier brut ce urma să fie prelucrat. Într-un singur loc s-au descoperit 30 de lupe de fier, estimîndu-se că ar fi vorba de circa o tonă de fier brut pentru realizarea căreia a fost nevoie de aproximativ 50 de tone de minereu de fier. Ateliere de fierărie s-au descoperit atît în interiorul cît și în exteriorul arcului carpatic fiind capabile să satisfacă necesitățile în obiecte de fier ale comunităților de pe cuprinsul întregii Dacii.

Plugul cu brăzdar și cuțit de fier este cunoscut cel puțin din sec. 2 î.e.n. întrebuințînd cu precădere un tip de brăzdar propriu, preluat, probabil, din lumea sud-tracică. Se presupune chiar că secera ca atare este o invenție nord-tracică avînd centrul în interiorul arcului carpatic.

Cu ocazia săpăturilor efectuate în diverse puncte ale fostei Dacii s-au descoperit numeroase unelte de fier folosite de meșteșugari: făurari, dulgheri, pietrari, argintari, ceramiști etc., dovedind o înflorire deosebită a meșteșugurilor și în același timp că, în ultimele două-trei secole înaintea cuceririi romane, nu poate fi vorba de o civilizație a lemnului, cum presupunea V. Pârvan, ci de una a fierului de tip La Tène perfect comparabilă cu cea a celților.

APOGEUL CERAMICII

În toate așezările geto-dacice, fie ele mari ori mici, s-a descoperit o impresionantă cantitate de ceramică cu numeroase forme și ornamente. Evoluția ceramicii geto-dacice poate fi urmărită retrospectiv pînă în epoca bronzului. Apogeul ei se situează în perioada statului cînd tehnica lucrării cu roata s-a generalizat și toate formele proprii și specifice au ajuns la deplină maturizare. La roată se lucrau acum nenumărate forme, de la uriașele vase de provizii (chiupuri), unele ajungînd pînă la 2 m înălțime, pînă la căni, oale, fructiere, farfurii etc. Produsele de vîrf ale ceramiștilor geto-daci care foloseau arderea reductivă și pe cea oxidantă precum și numeroase procedee de degresare a argilei sînt, fără îndoială, ceramica fină pictată cu motive geometrice ori cu motive vegetale și zoomorfe precum și ceramica cu motive în relief care are la bază cupele deliene ori megariene. Pe lîngă ceramică, din lut ars meșterii geto-daci au creat și o remarcabilă coroplastică, cum este cea descoperită la Cîrlomănești.

Pe baza descoperirilor s-a putut stabili existența unor centre de producere a ceramicii cum sînt cele de la Grădiștea de Munte, Popești, Poiana, Cîrlomănești etc. Meșterii ceramiști au ajuns la adevărate performanțe, fiind în măsură să satisfacă cerințele în domeniul ceramicii de uz comun cît și cea de lux. Gama formelor și a ornamentelor este bogată. Formele ca atare sînt în covîrșitoare majoritate cele străvechi.

de geți. Mă mărginesc cu această constatare și cu observația că agatirșii, deși numele lor continuă să fie consemnat în izvoarele mai tîrzii, nu mai apar în nici un eveniment petrecut după mijlocul sec. V î.e.n. Evocarea lor în surse ulterioare poate fi concepută ca un răsunet al prestigiului lor din vremurile lui Herodot.

Toată această informație fragmentată, parvenită pînă în timpurile noastre, a căpătat un contur mai consistent prin intensificarea cercetărilor arheologice. Numeroase descoperiri întregesc spusele lui Herodot și Tucidide despre ținuturile geților și agatirșilor. Descoperirile din aria descrisă de primii autori antici, cuprinsă între Balcanii răsăriteni și Istru, trebuie considerată ca etalon pentru judecarea datelor analoage din ținuturile mai îndepărtate. Se constată astfel următoarele: 1. Aria descoperirilor de tip getic este mult mai întinsă; ea cuprinde întreaga zonă a Dunării de Jos pînă la Carpații Meridionali și de curbură. 2. Descoperirile din această vastă întindere prezintă mai multe faze atestînd o evoluție neîntreruptă, care poate fi urmărită încă de la mijlocul sec. VII, pînă în sec. III î.e.n. Avînd în vedere că mai toate aspectele culturale din această zonă derivă din cultura de tip Basarabi, cultură caracteristică Hallstattului mijlociu, este îngăduit a considera geneza civilizației geto-dace și mai înapoi în timp, în sec. VIII. Socot că aceste constatări sînt un bun cîștigat al cercetării din ultimele decenii.

La fel în cazul agatirșilor. Grupul Ciumbrud care-i caracterizează, ia naștere pe la mijlocul sec. VII, cînd în jurul anilor 650 î.e.n. se petrec în spațiul carpato-dunărean restructurări ale grupurilor culturale ce nu pot fi decît ecoul unor evenimente pe care ni le putem imagina: instalarea puterii scitice în stepele nord-pontice a dus la o reacție în lanț de mișcări de triburi, fapt repercutat și în aria carpato-dunăreană, mai pregnant în Moldova și în Transilvania. Această stare de lucruri se poate explica prin infiltrarea unor elemente străine, răsăritene, în Transilvania, fenomen care nu a afectat și zona subcarpatică. Că aceste elemente nu reprezintă un grup scitic este dovedit deopotrivă de texte și de descoperirile arheologice, dar caracterul lor alogen, probabil iranic, este greu de negat. Apariția în acest mod a unui grup răsăritean în centrul Transilvaniei, ca rezultat al presiunilor exercitate de sciți, explică, după părerea mea, cel mai bine relațiile dușmănoase ale agatirșilor cu sciții din timpul și de după campania lui Darius și, pe de altă parte, împacă ipotezele, întemeiate pe criterii filologice sau etnologice, despre elementele iranice — traduse pe plan arheologic prin analogiile culturii materiale cu zonele nord-caucaziene — ale agatirșilor. Oricum va fi fost, agatirșii au constituit principala forță de rezistență față de expansiunea scitică spre apus.

Agatirșii pot fi considerați ca alcătuind forța polarizantă a unei vaste uniuni tribale ce includea aproape numai, sau exclusiv, triburi nord-tracice; agatirșii înșiși, socotind, după spusele lui Herodot, nu se deosebeau mult de traci. Dacă a existat deci o infiltrație iraniană în sec. VII, un veac mai tîrziu ea fusese deplin asimilată, fapt lesne explicabil dacă ne închipuim această intrusiune ca afectînd doar casta conducătoare. Din rîndurile cărții a IV-a nu rezultă nicăieri că, pentru Herodot, agatirșii n-ar fi fost traci. În perspectivă istorică este sugestiv de remarcat că forța politică a agatirșilor s-a format în același teritoriu în care, secole mai tîrziu, se va naște puterea dacilor. În acest sens, indiferent care vor fi fost, sau, mai ales, cît vor fi fost de strînse relațiile genetice agatirși-daci „Agathyrsia" a jucat în sec. VI rolul pe care, o jumătate de mileniu mai tîrziu, îl va reprezenta **Dacia**.

Dr. ALEXANDRU VULPE ■
cercetător științific principal la Institutul de Arheologie

COORDONATE ESENȚIALE ALE CULTURII ȘI CIVILIZAȚIEI

METALURGIA

Numeroasele săpături și cercetări făcute, mai cu seamă în ultimele trei decenii, au adus contribuții deosebite la dimensionarea civilizației și culturii geto-dacice, la fixarea locului pe care îl ocupă în ansamblul Europei antice și a aportului acestora la îmbogățirea tezaurului universal. Pînă în preajma celui de-al doilea război mondial ceea ce știam despre geto-daci se baza, în cea mai mare parte, pe puținele izvoare literare antice ajunse pînă la noi. Acestea, pe lîngă faptul că sînt puține și nu lipsite de contradicții, se referă mai cu seamă la evenimente politice și conțin date sărace cu privire la civilizația și cultura strămoșilor noștri. Săpături efectuate ulterior pe tot cuprinsul Daciei, printre care la loc de frunte se numără cele din complexul situat în munții Sebeșului, cele de la Piatra Craivii, Tilișca, Căpîlna, Bănița, Cugir, Pecica, Racoș și încă multe altele din spațiul intracarpatic la care se adaugă cele de la Poiana, Răcătău, Brad, Piatra Neamț, Barboși, Cîrlomănești etc., din Moldova sau cele de la Crăsani, București, Popești, Coțofenești, Bîzdîna, Sprîncenata etc, din spațiul extracarpatic au adus noi și importante date cu privire la subiectul acum în discuție. Pe lîngă săpături s-au efectuat numeroase studii, multe monografice, cu privire la monede, ceramică, importuri, spiritualitate, metalurgia fierului etc. Toate acestea ne îngăduie astăzi definirea civilizației și a culturii geto-dacice chiar dacă mai sînt încă aspecte și probleme nu îndeajuns elucidate.

Uneltele de muncă se înscriu printre elementele care pot ilusta gradul de civilizație. Cercetările din ultima vreme au dovedit că cele mai vechi piese de fier descoperite la noi datează din Hallstatt A_1 (sec. 12 î.e.n.) existînd

TEZAURE DE IMPORTANȚĂ EUROPEANĂ

Printre numeroasele meșteșuguri se înscrie și cel al prelucrării aurului și în special a argintului care va cunoaște și el o deosebită dezvoltare în perioada statului. Din argint se lucrau cu multă măiestrie mai ales podoabe (torques-uri, lanțuri ornamentale, coliere, fibule, brățări, mărgele etc.), piese de harnașament, vase și alte obiecte. Dovada limpede în acest sens ne-o oferă numeroasele tezaure de argint geto-dacice descoperite pînă acum în peste 60 de localități de pe cuprinsul întregii Dacii. Pe lîngă tezaure s-au descoperit și urmele unor ateliere în care se prelucra argintul cu unelte specifice și a putut fi chiar urmărit procesul de fabricare a unora dintre podoabe. Asemenea ateliere s-au dezvelit la Pecica, Tășnad, Poiana și în alte localități, dovedind în chip neîndoielnic că podoabele de argint sînt produse locale. În prelucrarea argintului s-au folosit toate tehnologiile cunoscute în antichitate, inclusiv cea a placării și suflării cu aur sau cea a filigranării.

În sec. 4—3 î.e.n. se datează numeroase tezaure alcătuite din piese de aur sau de argint cum sînt de ex. cele de la Băiceni, Agighiol sau Peretu, cu o bogată motivistică antropo și zoomorfă a cărei studiere amănunțită a dus la concluzia existenței unor ateliere geto-dacice nord-balcanice. În secolele următoare motivistica decade însă elementele de bază cu simbolistică religioasă se vor menține și vor fi prezente pe obiecte de argint ce se datează în sec. 1 î.e.n. ca de ex. în cazul tezaurului de la Lupu. Orfevrarii geto-daci din perioada statului vor lucra, pe lîngă argint și aurul. Piesele de aur cunoscute pînă acum sînt însă în netă minoritate numerică față de cele lucrate din argint, deși din epoca bronzului și din prima vîrstă a fierului se cunosc numeroase tezaure ce conțineau obiecte de aur.

Cu toate deosebirile zonale și multiplele influențe receptate, descoperirile geto-dacice de argint formează o unitate bine conturată tipologic și etnic, cu trăsături proprii și în același timp, definitorii, dovedind înaltul grad de dezvoltare la care au ajuns geto-dacii. Tezaurele geto-dacice aduc o importantă contribuție la definirea civilizației și prin încadrarea lor în ansamblul civilizației de tip La Tène tîrziu poate fi sesizată importanța lor pe plan european.

Dintre meșteșuguri se mai cuvin amintite cel al extragerii și prelucrării sării din numeroasele zăcăminte existente în țara noastră, și cel al prelucrării sticlei. La Valea Florilor, în apropiere de Cluj-Napoca, s-a descoperit un puț pentru extragerea sării și numeroase unelte de lemn foarte bine păstrate ce se datează în epoca La Tène. Urmele unor ateliere de sticlărie s-au descoperit la Grădiștea de Munte și la Copăcel (jud. Brașov).

MONETĂRIA

Primele monede cunoscute în țara noastră sînt cele emise de orașe grecești în sec. 5-lea î.e.n. Spre sfîrșitul sec. 4 î.e.n. cantitatea de monedă străină nu mai este suficientă și se simte necesitatea emiterii unei monede proprii a geto-dacilor. Ei vor imita, pe la sfîrșitul sec. 4 î.e.n. și pînă către mijlocul sec. 3 î.e.n., monedele greco-macedonene. Monetăria geto-dacică, pe lîngă etapa de început, s-a dezvoltat pe parcursul a trei faze principale cu centre de emitere răspîndite pe aproape întreg teritoriul locuit de geto-daci.

Geto-dacii au împrumutat, pe lîngă tehnica monetară, și sistemul ponderal și anume monede mari de argint de tipul tetradrahmelor, cîntărind între 12 și 15 g. Titlul de argint este foarte ridicat la primele serii pentru ca de pe la mijlocul sec. 2 î.e.n. să înceapă să scadă adăugîndu-se aramă care pe la începutul sec. 1 î.e.n. să întreacă pe cea a argintului.

Numeroasele studii elaborate au dovedit că monetăria geto-dacică se caracterizează printr-o mare diversitate de tipuri, fiecare reprezentînd emisiuni ale unor triburi sau, mai probabil, a unor uniuni de triburi cu arii de circulație bine delimitate. Tipurile monetare mai vechi sînt stilistic mai îngrijit lucrate și mai apropiate de model, pe cînd cele ulterioare sînt din ce în ce mai schematizate, ajungîndu-se pînă la combinații de linii, puncte și ovale în care prototipul este mai greu de recunoscut.

În cea de-a doua fază a monetăriei geto-dacice (150—70 î.e.n.) pe lîngă o accentuată stilizare și reducere a titlului argintului, se constată o reducere foarte importantă a numărului tipurilor monetare și o creștere considerabilă a numărului de monede reflectînd întărirea uniunilor de triburi.

O dată cu domnia lui Burebista și constituirea statului se trece la cea de-a treia fază, cînd moneda de tip greco-macedonean este înlocuită cu denarul republican de argint. Se cunosc și ateliere în care se băteau denari romani cum este de ex. cel de la Tilișca. Numărul denarilor romani descoperiți pe teritoriul fostei Dacii crește de la an la an, ajungînd să depășească la ora actuală 20 000.

Geto-dacii au emis și monedă de aur cu legenda Coson, numele unuia dintre regii care i-au urmat lui Burebista, luînd ca model monede romane. Se pare că centrul de emitere a acestora se găsea în cetățile din munții Sebeșului. Marea cantitate de monede precum și numeroasele produse de import descoperite în așezările geto-dacice cercetate dovedește că cel puțin începînd cu sec. 1 î.e.n. a existat o categorie specializată de negustori care se ocupau cu schimbul de mărfuri. Comerțul daco-geților orientat la început spre Grecia și coloniile grecești, începînd cu sec. 2 î.e.n. se va îndrepta (din ce în ce mai insistent) spre Italia și coastele Mării Adriatice.

Monetăria geto-dacică evidențiază în mod pregnant dimensiunile civilizației geto-dacice care se situează pe un plan superior față de civilizația altor neamuri rămase în afara granițelor statului roman cum ar fi sciții, ilirii, bastarnii etc. care nu au avut monedă proprie.

DAVELE ȘI SISTEMUL DE FORTIFICAȚII

Geto-dacii au depășit stadiul sătesc și au trecut în acea fază pe care arheologii o nu-

mesc oppidană, după marile așezări fortificate celtice de caracter proto-urban din La Tène-ul tîrziu, caracterizate prin ocuparea unei poziții centrale într-o zonă mai mult sau mai puțin locuită, prin existența unor fortificații, prin locuire permanentă și intensă, constituind centre de producție și de desfacere a mărfurilor, îndeplinind și funcții administrative și de cult. În limba geto-dacilor asemenea așezări se pare că se numeau **dava,** sufix care apare în cazul a numeroase localități din Dacia cum ar fi: Argedava, Piroboridava, Ziridava, Buridava, Singidava etc. Claudius Ptolemeus plasează în spațiul geto-dacic, în ordinea obișnuită în **Geografia** lui, pe coordonate de la vest la est și de la nord la sud, aproximativ 40 dintre cele

Ioan Nenițescu

MOARTEA LUI DECEBAL

La Sarmizegetusa stă mîndrul Decebal,
Ce-a frînt popoare multe de jos și de pe cal,
Stă, sîngerat din luptă, pe scaunu-i regesc
Și chin adînc zvîcnește în ochiu-i vulturesc:
Căci luptătorii harnici ce lîngă tronu-i stau
Frînturi de spade numai în mînă ei mai au...
Și tarea lui cetate de flăcări e cuprinsă
Și de dușmane brațe jur-împrejur încinsă!
Mereu în sală intră, mereu voinici răniți,
Pe lîngă tron s-așază de sînge-acoperiți,
Cu deznodate prăștii, cu scuturi găurite,
Cu tolbele deșarte, cu zalele plesnite,
Și Decebal la dînșii se uită cu durere!

Dar iată se ridică și strigă cu putere:
„Sus cugetul și firea..., sus frunțile, voinici!
Plecarea în durere e pentru inimi mici,
Învinsu-ne-a romanul, dar... nu ne va supune -
În a sclaviei lanțuri el trupuri reci va pune.
Aduceți o căldare!... În ea o băutură
Să facem, și cel care gusta-va picătura
Să moară ca om liber, ca sclav să nu trăiască,
La Zamolxe o nouă viață să-și găsească".
Cum regele grăit-a, așa s-a și făcut,
Rămasul pîlc de oaste stă lîngă tronu-i mut.

Atunci al legei preot, mai mare-ntre cei mari,
Pășește spre căldare cu pași înceți și rari,
O cupă el își umple și hotărît o poartă
La gură și o soarbe, grăind cînd o deșartă:
„Iubirea libertății e-al bărbăției semn,
Acel ce-n piept n-o simte, de jug și lanț e demn!"
Și-așa a morței cupă din mînă-n mînă trece...
Și cel ce gustă-ndată alături cade rece.

Deodată greaua poartă se sparge și în sală
Traian cu capii oștei romane dau năvală...
În clipă luptătorii ce n-au băut venin
Frînturile de spadă și le înfig în sîn
Și cad scăldați în sînge... Cînd iat'Traian zărește
Pe Decebal ce șade și pacinic mi-l privește.
„Supune-te - îi strigă - viața-ți dăruiesc..."
Dar regele se scoală și zice: „Nu primesc
Ca dar sclavia joasă... Regi mulți supus-ai tu...
Ia leșul meu de caru-ți, dar... sufletul meu nu!"
Un junghi în piept și-mplîntă și moare.... Iar Traian
La sala-ntreagă cată, la vrednicu-i dușman,
L-ai săi apoi se-ntoarce grăind cu ochi aprins:
„Noi ce-am învins ca pildă s-avem pe-acest învins".

(Pui de lei, 1891)

mai „strălucite orașe" printre care foarte multe se termină în **dava.** Multe dintre ele au devenit între timp orașe romane și identificarea lor nu este greu de făcut, chiar dacă coordonatele matematice ale geografului alexandrin s-au dovedit a fi greșite. Nu același lucru se poate spune cu privire la cele din care nu s-au dezvoltat orașe romane. Identificarea, în cazul celor mai importante așezări geto-dacice, se poate face doar ipotetic, cu un oarecare grad de probabilitate.

Pe întreg spațiul geto-dacic s-au descoperit și cercetat numeroase așezări geto-dacice fortificate. La multe dintre ele este întărit doar punctul cel mai înalt care constituie acropola așezării fiind clasificate în diferite chipuri după sistemul defensiv.

Ele sînt foarte intens locuite, cu locuințe de suprafață sau adîncite. Pe lîngă locuințele obișnuite au fost descoperite și edificii mai pretențioase, cu mai multe camere, unele de inspirație elenistică, iar în unele cazuri s-a putut sesiza chiar o sistematizare de tip urban.

Descoperirile arheologice și numismatice făcute în așezările geto-dacice fortificate, demonstrează cu prisosință caracterul lor de centre de producție. Peste tot s-au găsit vestigii de prelucrare a fierului, bronzului, argintului și aurului, a pieilor, ateliere ale ceramiștilor și multe altele. În unele dintre aceste așezări se băteau și monede.

Pe lîngă produsele atelierelor locale în asemenea așezări se desfăceau felurite mărfuri străine venite de pe diverse meridiane ale lumii antice. Dovada în acest sens ne-o oferă marea cantitate de amfore, ceramică sau alte produse de lux la care se adaugă monedele, toate oferind indicii cu privire la direcțiile comerțului efectuat de geto-daci.

Edificiile de cult descoperite în așezări cum sînt cele de la Popești, Poiana, Pecica, Barboși, Brad, Racoș etc. atestă și rolul de centru religios al acestora pe lîngă cel economic și militar. În jurul marilor așezări fortificate gravitează mai multe așezări de tip sătesc.

Elementele de fortificare sînt de cele mai multe ori cele tradiționale întîlnite pe parcursul epocii bronzului sau în prima epocă a fierului. Este vorba de șanțuri și valuri de apă, rare ori de palisade care reprezintă ziduri de pămînt, dispuse în diverse zone, de obicei în zonele mai accesibile. Valul de pămînt poate fi armat cu piatră. Nu lipsesc nici așezările care au fost întărite cu ziduri seci, adică la care bolovani de rîu ori piatra de carieră sau roca locală este unită cu lut, singurul liant folosit.

Geto-dacii nu se vor limita însă la elementele lor de fortificații tradiționale. Ei vor împrumuta din lumea greco-elenistică tehnici, evident superioare. Este vorba de ziduri cu două paramente lucrate din uriașe cărămizi așa cum este cazul așezărilor de la Cotofenii din Dos, jud. Dolj, și Bîzdîna în același județ, singurele cunoscute pînă acum, la care se adaugă zidurile cu două paramente din piatră fasonată **(opus quadratum)** și fără liant. În această din urmă tehnică a fost construit uriașul sistem de fortificații din munții Sebeșului. O vastă zonă de aproximativ 200 km² a fost întărită cu ziduri de piatră fasonată. S-au construit monumentale cetăți ca acelea de la Costești, Blidaru și Piatra Roșie precum și nenu-

mărate turnuri izolate ori grupate, toate avînd menirea de a apăra cetatea cea mare de la Grădiştea de Munte. Aici, la 1 200 m altitudine, s-a descoperit cea mai mare şi reprezentativă aşezare geto-dacică cu o incintă militară, una religioasă cu numeroase sanctuare şi una civilă desfăşurată pe zecile de terase ale Dealului Grădiştii unde au fost descoperite nenumărate ateliere, locuinţe, turnuri de pază etc. constituind cea mai mare şi reprezentativă aşezare de tip protourban.

CETĂŢILE, SINGULARIZÎND O MARE CIVILIZAŢIE

În sec. 6—3 î.e.n. s-au construit uriaşe cetăţi de pămînt cum sînt cele din Moldova din care se cunosc un număr de 20. Mai bine cercetate sînt cele de la Stînceşti, jud. Botoşani şi Cotnari, jud. Iaşi. Cetatea de la Stînceşti reprezintă o realizare grandioasă alcătuită din două incinte ce închid o suprafaţă de 45 ha. Cetăţile din Moldova se caracterizează prin incinte poligonale neregulate cu suprafeţe variind între 1,50 ha (Criveşti) şi 45 ha (Stînceşti). Valul de pămînt al cetăţii de 'a Stînceşti măsoară aproape 1 km lungime iar înălţimea lui la ora actuală ajunge la 5,50 m măsurînd 20—22 m lăţime la bază. Pămîntul din care s-a construit valul a fost scos din şanţul ce măsoară 6,50—7,20 m adîncime şi 20 lăţime. Valul reprezintă o ingenioasă îmbinare de lemn şi pămînt uneori cu adaos de piatră. Proporţia dintre cele două elemente este constantă, 25—30 la sută lemn şi 70—75 la sută pămînt. Atunci cînd se foloseşte zidul, cum este cazul la cetatea de la Cotnari, el este lucrat din piatră tăiată şi nefasonată de diferite dimensiuni, alcătuind armătura de piatră a valului. Partea inferioară a zidului este de formă trapezoidală, înalt de 2—8 m, avînd înclinare de 45 la sută şi 60 la sută continuînd într-un gen de palisadă de minimum 3 m înălţime. Cetăţi de mari dimensiuni cum este cea de la Stînceşti, constituiau locuri de refugiu şi de apărare în caz de primejdie iar obişnuit erau sedii nobiliare. Aşezările fortificate de tip **dava** sînt de proporţii cu mult mai reduse şi au fost permanent şi intens locuite. Marele complex de fortificaţii din munţii Sebeşului cu monumentalele lui cetăţi apărate de ziduri din piatră ecarisată, dimensionează civilizaţia geto-dacilor singularizînd-o faţă de celelalte popoare antice rămase în afara lumii greco-romane. Nici celţii şi nici alte neamuri n-au ajuns să aibă cetăţi cu ziduri de piatră ecarisată construite după cea mai avansată tehnică a vremii. Cetatea cea mare de la Grădiştea de Munte închide între giganticele ei ziduri o suprafaţă de cel puţin 3 ha şi pare foarte verosimil ca şi incinta sacră să fi fost apărată cu ziduri de acelaşi fel şi astfel suprafaţa cuprinsă între ziduri să fie de peste 6 ha, cu turnuri patrulatere interioare. Zidurile au în medie peste 3 m grosime. Ele sînt alcătuite din două paramente lucrate din piatră de calcar foarte îngrijit cioplite şi fasonate. În unele zone zidurile trebuie să fi avut peste 10 m înălţime şi se mai păstrează încă 5 m. Asemenea monumentale ziduri măsoară sute de metri lungime oferind astăzi un spectacol deosebit.

Din lespezi de calcar fasonat sînt lucrate drumuri pavate, o piaţetă, zeci de metri de canale etc. La toate acestea trebuie adăugate cele nouă sanctuare cunoscute pînă acum cu coloane uriaşe de calcar sau de andezit asupra cărora voi reveni. Se mai cuvine adăugat sistemul ingenios de captare, filtrare şi conducere a apei de băut, descoperit pe una dintre terasele Dealului Grădiştii.

În bună tehnică grecească a fost lucrată şi cisterna de apă din imediata apropiere a cetăţii de la Blidaru. Ea este o încăpere subterană măsurînd în interior 8 x 6,20 m cu ziduri din piatră cu mortar şi tencuită cu mortar special, în compoziţia căruia intră ţiglă pisată, var, nisip, cenuşă şi cărbune de lemn conform prescripţiilor lui Vitruvius.

În aşezările geto-dacice nu lipsesc nici canalele de drenaj, unele săpate în stîncă cum este cel descoperit în cetatea de la Băniţa sau altele cioplite în blocuri de calcar cum sînt cele de la Căpîlna, Feţele Albe, Costeşti şi Grădiştea de Munte. Cele mai reprezentative canale sînt cele dezvelite în incinta sacră à Sarmizegetusei, alcătuite din blocuri mari de calcar de peste 1,50 m lungime, scobite fiind în formă de semicerc.

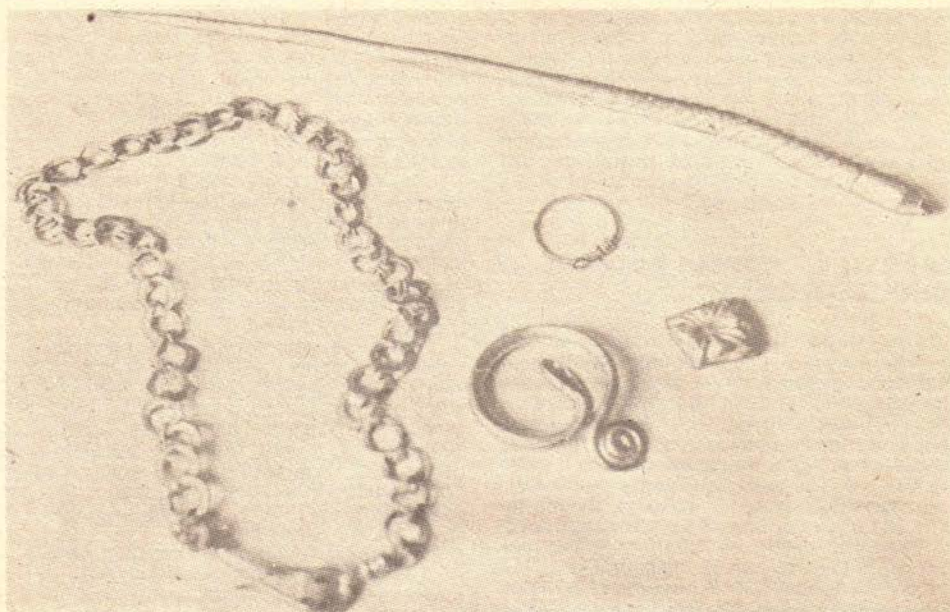
Apeductele, cisternele şi canalele existente în aşezările geto-dacice demonstrează şi ele înaltul grad la care a ajuns civilizaţia strămoşilor noştri.

POLITICA, SOCIETATEA, STATUL

Încă de la păşirea în lumina izvoarelor scrise societatea geto-dacică este fără îndoială scindată. Herodot vorbeşte de „fruntaşii ţării" iar Sofocle îl aminteşte pe Charnabon care „domneşte peste geţi". Izvoarele literare, epigrafice şi numismatice vorbesc apoi din ce în ce mai insistent despre „regi" ai geto-dacilor. Folosirea unor titulaturi ca cea de **basileus** încă din sec. 5 î.e.n. şi consecvent întîlnită pe parcursul secolelor următoare nu este întîmplătoare. Este expresia unei societăţi scindată social cu vîrfuri conducătoare, aristocraţi proveniţi din nobilimea tribală şi oameni de rînd. Primii s-au numit la început **tarabostes** şi apoi **pileaţi,** din rîndul lor alegîndu-se regele şi preoţii iar oamenii de rînd se chemau **comati.** Despre existenţa sclavilor, izvoarele literare nu ne spun aproape nimic. Cu toate acestea, poate fi postulată existenţa unor sclavi de tip patriarhal, fără pondere cît de cît semnificativă în procesul de producţie.

Procesul de împărţire în clase sociale, început cel puţin în sec. 5 î.e.n., s-a adîncit treptat ajungînd la începutul sec. 1 î.e.n. să ducă la cristalizarea claselor sociale, la formarea unor pături sociale dominante şi exploatatoare, pe o parte, iar pe de altă parte, masa producătoare de bunuri materiale, diferenţiată şi ea pe baza diviziunii sociale a muncii.

Încă din a doua jumătate a sec. 6 î.e.n. geto-dacii aveau formaţiuni politice cu caracter unional în fruntea cărora izvoarele de mai tîrziu amintesc regi. Regalitatea pare să fie instituţionalizată pe vremea lui Burebista. Trebuie să se fi petrecut numeroase prefaceri de ordin social în sînul comunităţilor gentilice ce-şi găsesc explicaţia în dezvoltarea forţelor de pro-

Podoabe din aur şi din bronz placat cu aur, de epocă mai tirzie (sec. II—III), aflate pe teritoriul Transilvaniei.

ducţie care au dus la o formă superioară de organizare: cea statală. Izvoarele de diverse categorii (literare, epigrafice, numismatice etc.) dovedesc că Burebista a întemeiat primul stat din istoria geto-dacilor care se va menţine pînă la cucerirea romană. Statul geto-dac a fost generat de modul de producţie tributal şi se deosebeşte esenţial de statele sclavagiste. Instituţiile lui îşi găsesc unele analogii în regatele elenistice care au servit ca model. Geto-dacii se înscriu printre puţinele popoare antice din afara lumii greco-romane din Europa care în evoluţia lor istorică au cunoscut forma de organizare statală, depăşind cu siguranţă cadrele de dezvoltare ale comunei primitive. Celţii, de ex. n-au atins nicicînd acest stadiu. Triburile celtice, deşi s-au răspîndit pe o vastă zonă din Europa şi au avut o dezvoltată civilizaţie, n-au reuşit să realizeze o unitate politică de tip statal sau mari confederaţii tribale capabile să stăpînească zone întinse. La fel este şi cazul germanilor care nici chiar în sec. 2—3 e.n., cu toată vecinătatea Imperiul roman şi a intensului schimb pe care-l întreţineau cu acesta, n-au ajuns să alcătuiască state.

SCRIEREA ŞI LIMBA

Este neîndoielnic că dovada sigură a unei culturi de înalt nivel o constituie scrierea. Se ştie că geto-dacii n-au ajuns să aibă o literatură scrisă, ceea ce nu înseamnă însă că scrisul le era necunoscut. Fără a avea un alfabet propriu, geto-dacii l-au folosit pe cel grecesc sau pe cel roman. În acest sens ne stau mărturie descoperirile arheologice şi cîteva texte literare antice. Dio Cassius vorbeşte despre o scrisoare a lui Decebal pe care a trimis-o lui Domitian. Acelaşi autor pomeneşte un mesaj trimis lui Traian, scris cu litere latine pe o ciupercă înaintea luptei de la Tapae. Sînt dovezi clare că la curtea regilor daci existau cancelarii care se ocupau cu scrierea. Acest fapt reiese şi din analiza textului lui Strabo referitor la domnia lui Burebista.

Cunoaşterea şi folosirea scrierii cu caractere greceşti sau latine de către geto-daci, în afara cancelariilor regale, ne este dovedită de descoperirile arheologice. Astfel la Kiolmen (în nord-estul Bulgariei de azi) în 1965 s-a descoperit un mormînt tumular getic acoperit cu o lespede ce avea o inscripţie cu litere greceşti în „scriptio continua" ce n-a putut fi descifrată, redactată în limba getică. Un inel de aur cu inscripţie grecească ce n-a fost nici ea descifrată s-a descoperit la Celei (Corabia, Olt), antica Sucidava. Inscripţiile cu caractere greceşti nu se opresc la spaţiul dintre Balcani şi Dunăre. La Ocniţa s-a descoperit un vas datat în vremea lui Augustus, cu siguranţă dacic, cu o inscripţie în limba greacă ce menţiona numele unui rege (Thiamarkos) ce stăpînea peste o parte a Daciei. Scrierea cu caractere greceşti se întîlneşte apoi în cetăţile din munţii Sebeşului. Aici s-au descoperit trei feluri de inscripţii; litere izolate pe unelte ori funduri de vase, interpretate ca indicaţie a destinaţiei uneltei respective, a dimensiunilor ei ori ca semn de proprietate ori de atelier. În cea de-a doua categorie au fost încadrate litere izolate de pe blocuri ale unor ziduri despre care se presupune că reprezintă notări legate de tehnica construcţiilor. Cea de-a treia categorie o formează grupe de litere greceşti dăltuite în

colţul unor blocuri de piatră din care se cunosc 73 exemplare cu 169 litere. Acestea au fost interpretate ca semne ale constructorilor, nume de persoane (eroi, regi, preoţi) sau cifre ale unor calcule matematice pentru măsurarea timpului. Cu litere greceşti sînt scrise în tehnica punctării şi inscripţii pe cîteva vase de argint.

Într-o locuinţă de pe malul Dealului Grădiştii s-a descoperit un vas mare de lut lucrat cu roata care purta ştampila DECEBALUS PER SCORILO, interpretată la început ca primul text în limba dacică cu litere latine şi tradus „Decebal fiul lui Scorilo". Ulterior s-a arătat însă că este un text cu caratere şi în limba latină reprezentînd „marca fabricii", aşa cum se obişnuia în lumea romană. Decebalus era proprietarul oficinei iar meşterul care a făcut vasul s-a numit Scorilo sau Scorilus. Chiar dacă inscripţia de pe vasul de la Grădiştea de Munte nu este în limba dacică, ea constituie o dovadă sigură că scrierea cu caractere latine era cunoscută geto-dacilor.

Inscripţii cu majuscule latine s-au descoperit şi în cetatea de la Polovragi sau de la Ocniţa şi Piscul Crăsani. Este vorba de texte fragmentare greu de descifrat. Inscripţii de acelaşi fel s-au găsit şi în aşezări ale dacilor liberi cum sînt cele de la Mătăsaru şi Cruceni sau în cea de la Socetu.

Dacă la început scrierea era cunoscută doar unora dintre preoţi, învăţaţi sau grămătici de la curtea regilor se pare că în preajma cuceririi romane ea era accesibilă unor pături de meşteşugari care realizau inscripţii cu caractere greceşti ori latine pe vase de lut sau de argint.

ASTRONOMIA, FILOZOFIA, MATEMATICA

Geto-dacilor nu le-au lipsit cunoştinţele şi preocupările din domeniul astronomiei. Strabo vorbind despre Zalmoxis spune că acesta ar fi deprins unele cunoştinţe astronomice de la Pitagora iar o altă parte de la egipteni. Despre cunoştinţele de astronomie învăţate de către Zalmoxis de la Pitagora aminteşte şi Porphyrios. Iordanes ne spune despre Deceneu că i-a instruit pe daci în aproape toate ramurile filozofiei şi mai cu seamă i-a învăţat astronomie (mersul stelelor, creşterea şi descreşterea lunii, eclipsele de soare etc.). Iordanes pune îndeletnicirile astronomice pe seama războinicilor geto-daci. Mai probabil este însă că acestea să fi aparţinut preoţimii ca şi la alte popoare antice. În atribuţia preoţilor intra fixarea calendarului. S-a presupus că unele dintre sanctuarele descoperite la Grădiştea de Munte, mai cu seamă sanctuarul mare rotund (sanctuarul VI), ar reprezenta calendare. Descoperirile făcute însă ulterior au arătat că relaţiile numerice de la care se pornea erau greşite şi că nu poate fi vorba despre sanctuare-calendar. În ultima vreme se presupune că sanctuarele grădiştene erau edificii acoperite iar stîlpii intraţi în calcule nu erau vizibili. În legătură cu complicatele calcule astronomice şi matematice au fost puse şi inscripţiile de pe blocurile de calcar care n-ar reprezenta texte, ar reprezenta cifre scrise cu litere greceşti exprimînd unităţile, zecimile, sutimile şi miimile, ipoteză foarte plauzibilă.

Faptul că sanctuarele VI de la Grădiştea de Munte s-a dovedit a nu fi un templu-calendar, nu anulează supoziţia cu privire la calculele astronomice materializate prin cifrele de pe blocurile zidului ce separă terasa a X-a şi a XI-a. Nu este exclus ca cifrele de care vorbeam să fi avut altă raţiune decît cea legată de astronomie. Oricum, ele demonstrează înaltul nivel la care ajunsese cultura geto-dacilor.

Preocupările din domeniul astronomiei ale preoţimii geto-dacice ne sînt limpede dovedite de textele lui Strabo şi Iordanes care foarte probabil se materializau în calendare. Calcularea timpului trebuie să se fi făcut după mersul lunii. Preocupările ştiinţifice ale preoţimii geto-dacice ca şi ale pitagoreicilor ori ale druizilor celţi, pentru a da doar cîteva exemple, nu se limitau doar la astronomie. Iordanes vorbeşte despre cunoştinţele de natură filozofică şi ştiinţifică: fizică, logică etc.

MEDICINA

Preoţii geto-daci practicau şi medicina. Platon ne transmite chiar un principiu de medicină geto-dacică integralist ce se regăseşte la adepţii şcolii medicale din Cos. În sprijinul legăturilor cu lumea grecească şi chiar cu insula Cos vin şi descoperirile arheologice printre care o trusă medicală descoperită la Grădiştea de Munte din care făcea parte o tablă medicamentoasă (cenuşă a unui vulcan mediteranean), un bisturiu, o pensetă şi cinci borcănaşe. Penseta îşi găseşte bune analogii în insula Cos. Instrumente medicale s-au descoperit şi în alte aşezări, cum este cea de la Poiana sau Ocniţa. În cadrul celei din urmă s-a găsit şi un instrument folosit la executarea trepanaţiilor craniene. Se pare că geto-dacii au avut chiar un zeu al sănătăţii, Derzis-Darzelas, şi au cunoscut şi folosit efectele terapeutice ale apelor termale şi mai cu seamă pe cele ale plantelor medicinale. Aşa se face că denumirile dacice ale unor plante vindecătoare au fost înscrise în operele clasice ale medicinei antice ca cea a lui Pedanius Dioscoride.

ARTELE

Este bine ştiut că la geto-daci n-a existat o artă plastică monumentală, în schimb au cunoscut o deosebită dezvoltare artele decorative. Un domeniu în care acestea s-au manifestat plenar a fost cel al podoabelor, al orfevrăriei şi al obiectelor de utilitate deosebită: armuri de paradă, vase de cult etc. Pînă de curînd s-a susţinut că arta geto-dacică este prin excelenţă geometrică, nonfigurativă şi aniconică. Descoperirile făcute, mai cu seamă în ultima vreme, au arătat însă că există chiar o bogată artă figurativă concretizată pe obiecte de aur, argint ori lut cu implicaţii majore în descifrarea religiei geto-dacice, cu un decor figurativ antropo şi zoomorf plin de sensuri mitologice.

La geto-daci în perioada statului s-a dezvoltat o plastică măruntă realizată în lut cum o dovedesc descoperirile făcute la Cîrlomăneşti

unde a existat un centru unde se lucrau asemenea produse cu reprezentări zoo şi antropomorfe originale şi nu imitaţii după piese de import. Virtuţi artistice posedă ceramica, mai cu seamă cea de lux, cea pictată ori cu motive în relief. Se poate vorbi chiar de o artă a monedelor geto-dacice chiar dacă este vorba de imitarea, iniţial, a unor monede greco-macedonene.

Dacă talentul, priceperea şi ingeniozitatea constructorilor geto-daci se manifestă în ridicarea fortificaţiilor lor, toate acestea se evidenţiază pregnant atunci cînd este vorba despre construcţii cu caracter de cult. Ele fiind edificii de mari dimensiuni şi de pretenţii arhitectonice deosebite. Formele de bază ale construcţiilor religioase se întîlnesc şi în cazul locuinţelor: patrulatere, circulare sau absidate. Cele mai multe dintre sanctuare s-au descoperit în cadrul marelui complex din munţii Sebeşului la care se adaugă cele de la Piatra Craivii, Piatra Neamţ, Barboşi, Pecica, Dolineanu, Popeşti, Cetăţeni, Cîrlomăneşti, Brad, Racoş etc. Cele de la Grădiştea de Munte fiind însă cele mai reprezentative şi de monumentalitate deosebită.

Cu privire la sanctuarele de la Grădiştea de Munte s-a formulat ipoteza după care ar fi fost fără acoperiş, sub cerul liber. Studiile publicate în ultima vreme dovedesc însă că toate acestea erau edificii acoperite. Dacă toţi cercetătorii din ultima vreme sînt de acord că sanctuarele geto-dacice au fost acoperite, părerile diferă în ceea ce priveşte reconstituirile. Unii susţin că deşi au fost acoperite ele erau colonade de sine stătătoare fără pereţi, alţii sînt însă de părere că este vorba de edificii închise cu acoperiş şi cu pereţi şi, în sfîrşit, s-a emis ipoteza că ar fi vorba de temple care aveau ca model templele greceşti, peristil. Părerile cercetătorilor în legătură cu sanctuarele de la Grădiştea de Munte sînt atît de diferite datorită împrejurării că toate au fost sistematic distruse de romani. S-au mai păstrat doar resturi de temelii iar din sutele de coloane ori stîlpi de calcar sau andezit nimic n-a rămas întreg. Chiar dacă reconstituirile întîmpină deosebite dificultăţi, se poate totuşi constata existenţa unor edificii patrulatere monumentale cu baze şi coloane de piatră (calcar sau andezit) care arată înaltul grad de civilizaţie şi cultură la care au ajuns geto-dacii. Arhitectura religioasă dacică n-a avut canoane proprii. Au existat însă temple ce măsurau 35 m lungime, 10,5 m lăţime şi circa 9 m înălţime (templul I de la Grădiştea de Munte) a căror monumentalitate se evidenţiază de la sine. Un alt sanctuar de la Grădiştea (Sanctuarul V) a avut 40 de plinte de andezit cu diametrul de 2,05—2,25 m pe care se ridicau coloane, tot de andezit, cu diametrul de 1,20 m, măsurînd 38 m lungime şi 26 m lăţime.

Sanctuarele circulare au la bază clădirile de tip **tholos.** Cel mai reprezentativ dintre ele fiind Sanctuarul VI de la Grădiştea de Munte cu două cercuri concentrice şi un patrat absidat în mijloc, avînd diametrul maxim de 29,40 m despre care s-a presupus că ar fi fost templu-calendar. Reconstituirea şi a acestui sanctuar s-a făcut diferit.

Geto-dacilor nu le-au fost străine literatura, poezia, muzica şi dansul. Literatura era orală, povestită prin viu grai de rapsozi bătrîni după cum reiese din relatarea lui Ovidiu. El însuşi a scris versuri în limba geţilor pe care aceştia le-au gustat din plin şi ne relatează că există şi alţi poeţi. Strabo ne spune că „muzica întreagă, privită atît ca melodie cît şi ca ritm, şi

---

George Coşbuc

DECEBAL CĂTRE POPOR

Viaţa asta-i bun pierdut
Cînd n-o trăieşti cum ai fi vrut!
Şi-acum ar vrea un neam călău
S-arunce jug în gîtul tău:
E rău destul că ne-am născut,
Mai vrem şi-al doilea rău?

Din zei de-am fi scoborîtori,
C-o moarte tot sîntem datori!
Totuna e dac-ai murit
Flăcău ori moş îngîrbovit;
Dar nu-i totuna leu să mori
Ori cîne-nlănţuit.

Cei ce se luptă murmurînd,
De s-ar lupta şi-n primul rînd,
Ei tot atît de buni ne par
Ca orişicare laş fugar!
Murmurul, azi şi orişicînd,
E plînset în zadar!

Iar a tăcea şi laşii ştiu!
Toţi morţii tac! Dar cine-i viu
Să rîdă! Bunii rîd şi cad!
Să rîdem dar, viteaz răsad,
Să fie-un hohotit şi-un chiu
Din ceruri pînă-n iad!

De-ar curge sîngele pîrău,
Nebiruit e braţul tău,
Cînd morţii-n faţă nu tresari!
Şi însuţi ţie-un zeu îţi pari
Cînd rîzi de ce se tem mai rău
Duşmanii tăi cei tari.

Ei sînt romani! Şi ce mai sînt?
Nu ei, ci de-ar veni cel sfînt,
Zamolxe, c-un întreg popor
De zei, i-am întreba: ce vor?
Şi nu le-am da nici lor pămînt,
Căci ei au cerul lor!

Şi-acum, bărbaţi, un fier şi-un scut!
E rău destul că ne-am născut:
Dar cui i-e frică de război
E liber de-a pleca-napoi,
Iar cine-i vînzător vîndut
Să iasă dintre noi!

Eu nu mai am nimic de spus!
Voi braţele jurînd le-aţi pus
Pe scut! Puterea este-n voi
Şi-n zei! Dar vă gîndiţi, eroi,
Că zeii sînt departe, sus,
Duşmanii lîngă noi!

(Fire de tort, 1896)

cuprinzînd în noţiunea ei şi instrumentele, e socotită ca fiind de obîrşie tracă". Numeroşi autori antici menţionează că geto-dacii îşi însoţeau soliile cu muzică. Ea mai este prezentă apoi la serbări religioase, la rugăciuni adresate zeilor de către preoţi, la povestirea legendelor şi la înmormîntări. Ca instrumente muzicale folosite de geto-daci izvoarele literare menţionează: chitara (o liră mai perfecţionată), magadis (un fel de harpă cu 20 de corzi), fluierul, naiul, flautul, buciumul, cornul şi trompeta. Fluiere de os s-au descoperit în aşezări ca cele de la Brad sau Pecica iar trompetele sînt reprezentate pe Columna lui Traian.

Se presupune că muzica geto-dacică era monodică şi eterofonică, încercîndu-se, pe baza muzicii româneşti, chiar stabilirea modului care, după unii muzicologi, era pentatonic iar după alţii s-ar fi organizat în scări heptatonice.

Muzica era însoţită şi de dans, constituind forme sincretice de manifestare artistică. Dansul se practica în ritualuri religioase, ceremonii funebre, la banchete, sărbători sau alte ocazii. Pe lîngă izvoare literare, cu privire la dansuri rituale ne stau mărturie şi descoperirile arheologice.

CREDINŢELE ŞI DIVINITĂŢILE

Strabo ne spune că „bizuindu-se pe întreaga istorie a geţilor, în neamul lor rîvna pentru cele divine a fost un lucru de căpetenie". Nu este deci de mirare că despre religia geto-dacilor s-a scris foarte mult. Au comentat-o autorii antici începînd cu Herodot şi terminînd cu cei bizantini dar au făcut-o mai cu seamă învăţaţii moderni pe parcursul a trei secole. S-au purtat şi se mai poartă încă discuţii în contradictoriu pe baza textelor antice. În ultima vreme însă la contribuţia au fost puse descoperirile arheologice mai vechi sau cele mai recente. S-a dovedit că arta geto-dacică este departe de a fi nonfigurativă şi că există o bogată iconografie înscrisă pe obiecte de aur, argint ori ceramică legată direct de religie. Descifrarea acesteia se poate face cu ajutorul textelor literare. Coroborarea şi confruntarea amănunţită a celor două categorii de izvoare are darul să lămurească problema atît de încurcată şi de controversată, cea a religiei geto-dacice. O asemenea cercetare arată că religia geto-dacilor este una obişnuită la popoarele indo-europene fără să aibă nimic ieşit din comun, fără a se deosebi, în liniile ei generale, de cea grecească, romană, celtică sau de cea a germanilor, pentru a aminti doar cîteva neamuri din marea familie a indo-europenilor.

Dintre numeroasele păreri exprimate se poate reţine că s-au conturat trei opinii principale: una care consideră religia geto-dacică monoteistă, o a doua care vede în ea o religie dualistă în sens iranian şi, în sfîrşit, a treia care susţine politeismul ei. Cercetările recente au dovedit, fără putinţă de îndoială, că religia geto-dacilor a fost politeistă, panteonul lor cuprinzînd mai multe divinităţi în frunte cu un zeu şi o zeiţă supremă, la care se adaugă un zeu al războiului, unul al soarelui, o divinitate ocrotitoare a vetrei şi a casei, un zeu al sănătăţii, unul al focului şi al metalelor şi foarte probabil, încă mulţi alţii.

Divinităţile geto-dacice au fost antropomorfizate, cel puţin din sec. 5—4 î.e.n. dar, din păcate, la covîrşitoarea lor majoritate nu cunoaştem numele sub care erau ei adoraţi. Marele Zeu s-a putut numi Gebeleizis ori Nebeleizis. El este fără îndoială un zeu suprem de tipul lui Zeus ori al lui Jupiter. În stăpînirea lui intrau atît cerul cît şi pămîntul, viii şi morţii. Atunci cînd este reprezentat „in majestate", pe tron, este însoţit de vultur (simbol al cerului) şi de şarpe (simbol al pămîntului).

Lipsa izvoarelor scrise ne împiedică să cunoaştem amănunte cu privire la cultul Marelui Zeu, a felului cum şi-l imaginau strămoşii noştri. Credinţele geto-dacilor în legătură cu Marele Zeu nu vor fi fost prea deosebite de ale grecilor şi romanilor pe care le cunoaştem. Diferite au putut fi însă practicile de cult. În cele ale geto-dacilor, focul a deţinut un loc de frunte.

Atribuţii chtoniene avea şi Marea Zeiţă care este însoţită în iconografia geto-dacă de şarpe şi cervidee. Izvoarele literare trec cu totul sub tăcere existenţa Marii Zeiţe, cu excepţia menţionării „Zalmoxi nume de zeiţă" în Lexiconul Sudas, care ar putea sugera că Zalmoxis ar fi avut un pandant feminin, ceea ce nu este exclus într-o anumită perioadă cînd cultul zalmoxian se răpîndise şi numele se suprapusese peste cel al Marelui Zeu. Este neîndoielnic că geto-dacii au venerat încă de foarte timpuriu o zeitate feminină legată de pămînt, de fertilitate şi că această divinitate în epoca romană va fi identificată cu Junona ori cu Libera în cuplul Liber-Libera. Marea Zeiţă a geto-dacilor îşi găseşte paralelă în lumea tracilor de sud. Este vorba de Bendis, asemănătoare cu Cibelle şi asimilată uneori cu Artemis, Selene, Hecate ori Persephona, zeiţă a căsătoriei şi fecundităţii, protectoare a femeilor, a fetelor de măritat, zeiţă a lunii, a vînătorii, protectoare a animalelor.

Geto-dacii cinsteau apoi un zeu al războiului al cărui nume nu-l cunoaştem. De asemenea nu cunoaştem numele sub care ei venerau soarele. Este însă neîndoielnic că geto-dacii încă de timpuriu aveau un zeu al soarelui, aparte de Marele Zeu, în atributele căruia intrau şi elementele urano-solare.

Zeul sănătăţii de genul lui Aesculap se pare că a purtat numele de Darzos (Derzelas, Derzis) dacă nu este cumva vorba de un epitet şi nu de însuşi numele zeului. Aceeaşi este situaţia şi în cazul unei alte divinităţi, Debatopeios (Dabatopienos) corespunzînd lui Hefaistos din mitologia greacă, menţionat în inscripţii greceşti. Chiar dacă numele nu sînt cele reale, cert rămîne faptul că geto-dacii venerau o divinitate ocrotitoare a sănătăţii şi una de genul lui Hefaistos. Se pare că ei aveau un cult al vetrei şi al focului şi chiar o divinitate în atribuţiile căreia intrau acestea. De asemenea au fost venerate divinităţi protectoare ale casei şi animalelor. O altă divinitate se pare că s-a numit Eitiosaros, teonim menţionat într-o inscripţie în legătură cu care nu se pot face precizări.

Un moment deosebit de important în evoluţia religiei geto-dacice îl reprezintă apariţia

doctrinei zalmoxiene. Zalmoxis, personaj istoric, pune bazele unei credințe în nemurire, a unor practici inițiatice și unei religii de tip mistere. Această religie este îmbrățișată de către preoțime și de nobilime, în frunte cu regele. Ea își face apariția înainte de epoca în care a trăit Herodot și se presupune că ar fi vorba de sec. 7—6 î.e.n. cînd este posibil să fi început și antropomorfizarea divinităților.

Doctrina zalmoxiană l-a impresionat pe Herodot iar sursele lui de informare cu privire la geto-daci proveneau din zone geografice dominate de doctrina pitagoreică și de aceea face legătura între Zalmoxis și Pythagoras. Zalmoxianismul își găsește bune paralele în doctrina orfică și cea pitagoreică fără a se identifica însă cu nici una dintre ele. Dat fiind faptul că Herodot a consemnat în lungul și celebrul lui excurs doar doctrina zalmoxiană din religia geto-dacică și că relatările autorilor care i-au urmat se bazează pe textul herodotian iar Poseidonios—Strabo a putut fi singurul care pare să fi avut altă sursă referitoare la o vreme de apogeu a preoțimii în frunte cu Marele Preot, a făcut să se creadă că Zalmoxis ar fi fost divinitatea supremă iar cultul lui să reprezinte de fapt religia geto-dacilor. În realitate însă zalmoxianismul este doar un aspect al acesteia, apărut la un anume moment și, foarte probabil, împărtășit doar de vîrfurile societății geto-dacice. El va dispărea o dată cu preoțimea și nobilimea, după cucerirea romană. Zalmoxis se înscrie printre marii reformatori și legiuitori ai antichității, comparat fiind de către autorii antici cu Orfeu Musaios, Zarathustra sau Moise, îmbogățind tezaurul gîndirii antice.

Preoții au jucat un rol important în societatea geto-dacică, comparabil în foarte multe privințe cu cel al druizilor la celți. Ei sînt constituiți într-o corporație în frunte cu preotul suprem care juca un rol deosebit de important. Un asemenea mare preot a fost însuși Zalmoxis despre care Strabo ne spune că îl sfătuia pe rege, lucra în înțelegere cu el și că l-a convins să-l facă părtaș la domnie. Pe vremea lui Strabo funcția de mare preot se instituționalizase și în timpul lui Burebista ea era deținută de către Deceneu, colaborator apropiat al regelui și părtaș la marea operă de unificare a geto-dacilor. Pe vremea lui Decebal se pare că funcția de preot suprem o avea Vezinas. În rîndul preoților au existat anumite congregații, **kapnobotai, ktistai** și **pleistoi**, menționați de izvoarele literare, care practicau asceza și se bucurau de mare cinste fiind „specialiști ai sacrului".

Esența doctrinei zalmoxiene este credința într-o post-existență fericită care se obținea prin inițiere. Inițiații și urmașii lor „nu vor muri, ci vor merge într-un anume loc unde vor trăi veșnic și vor avea parte de toate bunătățile". Această credință într-o post-existență în forme materiale asemănătoare cu cele ale vieții de pe pămînt se întîlnește și la alte popoare printre care se înscriu egiptenii, perșii, celții, germanii etc. dovedind nivelul superior al gîndirii religioase la care au ajuns geto-dacii.

Pe baza tuturor izvoarelor care ne stau la îndemînă astăzi se poate afirma cu îndreptățit temei că geto-dacii au dezvoltat o civilizație și o cultură proprie care stă cu cinste alături de cele create de celelalte popoare ale Europei antice care se găseau pe aceeași treaptă a scării evoluției sociale și că în unele privințe s-a situat în fruntea acestora.

Geto-dacii au fost receptivi la tot ce le era util în civilizațiile și culturile cu care au venit în contact. Influențele străine receptate de pe diverse meridiane au fost preluate creator, s-au grefat pe vechiul fond autohton cu vechi tradiții. Nici într-un domeniu nu poate fi vorba de preluări sterile, de o imitare mai mult sau mai puțin izbutită a unei anume civilizații sau culturi. Caracterul original se evidențiază cu pregnanță în toate domeniile. Evoluția firească a civilizației și a culturii geto-dacice în mersul lor ascendent au fost curmate de cucerirea romană. Cele două civilizații și culturi s-au îmbinat, s-au influențat reciproc dînd apoi naștere civilizației și culturii românești.

ION HORAȚIU CRIȘAN ■

O LUME LA ÎNĂLȚIMEA EPOCII

Descoperirile arheologice făcute pe teritoriul țării noastre, cu deosebire în ultimele două decenii, arată că, din cele mai îndepărtate vremuri există dovezi asupra prezenței omului și a comunităților omenești, încă de pe cînd omul se forma prin muncă iar societatea se constituia treptat, treptat. Pe solul patriei noastre au înflorit culturi care stau alături de cele din zona mediteraneană și Europa centrală; este suficient că amintim în acest sens splendida civilizație Cucuteni cu minunata ei ceramică pictată și „Hora" de la Frumușica, dar mai ales cultura Hamangia din Dobrogea și de la Dunărea de Jos, cu renumitul său „Gînditor", descoperit la Cernavodă în anul 1956, o capodoperă a artei neolitice universale. Acum patru milenii se dezvolta pe meleagurile regiunii carpato-danubiano-pontice viața istorică a tracilor, cu o artă și o metalurgie a bronzului dintre cele mai prospere din Europa acelor vremi. Tracii intrau astfel în istoria lumii prin îmbogățirea tezaurului cultural al continentului nostru. Nucleul patriei tracilor a fost ținutul carpato-danubiano-pontic. De aci ei s-au revărsat pînă departe, ajungînd pînă la Troia cea cîntată de Homer și participînd la iureșul care a dus la prăbușirea puterii miceniene și a statului hittit din Asia Mică. În prima jumătate a mileniului I î.e.n. se răspîndise în lumea tracică și fierul, care va determina o rapidă dezvoltare a forțelor de producție. Timp de o mie de ani atelierele tracice, în special cele din Transilvania, dar și cele din zona extracarpatică și din Dobrogea, au produs arme strălucitoare, unelte diverse și podoabe felurite, piese de harnașament etc., dintre care unele sînt adevărate opere de artă. Armele tracice erau renumite și rivalizau cu

cele miceniene prin formă, decor şi eleganţă. Cu aceeaşi pricepere, meşterii traci lucrau şi obiectele de aur şi argint, după cum, din sec. XII-XI î.e.n., ei devin stăpîni şi pe cunoştinţele tehnologice legate, de data aceasta, de metalurgia fierului, care, după opinia lui Fr. Engles „a jucat un rol revoluţionar în istoria umanităţii".

Înainte de mijlocul mileniului I î.e.n. triburile şi uniunile de triburi tracice din zona carpato-danubiano-pontică şi nord-est-balcanică şi-au intensificat legăturile de schimb cu lumea mediteraneană şi cu cea din Asia Mică. În această epocă începe să se manifeste şi influenţa grecească. Pe ţărmul Mării Negre aveau să se înfiinţeze coloniile greceşti Histria, Tomis, Callatis, care vor deveni focare de iradiere a elementelor de civilizaţie superioară, care vor fi asimilate şi transformate de autohtoni, potrivit gustului artistic şi nevoilor lor. Va avea loc o înrîurire reciprocă, dar substratul tracic îşi va păstra structura sa unitară, pe întregul spaţiu unde se vor forma geto-dacii. Pe substratul general tracic se vor forma deopotrivă tracii meridionali şi ramura nordică, aceea a geto-dacilor, cea mai importantă în părţile de sud-est ale Europei.

În aria de locuire a tracilor de nord se cristalizează, în sec. VIII-VII î.e.n., o mare unitate de cultură, pe care arheologii o numesc —, după o uzanţă internaţională —, cultura Basarabi, o localitate în jud. Dolj. Aceasta acoperea o mare arie geografică, al cărei centru se sprijinea tot pe Carpaţi şi pe Dunăre. De pe fondul etno-cultural Basarabi s-au ridicat geto-dacii, poporul care începuse să se constituie ca atare chiar din cursul dezvoltării culturii Basarabi. Geto-dacii formau — încă de la început — o puternică entitate etnică, lingvistică, economică şi — în vremea lui Burebista — politică. Şi pe plan spiritual, geto-dacii se manifestau tot în cadrul aceleiaşi mari unităţi etno-culturale. Ei locuiau pe întreaga arie dintre pantele de nord ale Balcanilor (Haemus, Stara Planina), Carpaţii Păduroşi — la nord, litoralul de vest şi de nord al Pontului Euxin şi Tyras (Nistru) — la est şi Dunărea mijlocie şi Morava spre vest şi sud-vest. Pe această întinsă vatră, geto-dacii vor crea o civilizaţie materială şi spirituală superioară aceleia a neamurilor învecinate. Tot pe această vatră va avea să se petreacă, diferenţiat, procesul romanizării, al sintezei daco-romane şi al naşterii, astfel, a poporului român.

În istoriografia străină a circulat părerea că geto-dacii nu ar fi traci, ci germani, celţi sau slavi. De asemenea, s-a vorbit mult — chiar şi la istoricii români — că geto-dacii sînt de origine balcanică şi că au trecut la nord de Dunăre după jumătatea sec. V î.e.n. O asemenea concepţie a fost posibilă din cauza lipsei izvoarelor scrise ale antichităţii privind pe geto-daci. Întrucît istoricul grec Herodot — „părintele istoriei", cum a fost numit, pe dreptate — amintea pe geţi numai la sud de Dunăre (Istru), unde s-ar fi învecinat cu sciţii — s-a tras concluzia greşită că geţii ar fi „emigrat" sau s-ar fi „strămutat" la nord de Istru în perioada de după 514 î.e.n., cînd Herodot relatează campania lui Darius I împotriva sciţilor şi lupta geţilor pentru apărarea libertăţii şi independenţei lor. Descoperirile arheologice infirmă părerea lui Herodot privind prezenţa geţilor pe Dunăre şi ele documentează, în mod concret, locuirea geţilor între Balcani, Carpaţi şi Nistru încă din sec. VII î.e.n., iar prin înaintaşii lor traci, din vremuri imemoriale.

Geţii şi dacii erau unul şi acelaşi popor, de esenţă etnică tracică şi vorbind aceeaşi limbă, cea tracică. La Trogus Pompeius găsim precizarea că „dacii sînt de aceleaşi neam cu geţii" şi că sînt „o mlădiţă" a acestora, iar Strabo — contemporan, în parte, cu Burebista — arată că „dacii vorbesc aceeaşi limbă cu geţii", cea tracică. Pliniu cel Bătrîn vorbea de geţii „pe care romanii îi numesc daci". De la acelaşi Strabo avem ştirea că „geţii sînt cei care se întind spre Pont şi spre răsărit, iar dacii cei care locuiesc în partea opusă, spre Germania şi izvoarele Istrului", subliniind prin aceasta deosebirea doar teritorială dintre geţi şi daci. Termenul de daci apare prima dată la Caesar, cuceritorul Galiei, iar acela de Dacia la Tacit şi Agrippa, iar acela de geto-daci, de daco-geţi şi traco-geţi este un termen modern, pentru a scoate în evidenţă unitatea etnică şi originea tracică a geţilor şi a dacilor. Intrarea în lumina istoriei mai devreme a geţilor se datoreşte apropierii lor de lumea grecească şi condiţiilor istorice şi geografice specifice. Implicarea geţilor în evenimentele legate de campania lui Darius din 514 î.e.n. a fost determinată de interesele statului persan de a-şi extinde stăpînirea şi asupra cetăţilor greceşti de pe litoralul vestic şi nordic al Pontului Euxin şi asupra neamurilor din interior, în speţă tracii meridionali, geţii şi sciţii. Geţii intrau astfel în cadrul istoriei universale antice încă din sec. VI î.e.n. De fapt, însăşi dezvoltarea social-economică, politică şi militară a geţilor a cunoscut un ritm mai viu decît acela al populaţiei din zona intracarpatică. Dacă privim mai îndeaproape documentarea arheologică actuală, datînd de după 550 î.e.n., se poate uşor observa că s-a petrecut o inegalitate în ritmul dezvoltării societăţii din aria carpato-danubiano-pontică şi nord-est-balcanică, că acest ritm s-a accelerat în sud-estul României şi în Bulgaria de nord, adică acolo unde izvoarele antice amintesc pe geţi şi unde izvoarele arheologice vin să confirme o atare diferenţiere, care a cuprins deopotrivă şi zona getică de la est de Carpaţi.

Procesul cristalizării civilizaţiei geto-dace a durat relativ mult, printr-o neîncetată dezvoltare a fondului străvechi, tracic, de milenară tradiţie, care a dăinuit în toată epoca geto-dacă, daco-romană şi a răzbătut în fiinţa poporului nostru şi — într-o măsură mai mică — şi în aceea a unor popoare din Balcani, venite aci mai tîrziu.

Documentarea arheologică dobîndită prin săpături efectuate în ultimele trei decenii pe întreg teritoriul patriei noastre a îmbogăţit considerabil cunoştinţele noastre cu privire la cultura materială şi spirituală a geto-dacilor. Economia lor se baza îndeosebi pe agricultură şi creşterea animalelor, la care se adăugau meşteşugurile felurite şi comerţul. În zonele bogate în sare, exploatau acest important şi atît de necesar element ce lua şi calea comerţului. În jurul salinelor s-au înfiripat puternice centre economice, politice şi militare. Aşa a fost centrul Buridava din jurul bogatelor saline de la Ocnele Mari şi Ocniţa din judeţul Vîlcea,

unde va fi fost, probabil, una dintre rezistențele lui Burebista, dacă nu chiar prima. Pe măsură ce s-au îmbogățit cunoștințele tehnologice și s-au diversificat uneltele, s-au răspîndit brăzdarul de fier și cuțitul de tăiat brazda, cele două unelte principale ale plugului, care au mărit randamentul muncii în cultivarea pămîntului. Dacii au folosit un singur tip de brăzdar de plug, format dintr-o bară de fier, lățită la un capăt și cu cîrlig la cel superior, ce urma să fie fixat în lemn. Asemenea brăzdare, de tip dacic, au fost descoperite în multe așezări și cetăți geto-dace: Poiana, Bîtca Doamnei, Brad, Răcătău, Popești pe Argeș, Ocnița-Buridava, Grădiștea Muncelului, Cetățeni etc. La nord de Dunăre acest tip de plug se răspîndește încă de la începutul sec. II î.e.n., apoi se generalizează pînă în epoca lui Decebal și persistă în perioada stăpînirii romane și chiar în epoca post-romană. Unele depozite de unelte agricole conțin, la un loc, brăzdare de tip dacic și pe cele de tip roman. În asociere cu brăzdare sau izolate, s-au descoperit cuțitele de plug în formă de bară, lățită la capătul-cuțit și îngustată la celălalt capăt, pentru a putea fi fixat în grindeiul plugului. Uneltele folosite în agricultură de către daci sînt foarte numeroase și ele fac dovada unei dezvoltate metalurgii a fierului și a unui nivel superior de cunoștințe. Amintim, în această privință, uneltele: grebla, cunoscută, deocamdată, numai din atelierele incendiate de romani la Grădiștea Muncelului (18 exemplare); sapele (descoperite în mai multe așezări și cetăți); secerile, în număr mare, găsite atît în așezări și cetăți, dar, uneori, și în morminte; coasele, mai puțin frecvente decît secerile; cosoarele, nelipsite din așezările dacice, folosite la curățitul viței de vie, a frunzelor, la altoitul și, uneori, chiar ca armă. Fiecare dintre uneltele amintite cuprind numeroase variante tipologice, cu particularități funcționale felurite. Marele număr al uneltelor agricole și generala lor răspîndire arată preocuparea dacilor în dezvoltarea agriculturii, ca formă principală a economiei.

Tot atît de variate erau uneltele și în meșteșugul tîmplăriei, lemnul fiind la daci materialul de construcție de bază, cît și la obținerea unor unelte de întrebuințare gospodărească obișnuită, curentă. La fortificațiile cu caracter militar sau la construcțiile religioase, — cum erau templele —, se folosea în mare cantitate lemnul. Au existat cetăți cu fortificații numai din lemn și pămînt, cum a fost Buridava dacică din Subcarpații vîlceni. Lemnul era utilizat și la construcțiile de piatră, așa încît dacii și-au sporit mereu gama uneltelor de tîmplărie, cum au fost: toporul, cu operații multiple, de la cele mai simple pînă la dulgherie, avînd, din această multiplă funcționalitate, forme foarte variate; barda, folosită la cioplirea lemnului pentru obținerea unei suprafețe plane; tesla, atît de necesară la obținerea, nu numai a unei suprafețe plane, dar și a jgheaburilor și a scobirii în lemn; ferăstraiele, de la exemplarele mici pînă la joagărul cu lama lată, mult specializat; compasul, folosit nu numai în tîmplărie, ci și în făurărie și alte preocupări; cleștele de scos cuiele; dălțile, cele mai frecvente, cu folosire curentă; cuțitoaia, mai rar folosită și mai puțin întîlnită, fiind o unealtă de finețe și de aceea erau și importate; sfredele, destul de frecvente (s-au descoperit la Grădiștea Muncelului, Ocnița-Buridava, Bîtca Doamnei, Costești etc.); rindele, pile, răzuitoare etc.

Apărarea libertății și a teritoriilor ocupate de ei a necesitat și făurirea, în ateliere proprii, a armelor necesare. Au fost descoperite destul de multe arme defensive, arme ofensive (lănci, sulițe, vîrfuri de săgeată, săbii curbe — sica-ae, cuțite de lovit etc.), dar și arme romane, importate și folosite de daci, cum apar și pe Columna Traiană. De altfel, izvoarele antice menționează prezența la curtea regelui Decebal a instructorilor militari romani, care vor fi inițiat pe daci în mînuirea unor arme și mașini de război romane.

Atelierele metalurgice dacice asigurau toate uneltele de care era nevoie în buna desfășurare a diverselor îndeletniciri, mai ales a celor legate de viața economică. Se cunosc — în afară de cele amintite, pe scurt, mai înainte — unelte pentru exploatarea pietrei și a sării. Sarea era atît de necesară creșterii animalelor și va fi intrat în circuitul comercial sud-dunărean, întrucît în Peninsula Balcanică nu se găseau zăcăminte de sare. La Ocnița-Vîlcea au fost descoperite și unelte speciale pentru exploatarea sării și sfărîmarea blocurilor („drobului") de sare. Se petrecuse, deci, o specializare a uneltelor, destul de avansată, dacă ținem seama de numeroasele variante ale fiecărei unelte. Se poate spune că stadiul de dezvoltare a metalurgiei fierului la geto-daci era cu mult mai înaintat față de acela al popoarelor vecine și, în anumite privințe, chiar față de celți, de la care dacii, desigur, au împrumutat unele tipuri de unelte, cum ar fi foarfecele și, probabil, pintenii, pe care și romanii i-au luat de la celți. În genere însă se poate afirma că metalurgia fierului la geto-daci se datorește unui proces local. Descoperirile arheologice și studiile cu privire la problema apariției și răspîndirii metalurgiei fierului în regiunea carpato-dunăreană și pontică au arătat că exploatarea minereurilor de fier și reducerea acestora începuseră aci încă din sec. XII î.e.n. și că perfecționarea acestora a progresat fără încetare, în așa fel încît în vremea lui Burebista obiectele de fier nu lipseau nici din cea mai modestă colibă. La Cireșu, jud. Mehedinți, la Doboșeni, Mădăraș și Șercaia din Transilvania au fost descoperite cuptoare de redus minereurile de fier și de prăjit a acestora. Deși cercetările de teren trebuie să continue, totuși, în prezent, se cunosc mai multe localități și puncte unde existau zăcăminte de fier, unele chiar în ținutul impunătoarelor cetăți dacice din munții Orăștiei. Atelierele metalurgice legate de exploatarea minereurilor locale și de nivelul mereu mai ridicat al cunoștințelor tehnologice, de care dădeau dovadă făurarii autohtoni, produceau din ce în ce mai multe unelte și arme cerute de nevoile sporite ale societății geto-dace, cu cît se apropia de epoca lui Burebista și Decebal.

O altă ramură de activitate și un aspect caracteristic al civilizației geto-dace îl constituie olăritul. Acesta a devenit un meșteșug propriu-zis în epoca a doua a fierului, adică în epoca geto-dacică, datorită introducerii și generalizării roții olarului, una dintre marile invenții ale antichității, care a transformat meșteșugul casnic al olăritului într-un meșteșug

propriu-zis. Cercetările mai recente au arătat că geto-dacii au început să cunoască roata olarului încă din sec. VI-V î.e.n. Unele descoperiri arheologice din Transilvania și Oltenia fac dovada unei atari folosiri a acestei invenții. Cu mulți ani în urmă arătasem că, la Cernavodă, Alexandria și Bălănești (jud. Olt) se descoperise o ceramică lucrată la roată de către localnici. În prezent se cunosc mai multe localități unde au fost descoperite vase la roată. Cele mai numeroase — datînd din sec. VI și V î.e.n. — se găseau între Balcani, Dunăre și mare. Teritoriul Dobrogei a fost totdeauna o punte de legătură între sud și nord, Dobrogea integrîndu-se în marea unitate a Daciei străvechi. O dată cu generalizarea roții olarului s-a îmbogățit însuși conținutul culturii geto-dacilor, repertoriul de forme sporind cu noi tipuri de vase, luate după prototipuri grecești și mai tîrziu romane. Totuși ceramica lucrată la roată se sprijină în principal pe formele de vase tradiționale, autohtone. Amintim aci cana bitronconică și cu o toartă supraînălțată și fructiera cu picior și frumos ornamentată, cu motive decorative pictate în culoare roșie-brună. Dacii au avut o ceramică pictată originală, cu motive decorative care aveau un caracter geometric, de veche tradiție tracică. Tot locală este și ceramica pictată cu motive florale și zoomorfe, uneori combinate cu cele geometrice, pe care le întîlnim și în arta argintului la geto-daci, cît și pe unele obiecte de fier, ca cele descoperite la Grădiștea Muncelului.

Dacii au dezvoltat o artă a argintului, cu deosebire în secolul I î.e.n. și în secolul următor. Pe întregul teritoriu al Daciei au fost descoperite importante tezaure de argint, care cuprindeau podoabe de tot felul sau vase: brățări, terminate cu protome de șarpe, inele, coliere, cercei, cingători, paftale, lanțuri împletite etc. Numărul podoabelor a început să sporească în sec. I î.e.n., cînd argintul, ca materie primă, era procurat din topirea monedelor de argint geto-dace. Acestea s-au răspîndit pe întregul teritoriu locuit de geto-daci și formează una dintre caracteristicile esențiale ale civilizației lor. Spre începutul sec. I î. e.n., moneda tradițională dispare și locul ei este luat de moneda dacică de tip republican roman, care a cunoscut o răspîndire excepțional de mare, ceea ce dovedește prospera viață economică a dacilor din ultimele două secole dinaintea cuceririi Daciei de către romani, în 106 e.n. Cele peste aproximativ 25 000 monede de acest tip fac dovada, nu numai a puternicei entități economice în vremea lui Burebista și Decebal, dar și a strînsei legături cu circuitul economico-comercial universal al timpului, care era cel roman. Meșterii daci erau stăpîni și pe cunoștințe tehnologice superioare, cum era încrustarea cu argint și aur a unor obiecte de fier, psahiile (partea laterală a unei zăbale) de la Ocnița și cea de la Bîtca Doamnei (Piatra Neamț).

Atît cît întrezărim în prezent din puținătatea izvoarelor literare ale antichității și din descoperirile arheologice și numismatice, ne dăm seama că dezvoltarea economică și unitatea de structură a Daciei preromane au avut consecințe însemnate asupra organizării societății geto-dace. Încă din epoca bronzului și a primului fier (Hallstatt) se petrecuse o structurare a societății, constituindu-se o aristocrație tribală și unional-tribală, și în special o aristocrație militară. Procesul restructurării sociale s-a adîncit mereu, desprinzîndu-se și unele vîrfuri ale societății din relatările lui Dio Chrisostomul, contemporan cu Decebal și împăratul Traian, aflăm că pătura importantă a societății o formau nobilii, care în limba traco-dacică se numeau **tarabostes**, iar în limba latină **pileati** (pileus sau pilleus, căciulă țuguiată), așa cum ne apar ei pe Columna Traiană, pe monumentul de la Adamclisi și pe alte monumente antice. Din mijlocul acestei aristocrații se ridicau regii și marii preoți. Masa cea mare a populației o formau așa-numiții în limba latină (nu se cunoaște termenul dacic) **capillati** sau **comati** (cei cu părul în plete, căzînd pe umăr), care erau oameni liberi, neconstituind o pătură privilegiată care să exploateze pe alții. Societatea geto-dacă ni se înfățișează — chiar și în timpul războaielor daco-romane din 101—102, 105—106 e.n. — ca o societate solidară, care nu a cunoscut sclavagismul. Realizarea celui mai puternic și independent stat dac sub conducerea lui Burebista și apoi a regelui erou Decebal și încordarea eroică pentru apărarea independenței și libertății — plastic redată în toată măreția ei pe Columna Traiană — reflectă tocmai această structură unitară a societății dacice din timpul celor două mari personalități istorice.

Descoperirile arheologice și hărțile întocmite pe baza lor arată că în toată aria de locuire a geto-dacilor există numeroase așezări — deschise sau fortificate — și cetăți întărite. Ele erau centre economice, politice, militare și religioase. În limba dacă se numesc **dava — davae**, pentru care autorii greci au folosit termenul de **polis-poleis**, cum sînt menționate în legătură cu evenimentele petrecute la Dunărea de Jos încă la sfîrșitul sec. IV î.e.n., privind lupta geților în timpul lui Dromichaites împotriva regelui Traciei, Lisimach. Aceste centre, deși nu pot fi comparate întru totul cu orașele grecești și romane, ele reprezentau totuși nuclee de viață socială organizată și concentrată, jucînd un rol important în viața băștinașilor. De aceea și romanii, după cucerirea Daciei în 106 e.n., vor păstra multe toponime dacice, ca: Buridava, Drobeta, Apulum, Sarmizegetusa, Napoca etc. Geograful Claudiu Ptolemeu din Alexandria nota peste 40 asemenea centre în Dacia. Deși el scria în sec. II e.n., relatările lui se refereau însă la realități din Dacia preromană. În general, aceste centre nu aveau aspect de oraș propriu-zis, dar în interiorul lor se găseau monumente și construcții impunătoare, orînduite după anumite principii de „urbanistică". De fapt, toate **davae**-le aveau un rol, care depășise în general stadiul sătesc și tribal, mai ales dacă ne referim la statul dac din vremea lui Burebista și Decebal. Unele cetăți erau fortificate numai cu palisade sau val de pămînt, avînd doar funcțiunea de garnizoană sau de refugiu al populației din împrejurimi. În schimb, **Sarmizegetusa Basileion** (Regia), cum numește Ptolemeu capitala statului lui Decebal, reprezenta un complex arhitectural de toată importanța și măreția.

Geto-dacii au cunoscut o arhitectură civilă, una militară și alta religioasă. S-a păstrat tradiția epocii bronzului și a primului fier, multe așezări avînd ca fortificații un val (sau două,

uneori şi mai multe) de pămînt, un şanţ de apărare şi, de regulă, palisadă. „Miezul" valului de pămînt era adesea din pietre de rîu sau pămînt ars. Arhitectura militară va dobîndi în sec. I î.e.n. şi în sec. I e.n. o dezvoltare excepţională, o dovadă a înaltului nivel al civilizaţiei. În regiunile de munte se ridică cetăţi de piatră impunătoare. Cele mai bine cunoscute sînt cele din munţii Orăştiei: Sarmizegetusa, Costeşti, Piatra Roşie, Blidaru, la care se adaugă cele de la Piatra Craivii (lîngă Alba Iulia), Căpîlna, Tilişca etc., şi cea de la Bîtca Doamnei (Piatra Neamţ). Nu trebuie pierdut din vedere că dacii au ridicat şi impunătoare cetăţi de lemn şi pămînt, cum este cea de la Ocniţa din Subcarpaţii vîlceni, unde a fost localizată vechea Buridavă dacică, pe baza unor inscripţii de epocă, făcute pe fragmente ceramice. Aceasta avea o acropolă şi trei terase, înconjurate toate de „zid" de lemn şi pămînt, cu o grosime de peste 3,50 m. La cetatea de la Costeşti s-au folosit deopotrivă zidurile de piatră şi valul de pămînt cu palisadă; cetatea dispunea şi de mai multe bastioane, unele în interiorul incintei de piatră, altele în exterior. Cetatea de la Sarmizegetusa cuprinde o suprafaţă de 3 ha; ea se află la altitudinea de 1200 m; zidurile cu lăţimea de 3—3,20 m. Zidurile cetăţilor de piatră erau din blocuri fasonate şi aveau două paramente; între acestea se punea piatră sfărîmată şi pămînt bătătorit formînd emplectonul. În acelaşi fel au fost şi „zidurile" cetăţii de la Buridava. Cetăţile dacice de piatră — dar şi cele de lemn — aveau un caracter monumental, impresionant, ele făceau parte dintr-un sistem defensiv, deosebit de bine conceput în vremea lui Decebal. Ceea ce impresionează pe cercetător şi pe cel care le vizitează este complexitatea mijloacelor de apărare: ziduri de incintă, bastioane, turnuri de veghe şi apărare, terase şi platforme de luptă, valuri de pămînt, palisade etc. Deşi era integrată în sistemul general defensiv, o cetate dacică dispunea şi de mijloace proprii de apărare, în cazul că ar fi fost izolată de restul cetăţilor. Dacii au ştiut să folosească terenul în chipul cel mai corespunzător apărării. Aceasta s-a văzut şi în timpul războaielor daco-romane, cînd romanii au trebuit să cucerească — după cum spun izvoarele antice —, înălţime cu înălţime fortificată.

Monumentele de arhitectură civilă se asociază în general cu cele de caracter militar şi religios. În unele cetăţi mai mari există „palate" ale căpeteniilor sau „turnuri-locuinţă".

Arhitectura religioasă este documentată de o serie bogată de monumente. S-a păstrat şi de data aceasta tradiţia anterioară, dar sînt unele influenţe elenistice. Este vorba de seria sanctuarelor care, după planul lor, se împart în două categorii: temple patrulatere şi temple rotunde. Sanctuarul patrulater avea coloseul de piatră sau de lemn, care formau în general aliniamente. Asemenea sanctuare aveau acoperiş, cum au dovedit-o cercetările mai recente, infirmîndu-se părerea celor care socoteau că nu aveau, ceea ce ar fi o aberaţie, dacă ţinem seama şi de faptul că ele se aflau în regiuni muntoase la mari altitudini. Cele două tipuri de sanctuare nu erau ridicate unor divinităţi deosebite şi au fost din aceeaşi vreme. Merită să amintim aci marele sanctuar rotund de la Sarmizegetusa, cu diametrul de 29,40 m şi prevăzut cu două cercuri de blocuri de andezit şi un cerc de stîlpi (coloane) groşi, de lemn. În interior se află o încăpere absidală. Unii cercetători au pus acest templu rotund în legătură cu existenţa unui calendar al dacilor. Problema rămîne încă deschisă. Arhitectura militară şi religioasă s-a format într-un cadru organizat, sub autoritatea unor personalităţi, ca Burebista şi Decebal. Impresionantele monumente de piatră — şi cele de lemn şi pămînt — dau măsura puterii politice, militare şi economice a geto-dacilor. Dezvoltarea vieţii economice şi a forţelor de producţie în toate ramurile de activitate a determinat o progresivă perfecţionare a organizării sociale. Chiar înainte de cristalizarea civilizaţiei geto-dace se ajunsese — aşa cum arată descoperirile arheologice — la prezenţa unor uniuni tribale, cu o aristocraţie bine documentată. Izvoarele scrise ale antichităţii nu menţionează aceste vechi formaţiuni unional-tribale; abia la sfîrşitul sec. VI-lea î.e.n., prin relatările lui Herodot privind lupta geţilor împotriva armatelor persane, în 514 î.e.n., putem deduce că geţii aveau o organizare politico-militară superioară şi o aristocraţie militară. Fără îndoială că premisele unei atari organizări erau mai vechi. Splendidele tezaure de aur şi argint de la Băiceni — Iaşi, Craiova şi inventarele mormintelor „princiare" de la Agighiol — Tulcea, Peretu — Teleorman şi coiful de aur de la Poiana — Coţofeneşti — Prahova, care datează din prima jumătate a sec. IV î.e.n., atestă prezenţa în această vreme a vîrfurilor aristocraţiei formate, evident, după o lungă dezvoltare social-economică; ele se bucurau de o poziţie deosebită în societate şi de o viaţă de fast. Din rîndul acestor vîrfuri aristocratice se ridicau căpeteniile — **basileii** — uniunilor de triburi. În acest sens trebuie să înţelegem inscripţia de pe monedele descoperite în Dobrogea, care au **Basileos Moskonos** (cu litere greceşti, la genitiv). Numele lui Moskon a fost asociat — fie chiar numai ipotetic — cu acela al anonimului **„rex Istrianorum"** („rege al Istrianilor", al geţilor de la Dunăre — Istros), care se afla, la 339 î.e.n., în fruntea unei puternice formaţiuni politice şi militare capabile să oprească pătrunderea violentă a sciţilor în Dobrogea, sub regele lor Atheas, care a fost silit să ceară ajutorul lui Filip al II-lea, regele Macedoniei. Moartea regelui get a îngăduit sciţilor să treacă la sud de Dunăre, dar intervenţia rapidă a lui Filip II a pus capăt pătrunderii sciţilor iar regele Atheas şi-a găsit moartea pe solul get. Intervenţia lui Filip II inaugura acţiunea politică şi militară macedoneană la Dunărea de Jos, pe care urmaşii lui o vor continua. În 335 î.e.n. Alexandru Macedon, ajuns rege al Macedoniei, face o expediţie împotriva tribalilor şi a geţilor de la Dunărea de Jos, trecînd fluviul — aşa cum spun izvoarele antice — într-o noapte, folosind luntre scobite în trunchi de copac (monoxile). Trecuţi pe malul stîng, ostaşii macedoneni au fost nevoiţi să culce grîul ca să poată înainta, cum spune Ptolemeu al lui Lagos, care însoţea pe regele macedonean. Tot de la acesta aflăm că oastea geţilor era formată din 4 000 călăreţi, din 10 000 de pedestraşi, o puternică oaste pe care o avea uniunea tribală getică din stînga Dunării, unde pentru prima dată era semnalată de un izvor scris prezenţa geţilor,

dar unde descoperirile arheologice o documentează înainte de jumătatea mileniului I î.e.n. Izvorul vorbește și de o cetate a geților, care a trebuit să fie părăsită și din care macedonenii au luat o bogată pradă.

Geții de prin sudul Moldovei aveau să-și măsoare forța lor militară, la 326 î.e.n., cînd generalul Zopyrion pierea împreună cu întreaga sa oștire de 30. 000 ostași.

În jurul anului 300 î.e.n., în fruntea unei mari uniuni tribale getice de la Dunărea de Jos se găsea Dromichaites. Acesta a înfrînt în două rînduri armata macedoneană din vremea lui Lisimach, regele Traciei, luînd prizonier, în prima luptă, pe fiul acestuia, Agatocles, iar în a doua luptă (282 î.e.n.) pe însuși regele, care trecuse Dunărea cu o oaste însemnată. El a fost luat prizonier împreună cu toți ostașii săi.

Cît privește istoria politică și militară a geto-dacilor după Dromichaites, izvoarele antice sînt foarte sărace. Ținînd seama însă că celții — în iureșul lor spre Balcani — nu au atins teritoriul get de la Dunărea de Jos, înseamnă că formațiunea getică unional-tribală condusă pînă către 280 î.e.n. de către Dromichaites a continuat să dăinuiască, oprind aci năvala celților.

În sec. III î.e.n. este amintit un basileu-rege get, în nordul și nord-vestul Dobrogei — Zalmodédikos, iar în jurul anului 200 î.e.n. Rhemaxos, ambii protectori ai cetăților grecești de pe litoralul getic. Tot cam pe la 200 î.e.n. izvoarele antice menționează pe regele Oroles, în luptă cu bastarnii germanici pătrunși în ținutul de răsărit al lumii getice.

În cadrul uniunilor tribale, de tipul democrațiilor militare, se simțea necesitatea lărgirii acestui cadru strîmt, pe măsura dezvoltării neîncetate a forțelor de producție și intensificării schimburilor comerciale pe bază de monede, atît cu negustorii greci și romani, dar și pe piața internă. Procesul contopirii uniunilor tribale mai mărunte se oglindește în micșorarea monedelor tradiționale geto-dace și apoi în dispariția acestora în primele decade ale sec. I î.e.n. și înlocuirea lor prin moneda dacică de tip republican roman. Creșterea productivității diverselor meșteșuguri și a exploatării zăcămintelor de sare, cît și sporirea legăturilor comerciale cereau forme politico-economice și militare mai largi, care să corespundă dezvoltării societății geto-dace după trecerea de pragul dintre sec. II și I î.e.n., în care vîrfurile aristocrației să poată juca un rol din ce în ce mai însemnat. În sec. II î.e.n. civilizația geto-dacă se cristalizase definitiv, cu elementele sale de structură unitară, fundamentale, pe întreaga arie locuită de geto-daci. În sec. I î.e.n. ea va dobîndi și un alt element esențial, de structură unitară, pe cel politic. În prima jumătate a acestui secol se va crea de către Burebista primul stat centralizat și independent, cuprinzînd întreaga lume geto-dacă, de la nord de Haemus (Stara Planina) pînă în Carpații Păduroși și de la Tyras (Nistru) pînă în Europa est-centrală. Burebista se va găsi în fruntea acestei puternice formațiuni politice aproximativ 4 decenii (80 — 44 î.e.n.). Apariția pe scena istoriei din aceste părți ale Europei a unei mari personalități, cum a fost Burebista, trebuie privită ca rezultatul unei milenare dezvoltări a traco-geto-dacilor. El a fost exponentul unei societăți — și al unei aristocrații — care atinsese un înalt nivel de dezvoltare în toate compartimentele vieții materiale și spirituale. Burebista apare pe fundalul unei bine structurate unități etnice, lingvistice, de cultură, economice și spirituale. Burebista va imprima acestei multilaterale unități și o pecete de unitate politică, punînd bazele unei tradiții statale ce va dăinui pe meleagurile Daciei străvechi și la poporul român — născut pe această vatră — pînă în zilele noastre. În statul lui Burebista vor fi cuprinse și cetățile grecești de pe litoralul Mării Negre, de la Apollonia (Sozopol, în Bulgaria) pînă la Olbia (la gurile Bugului). Spre vest, Burebista a desființat centrele celților, iar între Carpați și Nistru pe acelea, întîrziate, ale bastarnilor. Istoricul Strabo spune despre Burebista: „Ajungînd în fruntea neamului său, care era istovit de războaie dese, getul Burebista l-a înălțat atît de mult prin exerciții, cumpătare și ascultare de porunci, încît în cîțiva ani a creat un stat puternic și a supus geților aproape pe toți vecinii. Ba a ajuns să fie temut și de romani...". Nu putem ști de unde a început unificarea geto-dacilor în cadrul unui stat centralizat, dar putem spune că statul condus de Burebista reprezintă un moment de cea mai mare importanță pentru istoria poporului nostru și a Europei sud-estice. Burebista dispunea de o forță militară remarcabilă, el putînd ridica o armată de 200 000 de ostași dacă este să credem pe același istoric Strabo. El a dus o politică împotriva Romei, căutînd să țină cît mai departe pe romani. De aceea a dus tratative cu Pompeius, rivalul lui Caesar, și a încheiat cu el înțelegeri, ca între doi șefi de stat independenți și suverani, așa cum va face și Decebal în tratativele cu împărații Domițian și Traian. Chiar numai faptul inițierii și ducerii de tratative cu state puternice, ca cel roman, dovedește că statul geto-dac din vremea lui Burebista și Decebal se bucura de un prestigiu recunoscut, de putere militară, autoritate și independență.

După ce Burebista a ieșit de pe scena istoriei, statul întemeiat de el s-a împărțit la început în patru părți, apoi în cinci, dar tradiția generală statală s-a păstrat. Într-una dintre aceste microformațiuni politice a rămas Deceneu, marele preot din vremea lui Burebista, care se bucura de o autoritate „aproape regală", spun izvoarele. Un alt urmaș al lui Burebista poate fi considerat regele basileu Thiamarcus, atestat de o inscripție descoperită de noi în 1973 la Ocnița — Buridava dacică, jud. Vîlcea.

În epoca lui Decebal (87—106 e.n.), cultura materială și spirituală a dacilor era mai dezvoltată decît în vremea lui Burebista. Băștinașii încorporaseră în mod creator acele elemente de civilizație elenistico-romane care corespundeau intereselor și gustului propriu. Viața economică era prosperă iar schimburile comerciale cu romanii se intensificaseră. Statul dac din timpul lui Decebal era mai bine închegat, dar romanii instalaseră frontiera pe Dunăre. Pericolul roman se făcea din ce în ce mai amenințător. Incursiunile dacilor la sud de Dunăre se întețesc, iar campania trimisă de Domițian sub comanda lui Cornelius Fuscus se termină printr-un dezastru, generalul ro-

man căzînd pe cîmpul de luptă. În anul următor însă romanii învingeau pe daci la Tapae și Decebal devenea rege clientelar al statului roman, după obiceiul pe care romanii îl aplicau și altor state, cărora le plăteau stipendii pentru avantaje economice sau militare. Tratatul de pace din 89 e.n. avea să aducă un răgaz de pace pentru Decebal, care va fi folosit pentru pregătirea armatei și întărirea cetăților, cît și pentru organizarea internă mai potrivită vremurilor grele ce erau de așteptat, și care au și venit, în timpul celor două războaie din 101—102 și 105—106 e.n., cînd dacii au opus o rezistență eroică romanilor, iar la capătul înfrîngerii Decebal a preferat să-și curme viața decît să cadă viu în mîna romanilor. Istoricul roman Dio Cassius ne-a lăsat cel mai complet portret moral al regelui erou Decebal: „Era priceput în ale războiului — scrie istoricul — și iscusit în faptă, știind cînd să năvălească și cînd să se retragă la timp, meșter în a întinde curse, viteaz în luptă, știind a se folosi cu dibăcie de o victorie și a ieși cu bine dintr-o înfrîngere, pentru care lucruri a fost mult timp pentru romani un potrivnic de temut".

După cucerirea Daciei și transformarea ei, în 106 e.n., în provincie romană, cursul dezvoltării istorice în aceste părți ale Europei s-a schimbat. Procesul romanizării, care începuse mai demult la sud de Dunăre, se va adînci mereu, în cadrul Dacoromaniei și se va crea sinteza daco-romană, factorul fundamental al formării poporului român.

Prof. dr. doc. D. BERCIU ■
Directorul Institutului de Tracologie

CONTINUITATEA ÎN SPAȚIUL CARPATO-DANUBIANO-PONTIC DUPĂ CUCERIREA ROMANĂ

Cercetările arheologice, efectuate în ultimele trei decenii, au dat la iveală mărturii grăitoare cu privire la prezența și continuitatea populației autohtone în spațiul carpato-danubiano-pontic, după dramaticele lupte dintre daci și romani din anii 101-102 și 105-106 e.n., care au sfîrșit prin transformarea unei părți din Dacia în provincie romană și dispariția viteazului rege Decebal, care a luptat pentru libertatea și independența poporului său pînă la jertfa supremă.

Vestigiile arheologice descoperite pe întreg teritoriul vechii Dacii infirmă acele teze eronate emise de unii învățați străini (roeslerieni și neoroeslerieni), care susțineau dispariția dacilor în timpul războaielor de cucerire conduse de Traian, de asemenea, evacuarea la sud de Dunăre a întregii populații în vremea împăratului Aurelian, cînd Imperiul roman a părăsit Dacia. Ei creau astfel două viduri demografice, negînd nu numai continuitatea populației dacice, ci și posibilitatea de a fi romanizată. Concluzia lor era clară: dacii fiind dispăruți, procesul romanizării nu a putut avea loc în Dacia și poporul român (a cărui latinitate o recunosc) s-a format la sud de Dunăre și de aici populația românească a imigrat la nord de fluviu în secolele IX-XIII e.n. Asertiunile lor se bazau pe două texte păstrate la doi autori tîrzii, din a doua jumătate a secolului al IV-lea. Este vorba de exagerarea retorică (cum o califică învățatul vienez C. Patsch) a împăratului filozof Iulian Apostatul (**Caesares**, 22,5) care spune că Traian a „nimicit neamul geților" și de Eutropius (VIII, 6,2), care afirmă că Dacia a fost golită de bărbați (**viris**). De asemenea, invocau faptul că daco-romanii nu mai erau menționați în izvoarele literare, după retragerea aureliană, dar treceau sub tăcere realitatea că nici despre imigrarea românilor din sudul Dunării nu vorbește absolut nici un document scris sau de altă natură! Dar admițînd ca juste exagerările lui Eutropius, vedem că el nu spune că Dacia era lipsită complet de populație — **„desertum"** — ci de bărbați (**viris**), desigur apți să poarte armele, dar mai rămîneau copiii, bătrînii și femeile! În ceea ce privește traducerea dată de roeslerieni textului din Iulian Apostatul, notăm că nu este absolută, căci grecescul **exeilon**, corespunde după alți învățați, nu numai lui „am nimicit" ci și lui „am biruit-subjugat". Dar chiar acceptînd traducerea dată de ei, știm că asemenea expresii se întîlnesc și la alți autori antici și în inscripții, cu privire la alte popoare, considerate și ele „nimicite", „distruse" sau „exterminate", cu scopul de a glorifica pe învingător, așa încît, nici un cercetător obiectiv nu pune bază pe asemenea afirmații, cu atît mai mult, cu cît alte texte literare, mai apropiate în timp de epoca lui Traian (amintim pe Cassius Dio), vorbesc numai de înfrîngerea și supunerea dacilor. Chiar Eutropius, într-un alt pasaj (VIII, 2,2) se exprimă mai corect „învingînd pe Decebal el [Traian] a supus Dacia". Și în unele inscripții (CIL, VI, 1444; CIL, XII, 105; Dessau, ILS, 8863) este vorba tot de supunerea dacilor și nu de „nimicirea" sau „extirparea" lor. Același lucru reiese și din legendele unor monede emise de Traian, ca și din unele reliefuri ale Columnei lui Traian de la Roma (scenele LXXVI, CLIV— CLV).

Este limpede că cei care contestau continuitatea românilor pe teritoriul lor de baștină, urmăreau scopuri politice. Lucru este simplu de înțeles, dacă ținem seama că asemenea teze încep să apară tîrziu (la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și în secolul al XIX-lea) o dată cu emanciparea românilor din Transilvania care cereau drepturi egale cu ale celorlalte naționalități conlocuitoare, argumentînd că, ei, românii, sînt autohtoni, urmași ai daco-romanilor și deci cei mai vechi locuitori ai Transilvaniei. Așa se explică și faptul că unii roeslerieni (mai puțin abili) au contestat numai continuitatea dacilor și daco-romanilor în Transilvania. Teoria imigrării devenind astfel instrument politic de combatere a revendicărilor românilor.

Semnificativ în acest sens este ceea ce spunea marele nostru poet Mihai Eminescu: „Dacă se mai iveşte cîte un neamţ singular, care caută să ne aducă de peste Dunăre, nu mai întreba ce zice un asemenea om, ci ce voeşte el" (M. Eminescu, Scrieri politice şi literare, I, Bucureşti, 1905, p. 139).

În prezent, teoria roesleriană şi-a pierdut orice consistenţă, cînd, în Dacia romană, dispunem de numeroase descoperiri arheologice elocvente care arată că nimeni şi nimic nu i-a putut îndepărta pe daci din teritoriul lor de baştină. Vestigii ale dacilor se întîlnesc pe teritoriul provinciilor Dacia (Transilvania, Oltenia şi Banat) şi Moesia (Dobrogea şi zona de nord a Bulgariei) în circa 400 de puncte. Dacii constituiau populaţia de bază în mediul rural din provinciile amintite aşa cum arată cercetările arheologice făcute în aşezări şi necropole la Soporu de Cîmpie (jud. Cluj), Obreja (jud. Alba) şi Slimnic (jud. Sibiu) — în Transilvania, Locusteni şi Daneţ (jud. Dolj) — în Oltenia, cele de la Enisala — în Dobrogea ca să amintim numai cîteva dintre ele. Vestigii ale dacilor se întîlnesc de asemenea în castrele şi aşezările civile ce au luat naştere în apropierea lor, ca şi în centrele urbane, aproape toate nume dacice (Apulum, Drobeta, Napoca, Porolissum, Potaissa, Tibiscum etc.). Cercetările arheologice arată clar că dacii şi romanii (veterani şi colonişti) au convieţuit în cadrul aceloraşi aşezări şi s-au influenţat reciproc, creînd civilizaţia daco-romană. Semnificativ este şi faptul că la scurtă vreme după întemeierea noii capitale a provinciei Dacia — **Colonia Dacica Ulpia Traiana** (primul oraş din provincie, situat la poalele munţilor Retezat, în colţul de sud-vest al Ţării Haţegului) — urmaşul lui Traian, împăratul Hadrian, în anul 118, îi completează titulatura cu numele capitalei Daciei din vremea lui Decebal, **Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa.** Acest gest al împăratului căuta să arate dacilor că noua stăpînire o continuă într-un fel pe cea veche, a regilor daci şi că noua ctitorie a lui Traian a preluat de drept locul vechii capitale. Totodată Hadrian a vrut să arate că a rupt cu politica de cuceriri a predecesorului său şi cu situaţia încordată dintre învingători şi învinşi iar dacii să se simtă, şi sub noua ocîrmuire, la ei acasă. În acest context trebuie explicat şi faptul că numeroase aşezări civile romane iau numele unor centre dacice, distruse în timpul războaielor de cucerire: Acidava, Buridava, Cumidava, Rusidava, Sacidava etc. Măsura este binevenită, deoarece pe întreg teritoriul provinciei începe să se dezvolte o epocă înfloritoare din punct de vedere economic şi constructiv la care participă toţi locuitorii ţării. Nu este lipsit de importanţă să amintim că toate marile rîuri de pe teritoriul vechii Dacii îşi păstrează numele lor dacic: Alutus (Olt), Crisius (Criş), Marisus (Mureş), Samus (Someş), Tisia (Tisa), Ordessus (Argeş) Hierasus (Siret), Pyretus (Prut) etc. Lucru este explicabil, deoarece mulţi dintre daci au rămas în afara provinciilor Dacia şi Moesia. Specialiştii îi numesc **daci liberi,** pentru a-i deosebi de cei din provinciile amintite, pentru care se foloseşte denumirea de **daco-romani.** La scriitorii antici, ca şi în inscripţii, ei apar fie cu numele lor generic de daci sau geţi, fie cu cel de daci mărginaşi, carpi sau costoboci.

Identificarea culturii materiale a dacilor liberi este una din remarcabilele realizări ale arheologiei româneşti din ultimele trei decenii. Cultura lor materială ne este cunoscută în vestul Daciei (Crişana şi zona Sătmarului) prin aşezările şi necropolele de tip Sîntana-Arad şi Medieşu Aurit, la est, între Carpaţi şi Nistru, de aspectul cultural carpic, la nord prin faciesul cultural Lipiţa, ai cărei purtători au fost costobocii, iar la sud de Carpaţi, în Muntenia, prin aspectul cultural de tip Militari-Chilia. Dezvoltată organic din La Tène-ul geto-dacic, cultura dacilor liberi este puternic influenţată de romani.

Sînt comune dacilor, indiferent că este vorba de costoboci, carpi, daci liberi din vest, sau daco-romani din cadrul provinciei Dacia, tipurile de aşezări şi locuinţe, ocupaţiile, credinţele, ritul şi ritualurile funerare, precum şi ceramica. Judecînd după ceramică, cei care păstrează mai bine tradiţiile La Tène-ului geto-dacic sînt dacii liberi de la est de Carpaţi, cunoscuţi sub numele de carpi. Ei şi-au creiat o bază economică solidă şi au dispus de o puternică forţă militară ce a dominat situaţia politică de la Dunărea de Jos în această vreme. Aşa cum ne informează Petrus Patricius **(Fragm. 8),** la mijlocul secolului al III-lea, ei se considerau că sînt mai puternici şi decît goţii. Iar istoricul Iordanes **(Getica,** 91,25) îi socotea printre cei mai periculoşi duşmani ai imperiului, gata oricînd de război. Trăind în preajma imperiului, pe lîngă relaţii de bună vecinătate, ce au permis un intens schimb comercial, au existat şi conflicte militare, carpii făcînd numeroase incursiuni în imperiu; izvoarele literare consemnînd pe cele din: 214, 238, 245—247, 272, 295—297, 302—303, 306—311, 315—318, ultimul avînd loc în 381. Conflicte militare cu romanii au avut şi costobocii şi dacii liberi din vest. Din rîndul acestor numeroase atacuri, consemnăm pe cel al costobocilor, din anul 170, cînd pornind din nordul Daciei (teritoriul locuit de ei se afla în nordul Maramureşului şi al Bucovinei, pînă dincolo de Lvov) au ajuns pînă în inima Greciei, la Eleusis, şi pe cel al carpilor, din anii 245—247, care s-a transformat într-un adevărat război şi pentru a face faţă situaţiei, împăratul Filip Arabul, venit şi el aici, a adus trupe din legiunea XXII Primigenia de pe Rin şi din legiunea VII Claudia de la Viminacium, aruncîndu-şi în luptă şi garda personală. După mari eforturi, romanii au reuşit să-i respingă pe carpi, dar au fost nevoiţi să-şi replieze frontiera pe linia Oltului, părăsind castrele de pe limes-ul transalutan. O emisiune monetară specială, cu efigia **Victoria Carpica** şi acordarea de către senat a titlului onorific de **Carpicus Maximus** lui Filip Arabul au consfinţit victoria Romei asupra neînfricaţilor carpi. Aprige au fost şi luptele de la sfîrşitul secolului al III-lea şi cele din primele două decenii ale secolului al IV-lea, în urma cărora senatul a trebuit să acorde încă 19 titluri onorifice de **Carpicus Maximus** unor împăraţi romani. În felul acesta, la sfîrşitul secolului al II-lea, costobocii, şi în secolul al III-lea şi primele decenii ale secolului al IV-lea, carpii au reînviat epoca de glorie din vremea lui Burebista şi Decebal. Ei erau temuţi şi respectaţi şi de migratori.

Cunoscîndu-le forța militară și pentru a avea liniște la granițele imperiului, romanii le-au plătit subsidii carpilor și costobocilor, fie în bani, fie în obiecte. Așa pot fi interpretate vasele de bronz din bogatele morminte de la Cijikov (reg. Lvov) și Kolokolin (reg. Ivan Francovskaia) din aria culturii Lipița și tezaurul de vase de argint găsit la Muncelu de Sus (com. Mogoșești, jud. Iași) și unele din cele circa 100 de tezaure monetare identificate în mediul carpic, cel mai mare dintre ele (conținea 2 830 piese de argint) a fost descoperit la Măgura lîngă Bacău.

Ultima incursiune a carpilor în imperiu a avut loc în 381, după cum ne informează Zosimos (IV, 34). Istoricul antic folosește denumirea de **carpodaci**, vrînd să sublinieze faptul că cei care au participat la atac, împreună cu hunii și scirii, au fost carpii din Dacia (țara lor de origine) și nu cei care se aflau în imperiu, aduși aici de romani, la sfîrșitul secolului al III-lea și începutul secolului al IV-lea. Pe lîngă multe altele, este și acesta un argument care infirmă aserțiunile lui Aurelius Victor (**De caesaribus** 39,43) conform cărora la sfîrșitul secolului al III-lea e.n., întreaga seminție carpică a fost transferată în imperiu. Probabil că Zosimos, cunoscînd exagerările lui Aurelius Victor, a căutat să corecteze acest lucru și-a folosit denumirea de **carpodaci** (carpii din Dacia) și nu pe cea de carpi.

Și pe teritoriul Munteniei continuitatea geto-dacilor a fost contestată. Pornind de la unele izvoare scrise rămase de la Strabo (VII, 3,10) și pe mausoleul familiei Plautilor de la Ponte Lucano de lîngă Tibur (CIL, XIV, 3608), unii istorici trăgeau concluzia că la începutul și mijlocul secolului I e.n., în vremea împăraților Augustus și Nero, comandanții Aelius Catus și Plautius Aelianus au strămutat la sud de Dunăre, în Imperiul roman, întreaga populație din Muntenia și în locul ei au pătruns aici sarmații, lor fiindu-le atribuite coiful de aur de la Poiana-Coțofenești (jud. Prahova) și rythonul de la Poroina (jud. Mehedinți), piese care s-au dovedit pînă la urmă că au aparținut unor căpetenii geto-dace, din secolul al IV-lea î.e.n., vreme cînd sarmații nu trecuseră nici la vest de Don. În viziunea acestor istorici, Cîmpia Română și Valea Dunării erau ca un culoar pe unde se scurgeau toți migratorii din stepele nord-pontice spre vest. Muntenia deci, fiind o țară a nimănui, unde în primele secole ale erei noastre întîlneai numai sarmați (iazigi, roxolani, alani) și neamuri germanice (taifali, vizigoți etc.). Aceste aserțiuni ale lor au fost infirmate categoric de cercetările arheologice din ultima vreme. Populația autohtonă a continuat să trăiască neîntrerupt, iar începînd cu domnia lui Traian (anii 101—117), cînd Muntenia și sudul Moldovei au fost incluse temporar în Imperiul roman, n-a mai fost nevoie de o zonă de siguranță și geto-dacii au reocupat regiunea. De asemenea, descoperirile arheologice arată că nu se cunosc morminte sarmatice la vest de Prut, anterioare secolului al II-lea. În lumina acestor date, teza existenței unui „Imperiu sarmatic", care s-ar fi întins între anii 125—61 î.e.n., din regiunea Donului pînă în nord vestul Bulgariei și estul Transilvaniei, incluzînd Moldova, Muntenia, Oltenia și Dobrogea se dovedeste a nu fi conformă cu realitatea, căci împotriva ei pledează atît descoperirile arheologice, cît și izvoarele scrise, corect datate și interpretate.

Măști antropomorfe (Cetatea de la Bunești) — mesaje ale spiritualității antice.

În prezent, în Muntenia se cunosc vestigii ale geto-dacilor tîrzii din secolele II-IV e.n., în 120 de puncte. Așezările și necropolele cercetate arată că avem de-a face cu o populație numeroasă ce a trăit într-un strîns contact cu lumea romană. Materialele descoperite arată că Muntenia era încadrată în circuitul economic roman și putem vorbi de o populație daco-romană, procesul de romanizare petrecîndu-se paralel cu cel din provincia Dacia. Lucrul este explicabil, deoarece Muntenia era înconjurată din trei părți de imperiu (temporar a fost stăpînită efectiv) și pe teritoriul ei treceau drumurile comerciale care legau Moesia Inferior de Dacia.

Cercetările arheologice arată clar că, cei care constituiau populația de bază, în primele secole ale erei noastre, în spațiul carpato-danubiano-pontic (ce depășea teritoriul de astăzi al României) au fost daco-romanii și dacii liberi (deveniți și aceștia daco-romani pînă la urmă) și nu sarmații de neam iranofon, sau semințiile germanice (vandali, taifali, goți). În ceea ce privește pe mult discutații sarmați, care n-au pătruns pe teritoriul vechii Dacii decît în grupuri mici, izolate, este suficient să amintim că în Moldova dintre Carpați și Prut s-au descoperit vestigii daco-carpice (așezări și necropole) în peste 400 de puncte, iar morminte sarmatice în numai 39. Proporția este și mai concludentă, dacă amintim că se cunosc

peste 1500 de morminte carpice şi numai 160 sarmatice, cifră ce nu egalează nici pe aceea a unei singure necropole carpice mai intens cercetate.

În legătură cu retragerea stăpînirii romane (din anul 275) trebuie spus că Dacia nu a fost pierdută de imperiu în urma unor înfrîngeri militare la nordul Dunării, ci ea a fost abandonată de Aurelian din motive strategice, socotind că retrăgîndu-se pe linia Dunării, pe un front mai scurt, întărit cu trupe aduse din Dacia, va opri incursiunile „barbarilor" în imperiu. După retragerea stăpînirii romane din Dacia unele grupuri de daci liberi din est şi vest pătrund pe teritoriul fostei provincii, întărind elementul daco-roman, aşa încît se poate spune că pierderile de populaţie suferite de provincia Dacia, ca urmare a retragerii armatei şi a unei părţi din pătura înstărită au fost compensate prin pătrunderea de daci liberi, aflaţi şi ei în plin proces de romanizare, care se va defini în secolele IV-VI e.n.

Arheologic se constată că oamenii pămîntului (daco-romanii) au rămas de nezdruncinat în spaţiul carpato-danubiano-pontic, trăind în anonimat, într-o vreme cînd erau auzite tot mai puternic zarva şi teama stîrnite de migratorii care atacau imperiul, fapt ce explică de ce localnicii paşnici nu apar în izvoarele scrise. Această populaţie formată din daco-romani şi daci liberi stă la temelia poporului român.

Dr. GH. BICHIR ■

LA GURILE ISTRULUI

Pînă nu demult, cunoştinţele noastre despre geţii epocii lui Herodot se reduceau la descoperirile de la Dobrina şi Ravna-R. P. Bulgaria şi la cîteva morminte izolate de la Petroşani (Constanţa), Piatra Frecăţei şi Mahmudia (jud. Tulcea). În anii din urmă, şi mai ales în 1986, s-au înregistrat în istoriografia geto-dacă rezultatele unor noi descoperiri care vor trezi deosebit interes pentru cunoaşterea genezei şi continuităţii acestei civilizaţii.

Primele descoperiri ce repun în discuţie problema referitor la perioada post sec. VII î.e.n. au fost cele făcute în aşezarea fortificată de la Beidaud (jud. Tulcea). Situată pe un pinten de deal de la confluenţa a două pîrîiaşe foarte bogate în apă, aşezarea hallstattiană de aici ocupă o suprafaţă de 2,5 ha. Pe lîngă condiţiile naturale pe care omul le-a folosit în organizarea apărării sale, sistemul de fortificaţie format din valuri de pămînt şi şanţuri adiacente s-a păstrat aici, la Beidaud, în proporţie foarte mare. Stratigrafia lor, obţinută în urma săpăturilor arheologice, ca şi descoperirile din incinta aşezării dau istoriografiei geto-dace un documentar care susţine nu numai cele trei faze ale culturii de tip Babadag (sec. XI—VII î.e.n.), ci şi o continuitate de locuire pe o perioadă de încă şase secole.

O nouă aşezare fortificată cu aceleaşi elemente ca şi la Beidaud, descoperită pe un platou de 5 ha. de pe valea Cilic-Dere (localitatea Teliţa, jud. Tulcea) a constituit obiectivul cercetărilor arheologice organizate de Muzeul Deltei Dunării în vara anului 1986. Sub stratul de cenuşă, dovadă a distrugerii acestei aşezări într-un violent incendiu, s-au scos la lumina zilei mărturii ale unor locuiri consecutive din sec. VIII şi pînă către sfîrşitul veacului V î.e.n. Vetre de cuptoare sau altare şi podele lustruite de locuinţe se suprapuneau unele altora, iar o parte dintre ele perforau suprafeţele celorlalte mai vechi, astfel încît întregul joc stratigrafic a dat cercetătorului, şi prin el istoriografiei geto-dace, date şi izvoare istorice noi din perioada unor mari perturbaţii şi frămîntări din veacurile ce aveau să cristalizeze civilizaţia acelui popor care avea să intre în istoria universală aşa cum l-a definit Herodot. Întocmai ca şi aşezarea de la Beidaud, pe vatra locuinţelor de tip semibordei s-a descoperit un bogat material arheologic de provenienţă autohtonă printre care se află şi dovezile unor importuri greceşti. Vase şi fragmente ceramice de la numeroase asemenea obiecte de uz comun, de vase mari şi mici, lucrate cu mîna, lustruite şi trecute printr-o baie de slip, apoi arse la temperaturi joase ce le-au dat nuanţe de culori alternante, de la negru-cenuşiu la roşu maroniu. O gamă de forme cu o simplitate în decor ce duce spre frumos, caracterizat prin simple proeminenţe şi apucători ori benzi alveolate şi aplicate sau încrustate în pasta crudă a pereţilor, ceramica sec. VI—V î.e.n. avea să înlăture prin tehnică şi forme de manifestare spirituală (ornamentică) vechile tradiţii hallstattiene şi să inaugureze o nouă epocă. Ea este, de fapt, creaţia unei noi civilizaţii, a civilizaţiei geto-dace, altoită pe fondul vechi autohton. Alte izvoare arheologice, marcate printr-o serie de unelte, ne vorbesc de o diversitate de preocupări şi ocupaţii în gospodăria lor iar unele modelări din lut, ca şi obiectele din metal sau sticlă, şi mai ales, descoperirea unor părţi din figurine cioplite în os, toate sînt simple spicuiri dintr-o bogată gamă de manifestări spirituale materializate prin diverse creaţii de artă.

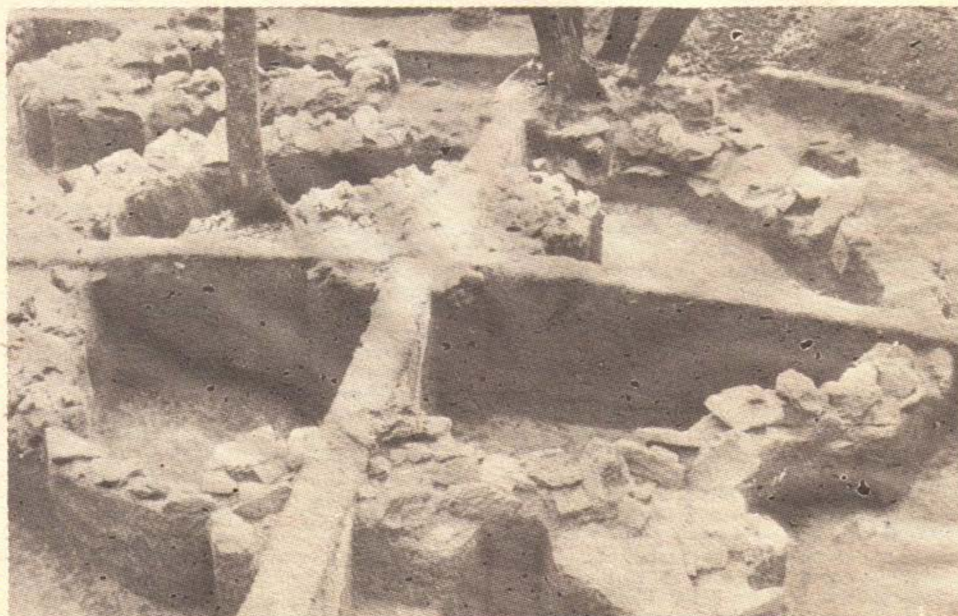
La reîntregirea cadrului social şi spiritual, încununarea reuşitei cercetărilor s-a făcut şi prin descoperirea şi efectuarea de săpături arheologice la necropola acestei aşezări. Ringuri din bolovani mari, chiar foarte mari din piatră, descoperite sub mantaua unur tumuli teşiţi de vechime, păstrează urne cu cinerarii sau morminte cu înhumaţi organizate într-un ritual-funerar orînduit de purtătorii unei credinţe urano-solare.

Se ştie ca in evoluţia civilizaţiei getice, forme economice noi aveau să aducă modificări şi în organizarea aşezărilor. În veacurile V—IV şi chiar în sec. III î.e.n. acestea apar în forme deschise iar comunităţile îşi organizează apărarea prin construcţia cetăţilor-refugiu. Asemenea fortificaţii cu valuri mari în formă poligonală şi colţurile rotunjite, ce înconjoară suprafeţe de 25 şi chiar de peste 30 ha, dînd cetăţii un aspect monumental şi un caracter defensiv inexpugnabil, asigurau

Aproape de Istru, în secolele IV-III î.e.n. a înflorit, după cum noile descoperiri de pe teritoriul Beştepe, jud. Tulcea, atestă, o puternică aşezare şi cetate getică.

Mai sus de ea, în munţii Dobrogei, pe Valea Cilic-Dere, s-au identificat urmele unei alte mari aşezări, şi mai vechi, datînd din sec. V î.e.n.

Piese din tezaurul de argint aflate în mormîntul princiar de la Agighiol (Dobrogea), mărturie de seamă despre nivelul de civilizaţie atins de lumea geto-dacilor încă în veacul al IV-lea î.e.n.., dovedind un popor puternic şi vestit al antichităţii.

Piese descoperite în necropolele dacice recent investigate arheologic, de pe teritoriul comunei dobrogene Enisala.

apărarea în caz de pericol a comunităţilor. Aşa ni s-a păstrat pînă astăzi, în toată monumentalitatea ei, cetatea de refugiu de la Beştepe. Similitudinile ei le găsim, mai ales, în Moldova, la Cătălina — Cotnari, Stînceşti — Botoşani, Moşna, Floreşti etc.

Davele organizate în sec. II—I î.e.n. şi I e.n. (şi chiar din sec. III î.e.n.), constituie centrele economice şi politice ale vieţii geto-dacice, după sistemul factoriilor. Cercetările din zona cetăţii Aegyssus (Tulcea de azi) şi mai ales cele efectuate în ultimii ani pe promontoriul castrului romano-bizantin din com. Independenţa, concluzionează că cel mai vechi nivel de locuire din aceste fortificaţii aparţine civilizaţiei geto-dacice şi datează din sec. III î.e.n.

În anul 1986, cercetătorii muzeului nostru au întreprins săpături de amploare la necropolele de la Teliţa — Valea Celic — Dere, la Sabangia şi la Ciucurova (necropole din sec. VI-V î.e.n.), de la Independenţa, Ciucurova-sat şi, mai ales, la Enisala (sec. IV î.e.n.), la Teliţa (punctul Amza) şi Ciucurova (Ocolul silvic), descoperindu-se inventar şi mărturii de secol III î.e.n. şi din nou la Enisala (sat), precum şi la Niculiţel care au putut fi datate din perioada secolelor II—III e.n. Serie de descoperiri ce derulează o formă ritual-funerară unitară cu movile mari sau mai aplatizate acoperite cu bolovani sau plăci de gresie din care nu lipsesc impresionantele ringuri de bolovani. Fie că sînt simple morminte plane cu urne împachetate cu bolovani, fie că au un simplu capac din plăci de gresie sau din vase ceramice, pe toate le recunoşti cu uşurinţă şi le poţi diferenţia de toate celelalte morminte ale atîtor şi atîtor popoare ale antichităţii care au venit şi s-au statornicit pe aceste meleaguri ori au rămas doar vremelnic. Acestea sînt mormintele geto-dacilor a căror prezenţă săpăturile arheologice mai vechi, ca şi cele mai recente, din campania acestui an, o atestă, începînd cu sec. VI î.e.n. şi pînă la începuturile sec. IV î.e.n. cînd, încetul cu încetul, se generalizează ritul incineraţiei şi se creează o unitate ritual-religioasă, ce va dăinui nealterată pînă în perioada formării poporului român şi a limbii române.

Dr. GAVRILĂ SIMION ■
directorul Muzeului Delta Dunării

CETATEA DE LA BUNEŞTI, IMPORTANT CENTRU AL CIVILIZAŢIEI LA EST DE CARPAŢI

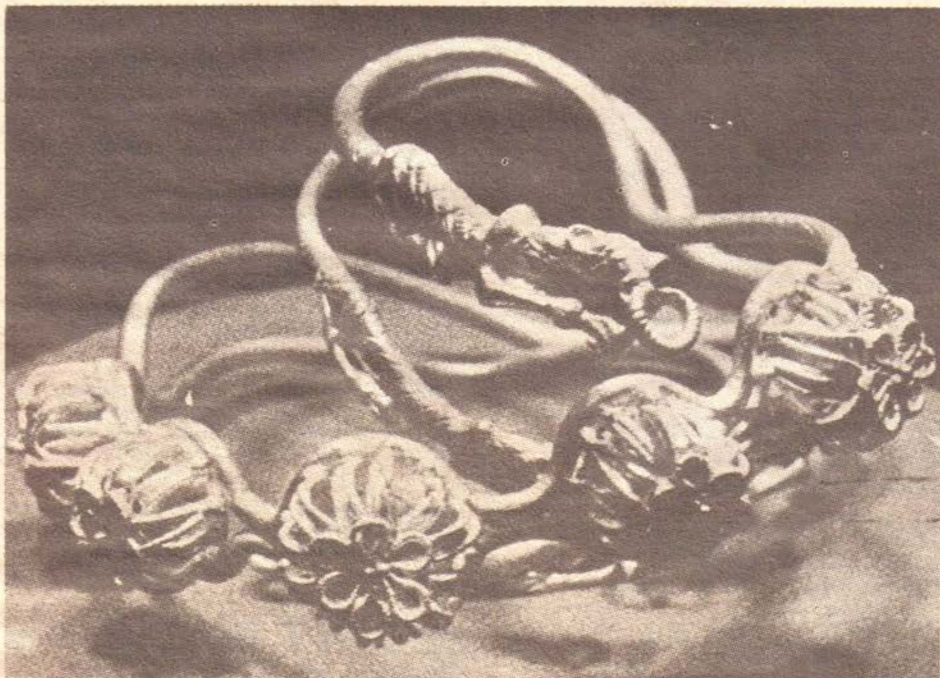
Între descoperirile arheologice importante din ultimii ani se numără şi aşezarea geto-dacică fortificată de la Buneşti (jud. Vaslui), depistată în anul 1978, cînd au şi început cercetările. Cetatea face parte din grupa numeroaselor fortificaţii întărite cu şanţuri şi valuri de pămînt concentrate în răsăritul dacic şi datînd din perioada mai veche a celei de-a doua epoci a fierului. În centrul şi nordul Moldovei sînt înregistrate pînă în prezent 23 astfel de cetăţi de pămînt dintre care mai bine cunoscute, graţie săpăturilor arheologice intensive, sînt cele de la Stînceşti (jud. Botoşani), Cotnari şi Moşna (jud. Iaşi), Arsura şi Buneşti (jud. Vaslui).

În general, se consideră că acestea au fost ridicate, începînd cu sec. VI-V î.e.n., în contextul unui impresionant efort defensiv al geto-dacilor în faţa expansiunii scitice din răsărit, şi că ele au durat pînă în sec. al IV-lea,

servind drept loc de refugiu în vreun caz de pericol pentru întreagă populaţie a unei zone şi pentru avutul ei, compus în principal din mari turme de vite. Recentele noastre cercetări de la Buneşti au reliefat faptul că în unele cazuri nu este vorba doar de obişnuitele cetăţi de refugiu ci de mari aşezări fortificate locuite permanent, în care s-a dezvoltat o intensă viaţă economică şi în care îşi va fi avut sediul o puternică autoritate politică, tribală sau unional-tribală geto-dacă. Numai aşa se explică faptul că la Buneşti, spre deosebire de celelalte staţiuni similare contemporane, săpăturile arheologice din cele 8 campanii (1978—1986) au dat la iveală un număr mare de locuinţe (peste 50) ce conţin un bogat inventar, constînd din ceramică (olărie), unelte şi ustensile din fier, arme, obiecte de podoabă din aur, argint, bronz, sticlă şi alte monede din argint.

Vasele lucrate din lut reprezintă o producţie casnică intensă, la Buneşti cunoscîndu-se întreg repertoriul ceramicii geto-dace cu analogii în principalele staţiuni geto-dace de pe teritoriul ţării noastre la Poiana, Zimnicea, Enisala, Cotnari, Corni-Huşi etc. De o deosebită importanţă în cadrul cercetărilor noastre sînt numeroasele unelte din fier: topoare, săpăligi, seceri etc., care erau făcute în ateliere locale specializate, a căror existenţă pînă la aceste descoperiri abia dacă putea fi bănuită. Dintr-un astfel de atelier provine şi cleştele, descoperit în anul 1980, cu o lungime de peste un metru. Geto-dacii de la Buneşti erau meşteri iscusiţi în prelucrarea argintului, aşa după cum o demonstrează bogăţia şi varietatea excepţională a podoabelor ieşite la iveală. Brăţările, agrafele, verigile au apărut atît în tezaure cît şi în locuinţe. Amintim cu această ocazie primul tezaur, descoperit în anul 1979, ce cuprinde 30 podoabe din argint şi o monedă bătută de cetatea Histria la sfîrşitul sec. IV î.e.n. În anul 1981, în locuinţa 21, s-au descoperit 4 piese din argint depuse împreună: două brăţări spiralice terminate cu capete de şarpe şi două agrafe, identice cu cele apărute în primul tezaur din 1979. Al doilea mare tezaur de la Buneşti a apărut în anul 1982, întreg conţinutul a fost depus într-o cană dacică. Alături de podoabele din argint apar şi două coliere compuse din perle de chihlimbar şi coral ce atestă relaţii comerciale cu regiuni aflate la mare depărtare, la Marea Baltică şi respectiv, în Orientul Apropiat. Tot acum apar şi primele piese din aur exemplificate prin două piese bitronconice din foiţă de aur asemănătoare cu perlele din argint descoperite în mormîntul princiar de la Agighiol. Evident, de o deosebită importanţă în cadrul descoperirilor de la Buneşti se situează apariţia celebrei diademe princiare din aur apărută în 1984, în greutate de 757,6 gr. Pînă în prezent, nici pe teritoriul României, nici în alte zone de răspîndire a produselor de orfevrerie greceşti sau greco-barbare nu a fost descoperită, după cîte ştim, o piesă identică sau direct asemănătoare

Fiecare campanie de săpături arheologice în Cetatea de la Buneşti, jud. Vaslui, pune în lumină noi mărturii despre importanţa acesteia ca centru politic, militar şi social în lumea dacică din spaţiul Moldovei.

diademei de la Bunești. Unele analogii pentru părțile ei componente le găsim în Grecia, la Verghina, unde a fost descoperită o diademă alcătuită din două bare de aur ce se apropie și se depărtează ritmic formînd ochiuri, datată între 350-325 î.e.n. Analogii apropiate pentru bobocii diademei de la Bunești se întîlnesc pe de altă parte, la acele de podoabă și unele pandantive din aur din necropola de la Sindos, expuse în Muzeul arheologic din Salonic, datate mai timpuriu și anume, la sfîrșitul sec. VI și începutul sec. V î.e.n. De asemenea, rozete florale asemănătoare se mai cunosc pe cerceii din aur de la Crispiana și Ginoso (Italia), precum și pe discul unui cercel din Cipru, toate datate în sec. IV î.e.n. Pe teritoriul țării noastre unele analogii le găsim la rozetele de pe protomele de cai ale colierelor de la Băiceni și în același tezaur, pe o aplică, aflăm reprezentări asemănătoare ale animalelor de pradă de pe capetele diademei de la Bunești. Deși, pînă în prezent, nu cunoaștem analogii perfecte, care să ne permită o încadrare cronologică mai strînsă, este evident că diadema este, în mare, contemporană cu locuirea de la Bunești, datată în sec. IV-III î.e.n.. Ea a fost lucrată într-un atelier ce stăpînea tehnica orfevreriei grecești, dar era puternic înrîurit în creația sa de influențele artei animaliere scitice și traco-getice.

Referindu-ne tot la obiectele de podoabă, amintim prezența nenumăratelor mărgele decorate cu ochiuri, precum și cele 4 măști antropomorfe de origine cartagineză ce au ajuns aici prin strînsele relații comerciale ale geto-dacilor cu coloniile grecești de la Nordul Mării Negre, relații exemplificate, de asemenea, și de prezența nenumăratelor fragmente de amfore și vase grecești apărute în cetate.

În același timp, remarcăm și prezența unor podoabe și arme celtice, importate de la celții instalați vremelnic, începînd cu sec. al IV-lea, pe teritoriul Transilvaniei. În contextul acestei activități comerciale se înscrie și circulația monetară ilustrată la Bunești prin monede de argint geto-dace și grecești.

Bogăția materialului arheologic descoperit la Bunești demonstrează faptul că cetatea a jucat un rol economic important pentru zona centrală a Moldovei, ea reprezentînd, în același timp, un centru politic unde, desigur, a existat un șef al aristocrației tribale. Epoca în care se datează cetatea este o perioadă de dezvoltare economică și de progres cultural, în cadrul căreia, alături de aportul fundamental al elementului autohton, se remarcă influențele grecești și celtice. Este totodată, epoca unei remarcabile afirmări politico-militare a geto-dacilor, care acum se impun definitiv pe planul istoriei antice europene.

VIOLETA VETURIA BAZARCIUC ■
Directoarea muzeului din Huși, jud. Vaslui

INSCRIPȚIE PE PIATRA DE HOTAR

Geo Dumitrescu

„Cin-se ia cu mine bine,
îi dau haina de pe mine...".
(Cîntec popular)

Slav aș fi fost de nu eram latin,
latin aș fi de n-aș fi fost și dac
dar a ieșit așa: să fiu român,
și eu cu soarta asta mă împac!

Mi-au dat și alții sînge și cuvinte
nisipuri galbene trecură-n zbor,
purtate-n vîntul Asiei fierbinte,
să-ngrașe primitorul meu ogor.

Și din apus, din miazăzi veniră
umane pulberi, umbre și lumini,
cu bine și cu rău mă vremuiră -
pe toate le-am sorbit în rădăcini.

Și nu-i nimic străin, a mele-s toate,
dator nu sînt: plătit-am cu prisos! -
că tot plătind uitucilor la rate,
cuțitul mi-ajunsese pîn'la os!

Dar am rămas așa cum scrie-n carte -
priviți-mă și-o să vedeți ușor
că nu-s asemeni nimănui în parte,
deși-ntr-un fel, vă semăn tuturor,

Sînt bucuros de oaspeți și prieteni:
deschisă-i poarta, inima și ea:
binevenit vei fi sub mîndre cetini,
în munții mei, la caldă marea mea

Îmi dai un sfat? Te-ascult cu luare-aminte.
O mînă de-ajutor îmi dai? Mulțam!
Dar nu cumva să-ți bîiguie prin minte
că asta-i țara cailor de ham!

Poftiți, deci, stați la masă, stați la soare! -
un loc prielnic vă păstrez, amici;
v-aștept cu mintea plină, gîndu-i floare
(că nu-i de lipsă fosforul pe-aici!...)

Întind spre toată zarea poduri bune:
primesc și dau întregului pămînt;
nu-i gînd viclean în mine să răsune,
dar nici stăpîn nu caut: eu îmi sînt!

Învăț, cîntînd sau nu, și limbi străine,
mi-or folosi - în mintea mea socot -
dar mă gîndesc de-asemeni că e bine
să mă pricep întîi și-ntîi să-not!...

Și, iată, așa cum scrie-n carte -
priviți-mă și-o să vedeți ușor
că nu-s asemeni nimănui în parte,
deși-ntr-un fel, vă semăn tuturor.

Că slav eram de n-aș fi fost latin,
latin aș fi de nu mi-ar zice dac -
dar a ieșit așa: să fiu român,
și vreau cu toată lumea să mă-mpac!

I. AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI ÎN DIALOG CU UN DEBUTANT

Se știe din relatările contemporanilor, cît și din corespondența păstrată în arhive publice și particulare, că I. Al. Brătescu-Voinești era de o mare promptitudine în tot ceea ce ține de literatură și slujitorii ei. Orice intervenție pe lîngă autorul cărții **În lumea dreptății** găsea ecou și, de cele mai multe ori, chiar rezolvare. Acest mod de a fi îl preluase de la Titu Maiorescu, mentorul său dintru începuturi. Deși era extrem de ocupat, găsea răgaz să citească numeroase manuscrise și epistole ce-i erau încredințate de tinerii ce băteau cu îndîrjire la porțile literaturii. Unul dintre aceștia era și **Constantin Pelmuș** (1900), prozator, cercetător literar și savuros memorialist, care i-a încredințat spre lectură o proză mai întinsă, simbolic intitulată **Poveste pentru visători.** Spre a nu-l refuza, I. Al. Brătescu-Voinești îi motivează lipsa de timp, precum și numeroasele atribuțiuni pe care le avea în cadrul **Camerei, Academiei, Editurii „Cartea Românească"** și **Teatrului Național,** sugerîndu-i, totuși, să se adreseze unui critic de talia lui Mihail Dragomirescu sau direct **Vieții Românești.** Revelatoare e misiva pe care o expediază tînărului scriitor: „Stimate domnule Pelmuș, Îmi pare foarte rău, dar îmi este peste putință să-ți satisfac dorința de a citi și indica ce ar fi de reparat în lucrarea dumitale în timp așa de scurt. Am 3 ședințe zilnice ale Camerei, am sesiunea ordinară a Academiei, am o mulțime de manuscrise de la Cartea Românească, tot atîtea piese de teatru de la T[eatrul] Național, care așteaptă rapoarte, ce neapărat trebuie să fac înainte de sfîrșitul lunii. Ar trebui să am 5 capete pentru a putea mîntui în chip conștiincios ce am de lucru. Nu am pus la socoteală scrieri de ale mele proprii la care sunt înhămat. Prin urmare, fără supărare, te rog adresează-te altcuiva, bunăoară domnului Dragomirescu sau, ceea ce ar fi și mai bine, Vieții Românești. Trimite acolo manuscrise cu înștiințarea că te-ai mulțumi cu oricît de modest onorariu. Dacă V[iața] R[omânească] îți va publica lucrarea, înseamnă recunoașterea valorii ei și o consacrare, iar de nu... Cu bine, Brătescu-Voinești, [București], 8 iunie 1925".

Constantin Pelmuș nu dezarmează, ci se adresează revistei **Adevărul literar și artistic,** unde scria consecvent Mihail Sevastos, după ce primise un răspuns de la **Viața Românească,** prin Mihail Ralea, ce avea același ton ca al lui I. Al. Brătescu-Voinești. Mihail Sevastos îi publică o parte din proza amintită, **Poveste pentru visători, Fragment** în **Adevărul literar și artistic,** 6, nr. 262, 13 decembrie 1925, p. 2, col. 1—2, iar cealaltă parte o trimite lui George Topîrceanu spre a o tipări în **Lumea — Bazar sen-**

ADUNAREA DEPUTAȚILOR
CABINETUL
SECRETARULUI GENERAL

timental, 2, nr. 49, 28 februarie 1926, p. 14—15.

Ambițios, dornic să primească un certificat, fie și verbal, de la I. Al. Brătescu-Voinești, îi încredințează o altă proză, pe care, de data aceasta, o citește. Acest fapt reiese din epistola ce are ca antet **Adunarea Deputaților. Cabinetul secretarului general:** „Domnule Pelmuș, Am citit bucata dumitale **Înainte de atac.** Nu este rea, dar nu e nici cea mai bună din cîte ai putea scrie. Îți făgăduisem că astăzi voi fi acasă, la dispoziția dumitale, dar am fost obligat să plec azi dimineață din București. Scuză-mă. Al dumitale, Brătescu-Voinești, [București], 23.04.1926". Laconic, I. Al. Brătescu-Voinești gira cu mare precauție. Cele două scrisori ale lui I. Al. Brătescu-Voinești se păstrează în arhiva lui Constantin Pelmuș, din București, căruia îi mulțumesc și pe această cale pentru amabilitatea de a mi le fi pus la dispoziție.

NICOLAE SCURTU ■

DE PE TOATE MERIDIANELE

Simbolul șarpelui

Cum a ajuns șarpele să fie reprezentat pe emblema medicilor și a farmaciștilor? Simbolul provine din mitologia greacă. Se spune că într-o zi Hermes, patronul, printre altele, al medicinei, a despărțit cu bagheta sa doi șerpi care se încăieraseră. Bagheta înconjurată de doi șerpi a devenit de atunci simbol al păcii, apoi al medicinei. De altfel, după cum se știe, veninul de șarpe are în prezent o utilizare largă și deosebit de eficientă în medicină.

Copiii cu părinți fumători

Acești copii sînt confruntați cu riscuri sporite pe planul sănătății. Astfel, mamele care au fumat în timpul sarcinii dau naștere, de regulă, unor copii subponderali. În general, copiii fumătorilor sînt mult mai expuși, în primii ani de viață, bolilor respiratorii decît cei din familii de nefumători. S-a observat, totodată, că există o corelație inversă între înălțimea copiilor și numărul fumătorilor din casă.

Riscurile meseriei

În Austria s-a observat că nu puțini meșteri bucătari sînt amatori de băutură și fumători pasionați. Care să fie cauza? Se presupune că de vină ar fi, în primul rînd, tensiunea permanentă, de „foc continuu", care domnește în hoteluri și restaurante. Pe de altă parte, rețetele culinare recomandă tot mai des asezonarea sosurilor cu vin, rachiu, rom. etc. Bucătarii trebuie să guste tot timpul mîncărurile și... li se deschide pofta de a cerca „ingredientele" și în stare pură. De, oameni sînt și bucătarii, nu?

Televizorul și tensiunea arterială

Specialiștii de la Institutul Central de Cercetări cardiovasculare din Berlin au ajuns la concluzia că oamenii care suferă de tensiune arterială trebuie să evite șederea îndelungată în fața televizorului. S-a constatat că bărbații hipertensivi sînt mai expuși la crize, în cazul cînd stau mult în fața micului ecran, decît femeile.

Cum au apărut zăcămintele submarine?

Zăcămintele de minereuri depistate de exploratori în diferite zone ale fundului mărilor și oceanelor, numite noduli polimetaliçi, „s-au născut" pe uscat — consideră specialiștii sovietici. Ei au ajuns la concluzia că zăcămintele de fier, mangan, nichel, cobalt etc. au fost „spălate" de ape din rocile cu structură cristalină ale continentelor, apoi au fost transportate de ape spre mări și oceane, unde au format depunerile minerale cunoscute.

Accelerator de particule la... Luvru

Laboratorul de cercetare al muzeelor din Franța a achiziționat un accelerator de particule, cu ajutorul căruia se va putea pătrunde în „secretele" operelor de artă. Cu o putere de 2 milioane de volți, acceleratorul va fi transferat începînd din 1987 în subsolurile Muzeului Luvru, făcînd din acesta primul muzeu din lume care posedă un aparat de o asemenea tehnicitate.

Detector de bancnote false

O firmă de produse electronice din Japonia a lansat pe piață cu un succes imens un detector electronic de masă care poate selecta bancnotele false de cele originale. Acest aparat se dovedește a fi foarte util atît în birourile de schimb, cît și la casieriile de pe aeroporturi.

Pistoane... dreptunghiulare

Știm cu toții că pistoanele sînt cilindrice și nici nu ne-am gîndit vreodată că ar putea fi altfel. Iată însă că în Polonia se află în faza de experimentări, pe motoare diesel, pistoane... dreptunghiulare. Acestea reduc considerabil frecarea, diminuează consumul de ulei de ungere, asigură o ardere mai bună a combustibilului. În acest fel, motorul devine mai economicos și mai durabil.

„Biohîrtie" din alge

La Institutul Guvernamental de Cercetări Industriale din Shikoku (Japonia) s-a reușit producerea de „biohîrtie" pe bază de acid alginic, extras din alge brune. Așa-numita biohîrtie este tot atît de solidă ca și hîrtia de scris obișnuită și are greutatea de 80 grame pe metru pătrat. Întrucît acidul alginic are proprietăți hemostatice, „biohîrtia" poate fi folosită ca pansament sau ca „piele" artificială. Acidul alginic ar putea fi utilizat, de asemenea, ca agent de imobilizare a enzimelor sau a bacteriilor.

Cel mai adînc lac din lume

Lacul Baikal (U.R.S.S.) deține două întîietăți mondiale. Pe de o parte, este cel mai adînc lac din lume (1 620 de metri), pe de altă parte, este lacul cu cel mai mare volum de apă dulce — 23 000 de kilometri cubi.

Record de temperatură a apei

Apa stătătoare cu cea mai ridicată temperatură (56 de grade Celsius, înregistrată în 1956) este Marea Roșie. Aceasta are, totodată, și cea mai mare temperatură medie anuală a apei, 32 de grade Celsius. În fine, Marea Roșie este singura mare în care nu se varsă nici un rîu permanent.

POVESTEA LEULUI ACBAR
sau cum răsare o insulă

Povestește frumos, deși n-are talent de povestitor. Povestește frumos, adică limpede, clar, apăsat, urmărind deopotrivă ideea și cuvîntul. Povestește nu din talent, ci din dorința de a ilustra un crez de viață, nu din pasiunea povestitului ci din pasiunea față de propria-i meserie. Este o figură comună, ochii de-abia i se văd din spatele lentilelor fumurii, dar este o figură memorabilă prin cuvintele lui, prin ideile lui, prin faptele lui.

Insist, se hotărăște greu, și-n cele din urmă începe. „Pe leu îl cheamă Acbar. În vara lui '85 mă dusesem să-mi iau familia de la Constanța. Pe plajă, era spre seară, am auzit întîmplător o discuție despre niște animale ale lui B., care avea o menajerie în casă. M-am băgat în vorbă și i-am cerut adresa. Mi-a fost ușor să găsesc casa, avea un balcon închis cu tablă verde. Omului i se pusese în vedere să lichideze menajeria, care devenise o adevărată pacoste pentru vecini. Leul nu mînca de șase zile, adică de cînd începuse să-i dea porumbei otrăviți ca să-l omoare: simțea otrava. Pe scări m-a întîmpinat un papagal care țipa numai «afară cu țiganii, afară cu țiganii!» Înăuntru, cuști cu maimuțe, leul și alte animale. M-am prezentat. M-a privit cu suspiciune. M-am oferit să iau leul, spunînd că am condiții să-l cresc. Nu m-a crezut. Mi-a spus că nu mai poate să-l țină și vrea să-l omoare. L-am rugat să mai aștepte, să încerc să fac rost de bani pentru a i-l cumpăra. I-am lăsat vreo cinci sute de lei să-i cumpere mîncare și cartea de vizită și l-am rugat să-mi dea un răgaz de două săptămîni. În cele din urmă, a acceptat. La București, m-am interesat la grădina zoologică cît ar costa un leu în vîrstă de 3 ani, complet sănătos. Cînd am auzit suma, mi s-a ridicat părul în cap: nimeni nu mi-ar fi aprobat acești bani să cumpăr un leu. Am început, totuși, să amenajez un loc special, după toate regulile, sperînd că voi găsi o soluție să aduc leul aici. Cînd eram pe sfîrșite cu această treabă — nu trecuseră cele două săptămîni — mă pomenesc cu cetățeanul, într-o vizită inopinantă: venise să vadă dacă, într-adevăr, sînt om serios, care pot să îngrijesc de prețiosul animal. Noroc că am avut ce să-i arăt. A fost satisfăcut de condițiile create viitorului «oaspete», mi-a înapoiat banii care-i lăsasem, mi-a strîns mîna și-a zis că mă așteaptă să iau leul gratis. Nu mi-a venit să cred, dar omul se întorsese pe călcîie și dus a fost. Am început să pregătesc un ARO pentru transportul leului — cușcă, prelată, lacăte etc. Sosim la Constanța. Leul, însă, nu vroia să coboare pe scări, unde-l aștepta cușca făcută de noi. Iese din cușca lui și-o ia spre balcon. Inima ni s-a făcut cît un purice, dar inevitabilul s-a produs: de pe balcon, leul a sărit în stradă. Alarmă generală! Lume ca la bîlci. Țipete, urlete, tot tacîmul. Apar organele de ordine, gata să lichideze pericolul. Insistăm să ne lase să încercăm «cu binișorul», dar lumea cerea moartea leului. N-aș putea să descriu cum eram în

momentele acelea. Secundele și minutele trecute ni se păreau o veșnicie. Glonțul părea unica soluție. Cînd, dintr-o dată, leul se îndreaptă spre intrarea în casă și urcă singur pe scări, pînă în cușca goală a unei maimuțe în care mă mir și acum cum a încăput — cea pregătită de noi fiind mult mai confortabilă... Am răsuflat ușurați abia cînd, mai cu frică, mai cu teamă am închis cușca, am acoperit-o cu prelată și am urcat-o în ARO. A fost ca-n filme..."

Și-acum, cînd povestește, pe doctorul Liviu Morariu îl apucă transpirația. Își aprinde o țigară și mă cheamă să-l mai vedem o dată. Acbar este — nici nu se putea altfel — regele punctului zoologic creat de doctorul Morariu în incinta A.E.S.C.I.P. din comuna „Gheorghe Lazăr", lîngă Slobozia. Dacă Acbar este „regele", Pușa, ursoaica, este „balerina" acelui anturaj zoologic. A fost găsită leșinată de foame lîngă fosta ei stăpînă, o țigancă din Medgidia. Un fost coleg al doctorului i-a dat de veste acestuia și astfel Pușa a ajuns la „Gheorghe Lazăr". Mugurel este șeful cîrdului de căpriori, șase la număr, toți recuperați și vindecați de rănile lăsate de braconieri. E atît de aprig, încît și-a tocit trofeul izbind în gardul de sîrmă împletită, abia opt oameni reușind să-i dea de mîncare, fără a risca să fie împunși în stomac. Mai e acolo și maimuța Johny, saltimbanca grupării, provenind și ea tot de la Constanța, după ce același B. s-a convins că doctorul Morariu este un adevărat prieten al animalelor. El așa se și exprimă — „ăștia sînt prietenii mei", și numai această dragoste de animale l-a îndemnat să facă în plin Bărăgan o grădină zoologică în miniatură, și numai pe cont propriu. Mai sînt aici peruși, fazani, vulpi, șerpi, ulii și ar fi și mai multe specii dacă grădina zoologică de la Băneasa n-ar refuza sistematic să colaboreze cu doctorul Morariu, acceptînd schimburi reciproc avantajoase de animale care sînt în mai multe exemplare în cele două locuri.

Dar în comuna „Gheorghe Lazăr" n-a apărut numai un punct zoologic, ci o adevărată insulă de civilizație agricolă, pentru care aceste animale sălbatice constituie doar latura ei, ca să zicem așa, estetică; pentru că în rest este partea utilă — o înfloritoare unitate de creșterea și îngrășarea porcilor, pe care doctorul Morariu a preluat-o de la stadiul cînd era pe punctul să fie rasă de pe suprafața pămîntului (ca nerentabilă și ca focar de infecție) pentru a o transforma într-una din cele mai prospere incinte zootehnice din țară. Două depozite de carburanți care n-au fost folosite niciodată și care erau în paragină au fost amenajate ca luciu de apă pe care cresc două plante exotice — salata de Nil și brîndușa de Nil — cu o forță nutritivă formidabilă (30 la sută proteine) și o capacitate de regenerare ieșită din comun (8—10 tone la hectarul de luciu de apă, în fiecare zi: se recoltează seara și dimineața sînt la loc, complet regenerate). În locul unei gropi de gunoi a apărut un heleșteu în care se crește intensiv pește (4 tone pe săptămînă); împrejurimile erau năpădite de fiare, moloz și gunoaie: a scos de-acolo peste 5 vagoane de astfel de mizerii, în locul lor apărînd un teren fertil, vreo 15 ha de grădină și livezi în care sînt și culturi intercalate. Dintr-un loc ce era, pe bună dreptate, să fie îngropat **sub brazdă,** doctorul Morariu a făcut un loc **dat pe brazdă,** o veritabilă insulă de civilizație în care după cum s-a văzut, domină dragostea de animale.

OCTAVIAN ȘTIREANU ■

ÎN SURDINĂ

- Opinia publică e împărțită în atîtea opinii cîți indivizi cuprinde.
- A murit așa cum a trăit. Pe furiș.
- Drumul drept e acela care știe s-o cotească la momentul potrivit.
- Epavele sînt convinse că pe punțile lor se sprijină oceanul.
- Cînd ești sărac ai o mulțime de vise. Cînd ești bogat, ai unul singur: să fii mai bogat.
- Logică: nu există absolut. În toate domnește relativul. Deci, relativul e absolut.
- Cînd tăcutul a deschis gura, s-a lăsat o tăcere asurzitoare.
- Norocul lui are mereu ghinion.
- De cînd excepțiile confirmă regula, fiecare dorește să devină excepție.
- Snobul, un costum elegant fără om înăuntru.
- Nu se pune problema că nu crede în nimic. Chestiunea e că nu știe în ce să creadă.
- Umorul bun are meritul că te face să zîmbești în fața dramei.
- Nu seamănă cu nimeni. Deci e ca toată lumea.
- Și-a scris opera cu litere mici și a semnat-o cu majuscule.
- Să trăim fiecare pe cont propriu, îi spuse arcușul viorii.
- De fiecare dată cînd îmi inventariez visele îmi iese cu unul mai mult.
- Poveste S.F.: au inventat, în sfîrșit, avionul care face ouă.
- Atît de mult a admirat apusul soarelui, pînă cînd soarele a răsărit în spatele lui.
- Îngăduitoarea mea subiectivitate îmi acceptă obiectivitatea.
- Unii cred că cheia succesului poate fi un șperaclu.
- Voluptatea, un exces făcut cu măsură.
- Am ciudata senzație că și azi maimuțele se mai preschimbă în oameni.
- Nu e suficient să fii mărinimos. Mai trebuie să ai și posibilitatea s-o faci.
- Avem omul potrivit, dar încă nu i-am găsit locul potrivit.
- O iubire care se poate explica este o iubire din interes.

CONSTANTIN GAVRILĂ ■

Din galeria oamenilor de cultură ridicaţi din perimetrul Tecuciului, Al. Papadopol Calimah, cu odăjdiile sale voievodale şi cu aura de intelectual subţire şi gust rafinat, ne apare astăzi ca un năier rătăcit în pliurile vremii, peste umbra sa aşternîndu-se un strat gros de uitare şi indiferenţă.

Fire modestă şi deosebit de generoasă, blajinul cărturar nu s-a bucurat de prea multe onoruri nici în viaţă şi nici — cu atît mai puţin — după trecerea sa în lumea umbrelor. În orice caz, numele său a rămas învăluit într-o atmosferă de ceaţă, de taină greu penetrabilă ceea ce îngreunează şi mai mult operaţia de galvanizare pentru vreun împătimit insolit înfeudat parfumului de hîrtie îngălbenită şi farmecului celor vechi.

Nu şi-a făcut niciodată un titlu de nobleţe din originea sa princiară deşi se ştie că unchiul său după mamă, Scarlat Calimachi, boier moldovean din Călmăşeştii Bucovinei, ţinuse — cu intermitenţe — scaunul Moldovei vreme de 14 ani, lucru rar pentru acea perioadă cînd schimbarea domnilor se făcea după cheremul Porţii şi goana după peşcheşuri a funcţionarilor ei. A fost unul dintre domnitorii luminaţi ai Moldovei şi a ştiut să se integreze spiritului raţionalist setos de libertate ce străbătea veacul, sub oblăduirea sa elaborîndu-se acea vestită codică de legi cunoscută sub denumirea de „Codul Calimaki" (1817) unde se regăsesc multe din „obiceiurile pămîntului", din practicile vechiului „drept ro-

AL. PAPADOPOL CALIMAH - UN ISTORIC ÎN ODĂJDII VOIEVODALE

mânesc nescris"[1]. Şi chiar dacă, dintr-o pripeală probabil, această codică s-a scris mai întîi în greceşte, limbă străină poporului căruia îi era adresată, domnitorul i-a înţeles repede viciul punînd pe Flechtenmacher să o traducă în româneşte. Şi tot în timpul domniei lui Scarlat Calimachi s-a înfiinţat, „în cadrul Academiei domneşti din Iaşi un curs în limba română, pentru pregătirea viitorilor ingineri hotarnici, de care se simţea pe atunci mare nevoie atît în Moldova cît şi în Muntenia"[2].

În 1821 se credea încă în graţiile sultanului şi se pregătea chiar pentru o nouă domnie în Moldova, cînd o ceată de bostangii îl ridică pe sus cu întreaga sa familie pentru a-i surghiuni peste ţărmul Mării Marmara, la Boli, în Anatolia, unde fostul domnitor îşi găseşte sfîrşitul. Ceva mai tîrziu, în 1825, doamnei Smaranda, văduva luminatului voievod, şi fiilor ei îi va fi îngăduit să se reîntoarcă în Moldova făgăduinţelor, deşi legăturile ei cu această ţară erau puţine şi şubrezite. Pe nava care îi transporta din Asia Mică, mezina familiei, domniţa Eufrosina, fu cuprinsă brusc de puternice sentimente amoroase faţă de căpitanul vasului, Nichifor Papadopol, cu care durează o temeinică căsnicie şi din care va rezulta un singur descendent, viitorul academician Al. Papadopol Calimah. Domniţa Eufrosina a murit tîrziu, în 1878 şi a fost îngropată în biserica Sfîntul Spiridon din Bîrlad[3].

Al. Papadopol Calimah a rămas cunoscut ca un aprig luptător pentru unire şi chiar intrarea sa în viaţa politică se leagă de acest eveniment cu profunde semnificaţii pentru evoluţia ulterioară a ţării. Între 12 mai şi 18 aug. 1859 îndeplineşte funcţia de prefect al judeţului Tecuci. Nu trebuie uitat că Tecuciul fusese un centru deosebit de activ al mişcării unioniste. De prin partea locului se ridicaseră C. Negri, Cocuţa Conachi, unionişti cu contribuţii majore la realizarea actului unirii şi tot aici, protopopul Gheorghe Dimitriu, tatăl viitorului scriitor Calistrat Hogaş, „cu farmecul vorbei şi căldura prieteşugului"[4], patronase un comitet al unioniştilor cu rezonanţe pînă în capitala Moldovei.

A fost un apropiat al domnitorului Cuza, care i-a şi încredinţat în ultima parte a domniei portofoliul ministerului de externe şi nu se poate spune că din această calitate nu l-a servit cu devoţiune şi n-a acţionat pentru întărirea prestigiului ţării în lumea diplomaţiei europene. Colaborarea sa cu domnul unirii începuse, desigur, mai de mult, întrucît în august 1864, cînd a început discuţia asupra proiectului de lege rurală întocmit de Kogălniceanu, el era deja membru al Consiliului de Stat, in-

stituție deosebit de activă după lovitura de la 2 mai, și susține desființarea clăcii, numai că, împreună cu un alt membru al Consiliului, G. Apostoleanu, cere un timp preparator pentru aplicarea legii mai mare, de doi ani, termen cu care domnul și majoritatea Consiliului nu sînt de acord, votîndu-se aplicarea acestei legi după numai un an.[5]

Ca ministru de externe în ultimul guvern al domnitorului Cuza, Al. Papadopol Calimah nu s-a compromis prin mașinațiuni diversioniste, ci a rămas un atașat sincer al suveranului său împărtășindu-i idealurile și viziunea politică. Așa se explică confidența consulului general al Italiei, cavalerul Anibal Strambio, care, în seara zilei de 24 ian. 1866, deci cu puține zile înainte de îndepărtarea lui Alexandru Ioan Cuza, cu prilejul unui bal organizat la teatrul bucureștean, furniza ministrului de externe român informații revelatoare: „Domnule ministru, țara dumneavoastră stă pe un vulcan; regret că sînt consul: nu pot să vă spun mai multe"[6].

De altfel, contactul său cu primul domnitor al principatelor unite a rămas statornic și s-a menținut multă vreme după ce Cuza a luat drumul străinătății. Într-o scrisoare din 20 sept. 1866 îi mărturisea fostului său domnitor că „îndată după neagra trădare de la 11 februarie, s-a retras la țară, nevrînd să întîlnească pe parjuri și pe perfizi. Dar va veni timpul cînd adevărul și onoarea se vor face auzite. E fericit că a servit pe Cuza și țara în mod onorabil; amintirea lui Cuza îi va fi sfîntă toată viața"[7].

Într-o altă scrisoare, nedatată, dar ușor de fixat dacă avem în vedere evenimentele la care se referă și anume căderea guvernului Ion Ghica, primul guvern după 11 februarie menținut la putere pînă la 5 martie 1867, Al. Papadopol Calimah arăta; „cum a fost ales în unanimitate, la Tecuci, la colegiul micilor proprietari, în timp ce contracandidatul său, C. Racoviță, unul din părtașii de la actul de la 11 februarie a căzut lamentabil"[8]. Tot în această scrisoare își mărturisea intenția de a „nu se mai amesteca niciodată în treburile politice, lucrînd în schimb la reunirea materialelor pentru o lucrare cu care mă ocup și care cuprinde istoria noastră critică de la 1859 pînă în noaptea de 10/11 februarie 1866"[9]. Din proiectul acestei lucrări, ce-ar fi fost deosebit de interesante sub aspectul documentației și interpretării critice a faptelor de istorie din epoca începutului de modernizare structurală a țării, autorul n-a reusit să scrie decît fragmentul memorialistic „Amintiri și istorie (1853—1888)" care se găsește sub formă de manuscris la Academia Română și care a rămas pînă acum insuficient cercetat[10].

Este de presupus că, datorită popularității de care se bucura, n-a reușit să se mențină mult timp în afara activității politice, cum intenționa, întrucît noul suveran, înconjurîndu-l cu diplomatică amabilitate i-a încredințat în 1868 portofoliul ministerului cultelor. De bună seamă, relațiile sale cu dinastia instaurată recent se vor menține și în anii următori în aceiași termeni pentru că într-o scrisoare datată Tecuci 9 februarie 1884 îi scrie bunului său prieten V. Alecsandri, care era și el în grațiile noului domnitor avînd chiar o cameră rezervată permanent în castelul Peleș: „Duminică, acum patru zile, am avut onorul să am audiență la m.s. regele care mi-au spus că peste cîteva zile ai să fii la București. Am avut o lungă convorbire cu m.s. despre literatură, despre istorie, convorbire foarte plăcută și măgulitoare"[11].

La sfîrșitul anului 1885 mai era încă deputat în Cameră și la moartea poetului Grigore Alexandrescu propune să i se facă funeralii naționale de către stat, lucru care atrage multe laude din partea cărturarilor vremii. Vasile Alecsandri elogia deschis atitudinea sa proteguitoare față de valorile naționale scriindu-i de la Paris: „Poate că dacă nu te-ai fi găsit la București, nimeni nu s-ar fi gîndit la dînsul... și încă, ca poet, Alexandrescu e mai presus decît unii cărora li s-au făcut busturi și statui"[12]. Se pare însă că funeraliile poetului au fost totuși modeste, dacă avem în vedere mărturisirile lui Ion Ghica din articolul său memorialistic consacrat marelui fabulist român, părere amplificată și prin comparația făcută cu funeraliile organizate cu puțin înainte lui C.A. Rosetti, de o solemnitate cum rar s-a văzut în Bucureștiul acelui timp.[13].

Respectul pentru oamenii revoluției de la 1848 rămîne o constantă neviciată la Papadopol Calimah. Propunerea din Cameră cu privire la poetul Gr. Alexandrescu trebuie asociată cu prietenia și vasta corespondență întreținută cu Vasile Alecsandri, cu loialitatea dovedită față de Al. I. Cuza, cu admirația nereținută față de C. Negri a cărui puternică personalitate o și evocă uneori, cu prețuirea arătată lui Kogălniceanu cu care colaborează în diferite guverne și la moartea căruia, petrecută la 2 iunie 1891, ia parte ca intim al dispărutului dar și ca reprezentant al Academiei Române[14] și cu multe alte manifestări care spun destul despre atitudinea sa față de generația pașoptistă. Oricum, ecourile acestei ideologii se regăsesc adesea în conștiința istoricului tecucean, căci n-a fost deloc superficială ci, adîncă și cu multe prelungiri în opera sa istorică și filologică.

Ultimii ani din viața lui Al. Papadopol Calimah au fost marcați sever de o cumplită dramă familială care l-a încercat la începutul anului 1895. Este vorba de moartea soției sale, Amelia Papadopol Calimah, cu care se căsătorise în 1860 și a fiicei sale Elena, care, suferindă de morbul lui Pott, în disperare s-a sinucis în aceeași zi. Această nefericită întîmplare a impresionat adînc populația de atunci a orașului, care a participat cu mare durere la funeraliile celor două femei. Amelia avea, la data încetării din viață, 43 de ani și despre ea vorbesc toți memorialiștii ridicați din Tecuci. Se trăgea din trunchiul Plitoșilor (formă grecizată a numelui de origine Pletosu), boieriți de Mihail Sturza, tatăl său Iancu Plitos fiind cel care participase, ca trimis al domnitorului, la nunta Cocuței Conachi cu prințul Nicolae Vogoride petrecută la Țigănești în anul 1845. Ridicarea în boierie a Plitoșilor se datorează, după cum încearcă să ne convingă N. Gane și G. Sion, unor slăbiciuni pasionale pe care doamna Marioara Sturza, mama viitorului domn Mihail Sturza, femeia „cea mai frumoasă din Europa"[15], cum declară în memoriile sale Radu Roseti, le-a nutrit față de Grigore Pletosu, țăran bine făcut în vremea cînd era încă om al casei

boiereşti de la Măcăreşti unde logofeteasa obişnuia să vină, în lunile de vară, pentru a face „feredeie în Prut". A murit devreme, în 1850 la puţin timp după ce fusese ridicat la rangul de postelnic, rămînînd soţia sa Elena, care va supravieţui pînă în anul 1884[16]. Elena Plitos va deveni, în timpul războiului pentru cucerirea independenţei, preşedintă a Comitetului doamnelor din Tecuci, desfăşurînd o activitate deosebit de febrilă în colectarea de bani şi bunuri pentru ajutorarea armatei române, activitate bine consemnată în documentele războiului, laolaltă cu scrisorile de felicitare şi mulţumire primite de la înaltele foruri ale statului. Animată de înalte sentimente patriotice, Elena Plitos antrenează în activitatea acestui comitet pe multe din doamnele care formau protipendada oraşului şi în primul rînd rudele sale apropiate. Întîlnim în acest comitet pe fiica sa, Amelia Papadopol Calimah, care ţinea şi secretariatul comitetului contribuind în multe rînduri cu bani şi bunuri, şi pe cumnata sa Eufrosina Plitos, care în acea vreme era soţia lui Coton Plitos, prefect al judeţului Cahul şi care numai în noiembrie 1877 donează importanta sumă de 145 lei pentru cumpărarea de cojoace ostaşilor români[17].

Scormonitor de hrisoave vechi, Al. Papadopol Calimah n-a lăsat o operă prea impresionantă, deşi, la vremea respectivă a fost destul de bine apreciată şi integrată în mişcarea culturală a vremii, fapt pentru care a şi fost primit în Societatea Academică Română în sept. 1876 odată cu Vasile Maniu, Grigore Ştefănescu şi lt. col. Ştefan Fălcoianu. Lucrul acesta a surprins, oarecum, intelectualii timpului şi M. Eminescu în articolul „Societatea academică" publicat în „Curierul de Iaşi" nr. 106 din 26 sept. 1876 îşi exprimă deschis indignarea: „La drept vorbind, spune poetul, nici unul din aceşti domni n-ar fi fost ales în alte ţări membru la vreo academie, dar în urma urmelor în cadrul în care încap istorici ca D. Vasile Alexandrescu (alias Urechia) şi poeţi de talia domnului Gheorghe Sion este loc pentru multă lume"[18]. Nici vorbă că aprecierea lui Eminescu este îndreptăţită în multe privinţe şi chiar în ceea ce-l priveşte pe Al. Papadopol Calimah şi nu poate fi suspectată de uşurinţă sau pătimăşie, mai ales că poetul şi istoricul se cunoscuseră bine, fuseseră doar colegi la cenaclul Junimea şi se revedeau la întrunirile de la Maiorescu. Dacă punem temei pe fidelitatea memoriei lui Pogor înseamnă că istoricul tecucean fusese unul dintre membrii fondatori ai societăţii literare care anticipa viitoarea Junime încă din toamna anului 1863 împreună cu I. Ianov, N. Negri, Th. şi Gh. Aslan, Iorgu Gane, N. Schiletti şi dr. Max[19].

E adevărat că problema aceasta, a datării înfiinţării Junimii, a rămas controversată şi se ştie cu cîtă consecvenţă reclama Pogor „ca Junimea să se recunoască legatara mai vechei societăţi" condusă de el şi, prin urmare, să se coboare data înfiinţării ei cu aproape un an[29].

Dintr-o scrisoare a lui N. Gane către I. Negruzzi din 13 mai 1874 aflăm că la şedinţa Junimii ţinută acasă la Maiorescu au participat, pe lîngă Pogor, Catargi, autorul scrisorii, şi Al. Papadopol Calimah şi că în săptămîna următoare trebuiau să se întrunească din nou şi cu mai mulţi invitaţi[20] Slaba adeziune a intelectualilor bucureşteni la întrunirile de la Maiorescu, reieşită din scrisoarea lui N. Gane, se explică doar prin faptul că însuşi mentorul lor era venit de puţin timp în Bucureşti şi popularitatea sa nu căpătase încă extensie în cele cîteva luni de cînd schimbase Bahluiul pe Dîmboviţa, fiind şi prea absorbit de problemele politicii, mai ales că de curînd devenise ministru al cultelor în guvernul conservator al lui Lascăr Catargi. Al. Papadopol Calimah făcea şi el parte din acelaşi partid conservator, mai bine zis din gruparea junimistă a partidului conservator, şi în toamna anului 1881 îl vedem alături de Carp, Maiorescu, Gr. Triandafil, N. Gane, C. Bobeica, I. Negruzzi semnînd contraproiectul grupării la mesajul regal privind acceptarea regatului ca formă nouă de guvernămînt a României[21]. Al. Papadopol Calimah a semnat acest act, după cum la 5 (17) dec. 1865 contrasemnase şi mesajul domnesc pentru deschiderea Corpurilor Legiuitoare, o adevărată profesie de credinţă a fostului domnitor Cuza, a tulburătoarelor sale simţăminte patriotice, pe care domnul unirii le găsise cea mai plastică rostire: „Fie în capul Ţerei, fie alăturea cu d-voastră, eu voi fi totdeauna cu Ţeara pentru Ţeară, fără altă ţintă decît voinţa naţională şi marile interese ale României. Eu voiesc să fie bine ştiut că niciodată persoana mea nu va fi o împiedecare la orice eveniment, care ar permite de a consolida edificiul politic la a cărui aşezare am fost fericit a contribui"[22]. Şi nu trecuseră decît 16 ani.

Revenind la filipica eminesciană trebuie să precizăm că la data intrării în Academie a lui Al. Papadopol Calimah acesta nu publicase decît două lucrări: „Curtea de casaţie în Franţa cu mai multe însemnări şi comparaţii" (Iaşi, 1862) şi „Reglementul pentru serviciul Curţii de Casaţiune din Franţa" (Iaşi, 1862). Sigur că ulterior numărul lucrărilor se vor înmulţi şi afirmaţia lui Ion Petrovici că istoricul tecucean a fost primit în rîndul nemuritorilor „fie din cauza originii sale princiare, fie că la înfiinţarea academiei era lipsă de istorici pregătiţi"[23] poate fi înconjurată de credit, cel puţin prin partea sa finală. La data cînd Al. Papadopol Calimah era primit în Academie, disciplina istorică era reprezentată doar prin Kogălniceanu şi Odobescu şi de-abia în anii următori ponderea acestora se va amplifica prin intrarea lui Hasdeu, Xenopol, Tocilescu şi alţii. Ulterior, după intrarea sa în Academie, numele lui Al. Papadopol Calimah va căpăta destulă greutate, studiul „Notiţe istorice despre oraşul Tecuci" figurînd într-o vreme în manualele de geografie iar articolul „Amintiri despre Curtea Domnească din Iaşi" apărut în „Convorbiri literare" în numerele 9 şi 10 din dec. 1884 şi ian. 1885 a fost receptat de contemporani cu destule complimente. Într-o scrisoare a lui Samson Bodnărescu către I. Ianov se face o adevărată risipă de superlative considerînd această lucrare „un punct de culminaţiune" ce deschide „o nouă epochă" şi care poate procura „o plăcere estetică în privinţa formei limbiste în care şi-a vărsat autoriul opera şi o plăcere estetică în privinţa tractării materiei istorice"[24]. Alte lucrări ale istoricului tecucean mai sînt: „Mişcarea literară proven-

sală" publicată în „Convorbiri literare" din 1883 prin intervenţia lui Vasile Alecsandri[25], apoi „Generalul Pavel Kisseleff în Moldova şi Ţara Românească, 1829—1834, după documentele ruseşti", „Dezrobirea ţăranilor în Moldova" în care reconstituie atmosfera creată în urma actului semnat în 1749 de Nicolae Mavrocordat, un studiu despre domnitorul Gheorghe Ştefan, o evocare a personalităţii lui Costache Negri („un document pentru istoria noastră contemporană") şi un articol de atitudine în care combate latinismul şi purismul în limbă intitulat „Limba românească" şi prin care lua apărarea limbii populare. A tradus pentru prima dată la noi „Cuvînt despre expediţia lui Igor Sveatoslavici, principele Novgorodului nordic, contra polovţilor sau cumanilor" şi fragmente din opera lui Lucian din Samosata cum ar fi „Adunarea zeilor" şi „Jupiter tragic" Unele din lucrările sale vor fi adunate de singurul său fiu, Paul Al. Papadopol Calimah, şi vor fi publicate în 1908 la tipografia „Munca" din Tecuci, astăzi uitate, risipite şi desconsiderate.

Marea sa pasiune pentru cercetarea istoriei ţării reprezenta, în contextul epocii sale, cînd România după unire şi independenţă se afirmase în contextul european, o cerinţă prioritară pentru intelectualitatea vremii. De aici şi situaţia privilegiată în care se afla această disciplină faţă de celălalte ştiinţe. E suficient să arătăm că atunci cînd Kogălniceanu este pus să aleagă pentru premiere „Ierbarul" lui Dimitrie Brandia, lucrare de largă investigare ştiinţifică, şi „Istoria şcoalelor" a lui V.A . Urechia pledează cu o convingere aproape nonprotocolară în favoarea celei din urmă, argumentînd că „plante se mai găsesc în natură ori şi cînd, dar documentele pierdute nu se mai găsesc".[26] Aşadar, locul istoriei la acea vreme era în dreapta politicii şi nu trebuie să ne surprindă faptul că mulţi dintre istoricii de atunci figurau în cadrul organismelor eligibile ale ţării şi au participat la alcătuirea diferitelor guverne, cum este cazul lui Kogălniceanu, Odobescu, V.A. Urechia şi alţii. Cercetarea documentelor vechi, a inscripţiilor descoperite de multe ori întîmplător, devenise atît de obsesivă pentru istorici încît o farsă, ticluită cu puţin meşteşug, în marginile unui subiect istoric, putea prinde extrem de uşor interesul public. Se ştie cît de mare a fost entuziasmul lui V.A. Urechia, în 1887, cînd Kogălniceanu, împreună cu Al. Papadopol Calimah i-au expediat acea telegramă de la Murfatlar, acea telegramă prin care-l anunţa de „epocala descoperire a monumentului funerar al lui Ovidiu".[27] V.A. Urechia, entuziasmat şi credul, se grăbeşte cu popularizarea senzaţionalei ştiri, nerămînîndu-i apoi decît să suporte consecinţele reuşitei farse spre hazul amicilor şi intelectualilor vremii.

„Harnicul şi omniprezentul Al. Papadopol Calimah"[28], cum l-a numit G. Călinescu în monumentala sa istorie de la origini şi pînă în prezent, lichidează conturile lumeşti la 18 iunie 1898, la vîrsta de 65 de ani. În ultima parte a vieţii putea fi întîlnit adesea în conacul bardului de la Mirceşti, ca oaspete obişnuit al casei făcînd „fericirea copiilor prin feluritele denumiri pe care, le dau: Papabo, Papado, Papacoco etc"[29]. Cert este că prin documentele descoperite şi prin modul cum a ştiut să le valorifice în lucrări de o ţinută ştiinţifică indubitabilă ajunsese să fie bine apreciat printre cărturarii timpului. Statornicul său prieten Vasile Alecsandri îl considera, într-o scrisoare trimisă lui Ion Ghica din Mirceşti la 8 aug. 1889, ca fiind „singurul dintre academicieni care lucrează peste măsură"[30]. Şi mai departe mărturisea: „Îmi citeşte în fiecare zi cîteva părţi foarte interesante din numeroasele sale manuscrise, care îşi aşteaptă rîndul la publicare. Iată un om modest şi muncitor, care a meritat mult mai mult decît alţii dintre colegii săi un premiu academic, dar pe care au uitat mereu să-l răsplătească, şi cu toate acestea bagajul său literar este considerabil şi de o reală valoare"[31]. Trebuie să recunoaştem că de la însemnarea depreciativă administrată de Eminescu la elogierea lui Alecsandri este un drum lung pe care istoricul tecucean l-a parcurs în numai 13 ani.

BIBLIOGRAFIE

1. C. Giurescu şi Dinu C. Giurescu, Istoria românilor, Editura Albastros, Bucureşti, pag. 470.
2. Idem, pag. 490
3. Pentru informaţii suplimentare privind descendenţii voievodului Scarlat Calimachi a se consulta N. Gane. Trecute vieţi de doamne şi domniţe, Editura Junimea, Iaşi, vol. III, 1972, pag. 110.
4. Vladimir Streinu, Calistrat Hogaş, Editura tineretului, Bucureşti, 1968, pag. 14.
5. Constantin C. Giurescu, Viaţa şi opera lui Cuza vodă, Ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1970, pag. 280.
6. Idem, pag. 384. C.C. Giurescu preia această informaţie din lucrarea lui Al. Papadopol Calimah „Amintiri şi istorie" (1853—1888), manuscris care se găseşte la Academia R.S.R. sub nr. 864.
7. Idem, pag. 455.
8. Idem, pag. 455.
9. Idem, pag. 7
10. Cotele acestui manuscris sînt date de C.C. Giurescu în lucrarea sa „Viaţa şi opera lui Cuza vodă" la subsolul paginii 384.
11. Scrisori către Vasile Alecsandri, Editura Minerva, Bucureşti, 1978, pag. 374, ediţie îngrijită de Marta Anineanu.
12. G.C. Nicolescu, Viaţa lui Alecsandri, pag. 557.
13. Ion Ghica, Opere vol. I, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1967, pag. 433.
14. Augustin Z.N.Pop, Pe urmele lui Kogălniceanu, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1979, pag. 281.
15. C. Sion, Arhondologia Moldovei, Editura Univers, Bucureşti, 1973, pag. 220—221.
16. Informaţia este luată dintr-o scrisoare inedită a lui Bebe Plitos, care trăieşte la Bucureşti în vîrstă de 88 de ani şi în care este redată întreaga genealogie a Plitoşilor. Bebe Plitos este fiul avocatului Ştefan Plitos şi nepot al lui Coton Plitos, fost prefect al judeţului Cahul în timpul războiului pentru cucerirea inde-

pendenţei şi frate cu soţia lui Al. Papadopol Calimah.
17. Documente privind istoria României, Războiul pentru independenţă, vol. III, Editura Academiei R.P.R. Bucureşti, 1954, pag. 656 şi vol. VII, pag. 315, 435—436, 498, 638—639.
18. M. Eminescu, Opere vol IX, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1980, pag. 213. Articolul este comentat şi la pag. 675.
19. Z. Ornea, Junimea şi junimismul, Editura Eminescu, Bucureşti, 1975, pag. 16.
20. Idem, pag. 16.
21. Idem, pag. 81.
22. Eugen Lovinescu, Scrieri vol. 7 (T. Maiorescu), Editura Minerva, Bucureşti, 1978, pag. 362.
23. Op. cit. pag. 312.
24. Documente literare junimiste, Editura Junimea, Iaşi, 1973, pag. 181—182.
25. Vasile Alecsandri, Scrisori, însemnări, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1964, pag. 145—146.
26. Augustin Z.N. Pop, Pe urmele lui Kogălniceanu, Editura pentru literatură, pag. 272.
27. Vistian Goia, V.A. Urechea, Editura Minerva, Bucureşti, 1979, pag. 144.
28. G. Călinescu, Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, Ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Editura Minerva, Bucureşti, 1982, pag. 515.
29. Vasile Alecsandri, op.cit. pag. 145—146.
30. Idem, pag. 99—100.
31. Idem, pag. 99—100.

Prof. IONEL NECULA ■

DE PE TOATE MERIDIANELE

Alte superlative lacustre

Marile Lacuri din nord-estul Americii de Nord reprezintă cel mai întins complex lacustru cu apă dulce de pe glob (247 420 kilometri pătraţi) şi cel mai mare sistem de navigaţie continentală. La rîndul său, Titicaca, din America de Sud, este lacul (navigabil) aflat la cea mai mare altitudine: 3 812 metri.

A şi C

Atît carotenul, convertit în organism în vitamina A, cît şi vitamina C par să ofere protecţie împotriva unor forme de cancer. Un studiu recent arăta că cei ce consumă morcovi şi alte alimente conţinînd caroten fac mai rar cancer la plămîni, chiar dacă sînt fumători. Totodată, carotenul reduce riscul cancerului la vezica urinară şi la laringe.

Corida în Lumea Nouă

Iniţial un spectacol eminamente spaniol, lupta cu taurii a dobîndit şi dincolo de Atlantic, în Lumea Nouă, o popularitate fantastică, întrecută doar de fotbal. Cea dintîi luptă cu tauri peste Ocean a avut loc la 24 iunie 1526, la Ciudad de Mexico, în cinstea împlinirii a 5 ani de la cucerirea de către Cortez a capitalei imperiului aztec, Tenochtitlanului. De acum înainte, coridele vor fi organizate în multe oraşe, în fiecare duminică.

Vulcanii Africii

Pe continentul african există 9 000 de vulcani, mulţi dintre aceştia prezentînd caracteristici deosebit de importante. Astfel, cei din Camerun, Zair, Algeria şi Madagascar au cratere ce pot atinge un diametru de 30 de kilometri la bază, iar lava lor este multicoloră, fapt care atrage numeroşi curioşi din lumea întreagă. Fiind relativ tineri, de „numai" 20-30 de milioane de ani, mulţi dintre vulcanii africani sînt susceptibili de a erupe.

Popas pentru zburătoare

Lacul sărat din apropierea oraşului Laranca este al doilea mare spaţiu lacustru de acest gen din Cipru. El are o importanţă considerabilă, fiind un popas de-a lungul traseului străbătut de păsările călătoare. Iarna, aici îşi găsesc refugiul mii de păsări, între care Flamingo roz, diferite specii de raţe sălbatice, lebede şi alte păsări acvatice.

Statuia căpitanului de pe Titanic

Înainte ca Titanicul să plece în cursa lui cu ghinion, edilii localităţii Stoke-on-Trent, oraşul natal al căpitanului Titanicului, Edward Smith, i-au comandat acestuia o statuie în bronz, menită să-i celebreze bătrînului lup de mare viitoarea sa înfăptuire istorică — traversarea Atlanticului cu „cea de-a opta minune a lumii". Cum însă Titanicul s-a scufundat, cei ce comandaseră statuia au căutat să se descotorosească de ea, dăruind-o comunei vecine Lichfield. Însă după recenta descoperire a epavei faimosului transatlantic, primăria din Stoke-on-Trent a căutat să pună din nou mîna pe statuie, spre a o avea ca „nadă" pentru turişti. Dar locuitorii din Lichfield au refuzat s-o restituie.

Performanţele jetului de apă

Tăierea cu jet de apă, metodă deja „clasică", este folosită în continuare cu rezultate foarte bune. În Franţa, de exemplu, se va folosi o asemenea maşină în decuparea pieilor pentru fabricarea încălţămintei. Maşini asemănătoare se vor folosi şi pentru decuparea de blocuri de gresie din Munţii Vosgi. Folosirea jetului de apă duce la sporirea productivităţii muncii cu aproximativ 50 la sută.

A treia zonă de record

Recordurile sportive de windsurfing (navigarea pe o planşă cu pînză) se stabilesc în două domenii: distanţă şi viteză. Iată însă că, pentru a figura în celebra Carte a recordurilor Guinness, francezul Marco Topdemir a decis să stabilească un record original: timpul de menţinere pe planşă. Performanţa lui — 87 de ore şi 53 de minute.

PRIVEȘTE-L PE POLIȚIST ÎN OCHI

Pentru controlul identității persoanelor, în diferite situații, azi, în întreaga lume, se face apel la cele mai sofisticate tehnici. În locul fișelor cu date personale a fost creată o cartelă cu microprocesoare ce este în curs de testare în S.U.A. Pe acest „smart card" sînt înregistrate numele, vîrsta, talia, sexul, precum și o serie de alte date. Din nefericire, o dată pierdută și fără duplicat, ea nu mai poate fi reconstituită. Se știe de mult că și amprentele digitale pot fi folosite drept „act de identitate", ele fiind recunoscute de un calculator. Pentru deschiderea unor uși s-a încercat utilizarea vocii, prin identificarea acesteia de un aparat special. Dar toate aceste mijloace, pînă la urmă, s-au dovedit că nu sînt infailibile. Iată însă că întreprinderea „Eyeden Fifye Unc" din Oregon-S.U.A., a avut ideea de a folosi desenul retinei persoanelor, drept act de identitate. Conform statisticilor, retina prezintă o imensă variabilitate, căci practic este imposibil să existe doi oameni care să aibă același desen al vaselor sanguine pe retină. Acest desen este introdus în memoria unui computer. Toate fazele ulterioare sînt automate. Persoana care este controlată este pusă să privească printr-un binoclu, obiectiv al unei camere de televiziune, care explorează retina cu un fascicul infraroșu, de intensitate redusă. Se apasă pe un buton și computerul dă verdictul. Deocamdată mai rămîne o problemă nerezolvată: desenul se poate altera puțin, uneori datorită bolilor și vîrstei. Totuși, cine știe. Poate că într-o zi oamenii vor fi nevoiți să privească în „ochii" polițistului robot pentru a-și stabili identitatea, prezentînd astfel retina drept... „carte de vizită".

CÎND ROBOȚII CÎNTĂ ȘI DANSEAZĂ

Expoziția japoneză a anului 2000, de la Tsukuba, a arătat ce poate realiza știința și tehnica pentru om, în materie de electronică și roboți. „Jumbotronul", un televizor în culori înalt de 25 metri și lat de 40 metri, cuprinzînd 450 000 celule fotoelectrice (fig. 1) poate transmite imagini și filme, sau îi prinde pe spectatori ca într-o oglindă uriașă. Robotul muzicant, opera profesorului Ichiro Kato, de la Universitatea Waseda, care cu ochiul său de ciclop descifrează partituri, poate interpreta, cu mîinile și picioarele, melodii de la Bach la Beatls. Cîinele-robot, construit pentru

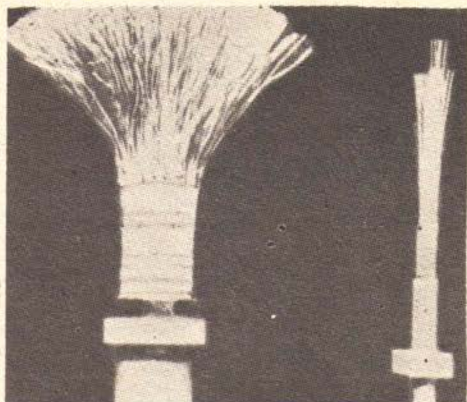

orbi, „adulmecă", cu captatorii și creierul său electronic, obstacole, pentru a le evita. Pe scena lui „Fuyo Theatre", doisprezece actori-roboți interpretează, cu „talent", o piesă. Robotul „Matsushita" (fig. 2) schițează în două minute figura celui așezat în față, iar la sfîrșit, plin de politețe întreabă: „Credeți oare că vă seamănă?" Acestea sînt doar cîteva din realizările expuse. Dar iată că în cursul lui 1986, compania japoneză „Seibu" a deschis la Tokio ultimul tip de magazin, unic în felul lui, pînă în prezent, în lume. Aici un robot-cărător urmează clientul pas cu pas, se oprește și pornește o dată cu acesta, transportînd cu căruciorul lui, pe roți, mărfuri în greutate de 10 kilograme. Un veritabil catalog vizual apare pe un panou, în cazul cînd, în dorința de a obține o informație, clientul acționează cîteva butoane. Pornind de la sistemul că oricine se poate poza ca aviator introducînd capul într-un avion de carton, un sistem de disc cu laser proiectează, pe un ecran, fața clientului îmbrăcat în kimonoul sau rochia aleasă. Tăierea unui produs alimentar este o chestiune de secunde. Prin apăsarea pe patru butoane, o mașină îl decupează în grosimea și cantitatea dorită, după care urmează afișarea prețului și ambalarea, totul foarte igienic, fără contact uman. Pentru ca distribuirea mărfurilor la domiciliu să se facă în condiții economice, pe mașina de transport se află un ordinator. Conducătorul auto nu trebuie să introducă lista cu adresele clienților. Mașina va afișa pe un ecran ordinea cea mai rațională de livrare, traseul de parcurs, precum și poziția în orice moment a autocamionetei față de clienți. În magazin camioanele ce aduc mărfuri sînt descărcate în mod automat, iar mărfurile, tot automat, sînt transportate, și plasate la locul lor, pe cele șase etaje ale clădirii, cu ajutorul cărucioarelor fără conducător

SCRISOARE DE DRAGOSTE PRIN COMPUTER

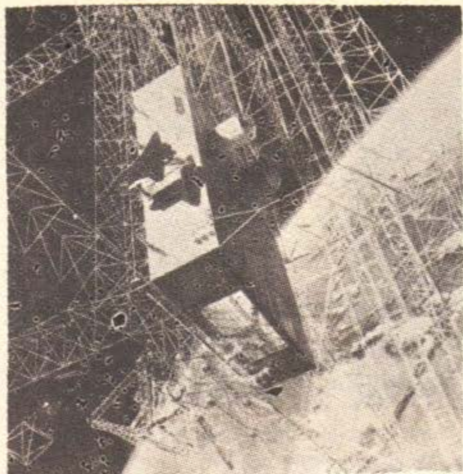
Specialiștii rezervă pentru viitor fibrelor optice roluri și funcții de excepție, care vor produce adevărate revoluții în multe domenii. Printre altele, datorită acestor fibre, locuința și locul de muncă se vor confunda, cu alte cuvinte, oamenii vor putea lucra la domiciliu. Casa va deveni astfel un fel de complex, numit de americani „Computer cottage". Referitor la aceasta, fizicianul american Robert Jastrow spunea: „Văd în orele de recreare părinții și copiii împreună, iar în orele de muncă îl văd pe soț, la terminalul său, pe soție la un altul, iar pe copii aplecați asupra unui al treilea fă-

cîndu-și lecțiile. Revoluția fibrelor optice readuce familia unită în casă". În acest sens, vor fi utilizate computerul, televizorul cu dublu sens, videotelefonul. Pentru întîlniri cu superiorii și pentru decizii se va recurge la teleconferință. Telefonul se va schimba și el. Va fi de buzunar și va înlesni contactele la orice distanță prin sateliți. Fibrele optice vor permite punerea în funcțiune a unor instalații de la distanță, de la calorifer la cratița din cuptor. În viitor, sateliții „bancă de date" vor cuprinde informații despre tot ce se știe cu privire la univers, știință, medicină, artă. Aceste date vor putea ajunge la orice persoană, la cerere, în cîteva secunde, totul pe bază de raze laser, transmise prin fibre optice, legate de o centrală terestră. Și poșta se va schimba. Vor dispărea timbrele și plicurile. Scrisorile oficiale, personale, inclusiv cele de dragoste, vor putea fi transmise instantaneu „via computer".

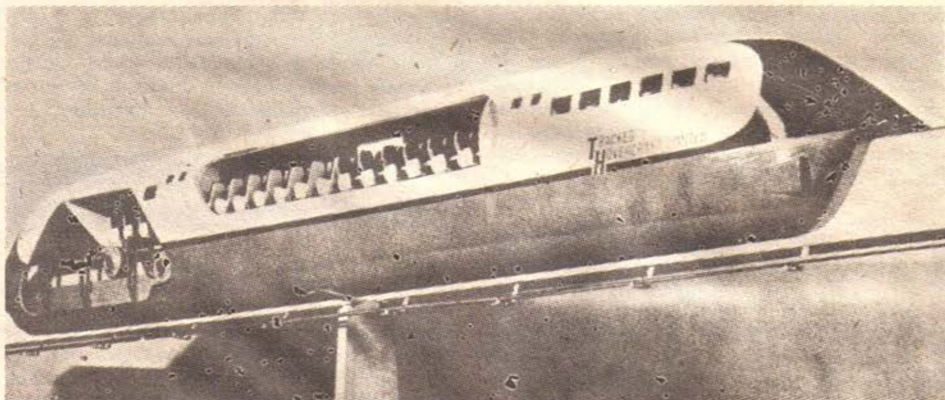
INSULĂ SPAȚIALĂ

Agenția Spațială Europeană, Japonia și Canada au fost invitate oficial, de către NASA, să participe la construcția unei insule spațiale. Ea va fi de fapt un „sistem orbital" cuprinzînd diferitele elemente locuite sau comandate automat, plasate pe diferite orbite și aprovizionate în mod regulat, de o navetă. În prezent sînt în lucru șase proiecte, dar numai unul va fi pus în aplicare. În general este vorba de cinci moduli cilindrici, dintr-o platformă pentru instrumente și din două panouri mari solare, orientate permanent spre soare, fiecare producînd 75 kilowați, pentru a se asigura energia electrică necesară „insulei". Ansamblele vor fi construite pe bază de elemente ce vor fi transportate de navete în 5—7 zboruri, plasate pe o orbită circulară, unde vor fi asamblate de astronauți montori. Instrumentația științifică și tehnologică va fi dispusă în module-laborator presurizate sau pe platforme

autonome specializate în astrofizică, metalurgie etc. Sistemul va fi completat cu aparatură robotizată, mininavete automate și propulsori individuali, pentru deplasarea „în zonă" a astronauților. Stația va repara sateliții defecți pe orbite, va monta și asambla mari structuri, tip laborator spațial; în vederea efectuării de diverse experiențe, a fabricării de produse farmaceutice, sau a altor materiale, în condiții de imponderabilitate. Tot ea va constitui o bază de lansare pentru trecerea sateliților pe orbite mai înalte sau în vederea realizării unor misiuni spațiale îndepărtate, de exemplu spre Marte. Totodată, insula spațială va constitui un depozit pentru stocarea materialelor spațiale și un centru de comunicații. NASA speră ca pînă în anul 1992 să creeze o stație în greutate de 34 tone, cu o capacitate de 120 metri cubi, care să poată găzdui 6—8 astronauți, și un laborator și care împreună cu o platformă automată să graviteze pe aceeași orbită, de 320 de kilometri altitudine. Către anul 2000 stația va fi mărită treptat, ajungînd la o greutate de 94 tone și cu un volum locuibil de 300 metri cubi, în care vor activa 12—18 astronauți. „Insula" va mai cuprinde sisteme independente de navigație spre alte orbite, pentru desfășurarea unor cercetări de astrofizică și pentru a traversa încărcături utile pînă la orbita geostaționară de 36.000 kilometri altitudine. Pentru anul 2000 NASA a și stabilit 107 misiuni de astrofizică, fizică solară, telecomunicații, fabricarea de produse chimice, farmaceutice și metalurgice și teledetecție de surse terestre. Prima etapă se întrevede a costa nouă miliarde, iar insula completă 20 miliarde dolari.

În figură se poate vedea cum este imaginată construcția insulei spațiale.

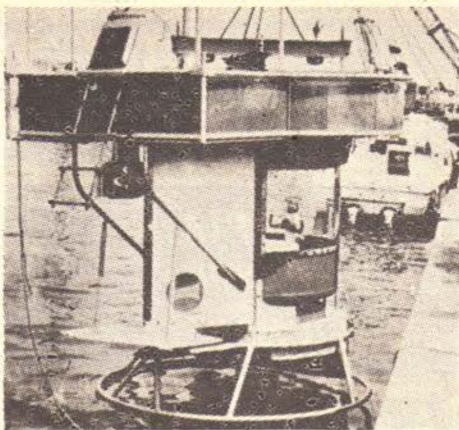

HOVERTRAIN, VEHICUL AL SECOLULUI XXI?

Pentru a lega centrul orașului cu zonele suburbane sau pe acestea între ele, a fost creat „Hovertrain", o versiune engleză a vehiculelor de transport terestru de mare viteză. Cu o capacitate de aproape o sută de persoane și în greutate de 23 tone, noul mijloc circulă pe o grindă la înălțimea de 5 metri, putînd urca pante pînă la 10 grade. Suspensia și deplasarea se fac pe o pernă de aer groasă de 8 milimetri. Experiențele realizate cu „Hovertrain", în mărime naturală, au avut loc pe un traseu de 5 kilometri, lîngă Cambridge, în localitatea Earith, cînd s-a putut obține o viteză maximă de 200 kilometri pe oră, dar se speră ca în urma îmbunătățirilor ce urmează să se aducă prin utilizarea de noi motoare liniare, precum și a altor echipamente, în cîțiva ani, viteza lui să ajungă la 480 kilometri pe oră.

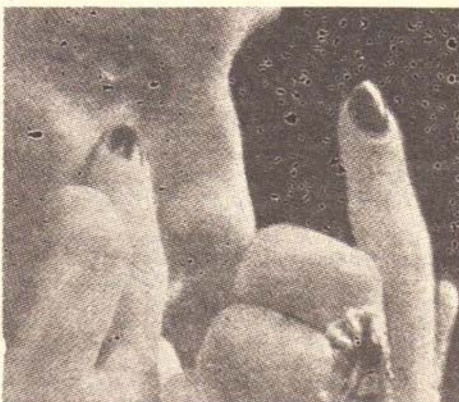
În imagine „Hovertrain" în timpul experiențelor.

BARCĂ PENTRU CERCETĂRI SUBACVATICE

Dispozitivul din figură, înalt de 4,5 metri și lung de 4 metri, nu arată nici pe departe a fi o barcă deoarece o serie de elemente cu care ne-am obișnuit lipsesc. Și totuși este o barcă de drept, una de cercetări subacvatice, dar care poate fi folosită și pentru agrement, asigurînd doritorilor posibilitatea de a vedea, datorită cabinei transparente plasate sub ea, minunata lume submarină, rezervată pînă acum numai plonjorilor. Deplasarea, cu viteza de un nod, se realizează cu ajutorul unui motor și a unor mijloace de comandă ce pot fi acționate atît de pe punte, cît și din cabina aflată sub apă.

LENTILE DE CONTACT NEIRITANTE

Specialiștii Institutului de chimie Macromoleculară al Academiei Cehoslovace de Științe au constatat că singurul emolient de polimeri care nu irită ochiul și nu este toxic, este apa. De aceea a fost creat un polimer ce conține 40 la sută apă, care nu este solid, ci mai curînd, un gel. Și astfel a apărut monomerul „Hema", din care se prelucrează lentilele de contact. Ele au o putere frontală de la minus 20 la plus 20 dioptri și cu diametru în jur de 14 milimetri. Aceste lentile plastice din gel, deosebite în felul lor, pot fi utilizate mai mult de un an. În imagine — noua lentilă de contact înainte de a fi plasată pe ochi.

Grupaj de AUREL DIANU ■

DE PE TOATE MERIDIANELE

Nămolul antic

Ca mijloc curativ, nămolul este cunoscut de circa 2000 de ani. În lucrările lor despre medicamente, cunoscuții învățați ai antichității, Pliniu și Dioscoride, acordă o importanță deosebită nămolului ca mijloc de vindecare a reumatismului.

Hidrocarburi din biomasă

Potrivit unor studii recente, din biomasă se realizează hidrocarburi la un preț mult mai scăzut decît al petrolului brut. Din 60 de tone de biomasă se pot obține 6 tone de hidrocarburi.

Cele mai vechi... mumii

Cele mai vechi mumii din lume au fost descoperite în America de Sud (Chile), vîrsta lor fiind, potrivit datării cu Carbon —14, între 3670 și 7810 ani. Prin urmare, mumiile sud-americane sînt cu circa 3000 de ani mai „bătrîne" decît primele mumii egiptene.

Busolă vegetală

Lăptuca sălbatică poate fi considerată o adevărată busolă vegetală. Cînd planta este încălzită suficient de soare, frunzele ei se dispun pe verticală, orientîndu-se cu muchiile pe direcția nord-sud și cu fețele spre est și vest.

Vertebrate și nevertebrate

În prezent sînt cunoscute 1,4 milioane de specii de nevertebrate, dintre care o mare parte sînt insecte. În comparație cu acestea, vertebratele sînt mult mai puține: „numai" 46 000 de specii.

Cine este autorul „himerelor"?

Faimoasele himere ce ornează catedra Nôtre Dame de Paris sînt opera lui Honoré Daumier. Aceasta este concluzia la care au ajuns specialiștii. Pînă de curînd, paternitatea acestor originale personaje sculptate în piatră nu era cunoscută.

MEDICINA OMULUI SĂNĂTOS

FITOTERAPIA, UN DOMENIU MEREU NOU

Biologul **Mircea Alexan** de la Trustul „Plafar" din București este cel care, de cîțiva ani, ne captivează cu sfaturile sale „de dimineață" din emisiunea radio „Răspundem ascultătorilor". A înregistrat peste 860 emisii, prin care ne-a pus la îndemînă zeci și zeci de rețete pentru sănătatea noastră, apelînd la inepuizabila „farmacie verde", sigură, ieftină, la îndemîna oricui și, de regulă, fără efectele secundare ale medicamentelor chimice de sinteză. El însuși inepuizabil în idei, ca orice om informat și ca oricare cercetător preocupat de nou, l-am solicitat și pentru dumneavoastră, cititorii Almanahului „Flacăra", cu un interviu și, firește, cu cîteva sfaturi utile.

— Cînd și cum ați ajuns să vă preocupe buruienile medicinale, Mircea Alexan?

— Eram cadru didactic la Facultatea de biologie pentru disciplina de botanică sistemică, deci foarte legat de plante, cînd, acum 14 ani, dr. farm. Ovidiu Bojor, de la Institutul pentru controlul de stat al medicamentului și cercetări farmaceutice, m-a solicitat să colaborăm la elaborarea unei lucrări de sinteză, **„Farmacia naturii"**, care a și apărut în 2 volume. Cum coautor a fost și inginerul Florentin Crăciun, pe atunci inginer șef la „Plafar", și cum domeniul mi s-a părut de mare perspectivă, m-am transferat la „Plafar". Mi-am dat seama că rezervorul uriaș pe care îl deține țara noastră nu este suficient cunoscut și valorificat. Desigur, plantist nu te face nimeni, indiferent că provii din botanist sau farmacist, devii numai printr-o imensă muncă, după un program spartan, chiar mai mult decît spartan, de studiu și cercetare.

— De fapt, cu ce vă ocupați în cadrul Trustului „Plafar"?

— Ca șef birou „floră spontană" coordonez exploatarea rezervorului natural de plante medicinale; am introdus astfel în circuitul utilizării terapeutice vreo 45 de specii necunoscute.

— De exemplu?

— **Hedera helix**, iedera sălbatică, pe care o cunoaștem cu toții din păduri, este o plantă cu proprietăți singulare în celulită. Inițial, ne-a fost solicitată la export, acum este intens studiată de specialiștii din țară în vederea obținerii unor produse farmaceutice. **Ergeron acer** (Bătrînișul), o buruiană ce crește pe margini de drumuri și margini de cale ferată, pînă nu demult neluată în seamă, este, de asemenea, în studiu pentru industria farmaceutică. Și un alt exemplu este **Tanacetum vulgare** (Vetrice, popular) care, studiată împreună cu dr. farm. Elena Ciobanu și dr. farm. Ovidiu Bojor de la ICSMCF, stă la baza unui medicament împotriva geardiozei, atît de răspîndită în colectivitățile de copii. Trustul nostru a inițiat chiar o secție specială, la Cluj-Napoca, pentru prepararea produsului. Puțini știu, de asemenea, că banala **Volbură** ce crește peste tot, este un excelent laxativ, al doilea ca valoare după crușin. Tecile de **Glădice,** o specie de salcîm, au intrat deja în medicina veterinară. Cercetări de la Institutul „Pasteur" au confirmat importanța lor pentru combaterea diareei la viței și porci; livrăm deja zeci de tone pentru marile complexe zootehnice.

— Nu pot fi utilizate și în medicina umană?

— Nu, deoarece au în componența lor și unele substanțe toxice pentru om;există însă coaja de stejar, deosebit de eficientă în combaterea diareelor, mai ales în cazurile rebele, fiind net superioară mentei, este, chiar, planta campion.

— Prin urmare, trebuie ca și noi, beneficiarii, să ne aducem la zi cunoștințele în materie de fitoterapie, să ne reciclăm, în funcție de noile cercetări și achiziții în domeniu, dar cum, de unde?

— În ultimii ani au apărut cărți remarcabile în această privință și sperăm să mai apară. Aceasta a fost și este și dorința mea, în colaborarea pe care o întrețin cu presa, de a informa populația, de a face să pătrundă noul în mase, de a o ajuta să folosească avizat plantele medicinale, cît mai bine în avantajul sănătății. De altfel, să știți, în toată lumea industria farmaceutică se îndreaptă tot mai mult spre obținerea de medicamente din plante; statisticile OMS arată că peste 70 la sută din medicația cardiacă, de pildă, se bazează pe vegetale.

— Ce alte asemenea noutăți ați vrea să intre neapărat în bagajul nostru de cunoștințe?

— Iată, în diureză, de regulă, erau indicate doar cozile de cireșe. Ei bine, există cel puțin 30—40 de specii cu asemenea proprietăți și care, în plus, au conținuturi mai bogate, mai complexe în principii active, venind și cu alte efecte benefice pentru organism, sînt fie calmante, antispastice etc. Cercetări mai noi, despre care revista „Flacăra" a scris în repetate rînduri, au pus în valoare ceaiul și extractul de ghimpe în combaterea unor boli ale aparatului urinar, unor afecțiuni ale prostatei și așa mai departe. Există, se știe, o mare goană după mușețel, deși în farmacia verde se află coada șoricelului, de 2 ori mai bogată în azulene decît el. Așa se petrec lucrurile și cu florile de tei, deși un sedativ mult mai puternic și cu efecte mai rapide îl constituie conurile de hamei.

— Dar efectul cafelei, acest drog cu destule inconveniente pentru organism, nu l-am putea

găsi și în alte plante?

— Încercați cu ceai de cimbru și pe urmă să-mi spuneți rezultatul! Nu zîmbiți, lucrurile sînt verificate, crește tonusul intelectual, este un bun stimulent psihic, înviorează în momentele de oboseală.

— Ce ne-ar mai interesa foarte mult, stimate Mircea Alexan, este conservarea acestui, prea adesea numit, „inepuizabil rezervor" de sănătate din natura țării noastre și pe care, totuși, destui îl devastează fără milă?

— Este o chestiune care m-a frămîntat și m-a preocupat păstrarea și chiar ridicarea potențialului bazinelor din flora spontană. Acum cîțiva ani, la cel de-al VII-lea Congres național de farmacie am prezentat o lucrare realizată în colaborare cu ing. Florentin Crăciun referitoare tocmai la experiența noastră în această privință. Avem în plan acest lucru. Sîntem, în cel mai pur adevăr, singura țară din lume cu un astfel de program de conservare a florei spontane medicinale și realizat pentru peste 30 de specii. Pe lîngă supravegherea recoltării, cu grijă deosebită de a se face rațional, am întreprins totodată strîngerea de material de înmulțire, pe care l-am împrăștiat în bazinele respective, iar în unele locuri am efectuat chiar lucrări de afînare a solului spre o mai bună regenerare a speciilor pe cale naturală, precum am întreprins și lucrări pentru salvarea unora aflate pe cale de dispariție. De pildă, pentru Gypsophila paniculata **(Ipcărigea)**, rudă foarte bună cu Floarea miresii, am organizat popularea unor zone întregi din Delta Dunării, așa fel încît anul acesta avem recoltate 3 tone de rădăcină uscată, ceea ce înseamnă peste 15 tone proaspătă, lucru deosebit pentru o specie extrem de valoroasă. În cazuri limită, cînd plantele dispar prin schimbarea condițiilor naturale în care se dezvoltă, le-am preluat în cultură. Așa am procedat cu **Obligeana** din zona mlăștinoasă a Banatului care dispărea în urma lucrărilor de desecări. Am înființat, în comuna Satchinez, o plantație de 8 hectare, pe sistem de orezărie.

— Este o plantă atît de importantă încît a meritat asemenea investiții și preocupare?

— Este cel mai bun pansament gastric natural în gastrite și ulcere, de altfel constituie materia primă de bază pentru Ulcerotrat.

— Spuneți-mi, atunci de ce în sfaturile dvs. recomandați plantele medicinale — fie în ceaiuri, tincturi, macerate, siropuri — ca adjuvante, ca ajutătoare și nu ca medicamente de bază?

— Din considerente de etică. Nu sînt medic, și apoi, în unele boli, mai ales în fazele acute, plantele singure, în formele pe care și le poate prepara omul singur acasă, nu ajung. Dar, ce-i drept, pot fi benefice în cazurile ușoare, în bolile cronice și, de ce nu?, mai ales în medicina preventivă, unde pot avea un rol deosebit de mare, avînd avantajul unui preț foarte scăzut.

— Medicii de ce nu le recomandă?

— Nu știu, dar cred că tot din motive de etică, deoarece nu le cunosc. Ar fi profitabil pentru populație ca medicii să fie înarmați cu un minimum de pregătire în fitoterapie. Fie în timpul studenției, în cadrul disciplinei de farmacologie, fie prin cursurile de perfecționare postuniversitară, așa cum se face pentru acupunctură sau homeopatie. În cele cîteva centre de medicină naturistă din țară s-a acumulat o experiență pozitivă interesantă și suficientă care poate justifica necesitatea.

— Apropo de acupunctură; am participat în toamna aceasta la cel de-al V-lea Simpozion național, unde unii medici au relevat faptul că nu pot utiliza pe scară mai largă metoda moxibuției din lipsă de pelinița.

— Peliniță? Dar avem în stoc 4 tone, suficient să asigurăm necesarul pe 10 ani pentru toți acupunctorii din lume. Ceea ce este, într-adevăr, o problemă, sînt batoanele de moxă, n-am găsit modalitatea să le facem. De fapt, n-a luat nimeni problema în studiu, fiindcă nu avem cerințe mari, ori, știți, producția merge pe valori mari; trebuie o matriță, cîteva utilaje, cîțiva oameni preocupați. Să ni le comande acupunctorii și le vom asigura.

— Dar pentru homeopatie? Și homeopații și-au exprimat nedumerirea că nu li se furnizează tincturi și extracte vegetale pentru medicamentele lor specifice, deși avem în țară laboratoare capabile a le executa.

— Noi sîntem gata oricum și oricînd pentru ei, trustul are laborator pentru așa ceva și, de asemenea, colaborează cu laboratorul de tincturi homeopate din cadrul Facultății de farmacie din Cluj-Napoca. Să solicite ce au nevoie.

— Iată, le-am și transmis invitația. Acum, o ultimă întrebare: la ce lucrați?

— Am început redactarea unei lucrări mai vaste „Flora medicinală a României" precum și finalizarea tezei de doctorat ce se referă la problemele conservării fondului natural existent. Fitoterapia, acest domeniu atît de vechi, este mereu nou pentru lumea întreagă.

CICI IORDACHE-ADAM ■

FARMACIA VERDE PENTRU FARMACIA CASEI

Cum se culeg plantele?

Uneori nu le dăm nici o atenție: un fir de iarbă, o floare, alt fir de iarbă... Și totuși, în seva lor, în substanțele depozitate în „cămările" celulelor, poate sta vindecarea multor suferințe, alinarea multor dureri. Procesul de urbanizare a dus în mod firesc la o oarecare îndepărtare de natură și implicit la o mai slabă cunoaștere a plantelor (în speță a speciilor medicinale).

Vechea tradiție a folosirii plantelor medicinale la noi, ceea ce l-a făcut pe un mare învățat din sec. XVIII să spună: „Românimea cunoaște bine ierburile și, întrebuințîndu-le în folosul ei, întrece alte neamuri" și tot el în alt loc „...mai ales româncele întrebuințează cu mult folos pentru vindecarea bolilor buruienile neglijate de alții", ca și deosebita bogăție a florei spontane autohtone (din cele peste 3500 de specii ce vegetează la noi, circa 800 sînt medicinale), sînt argumente pentru a în-

cerca, folosind cărți de specialitate, determinatoare, cunoștințele celor care s-au apropiat mai mult de natură, eșantioane de plante, să recunoaștem corect o parte din cele mai importante specii pe care să le putem recolta și depozita în „farmacia casnică", și — de ce nu? — pentru valorificare prin rețeaua Plafar.

Pentru obținerea unor produse de bună calitate, trebuie respectat **momentul optim de recoltare,** numai atunci găsindu-se în plante conținutul maxim de substanțe active ce le dau valoare medicinală. Astfel, **florile se recoltează la începutul înfloririi,** la fel și partea aeriană; **frunzele — la maturarea deplină,** dar nu toamna tîrziu, cînd substanțele active migrează spre **rădăcini sau rizomi, deci acum va fi momentul optim pentru acestea din urmă; cojile — primăvara timpuriu,** cînd seva abundentă face ca aceasta să se desprindă ușor de pe lemn.

Contează și momentul din zi, cînd se face recoltarea, proverbul „cine se scoală de dimineață, departe ajunge", nefiind valabil în acest caz, căci culese prea devreme, pe rouă, se depreciază. Unul din dușmanii cei mai redutabili ai plantelor îl constituie pungile de plastic, căci, prin transpirația produsului recoltat, acesta se înnegrește și se încinge imediat, devalorizîndu-se.

Vă sugerăm și cîteva din **metodele de recoltare,** adaptate pe categorii de produse:

• **florile** — se culeg floare cu floare (ex. mac, albăstrele, păducel) sau prin tăierea întregii inflorescențe (ex. soc, coada șoricelului);

• **frunzele** — prin strunjire, adică trecerea rapidă a mîinii de-a lungul ramurii care este ținută între degetul mare și celelalte degete;

• **partea aeriană** — se taie vîrfurile înflorite (ex. sunătoare, cimbrușor ș.a.), fără părțile lemnificate;

• **rădăcinile** — cu cazmaua sau

Fragul

Iarba-mare

tîrnăcopul, curățindu-se de părțile seci, lignificate;

• **cojile** — prin „inelare", respectiv practicarea unor incizii circulare la intervale de 20—30 cm care se unesc prin altele longitudinale, decojindu-se sub forma unor jgheaburi.

Foarte importantă este și **uscarea corectă,** menită să ducă la conservarea principiilor active. O primă regulă este aceea ca produsele să fie puse la uscat în **strat subțire,** în locuri curate și bine aerate. Se usucă la soare florile de culoare albă, rădăcinile, cojile, iar la umbră frunzele, părțile aeriene și florile colorate.

A recolta nu înseamnă a distruge! Nu se va recolta mai mult decît ne este necesar, iar în cazul arborilor recoltarea nu trebuie să ducă la pierderea caracterului ornamental (îmi vine în minte aspectul teilor hărtăniți, cu ramuri dezbinate și frunziș rupt). Sînt mai actuale ca oricînd cuvintele gînditorului francez Joubert: „Am primit lumea ca o moștenire pe care nu-i îngăduit nimănui să o deterioreze, ci pe care fiecare generație este obligată să o lase mai bună posterității".

CEAIURI, DAR NU NUMAI CEAIURI!

Prozaica preparare a unui ceai medicinal reprezintă din punct de vedere științific o extracție a principiilor active din plante în mediu apos. Modul de preparare depinde, pe de o parte, de organul plantei din care se face extracția, iar pe de altă parte de principiile active a căror extracție este urmărită. Modalitățile de preparare au o interesantă corespondență în practica medicală populară, **infuzia** fiind echivalentă cu **„opăreala"**, iar decoctul cu **„fiertura"**.

• Pentru părțile din plante la care pereții celulelor sînt mai subțiri, respectiv florile, frunzele, partea aeriană (așa-numita „herba"), chiar și unele fructe, se recomandă **infuzia.** În acest caz, peste 1—2 lingurițe de plantă mărunțită pusă într-un vas smălțuit, recipiente de porțelan sau faianță, se toarnă 250 ml de apă clocotită; se acoperă și se lasă la infuzat circa 15 minute, după care se filtrează prin presare pe o strecurătoare sau printr-un tifon;

• Pentru rădăcini și coji, respectiv acele părți ale căror celule au membrane cu îngroșări secundare prin care difuziunea se face mai greu, se recomandă **decoctul.** Mai rar se recomandă a se prepara decoct și din flori, frunze, fructe, părți aeriene — cînd se urmărește extracția unor substanțe a căror difuziuni se face mai lent. Decocția se realizează introducînd de la început planta mărunțită în apa care se pune la fiert, lăsîndu-se după ce lichidul dă în clocot, încă 20—30 de minute la foc domol. Concentrațiile sînt aceleași, respectiv 1—2 lingurițe la cană. Decoctul se filtrează fierbinte și se completează pînă la volumul inițial de apă cu apă fierbinte.

• În unele cazuri, în care principiile active se extrag printr-un contact mai îndelungat al plantelor cu apa, se recomandă **maceratul la rece.** Este cazul unor produse cu conținut de mucilagii ca de ex. rădăcina de nalbă mare, semințele de in, precum și al frunzelor de vîsc. După o spălare prealabilă, planta mărunțită se lasă în apă la temperatura came-

Albăstrele

Afinul

rei timp de 6—8 ore, fără depășirea acestei durate, deoarece se pot dezvolta microorganisme. Practic, seara înainte de culcare, se pun plantele la macerat, iar a doua zi dimineața se face filtrarea.

● Marii medici arabi ai evului mediu, îndeosebi Messué, aveau preceptul ca medicamentul să aibă gust agreabil, să fie luat cu plăcere (desigur că am subscrie cu entuziasm și azi la aceasta!). Ei sînt cei care au promovat utilizarea **siropurilor** medicinale, formă de administrare recomandată mai ales copiilor (dar nu numai lor!). Adaosul de zahăr la soluțiile extractive apoase concentrate (infuzii, decocturi, macerate) nu reprezintă numai un corectiv de gust, pentru produse amare sau astringente, ci și un factor de conservare (în cazul în care concentrația acestuia depășește 640 g la 1 kg lichid).

● Deși forma de administrare care se folosește mai mult în uz farmaceutic, **tincturile**, se pot realiza cu ușurință și casnic. Tincturile sînt soluții extractive hidroalcoolice care-și găsesc și ele corespondentul în etnoiatrie, în așa-numita „plămădeală în rachiu" a unor plante. Ele se pretează pentru acele principii active care sînt solubile în alcool și prezintă unele avantaje: faptul că nu trebuie ingerată o cantitate mare de lichid (contraindicație în acest sens avînd unii bolnavi de maladii cardiace, de ex. insuficiența cardiacă), precum și aceea că se face economie de timp, netrebuind acel ritual al preparării zilnice ca al ceaiurilor, pretîndu-se totodată pentru deplasări, concedii etc.

CRONOFITOTERAPIA

Momentul din zi în care se administrează un medicament are o influență deosebită asupra efectului său terapeutic, aceasta explicîndu-se prin faptul că diversele funcții ale organismului variază în cursul celor 24 de ore — așa numitele ritmuri circadiene, fapt observat încă de către marele Hippocrate, citîndu-se că el a constatat că în timpul nopții crizele de astm bronșic sînt mai dese. Acest lucru, valabil pentru medicamente în general, este valabil și pentru ceaiurile medicinale, prezentîndu-vă o sinteză a recomandărilor pentru afecțiunile mai des întîlnite:

● **plantele tonic-aperitive** se administrează cu 30 minute înainte de mese, producînd prin act reflex creșterea secrețiilor digestive;

● **ceaiurile pentru combaterea colitelor, enteritelor — după mese;**

● **meteorism — înainte de mese sau treptat;**

● **ceaiurile pentru combaterea constipației — seara la culcare și dimineața pe stomacul gol;**

● **stomachice** — (care ajută digestia) — **după mese;**

● **vermifugele — dimineața pe stomacul gol;**

● **pentru afecțiuni hepatice** (îndeosebi diskinezii biliare, colecistite, stimulente ale funcției hepatice) — **o cană obligatoriu dimineața pe stomacul gol,** după care se stă culcat pe partea dreaptă 20—30 minute, a doua cană în 2 reprize, înainte de mesele principale;

● **diabet — înainte de mese;**

● **obezitate — între mese;**

● **sedative, hipnotice și calmante ale tulburărilor cardiace — 2 căni pe zi,** dintre care una obligatoriu cu circa 30 minute înainte de culcare, iar cea de-a doua în cursul zilei;

● **pentru combaterea unor simptome acute** (colici biliari sau renali, vomă, diaree) — **se iau în perioada de criză;**

● **pentru celelalte recomandări** (fitoterapia aparatului respirator, aparatului urinar, plante tonice — vitaminizare ș.a.) — doza prescrisă se ia în mai multe reprize în cursul întregii zile, cu precizarea că — în situația astmului bronșic — una din prize se ia seara înainte de culcare.

Brusture

Chimenul

FITOTERAPIA ȘTIINȚIFICĂ

Mărturisesc că am o puternică strîngere de inimă cînd trec prin piețe, pe lîngă tarabe unde sînt înșirate plante medicinale și aud recomandările „pertinente" ale „negustorilor" care pledează convingător: „e bună de burtă" sau „e bună pentru inimă" sau „pentru reumă", sau... Las de-o parte faptul că pe un pumn de plăntuțe îți cere de zece ori cît costă la un magazin Plafar (și că multe sînt chiar de acolo luate, scoase din pungi și vîndute drept produs propriu), dar cunosc multe cazuri cînd s-au produs accidente grave, unul chiar mortal, cu plante toxice recomandate în mod iresponsabil de asemenea negustori. Fitoterapia actuală, pusă pe solide baze științifice, pe legătura dialectică dintre conținutul în principii active cu acțiunea lor farmacologică, este surprinzător de nuanțată, atunci cînd ai aprofundat-o. Aș prezenta, fiind vorba de o afecțiune larg răspîndită, fitoterapia **diskineziei biliare,** tulburare motorie ce împiedică evacua-

rea normală a bilei din vezica biliară. În mod normal, se recomandă clasicele plante coleretice și colagoge (respectiv care măresc secreția de bilă și ajută la eliminarea ei), în primul rînd frunzele de **Anghinare** (Folium Cynarae), pentru care s-a creat chiar termenul de **„cinaroterapie"**, apoi numeroase alte produse: partea aeriană și rădăcinile de **Cicoare** (Herba et Radix Cichorii), **Păpădia** (Herba Taraxaci), **Unguraşul** (Herba Marrubii), frunzele de **Salvie** (Folium Salviae), bine cunoscuta **Sunătoare** (Herba Hyperici) și multe altele, de regulă cu gust intens amar.

De multe ori diskinezia biliară este însoțită de constipații. Cel mai adesea simpla reglare a evacuării bilei este suficientă pentru combaterea constipației, dar dacă ea persistă în formulă se pot adăuga plante cu efect laxativ, fie coaja de **Crușin** (Cortex Frangulae), fie **Volbura** (Herba Convolvuli).

Diskinezia biliară poate fi consecutivă unei hepatite, afecțiune în care sensibila și muncitoarea celulă hepatică este afectată. În formulă își vor găsi locul specii hepatoprotectoare ce contribuie la regenerarea țesutului hepatic, în primul rînd fructele de **Armurariu** (Fructus Cardui Mariani), apoi **Sulfina** (Herba Meliloti) cu aroma ei particulară, a „fînului de curînd cosit". O întrebare pe care o pune de obicei fitoterapeutul: „aveți cumva balonări?" Atunci, în formulă își vor găsi locul așa-zisele produse carminative, fructele de **Coriandru, Chimen** sau **Fenicul** (Fructus Coriandri, Carvi, Foeniculi), **Busuiocul** — cel cîntat în folclorul nostru (Herba Basilici) sau **Roinița** (Folium Melissae). Simțiți cumva spasme cînd vezica biliară se contractă dureros? Atunci va fi nevoie de o plantă cu efect de sedare neurovegetativă, care poate fi **Talpa gîștii** (Herba Leonuri) sau parfumatele flori de **Levănțică** (Flores Lavandulae). Suferiți cumva și de o gastrită hiperacidă? O, atunci totul se întoarce cu 180°: plantele coleretic-colagoge de bază, cu gustul lor amar, sînt complet contraindicate deoarece ele excită glandele gastrice, augumentîndu-le secreția! În acest caz, vom fi nevoiți să recomandăm unele plante cu efecte mai puțin spectaculoase, ca de pildă florile de **Gălbenele** (Flores Calendulae), alături de care rămîne valabilă **Sunătoarea** (Herba Cihorii), care îmbină proprietățile coleretice-colagoge cu cele cicatrizante și de tamponare a acidității în exces.

Nu-i așa că, realizată în acest mod, o rețetă fitoterapeutică este cu totul altceva decît reclama guralivului negustor. Este ceea ce încercăm să demonstrăm și în cadrul cabinetului de „Sfat fitoterapeutic", ce coexistă în cadrul unui insolit nucleu de medicină naturistă la Dispensarul „Diham" din Capitală, cu cabinete de acupunctură, fizioterapie, homeopatie, din inițiativa inimosului medic coordonator, dr. P. Bărbulescu.

MIRCEA ALEXAN ■

UN ARSENAL TERAPEUTIC ÎNTR-O SINGURĂ LEGUMĂ - SOIA

Glycine hispida (soia) este originară din China (în țările asiatice se consumă 7—8 milioane tone soia pe an), iar marii ei producători sînt China, Manciuria, Coreea, apoi Japonia, India, S.U.A. — țări în care ocupă locul 4 în culturile agricole, după grîu, porumb și bumbac, deci locul al 3-lea între plantele viviriere, alimentare. În prezent, se cultivă pe scară tot mai largă în toată Europa, precum știm și în țara noastră, existînd specii aclimatizate pentru condiții climatice tot mai nordice. Valoarea ei este inestimabilă și încă insuficient cunoscută. Soia conține în partea protidică toți amino-acizii esențiali și nu aduce substanțe purinice, fapt deosebit de important, căci nu duce la formarea acidului uric, situînd-o astfel între alimentele ideale. Iată și alte cîteva argumente în acest sens: după ouă ce conțin 3,7% lecitină — soia ocupă locul II, cu 2—2,5% nutrind astfel celula nervoasă și prevenind degenerarea celei hepatice. Dintre zaharuri, conține stadrioză și arahinoză, ceea ce o face utilizabilă perfect, fără efecte nocive, și pentru diabetici. În privința substanțelor minerale utile organismului deține de 7 ori mai mult decît laptele, de 5 ori mai mult decît carnea și ouăle, de 3 ori mai mult decît făina de grîu, de 2 ori mai mult decît celelalte leguminoase.

(Singurul inconvenient este că, fiind mai tare decît fasolea necesită mai mult timp de fierbere — cam 4 ore în oale obișnuite, circa 30—40 minute, sub presiune.) O jumătate de kilogram de soia deține grăsimi și proteine cît 3,75 litri lapte nedegresat, ori cît 27 de ouă. Dacă în cursul unei zile putem avea în rație 500 gr soia, este imposibil, în schimb, să înghițim o asemenea cantitate de lapte ori de ouă. Sub aspect terapeutic, este alimentul ideal al unei diete zilnice pentru bolnavii de tuberculoză, anemie, boli infecțioase, subnutriție, cancer și deosebit de utilă pentru cei cu regim fără sare, fără baze purinice și colesterol (cu afecțiuni renale, dermatoze, litiaze renale și vezicale, reumatism, hipertensiune, angină pectorală, ateroscleroză etc...). În afecțiunile colibacilare, printr-o alimentație exclusivă din făină de soia integrală, în 24 de ore, urina puternic acidă, datorită infecției, devine alcalină, deci are un efect rapid și aproape incredibil. Pentru copiii astmatici sau eczematoși (cu eczeme), limfatici (cu infecții cronice) li se poate înlocui laptele de vacă prin lapte de soia, dar numai sub control medical.

Această pledoarie pentru consumul soiei ca atare și nu doar în uleiurile comestibile ori ca adaosuri în anumite alimente preparate industrial, o facem și pentru a adresa un apel către forurile în drept — Ministerul Agriculturii și Plafar — de a pune la îndemîna populației, măcar prin magazinele „Plafar", o anumită cantitate de boabe și făină de soia.

Ca aliment dietetic, vă propunem și cîteva rețete de preparate pentru meniurile dumneavoastră:

Lapte

Se pun la înmuiat boabele, timp de 12—24 h, după care se fierb o jumătate de oră într-o cantitate de apă de 3 ori greutatea lor. Se trec printr-o sită fină, se adaugă sare gemă sau cafea de orz (malț) sau miere, după gust.

Friptură

Se amestecă o cană de făină de soia cu 2 căni de apă și o cană de pesmet (sau miez de pîine rece, uscată). Se omogenizează bine prin frecare și se adaugă o ceapă tăiată în felii subțiri, 1 linguriță de măghiran, 1 linguriță de cimbru, sare gemă, 1 lingură ulei, 1 cartof ras. Se toarnă compoziția într-o formă alungită și se coace la cuptor timp de 1 ceas. Pentru crochete de soia, se procedează la fel, fără să se pună însă ulei iar cantitatea de apă este ceva mai redusă.

Soia-crocant

Se fierb boabele 15 minute sub presiune sau 30, la presiune normală, după care se strecoară și se pun într-o tavă care se dă la cuptor, după ce mai întîi au fost condimentate, în funcție de preferințe, cu sare și alte arome. Cind s-au rumenit și devin crocante se consumă ca atare, sînt foarte plăcute la gust.

Dr. farm. OVIDIU BOJOR ■

ALIMENTE DE PROTECȚIE

Prof. univ. dr. ing. Brad Segal, **de la Facultatea de chimie alimentară din Galați, și-a îndreptat de mai mulți ani atenția și cercetările asupra unui domeniu pe cît de vechi pe atît de nou în menținerea sănătății omului modern și anume —** alimentele de protecție. **S-a dovedit că hrana tot mai rafinată a zilei de azi prin sistemul industrial de obținere a produselor de bază — pîinea, zahărul, conservele de tot felul — aduc tot soiul de nedorite dezechilibre, cauze ale multora dintre numitele „boli ale secolului". De curind, a publicat în Editura „Junimea" rodul acestor studii, efectuate în colaborare cu conf. univ. dr. doc.** Marțian Cotrău, **de la IMF-Iași, și soția și colega sa, dr. ing.** Rodica Segal, **o lucrare unică în felul ei în literatura de specialitate, atît medicală cît și biochimică, — „Factori de protecție prezenți în produsele alimentare", cu o abordare științifică de înaltă ținută. Destinată, mai ales specialiștilor, găsim în excursul cărții prețioase informații pe înțelesul nostru, al tuturor, asupra felului în care trebuie să ne hrănim. Pentru Almanahul „Flacăra" profesorul ne-a încredințat acest articol, în aceeași idee de a ne determina să reflectăm asupra unor alimente tradiționale, și în hrana noastră, a românilor, — peștele— dar la care, în mod nejustificat, renunțăm în favoarea cărnii de porc.**

DESCHIDERI NOI ÎN DOMENIUL LIPIDELOR (GRĂSIMILOR) ALIMENTARE

În ultimii ani se înregistrează o efervescență a cercetărilor în domeniul lipidelor, evidențiindu-se faptul că modificarea gradului de nesaturare a acizilor grași din lipidele membranare influențează raportul spațial dintre lanțuri alifatice și densitatea moleculelor fosfolipidelor. Aceasta determină schimbarea microvîscozității membranelor, de care depinde nu numai viteza de difuzie a moleculelor, dar și alte proprietăți ale membranelor. Astfel, prin schimbarea raportului calitativ și cantitativ al acizilor grași se modifică transportul ionilor prin membrane și activitatea unui număr mare de enzime legate de membrane. Interesul a fost mult stimulat de descoperirile care au evoluat ca reacțiile în lanț și care au stabilit că acizii grași din membrane sînt precursorii prostaglandinelor, „această mare victorie a biochimiei în medicină", cum este caracterizată în prezent. Cercetările în acest domeniu, încununate cu două Premii Nobel, au pus în evidență numeroase specii reactive, formarea de compuși noi cu structură diferită ca leucotrienele, interacțiuni complexe cu participarea și a altor acizi grași nesaturați.

Numai pornind de la acidul arahidonic, care are ca precursor acidul linoleic, se formează o gamă mare de prostaglandine denumite și „hormoni locali", care participă la cele mai diverse funcții vitale cu implicații profunde asupra stării de sănătate.

Prostaglandinele sînt implicate în controlul și modularea unor funcții esențiale, cum sînt: tonusul musculaturii netede, funcțiile aparatului genital, răspunsul inflamator, funcția renală, controlul multiplicării celulare, funcțiile sistemului nervos, lipoliza etc. Descoperirea leucotrienelor a evidențiat complexitatea participării acizilor grași la funcțiile celulare, diversitatea mare de substanțe care se formează fiind cuprinsă, conform nomenclaturii actuale, în grupa prostaglandinelor. Numeroase cercetări au stabilit că natura lipidelor asimilate cu hrana, influențează, în mare măsură, procesele fiziologice din organism, modul de acțiune evoluînd după schema:

lipidele alimentare ⟶ lipidele membranelor ⟶ starea funcțională a membranelor ⟶ starea de sănătate.

Diversitatea tulburărilor provocate de lipsa din alimentație a acizilor grași esențiali demonstrează că ei participă la numeroase procese metabolice. Sensibilitatea particulară a organismelor în creștere și a țesuturile în dezvoltare arată că ei intervin în formarea structurilor celulare. Acizii grași esențiali sînt constituenți importanți ai țesutului cerebral. Ei se găsesc constant în constituția fosfolipidelor și polimerilor care participă la formarea membranelor celulare, în toate țesuturile, influențînd prin însușirile lor fizico-chimice, permeabilitatea și contribuind la realizarea schimburilor.

În prezent, se consideră că din punct de vedere biochimic și fiziologic prezintă interes împărțirea acizilor grași nesaturați (AGN), în funcție de poziția primei duble legături față de gruparea metilenică fiind definite clasele n-9, n-6 și n-3.

Fără a exagera într-un fel sau altul importanța unei familii de acizi grași, se poate considera că organismul uman are nevoie de un echilibru între acizii grași din toate familiile n-3, n-6 și n-9. Astfel, s-a reconsiderat rolul acizilor grași saturați și mononesaturați. Față de exagerările cardiologilor privind rolul acizilor grași polinesaturați (AGPN) s-au ridicat neurologii și pediatrii care au subliniat rolul structural al acizilor grași saturați și mononesaturați în membranele celulare ale sistemului nervos, care sînt constituenți ai mielinei. Creierul nu poate sintetiza toți acizii grași saturați și mononesaturați, necesari unei dezvoltări armonioase cerebrale, din care cauză este necesar un aport exogen din afara organismului.

În anul 1982, Hollman a demonstrat caracterul esențial al acidului linolenic. El a descris observațiile făcute asupra unei fetițe de 6 ani, menținută în alimentație parenterală totală după o rezecție intestinală. Nutriția aducea un aport mare în acid linoleic (75%) și era practic lipsită de acid α-linolenic (0,66%). După 4—5 luni s-au înregistrat simptome neurologice (parestezii, dificultăți la mers, dureri și tulburări vizuale). Analiza acizilor grași ai fosfolipidelor plasmatice a relevat o ușoară deficiență în acid linoleic și o severă deficiență în acid linolenic. După ce s-a înlocuit emulsia, cu alta cu un conținut de 42% acid linoleic și 6,9% acid α-linolenic, simptomele au dispărut.

În general, acizii grași din familia acidului linolenic se găsesc în organism în cantități mult mai mici decît acizii din familia linoleic. Totuși, diferite organe sau țesuturi sînt foarte bogate în acizi grași din familia n-3, în special în acizii docosapentaenoic (22:5 n-3), și docosahexaenoic (22:6 n-3) localizați în deosebi în fosfolipidele membranare. În creier, ei reprezintă 30% din acizii grași ai fosfatidiletanolaminei. Fotoreceptorii retinieni ai numeroaselor specii animale conțin 20—25% acizi grași din seria n-3 în fosfolipidele lor.

Efectul hipocolesterolemiant al acizilor grași polinesaturați este cunoscut de mai bine de 25 ani, dar cercetările recente au evidențiat că acțiunea hipocolesterolemiantă depinde de nesaturarea totală a regimului independent de familia acizilor grași, în timp ce efectul hipogliceridemiant este în strînsă corelație cu structura n-3. Dacă aportul în acizi grași n-3 din rația alimentară crește, diminuarea lipidelor serice afectează toate clasele de lipide (trigliceride, colesterol total, fosfolide).

Importanța nutrițională a acizilor grași din seria n-3 a fost evidențiată în studiile epidemiologice efectuate asupra eschimoșilor din Groenlanda. Slaba prezență a patologiei cardiovasculare la această populație a fost corelată cu alimentația foarte bogată în lipide polinesaturate n-3 aduse de uleiul de pește. Cercetările efectuate în 1985 au subliniat această acțiune benefică. S-a constatat că grăsimea de pește reprezintă un agent hipocolesterolemiant considerabil mai eficace decît uleiurile vegetale bogate în acid linoleic, ca uleiul de porumb și floarea soarelui. S-a demonstrat că scăderea colesterolului total necesită o cantitate mult mai mică de ulei de pește decît de ulei vegetal. Astfel, uleiul de ficat de morun, în cantități egale, este de 10 ori mai eficace la șoareci și de 4 ori mai activ la om decît uleiul de porumb.

Eschimoșii consumă, aproximativ, 400 g pește și alte animale marine pe zi, asigurîndu-le un aport ridicat de acizi eicosapentanoic și docosahexanoic. Alte echipe au efectuat studii epidemiologice și biochimice, arătînd că există o strînsă relație între timpul de sîngerare, agregabilitatea plachetară și încorporarea de acizi grași n-3. În Japonia, în zonele în care se consumă o cantitate mare de pește, frecvența bolilor cardiovasculare este redusă.

Cercetările efectuate în 1985 au readus în prim plan rolul protector al acizilor grași din seria n-3, în afecțiunile cardiovasculare. Studiile făcute în Olanda pe 850 bolnavi coronarieni, pe o perioadă de 20 de ani, au înregistrat faptul că mortalitatea datorată afecțiunilor coronariene a fost cu 50% mai scăzută la persoanele care au consumat pește. Totodată s-a demonstrat că grăsimea de pește exercită un efect de protecție față de diferiții promotori cancerigeni, micșorează viteza de dezvoltare a transplantului de cancer mamar și reduce numărul și mărimea tumorilor mamare. Numărul de leziuni preneoplazice induse chimic la ficat, pancreas și chiar carcinomul pancreatic sînt diminuate prin alimentarea șobolanilor cu ulei de pește. Consumul de pește este corelat cu o incidență mică a cancerului mamar la eschimoșii din Groenlanda, cu toate că aceștia consumă o cantitate mare de lipide (70% din rația calorică), care este însă constituită, în mare parte, din grăsime de pește și animale marine bogate în acizi grași polinesaturați.

Acțiunea acidului linolenic și a metaboliților săi în prevenirea bolilor cardiovasculare se explică prin efectul antagonic exercitat de aceștia în metabolismul prostaglandinelor. Este cunoscut faptul că, acidul linolenic n-6 se transformă în acid arahidonic și apoi se formează prostacicline și tromboxani cu efecte adverse și modulatorii: primele sînt antiagregante, în timp ce ultimele sînt agregante ale plachetelor sanguine.

Rolul specific al AGPN n-3, în răspunsul retinian și în funcțiile cerebrale măresc interesul pentru aceștia. Retina este bogată în AGPN n-3, în mecanismul vederii acești acizi jucînd un rol important alături de vitamina A.

Relația dintre apărarea imunitară și acizii grași nesaturați reprezintă un domeniu de investigații în plin avînt, constatîndu-se că secreția de anticorpi de către celulele splenice, la un regim deficitar în AGPN, se reduce cu 50%. Într-un număr special al revistei „La Recherche" apărut recent (mai 1986), dedicat sistemelor de apărare ale corpului uman, Gualde, arată că în strategia de control a inflamațiilor o cale promițătoare este creșterea aportului de acid eicosapentaenoic (EPA), care poate fi utilizat ca sistem de sinteză al leucotrienelor și a prostaglandinelor, dar în care metaboliții sînt mult mai puțin activi decît moleculele corespunzătoare provenite de la acidul arahidonic.

Se consideră că, în viitor, consumarea regulată de EPA reprezintă o cale terapeutică promițătoare în tratamentul aterosclerozei, inflamațiilor și autoimunității. Consumarea zilnică a 1 g de EPA de către voluntari a inhibat fiziologia plachetară. La animalele de experiență care au consumat regulat ulei de pește, în locul grăsimilor de mamifere, s-au atenuat diferite sindroame inflamatorii și s-a întîrziat evoluția maladiilor bolilor imune, care sînt asociate. În prezent, marile firme farmaceutice au realizat capsule cu EPA ce dau rezultate bune în terapia bolilor coronariene.

În aceste condiții, în domeniul acizilor grași se așteaptă noi deschideri cu implicații majore în nutriție și sanogeneză. Studiile chimice și biochimice efectuate cu înfrigurare în marile laboratoare ale lumii vor lămuri totodată și mecanismele intime care sînt implicate și care vor deschide noi perspective în tratamentul bolilor metabolice.

Prof. dr. ing. BRAD SEGAL
Universitatea Galați

CURA HELIOMARINĂ ÎN PSORIAZIS

Se vorbește astăzi elogios despre litoralul românesc, cu referire la calitățile sale terapeutice, la influența benefică a factorilor climatici heliomarini asupra organismului uman în general și a pielii în special. Bolnavi considerați a fi incurabili, cu afecțiuni ale aparatului respirator, reumatism cronic, cu o serie de maladii cutanate, și-au găsit aici vindecarea sau au plecat mult ameliorați. Modul de acțiune al factorilor heliomarini trebuie însă cunoscut, individualizat, ținîndu-se seama de faptul că ei pot acționa stimulent asupra organismului, pot aduce spre normal diverse constante biologice, putînd elimina o stare morbidă, dar pot acționa și nociv în momentul în care se ignoră cu totul contraindicațiile lor, folosindu-i fără discernămînt ori la voia întîmplării. Unul din factorii naturali de cură îl constituie clima. O climă de stepă tonică, bine ionizată, bogată în radiații ultraviolete și aerosoli marini, cu efecte stimulatoare asupra sistemului nervos. Datorită brizei, marea asigură stabilitatea temperaturii, un regim uniform de precipitații, o reîmprospătare continuă a aerului, saturat de ioni negativi și aerosoli, ale căror efecte terapeutice sînt recunoscute. Vara, valorile termice oscilează între 22,8—31,9°C, presiunea atmosferică între 758—766 mm Hg, fiecare lună a verii dispunînd în medie de 25 de zile însorite. Durata de strălucire a soarelui este de aproximativ 9,30 ore/zi — în luna iunie, 11 ore/zi — în iulie, 10 ore/zi — în luna august, totalizînd 2300—2500 ore/an. Energia radiației luminoase este capabilă să producă modificări energetice intramoleculare cu răsunet important în metabolismul celular.

În plus, principala calitate a plajei litoralului românesc este orientarea sa estică, ceea ce o ajută să beneficieze de o mare cantitate de ultraviolete matinale.

Încă un factor important de cură îl constituie, firește, apa mării, o adevărată „apă minerală terapeutică", hipertonă, cu un conținut de 15,5 gr. de sare/litru, cu temperaturi, vara cuprinse între 24—25°C., avînd proprietăți de activare a circulației sanguine și limfatice, de intensificare a metabolismului general.

Ne oprim acum, în cele ce urmează, la apa sărată a lacului Techirghiol care, pe lîngă toți factorii amintiți mai sus, beneficiază de încă numeroase calități terapeutice. În compoziția ei intră, predominant, clorura de sodiu (80—90 gr./litru) dar și sulfați, cloruri de magneziu, potasiu, cu ~~temperaturi variind~~, vara, între 26—35°C., avînd astfel un rol extrem de important în reglarea aparatului circulator, precum și marcante efecte antialergice. Nămolul, de tip sapropelic, cu un aspect onctuos și granulație fină, provenind din fermentația și descompunerea anaerobă a florei și faunei din lac, este extrem de bogat în substanțe organice, minerale și enzime cu un rol important în regenerarea țesuturilor, dar și în vitaminele C, E, B_2 și B_{12} — substanțe biostimulatoare cu proprietăți

bacteriostatice, bactericide, antialergice. Nisipul plajei — fin și curat — reprezintă, ca și apa mării, o oglindă de reflexie a radiației solare, contribuind la mărirea cantității de radiație naturală benefică pentru organism. Toți acești factori sînt folosiți, de mulți ani, ca agenți terapeutici pentru pacienții cu psoriazis în Sanatoriul balnear din orașul ce și-a luat numele lacului, din Techirghiol, avînd, cum spuneam, efecte importante în ameliorarea stării lor de sănătate. Sînt primiți, în serii a cîte 21 de zile, cei trimiși cu bilet de internare de către policlinicile teritoriale din raza unde locuiesc și numai în urma unui riguros examen medical prealabil, cu setul de analize corespunzător; acest lucru este extrem de important pentru a se depista eventuale boli asociate, colaterale contraindicate pentru o asemenea cură. Din păcate, nu toți pacienții înțeleg că este în interesul sănătății lor să respecte această cerință și se prezintă în sanatoriu, unde li se depistează o serie de afecțiuni categoric contraindicate curei heliomarine, determinînd decepții și discuții nedorite de ambele părți. În urma tratamentului aplicat, 87% din pacienții internați în sezoanele de vară 1985, 1986, s-au remis cutanat, astfel încît, după 5—6 zile s-a constatat o reducere importantă a scuamelor și eritemului, după 9—10 zile — o tendință de normalizare a pielii, pentru ca, la 19—20 de zile, remisia să fie completă sau aproape completă. În alte afecțiuni dermatologice, precum acneea, foliculitele cronice, eczemele ipercheratozice s-au obținut, de asemenea, răspunsuri favorabile la cura heliomarină, ceea ce îndreptățește colectivul sanatoriului să persevereze și să abordeze, cu deplin temei științific, formula lor de tratament.

Succesul terapeutic este condiționat, fără îndoială, de rezultatul colaborării medic-pacient, de modul cum este condusă, dar și respectată cura heliomarină indicată, aceasta fiind strict individualizată fiecăruia.

Un alt factor ce contribuie favorabil la succesul rezultatelor înregistrate este și un regim alimentar adecvat, sărac în grăsimi și proteine, bogat în vitamine, la care se adaugă climatul de liniște și de odihnă asigurat prin amplasarea stațiunii, și în cadrul ei a sanatoriului, precum și grija și devotamentul întregului personal față de bolnav.

Chiar dacă nu învinsă definitiv, această maladie ce pune atîtea probleme, se ameliorează evident în curele de la Techirghiol, rărind puseele acute și astfel suferințele bolnavilor, făcînd din litoralul românesc un reputat centru medical în tratarea ei.

Dr. DAN DUBOVAN ■
medic specialist dermatolog

COPIL, AFECTIVITATE, PSIHOLOGIE

Omul poate privi în el însuși și în afara lui: conștiința de sine și conștiința de altul, de alții, de toți (colectiv, societate) de univers chiar. Autorii sînt de păreri opuse. Unii consideră că predomină viața interioară sau lăuntrică, alții că dominantă în om este orientarea spre exterior. Un răspuns tranșant la întrebarea: „Cine are dreptate?" nu ar fi cel mai apropiat de adevăr. Mai bine, pentru a începe elucidarea problemei atît de importante a vieții lăuntrice sau interiorității, să facem apel la deosebit de însemnata Psihologie a copilului". O facem și pentru a informa pe gravide și pe viitoarele mame — și nu numai — despre o problematică a psihologiei mamei și copilului asupra căreia se insistă prea puțin.

Este îndeobște cunoscut că în primele ore și chiar zile care urmează după naștere, copilul mai ales doarme. Nici măcar nu suge, cu toate că deja este numit sugar. Se poate afirma că în această perioadă, are ceea ce poate fi desemnat cu termenul de „conștiință difuză", sau mai corect „conștiența difuză", deci ceea ce îl caracterizează mai ales sînt somnul și nemișcarea. Evident, se și mișcă — iar aceasta încă din perioada intrauterină — ceea ce nu înseamnă că sugarul, chiar din această perioadă timpurie, nu „trăiește lăuntric". El simte, e drept, la început difuz. Începe să aibă senzații, de ex. de durere, de satisfacție — suptul ș.a.m.d., reacția de plîns sau de liniște și foarte curînd surîsul ce probează aceste afirmații.

Se poate astfel trage o primă concluzie, și anume că, mai mult sau mai puțin „bogata viață interioară" este prezentă în germene, chiar din primele zile de viață. Psihologii s-au ocupat mai puțin de aceste aspecte ale „embriologiei afectivității" copilului, în atenția lor fiind, în mod dominant, problema dezvoltării inteligenței lui care, de bună seamă, e și ea cel puțin tot atît de importantă. Intenția autorului rîndurilor de față este însă și aceea de a repune în drepturile ei (domeniul) „simțirea" și sensibilitatea copilului. Și aceasta, așa cum s-a arătat, începe cu senzația. Ceea ce apare curios, senzația e definită în tratatele și dicționarele de specialitate ca **semnal, stimul, proces**, nesubliniindu-se că, în fapt, este vorba de o „trăire interioară" primară, pe care și animalele o au.

Termenul de „trăire interioară" sau subiectivă e folosit abia la definirea afectelor, emoțiilor, sentimentelor. Or, în situația copilului, la vîrsta la care nu a apărut încă limbajul vorbit, ni se pare deosebit de important a ne apleca cu multă atenție și înțelegere la ce simte el interior, lăuntric, și încă nu poate exprima decît prin mimică, reacție de plîns, mișcare.

Ne interesează mai puțin disputa psihologilor care, unii afirmă că surîsul de ex. este la sugar, urmarea unei trăiri afective față de cei apropiați sau a unei simple satisfacții fiziologice, cum afirmă alții. Important este pe de o parte, cum am arătat, să înțelegem ceea ce simte copilul, iar pe de alta, pe lîngă îngrijirea lui cotidiană, să-l educăm permanent, prin propria noastră afectivitate, atenție, și prin cuvinte adresate lui chiar dacă încă nu le înțelege. Receptivitatea deosebită a copilului e prezentă, de fapt, din perioada embrionară. Aminteam mai înainte de motricitatea intrauterină. Se vorbește de o refloxologie embrionară (Miukowski) și chiar de ceea ce se numește percepție a cauzalității. Aceasta va fi mai ușor de înțeles dacă subliniem însemnătatea deosebită a influenței stării psihice — și fizice evident — a gravidei asupra dezvoltării optime a fătului. Reiese de aici cît de importantă este asigurarea de către cei din jur a unui mediu ambiant corespunzător gravidei. Influențarea și comunicarea afectivă este prezentă pentru tot ce este viu. Sînt cunoscute încă din primele decenii ale secolului experiențele de influențare asupra dezvoltării plantelor, prin acest mod. Ei bine, atunci asupra viitorului copil această influență e o datorie pentru noi toți. Iar cînd este vorba de senzație și de educație sensitivă e necesar a începe de la cea mai fragedă vîrstă. În primul rînd culori plăcute și sedative, liniștitoare. De asemenea, cu sunete plăcute, chiar muzică și nu cu zgomote. Trebuie ajuns la o adevărată educație estetică, cît mai devreme posibil și care va însoți astfel dezvoltarea inteligenței, prin metode corespunzătoare. Alternarea aceasta va produce un echilibru psiho-intelectual absolut necesar. Încoronarea vieții afective o constituie, însă, sentimentul iubirii. Iubirea este definită ca sentiment fundamental, trăire lăuntrică de cea mai mare forță, caracterizat prin dăruire, abnegație, sacrificiu. Și care așa cum sublinia și Marx, este un criteriu valoric special și unic în felul său al gradului de umanizare a comportamentului natural al omului. Iubirea de patrie, compasiunea față de cel căzut, lovit sau bolnav sînt elocvente. Cel mai profund și autentic sentiment al iubirii este iubirea parentală: cea a părinților față de copii, dar și invers. În copii însă acest sentiment atît de specific uman trebuie cultivat, iubirea părinților fiind floarea cea mai prețioasă dintre toate florile.

Dr. A. RALM ■
medic specialist psihiatru

UN DETALIU APARENT NEÎNSEMNAT

1. VALOAREA UNEI EPAVE

Se întorceau acasă de la auto-service-ul unde lucrau. Avuseseră mult de lucru. Zilele ploioase care urmau după perioade ceva mai lungi de secetă, își spuneau cuvîntul. Tamponări cu duiumul. În plus, toți proprietarii de mașini sînt nervoși la culme. „Auzi, dom'le, mașină nou-nouță, nici 3 000 de km la bord și uite cum arată". Omul se plimbă iritat la culme și vorbește cu el singur. „Mie mi-a făcut ușa din dreapta praf. Și doar avea în față un octogon mare de un metru. Cînd observă semnul, atunci se trezește să pună frînă. Cred și eu că a fost tîrziu. Mașina lui cu un șasiu puternic, ca un tanc, n-a pățit nimic. Acum, cu un zîmbet sadic, mă trimite la ADAS... El, un gură-cască veritabil, fără nici o stricăciune la mașină, se distrează pe seama mea. Eu, în schimb, rămîn cu umblatul, cu bacșișurile, cu procuratul pieselor etc." „Toată ziua i-am auzit lamentîndu-se prin atelier. Ce să-i faci. Ăsta-i specificul zilelor ploioase. Treabă multă, enormă; ce-i drept și bacșișurile sînt grase, dar te înnebunesc la cap. Toată lumea vrea mașina gata reparată cel mai tîrziu mîine, dacă nu se poate chiar azi pînă la terminarea programului". „Nu s-ar putea să rămîneți o oră, două, peste program? Vă despăgubesc pentru timpul dv. sacrificat pentru mine", zice unul. „Eu vă înțeleg, i-am zis, dar la faptul că, deși tînăr, la un moment dat puterile mă părăsesc și pe mine, iar lucrul făcut în starea asta de oboseală crîncenă nu e întotdeauna de calitate, vă gîndiți?" „Mai aveți două sutare în plus!" „Orice argument al meu el mi-l combate cu sutele lui. Mult mai bine e în zilele obișnuite, cînd oamenii vin cu reparații pe care și le-au planificat dinainte calmi, liniștiți. Nu lucrezi, măi Paule, sub tensiune cu clienți care îți stau în spate și te tot întreabă: „Cînd e gata? Mai durează mult?" De fapt, ei pleacă enervați gata de-acasă, din start. Doar știi, în zilele cînd plouă dimineața, toată lumea țîști în mașina personală. Atunci constată cu stupoare că autoturismul are bateria descărcată, că nu-i funcționează ștergătoarele, că pneurile îs dezumflate etc., etc. Apoi, după ce cu chiu, cu vai reușește să pornească mașina, constată alarmat că mai are doar 10 minute pînă la începerea programului. Din clipa aceea uită că asfaltul e ud, că mai există indicatoare, marcaje, semafoare și rămîn obsedați de ideea de a ajunge cît mai repede la destinație. Aplică regula „care pe care", se strecoară înainte cine e mai puternic, mai obraznic. Tot în diminețile cu ploaie poți auzi expresii pe care nu le-ai cunoscut pînă atunci, referitoare în special la ascendenții direcți, la instructorii care te-au pregătit, adică mai corect „ăi de ți-au pus volanul în mînă", trimiteri la modul total nemeritat cum ai ajuns în posesia mașinii etc., etc."

Paul și Lică merg acum în tăcere. Microbiști cum sînt, se uita curioși la mașinile mai sofisticate parcate la marginea trotuarului. „Ce bord, d-le!" „Dar de culoarea asta sidefie, metalizată, ce zici?" „Se poartă bare de protecție așa, mai pline, vorba aia, să reziste la pupături". „Ai observat că tot ce e în exterior, clanțe, bare, spatele oglinzilor retrovizoare, e acum de culoare neagră? Gîndită bine treaba, să nu provoace noaptea tot felul de reflexii nedorite care să orbească șoferii. O altă chestie care voiam să ți-o împărtășesc". „Zii!" „Cică se caută extraordinar mașinile lovite. Mai bine zis, nu șifonate puțin, ci din alea făcute praf, arșice. Te trezești că vine la atelier un oarecare și îți spune, arătînd în direcția unui autoturism care de fapt nu mai are nimic comun cu noțiunea de mașină. Motorul sfărîmat, caroseria ruptă în două, aripi, uși, capote transformate în fiare vechi. „Aș vrea să discut cu proprietarul". „Să fii dumneata sănătos de cînd posesorul acestui «elegant» autoturism își doarme somnul de veci. Mai concret, de cînd mașina a devenit ce vedeți aici. Să tot fie vreo două luni. Dar în ce idee ați fi vrut să aveți o convorbire cu el?", întreb eu. „Păi să fiu cinstit, aș vrea să cumpăr ce se vede aici, în fața noastră". „Iertați-mă că vă întreb din nou, și ce adică să faceți cu grămada asta de fiare bune de aruncat? S-o revindeți la un depozit de fier vechi? Nu văd ce ați cîștiga, mai degrabă invers". „Ce să mai discutăm, eu o repar, dom-le, fac din ea mașină. Mă privește cum!", răspunde omul puțin șifonat de insistențele mele. Mă uit la el ca la un om ieșit de la Spitalul 9 sau care se pregătește să intre acolo. Dau să plec, cînd mă aud strigat. „Tovarășe, tovarășe, dar moștenitori o fi avînd ăl de-a accidentat mașina? Aș dori să discut cu ei". „Vă promit să mă interesez". „Nu-mi faci acest serviciu pe gratis. Ai și d-ta ceva, cum se zice, la afacerea asta!" Rămîn și mai nedumerit. Adică omul va face o afacere atît de grozavă, gîndesc eu, încît îi va conveni să ofere o cotă-parte intermediarului, pe postura căruia am ajuns eu? Mare-i pădurea ta..." Perseverent, cumpărătorul a fost prezent și a doua zi pe la 9, exact cînd conducerea service-ului îl convocase pe „moștenitor" să-și ridice epava mașinii care ocupa un spațiu ce trebuia probabil folosit la altceva. Cînd omul, pus în încurcătură de somația făcută, luat prin surprindere de cererea fermă a șefului de atelier, a auzit că cineva vrea să-i cumpere „limuzina", nu-i venea parcă a crede. „Cît vreau pe ea? Uite, la asta nu m-am gîndit. Dar dv., cît ați da? Uite, eu vă pun în palmă 20 de bătrîne. Și ca să elimin vreun eventual concurent, mai pun deasupra încă două miare. Hai să facem actele!" Vînzătorul parcă-i lovit de apoplexie, se face la față alb, roșu, apoi din nou alb. Din om care trebuie să plătească transportul la un depozit de fier vechi, iată-l în postura de deținător al unei sume frumușele. Nu-i vine a crede. Cumpărătorul interpretează ezitarea

vînzătorului ca un fel de răsgîndire. „Sînteţi de acord? Apreciaţi că e prea puţin?" „Nu, nu, adică, da, da, puteţi să luaţi... maşina, zic şi eu maşină, adică piesele astea, care nu-s de fapt nici piese, ce mai, vă vînd tot ce se vede aici, la preţul oferit de dv.".

„Tare îs curios ce face tipul cu mormanul ăsta de fiare bune de aruncat. Uite, a trecut o săptămînă şi «maşina» cumpărată cu 22 de mii stă tot în curtea lui, exact în poziţia în care era cînd a descărcat-o. Doar o văd în fiecare dimineaţă cînd vin la serviciu, drumul meu fiind pe strada unde locuieşte individul. Are o Dacie de culoare verde pe care o ţine parcată tot în curte".

2. UN AJUTOR VENIT LA TIMP

Între timp, „cumpărătorul" nu stă cu mîinile în sîn, studiază zile la rînd maşinile parcate în faţa blocurilor, de pe aleile mai izolate, străzile mai dosnice ale oraşului, se uită atent pentru a-şi da seama de starea în care se află, cîţi kilometri au la bord, cum s-a conservat vopseaua, dacă nu cumva a devenit mată prematur etc. Dar anul de fabricaţie? Bineînţeles că acesta nu e scris pe maşină, ci îl deduci după starea în care se află ea. Şi aici, însă, te poţi înşela foarte uşor. Există maşini noi pe care proprietarii au avut grijă să le aducă într-un timp relativ scurt în stare de hîrb, după cum sînt unii care îşi îngrijesc maşinile ca ochii din cap şi acestea arată după ani de zile ca şi cum ar fi ieşit chiar atunci de pe poarta fabricii. „Cumpărătorul", după ce îşi face o listuţă cu maşinile preferate, aşa cam 7-8, începe să studieze proprietarii. Cînd pleacă la serviciu, cînd vin, nu pun cumva în funcţiune vreun sistem de alarmă? Vorba aia, şi la acest capitol sînt diferenţe ca de la cer la pămînt. Sînt unii care îşi lasă maşinile descuiate ori, mai mult, cu motorul în funcţiune şi dau fuga să-şi cumpere ceva ori urcă chiar pînă în apartamentul din bloc, unde şi-au uitat un obiect oarecare. Alţii, în schimb, şi le încuie, verificînd portierele de două, trei ori după ce au apăsat pe pîrghia, butonul, clapeta cine ştie cărui sistem de alarmă ultrasofisticat. După ce ajung în apartament, se uită apoi din 10 în 10 minute, pentru a verifica dacă maşina e la locul ei, exact aşa cum a lăsat-o. Cînd niscaiva copii se uită la ea, minunîndu-se cît e de dichisită, atunci apare cerberul la geam. „Ia plecaţi mă de la maşină, ce, n-aţi mai văzut Dacie?"

„Cumpărătorul" stabileşte în curînd, după o verificare atentă, şi „vînzătorul" care peste scurt timp îi va „ceda" maşina, însă gratuit. E un tip neînsurat, care cîştigă bine şi are o maşină mai mult decît sofisticată, dotată cu ce e mai nou în tehnica automobilistică. Curios, tînărul nu dă mare atenţie zeului pe patru roţi, ci se preocupă de executarea cu minuţiozitate a planului de vizite feminine. Blonde, şatene, brunete, unele cu părul vopsit în cele mai fistichii culori, albastru, vernil, mov, ba una avea chiar părul colorat aşa, într-un fel de ciclamen. Mai sînt şi situaţii cînd programul se încurcă şi fiicele Evei sînt gata să se ia de păr. Noroc că în faza asta îşi amintesc că tocmai podoaba lor cea mai de preţ ar fi prejudiciată şi atunci renunţă, limitîndu-se la arme verbale, invective, insulte. Vorba aia, injuriile nu deranjează părul! În seara cu pricina, tînărul, însoţit de un coleg, prieten, şi de două reprezentante ale sexului frumos (demne de această denumire care le onorează), coboară din blocul cochet în care locuieşte viitorul „vînzător" şi se opresc pe trotuar unde e parcată proaspăt spălata maşinuţă. Fetele dau să se urce în autoturismul ale cărui uşi sînt deschise tot timpul. „Miruna, Minodora, frumoaselor cu nume de păpuşi, sau zîne, nu putem merge cu maşina. Cauze: primo: restaurantul e la 10 minute de mers pe jos, prilej pentru a face o plimbare pe vremea asta splendidă; secundo: vrem să bem şi noi un şpriţ, iar maşina în situaţii de astea, mai mult încurcă, decît ajută." Fetele nu insistă. „Dar, apropo, ştiţi de ce ultrasofisticata mea maşină e lăsată tot timpul descuiată?" Cei trei se uită miraţi la tînărul proprietar. „De ce sînt lăsate maşinile încuiate, da, asta am putea să-ţi spunem, intervine una din fete, invers însă nu"., „Am să vă explic imediat. Uşile autoturismului fiind încuiate, există tentaţia să fie forţate şi maşina cotrobăită peste tot, Eu procedez altfel. Las la vedere, pe bancheta din spate, două pachete de ţigări. Domnul hoţ vine, nu trebuie să facă vreun efort, iar mie vreo pagubă ca să deschidă uşile cu forţa, îşi ia pachetul de ţigări şi nemaigăsind nimic în maşină, pleacă. Pun întotdeauna cîte două pachete, pentru ipoteza că amatorii de ţigări bune sînt doi, lucru care se întîmplă, după cîte ştim, destul de frecvent"

„Cumpărătorul", hai să-i deconspirăm numele, pe care îl cheamă Nae, nume scurt şi foarte des întîlnit, ştie acum precis, doar stătea ascuns după un stîlp de beton şi a auzit discuţia, că simpaticul său „vînzător" va lipsi de acasă cîteva ore bune. În consecinţă, se urcă tacticos în eleganta limuzină şi încearcă, sigur pe el că va reuşi, să pornească maşina. Zadarnic. Motorul se încăpăţînează să nu intre în funcţiune. Deschide capota, sperînd că proprietarul a întrerupt legătura cu bateria. Încearcă apoi să contracareze toate trucurile mai mici ori mai mari pe care le pun la cale proprietarii pentru a-şi păzi preţiosul avut. Nici un fel de rezultat! În plus, volanul rămîne blocat. „Cînd te aştepţi că totul va fi simplu, abia atunci lucrurile se complică", gîndeşte Nae. De pe aleea unde se afla blocul lui „Barbă Albastră", cu capricioasa lui maşină, Nae iese în bulevardul cel larg, cu circulaţia încă intensă, la ora aceea de seară. „Uite norocul meu, se apropie", îşi zice omul nostru cînd vede apropiindu-se de el maşina de remorcat a service-ului. „De ce m-aţi oprit?" „Vă rog să mă iertaţi, nu vă cer nimic pe gratis, dimpotrivă, plătesc bine", şi Nae scoate patru hîrtii albastre din buzunar. La argumentul ăsta, simpaticii noştri de la service ştiu bine că nu prea rezistă, gîndeşte el. „Cu ce vă pot fi de folos?" „Nu-i nimic deosebit, o simplă remorcare, pe roţile din spate. Am cumpărat azi maşina, proprietarul mi-a dat cheile, pe care eu, ca un gură-casă, le-am pierdut. Venii la el să-mi dea al doilea rînd de chei, dar nu-i acasă. Aşa că singura soluţie e să o remorchez. Noroc că v-am găsit pe dv., om atît de simpatic şi săritor". „Nu vă grăbiţi cu aprecierile, că încă n-am plecat. Dar unde-s plăcuţele de înmatriculare ale maşinii?" (Nae luase din

timp această elementară măsură de precauţie, demontarea plăcuţelor.) „Păi... nu ştiţi? Acestea se predau cu ocazia radierii la miliţie". „Deci aţi şi radiat-o?" „Da, bineînţeles". Argumentul, se vede că avu darul să-i sporească încrederea omului cu maşina de remorcat în „curăţenia" afacerii. „Bine, hai să vă iau la „cravată". Staţi departe? Că nu prea mai am benzină. E ziua de lucru pe sfîrşite". „Ce-i drept, nu prea aproape, la marginea oraşului. Dar dacă-i vorba de benzină, scoatem din rezervorul maşinii, că doar e plin". „Bine, hai să facem treaba". Maşina e pusă repede pe căruciorul-remorcă şi în curînd micul convoi se pune în mişcare spre noul domiciliu al elegantului autoturism. „Jupîne, mai adaugă ceva la cei patru Bălceşti. E prea puţin, drumul a fost lung, iar afacerea, după cîte miros, nu-i prea curăţică. Din partea mea n-o să ai probleme. Eu nu ştiu nimic, n-am văzut nimic, n-am tractat pe nimeni. Din acest moment am uitat totul. Îmi dau perfect de bine seama că la o adică, aş ocupa o poziţie deloc de invidiat, cea de complice. În acelaşi timp, mai există ipoteza ca tot eu să mă îndrept acum direct spre circă şi să spun: «M-a pus unul să fac o remorcare. Nu spun că e vorba de o afacere necurată, dar eu vă aduc la cunoştinţă acest lucru, pentru ca dv., dacă doriţi, să verificaţi. Bună ziua!" „V-am spus şi o repet, nu-i vorba de vreo mangleală, lucrurile sînt pe bune. Dar ce să mai lungim vorba, cît mă costă cursa asta, încă un miar dacă adăugăm la ce v-am dat, e bine?" „În regulă, şefule, dacă mai ai nevoie de mine, mă găseşti la atelier. Întrebi de Fane lunganul. Am şi eu ceva reciclare la activ, aşa că ştiu cum se învîrt asemenea lucruri". „În cazul ăsta, putem face un schimb util de experienţă, căci şi eu am fost acolo. Ce noroc am avut că te-am întîlnit! În noapte asta, după ce duci maşina de remorcat la garaj, mai poţi cîştiga ceva şi nu puţin".

3. METAMORFOZA

„Despre ce-i vorba?", întreabă omul după ce revine de la garaj. „Le vezi pe amîndouă, nu? Asta-i verzişoara mea, iar cealaltă e dumneaiei, recent „achiziţionată". „Ce-i drept, maşina dumitale îi cam demolată, n-are deloc faţă comercială, pe cînd asta îi nou-nouă, cinci mii de kilometri. Dar nu-i vorba numai de kilometri, ci de faptul că arată straşnic. Şi care, mă rog, sînt datele problemei?" „Păi totul e mai mult decît simplu. Maşina proaspăt cumpărată să se transforme în verzişoara mea, iar rabla mea să devină o anonimă pe care, după un tratament serios, să o pot mărita ca pe o fată mare". „Fă-mă te rog să înţeleg, problema mă depăşeşte. Eu n-am mai lucrat în asemenea domeniu. Specialitatea mea au fost apartamentele. Îi vin de hac şi celei mai complicate încuietori". „Lucrurile în realitate sînt mai mult decît elementare. Maşina nouă trebuie să sufere o metamorfoză. Ea va trebui ca peste noapte să capete toate caracteristicile autoturismului meu, serie de motor, şasiu, culoare, tot, tot!" „Măi, a dracului treabă. Deci dacă mîine dimineaţă, fostul proprietar te vede la volanul maşinii lui, nici prin cap să nu-i dea că e vorba de fostul său autoturism!" „Exact, aşa-i". „Ne trebuie un vopsitor şi pe acela îl aduc tot eu". „Un vopsitor de înaltă clasă. Să nu rămînă nici urmă din vechea vopsea. Ăştia caută cu lupa, fac analiza vopselei, ce mai, sînt daţi dracului, şi dacă găsesc măcar atîta, cît un vîrf de ac, de culoare albastră, ne-am ars cu toţii. Omul are pentru operaţia asta de mare răspundere trei miare, plus vopseaua pe care o plătesc tot eu". Treaba n-a putut fi terminată în noaptea aceea, a mai durat încă 24 de ore. „Domnule, eu dacă fac o treabă, n-o dau rasol. Doar vă daţi seama că tot dv. o să daţi de belea". „Nu vă grăbesc deloc. Faceţi-vă meseria cum ştiţi. Doresc însă să vă rog să fie exact aceeaşi nuanţă de verde ca cea de alături. Să nu difere cîtuşi de puţin". Cînd operaţiunea fu terminată, cînd verzişoara avea exact aceeaşi serie de motor, caroserie, numere de înmatriculare, tot, tot, precum cea care părea acum, supărată, după ce fusese abandonată de stăpînul ei, tot vopsitorul făcu remarca. „Nea Nae, fii însă foarte atent la un lucru. Pe certificat e scris în dreptul anului de fabricaţie 1978. E greu de presupus, oricît ai susţine d-ta că ţi-ai îngrijit maşina, că autoturismul ce-l vopsirăm noi are opt ani vechime. Oamenii se uită şi la interiorul ăsta ultraelegant. Autoturismul arată ca nou-nouţ, aşa cum de fapt şi este". „Şi care ar fi după opinia voastră soluţia?" „Trebuie să-i dăm patina vremii, deşi nu-i deloc simplu să facem treaba asta", remarcă vopsitorul. „Nişte pete pe tapiţerie, în interior, cîteva porţiuni mai mate realizate după metode pe care le ştiu eu peste vopseaua proaspăt aplicată şi maşina va părea cu 4—5 ani mai veche. Rămîn totuşi destule indicii după care un ochi expert îşi dă seama că are de-a face cu o maşină nouă: starea motorului, oricît ar fi el de murdar, a portbagajului, oricît praf aţi băga în el, a feluritelor garnituri etc. În concluzie, ce vreau să vă spun din experienţa mea care am mai participat la numeroase asemenea transformări. Fiţi extrem de atent la orice control, la orice reparaţie pe care o faceţi la service, unde un ochi versat îşi dă seama uşor despre ce-i vorba. Mai ales că ăştia şi pălăvrăgesc. E în interesul dv."

Nae şi-a dat repede seama că a intrat în posesia unei bijuterii ieşite din comun. Demaraj, ţinută de drum, suspensie, motor silenţios, carburantul dublu corp, cutia cu cinci viteze trădau o maşină care fusese lucrată de o echipă compusă din oameni cu cea mai înaltă calificare.

4. CUM SE „NAŞTE" O MAŞINĂ NOUĂ

Zilele următoare, Nae le-a petrecut prin magazinele de piese auto. Nu pentru a cumpăra piese, ci în cu totul alt scop. „Tovarăşe, nu vă supăraţi, tocmai aţi cumpărat un carburator de Dacie, nu-i aşa?" „Da, şi ce-i cu asta?" „N-aţi vrea să-mi daţi mie bonul dv. tot nu aveţi ce face cu el". „De unde ştii d-ta că n-am nevoie de bon? Asta-i bună. Poate vreau să mă justific faţă de nevastă-mea că am procurat un carburator şi n-am băut banii, mai ştii? Uite, dom'le, în loc să ţi-l dau dumitale pentru nu ştiu ce matrapazlîcuri, mai bine îl rup." Şi omul într-adevăr rupe bonul în două, apoi încă o dată şi iarăşi din nou pînă îl

transformă în bucățele mici de tot care plutesc în aer și strălucesc luminate de soarele dimineții de toamnă ce pătrunde prin vitrine, în drum spre coșul de hîrtii unde sînt aruncate. Pe fața omului care a rupt bonul se citește un zîmbet răutăcios de satisfacție. Nae rămîne perplex. Nu se aștepta la un asemenea deznodămînt. Bîiguie: „Vă rog să nu vă supărați pentru atîta lucru". „Ia nu mai face pe nevinovatul. Te pomenești că ești colecționar de bonuri. Am auzit, e adevărat, că se colecționează pipe, cutii de chibrituri, ace de cusut, de siguranță, cîte și mai cîte, dar în nici un caz bonuri. Zi mersi că n-am timp să te duc la miliție, unde lămuream noi mobilurile colecției d-tale de asemenea «banale» obiecte". După neplăcuta și chiar periculoasa întîlnire cu cumpărătorul carburatorului, Năică hotărî să fie mai atent. El studiază cu grijă pe cei care fac cumpărături. Nimerește peste o șoferiță pusă pe discuții. „Ați cumpărat două jenți, probabil că ați avut vreun accident?" „Da, dom'le, ca să vezi", și începe să-i povestească pățania ei cu Zuf, un fox sîrmos, de fapt martor la discuția lor, deoarece e ținut de doamna cu pricina în lesă unde dă semne vădite de nerăbdare, mai ales cînd în magazin își face apariția un pui de caniche, ce și el vrea să facă cunoștință cu foxul șoferiței. După zeci de detalii legate de starea mașinii ce o posedă, trece la pregătirile pe care le făcuse pentru călătoria ghinionistă și mai deapănă o mulțime de alte amănunte legate de modul cum a fost adus pe lume Zuf, cît de ștrengar este, cîte năzbîtii face, timp în care Nae șade ca pe ghimpi. În sfîrșit, ajunge și la episodul cînd Zuf a făcut un salt de pe bancheta din spate, exact în brațele ei. „Atunci eu, speriată la culme, am luat o mînă de pe volan, recunosc, greșeală de neiertat, și am încercat să-l iau de blană pentru a-l muta pe scaunul din dreapta mea, căci îmi rupea ciorapii și, în plus, mă împiedica să conduc. Foxii sînt cîini, nu glumă, domnule, au personalitate. S-a opus cu îndîrjire la tentativa mea de a-l pune pe locul de lîngă mine. De, o fi știind și el că ăla e locul mortului. Disputa mea cu Zuf n-a rămas fără consecințe. Mașina mi-a scăpat de sub control și s-a izbit de parapetul din dreapta. Apoi m-am trezit, nici eu nu știu cum, în partea stîngă a șoselei, unde am intrat într-o bornă kilometrică. Așa m-am ales cu amîndouă jențile făcute zob. Zic mersi, putea fi și mai rău! Închipuiți-vă că parapetul m-a ajutat să nu ajung în fundul unei prăpastii care se căsca în apropierea drumului. Mama totuși îl iubește pe Zuf", conchide șoferița, luîndu-l în brațe pe năbădăiosul patruped. „Ia dă tu mamiței un pusi, așa cum știi tu", și Zuf se execută ștergîndu-i doamnei cu limba tot fardul, începînd cu rujul și terminînd cu negrul genelor. „Nici chiar așa, mamă, uite, trebuie să mă fardez din nou". „Voiam să vă rog și eu ceva, doamnă", rostește timid Nae. „Spuneți". „N-ați vrea să-mi dați mie bonul cu care ați cumpărat jențile?" „Poftiți, vă rog, dacă vă face trebuință", și proprietara lui Zuf îi înmînează lui Nae bonul cu pricina.

Pînă la ora închiderii magazinului, omul nostru își face o colecție impresionantă de bonuri: uși, capote, parbrize, pînă și antenă de radio a „cumpărat" Nae în ziua aceea de la magazinul IDMS-ului. Seara are loc o ședință operativă de lucru cu echipa: vopsitorul și omul de la service care l-a remorcat în seara cu pricina. „D-ta, se adresează el acestuia din urmă, îmi vinzi mîine un motor". „Cum adică, de unde să am eu un motor?" „Greu îți mai cade fisa, domnule. Operațiunea o facem doar pe hîrtie, la notariat, nu-i nevoie să ai motorul. Cum se spune, așa, în termeni mai elevați, facem o tranzacție fictivă. Nu te speria, pentru mine nimeni nu lucrează gratis. Aconto chiar acum, cinci sutare, încă trei mîine la notariat". „Eu tot nu înțeleg, remarcă vopsitorul, ce faci dumneata cu hîrțoagele astea. La ce-ți folosesc?" „Ce mai tura, vura, trebuie să-i pregătim mărțișorul verzișoarei. N-o putem mărita oricum. Îi trebuie un trusou de nuntă și acesta îl reprezintă tocmai bonurile și contractele. Am cumpărat o mașină avariată, un motor, o sumedenie de piese de la magazin cu care mi-am construit o mașină, pe care pot oricînd s-o vînd cu bani buni, căci va arăta ca nouă, mai cu seamă cînd vrăjitorul vopsitor cu măiestria lui ieșită din comun, îi va da nou-născutei o culoare mai puțin obișnuită". „Dar cu vechea ta mașină verde ce faci?", întreabă omul de la service. Intervine vopsitorul: „Greu mai înțelegi, măi nea Crișane. Tocmai despre ea e vorba. Hîrtiile despre care discutăm constituie actul ei de naștere, căci ea a murit cînd a apărut cea nouă, pe care i-o săltarăm tînărului". „Aha, înțeleg, îi merge mintea nu glumă lui Nea Nae, nu degeaba a fost și el la reciclare de trei ori pînă acum". „O să trebuiască să-i mai aducem niște îmbunătățiri, să-i mai schimbăm cîte ceva pe ici, pe colo, iar maistrul, în final, să-i dea, așa cum am spus, o altă culoare", intervine Nae. „Am un „café au lait" adus de cineva din afară, extraordinar, așa zic s-o facem", se oferă vopsitorul. „Va avea o față comercială extraordinară", continuă tot el.

5. LUCRUL PIERDUT DIN VEDERE

În cîteva zile, mașina era gata. Într-adevăr, oamenii lucraseră cu mare artă. Mască și faruri de tip nou, tapițeria schimbată, executată dintr-o catifea splendidă și ea de culoarea cafelei cu lapte. Piesele de bază erau bineînțeles aceleași. Apărură și cumpărătorii. Priviri admiratoare, oferte grase. Nae era foarte reținut. Dădea explicații cu multă bunăvoință, nu-l supărau remarcile șicanatoare de genul „Mașina tot veche rămîne. E ca un pantof purtat ani de zile, dar bine lustruit". „E adevărat, inițial am cumpărat o mașină avariată, din care am recuperat cîte ceva, dar nu mare lucru. Apoi am băgat în ea numai piese noi. Vă rog, priviți în acest dosar, sînt toate chitanțele. Să enumerăm doar cîteva repere noi: toate ușile, capota pentru motor și portbagaj, două jenți (de la proprietara lui Zuf), bare de protecție față, spate, aripi, ca să nu vorbim decît de unele din cele mai importante!" „Ce nu înțeleg eu, remarcă unul din potențialii cumpărători, este ce-ai recuperat dumneata, din mașina avariată, pe care, după contractul din dosar rezultă că ai dat 22 de mii de lei?" „Domnul a sesizat foarte bine, îi dă dreptate Nae. Abia după cumpărare mi-am dat seama cît de mult m-am păcălit. Ce-am recuperat: punțile față,

spate și cutia de viteze. Am încercat să repar ușile, capotele, dar n-a ieșit nimic. Erau prea boțite. Pînă și bordul era crăpat și am renunțat la el. Am fost nevoit să bag o mulțime de bani în ea. Vă rog, cine dorește poate merge cu mine s-o încercăm". Într-adevăr, Nae își pusese bine bătrîna verzișoară la punct. „Cît cer? Mașina e ca nouă, se vede. Care e prețul autoturismelor noi pe piață, se știe prea bine. O sută de mii. Eu zic că nu e mult deloc". O parte din potențialii cumpărători s-au îndepărtat. „Auzi, dom'le, pe o vechitură cît cere!" Alții au rămas pe loc, afacerile nu se fac așa, bătînd din palme. Unul, dintr-o localitate apropiată, mare producător de legume, care promisese familiei că nu vine de la oraș fără mașină, se învoi pentru 96 de mii. Bătură palma. „Poftiți banii, vă rog să-i numărați". „Da, totul e în regulă. La rîndul meu vă înmînez două rînduri de chei. Ați încercat-o, vă place cum merge?" „Perfect, n-am nici o obiecțiune". „În dorința dv, pe care o înțeleg, de a arăta cît mai curînd achiziția dv., celor dragi, care vă așteaptă acasă, ați uitat un amănunt: actele. Am pregătit o chitanță pe care o vom semna imediat, precum că eu am primit banii, iar dv. mașina, apoi vă voi da dosărelul ăsta pe baza căruia veți înscrie autoturismul în circulație și, în final, ce să mai fac? S-o stăpîniți sănătos!" „Vă mulțumesc și eu, dorindu-vă noroc și sănătate!" Nu prea a avut noroc. Năică. Belele începură în curînd să curgă. Totul a pornit de la un amănunt neînsemnat, în aparență. La un control, omul în uniformă avu curiozitatea să se uite la roțile mașinii. „Bine ați făcut că v-ați imprimat numărul mașinii pe roți. Vreți să-mi dați certificatul de înmatriculare? Curios, numerele nu corespund. Pe roți e un număr, iar în actul dv. e altul. A fost înmatriculată cumva în trecut sub alt număr?" Nae fusese luat pe neașteptate. Întîrzia cu răspunsul. Cum putuse să-i scape acest amănunt? Își făcea în minte fel de fel de calcule. Ce să răspundă? Deocamdată trebuie să răspundă ceva, trebuie! Tăcerea îl acuză. „Nu, n-am avut alt număr". Ezitarea lui Nae, faptul că făcea fețe, fețe, l-au determinat pe subofițer să fie mai circumspect. A găsit imediat numărul de pe roți în evidența mașinilor furate. Nae și-a revenit, dar prea tîrziu. „Da, adevărat, am cumpărat roțile de la cineva, al cărui nume nu-l cunosc și nici nu știu unde locuiește. L-aș putea însă recunoaște". Apoi a devenit insolent. „Verificați, vă rog, actele, seriile de motor, caroseria, culoarea, tot, tot. Veți observa că nu e nici o nepotrivire, că nu sînt un hoț". O analiză mai profundă a vopselei a scos la iveală vechiul albastru al mașinii. Și apoi totul s-a prăbușit, aidoma unui castel din cărți de joc.

VICTOR BEDA ■

DE PE TOATE MERIDIANELE

Vaccin împotriva gripei

În U.R.S.S. a fost pus la punct un vaccin universal împotriva gripei, care asigură o imunitate stabilă la toate tulpinele de viruși ai gripei. Animalele de experiență vaccinate nu au mai contactat boala, iar cînd li s-a inoculat un virus mortal, au supraviețuit toate.

Diminețile cardiacilor

O echipă de cercetători americani din Boston au ajuns la concluzia că majoritatea crizelor cardiace se produc dimineața, între orele 9 și 11. Ei consideră că trezirea din somn, care modifică ritmul biologic, ar putea declanșa tulburări fiziologice care duc la infarct.

Greutățile purtate pe cap

În multe locuri de pe glob, dar mai ales în Africa, femeile sînt obișnuite să poarte pe cap greutăți foarte mari, care ating și 70 la sută din greutatea lor corporală. O adevărată performanță. Cum este ea posibilă, cum pot femeile să transporte pe cap atît de mult? Iată una din explicațiile care s-au dat: pe cap, greutățile se mențin relativ constant la aceeași înălțime, deci mișcarea de coborîre și de ridicare dispare, și o dată cu ea dispare și consumul de energie respectiv. În felul acesta, pe cap pot fi transportate greutăți mari la fel de ușor ca și pe roți.

Alcoolul — carburant

În numai un deceniu, în Brazilia s-a creat o puternică industrie de producere a alcoolului pentru combustia autovehiculelor. În prezent, dintr-un parc de 8,2 milioane de automobile, 30 la sută funcționează pe bază de alcool. Perspectivele folosirii alcoolului drept carburant sînt foarte mari, pentru că brazilienii preferă acum, aproape toți, să cumpere automobile care merg cu alcool. Într-un singur an au fost vîndute 590 000 de automobile cu alcool și numai 25 000 care funcționează cu benzină.

O băutură întăritoare

În ciuda semnalelor de alarmă trase fără întrerupere de cardiologi, numărul băutorilor de cafea pe glob în loc să scadă, crește mereu. În ideea că celor îndemnați să se lase de cafea trebuie să le ofere ceva în schimb, un grup de specialiști bulgari au realizat o băutură energizantă cu calități deosebite. Preparată din ceai indian, fructe de măceș, plante alpine, vitamina C și o doză foarte mică de cofeină, noua băutură, denumită „Tonigran", conferă vioiciune, înlătură oboseala, sporește capacitatea de muncă.

Dicționar geografic chinez

La Beijing a început să apară „Dicționarul de denumiri geografice din R.P. Chineză", care va avea 31 de volume. La elaborarea dicționarului au lucrat geografi, istorici, lingviști și etnologi. Cele 100 000 de denumiri geografice incluse în lucrare cuprind informații cu privire la localizarea, mediul natural, istoria și economia fiecărei localități.

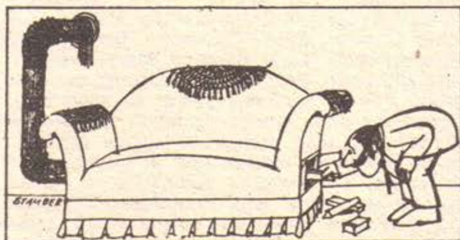
Aeroport pentru avioane cu decolare scurtă

Primul aeroport urban din lume destinat avioanelor cu decolare și aterizare scurtă va fi construit la Londra, pe locul unor docuri dezafectate. Aeroportul va avea o pistă lungă de 760 de metri și va fi dat în folosință în 1987.

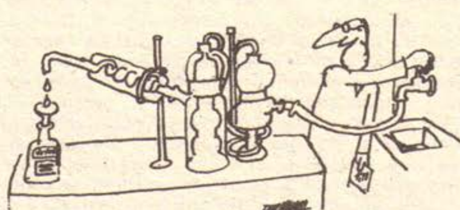
LUMEA ZÎMBEȘTE

INOVAȚII

ELVEȚIA

OLANDA

Evrika!

CEHOSLOVACIA

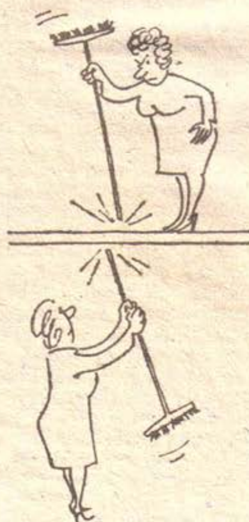

U.R.S.S.

DERANJ ȘI... DERANJAMENTE

U.R.S.S.

CEHOSLOVACIA

„Sisif, hai acasă!"

FONOTECA DE AUR - ARHIVĂ DE SUFLET

O incursiune prin vastul și fascinantul univers al Fonotecii de aur își are, de la bun început, un punct de pornire emoțional. Simplul fapt că ai auzit și că vei putea auzi pe mai departe vocile permanent vii ale unor iluștri reprezentanți ai culturii românești — intrați de mai demult sau de mai curînd în neființă — este în măsură să țină trează emoția spiritului precum și pe cea a sufletului. Ce alta înseamnă să-l simți, și acum, lîngă tine pe un Arghezi,pe care îl poți auzi vorbind la radio despre ale sale „Cuvinte potrivite"; sau să îl ai alături de tine pe Blaga — chiar dacă, în ce-l privește, în Fonoteca de aur există un număr mai mic de înregistrări; sau pe Sadoveanu, ascultîndu-i cu aceeași fascinație glasul ce răsună mereu pe lungimile de undă ale radioului și ale inimilor celor vrăjiți de farmecul și frumusețea cărților sale; sau să auzi glasul acelui cărturar despre care s-a spus că a scris o întreagă bibliotecă despre istoria poporului român și a umanității — Nicolae Iorga, sau glasul lui Enescu, Perpessicius, glasul cu incantări al lui Călinescu, cel al lui Coandă, Odobleja, al sculptorului Anghel, al lui Philippide și alte atîtea fără număr glasuri?! Ce altceva înseamnă deci ascultîndu-le decît o uriașă încredere pe care ți le dau aceste noi însemne ale forței și dăinuirii noastre — de ieri, de azi și de mîine — pentru că ele, aceste voci vii, se aud și se vor auzi necontenit în scurgerea vremii, semnînd și ele în marea carte a acestei țări despre permanența și continuitatea spirituală a poporului nostru. Și dacă și azi, și mîine și poate pentru totdeauna aceste voci vor suna, din eter, pururea vii, mulțumirile noastre, ale tuturor trebuie să le adresăm radioului care a desfășurat, de-a lungul anilor, prin redactori pasionați și cu un înalt spirit de răspundere față de destinele culturii naționale, o tenace operă de păstare și tezaurizare a marilor voci contemporane ale neamului.

Ideea unei Fonoteci de aur este de sorginte românească. Ea s-a născut și s-a afirmat — și continuă să o facă la cele mai înalte cote ale exigenței — în anii edificării noii orînduiri, ca dovadă a prețuirii cu care socialismul cinstește și valorifică tot ce înseamnă manifestare elocventă a puterii de creație a poporului român, tot ceea ce înnobilează și înfrumusețează spiritual pe oamenii zilelor noastre. Inspirata denumire de Fonoteca de aur a fost dată întîia oară, în țară și în lume, arhivei sonore a Radiodifuziunii române — mai exact, înregistrărilor de o valoare excepțională, adunate de-a lungul anilor, emisiunea cu același nume devenind, la rîndu-i, o permanență de atunci încoace, o componentă a conștiinței culturale a poporului nostru. Preocuparea pentru tezaurizarea vocilor a început de prin anii '50, cînd vocea lui Mihail Sadoveanu se incrusta pentru eternitate, cu tot ce-i era propriu, tulburător, pe benzile magnetice. Au urmat Arghezi, Bacovia, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Gala Galaction, Lucian Blaga, Perpessicius, Tudor Vianu, Ion Agârbiceanu, Ion Marin Sadoveanu, Mihail Ralea, Alexandru Philippide, Zaharia Stancu, Victor Eftimiu, Eusebiu Camilar, Mihai Codreanu, Miron Radu Paraschivescu, Aurel Baranga, Marin Preda și mulți alți poeți, prozatori, dramaturgi, critici și istorici literari. Au fost prezenți, de asemenea, oameni de artă, istorici, profesori, oameni de știință ca și mari maeștri ai scenei (păstrîndu-se distribuții memorabile în spectacolele de atunci ale teatrului radiofonic — Lucia Sturdza-Bulandra, Ion Manolescu, George Vraca, Nicolae Bălțățeanu, Maria Filotti, Jules Cazaban, Grigore Vasiliu-Birlic, Miluță Gheorghiu, Ștefan Ciubotărașu ș.a.). Această acțiune, cu adînci semnificații patriotice, avea să ducă în 1967 la apariția Fonotecii de aur. La început a fost — și a rămas pînă astăzi — un titlu de emisiune culturală în care puteau și pot fi auzite voci dintr-un vast muzeu sonor al culturii naționale. Mai apoi, Fonoteca de aur a depășit perimetrul Radiodifuziunii române, confundîndu-se cu orice colecție de înregistrări de preț existentă la o instituție sau alta. Și, cum era de așteptat, Fonoteca de aur a pătruns și în preocupările altor Radiodifuziuni, constituind obiectul unor schimburi de înregistrări cu glasurile creatorilor intrați în istoria culturii și artei universale.

Cum a fost primită această ilustră emisiune și, mai ales, ideea tezaurizării vocilor „de aur"? Cîteva din opiniile despre ce înseamnă Fonoteca de aur pentru noi, românii, pot suplini mult mai bine intervenția noastră în această direcție, vorbind despre largul interes de care s-a bucurat și se bucură, în continuare, această fericită aplecare de păstrare întru eternitate a vocilor celor mai de seamă oameni ai țării sau, citîndu-l pe Alexandru Philippide, pe „contemporanii în durată eternă". „Fonoteca de aur — spunea același Alexandru Philippide — face ca prezența unor valori culturale deosebite să capete un caracter de permanență care micșorează în chip simțitor distanța dintre trecut și prezent". Atingînd aceeași coardă a permanenței, Ion Dodu Bălan subliniază faptul că „Fonoteca de aur se constituie într-un muzeu sonor al culturii naționale din care vorbesc, cu încredere în om și omenie, vocile care au intrat în eternitate, ca și vocile în care vibrează azi întreg universul de gînduri și simțiri al poporului nostru". Nicolae Dragoș numește Fonoteca de aur „Oglinzile de aur ale realității", în care vocile poeților contemporani, adresîndu-se ascultătorilor de azi, o fac și în numele viitorului. „Multe dintre ele sînt neîndoios voci pentru emisiunile de mîine ale Fonotecii de aur. Ca și cele ale prozatorilor, dramaturgilor, criticilor și istoricilor noștri literari. Ca și cele ale tuturor personalităților vieții noastre culturale și științifice". Dan Grigorescu sesizează un fapt care, intrat în obișnuință, poate rămîne neluat în seamă. „Nici un eveniment important al istoriei artei din această epocă nu a fost igno-

rat" — emisiunile radio devenind astfel „o adevărată istorie vie a artei contemporane românești". •

Un public nou, foarte numeros, a fost astfel chemat spre realitățile artistice românești și universale, spre expoziții și spre muzee, completînd semnificativ sensurile mișcării culturale din țara noastră. „Între miile de înregistrări — sublinia inițiatorul și redactorul Fonotecii de aur, Iulius Țundrea, în cartea sa fericit intitulată „O sonoră coloană infinită" — un loc distinct ocupă paginile din cărțile reprezentative ale literaturii actuale, în rostirea autorilor, interviurile cu savanți, poeți, prozatori, dramaturgi, istorici, artiști plastici, profesori, publiciști, creatori populari, comentariile despre manifestările Festivalului Național „Cîntarea României", cronicile pe marginea marilor expoziții de artă plastică, spectacolele teatrale, lucrările muzicale de toate genurile, festivalurile folclorice, recitalurile poetice și alte numeroase manifestări de ordin cultural-artistic, toate aducînd în auzul radioascultătorilor crîmpeie din sonora „coloană infinită" a istoriei și spiritualității naționale". Fonoteca de aur — o inepuizabilă arhivă de suflet — rămîne la îndemîna noastră, a tuturor, precum și a generațiilor viitoare.

GEORGETA ȘTEFĂNESCU ■

DE PE TOATE MERIDIANELE

Descoperire la piramida lui Keops

Construită acum 4600 de ani, piramida lui Keops este pe cale să-și dezvăluie unul din numeroasele-i secrete: în urma examinării arhitecturii interioare a piramidei au fost descoperite trei sau patru cavități de 1 metru pe 2 în culoarul de la Camera reginei. După părerea arheologilor, aceste cavități ar putea adăposti mobilierul funerar al faraonului Keops. Dacă presupunerea se va adeveri, vom avea de-a face cu cea mai importantă descoperire în materie, după descoperirea, în 1922, a singurului mormînt faraonic găsit intact, cel al lui Tutankhamon.

Foarfece briceag

Ideile ingenioase sînt întotdeauna simple, dar tocmai de aceea trebuie să treacă multă vreme pînă să le vină oamenilor în minte. Așa a fost și cu foarfeca-briceag. Deși bricege există de secole, de-abia în zilele noastre unor specialiști vest-germani le-a venit ideea că și foarfeca poate avea tăișuri escamotabile. În curînd, noua foarfecă va fi la îndemîna oricui.

Microundele și reacțiile chimice

Microundele nu servesc numai la cuptoarele cu coacere ultrarapidă; ele sînt utilizate, de asemenea, în analiza și sinteza organică. Rezultatele au fost remarcabile: 5 minute în loc de 8 ore, la randament egal.

Cîte limbi se vorbesc pe glob

Pe baza unor recente cercetări lingvistice, oamenii de știință sînt în măsură să afirme că în lume se vorbesc 5 651 de limbi. Circa două treimi dintre ele nu posedă o scriere proprie. Mari concentrări de idiomuri se întîlnesc în Himalaya (160), în Africa, mai ales în bazinul fluviului Niger (280), însă recordul este deținut de Papua — Noua Guinee (1010).

Oxigenul vine din adîncul pămîntului?

Omul de știință sovietic din Novosibirsk, Vasili Bogatov, a ajuns la concluzia că cea mai mare parte a oxigenului atmosferic provine din adîncul pămîntului, și nu de la vegetalele terestre. Potrivit părerii sale, crăpăturile scoarței pămîntului aflate pe fundul oceanelor lasă să treacă mari cantități de magmă bazaltică, bogată în gaze, și mai ales în oxigen. Astfel, saturate cu oxigen, apele reci din adîncime urcă la suprafață, unde se încălzesc și eliberează oxigenul în atmosferă.

Materii prime din deșeuri de ambalaje

Din diverse deșeuri rezultate din industria ambalajelor se poate obține un valoros material plastic. Și aceasta grație unui procedeu de prelucrare pus la punct de specialiști suedezi. Materialele destinate reciclării (hîrtie, carton, folii de aluminiu) sînt amestecate și transformate în granule. Din acestea se poate obține apoi o nouă materie primă, ale cărei calități se aseamănă mult cu cele ale materialelor sintetice.

Oul care nu se sparge

Un ou se poate sparge lansat și de la 10 milimetri. Dar și în privința aceasta se realizează recorduri de lansare și de ... nespargere. Ultima performanță: 198 de metri. Recordul a fost stabilit dintr-un elicopter, oul căzînd, fără să se spargă, pe un teren de golf.

Evaziune, nu glumă!

La capătul a... 66 000 de anchete, ministerul italian al finanțelor a întocmit o listă de 33 000 de evazioniști fiscali. Recordul este deținut de evazioniștii firmelor petroliere, care ascund de fisc 95 la sută din veniturile lor. Pe locul secund se situează regiile de tutun, urmate îndeaproape de companiile financiare, care nu-și disimulează „decît" 80 la sută din venituri. După cum a declarat purtătorul de cuvînt al ministerului, lista este departe de a fi completă. Anchetele continuă.

Medicină tibetană

S-a păstrat pînă în zilele noastre un tratat de medicină tibetana datînd din secolul al VI-lea î.e.n. Se pare că lucrarea nu are doar o valoare istorică, ci și una practică, întrucît la spitalul central din Ulan Bator specialiștii efectuează tratamente prin acupunctură după rețete luate din tratat. Au fost astfel tratate cu succes hipertensiunea, enterocolitele, migrenele, maladiile articulațiilor și durerile reumatismale.

Un vast ocean pe Uranus?

Observațiile efectuate de sonda spațială „Voyager—2" în cursul survolării planetei Uranus, în ianuarie 1986, par să confirme ipoteza că planeta ar fi acoperită de un vast ocean, adînc de peste 8 000 de kilometri. Acest ocean ar fi constituit din apă aflată la o temperatură foarte înaltă (mai multe mii de grade), care însă nu fierbe, din cauza imensei presiuni atmosferice uraniene. Savanții americani opinează că această apă provine din captarea de către nucleul solid al lui Uranus a numeroase comete formate din gheață.

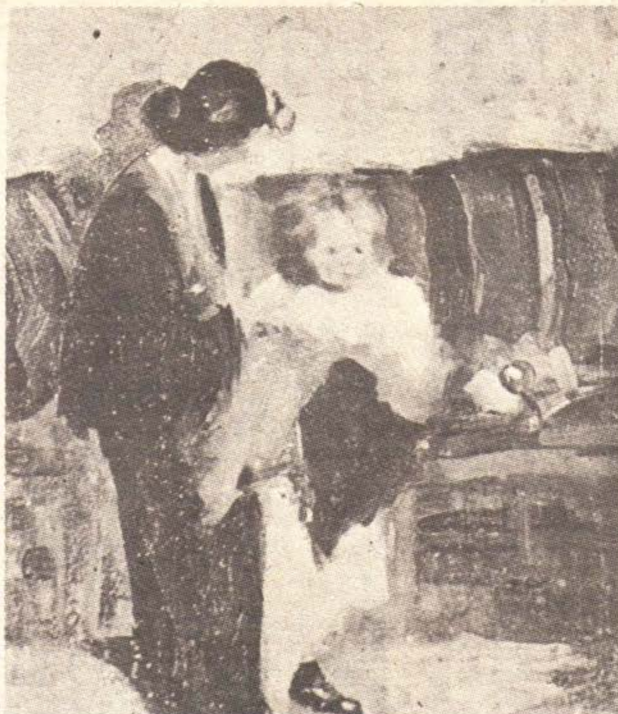
DIMITRIE HÂRLESCU – UN MODERN AL INOVAȚIEI PLASTICE

Cercetătorii fenomenului cultural tecucean, mai noi sau mai vechi, l-au integrat spiritualității locale și pe pictorul Dimitrie Hârlescu deși, se știe, n-a fost tecucean, cel puțin prin rădăcini. S-a născut la Fălticeni la 5 noiembrie 1872, exact cu o lună înaintea celuilalt pictor tecucean, Gheorghe Petrașcu, și avea să-și plimbe umbra prin lume vreme de 51 de ani. N-a reușit să depășească statutul de simplu profesor de desen voiajat un timp mai scurt la liceele din Constanța, Bîrlad și mai îndelungat la cel din Tecuci, oraș de baștină al soției sale, Elena Rusu Mitrea. Sfîrșitul timpuriu nu l-a prins nepregătit, ba dimpotrivă, și l-a provocat singur după ce-i slăbiseră nervii fragili. Zăbranicul n-a mai acoperit decît avancortina în spatele căreia pictorul trăia în afara firii. Acesta a fost omul. Un flagelat al provinciei monotone, chiar dacă nu totdeauna lipsită de interes cultural.

La Bîrlad, unde funcționează ca profesor de desen între 1907—1909, va întîlni o vie activitate culturală grupată în jurul revistei „Făt-Frumos" care va pregăti, de altfel, viitoarea societate culturală „Academia Bîrlădeană" (1915) iar la Tecuci unde se instalează în 1909 pentru tot restul vieții, se mai simțeau încă ecourile recent desființatei foi „Provincia literară" ce-l avusese ca director-proprietar pe poetul Constantin Muche și unde se primeau corespondențe de la Paris — nume de mare reclamă pentru revistă — de la enigmatica Alice Călugăru. La doi ani de la descinderea sa în Tecuci, se va constitui aici societatea „Mihai Eminescu" și va apărea o nouă revistă, „Freamătul". Este de presupus că noul profesor, cu apetitul său de cultură, nu va rămîne în afara acestor manifestări. În urbea tecuceană, ca peste tot în orașele de provincie, intelectualitatea era grupată mai cu seamă în cancelaria liceului și noului coleg descins tot dintr-un mediu asemănător, nu-i va fi greu să se integreze. Pe cîțiva dintre colegii gimnaziului tecucean „D.A. Sturza" îi putem recunoaște ușor în panoul său, cu titlul împrumutat probabil de la romanul lui Anton Holban „Parada dascălilor" unde tușa caricaturală a pictorului Hârlescu caută să le configureze liniile de profil moral, de la tipul de boem sfrijit al profesorului Dorin la cel de hipopotam biped al profesorului de franceză, ridicol prin obezitatea lui, cum și-l amintește și Iorgu Iordan în memoriile sale.

Ca profesor, a dat catedrei sale înălțimea profesională și autoritatea morală cuvenite. Numit director în 1916, nu poate rămîne în această calitate decît un an. Cel mai greu din scurta sa viață și din existența liceului întrucît a trebuit să-și continue activitatea sub potopul bombardamentelor. Situat în zona frontului întreg orașul era supraaglomerat de barăci și chesoane militare, de cazarme, manutanțe și spitale improvizate. Dinspre Mărășești brandurile răscoleau măruntaiele pămîntului forînd plăgi adînci nevindecabile. Multe din ele ajungeau în oraș, mai ales în zona gării, dar și peste grădini, case și edificii. Panica era generală, populația se refugia și nervii slăbiți ai distinsului director n-au rezistat. Cu nervii clătinați va mai trăi 6 ani, pînă în 1923. De aici încolo timpul a așternut peste om și peste operă straturi groase de uitare. Straturi grele și nemeritate.

Tîrziu, în 1967, Muzeul de Artă din Constanța îi organizează o retrospectivă. Au fost expuse atunci 71 de lucrări. 39 de plastică și 32 de grafică. O adevărată uimire. Cu acel prilej s-a scris cîte ceva și despre autor. Lucruri frumoase. Dar de atunci au trecut alte două decenii și peste

numele său s-a instalat aceeași tăcere nefirească. E un lucru constatat că nu prea știm să ne prețuim valorile. Dimitrie Hârlescu este un caz. Mai sînt și altele. Destule.

Încercări de tratare monografică a pictorului Hârlescu s-au mai făcut. Nu știm care au fost cauzele celorlalte nereușite. Cert este că lucrarea lui Gheorghe Macarie, apărută în 1986, în Editura Meridiane, umple un mare gol în critica și istoriografia noastră plastică. Direcțiile de sens ce se pot desprinde din această monografie sînt mai multe. Poate ar trebui subliniat mai întîi tonul cald și pertinent cu care autorul înconjoară efigia pictorului. Între monografist și monografat se întrevăd semnele unor afinități elective, cum ar spune Goethe.

Sau poate ar trebui să apreciem efortul autorului de a-i delimita laturile expresioniste ale creației întrucît, se știe, în această direcție au existat unele controverse. Dar cum oare să te îndoiești de firescul acestei apartenențe cind pictorul, în unele din lucrările sale cele mai izbutite esențializează atît de mult concentratul pictural, încît rezultatul, refuzîndu-se oricărei încartiruiri și sfidînd imperial concretul ajunge să se desfete în sfera pură a conceptului? Mai cu seamă portretele sale manifestă această tendință specifică de a-și desfide particularitățile, de a-și aboli propria identitate. Marin O. Dumitrescu este de fapt „Magistratul", George Hilt — „profesorul", Argatul Vasile — „Părăsitul", Pleșcan — „Băiatul șezînd", doamna în fotoliu — „Balerina".

Și din alte lucrări, degajînd „un tragism lucid și resemnat, asumat condiției sociale și sufletești a personajelor" se desprinde aceeași tendință de transgresare a realului spre simbol. „Prizonieri", „Jucătorul de maimuțe", „Colț de cafenea", „Cîntăreți ambulanți", „Partida de șah" etc. constituie tot atîtea ipostaze ale evaziunii spre abstract și semnificațional. Și totul învăluit în aceeași culoare murdară, același laitmotiv al colbului provincial care patinează formele, chipurile și nuanțele.

Există la Hârlescu o preferință pentru albastru. Cei vechi ai Tecuciului își mai amintesc de veranda casei sale avînd geamurile de culoarea safirului. Chiar atunci cînd cade pe îmbrăcămintea portretului („Portret de fetiță", „Cîntăreți ambulanți") picătura de albastru are rostul unei transparențe psihologice, a unei pupile deschise spre interior vrînd să obiectiveze cîte ceva din caracterul acestora. Căci Hârlescu a fost înainte de toate un mare portretist. Și personajele sale sînt culese din toate mediile: copii și bătrîni, scriitori, profesori, juriști, țărani etc. Și peste tot strecoară cîte ceva din noblețea sufletului său. O noblețe maiestuoasă, țîșnită dintr-un fir de borangic gingaș cu care împresurează ontologia picturală a lucrărilor sale.

Prof. IONEL NECULA ■

DE PE TOATE MERIDIANELE

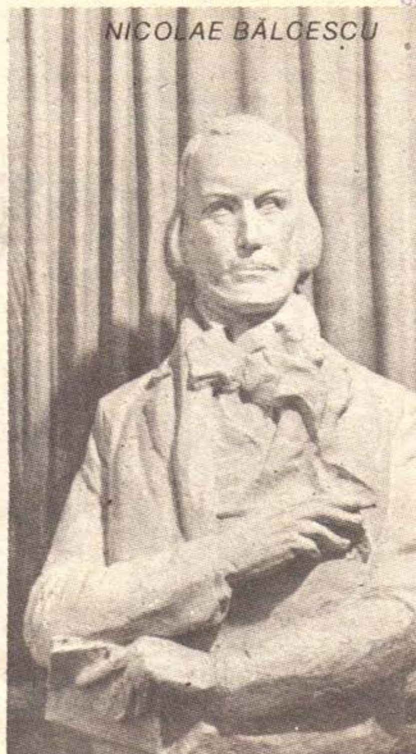
Dispozitiv antifurt pentru automobile

Poliția din statul Massachusetts (S.U.A.) a primit spre omologare un dispozitiv antifurt interesant. Este vorba de un emițător de dimensiuni minuscule, care poate fi ascuns în locuri foarte greu de găsit. Activat de la distanță în momentul descoperirii furtului, aparatul începe să emită semnale radio, care permit poliției să localizeze în scurt timp automobilul dispărut.

Vestigii troiene

Războiul troian a existat cu adevărat sau l-a inventat Homer? De curînd au fost găsite noi dovezi în favoarea ipotezei că războiul troian este un fapt istoric. Un grup de cercetători vest-germani au descoperit în nisipul bazinului Besik, pe presupusul aliniament al taberei asediatorilor, o vastă necropolă cu urne funerare. Cercetările au arătat că vestigiile datează exact din perioada distrugerii cetății cîntate de Homer.

MATERNITATE

NICOLAE BĂLCESCU

PORTRETELE LUI JUSTIN

Cine l-a văzut frămîntînd și modelînd lutul a avut fără îndoială sentimentul că Justin Năstase era hărăzit îndeletnicirii sale, ca albina și ca privighetoarea. Bine zidit, frumos, cu brațele vînjoase și cu mîinile mari, dar nervoase, întotdeauna sensibile la atingerea materiei, Justin n-ar fi putut să devină altceva decît sculptor. Ca orice creator adevărat, el punea ordine în haos, smulgea din neant chipurile pe care le nemurea cu duhul său. Uneori, în argila pe care o încălzea cu propria lui răsuflare — magmă ce-și căuta forma — punea cîte un grăunte de pămînt dintr-un săculeț adus de departe, din glia lui de-acasă — act solemn de magnifică transsubstanțiere și comunicare.

Virtuos al portretului, Justin ne-a lăsat excelente busturi și statui înfățișîndu-i pe Decebal, pe Ștefan cel Mare, pe Mihai Viteazul, Iancu de Hunedoara, Nicolae Bălcescu, Eftimie Murgu, Nicolae Iorga și pe alți bărbați de seamă ai neamului nostru. Măsura talentului artistului este dată tocmai de aceste lucrări, prin care Justin Năstase va înfrunta vremea și se va izbăvi de uitare.

ION D. GOIA ■

ROD

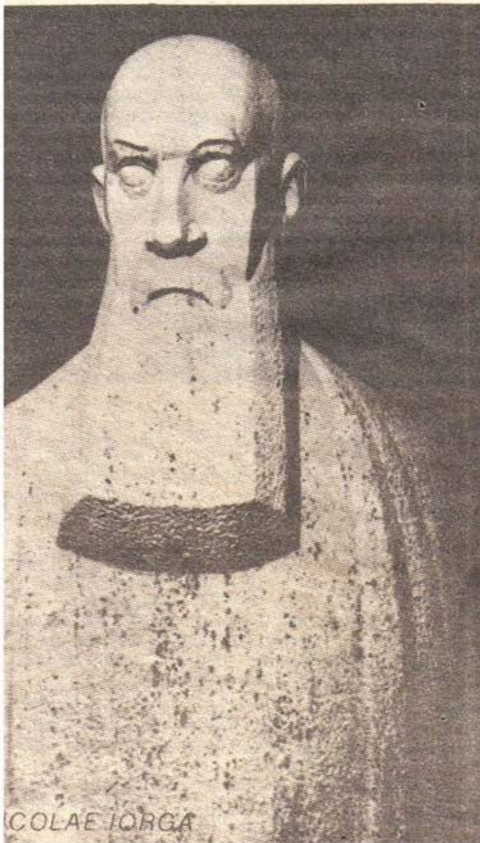
48

MIHAI VITEAZUL

2000

COLAE IORGA

IANCU DE
HUNEDOARA

BUNICI ȘI NEPOȚI

Toţi copiii sînt frumoşi şi toţi bunicii din lume sînt buni. Într-un sens relaţia copil—bunic este mai firească decît relaţia părinte — copil fiindcă numai bătrînii sînt în stare de mintea copilului, ceea ce înseamnă că bunicii au şi mai mult timp, dar şi mai multă înţelepciune ca să vadă ce-i cu mintea copilului. Bătrînii lumii sînt toţi buni pentru că prin nepoţii lor şi pentru nepoţii lor au renunţat la toate motivele de a fi altfel decît buni.

Pentru vîrstnicii noştri copiii reprezintă o şansă de a mai fi ceea ce au fost. Fiindcă aşa e viaţa, copiii sînt cei care au întotdeauna timp să-i asculte pe bătrîni. Vorbind despre copii şi despre bunici ajungi întotdeauna în pragul unor adevăruri crude şi anume că există copii ce cresc lipsiţi de bunici, dar mai ales că există şi-atîţia bătrîni lipsiţi de norocul unor nepoţi. Acesta e genul de suferinţă pe care nu-l pot povesti decît aceia care-l cunosc. Pentru că, într-un fel bunicii îşi recapătă prin nepoţi zîmbetul pe care, uneori, şi-l pierd din cauza copiilor. Bătrîneţea are sens alături cu nepoţii şi nu e om care să nu simtă cum devine altfel şi întotdeauna mai bun cînd îi învaţă pe cei mici, pe-ai lui, cum trebuie să descopere lumea şi cum trebuie să o trăiască.

Într-o casă de oameni gospodari, bunicii pun o normă în toate şi rostul lor în toate pare firesc, atît de firesc încît doar atunci cînd nu mai sînt ne dăm seama ce au fost fiindcă înainte de a fi bunici, bătrînii sînt părinţi şi prin nepoţi şi strănepoţi ei sînt în două şi în trei rînduri părinţi. Să ne iubim bunicii cu amintirea copiilor ce-am fost şi să-i iubim mai mult cînd nu mai pot şi cînd dintre toate bucuriile lumii doar de dragoste au nevoie.

1. Bunicul, cu casa şi cu lumea lui ne atrage în fiecare zi ca un magnet. E un olar priceput şi unul dintre noi precis îi va fura meseria.

2. Tata mare e mecanic, dar mie nu-mi place să fiu mecanic. Eu voi fi şofer!

3. O iubim pe bunica pentru o mie de motive; că are totdeauna pregătite pentru noi fie o plăcintă, fie un măr. Dar mai ales o iubim pentru că avem în fiecare zi un punct în program: vizita la bunica.

4. Sîntem la vîrsta cînd, ei, bunicii ne cred mai deştepte decît ei. Dar spun asta mustăcind în barbă cu înţeles... E clar, nu mai au răbdare cu noi sau poate-i adevărat şi nu vor să rişte să fie puşi în încurcătură.

5. De la ea am să învăţ pînă la urmă tot alfabetul!

6. Bunica noastră are un secret al ei, altfel cum să ne explicăm faptul că tot ceea ce ne zice să facem, facem cu mare plăcere.

7. ...Iar a noastră ne primeşte mereu cu masa pusă. E plăcerea ei, dar şi a noastră.

8. Eu sînt buricul pămîntului; toţi în jurul meu îmi sînt rude. E foarte plăcut să te iubească toţi. Cu toate acestea

abia aştept sa scap de cărucior.

9. Am cel mai deştept bunic — ştie tot ce-l întreb.

Fotografii de ELENA GHERA

6

7

BUNICI ȘI NEPOȚI

8

9

Rochie de seară pentru bucuriile noastre.

Pălărie cu boruri largi asortată cu haina.

CULTURĂ DE FIECARE ZI

Demult o gramatică a timpului, demult artă și industrie, demult comerț și economie — în cel de-al treilea val al revoluției industriale în care, se zice, ne aflăm, producția de modă este așezată alături chiar de electronică, de sintezele fine, de ramurile de vîrf ce valorifică înalt materiile prime, menite să restructureze ordini economice și să salveze societățile de crize, așa cum se petrec lucrurile, de pildă, la ora actuală, în Japonia și Franța — moda a intrat demult, se știe, în cultura noastră de fiecare zi.

Mari stiliști, designeri, artiști plastici se întrec cu toată seriozitatea, cu toată profunzimea talentului și competenței lor pentru a se impune în această eternă și atît de efemeră zonă a vieții noastre. În lume se scriu istorii ale costumului, enciclopedii de modă, s-au născut și se nasc tot mai mulți critici, cronicari și teoreticieni ai modei, se nasc expoziții și muzee ale vestimentației din preistorie și pînă azi iar — cum am mai spus — paradele au devenit spectacole și premiere ce ocupă scenele cele mai rîvnite, unde își dau mîna, pentru reușita lor, toate artele și muzele — regia, scenografia, dansul, poezia, pictura... Însuși Roland Barthes, filozoful generației tinere, a tras cu ochiul spre acest fenomen social atît de pregnant. Urmărind dialogul între tradiție și inovație, sesizează jocul perpetuu dintre „permanență" și

Revine turbanul.

Trei ținute de ocazie.

Se poartă lung.

„noul încăpățînat", dintre „clasic" și „ultramodern", dintre „a plăcea" și „a uimi", dar, dincolo de tot și toate, chiar dacă „în fiecare an moda distruge ceea ce abia a adorat, și adoră ceea ce va distruge", sesizînd că ea își reia temele și motivele în cicluri, ridică vocea pentru primirea modei în parnasul artelor, fiind „o artă în egală măsură ca literatura, pictura, muzica"...

Dar, dincolo de istorie și teorie, întrebarea esențială a fiecărui sezon, întrebarea principală a fiecăruia dintre noi rămîne:

CE?

Ce vom purta, de data aceasta, în anul 1987? Știm că zarurile au fost aruncate cu luni și luni în urmă, chiar cu doi ani în urmă, în laboratoarele secrete ale chimiștilor, textiliștilor, specialiștilor în confecții, în atelierele proiectanților, designerilor, modelierilor din industrie și case de modă.

VEDETĂ PERPETUĂ — TRICOTAJELE...

...Ne asigură inginera Luczek Iudit de la „Miorița" Oradea, stilista de 15 ani în serviciul creației și proiectării de produse noi. Reușitele colectivului pe care îl conduce se demonstrează prin prestigiul și impunerea firmei peste hotare: întreprinderea orădeană exportă 85 la sută din producția ei pe toate meridianele globului.

Desigur, în tricotaje moda începe de la fir și fibră, apoi trece prin contexturi și o dată cu ele la croieli și linii, acestea în asonanță cu marea confecție din materiale țesute. Deci, suverană rămîne savanteria amestecurilor. Fibre naturale și fibre sintetice, într-o multitudine de variante și proporții, pentru a se obține tricoturi pufoase, tricoturi fluide, suple, vaporoase, cu moliciuni de angora și lama, cu foșnet de mătase, cu transparențe de dantele și pînze de păianjen, cu luciri metalice ori matități de frunză. Gama îmbrăcămintei tricotate merge — cum desci-

Se poartă bastonul, nu ca semn de bătrînețe.

De remarcat jacheta lungă și amplă.

Un model tot din colecția I.C.T.B.

tram pe stendere în colecția anului de la „Mioriţa" — pentru toate sezoanele, pentru toate vîrstele, pentru femei, bărbați, copii, pentru toate orele și toate ocaziile. De la îmbrăcămintea sport la cea de seară, de la lenjeria de corp pentru zi și noapte, la fastuoase și rafinate rochii pentru recepții, pentru Anul Nou, pentru vacanțe...

Puloverele sînt largi, foarte largi și tot atît de lungi, indiferent de grosimea lor, senzația de comod, de pufos, de suav trebuie să rămînă dominantă. Pentru ocazii și pentru vară — fire lucioase și strălucitoare, dar mai discrete decît în sezonul trecut; viscoza rămîne regină. Pentru zi ca și pentru după-amiaza și seara, pentru spectacole ca și pentru sport, se impun dungile. Pe verticală, pe orizontală, pe diagonală și încă se mai păstrează asimetriile. Noul absolut îl constituie ornamentele și aplicațiile — din dantelă, din piele, din broderii de mărgele, cristale, paiete. S-au reîntors tricoturile imprimate, de data aceasta în arabescuri orientale și în geometrii inspirate, concurate totuși de cele florale.

ȚESĂTURI, IMPRIMEURI, CULORI

Culorile anului ni le dezvăluie o altă stilistă impusă în producția noastră de modă, impusă prin talent și vocație, Maria Oglindă, șefa colectivului de creație al Casei de Modă a meșteșugarilor din Capitală.

S-a reîntors galbenul. Galbenul în toate nuanțele, de la portocaliul aprins, la granița cu roșul-flacără și trecînd prin cel al picturilor lui Gauguin din perioada Tahiti, ca și prin cel al petalelor de floarea soarelui din pînzele lui Țuculescu, pînă la pastelurile florilor de mai. Turcoazul, rozul fierbinte (ciclamenul), verdele-iarbă și verdele-smarald, albul optic, albul-albit, „țipător", dacă se poate spune astfel despre culoarea

Mai multe idei într-o singură rochie. ▸

Pălăriile sînt nelipsite în acest an.

Ținută de spectacole, de concerte.

purității și absolutului, albastrul-noapte și toate nuanțele de gri, de la cele de piatră, de gresie și andezit, la cele metalice, de fontă, oțel și argint patinat. Lăsăm la urmă negrul-vedetă, ce se reia și se repetă în combinație cu toatea celelalte de mai sus, oferind ineditul sezonului. De dimineața pînă seara negru, de la pantofi la pălărie, de la mantou la bolerou, dar prea rar singur, mereu în ambianța cu celelalte nuanțe. Predomină uniurile, dar și imprimeurile în aceeași gamă. Desenele, și la țesături, sînt arabescul oriental, mai ales, turcesc, flori figurative, geometriile șocante. Domină stofele moi, lenajurile fine, cașmirul, cașaua, mătăsurile de tot felul. Dantela coboară din turnul ei de gală tot mai mult pe stradă, impunîndu-se pentru toate orele și vîrstele, precum și catifelele, oricît de somptuoase. O altă noutate în moda feminină ca și în cea masculină, pe lîngă dungile ce se mențin, intervine predominant caroul stil Prince de Galles.

LINII ȘI CROIELI

Dacă imprimeurile și culorile ne fac să căutăm și să redescoperim o modă mai aproape de noi, să umblăm cu memoria prin deceniul șase, liniile și croielile preiau, într-o debordantă invenție, într-o vijelioasă noutate, isprăvile de acum 87 de ani, cînd lumea intra în noul secol, nu în fastuoasa rochie și costumul sofisticat al Empire-ului francez, ci în mai sobrul și mai practicul „tailleur anglais", ca și în costumul bărbătesc croit la Londra în spiritul unei epoci practice și active. Desigur, creatorii de azi i-au preluat motivul, recompunînd o altă partitură, profund originală. Deci, în principal taioare, două piese, compleuri formate din rochie cu jachetă ori din trei piese, fuste cu jachete, jachete oprite în talie, jachete trei sferturi, jachete trei optimi, jachete de tot felul... Mult, foarte mult se poartă taioarele și compleurile avînd piesa de sus croită cu basc. Basc în fel și chip — din drept, din bie, cloș, încrețit, cu alungiri în spate, gen frac ori smoching, de fapt, stil taiorul englezesc de la 1900. Se mențin mînecile raglan și chimono, mai puțin ample decît pînă acum însă (au căzut cele sub formă de T și aripi de liliac), umerii rămîn largi, cu pernițe, dar nu chiar atît de largi, echilibrul și discreția venind să estompeze acele provocări futuriste ce izbucnesc din timp în timp în moda tînără. Mînecile se mulează pe cot, reliefînd mai bine sculpturalitatea trupului feminin. În consens, se mențin pliseurile adunate în talie, dar își face loc, suverană, linia dreaptă cu fustele pînă la

O jachetă călduroasă și modernă.

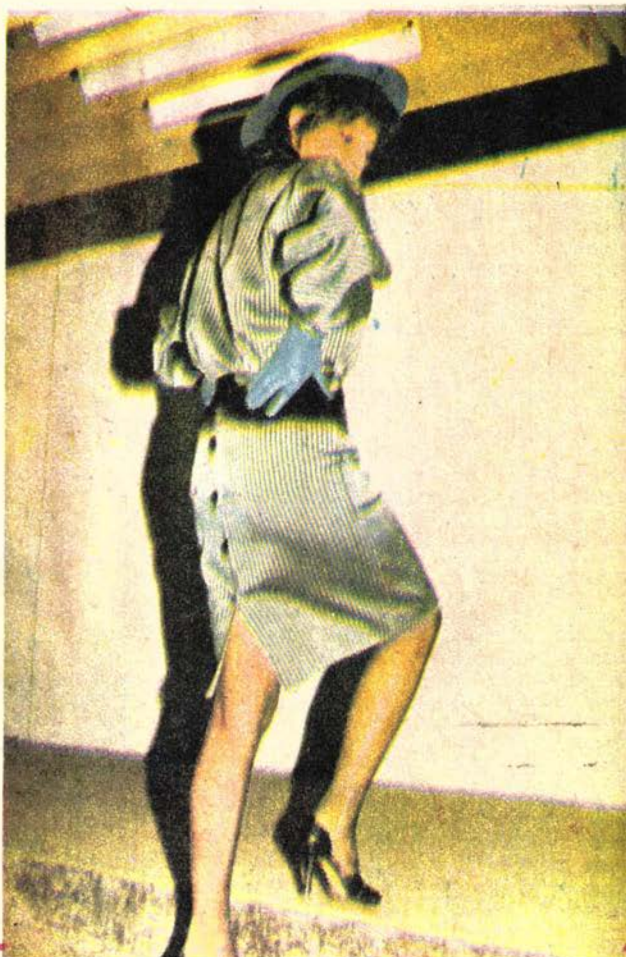
jumătatea genunchiului. Se mențin, deopotrivă și cele maxi, pînă la glezne, și cele midi și cele lungi. Fiecare alege, după piesa pe care o abordează și după locul unde o poartă. Maria Oglindă vă sfătuiește, pe cele tinere, să preferați, pentru fustele drepte — lungimea oprită la mijlocul rotulei, pentru fustele mai ample — puteți coborî pînă la 10 centimetri deasupra gambei. Depinde de talia, înălțimea, greutatea și anii pe care îi aveți, dar nu uitați: marea eleganță înseamnă discreție și echilibru. Și încă un amănunt important — reverele revin și ele spre „clasic", spre firesc, sînt mai puțin alungite și ceva mai late față de „stagiunea" trecută.

PANTALONUL...

...Rămîne o piesă de rezistență în garderoba feminină. Și el tot mai aproape de clasic, fără excese, nici gen „caraté", nici „gen șalvari", nici gen „western", ci drepți, lungi pînă la glezne, mai ales negri și albi. Compleul jacheta-pantalon e o achiziție la care garderoba femeii moderne, active, nu vrea să renunțe.

ACCENTE ȘI ACCESORII

Debordantă în fantezia ei romantică, dat fiind vîrsta-i tînără și cu siguranță unui anume temperament, Grațiela Comșa — o voce afirmată în concertul tot mai amplu al creatorilor din cadrul Fondului plastic — vă invită să nu uitați accentele și accesoriile. Mai mult ca oricînd „sarea și piperul" vestimentației acestui an. Aveți grijă de nasturi și catarame. Sînt mari, colorați, în culorile veșmintelor, desigur, foarte în ton ori foarte asortați cu acestea, chiar pictați, ținînd loc și de broșe. În armonie cu ei, cercei și brățări. Mari și în forme geometrice, amintind pagodele, acoperișul iurtelor, scoicile oceanelor, o neîntrecută fantezie. Cordoanele și ele se vor remarca — sînt foarte late (amintindu-ne permanent că trebuie să ne cîntărim zilnic

Se poartă și rochiile scurte fiecare cum este avantajat. ▶

În nici o zi rece fără un fular răsucit în jurul gîtului.

și să nu uităm măsura kilogramelor) și se închid, mai ales, în spate. De regulă, sînt asortate pantofilor ori poșetei, dar în echilibru cu nuanțele rochiei ori fustei. Gențile, de asemenea, foarte colorate, reiau paleta, fie a rochiei, fie a pantofilor, fie a ciorapilor și sînt mai mari decît pînă acum. Ciorapii, și ei sînt mai cu seamă colorați, asortați elementului dominant din îmbrăcăminte. Pantofii se mențin cu tocuri joase și cu calapoade comode, reproducînd aidoma cromatica hainelor ori în combinație de negru plus una din culorile pe care le purtăm. Tocuri înalte doar pentru seară! Nu uitați pălăriile, devin o piesă aproape obligatorie. Au borurile ceva mai mari și sînt neapărat în acord cu piesa majoră a îmbrăcămintei. La pălărie — flori, o simfonie de flori. Flori ce se reiau ca decor pe rochie, pe taior, pe mantou, pe jachetă... Lîngă flori mărgele, multe mărgele: perle, cristale, paiete, fie în broderii pe haine, fie purtate în jurul gîtului, ori curgînd prelung pînă în talie.

Alegeți, ceea ce vi se potrivește taliei, vîrstei, ocaziei unde le purtați. Fiecare aflați-vă un stil, fiți o prezență, fără să șocați însă, este înțeleptul sfat pe care vi-l dă o atît de tînără creatoare, Grațiela Comșa.

ETERNELE BLĂNURI

Unul din marii maiștri ai Cooperativei blănarilor din București, Moise Oprea, ne informează că moda blănurilor n-a trecut, dimpotrivă este mai „în vogă" ca oricînd. Naturale ori sintetice, se poartă, nu le neglijați în sezonul rece. Dau eleganță, distincție, șic, dar mai ales căldură. Noul cel mai nou, ne spune, sînt pelerinele și capele, iar noul absolut, blănurile cu firul lung amintind sălbăticiunile din zonele cele mai reci — vulpea polară, lupul, enotul, dar și iedul, nutria, iepurele pe care crescătoriile ori industria știu atît de bine să ni le furnizeze. Artificiale sau naturale se impun mantourile și jachetele ample, cu mîneci raglan, în fîșii lungi ori în joc de diagonale, la care se asociază manșonul, gluga, căciula bogată ori bereta nostimă, tinerească, pusă pe-o parte. Mesadele și vestele din bucăți de blăniță subțire își au șicul lor și întregesc gama unei mode nicicînd mai frumoase, mai echilibrate, mai asonante frumuseții trupului uman, mai consonante preocupărilor omului de azi, mereu în mișcare, mereu activ și cu preocupări multiple.

MODA COPIILOR

Ei se vor mereu mari și atunci, stiliștii reproduc la scară, pentru ei, moda adulților. E amuzant să-i vezi, alături de părinți, îmbrăcați aidoma. Sînt un spectacol rar.

Rămîne, totuși, al lor „stilul sport". Mai ales, salopeta. Se poartă la toate vîrstele, atît pentru băieți, cît și pentru fete, de la sugari, pînă chiar la toaleta de ocazie a adolescentelor. De asemenea, multe tricotaje; pentru îmbrăcămintea de zi aproape numai tricotaje. În rest, aceleași croieli, tăieturi, culori materiale ca pentru vîrstele adulte. Alegeți, de predilecție pentru copiii dv., pe cele în care se simte un aer romantic și dezinvolt.

CICI IORDACHE-ADAM ■
Fotografii de
PAUL AGARICI ■

Jachetele se alungesc, fustele se scurtează.

O modă generoasă.

CONSERVAREA TABLOURILOR ÎN SPAȚIILE DE LOCUIT

De starea de conservare a picturilor aflate în colecțiile muzeale se ocupă personalul de specialitate din muzee, dar de picturile aflate în posesia persoanelor particulare cine are grijă?

Am fost ușor intrigat cînd mi s-a sugerat să ofer așa-zise „sfaturi practice pentru gospodine", cu privire la posibilitățile de întreținere a picturilor expuse în locuințe, cînd s-au găsit deja destule „gospodine" care au publicat unde au putut o seamă de „sfaturi " în acest sens. Ce se întîmplă pe urmă cu picturile, după ce oamenii de bună credință aplică povețele primite, pot povesti numai specialiștii restauratori de pictură! Deoarece comparăm mereu restaurarea cu medicina, poate spune cineva că a văzut un adevărat medic care să dea rețete de tratament prin corespondență, fără ca să recomande, în primul rînd, trimiterea bolnavului la medicul de specialitate? Același lucru trebuie să se întîmple și cu picturile „bolnave": prezentați-le cît mai repede restauratorului de pictură! Dar, atenție! Nu orice persoană care știe să picteze, cunoaște și meseria de restaurator, chiar dacă are studii superioare de artă. Restaurarea este o profesie extrem de complexă, deprinsă prin cursuri postuniversitare, și care are la bază talentul sprijinit de muncă asiduă, rafinamentul estetic și cultura artistului profesionist. Unde pot fi găsiți restauratorii calificați, dacă nu chiar în laboratoarele de restaurare din cadrul marilor muzee din țară?

Fiindcă un practician experimentat a văzut multe picturi ajunse într-un stadiu înaintat de degradare ca urmare a tratamentelor necorespunzătoare primite, trebuie respinse sfaturile privind folosirea cartofului crud, a altor legume, a pîinii și a altor produse comestibile, lăsîndu-le numai rolul principal, de alimente. Nu trebuie să se aplice picturilor nici spălarea cu apă și săpun sau detergenți. S-au văzut atîtea picturi distruse după ce au fost frecate cu sîrg într-un lighean cu apă! De asemenea, s-au văzut picturi tratate de „restauratori" de ocazie, care au folosit tot felul de materiale incompatibile cu materia picturală și care au provocat deteriorări ulterioare ireversibile, ce au culminat cu colapsul definitiv al lucrărilor de artă. Dar ce reprezintă de fapt o pictură așa-numită de „șevalet"?

Aproape în fiecare casă există cel puțin un tablou care împodobește pereții apartamentului, conform gusturilor și gradului de cultură al posesorului. Pe lîngă funcția sa estetică, a mesajului ei spiritual, pictura reprezintă un sistem cu o structură specifică. Trebuie știut că această structură sensibilă reacționează prompt sub influența numeroșilor factori fizici, chimici și biologici, aparținînd mediului înconjurător. De fapt, acești factori concurează cu ciclul îmbătrînirii naturale a materialelor componente ale picturii, ducînd împreună la alterarea acesteia, mai devreme ori mai tîrziu.

Pentru o conservare îndelungată a picturilor, în muzee se iau măsuri corespunzătoare, ce sînt aproape imposibil de aplicat într-un apartament, oricît de mic sau de mare ar fi el. Totuși, se poate face cîte ceva pentru a prelungi buna condiție a tablourilor din casă, luînd măsuri elementare de conservare a lor, indiferent de valoarea acestora. Desigur că tablourile mai valoroase din punct de vedere artistic vor necesita mai multă atenție, posesorii lor avînd grijă de a-și planifica din timp restaurarea lor. Picturile cu o valoare artistică scăzută și foarte scăzută nu merită eforturile ridicate de o eventuală restaurare.

Normele de conservare prevăd, pentru expunerea picturilor în sălile de muzeu, temperaturi anumite, o umiditate relativă și o intensitate a luminii bine precizată. Natural că în casele particulare nu s-ar putea obține factori de microclimat cu acești parametri și, în consecință, picturile — în funcție de suportul lor — vor suferi mai mult poate decît cele din muzee. Dintre principalii factori ai mediului de apartament am putea enumera variațiile bruște, la intervale relativ scurte, ale valorilor temperaturii și umidității relative în cursul unei zile, și care acumulează tensiuni în sistemul pictural sensibil; radiațiile nocive U.V. și I.R. din spectrul invizibil al luminii naturale; diferite forme de impact biologic, poluare etc. Toți acești factori afectează integritatea structurii picturilor.

Cauza primordială a degradărilor o constituie fluctuațiile, chiar foarte mici (1—2°C), de temperatură, cărora le corespund variații mult mai mari de umiditate. Se știe că, pe măsură ce valorile de temperatură scad, cele ale umidității cresc. Suporturile de pînză, lemn sau carton nu sînt bune conducătoare de căldură, dar sînt extraordinar de sensibile la schimbările de umiditate, fiind materiale higroscopice. Ele se dilată (extensie) prin îmbinare cu apa absorbită din aer, contrac-

tîndu-se apoi, în urma evaporării apei; mişcări repetate la intervale destul de apropiate şi care fac ca, în timp, să apară distorsiuni şi fisuri accentuate ale suporturilor alcătuite din materiale celulozice. Umiditatea prea ridicată (peste 65%) ori cea redusă (uscăciune), sub limita inferioară admisă de norme pentru picturi (50%), afectează şi rezistenţa lianţilor originali ai picturilor (în parte cleiuri de origine animală sau vegetală), slăbind sau chiar anulînd complet funcţiile acestora: de a menţine componentele picturii reunite pe suport. Ca urmare a celor relatate mai sus, straturile picturii, adică grundul, pelicula de culoare şi verniul (stratul final protector), nu au aceiaşi coeficienţi de elasticitate şi sînt diferiţi şi de coeficientul de elasticitate al suportului picturii, fapt care generează o incompatibilitate mecanică atît între straturile picturale, cît, mai ales, între acestea şi suport. Astfel, au loc desprinderi (delaminări) interstraturi, la diferite niveluri, şi manifestări de suprafaţă, sub formă de exfolieri ale peliculei de culoare.

Umiditatea înaltă favorizează apariţia şi dezvoltarea factorilor biologici, care vor distruge materialul suportului şi lianţii picturii. Trebuie observată din timp eventuala apariţie a unor agenţi biologici ca, de exemplu, ciuperci microscopice ori insecte xilofage. O temperatură şi o umiditate încadrate în limitele normale, feresc, în general, picturile de o agresiune din partea factorilor biologici.

Cînd picturile sînt executate pe un suport rigid, ca de exemplu o placă de metal, este vorba de un material bun conducător de căldură, şi, deci, temperatura este cauza principală a deteriorărilor de natură mecanică ale unor asemenea picturi. Fluctuaţiile căldurii cauzează extensia şi contracţia plăcilor de metal, în timp ce variaţiile umidităţii, mult mai accentuate, afectează numai rezistenţa lianţilor picturii şi favorizează dezvoltarea microorganismelor. În cazul picturilor pe sticlă, cu referire în special la picturile ţărăneşti pe „glajă", suportul este foarte stabil din punct de vedere fizico-chimic şi biologic. Acest gen de pictură este afectat de variaţiile temperaturii şi umidităţii relative numai prin anihilarea funcţiilor coezivo-adezive ale lianţilor ei. La degradarea icoanelor pe sticlă mai contribuie, în multe cazuri, preparaţia iniţială a sticlei cu albuş de ou diluat care, tensionîndu-se la uscare prin contracţie puternică, se desprinde sub formă de cupe — asemănător noroiului uscat — antrenînd şi pelicula de culoare. După cum se vede, un factor ce contribuie adesea la deteriorarea de mai tîrziu a picturilor este şi tehnologia greşită adoptată de pictorii care nu cunosc sau neglijează aspectul tehnologic al picturii.

Aproape toate degradările menţionate pînă acum sînt reversibile, în sensul că pot fi remediate prin operaţii specifice de restaurare. Există însă schimbări normale suferite de picturi. Aceste schimbări sînt de natură fotochimică, ca urmare a acţiunii îndelungate a luminii naturale, a oxigenului din aer etc. Ele încep o dată

cu încheierea actului de creaţie şi devin evidente încă în primii cincizeci de ani de existenţă a respectivei picturi. Îmbătrînirea naturală a materialelor componente, care este ireversibilă, însă poate fi considerabil încetinită, se manifestă sub forma aşa-numitei „patine a timpului" care este, de cele mai multe ori, confundată de mulţi cu murdăria grasă aderentă sau cu alterarea şi înnegrirea prin oxidare a lacului protector care ecranează pictura. Atenţie, deci, la deosebirea esenţială dintre murdăria veche ori verniul alterat care au format o crustă neagră-maronie, ambele putînd fi îndepărtate numai de către un specialist, şi adevărata „patină a timpului", proces ireversibil!

Prezentînd pe scurt principalele cauze şi efecte ale degradării picturilor expuse în mediul necontrolat al spaţiului de locuit, va fi mai uşor de înţeles pentru posesori *de ce* tablourile vor trebui atîrnate numai pe pereţii sănătoşi, neigrasioşi, buni izolatori termici, cît mai depărtaţi de sursele de încălzire şi de ferestre; *de ce* vor trebui ferite de curenţi puternici de aer, sau de poluarea cu fum de ţigări, de prăjeală, aburi etc.; *de ce* tablourile se conservă mult mai bine fiind atîrnate cu reversul cît se poate mai apropiat de perete, paralel cu acesta, spre deosebire de tablourile expuse înclinat (permiţînd astfel accesul nestingherit al spatelui nepro-tejat al picturii la fluctuaţiile temperaturii şi umidităţii din încăperile locuinţei) şi care vor prezenta deformări caracteristice; *de ce*, de multe ori, geamul protector al picturii favorizează apariţia efectului de „cameră umedă" în spaţiul strîmt dintre sticlă şi faţa picturii, accelerîndu-se degradarea acesteia, apariţia microorganismelor, sau lipirea unor porţiuni de pictură pe geam, cu toate consecinţele ce decurg din această nefericită idee ş.a.m.d.

Punerea în valoare a picturilor este desăvîrşită de modul de iluminare adoptat. Ele trebuie ferite de lumina directă a soarelui. Trebuie cunoscut că lumina naturală asigură cea mai bună calitate a percepţiei vizuale. Din păcate, intensitatea luminii naturale este variabilă, iar pe de altă parte ea conţine circa 5,5% radiaţii nocive U.V., ce cauzează degradarea fotochimică.

Lumina fluorescentă nu asigură o bună calitate a percepţiei vizuale, intensitatea luminii albastre fiind mare, iar procentul de radiaţii U.V. de 3,5%. Lumina fluorescentă denaturează pronunţat cromatica picturilor şi nu numai a lui (de exemplu, preparatele culinare pierd din aspect sub lumină fluorescentă).

Lumina incandescentă, plasată la o distanţă convenabilă, care să nu dăuneze caloric picturilor, este cea mai potrivită — după cea naturală — pentru a pune în valoare tablourile. Ea nu conţine radiaţii U.V., iar în raport cu celelalte surse de iluminare, intensitatea radiaţiilor cu lungimi mari de undă este mai mare şi, deci, puţin nocivă.

Măcar lunar, suprafeţele picturilor ar trebui examinate de proprietari, folosind o lumină laterală ce va pune în evidenţă eventuale exfolieri ale picturii, felurîtele ei forme de fisuri. În cazul că suprafaţa picturii este intactă, ea poate fi uşor curăţată de praf cu ajutorul unui pămătuf din pene de struţ sau cu o pensulă moale. În nici un caz suprafaţa picturii nu se va curăţa cu cîrpa, cu vată etc. Nu se vor folosi tampoane ude. Nu trebuie aplicate uleiuri sau diferite lacuri pe suprafaţa picturii. Orice intervenţie, fără suport ştiinţific, va periclita starea de conservare a tabloului, îngreunînd mai tîrziu procesul restaurării. De altfel, în temeiul Legii nr. 63/1974, toate obiectele de artă, care reprezintă valori autentice ale patrimoniului cultural naţional, sînt ferite juridic de intervenţiile neinspirate ale unor „tămăduitori" de ocazie, ori chiar ale deţinătorului, asigurîndu-li-se îngrijirea de către cadre supercalificate, în laboratoare echipate adecvat.

ALEXANDRU GHILLIS

pictor restaurator principal
la Muzeul satului
şi de artă populară

ANECDOTE DIN TOATĂ LUMEA

● Un pacient iese în goană din sala de operaţie. Medicul şef al spitalului îl opreşte şi-l întreabă ce s-a întîmplat.

— O soră a zis că operaţia de apendicită e cea mai uşoară dintre toate.

— Aşa şi este. De ce vă speriaţi?

— Păi, nu mi-a spus-o mie, ci chirurgului care urmează să mă opereze.

● Un computer dintr-un mare magazin alimentar e programat să dea răspunsuri cumpărătorilor. Unul din aceştia întreabă dacă toate ciupercile pot fi consumate de către oameni. La care computerul răspunde: Toate. Iritat, cumpărătorul i se adresează directorului reproşîndu-i că maşina electronică e stricată. Directorul introduce în maşină o întrebare suplimentară. Computerul precizează: Pot fi consumate de către om toate ciupercile, dar unele numai o singură dată.

Culese şi prelucrate de
GHEORGHE SARĂU

OPERA GEOGRAFICĂ A STOLNICULUI CONSTANTIN CANTACUZINO ŞI VALOAREA SA DOCUMENTARĂ

A doua jumătate a veacului al XVII-lea şi începutul celui următor aduc în prim planul culturii româneşti figura stolnicului Constantin Cantacuzino (1650—1716), cărturar multilateral, format la vechea şcoală a tradiţiei bizantine şi la cea a neoaristotelismului italian. Bun cunoscător al limbilor clasice — greaca şi latina — înzestrat cu un dezvoltat spirit critic, el este la fel de preocupat de vechea cultură ca şi de operele contemporanilor săi, precum şi de discipline filozofice sau de realităţile social-politice ale vremii sale. Erudit de prim rang — diplomat, istoric şi geograf de înalt prestigiu — el îşi va consacra talentul şi energia intelectuală idealului neatîrnării şi propăşirii culturale a ţării sale. Animat de un pronunţat spirit patriotic, ani la rînd — îndeosebi în timpul domniilor lui Şerban Cantacuzino, Constantin Brîncoveanu şi Ştefan Cantacuzino — marele cărturar va milita activ pentru redobîndirea independenţei faţă de Poartă, fiind conducătorul de fapt al politicii externe de orientare antiotomană a Ţării Româneşti.

Opera stolnicului Constantin Cantacuzino ilustrează umanismul popular caracteristic

Reproducere după harta Țării Românești, întocmită de stolnicul Constantin Cantacuzino

culturii românești. Temele sale de referință sînt marile întrebări ale unui popor căruia cultura trebuia să-i lămurească începuturile, drepturile și viitorul. Prin lucrările sale de istorie și geografie, prin contribuția sa la introducerea limbii românești în cultură, indirect, prin formarea de tineri învățați în țară sau peste hotare, stolnicul a dobîndit în spiritualitatea românească un loc bine meritat, pe care nimeni nu-l poate contesta.

Marele merit al descoperirii operei istorice a stolnicului Constantin Cantacuzino aparține lui Nicolae Iorga. În comunicarea „Manuscripte din biblioteci străine relative la istoria României", prezentată în ședința Secțiunii de științe istorice a Academiei Române, la 5 februarie 1899, ilustrul nostru istoric afirma răspicat: „Cu toată teribila sa reputațiune... Constantin Cantacuzino stolnicul a fost una din cele mai importante figuri culturale printre boierii noștri din secolul al XVII-lea... Păcatele-i politice, în parte reale, le-a ispășit prin moartea lui silnică la Constantinopol, împreună cu fiul său Ștefan Vodă... Pentru cunoștințele pe care și le cîștigase și pentru iubirea sa de cultură, el trebuie să aibă locul în istoria dezvoltării noastre intelectuale".

Crescut într-un mediu familial de înaltă factură intelectuală, puternic înrîurit de pilda între chibzuință și sete de cultură oferită de tatăl său, postelnicul Constantin Cantacuzino, personalitate dominantă a politicii românești a epocii, viitorul cărturar și-a petrecut întreaga viață, cu rare interludii mai îndelungate de liniște, sub semnul nestatorniciei vremurilor: refugii, campanii militare și persecuții în tinerețe, activitate

Stolnicul Constantin Cantacuzino

politică agitată la maturitate, intrigi, unele cu deznodămînt sîngeros și o pieire tragică la bătrînețe.

Conform obiceiului timpului, a învățat, mai întîi, în căminul natal, cu un dascăl grec, în climatul și tradiția veche cărturărească a familiei Cantacuzinilor. Se va fi folosit, desigur, de biblioteca de la Mărgineni, unde tatăl său adunase o frumoasă colecție de cărți cuprinzînd opere latinești sau manuscrise grecești, unele dăruite de Panaiot Nicoussios, marele dragoman al Porții, luînd astfel primul contact cu valorile culturii universale.

Învățătura primită în familie a fost întregită la Adrianopol și Constantinopol, și mai ales — în anii 1667—1669 — în mediul de veche tradiție culturală al Universității din Padova, unde aprofundează logica, fizica, De anima (după Aristotel) cu Albanio Albanese, Geometria lui Euclid cu V. Bonvicinus, dreptul cu Antonio dall'Acqua. Șederea la Brașov și Iași, călătoriile prin țările europene, cu prilejul cărora va fi vizitat Germania, Franța, Belgia, poate și Anglia, sigur Austria și Ungaria, au sporit cunoștințele acestui excelent observator, înzestrat cu criteriile noi ale unei instrucțiuni apusene.

Pe lîngă preocupările politice, stolnicul se va remarca cu deosebire pe tărîm cultural, domeniile de prim plan fiind istoriografia și geografia.

Iubindu-și țara și poporul, cunoscînd și reflectînd asupra realităților românești — dincolo de umbrele care stăruiau asupra acestor realități datorită unor împrejurări istorice vitrege — stolnicul Constantin Cantacuzino a deslușit limpede calitățile, meritele și drepturile poporului său, întrevăzîndu-i un viitor mai bun. Lucrarea sa de referință **„Istoria Țării Romînești întru care să cuprinde numele ei cel dintîi și cine au fost lăcuitorii ei atunci și apoi cine o au mai descălecat și o au stăpînit pînă și în vremurile de acum și cum s-a tras și stă"**, cunoscută și sub titlul **„Istoria Țării Romînești dintru început"**, este consacrată originii și formării poporului român. Cu o bogată zestre de cunoștințe, o forță de argumentare și un nivel de modernitate a spiritului necunoscute pînă atunci, sînt susținute atît continuitatea poporului român în Dacia, originea sa rezultînd din etnogeneza daco-romană, cît și unitatea poporului român din diferite ținuturi. „Însă rumânii înțeleg nu numai ceștea de aici, ce și den Ardeal, carii încă și mai neaoși sînt și moldovenii și toți cîți și într-altă parte se află și au această limbă, măcar fie și cevași osebită în niște cuvinte de amestecarea altor limbi, cum s-au zis mai sus iară tot unii sînt. Ce dară pe acestea, cum zic, tot rumâni îi ținem că toți aceștia dintr-o fîntînă au izvorît și cură." Din păcate, lucrarea nu a fost terminată; ea tratează doar originea românilor pînă la așezarea hunilor în Pannonia.

Revenind la tema prezentului material, trebuie subliniată opera geografică, de o deosebită valoare științifică, a stolnicului Constantin Cantacuzino.

În anul 1927 a fost descoperită la British Museum ediția originală a celebrei hărți a Țării Românești alcătuită de stolnic și tipărită la Padova în anul 1700. Descoperirea făcută a fost adusă la cunoștința Academiei Române în ședința din 23 decembrie 1927. Doi ani mai tîrziu s-a achiziționat de la muzeul londonez sus-amintit o reproducere fotografică, în mărime naturală. Harta a fost intitulată de autor (în grecește) **„Tabula geografică a prea înălțatei domnii a Ungrovlahiei împărțită în șaptesprezece județe, după descrierea și forma foarte exactă pe care a făcut-o prea nobilul, prea învățatul și prea înțeleptul boier, stolnicul Constantin Cantacuzino, pentru documentarea prea eminentului medic filozof Ioan Comnen."**

Apărută sub îngrijirea lui Hrisant Notaras și dedicată lui Constantin Brîncoveanu, domnul Țării Românești (1688—1714), harta este, prin bogăția detaliilor, superioară față de tot ceea ce oferea cartografia vremii cu privire la Țara Românească. Importantă ca izvor istorico-geografic, larg folosită în secolul al XVIII-lea, harta își păstrează și astăzi deosebita sa valoare documentară.

Care au fost împrejurările ce l-au determinat pe stolnic să treacă la realizarea acestei opere de mare valoare istorică și geografică? Răspunsul îl dă singur. La 4 martie 1694, comunicînd generalului conte Ferdinand de Marsigli unele date geografice și istorice asupra țărilor române, date pe care acesta i le solicitase, Constantin Cantacuzino face următoarea apreciere la adresa hărților străine, greșit întocmite „Uneori privind hărțile acestor provincii, nu-mi place cînd văd

ce mare osteneală și cheltuială s-a făcut cu ele și totuși cuprind greșeli nu mărunte, ci în așezarea locurilor, și cu privire la rîuri și orașe, și, ceea ce e și mai rău, cu privire la numiri."

Este posibil ca informațiile cerute de Marsigli să fi constituit primul imbold pentru întocmirea unei hărți exacte a Munteniei, dar se pare că hotărîtor a fost, totuși, îndemnul prietenilor săi, Ioan Comnen și Hrisant Notaras, cărturari de seamă ai epocii, ale căror nume figurează, de altfel, în legenda hărții. Mai mult chiar, Hrisant Notaras este cel care a dus opera cartografică a stolnicului la Padova și a asigurat tipărirea ei. Acest fapt s-a întîmplat, probabil, la sfîrșitul anului 1699, cînd Hrisant Notaras a însoțit pe unul din fiii stolnicului într-o călătorie, din țară pînă în Italia și de aici mai departe, în Franța, după cum reiese dintr-o scrisoare a lui Nicolae Comnen Papadopoulos, un mare erudit al vremii și prieten cu Constantin Cantacuzino, scrisoare datată 8 aprilie 1700, din care aflăm că Răducanu Cantacuzino și Hrisant Notaras au plecat din Verona spre Franța. Deci, harta a fost întocmită în intervalul martie 1694—decembrie 1699, mai probabil spre sfîrșitul acestei perioade, prin 1698—1699.

Imediat după apariție, harta s-a răspîndit în cercurile științifice ale epocii. În aprilie 1702, epigrafistul englez Edmond Chrishull, călătorind prin Țara Românească, se oprește la București, unde este primit de domn și se întîlnește cu Constantin Cantacuzino. Stolnicul îi dăruiește cîteva cărți și, totodată, îi explică cuvîntul Rucăr, aflat pe harta sa. Aceasta înseamnă că epigrafistul englez avea la acea dată o hartă întocmită de cărturarul român, fie una primită în dar o dată cu cărțile, fie una procurată direct de la Padova. Este foarte posibil ca harta Țării Românești de la British Museum să fie chiar exemplarul lui Chrishull.

Ștefan Cantacuzino, domn al Țării Românești (1714-1716)

În aceeași perioadă, harta stolnicului Constantin Cantacuzino este citată și de geograful Meletie, fost profesor al lui Dimitrie Cantemir, cu prilejul alcătuirii unei geografii, iar Hrisant Notaras o amintește și o utilizează într-o lucrare întocmită înainte de 1707, „Introducere în geografie".

Este probabil că harta Țării Românești să fi servit drept model și lui Dimitrie Cantemir în alcătuirea hărții Moldovei, terminată în 1716, deși acesta nu o citează niciodată.

Opera geografică a stolnicului a fost întrebuințată și de către florentinul Anton Maria del Chiaro, fost secretar al lui Constantin Brîncoveanu. În prefața lucrării **Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia**, publicată la Veneția în 1718, scria: „Am vrut să așez, la începutul acestei istorii, tabula geografică a acelei provincii (Muntenia — n.a.) după una mare, tipărită la 1700 la seminarul din Padova, dar cu litere grecești. Autorul acelei tabule fu contele Constantin Cantacuzino, strangulat în mod mizerabil în 1716 la Constantinopol. Am făcut ca această tabulă să fie revăzută în mod riguros și examinată de multe persoane care au o cunoștință deosebită și o practică a lucrurilor chiar mai îndepărtate și, fiind asigurat de aceste persoane că nu poate să existe o hartă nici mai exactă, nici mai credincioasă, aceasta mi-a dat curajul s-o fac să fie gravată în aramă, fără să mă uit la cheltuială".

În 1771 harta este citată de geograful francez d'Anville în lucrarea „Memoire sur les peuples qui habitent aujourd'hui la Dace de Trajan", pentru ca în 1869 să fie făcută la București, în tipografia „Saunder et co...", o reproducere mărită (67=34 cm) după ediția italiană a lui del Chiaro, reproducere ce se păstrează la Biblioteca Academiei Române (inv. 603 — D XIV).

Descrierea hărții. Harta are 132 cm lungime și 64 cm înălțime. Este compusă din patru foi mari lipite pe pînză, una lîngă alta. În colțul din stînga sus se află, în medalion, portretul lui Constantin Brîncoveanu, avînd de jur împrejur legenda (în greacă) „Ioan Constantin Basarab, cu mila lui Dumnezeu Domn stăpînitor a toată Ungrovlahia". Domnitorul este înfățișat, ca și în celelalte portrete contemporane, cu barbă, mustăți, o căciulă rotundă de samur împodobită cu șnur bătut cu pietre scumpe. Mantia este tivită cu hermină și se prinde la gît printr-o agrafă, bătută și ea în pietre scumpe. Haina de brocart este închisă; în față cu nasturi.

În dreapta medalionului este legenda hărții (în greacă) „Tabula geografică a prea înălțatei Domnii a Ungrovlahiei împărțită în 17 județe, după descrierea și forma foarte exactă pe care a făcut-o prea nobilul, prea învățatul și prea înțeleptul boier stolnicul Constantin Cantacuzino, pentru documentarea prea eminentului medic filozof Ioan Comnen. Acum pentru întîia oară tipărită cu litere grecești și închinată în chip respectuos prea înălțatului și prea piosului Domn stăpînitor a toată Ungrovlahia, domnului Ioan C. Basaraba Voevod de către Hrisant presviterul și arhimandritul apostolicesculum și prea sfîntului scaun patriarhicesc al Jerusalimului."

În dreapta legendei se află stema Țării Românești într-un scut oval, aproape rotund, cu marginea perlată. Deasupra, coroană regală închisă; în părți grifoni încolăciți în spirale. În scut: acvila munteană cu cruce în plisc, aripi desfășurate, stînd pe munte, spre stînga, iar capul întors spre dreapta. Sub aripi, în stînga luna, în dreapta soarele.

În colțul din stînga, jos, se află trecute, în greacă și latină, data și locul imprimării (Padova, 1700).

Deasupra acestora, într-un pătrat, sînt trecute (în greacă și latină) numele regiunilor viticole din Muntenia: Rîmnic, Pitești, Tîrgoviște, Scăieni, Cernești, Schei, Năieni, Băteni, Sărata, Prahova, Buzău, Gîrbovi, (Valea Călugărească —n.n.), Greaca, Slatina și Caracal.

În partea dreaptă față de data și locul tipăririi, într-un medalion, se află latitudinea Bucureștiului — 45 40'. De altfel, întreaga hartă are trecute, în interiorul cadrului, gradele de latitudine și longitudine.

În colțul din dreapta, sus, este trecută, în latinește, legenda, corespunzătoare celei trecute în grecește.

În colțul din dreapta, jos, este trecută legenda semnelor grafice întrebuințate (în grecește și latinește).

Cuprinsul hărții. Harta înfățișează Țara Românească din punct de vedere fizic, economic, politic și arheologic, ceea ce corespunde intereselor omului politic și ale cărturarului. Sub raport fizic sînt prezentate principalele forme de relief (munții în formă de mușuroaie sau movile, unele dealuri și unele înălțimi extramontane); apele (rîurile, cele

Detaliu de pe harta stolnicului Constantin Cantacuzino

mai importante fiind redate prin două linii paralele, celelalte, printr-o linie apoi unele lacuri și bălți, fîntînile mai importante), pădurile sub formă de grupuri de copaci, atît la munte cît și la deal și la șes. Sub raport economic sînt redate bogățiile minerale (ocnele, minereurile de fier și de aramă, sulful și „pîclele" sau „focurile nestinse" – vulcanii noroioși); regiunile cu vii vestite; podurile peste rîuri (elemente importante pentru comunicații). Sub raport politic, sînt trecute hotarele țării – la Dunăre fiind puse și cele ale raialelor –, hotarele județelor – împărțirea administrativă internă în 17 județe: Mehedinți, Jiul de Sus, Jiul de Jos, Romanați, Vîlcea, Olt, Teleorman, Vlașca, Ilfov, Argeș, Ialomița, Rîmnic, Buzău, Săcuieni, Prahova, Dîmbovița, Muscel – 23 de orașe și tîrguri: București, Craiova, Cerneți, Baia de Aramă, Tg. Jiu, Rîmnic, Ocnele Mari, Caracal, Brîncoveni, Slatina, Pitești, Cîmpulung, Tîrgoviște, Argeș, Gheorghița, Cîmpina, Ploiești, Buzău, Rîmnicu Sărat, Focșani, Brăila, Tîrgul de Floci, Hodivoaia – reședințele politice și ecleziastice, 526 de sate, 73 de mînăstiri.

Harta stolnicului Constantin Cartacuzino prezintă și unele monumente istorice din epoca romană, însemnînd și locul luptei de la Călugăreni. Autorul **„Istoriei Țării Românești"**, preocupat atît de mult de originea și formarea poporului român, nu putea să nu pună în harta sa și urmele istorice în legătură cu această origine. Astfel, harta Țării Românești capătă alături de valoarea ei fizică, geografică și politică, și valoare arheologică. Atrag atenția drumurile romane de la Celei și Islaz spre Rîmnicu Vîlcea, podul lui Traian de la Turnu-Severin, cel al lui Constantin cel Mare de la Celei, ruinele de la Turnu-Măgurele, Turnu-Roșu și Călugăreni. La Călugăreni, la vest de pod, este desenată o mică movilă avînd deasupra o cruce reprezentînd simbolic lupta și biruința lui Mihai Viteazul asupra otomanilor.

Harta tipărită la Padova conține și unele erori – cum ar fi așezarea Calafatului pe malul drept al Dunării – erori inevitabile de altfel, care în original sîntem convinși că nu au putut exista.

Alături de marea ei valoare documentară și istorică, harta stolnicului Constantin Cantacuzino dovedește metoda științifică a autorului ei, cunoașterea desăvîrșită a țării. Ea este, după avizul cercetătorilor, prin bogăția informațiilor sale, „cea mai bogată din cîte se făcuseră pînă atunci asupra Munteniei, întrecînd prin varietatea elementelor ei chiar și pe multe din cele următoare".

RODICA NEGURĂ ■
TIBERIU VELTER ■

Reproducem în paginile ce urmează douăzeci de tablouri recente ale unor pictori din toată țara. Artiști de seamă sînt mai mulți și dacă aici numim doar pe unii dintre ei e pentru că, din cîteva zeci de imagini disponibile, trebuia să reținem numai o parte. Un alt grupaj va înfățișa, desigur, un număr de pînze tot atît de interesante, ca viziune și mijloace plastice. Ceea ce am urmărit a fost o anume idee de armonie, proprie artei românești. În creația de șevalet, conceptul de „frumos" a căpătat, în veacul al XX-lea, atîtea înțelesuri particulare încît artistul, din cea mai fragedă tinerețe, în loc să țintească la conjugarea eforturilor sale spirituale cu ale confraților la stabilizarea unui cuprins al acestui concept, purcede grăbit la revizuiri. Pictura românească, deși într-un continuu proces de primenire, se individualizează în creația contemporană printr-o viguroasă voință de adevăr general uman, de unde și nevoia de norme, de raportare la tradiție. În pictura românească din zilele noastre chestiunea „frumosului" se pune; și se pune într-un chip specific: arta tinde la o relație cordială cu publicul ei. Chiar și în manifestările sale cele mai dramatice, contractul cu privitorul e unul cald, întemeiat pe dorința de a comunica.

20 PICTORI DE AZI

Am solicitat pentru această selecție artiști din toate generațiile, voind să arătăm astfel că tradiția e și ceea ce se întîmplă acum, că maeștrii vîrstnici stau, în ce privește măiestria și căile dobîndirii ei, drept exemplu, că varietatea se poate produce și în cinstea magiștrilor.

Pictură de calitate se face și-n București, și în afara Bucureștiului. În ultimul timp, la Dalles și în cîteva din galeriile Capitalei am văzut mai multe expoziții ale Filialelor Uniunii Artiștilor Plastici, expoziții care au avut darul să nuanțeze încrederea în talentul de colorist al românului și în capacitatea sa de a da prin culoare și desen un sens existenței.

TUDOR OCTAVIAN ■

CORNELIU BABA:

„Spaima"

HORIA BERNEA:

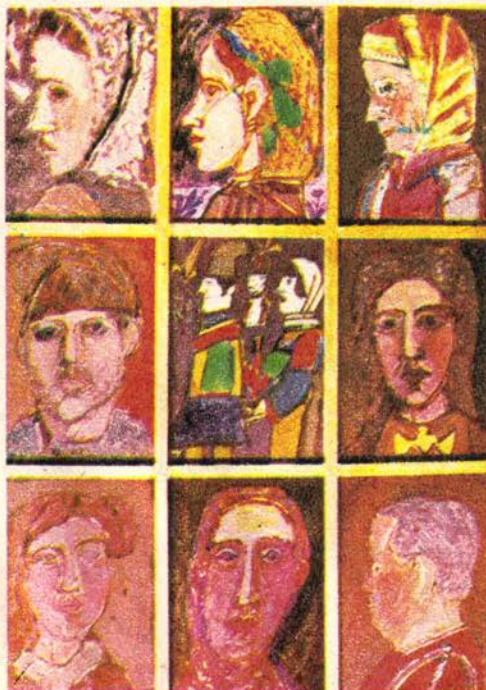
„Curte la Văratec"

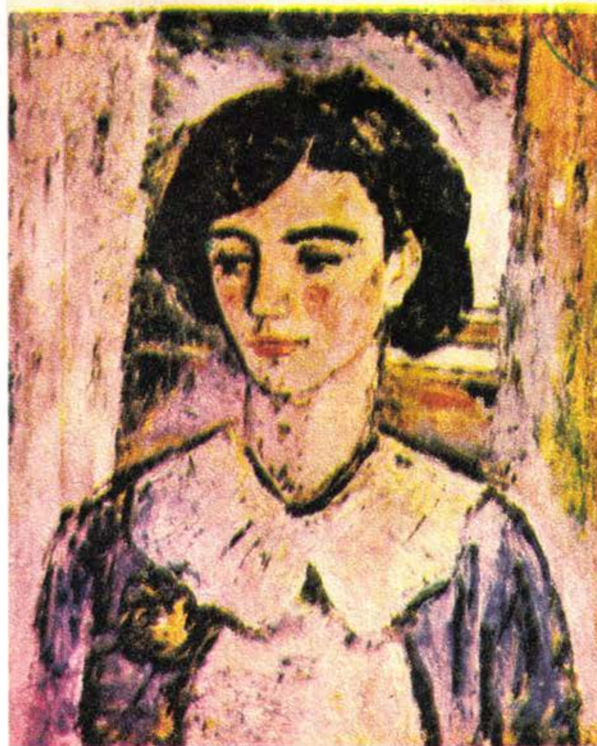

ILIE BOCA:

„Țăranii"

AUREL CIUPE:

„Portret"

20 PICTORI DE AZI

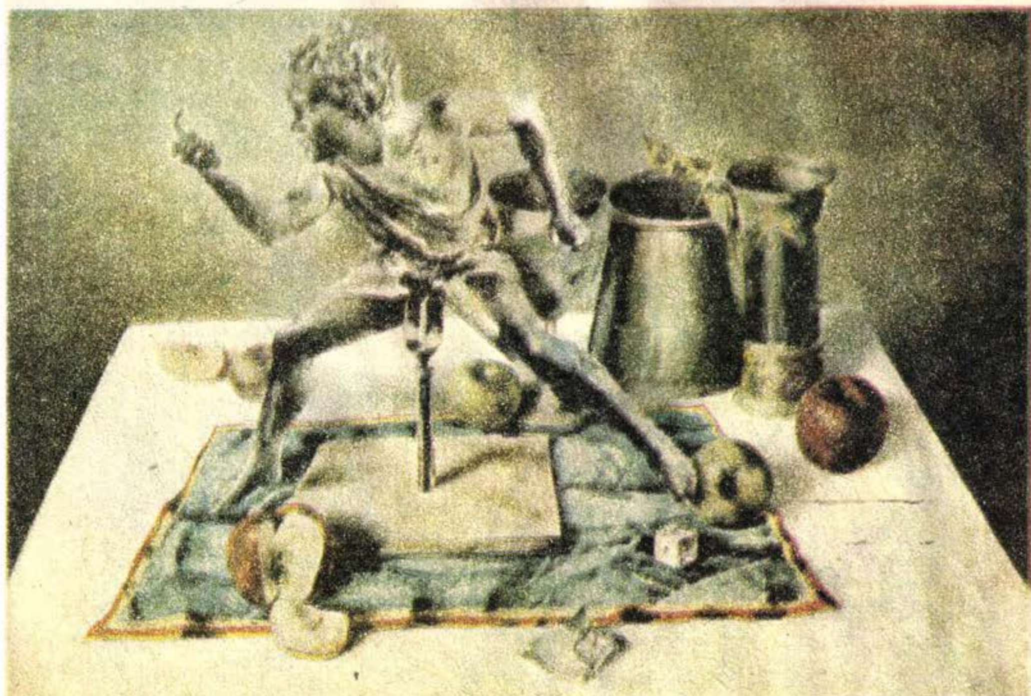

EUGEN BRATFANOF: „Portret de fată“

ZAMFIR DUMITRESCU: „Natură statică“

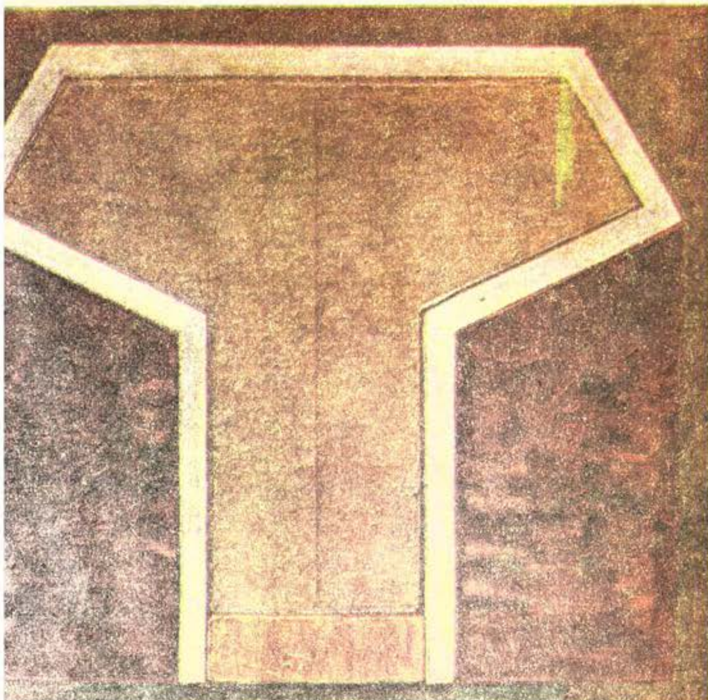

ION DUMITRIU:

„Carul cu fîn"

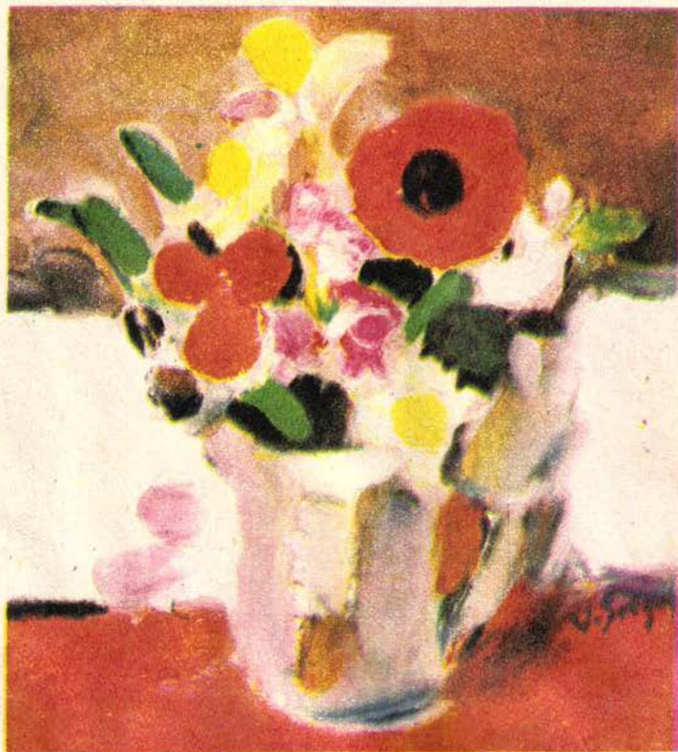

MARIN GHERASIM:

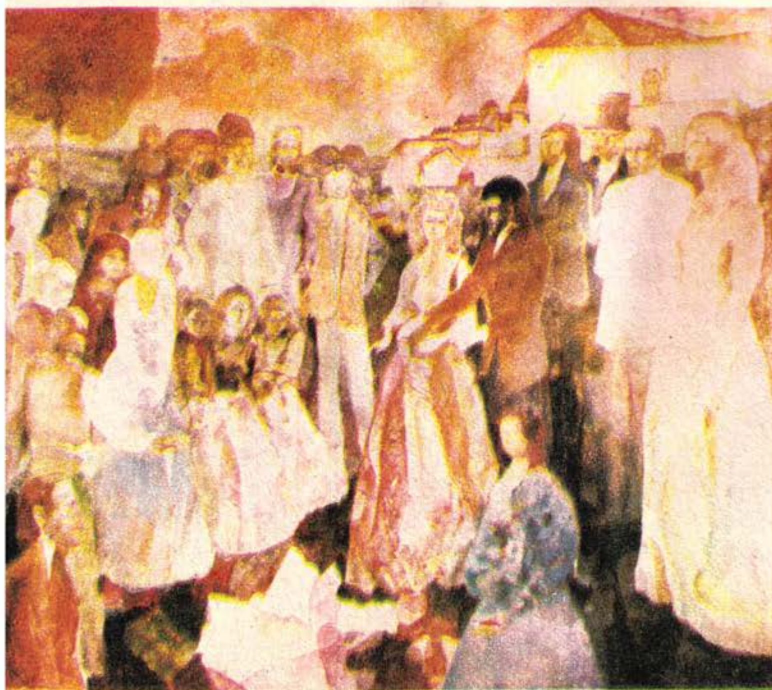
„Semn din istorie"

VASILE GRIGORE:

„Buchet"

OCTAV GRIGORESCU:

„Arderea arhondologiei"

DAN HATMANU:

„Dublu portret"

CORIOLAN HORA:

„Compoziție"

SORIN ILFOVEANU:

„Florăreasă"

ION MUSCELEANU:
„Portretul unei tinere"

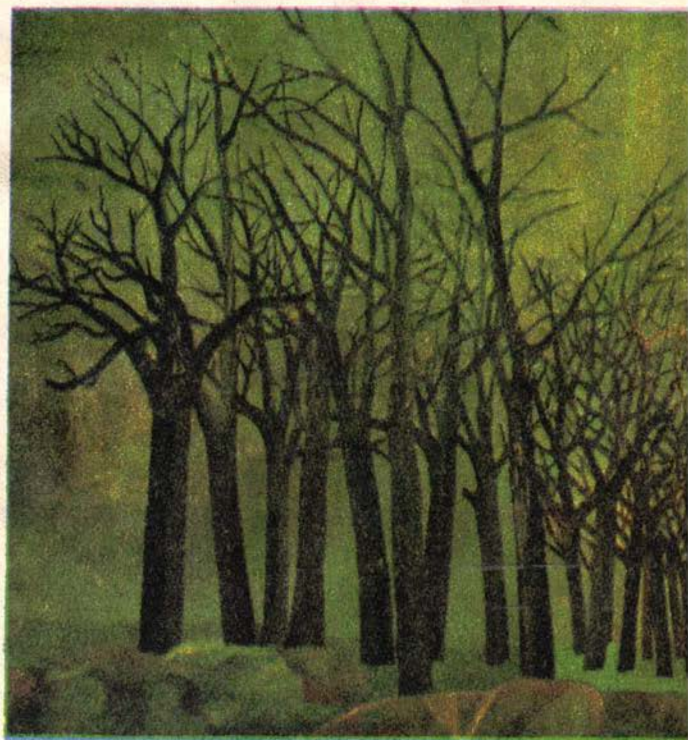

GEORGETA NĂPĂRUȘ:

„Așteptare"

FLORIN NICULIU:

„Pădure desfrunzită"

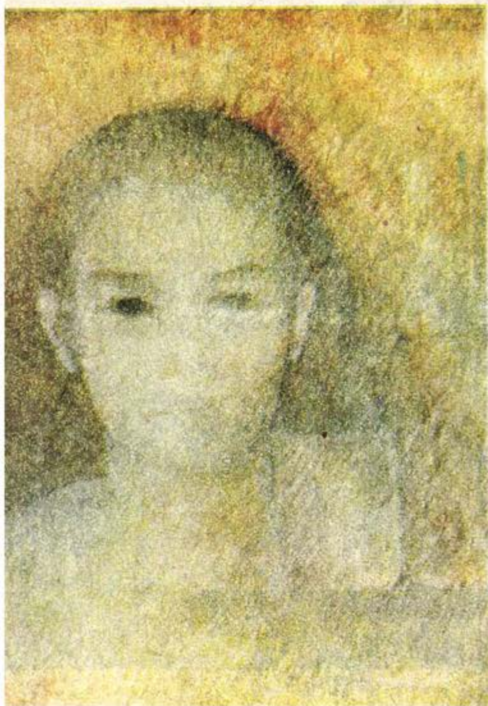

ION PACEA: „Natură statică"

HOREA PAŞTINA: „Copile"

ION SĂLIŞTEANU:
„Flori"

SPIRU VERGULESCU:
„Hanul lui Manuc"

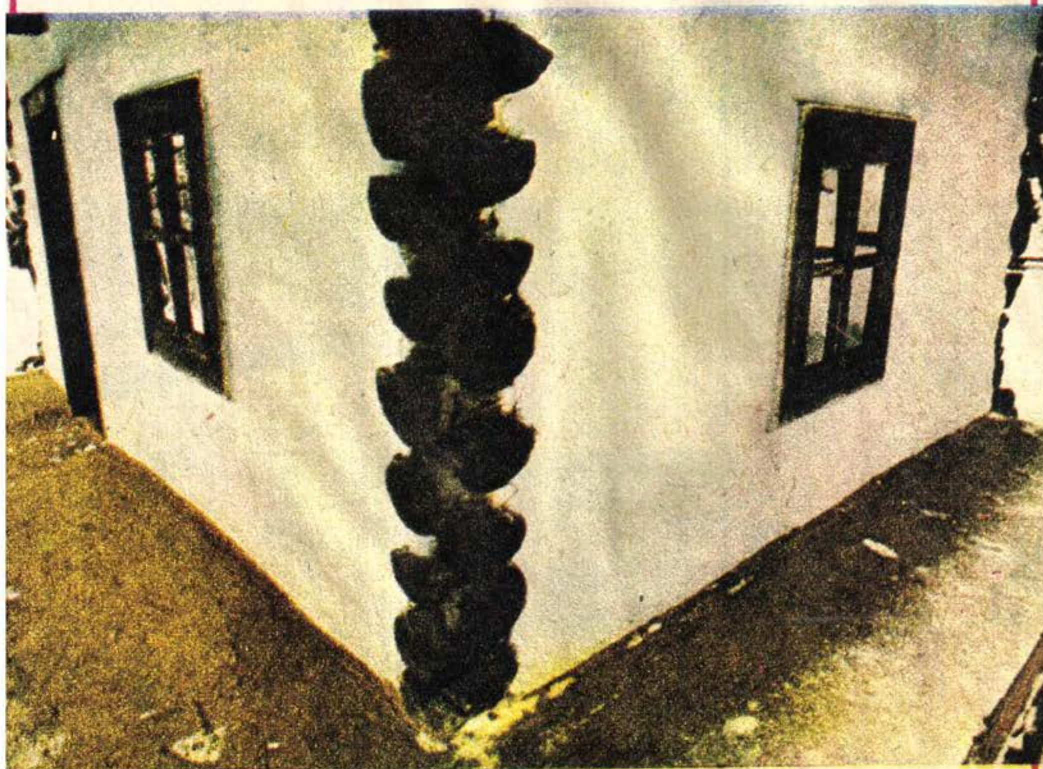

CELE 13 LUNI ALE ANULUI

Un calendar poate fi un index al lunilor: una, două... unșpe, doișpe. Firește că vom afla așa, întotdeauna, cît este mult sau puțin dintr-un an, că sîntem mai tineri sau mai bătrîni decît cei din jurul nostru. Ne va rămîne însă mereu nelămurit cît de frumos sau extraordinar este un an față chiar de el însuși.

Dorindu-i fiecăruia un an mai deosebit, o conduită afectivă cu mult mai departe decît banalul bun sau rău, am „construit" pentru dumneavoastră, în închipuirea mea, un calendar de treisprezece luni. N-am vrut să creez neapărat un suspans. Mă gîndesc numai că, dacă am lua din fiecare lună acea clipă în care sîntem în mod sigur fericiți ne-am putea alcătui o lună în plus, o lună a noastră, o lună de „vis". Și iată care ar putea fi echivalența sentimentală a acestor existențe mai mult sau mai puțin gregoriene:

PAUL AGARICI ■

Ianuarie = certitudine

Februarie = mirare

Martie = dorință

Aprilie = bucurie

Mai = îndrăzneală

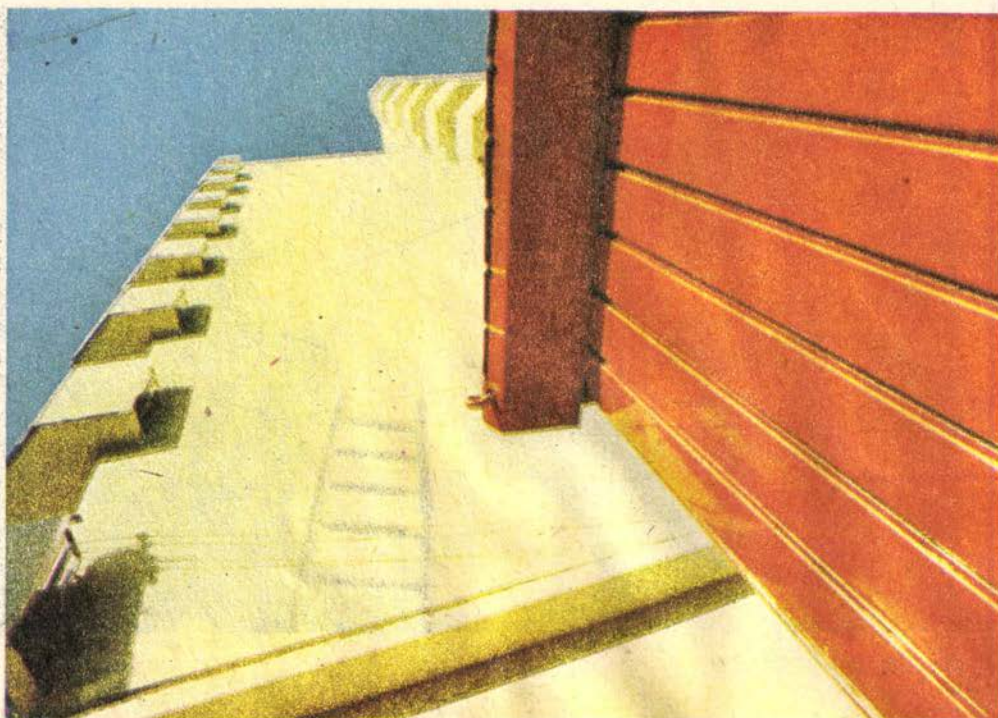

Iunie = hotărîre

Iulie = drumeție

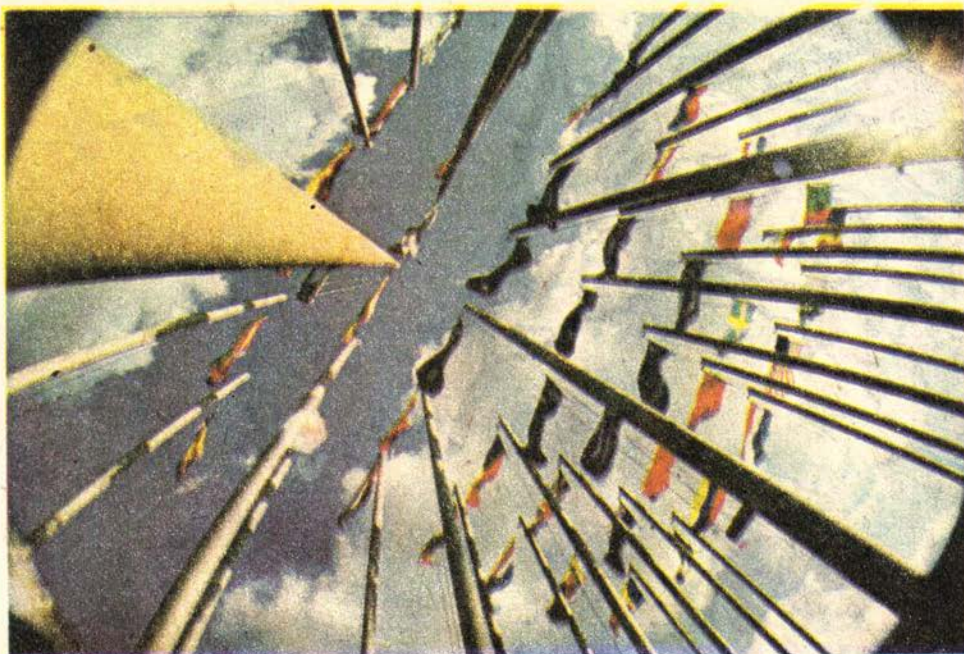

August = mîndrie

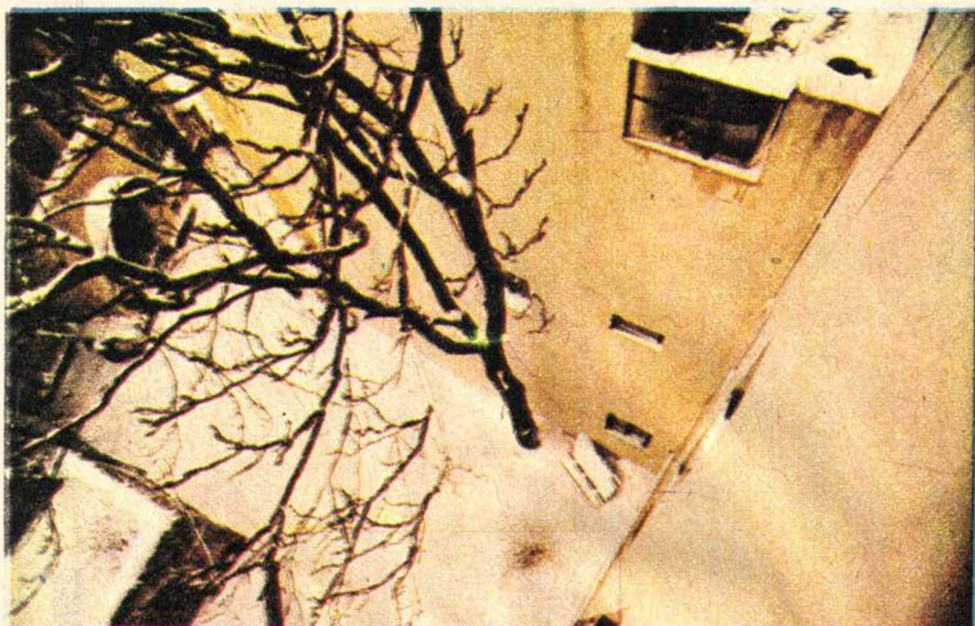
Septembrie = melancolie

Octombrie = hărnicie

Noiembrie = numărătoare

Decembrie = poveste

Luna de vis

De amorul artei... de Mihai ANCA

desen S.NOVAC BUCUREȘTI

-MINIATURI... COLOR-

(Biverb ilustrat eliptic și anagramat: 6+(5)+2=7,6)

(Criptorebus anagramat: 5,2,4=6,2,3)

Copertă literară: (9,4)

(Rebo anagramat: 7+4=6,5)

(Biverb ilustrat eliptic și anagramat: (6)+3+4=6,6)

Copertă literară: (7,8)

(Biverb: 9,3)

(Criptorebus: 4,4,2,4=7,2,5)

Copertă literară: (4,2,6,8)

1) Basm de Charles Perrault și film cu Pola Illery. 2) Tablou de Ștefan Luchian și film cu același titlu după romanul lui Wilkie Collins. 3) Vals de Ivan Ivanovici. 4) Piesă de teatru de Mihail Sorbul. 5) Lucrare pentru flaut și pian de Oliver Messiaen. 6) Vals celebru de Johann Strauss-tatăl. 7) Pînză de Nicole Dărăscu. 8) Operetă de Elly Roman. 9) Pictură de Van Eyck.

În turneu cu
TEATRUL NAȚIONAL BUCUREȘTEAN

Repetițiile încep în data de 17 aprilie la ora 14. Un prim contact cu trupa și, pentru mine, un prim contact cu textul în limba germană. Aflu că personajul pe care îl interpretez are de spus în deschiderea spectacolului un prolog în limba germană, prolog în care sînt prezentate personajele și relațiile dintre ele.

Ileana Lucaciu îmi arată textul și mă roagă să încerc o primă lectură... Stupoare, în primul rînd pentru mine! Merge neașteptat de bine!

Încet-încet, încep să mă familiarizez cu textul german și lucrurile merg din ce în ce mai bine după nenumărate repetiții ce au loc fie dimineața, fie după-amiaza, prelungindu-se uneori pînă noaptea tîrziu.

Cunoscînd foarte bine germana și, firește, spectacolul, Claudiu Bleontz ne este de un real folos, prin dăruirea cu care ne ajută, prin corectitudine, prin solicitudinea sa față de membrii trupei.

Timpul (acest cuvînt care va apărea foarte des în jurnalul meu), deci timpul trece nici nu știm cînd; și iată-ne pe peronul Gării de Nord!

O mică delegație de la teatru, condusă de maestrul Radu Beligan, ne însoțește la scara trenului, ne încurajează, ne urează succes, nu uită să ne aducă aminte că va trebui să reprezentăm cu cinste Teatrul Național, TEATRUL cu majuscule, Teatrul românesc, ARTA românească.

Se simte în noi toți emoția despărțirii de cei dragi, de țară; vom fi departe timp de 33 de zile, vom juca 27 de spectacole, vom parcurge mii și mii de kilometri. Vocea seacă a crainicei anunță plecarea.

Peronul rămîne undeva, în urmă. Am pornit la drum...

Ora 22. În tren e foarte cald. Plecăm cu Rapidul 31 spre marea aventură, fiindcă, pentru mine cel puțin, turneul este o aventură. Voi avea de jucat în fața unor oameni străini (și la propriu și la figurat). Oare cum va fi?

Adorm cu greu după ora două noaptea; visez, firește, spectacolul! La sfîrșit foarte multe aplauze, flori și felicitări și... vocea însoțitorului: „Urmează vama!" Vameșii ne urează drum bun și succes! După ce trecem, eu mai mult dormind, prin Ungaria, Austria, intrăm în R.F. Germania; e deja seară! Sîntem de 24 de ore pe drum. Hote-

lul unde sîntem cazaţi este destul de modest, lucru care nu-l împiedică să fie extraordinar de curat. Un duş rapid şi un somn fără vise.

Şi iată-ne ajunşi la Witten, unde vom juca primele trei spectacole. Emoţiile cele mari au început. Mergem imediat la sală, pentru o repetiţie de acomodare. Sala este la o aruncătură de băţ de hotel. Este foarte mare, 800 de locuri, cu o scenă largă, o orgă de lumini superbă şi deosebit de funcţională (după cum aveam să constat „pe viu" peste cîteva ore), cabine bine dotate. Pe culoarele teatrului, gazdele se uită la noi cu interes.

Ne facem încălzirea specifică şi necesară acestui gen de spectacol: mişcare, vocalize şi apoi acordarea instrumentelor muzicale, urmate în mod firesc de interpretarea cîntecelor din spectacol de către toată trupa. Îmi dau seama că tema pe care o cînt la blockflötte nu este cea corectă. Băieţii o reconstituie rapid şi-mi dau notele scrise pe o bucăţică de hîrtie. Încep să repet; ce-oi fi păzit oare pînă acum? A, desigur, blockflötte-ul plecase o dată cu decorul înaintea noastră. Da, dar aş fi putut să-l iau... Oricum, e prea tîrziu...

Este ora 19 şi 55 de minute. Apare un ins masiv, ne salută şi ne arată ceasul, spunîndu-ne răspicat: zeit! Aha, adică ar fi timpul!

Punctualitatea proverbială a nemţilor mi se confirmă chiar din prima zi. O ultimă verificare, cordeluţa de piele împletită îmi stă bine pe cap, costumul este proaspăt călcat, arunc o ultimă privire pe textul prologului în limba germană, GONG!

*

Intrăm în grup într-o explozie de tinereţe şi de bună dispoziţie, eu rămîn în centrul scenei pentru prolog. Sala este plină, văd dincolo de lumina orbitoare a reflectoarelor lume îmbrăcată „ca de teatru", sînt foarte atenţi, încerc să pronunţ cît mai corect, cît mai „hoch deutsch" pare a fi bine, ia te uită, la una dintre fraze se şi rîde, apoi la o alta, cred că am reuşit, mă apropii de rampă, spun şi ultima frază, am terminat, ies în culise... şi APLAUZE! Tremur tot, colegii mă felicită, abia acum m-au cuprins emoţiile, n-am timp pentru ele, pentru că imediat intru înapoi; în fond, greul de-abia acum începe. Dar începe bine: spectatorii germani urmăresc cu sufletul la gură superbul amestec de voioşie, tristeţe, candoare, acrobaţie, pantomimă, improvizaţie, dăruire al celor de pe scenă. La sfîrşit se aplaudă minute în şir. Sîntem obosiţi de efort, de concentrare, dar fericiţi de rezultat. Merită!

E soare, frumos, senin, o adevărată zi de vară. Timpul trece însă foarte repede şi, din nou la hotel, o aruncătură de ochi, la TV. Trecem prin prolog şi prin text, timp în care Grigore Gonţa, agitat şi pretenţios ca întotdeauna, aleargă de la un interpret la altul, dă ultime retuşuri la o mişcare sau la alta, totul în vederea unei mai mari acurateţi a spectacolului. Se pare că, într-adevăr, nu e de glumă cu pretenţiosul public german.

Ora 20, 16 mai 1986. S-a dus vestea despre prezenţa noastră aici! Vreau să zic, vestea cea bună! Sala este plină ochi. Pe scenă se simte venind dinspre sală acel fluid extraordinar fără de care teatrul, actul teatral în sine nu şi-ar găsi rostul pe lume. Fluidul acelor sute de perechi de ochi avizi de lucrurile minunate ce se petrec pe scenă, acelor sute de perechi de ochi care te urmăresc, te judecă, se bucură de ceea ce văd acolo, sub lumina miraculoasă a reflectoarelor. Aici, la Witten, se bucură. Şi ne bucură şi pe noi. Jucăm în plin, cu chef, cum se spune. Radu Gheorghe se întrece pe sine în a improviza cu haz, Mălaimare îşi găseşte noi valenţe personajului, Jeni Maci este mai jucăuşă ca oricînd, de fapt toţi membrii trupei dau aici, la început de turneu, măsura exactă a talentului, a muncii, a credinţei în ceea ce fac, a bucuriei de a juca şi de a se juca, aici, la sute de kilometri depărtare de casă, în faţa unui public deosebit de cald şi de receptiv.

La hotel, după terminarea în triumf a spectacolului, sîntem salutaţi şi felicitaţi de grupuri de spectatori care se comportă de parcă ne-ar cunoaşte de cînd lumea. Îmbucurător acest sentiment de a te simţi preţuit, de a fi în centrul atenţiei unor oameni pe care nici nu-i cunoşti...

Un somn fără vise, dar plin de muzică, întrucît uit deschis aparatul de radio aşezat la capul patului. Aud fragmente din ultimele topuri, poate chiar fredonez în somn. Apoi, linişte...

*

Dimineaţa plecăm spre Lünen. În drum, vizităm în grabă Dortmundul. Într-o piaţetă, o formaţie de amatori execută în faţa unei audienţe numeroase cîteva bucăţi celebre de jazz. Se dansează, se aplaudă, se mănîncă celebrii wurşti, se cîntă. În mijlocul unei străzi comerciale (un fel de Lipscani), un tînăr pletos cîntă la chitară piese celebre din repertoriul nu mai puţin celebrilor Beatles. Ceva mai departe, un altul cîntă compoziţii proprii în limba germană, un fel de protest-songuri. Între ei, cineva desenează pe asfalt, cu cretă colorată, un tablou care-mi aminteşte de Tizian. Numeroşii trecători le aruncă monede zornăitoare în cutia de la chitară sau direct pe asfalt.

Ne uităm la ceas, nici nu ştiu cînd a trecut timpul; repede la autobuz. Ajungem repede la Lünen. Lünenul este un oraş micuţ, sîntem cazaţi la hotelul „Persiluhr" şi, pînă mă chinui cu un radio automat, care poate fi programat şi ca ceas deşteptător, trece timpul. Cel de-al

treilea spectacol la Witten este cel mai reuşit. Ne-am obişnuit perfect cu scena, cu acustica sălii şi, aş îndrăzni să spun, cu publicul de aici. Spectacolul decurge fără probleme, iar în final, aplauzele, ca de altfel şi florile primite, sînt în număr sporit. La intrarea actorilor, lume multă care ne strînge mîinile, ne felicită, ne roagă să mai revenim. Nu avem însă timp prea mult; venim la hotel şi începem să ne punem lucrurile în valize pentru a doua zi, cînd plecăm spre Hamburg, unde vom sta 3 zile, dintre care două fără spectacole, poate pentru a ne relaxa după primele contacte cu publicul german şi a ne pregăti în linişte pentru adevăratele tururi de forţă care ne aşteaptă de acum înainte pînă la sfîrşitul turneului.

Plecăm deci spre Hamburg. În drum ne oprim puţin la Bremen, oraş în care s-au păstrat vestigii ale civilizaţiilor trecute, o catedrală celebră, case vechi cu parfum de aduceri-aminte şi multă, multă linişte, întreruptă din cînd în cînd de cîte un tramvai solitar.

A doua zi, cu vaporaşul pe Elba, o plimbare minunată, într-un decor minunat, alături de colegi minunaţi. Ne amuzăm, comentăm, cîntăm, fotografiem. Vapoare de toate culorile, de toate dimensiunile, de toate tonajele, sub toate pavilioanele. Aer curat, vreme frumoasă; dar, iată, nu pot uita că mîine o luăm de la capăt.

Seara, o raită pe la jocurile impropriu denumite mecanice, după opinia mea. Mă amuz ca un copil alături de cîţiva colegi care asistă la luptele mele spaţiale, cu tot felul de gangsteri. Nu mă pot opri să gîndesc ce minunat ar fi pentru omenire dacă aceste lupte ar rămîne pentru totdeauna la stadiul de joc. Mă întristez la gîndul că, din păcate, încă nu este aşa, şi trec la un joc mai puţin războinic.

*

Plecăm spre Reinbek, ajungem cam la limita orei de început a spectacolului şi nu apucăm să vedem decît un mic hotel de lîngă sala unde jucăm, un hotel supraetajat ca un castel din cuburi. Sala are un foaier foarte modern. Cabinele sînt, fireşte, la fel. Spectatorii — minunaţi. Aflu că mulţi dintre ei au venit din Hamburg cu „U“bahn-ul (un fel de metrou pe distanţe mai lungi însă) din dorinţa de a ne vedea la lucru. Sîntem în data de 20 mai. De cinci zile ne aflăm în R.F.G. De acum înainte, pînă aproape de final vom fi ca într-un adevărat carusel, în care se vor amesteca oraşe, vizite, spectacole, autografe, nesomn, emoţii, dor de casă, dar mai ales, drumuri.

A doua zi jucăm la Remscheid. Caruselul continuă apoi să se învîrtească. Iată-ne la Neustadt, orăşelul copilăriei lui Emil Tischbein, eroul lui Kästner (în aceeaşi zi vizităm în 11 minute splendidul şi impunătorul dom din Köln), în timp ce seara, pe o terasă a hotelului cîntăm balade de acasă şi lăcrimăm discret sau mai puţin discret cu gîndul la ai noştri, cei dragi.

Iată-ne la Villingen, unde avem un spectacol excelent, cu o priză la public senzaţională, zi în care vizităm în grabă şi Freiburgul iar în drum spre Villingen, un han în curtea căruia se află personaje din basmele Fraţilor Grimm; iată-ne apoi la Marktoberdorf, unde sosim după ce aruncăm o privire spre lacul Bodensee şi ne fotografiem lîngă vaporaşe de toate felurile; iată-ne la Mühlacker (după ce vizităm domul din Ulm şi admirăm frumosul oraş aflat în sărbătoare; iată-ne la Aschaffenburg, în drum spre care vizităm romanticul oraş de pe malurile Neckarului, celebrul Heidelberg (aici mi-aduc, fireşte, aminte, de spectacolul de la Naţional — nu-mi imaginez că poate fi atîta frumuseţe şi atîta varietate de imagini). Peste tot primire excelentă, aplauze, flori. Turneul este în plină desfăşurare şi în plin succes.

Dar... nu sîntem încă nici la jumătate!

Pe 27 mai trecem în Liechtenstein, unde vom juca la Schaan. Aici vremea este urîtă, înainte de spectacol începe chiar ploaia. Publicul este format în marea majoritate din tineri avizi de arta spectacolului. Cu coada ochiului observ în primul rînd o doamnă care ia note pe nişte hîrtii. Mi se spune că va face cronica spectacolului.

A doua zi, aceeaşi vreme închisă — plecăm înapoi spre R.F.G., nu înainte de a vizita, tot în grabă, capitala Liechtensteinului, Vaduz. O machetă între munţi. Un orăşel pentru păpuşi. Judecînd după cele pe care le văd trecînd pe stradă, chiar asta şi este...

Seara, abia mă mai ţin de frînghii.

Aici observ înainte de spectacol o discuţie animată între Gonţa şi Mălaimare. Abia la finalul spectacolului am aflat despre ce era vorba. Gonţa i-a propus lui Mălai o trecere, un balans pe frînghia din centru dintr-o parte în alta a scenei. I-a izbutit, dar noi, cei care nu ştiam, am încremenit, iar eu am reuşit să uit textul.

La 9,30 dimineaţa plecăm spre Dahn-Pfalz. Ne-a ajuns oboseala cum se spune. E şi normal. Sîntem la mijlocul turneului. De acum începe numărătoarea inversă. VREM ACASĂ! Dar pînă atunci urmează Garching, unde avem un succes extraordinar, fiecare membru al trupei, de la regizor pînă la cel din urmă maşinist dînd, mai mult ca niciodată parcă, adevărata măsură a posibilităţilor lor.

Este 1 iunie. Vom juca la Bensheim. Dimineaţa, vizităm lagărul de tristă amintire Dachau. Sînt momente în care cuvintele sînt de prisos. Am şi avem aceeaşi senzaţie aici. Aici unde au murit, inutil şi absurd, oameni, semeni de-ai noştri. Aici, unde oamenii au tînjit după un petic de cer şi de libertate între garduri de sîrmă ghimpată.

Aici, unde... De fapt acest „aici“ n-ar fi trebuit să existe niciodată.

În autobuz, nu reușim să scoatem o vorbă multă, foarte multă vreme. Sîntem, într-adevăr, marcați de ceea ce am văzut. Niciodată, dar niciodată asemenea orori nu trebuie să se mai repete.

Ne adunăm cu greu gîndurile, dar reușim o reprezentație bună la Bensheim ca de altfel și a doua zi la Hameln. Pînă la Hameln, trecem prin Einbeck, un orășel vechi, păstrat aproape în totalitate astfel. Hamelnul trăiește sub semnul binecunoscutei legende a Fraților Grimm.

Peste tot șoricei din piatră, marmură, șoricei prăjituri, pîinici, bomboane. Chiar în fața sălii unde jucăm este imortalizat într-o sculptură în metal flautistul, urmat de copiii Hamelnului.

Remarc un orologiu prevăzut cu nenumărați clopoței, care intonează diverse melodii la ora fixe.

Oboseala atinge acum cote maxime.

Noroc că la Gütersloh stăm două zile și ne mai odihnim după-amiezile. După spectacolul din Langen, unde sîntem invitați să semnăm în cartea de onoare, alături de renumite trupe artistice din lume care au trecut pe aici, plecăm spre Emden, un port nordic foarte îndepărtat, situat la peste 800 km de Gütersloh.

Și din nou înapoi în sud, în interval de o zi, la Dreieich. Și din nou cei peste 800 de km!

Jucăm apoi la Erbach.

Apoi Wesel, și, din nou, la Lünen, la Persiluhr, unde revedem cu plăcere orășelul.

Și, nu-mi vine să cred, ultimul spectacol, la Siegen, un oraș așezat într-o zonă muntoasă de mare frumusețe.

Ca și cum ar ști (sau poate chiar știe că este ultimul spectacol al turneului) publicul este mai receptiv și mai cald ca oricînd.

La un pahar de vin (binemeritat) mă uit la colegii mei: încerc, acum la final, să-i caracterizez succint, așa cum au fost în acest turneu: Aimée Iacobescu, eleganță și preocupare, Tamara Crețulescu, candoare în spatele unor ochelari enormi, Eugenia Maci, vioiciune și exuberanță, Radu Gheorghe, un maestru al improvizației, Mihai Mălaimare, un adevărat profesionist al gagului, Răducu Ițcuș, haz sănătos și excelent coleg, Mihai Niculescu, finețe și ironie de bună calitate, Bogdan Mușatescu, o adevărată „bancă“ de povești cu haz, „colegul“ de la secretariatul literar, B. Elvin, discreție, o prezență deosebit de agreabilă, inteligență reală, și toți, absolut toți ceilalți, oamenii minunați din umbra culiselor: Tarsița, Maricica, Mihai, „Cercetașul“, Toto, și, dacă am uitat pe vreunul din ei aici pe hîrtie, el are un loc etern în inima mea...

Și acum, înapoi spre casă, spre cei dragi!

*

La revedere, fată din Andros! Pe curînd!

EUGEN CRISTEA ■

UN BUCĂTAR DĂRUIT: ION GHEORGHE GRAUR

Maestru în arta culinară, bucătar șef la restaurantul București, este un nume binecunoscut în bucătăria românească. A fost bucătar șef la restaurantele Ambasador, Intercontinental, Bulevard, Continental și Berlin. A lucrat 9 ani în străinătate: 3 în SUA și 6 în Iugoslavia, Finlanda și Italia. Citește rețete în limbile engleză, franceză, germană. La concursul gastronomic de la Luxemburg a obținut medalia de aur la toate probele. La cel de la Praga, o medalie de aur la vînat, două de argint la pește și două de bronz la gustări. Cîte rețete știe? Nu le-a numărat. În orice caz, un număr suficient de mare încît să nu repete același preparat într-un an.

Bucătarii, ne spune Ion Graur, sînt de două feluri: meseriași și dăruiți. Îi deosebesc fantezia și pasiunea. Abia cînd meseria iese din tiparele ei, devine creație. Marii bucătari nu sînt prizonierii rețetelor. Ei creează, adăugînd, substituind, înlocuind ingrediente, obținînd efecte noi și gusturi din ce în ce mai variate și mai rafinate.

Noul înseamnă ceea ce e bun și frumos. Poți să aplici noul în funcție de aprovizionare și de structura clientelei, din ce în ce mai grăbită și mai puțin cunoscătoare. Pînă și bucătarii mari devin organizatori și gestionari, obligați să se ocupe și de aspecte care nu țin de meseria lor: liste menu, aprovizionare cu materii prime și gheață.

În bucătăria restaurantului pe care o conduce, între orele 12 și 17, Ion Gheorghe Graur vorbește mai mult decît un crainic care transmite un meci de fotbal. Fiecare ospătar cere

altceva, comenzile sînt variate și rapide, clienții sînt grăbiți. Ei ar trebui să reînvețe ce și cum să mănînce. Nu e ușor. Trec zile fără să pună mîna pe cuțit. În ritmul zilei de azi, la noi ca și în altă parte, oamenii au devenit exagerat de practici. Pentru artă și unicat nu mai rămîne timp, și totuși Ion Gheorghe Graur este unul din cei care infirmă regula.

Dăruit cu fel de fel de talente, Ion Gheorghe Graur desenează, sculptează și face versuri. Nu doar de amuzament. Desenul și sculptura îi sînt necesare în meserie. Înainte de a porni la prepararea unei piese pentru o expoziție, întîi o desenează, combină culorile, proporționează volumele și formele. În cele ce urmează, pentru relaxare și amuzament, Ion Gheorghe Graur a versificat cîteva rețete. Ele se pot folosi cu încredere. Au avantajul că se pot memora mai ușor. Sperăm că veți fi de acord că, în plus, au și haz. Vă oferim cîteva:

Gustare

Luăm deci țelina de pe balcon,
Îi facem duș, fără să-i dăm șampon!
O curățăm de coaja-i neagră
Și o rugăm pe ea să își aleagă
Cu ce va fi mai bine mărunțită:
Să fie rasă sau cuțituită?
(Ori răzătoarea mare, cea de mere,
Ori la cuțit, „fidea", de-are plăcere)
Ajunsă deci șuvițe subțirele,
Lăsată-n apă rece, să se spele,
Cu zeamă de lămîie stoarsă tare
Ca să rămînă albă ca o floare.
Cinci-șase mere, sincer că se cere,
Vor da salatei gustul lor de miere,
Tăiate bine, după cum am spus,
Cînd am vorbit de țelină, mai sus.
O maioneză, toți știu cum se face:
Acrită cu lămîie cît ne place,
Punem muștar, piper, smîntînă bună
Și mestecăm cu telul cel de sîrmă.
O răsturnăm precum avem plăcere
Pe țelina cea rasă și pe mere.
Le mestecăm cu grijă-ncetișor
Le aranjăm cu grijă în castron.
Luăm vreo 4-5 mici mandarine,
Le pregătim cum știm noi că-i mai bine,
Din ele facem dalii, crizanteme
Și trandafiri frumoși, de avem vreme.
De la compot de casă, o cireașă,
Va completa narcisa cea frumoasă.
În loc de frunze, punem miez de nuci.
Și uiți de toate-atunci cînd le mănînci.

Salată de andive

Iată ce-aș dori să fac:
Maioneză, hrean, coniac
Bine-ntr-un castron frecate,
Aromate, piperate.
Pui andivele spălate
Și, ca meșter dichisit,
Le ciuntești cu un cuțit,
Nu prea scurte dar nici lungi,
Cît în gură să le-arunci.
Pătrunjel, mărar mărunt
Și salata s-a făcut.

Mărțișoare culinare

Pui o tavă oarecare
La căldură nu prea mare
Unt cît nuca iei pe loc
Și ungi tava peste tot.
Cu pesmet stropești de zor
Peste untul lipitor.
În alt vas, curat, dai tare
Telemea pe răzătoare.
Peste ea, așa e datul,
Spargi frumos ouă vreo patru,
Torni și un pahar de lapte
Și lași vasul la o parte.
Iei o sută de costiță
Tai șuviță cu șuviță,
O topești într-o chipcea
Și pui ceapă peste ea.
Cînd ceapa s-a rumenit
Pe jumate-ai isprăvit.
Și în tava pregătită,
Cu pesmet împodobită,
Pui încetișor brînzița,
Apoi ceapa și costița.
Mesteci totul binișor
Și dai tava la cuptor.

OPREA GEORGESCU

Pe răspunderea noastră, încercați-le!

DE PE TOATE MERIDIANELE

Undiță... electronizată

Computerizarea nu a ocolit nici pescuitul. Astfel, o firmă japoneză a realizat o bobină spinning dotată cu un microprocesor și cu un ecran cifrat. Aparatul va permite ca pescuitul să-și cîștige noi adepți, dar și un plus de precizie. Sporul de „reușită" este dat de faptul că tabloul indică adîncimea la care „mușcă" peștele, precum și greutatea sa, element important pentru alegerea celui mai potrivit mod de scoatere din apă a capturii.

Cînd a fost domesticit cîinele?

Potrivit ultimelor cercetări, printre primele animale domestice de om figurează cîinii și renii. Îmblînzirea acestor animale folositoare omului a avut loc cu circa 18000 de ani î.e.n.

Veneția Orientului

Cunoaștem o Veneție a Occidentului, adică Veneția propriu-zisă, o Veneție a Nordului, cum a fost denumit Leningradul, și, iată, o Veneție a Orientului — orașul Bangkok, capitala Thailandei. Într-adevăr, și solul acestui oraș suferă de cîtva timp un proces de scufundare lentă — cu circa 10 centimetri pe an. Dacă nu se vor lua măsuri corespunzătoare, orașul va coborî pînă la sfîrșitul secolului cu circa 2 metri.

IMAGINAȚI UN ROL PE CARE V-AR FACE PLĂCERE SĂ-L JUCAȚI

Toată lumea e o scenă și nimic mai apropiat de joc nu poate fi decît teatrul însuși care desfășoară, la lumina reflectoarelor, în așteptarea încordată a spectatorilor, o mulțime de convenții artistice în care, desigur, cea mai puternică este iluzia vieții, credința că măcar ceva din ceea ce actorii trăiesc acolo se va fi petrecut și cu noi, va fi pătruns cîndva și în biografiile noastre. Arta jocului, care se bizuie și pe arta scrisului, nu e însă suficientă pentru un actor, fiindcă el nu este doar imitatorul umil al rolului, nu e doar costumul în care se vîră sufletul personajului, ci este el însuși o ființă puternică, o ființă cu personalitate, mai ingenuă uneori chiar decît Alice, mai puternică chiar decît Hamlet, mai patetică decît Fedra ori mai răvășită chiar decît Oedip. El, actorul, pune prin urmare în aparițiile sale și o parte din existența sa, pe care noi, spectatorii, nici măcar n-o bănuim, trăgind asupra sa întreaga imagine, altfel convențională, a acelei ființe de hîrtie care este rolul scris. De bună seamă că vor fi existînd și roluri ascunse, nescrise niciodată, roluri simțite și abia conturate, pe care protagoniștii scenei le simt aproape, dar le opresc să iasă fățiș la rampă, împingîndu-le cu discreție în culise. Ancheta aceasta e o invitație, pentru actorii noștri, de a ridica fundalul și de a chema în fața spectatorilor personajele nevăzute din ungherele scenei.

IOANA CRĂCIUNESCU

Păi... mie, cel mai mult și mai mult mi-ar plăcea să joc o rusoaică... dar atît de bine să o joc încît chiar să fiu și să nu mai ies din pianina mecanică. Să stau acolo neclintită, călină roșie și rubliovoaica, să nu cred în lacrimi... solaris... ce mai... Dar vorba cîntecului „dacă nu e nu e, nu-i și nu e"... Eu ce să fiu și ce să îmi închipui?! Aș juca metrii de peliculă pe care îi pierdem făcînd filme proaste la o ruletă mizînd pe zero și sperînd că-i recîștig curați! Aș juca o excavatoristă pe un excavator (muncă aspră, trăsături aspre, viață aspră), ar face-o scenaristul să fie fruntașă și aș face-o eu să fie tristă, ar face-o el să se maturizeze prin muncă și aș face-o eu să se copilărească-n somn (dar pariez că la montare s-ar găsi cineva să-mi taie două fotograme din zîmbet)... Aș juca o tînără (că de-asta sînt actriță și îmi place să joc) cu băiatul pe care l-o fi iubit ea, hoinărind prin cartiere cu căsuțe joase, garduri acoperite de caprifoi, circiumi mici cu lăutari înceți, lume mai blîndă și îngăduitoare răsturnată de timp și de excavatoare. Mi-ar plăcea să o văd smulgînd hălci din pămîntul acela al tinereții ei trecute și altfel închipuite, cînd poate visa să devină actriță sau secretară de director sau măcar să facă prăjituri și fursecuri într-un laborator de cofetărie, să miroasă a vanilie și nucșoară, nu a moloz și motorină, să umble cu șorț alb și părul pe spate, nu cu salopetă și cască... Dar să-și muncească orele și peste ore alte ore, să fie toți mulțumiți de ea și ea de ea, de vulnerabilitatea ei învinsă, de feminitatea ei mascată... ce mai, o femeie tovarășă adevărată... Cam acestea ar fi datele întîmplătoare ale personajului închipuit pe care realitatea exactă îl refuză... aș juca un personaj refuzat de realitate și acceptat de imaginație! Să o luăm de la capăt?

MIRCEA DIACONU

Regula acestui joc ar fi următoarea: a-ți dori să joci un anume personaj se poate și se întîmplă; a-l juca nu se prea poate, deci nu se întîmplă. Așa că tot ce voi spune din acest moment nu va pu-

tea fi folosit împotriva mea.

Visez să joc pe scenă, pe ecran sau pe maidan un rol cum nu s-a mai jucat și probabil nici nu s-a scris, în care eroul apare brusc în viața unei fete blonde care culege flori. El este înalt, frumos și tînăr. Se întîmplă multe lucruri în jur, dar nu toate îi ating, căci ei se iubesc.

Apoi începe războiul, el este erou, cîștigă războiul și, cînd ajunge un bătrîn general, trece iarăși pe același cîmp unde ea încă îl mai așteaptă, culegînd aceleași flori. Ochii li se umezesc și-și aduc aminte de cît de frumos era el și cît de blondă era ea. Eu aș fi el. V-am amuzat?

•

Nu pot vorbi serios despre ceva care se întîmplă foarte rar sau deloc, adică să visezi și în mod stupid să și realizezi un personaj. De aceea am încercat să glumesc, dar fiind puțin cam trist nu mi-a ieșit prea bine.

CARMEN GALIN

Tu ești mică de tot, mi-a spus într-o zi o fetiță, și eu sînt mama ta, tu trebuie să fii mică, acesta-i jocul. Mi-am dat seama că trebuie să joc o fetiță mică, trebuie să pot juca asta așa cum, dacă fetița mi-ar fi cerut să fiu o floare, ar fi trebuit să joc o floare, o piatră, aceasta era convenția noastră, jocul — joaca, ea mergea mai departe decît o convenție normală de teatru, pentru a respecta convenția trebuia să pot juca orice, chiar și rolul cățelului meu Tase. Pornind de la aceste imperative ale jocului îmi doresc să am acces efectiv la trăirile acestea ciudate de floare, copac, piatră. Cum să spun, acest tip de trăire-proiecție în altceva, imposibil în realitatea imediată a actorului, poate să nuanțeze, să mărească, să extrapoleze posibilitățile noastre, vai, atît de limitate totuși în ordine umană.

Pentru un actor este necesară practicarea sistematică a imaginației, el trebuie să poată, în lumea senzațiilor pe care le va împrumuta mai tîrziu personajelor, trebuie să poată, zic, să trăiască și ca floarea din Micul Prinț, și ca sine însuși dacă n-ar fi actor, și ca Hamlet. În meseria noastră este necesară o zonă a sufletului în care să domnească ambiguitatea trăirii, ca un fel de aluat din care se vor modela rolurile concrete. În această zonă, în această sumă de trăiri în mai multe game, eu pot să-mi trăiesc Hamletul meu, pot să-mi doresc (și chiar să joc pentru mine) regele Lear, pot să-mi trăiesc **viața mea** cu mult mai bine decît o trăiesc în realitate. Să nu se creadă că mă dedublez, aceasta nu e o dedublare, e o asumare totală a meseriei de actor, o predispoziție permanentă pentru rol. De aici, din aceste trăiri imprecise, poate insesizabile cu ochiul rece, obiectiv, din zona imaginației, din tezaurul propriu de trăiri posibile se naște Marele Rol, se toarce, lin sau nu, firul vieții noastre. Rolul pe care mi-ar plăcea să-l joc se reflectă în fiecare din rolurile pe care le joc pentru că fiecare rol, în ponderea sa, în apartenența sa la zona sufletească de care vorbeam, se vrea Marele Rol. Îmi doresc, aș zice, rolul pe care probabil nu-l voi putea juca niciodată de tot.

HORAȚIU MĂLĂELE

De cîte ori sînt întrebat „ce ai vrea să joci?", îmi amintesc de întrebarea din copilărie „ce vrei să te faci?" Copiii răspund cîteva lucruri anume, de obicei stereotipe, dar nu pentru că numai acele meserii le sînt familiare sau îi impresionează, ci pentru că au în față o infinitate de roluri — Necunoscutul și vor tot, absolut tot ce le pot oferi viața, viitorul.

Îmi doresc să fiu mai bun și de multe ori, la necaz, aș vrea să renasc, să nu mai fiu eu acela pe care sînt supărat atunci. Sau, pur și simplu, obosesc. Mereu aceleași costume, aceleași suflete, aceleași grime, aceleași critici, aceleași stări.

Sau sînt în căutare de mine însumi, îmi e sete de o identitate nouă, vie, tulburătoare, chiar dacă întrupează un personaj negativ.

Dar să fie puternic, să fie adevărat, să-mi solicite truda, insomnia, luciditatea. Fiecare rol a fost o re-in-formare. O asemenea succesiune aduce cu sine bănuiala risipirii, a depersonalizării. Atunci desenez, un autoportret desigur, o caricatură, ca să nu fie un gest de narcisism sau de compătimire patetică. Și aștept să mă adune rolul următor din sublima risipire a unei ultime reprezentații. Să fiu mereu înfrînt, mereu învingător, să mă pierd mereu, să mă regăsesc neîncetat și dumneavoastră să aplaudați uitînd

o clipă de sine sau, dimpotrivă, orgolioși că v-ați regăsit din cauza mea.

Cred că e fascinant să poți fi **unul** și să poți fi **toți,** să fii mister ori limpede lumină, și bun, și rău, și iute, și încet, și mînios, și mlădios, și taciturn, și guraliv, sfios dar și năvalnic, și tontul liniștit și aprigul isteț răscolitor, și somnolentul și treazul tunător, și slugă la stăpîn și-ndrăgostit gonit, și-ndrăgit nerecunoscător în **Noaptea inocenților** să joci dar nici în **Dimineața pungașilor** să nu fii mai prejos, să fiu urît și deopotrivă iubit, să nu știu de-s aici sau tocmai colo, cu spatele sau cu fața, de-s lacrimă de plîns ori lacrimă de rîs, și toate cîte și mai cîte,
de la oameni adunate
și la oameni iarăși date,
același și altul mereu,
eu și personajul meu.

GEORGE MOTOI

Am jucat multe roluri importante din dramaturgia noastră de actualitate, cu care am obținut, de altfel, premii și succese reale de presă și public (**Pisica în noaptea Anului Nou** de Dumitru Radu Popescu, **A treia țeapă** de Marin Sorescu, **Nu sînt Turnul Eiffel** de Ecaterina Oproiu, chiar **Un fluture pe lampă** de Paul Everac etc.), însă nu pot să nu observ că, mai ales în ultimii ani, viața noastră cea de toate zilele a luat-o cu mult înaintea scrisului dramatic de la noi. Cortina de pe scenă a fost trasă uneori cu întîrziere față de spectacolul realității. Eu cred că actorul trebuie să se regăsească, prin urmare, în existența lui zilnică precum într-o oglindă,însă într-o oglindă întreagă, nu într-una sfărîmată. Mai cu seamă în istorie actorul trebuie să pătrundă cu speranță și iubire, căci galeria personajelor peste care s-a așezat patina anilor continuă să-și trimită ecoul în culisele teatrului. Sînt personaje pe umerii cărora istoria s-a sprijinit cu încredere, dar cărora teatrul nostru nu le-a luminat încă fața nici măcar cu somnolentul reflector. Însă rolurile insolite vin și din comedie și satiră, înfășurate în aburul șiret al umorului. Unde sînt urmașii lui Alecsandri, Caragiale, Kirițescu sau Tudor Mușatescu, Mazilu sau Baranga? Un rol nou trebuie să scoată la lumină întîmplări sufletești care continuă să stea ascunse în cotloanele vieții noastre. Iată, eu, de pildă, mi-aș dori să interpretez un personaj capabil să demonstreze, cu mijloacele teatrului, ceea ce este, în fapt, o **ficțiune,** o poveste **imaginată,** o poveste care **nu se identifică** propriu-zis cu realitatea, ci doar reflectează asupra unor realități evidente, de interes maxim și general, un personaj care să militeze pentru o privire scrutătoare și nițel mai relaxată, mai amuzată, asupra fenomenului teatral, o privire mai puțin rigidă, mai puțin prudentă, căci pînă la lașitate nu mai e decît un pas, o privire mai dezinvoltă care să ajute cu adevărat la modelarea conștiințelor. Mi-ar plăcea să joc un personaj închipuit care să atingă însă discret, cu călcîiele, pămîntul și care să lupte deschis și fără oprelişti împotriva rutinei, a încremenirii și formalismului jucăuș, ce parcă, adesea, dintr-o voluptate ideologică devoratoare, disprețuiește rigorile artistice, croind drum unor piese care imită, cu umilință, căile bătute ale realului. Mi-aș dori adică o piesă despre teatru, un fel de teatru în teatru prin care să vedem de unde venim, unde am ajuns și încotro vrem să mergem cu această artă a sufletului omenesc.

Sau mi-aș dori să joc un rol care să dea la iveală publicului nostru toată cenușa războaielor reci, așezată peste sufletul oamenilor. Sau rolul unui activist de partid implicat adînc în păienjenișul încîlcit al acestui război, care să facă din argumentele sale nu o cuvîntare amorțită, ci o pledoarie fierbinte, convingătoare. Mai simplu spus, mi-ar plăcea să joc roluri de introspecție adevărată, în care să se încrucișeze cele mai arzătoare probleme ale zilei, pentru că teatrul este o instituție prin ușile căreia realitatea trebuie să intre cu tot elanul, nu doar să se uite pe furiș.

MITICĂ POPESCU

Aș fi vrut să joc un personaj așa cum aș fi vrut să fiu eu. Să-mi joc adică propriile mele proiecții pe care le voi fi trăit de multe ori, care se vor fi revărsat în închipuirea mea adesea, dar care n-au reușit încă să pătrundă în scenă cu impetuozitatea celorlalte personaje cărora le-am dat viață.

Sau poate că imaginea acelei ființe himerice la care mă gîndesc s-a cuibărit totuși sub mantaua protagoniștilor mei fără ca eu să-i simt prezența, cu subtilitate, în liniște, cu dibăcie. Chiar mă întreb cît din ceea ce mi-au oferit rolurile propriu-zise am trăit eu pe scenă și cît din personajul pe care mi l-am imaginat fără să-l pot descrie prea bine a prins viață în tot ceea ce am jucat de-a lungul atîtor seri, în fața atîtor spectatori. Aș fi vrut să joc un personaj care să fi fost chiar eu, așa cum mi-ar fi plăcut mie să fiu.

SILVIU STĂNCULESCU

Un rol încă nescris, dar pe care l-am trăit și jucat de-atîtea ori în plimbările mele domoale e acela de paznic al lacului Herăstrău. Să păzesc, noaptea, apa liniștită a lacului și sălciile somnoroase și florile învelite în întuneric și aleile însingurate, trezite din picoteală de castanele care cad ca niște ghiulele de puf înseamnă să joc unul din cele mai frumoase roluri pe care mi le-aș fi putut imagina. Mai ales noaptea să interpretez acest rol, fără spectatori și fără rumoarea din jur, singur în spatele cortinei de aburi a lacului. Ziua ar fi mai greu, fără îndoială, căci aleile sînt invadate de oameni și paznicul ar trebui să fie cu ochii în patru, atent la ce fac alții, nu la ce simte el.

Mi-ar plăcea acest rol tot din iubire de oameni, pentru că și liniștea lor trebuie protejată, și gîndurile lor trebuie ocrotite, și pașii lor trebuie vegheați. Eu sufăr mult cînd, la ceas de zi sau de seară, întîlnesc lume puțină și am impresia că rolul meu, de paznic al viselor colorate, e atunci neîmplinit, și tot efortul meu de a strînge sub veghe umbra zilei, care e întunericul nopții, mi se pare prea mic față de efortul apei de a oglindi imensitatea cerului.

Pentru că azi e soare și e toamnă și e o zi frumoasă cum tot mai rare vor fi de-acum înainte, plăcerea de a juca acest rol îmi apare tot mai puternică și mai sinceră. Eu fiind un interpret fidel care nu-și abandonează rolul, aș intra în pielea paznicului chiar și iarna, cu tot crivățul de-afară și cu toată chiciura strînsă pe ramurile copacilor și cu tot gerul care răsfrînge scîrțîitul pașilor în liniștea înghețată a apei. Cele mai frumoase lucruri, vă rog să mă credeți, le-am făcut în parc și numai lipsa de timp sau unele porniri necontrolate m-au împiedicat să întregesc rolul pe această scenă insolită. Cu toate acestea, m-am străduit să nu lipsesc de la nici o reprezentație, pentru ca paznicul meu, rolul meu, să nu sufere și să nu rămînă din el doar costumul și masca, ci să fie mereu viu, bucuros că hoinărește prin acest parc precum un castelan al amurgului. E adevărat că parcul neavînd condică, personajul meu și-a permis să mai lipsească din cînd în cînd, fără însă ca tihna lui să fie tulburată în vreun fel de aceste absențe nemotivate.

Grupaj realizat de RADU G. ȚEPOSU ■
Fotografii de PAUL AGARICI ■

DE PE TOATE MERIDIANELE

Și poreclele sînt bune la ceva

Oficiul poștal din Insulele Bermude a întocmit o carte de telefon în care alături de numele de familie ale abonaților se indică și... poreclele. Aceasta mai ales în cazul abonaților care au aceiași nume, spre a putea fi mai lesne deosebiți. Astfel, la numele Smith, de pildă, se pot citi identificări ca Smith-Lunganul, Smith-Norocosul, Smith-Ghebosul, Smith-Timidul. Este clar, confuzie nu se mai poate face.

Cel mai vechi sat din lume

Acest sat a fost descoperit de un grup de arheologi americani, vest-germani și turci în provincia turcească Diyarbakir, după cercetări care au durat 21 de ani. Satul descoperit datează de acum 9000 de ani. Este pentru prima oară cînd se descoperă o așezare atît de veche, cu clădiri din piatră dovedind o viață comunitară elaborată. Locuitorii acestei străvechi așezări se ocupau cu agricultura și cu creșterea vitelor și știau să folosească bronzul, deși epoca bronzului a început „oficial" cu 2000 de ani mai tîrziu.

Ce arată un sondaj

Potrivit unui sondaj realizat asupra unui lot de 1 532 de persoane, 35 la sută dintre americani nu vizitează niciodată un muzeu, iar 34 la sută îl vizitează cel mult o dată pe an; 39 la sută nu merg niciodată la teatru, iar 25 la sută merg cel mult o dată pe an; la concerte: 27 la sută din americani nu merg deloc, iar 22 la sută merg cel mult o dată pe an.

Pentru prevenirea ploilor acide

În Canada au fost anunțate noi măsuri de combatere a ploilor acide, alocîndu-se fonduri speciale în acest scop. Canada susține că 90 la sută din ploile acide care cad pe teritoriul ei își au originea în Statele Unite și încearcă de mai mult timp să convingă guvernul american să fie de acord cu un program comun de combatere a poluării.

LA O SÎMBRĂ DE MAI...

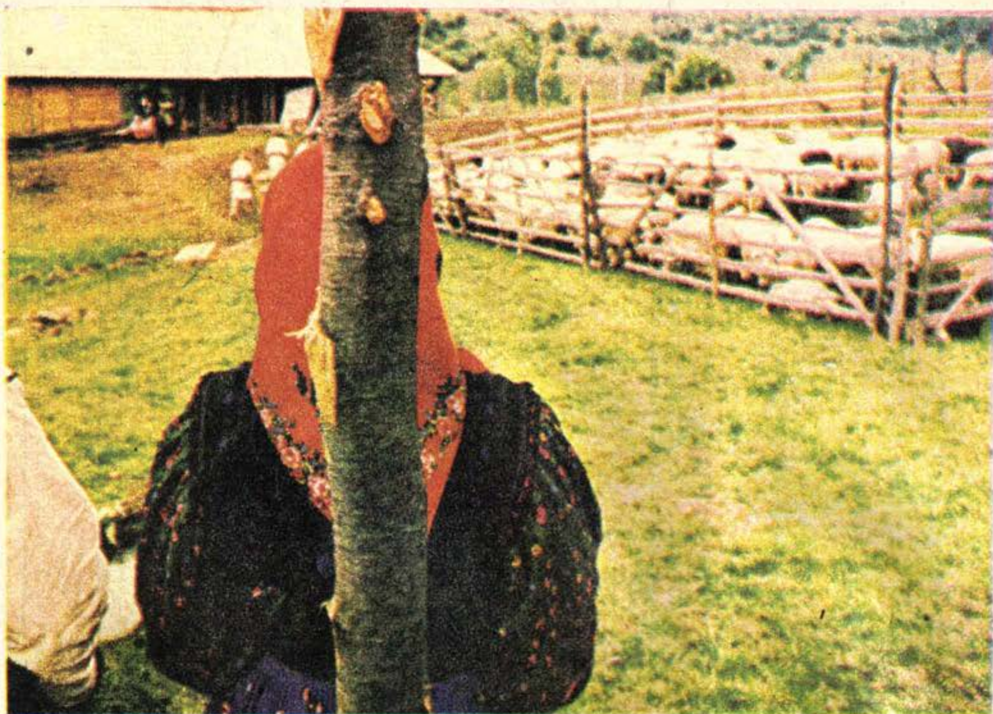
Rotunjimea pămîntului face ca drumul de la București la Negrești-Oaș să fie urcuș. Ajuns în țara Oașului, dai mai întîi binețe tuturor, ca și cum ai fi de foarte mult timp acasă. Mai apoi, într-o dimineață de odihnă începe Sîmbra oilor... Se face stînă pentru văratul oilor. Nimeni nu știe ce cuvînt este Sîmbra. La unison, lucrurile se rezolvă singure, de la sine, căci Sîmbră ar putea să însemne: să fim împreună, să măsurăm laptele oilor, să înscriem CÎT pe o bucată de lemn, răboj la purtător, și, mai apoi, să mîncăm și să bem, căci așa joacă omul mult mai bine. La Sîmbră este bine chiar să vii degeaba, să te saturi de chipul oamenilor, de vorba lor, rostită prescurtat și reținut, ca o ploaie de recoltă, de hainele și traistele lor, de tot ce este în jurul tău făcut să te primească musafir. Ai șansa să-ți dai seama că, de oriunde ai fi, te-ai născut, de fapt, aici, și că dacă nu tu, neapărat, atunci, cu siguranță, la temelia ființei tale, un moș sau un strămoș de-al tău a fost foarte mult născut pe aici. De aia te invită toți. Ești de-al lor de cînd lumea. Și e foarte greu să poți răspunde la toate invitațiile: „poftiți la masă, nici unul să nu se supere, nici cel de la mijloc, nici cel de la margine..."

Sîmbra poate fi tălmăcirea propriei tale existențe și laptele-sevă rezonanța gînguritului dintîi. Alături de oi, de pămînt, de iarbă. Dar o, i — oi nu este și asta o joacă a primului mers? Să stai privind, atît de mult încît să vezi în tine, pe unde atingi țărîna, pe unde atingi aerul. Ai timp destul la Sîmbră, ai timp de luna mai, cumpănă a anotimpurilor, o jumătate măr de primăvară, o jumătate măr de toamnă. Să stai pe pămînt și să-i mănînci roadele. Și, ca o adăugire și îndreptare a lucrurilor, puțin înaintea Sîmbrei este o „noapte de gunoi" cînd oile sînt aduse ca să îngrașe pămîntul, să-l răstoarne din încontrarea lui cu oamenii care-i cer să fie bun, să fie un an de pîine și mămăligă...

Tîrșolț, Cămîrzana, Certeze, Bîcșa, Bicsad sînt, în fuga prea multă a contemporanului, nume de așezări ale acestor oameni. Aspre ca și ei, ascuțite ca și cum ai asculta coasa trecînd prin iarbă. Sînt numele de stat al acestor oameni, de naștere și de murit, de muncă și petrecere, de aer și de umblet. De ce să fie lumea compusă numai din apă — aer — foc — pămînt? Nu-ncape și Statuia Omului, albă ca și laptele de oaie curgînd ca și olturi, argeșuri sau ca dîmbovițe, în jos, căci de la Negrești-Oaș la București, rotunjimea pămîntului face să fie vale? A oamenilor de bine, a oamenilor de sus ori de jos, a oamenilor „îmblăniți" de oaie... La Sîmbrele din fundul timpului nostru de pămînteni.

În straiele lor, în atîția ani, au învățat să fie. Și-au pus albul la temelie și respect; este semnul bătrîneții. Oameni albiți de alb, alb ca oile, alb ca brînza, căci și ea este bătrînețea laptelui, a laptelui măsurat de ei pînă la cea mai mică existență a lui, picurul. Un picur înseamnă ceva mic; mai mic nu se poate căci picătura, la Sîmbră, este ceva indivizibil, este un cuvînt pe care, dacă-l rostești de mai multe ori, ajungi să te saturi, să saturi o țară întreagă. Și să cînți; să „țipurești" din tot ce-i al tău, ca strigătul de nou născut, ca să te audă munții, să te audă oamenii din alte locuri și să te știe că ești fericit...

PAUL AGARICI

LA O SÎMBRĂ DE MAI...

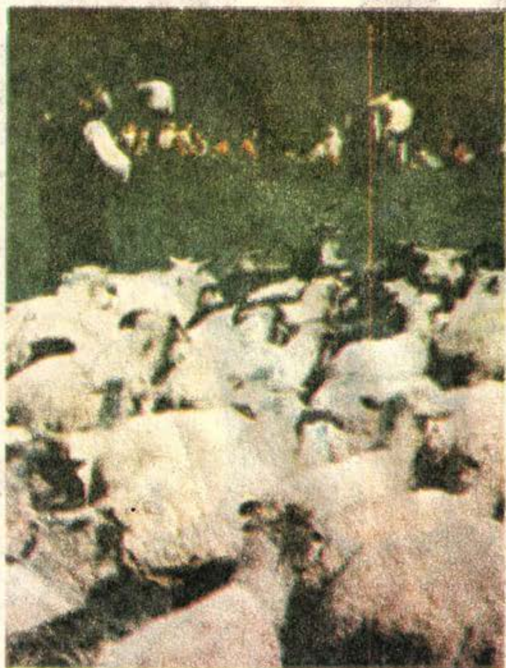

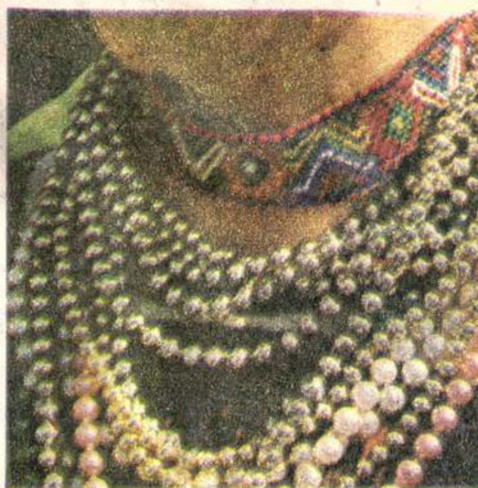

LA O SÎMBRĂ DE MAI...

De la o enigmă la alta

Divertisment

de Mihai ANCA
desen S. NOVAC

GRATIOASA... RUMEGATOARE
(REBO ELIPTIC ANAGRAMAT: 4,(5)=8)

CONCERT SOLITAR... SI CINE-L SUSTINE?
(SCART ANAGRAMAT: XXXXXNXX)

MOTOR CU ROTOR
(METAGRAMA ANAGRAMATA: XXFXXXX-XXRXXXX)

POVESTEA VORBEI...
(SINOVERB ELIPTIC ANAGRAMAT: (5), 5=9)

OBIECȚIUNE CRITICA
(REBO ELIPTIC ANAGRAMAT: 7,(4)=10)

CALCUL... PE ROȚI
(REBO ELIPTIC ANAGRAMAT: (6), 6=11)

DE NECREZUT
(REBO ELIPTIC ANAGRAMAT: 5,(5)=9)

LA CIRC
(MONOVERB EPENTETIC: XXOOOOOXX)

LA O SUTĂ DE ANI
(ANAGRAMA: 7 LITERE)

LOCUITORI
(SCART ANAGRAMAT: XXNXXXXX)

CU BARBA!
(SCART ANAGRAMAT: XXXXXNXXX)

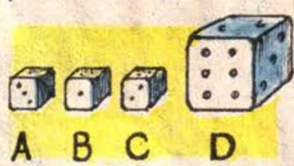
SPATIU GEOGRAFIC
(SCART ANAGRAMAT: XXXXXNX)

STIINTĂ
(SINOVERB CU INCASTRU ANAGRAMAT: XXXXXXIX)

ZĂPADĂ

NU! RAZBOIULUI
(MONOVERB: 4-9)

LUPTĂ PENTRU PACE
(REBO ANAGRAMAT: 4+3+4=11)

LUMEA ROMÂNEASCĂ LA 1900

Imagine de la primul 1 Mai sărbătorit în România.

ZIARISTICA

CHESTIUNEA FONDURILOR

Edouard-René de Laboulay, publicistul francez care credea în marea putere a presei, scria .în 1883: „Spuneţi-mi cîte ziare apar într-o ţară şi vă voi spune gradul de civilizaţie la care a ajuns." Desigur, o exagerare a unui element cantitativ într-o epocă pozitivistă. Contau mai mult valoarea ziarului şi tirajul lor. Dar nu-i mai puţin adevărat că numărul avea însemnătatea sa. Crea ziarişti, forma condeie şi, pînă la urmă, dădea şi valori. În România de atunci presa se număra între factorii cei mai sesizanţi ai epocii înnoitoare pe care românii o trăiau după unirea de la 1859. Se crease repede o şcoală de ziarişti, reporteri, administratori ş.a. foarte pricepuţi, unii adevărate talente. Pe urmele lui C.A. Rosetti, M. Eminescu făcuse foarte mult pentru a impune în ţară, încă la sfîrşitul veacului al XIX-lea, o ziaristică ardentă, oricînd în stare să susţină o idee de larg interes, să îmbrăţişeze o iniţiativă generoasă, să sprijine efortul cultural, să fie totdeauna capabilă de replică. Sînt scriitori, cum ar fi Vlahuţă, de pildă, care erau mai cunoscuţi atunci din articolele lor de presă decît din poezie (Eminescu însuşi trăise aceeaşi stare). Mai mult, dacă poezia unor autori şi-a diminuat valoarea o dată cu trecerea timpului, ziaristica lor impresionează şi astăzi prin forţă, spontaneitate şi asociaţii de idei.

În 1908, apăreau în România 588 de publicaţii, ziare şi reviste. Lor li se adăugau alte 69 publicaţii ale românilor din afara graniţelor Regatului. Erau scrise în limba română, dar şi în limba franceză (4), în germană (3), în ebraică (1), în greceşte (1), în ungureşte (2). Cele mai numeroase erau cele social-politice (219). Urmau cele economice (91), enciclopedice (37), medicale (36), umoristice (20), sportive (15), militare (11), pedagogice (10) ş.a. Capitala deţinea întîietatea numărului. Aici apăreau nu mai puţin de 250 de publicaţii, din care 17 cotidiane. Urmau Iaşii (31), Craiova (30), Galaţi (30) ş.a. Revistele economice apăreau mai toate în două şi trei limbi. Tirajul, cu excepţia „Universului" şi „Adevărului", cele mai răspîn-

dite, era restrîns. Multe publicaţii erau efemere, mai cu seamă cele social-politice. Partidele politice guvernante creau mai în fiecare centru două-trei ziare pentru apărarea intereselor lor. De obicei, erau ocazionale. Chestiunea fondurilor rămînea foarte importantă. Ziarele nu puteau depăşi preţul de 5 bani (atît costau toate ziarele principale), căci, din start, n-aveau vînzare. Sistemul de abonamente funcţiona cu dificultate. Oameni puşi de administraţiile publicaţiilor, un fel de comis voiajori ai presei, lăsau sau trimiteau ziarele la adrese anume alese sau la întîmplare. Reluau itinerarul la apariţia următoare. Dar prea puţini din cei care primeau „foaia" trimiteau şi banii la redacţie. „Primim, citim şi nu plătim!", exclama revoltat, mai tîrziu, Gh. Cotescu, directorul „Gazetei Tribunalului" în deceniul patru. Şi după numeroase înştiinţări publice cu numele acelora care n-o făcuseră. Şi nu lipseau nume simandicoase. Şi nu era singurul care recursese la acest procedeu. În anii '80 ai veacului trecut Al. Macedonski avea mari greutăţi financiare cu „Literatorul". Recurge la contribuţii benevole. Nu-i uită însă pe cei care nu voiseră să plătească abonamentul. Îi citează deopotrivă cu cei care refuzau să încurajeze revista. „Iată acum şi persoanele din aristocraţie care au refuzat să se aboneze la «Literatorul» sub cuvînt că citesc ziare străine şi că nu se ocupă cu literatura românească: Prinţul Bibescu, Lascăr Catargiu, Profesor Danielopol, Mihail Balş, Gr. Vulturescu, Dr. Brîndză, Menelos Ghermani, colonel Lahovari". Urmau îndată alţii, care, „străini de literatura românească sînt şi contra prosperării ei". Între ei, Pană Buescu, Eugen Stătescu, An. Stolojan, Al. Giani, M. Ferechide, C. Robescu ş.a. Într-unul din numerele revistei, Macedonski îi încadrează pe toţi în chenar negru „ca pentru veşnică pomenire". Şi scrie: „Trebuie, odată pentru totdeauna, să afle ţara întreagă că tocmai oamenii bogaţi refuză de a citi aceea ce se scrie în literatura noastră. Nu vroim să facem abonaţi cu sila şi dovadă că nu ţinem la banii celor ce ne-au refuzat revista este că le oferim de cap cîte 20 lei noi pe care-i ţinem oricînd la dispoziţia d-lor — însă nu este mai puţin adevărat că este o ruşine pentru România ca o revistă literară ca a noastră... să nu aibă între cinci milioane de români, decît 1200 de cititori! Repetăm ce-am spus totdeauna: a nu voi literatură română e a nu vroi ţara română. Mulţi ne-au criticat pentru măsura ce am luat (publicarea listelor cu cei care nu s-au abonat—n.n)". Dar „din ele se va vedea în ce stare se afla societatea noastră morală în anul 1882: se va vedea cum oameni care au 10 000 pînă la 20 000 galbeni venit, refuză de a plăti 20 lei pe an pentru a se abona la unica revistă ce apărea în Capitală în acel timp — se va vedea în acelaşi timp că oamenii care au sprijinit-o au fost cei săraci. Prinţii Ghica, Bibescu şi alţii,

Carol Szathmari, celebrul artist fotograf de la sfîrşitul veacului trecut.

părinţii voştri au fost prinţi români, dar d-voastră v-aţi înstrăinat de ţară. Înstrăinaţi să rămîneţi!"

Nu-i însă mai puţin adevărat că abonarea cu anasîna nu putea constitui o soluţie viabilă. Gustul şi obiceiul cititului se cultivă pe alte căi, nu pe cea a publicării listelor de neabonaţi şi a chenarelor negre. În ceea ce priveşte oferta de a da celor care nu s-au abonat cîte 20 de lei, este clar că Macedonski blufa. În realitate, directorul „Literatorului" avea mare nevoie de bani, iar dacă cei pe care i-a apostrofat s-ar fi prezentat să ridice banii oferiţi, Macedonski n-ar fi avut de unde să li-i dea.

Lipsa de solicitudine a cititorilor bogaţi era desigur o cauză importantă a efemerităţii multor publicaţii. O cauză mai era şi încă defectuoasa organizare a serviciului de abonare. Radu D. Rosetti îşi amintea dintr-o perioadă mai tîrzie, din anii interbelici, cînd şi presa era mai bogată. Procedeul curent de abonare era cartea de telefon. „Se ia alfabetul la rînd, şi te pomeneşti, avocat fiind, cu... *Curierul Morilor;* negustor, cu... *Gazeta romilor;* medic, cu... *Foaia Notarilor*, şi aşa mai departe. Propaganda de dreapta, de stînga, de mijloc etc... îţi umple cutia de scrisori zilnic şi ele continuă să sosească prăpăd, chiar dacă le restitui cu — « Nu, mersi, n-am timp» sau «Nu mă interesează». E drept că unele au grijă să fie expediate după categoria profesioniştilor, dar şi ele sînt azi atît de numeroase, încît îi este cu neputinţă unui specialist să se aboneze la toate". De pe poziţia cititorului asaltat, Radu D. Rosetti avea dreptate.

CUM SE FĂCEA O GAZETĂ

Pe lîngă bani, trebuia inițiere în meserie. Fără practică îndelungată, mai cu seamă din partea directorului, se pierdeau la sigur mulți bani, iar fără aceștia din urmă, firește, nu se mai punea problema. Dacă în Anglia, de pildă, la *Daily Chronicle* sau *Daily News* sau la altul, proprietarii numeau ei directorii, la noi, cu excepția organelor partidelor politice, directorii erau și proprietarii ziarelor pe care le conduceau. Directorul putea să nu scrie un rînd, dar el era sufletul gazetei. De cele mai multe ori venea primul la redacție, deschidea corespondența, o clasa și dădea secretarului de redacție tot ce privea redacția și administratorului ceea ce privea administrația. Directorul foileta celelalte ziare, constata lipsurile din gazeta lui, împărțea critici și laude (acestea din urmă totdeauna mai puține). Dacă scotea un ziar politic, tot el era acela care primea vizite, uneori numeroase, care indica redactorului principal ce trebuia să facă într-o chestiune sau alta sau dădea instrucțiuni administratorului. Acestea toate, pe lîngă hotărîrile ce trebuia să le ia cu privire la publicarea unui articol sau altul aduse de secretarul de redacție. Un rol însemnat îl avea primul redactor (i se mai zicea uneori și redactor șef). El răspundea de partea politică a ziarului. Acestuia nu-i ajungea să fie inteligent, ci la curent cu tot ce se petrecea în culisele politice. Cancanurile politice erau, de regulă, foarte încurcate. („Din cauza marelui număr de nepregătiți, cari în lipsă de altceva mai bun, fac politică", cum se exprima „Anuarul general al presei române"). Un prim redactor trebuia să fie gata la riposte, dar fără să compromită cauza pe care o apăra. Redactorii (termenul era vag, aproape toți colaboratorii unui ziar se puteau numi astfel) comentau diversele întîmplări sau traduceau articole din presa străină. Aceasta cînd se întîmpla „cîte-o chestie" și telegramele nu ajungeau pentru a satisface curiozitatea publicului. Nu era redactor să nu știe sau să nu se descurce în două-trei limbi. Așa că din lectura unor ziare ca „Petit Parisien", „Le Journal", „Le Matin", „Die Zeit", „Neue Freie Presse", „Berliner Tageblatt", „Daily News" redactorul scria un articol de cîteva coloane cu multiplicarea știrilor și supozițiilor. La începutul veacului, la mai toate ziarele începuseră să se înmulțească reporterii. De fapt, jumătate din personal ei îl formau. Și ei erau tot mai căutați. Unii își petreceau ziua pe la diferite ministere în căutare de informații, informații date de obicei de șefii de servicii sau de birouri, uneori de secretarul general, dar reporterul trebuia să știe să le obțină. Începuse chiar să se organizeze un sistem practic de cartelare. Un reporter mergea la unul sau două ministere, lua informații, se întîlnea cu alții, puneau toți informațiile alături și cu ajutorul unei mici piese făceau copii și fiecare pleca la ziar cu știrile sale și ale celorlalți. Modelul era luat de la confrații din Paris.

Alți reporteri erau cei judiciari, în general mai puțini. Genul era mai dificil, cerea multe cunoștințe și mult fler pentru a alege din numeroasele procese de la Palatul de justiție

ANECDOTE DIN TOATĂ LUMEA

● Un medic îi cere infirmierului să-i facă externarea unui bolnav.

— Bine, bine, se miră acesta, dar abia ieri susținea că e Napoleon.

— Nici o problemă, precizează doctorul, astăzi mi-a prezentat scrisoarea de abdicare la tron.

● Un bețiv bate la toate ușile și deranjează o stradă întreagă. Un polițist îl vede și-l ia cu binișorul: Omule, de ce nu te duci acasă?

— Acasă vreau să ajung, spune bețivul, dar aștept să mi se trîntească o glastră în cap, ca să știu unde locuiesc.

● Pacientul către doctor:

— Spune-mi, doctore, dacă într-adevăr m-am făcut bine, pot să mănînc tot ce-mi face rău?

● Soțul îi comunică soției sale că a cumpărat două bilete la teatru.

— Atunci, zise soția, mă duc să mă îmbrac.

— Desigur, spune soțul, spectacolul are loc mîine seară.

● Un copil scrie într-o compunere: „Cînd ne primim părinții la naștere, ei sînt de acum atît de mari încît nu le mai putem schimba obiceiurile rele".

● — Cum, iar bei? Dar doctorul ți-a interzis alaltăieri să bei.

— Da, însă doctorul a murit ieri.

● — Vă duceți la Rio de Janeiro? N-ați auzit că acolo sînt 40 de grade la umbră?

— Da, dar nu mă obligă nimeni să stau la umbră.

● Doi bețivi merg pe calea ferată.

— N-am văzut în viața mea atîtea trepte, zice unul.

— Ce mă îngrijorează, răspunde celălalt, e că balustrada e atît de joasă.

● — I-ați pus termometrul soțului dumneavoastră? o întreabă doctorul pe soția unui pacient.

— Degeaba, domnule doctor, îl ține sub braț de trei zile, dar tot tușește.

● — Aveți poftă de mîncare? Dormiți bine?

— Mănînc ca un lup și dorm ca un urs.

— De ce nu încercați la un veterinar?

Culese și prelucrate de
DOINA LINCU ■

Piața Teatrului Național din București în 1896...

...și fosta piață a Teatrului Național, astăzi.

pe cele mai importante. Erau, apoi, reporterii de fapte diverse, „les faits divers", cum le ziceau francezii, care totdeauna la 10,30 — 11 ore dimineața, se aflau la poliția Capitalei, cercetînd faptele petrecute pînă la acea oră în oraş sau făcînd, pe socoteala lor, anchete într-un caz sau altul, poliția fiind, în general, curtenitoare cu reprezentanții presei. Alții erau în serviciul de noapte așteptînd „ora crimelor". Ziarele mai importante aveau trimiși speciali în provincie atunci cînd se întîmpla ceva care să merite osteneala și cheltuiala unei anchete la fața locului. Ei trimiteau în urmă note telegrafice și scrisori amă-

nunțite. Pentru alte întîmplări, să le zicem obișnuite, fiecare ziar avea corespondenți plătiți, oameni de meserie, care lucrau pe lîngă alții, nenumărați, ce trimiteau dări de seamă ziarelor din Capitală cu diverse prilejuri. Orice publicație avea de obicei colaboratori gratuiți. Dacă era ziar politic, numărul acestora era, desigur, mai mare din dorința de a combate adversarii. Existau și colaboratori ocazionali care duceau redacțiilor relatări despre întîmplări din diverse locuri și pentru care chiar primeau o mică răsplată. Englezii, în acea epocă, le spuneau acestora *liners*, adică colaboratori plătiți cu linia, cu rîndul, care nu aparțineau nici unui ziar dar care cîștigau, dînd informații mai multor ziare odată. Fără să fie același lucru, colaboratorii întîmplători ai ziarelor românești puteau fi încadrați în aceeași familie.

*

Cel care strîngea toate materialele era secretarul de redacție. Erau ziare care apăreau într-o singură ediție, altele în mai multe; la toate secretarul de redacție era acela care dădea forma gazetărească a articolelor (atunci cînd acestea n-o aveau, firește), compara ziarul lui cu altele, stabilea paginația. De regulă, la ora 12 ediția era gata. Uneori, cînd apărea un fapt nou, demn de reținut, secretarul „lăsa afară" alte materiale pentru a face loc celui nou. La ora 14, ediția se punea în circulație iar secretarul de redacție începea să se îngrijească de apariția numărului de a doua zi. Și totul era luat de la capăt...

Iată, de pildă, „Universul", ziarul cel mai popular, avea tirajul de 80 000 exemplare. Adică cel mai mare. Nu era un ziar politic, ci de informații. De obicei, cuprindea un articol de fond, un articol despre o chestiune externă trimisă de un corespondent particular de la Petersburg, Viena, Berlin sau Paris, o cronică feminină, un articol „Din Transilvania", o traducere dintr-un ziar străin, o corespondență judiciară, un fragment dintr-un roman „de mare senzație", de obicei străin, cîteva desene. Așa arăta numai prima pagină. În a doua — fel de fel de anunțuri, știri din țară și din străinătate, informații. La fel și în a treia, unde mai erau și telegrame particulare ale ziarului, *Ultima oră*, *Ecouri*. A patra pagină cuprindea reclame. De ele se ocupa administratorul ziarului; erau bine plătite și asigura publicației un venit constant. „Universul" nu practica deloc moda articolelor lungi. Nici „Adevărul" sau „Dimineața" sau altele n-o practicau. „Astăzi cînd o gazetă, la noi chiar, este citită de cel puțin o sută de mii de inși, dacă nu de mai mulți, cînd în străinătate edițiile ziarelor mari se urcă zilnic la milioane de exemplare, cînd presa s-a ieftinit și cade în mîna tuturora, scria C. Mille, fatalmente și ea a trebuit să evolueze și să devie un fel de enciclopedie zilnică, un fel de cinematograf, în care publicul pentru cinci bani să găsească totul, dar absolut totul ce-l interesează". Mille avea dreptate. Ziaristica evolua spre presa de informații. Dar informația nu putea fi totul. Trebuia o linie de conduită, o bază de principii. Adică ziarul „să vrea ceva", să nu fie „un fel de afiș, fără de individualitate, care nu are asupra publicului absolut nici o înrîurire, oricît ar fi citit". Și nu numai ziarului îi trebuia o personalitate, ci și ziaristului. „Dacă te faci ziarist, scria C. Bacalbașa, unul din marii gazetari ai vremii, să rămîi legat de o idee, căci ziaristul care face ziarism fără o credință este ca femeia care se apropie de bărbat fără să iubească". Și tot el sfătuia: „Luînd pildă de la cei dinaintea noastră să rămînem statornici în nobila profesiune ce ne-am ales. Dar să o iubim, nu atît pentru pîinea pe care am putea-o găsi în altă parte, și mai mare și mai albă, dar mai ales să o iubim fiindcă — chiar atunci cînd ne lasă fără pîine — ne lasă în suflet un ideal".

Luni, 13 martie 1906. Societatea de binefacere „Obolul", una din cele 200 cîte erau atunci în București, condusă de soția liderului liberal M. Pherekyde, organizează la Teatrul Național o reprezentație cu cîteva piese franțuzești, în limba franceză. De ce piese franțuzești, e puțin important, dar de ce în limba franceză și încă tocmai la Teatrul Național, adică pe prima scenă a țării? „Pătura cultă și avută a societății noastre, declara Emil Costinescu, tocmai aceia care ar avea și timpul și mijloacele de a cultiva mai bine limba românească și de a-i da toată strălucirea de care este primitoare, cultivă din contră o limbă străină care oricît ne-ar fi

Portret de bucureșteancă.

de simpatică şi oricît am admira-o nu trebuie să ne facă să părăsim şi să dispreţuim limba noastră naţională". Într-adevăr, aristocraţia românească vorbea cu mare dezinvoltură şi oriunde limba franceză şi foarte puţin şi foarte prost limba română. Doamnele din societatea „Obolul" voiau să facă un gest filantropic pentru sărăcimea Bucureştiului. Şi cum ştiau că „lumea bună" se ducea mai degrabă la o piesă franţuzească zisă în limba lui Voltaire erau şi ele la modă. Numai că... cu o zi mai înainte, la 12 martie, N. Iorga publica în: „Epoca": „O rugăminte". „Nu vom cere mulţimii, fie şi mulţimii studenţilor, să se amestece. Dar rugăm — prin mine, unul dintre cei mulţi, roagă trecutul şi viitorul unui neam, care nu e doar menit unei umilinţi şi unei batjocuri pentru toate veacurile —, rugăm pe oricine simte că are o ţară, pe oricine aude glasul poruncitor al sîngelui său, pe oricine se poate gîndi la moşii, la strămoşii săi, trăiţi cinstit, în ţara românească, cu grai românesc, cu suflet românesc, rugăm pe oricine nu vrea să-şi arunce copiii în vălmăşagul neamurilor, fără să ştie în ce limbă îi vor pomeni aceia care vor veni după dînşii, îi rugăm, cu o căldură ce nu se poate coborî în cuvinte, *să nu vie la Teatrul Naţional* în seara de 13 martie şi în seara de 15 martie 1906. Au luat bilete; au făcut o faptă bună pentru săraci. *Să nu vie* la reprezentaţie, căci ar face o faptă rea faţă de sufletul chinuit al acestui popor". Al. Vlahuţă se întreba: „este vreun român, printre cei ce în adevăr simt şi gîndesc româneşte care să nu iscălească aceste înălţătoare cuvinte?" Preşedintele Ligii Culturale, Petre Grădişteanu, cere public să se ţină două conferinţe, la 13 şi 15 martie (zilele programate de Teatrul Naţional pentru reprezentaţia franţuzească), asupra „Primejdiei naţionale ce rezultă din înstrăinarea claselor diriginte" şi cheamă la ele pe toţi acei care urmau a se duce la teatru. După aceea revine, aflînd că între cele 4 piese ce urmau a se juca era şi una românească.

Orele 18, în aceeaşi zi de 13 martie 1906. În sala Eintracht din str. Sf. Ionică, N. Iorga ţine o conferinţă. Mesajul ei: solidaritatea naţională nu poate exista dacă nu există unitate de limbă. În lipsa unităţii politice, cea mai trainică legătură între românii din Regat şi cei din afara lui este limba română. Dispreţul pe care îl arăta acesteia aristocraţia este cu desăvîrşire condamnabil şi trebuie să înceteze. Sala Eintracht era plină de lume. Majoritatea o formau studenţii, cărora profesorul Iorga le mai vorbise în acelaşi sens la cursurile sale. Chiar la 12 martie el le spunea: „Domnilor, temeiul vieţii oricărui popor este *limba lui*. Temeiul acesta al vieţii oricărui popor care se numeşte *limba* a fost înţeles şi recunoscut în toate timpurile. Nu există o singură operă în viaţa omenirii în care poporul să nu se fi adunat în jurul cultului pentru limba lui cea adevărată". Pentru Iorga limba era „forma cea mai înaltă, cea mai deplină în care se putea exprima sufletul unui popor". Tînărul istoric, în mijlocul evocării trecutului, trăia prezentul cu efuziune şi angajare. Cuvîntarea sa e acoperită de aplauze frenetice. Apare Al. Marghiloman, liderul junimist, şi îi cere lui N. Iorga, în numele doamnelor de la societatea „Obolul" să roage studenţii să se împrăştie şi să nu tulbure reprezentaţia anunţată. Aduce în schimb promisiunea lor că de acum înainte nu se vor mai prezenta piese în limbi străine pe scena Naţionalului. N. Iorga i-a răspuns că ar fi bine să se renunţe chiar din acel moment şi reprezentaţia din acea seară să nu mai aibă loc.

Orele 19. De la conferinţa lui N. Iorga, studenţii, în număr de peste 1500, au pornit pe str. Sf. Ionică şi Calea Victoriei spre Teatrul Naţional. Cîntau cu toţii „Deşteaptă-te române!" Aici au continuat a cînta şi a protesta contra franţuzomaniei. Cîţiva studenţi pătrund în antreu. Îi întîmpină directorul Al. Davila, care nu se sfieşte să folosească bastonul împotriva studentului N. Săvescu, care-l insultă. Sosesc jandarmii şi sergenţii de stradă şi începe o adevărată

Pe străzile Bucureştiului pe la 1900...

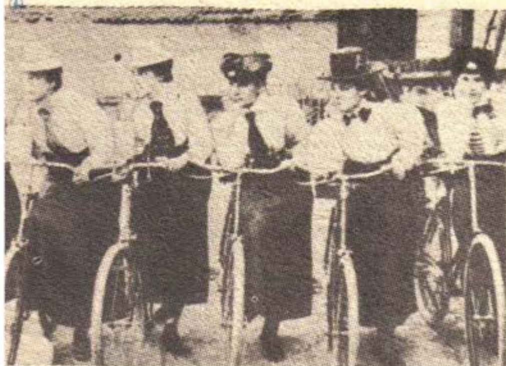
...şi în 1986.

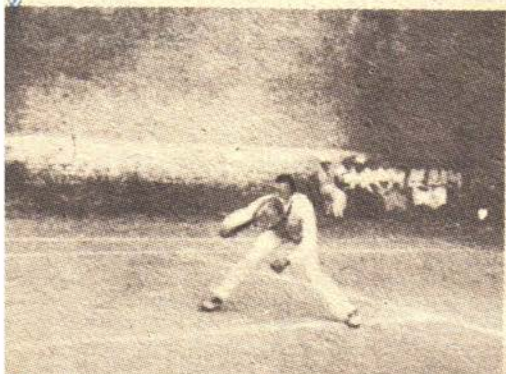

Demonstrație de 1 Mai în București, la începutul secolului.

încăierare. Studenți și trecători de o parte, jandarmii, sergenții și gardiștii, de cealaltă. Cei dintîi folosesc pietrele trotuarului, ceilalți patul puștilor și tesacele (baionetele). Strigăte, fluierături și trîmbițe militare răsunau în toată piața. Ceea ce la început părea un fel de joc devine o veritabilă bătaie. Între timp vin jandarmi călări pe str. Cîmpineanu, șarjînd cu săbiile. Mare învălmășeală peste tot. Publicul dă năvală în berăria „Cooperativa", la „Gambrinus", la hotel „Continental", prin toate casele din apropiere. Jandarmii și sergenții îi urmăresc pe oameni peste tot, lovind în dreapta și stînga, dar și primind lovituri. Manifestanți sau străini de manifestație, prinși în învălmășeală, se apără cu scaune, pahare, talere, farfurii. În Piața Teatrului oamenii se apără cu pietre și bucăți de cărămidă punîndu-i pe fugă pe jandarmii călări și rănind pe locotenentul Ioan Moescu. Geamurile de la Hotel „Continental", de la băcănia Subănescu, frizeria Nigh-Life, berăriile „Cooperativa" sau cea din str. Nouă sînt sparte. Pe str. Regală, lîngă hotelul „Union", manifestanții au oprit patru vagoane de tramvai, le-au scos de pe șine și două le-au așezat în strada Regală, de-a curmezișul, unul pe str. Academiei spre biserica Enei, altul pe aceeași stradă spre Ministerul de Interne. Erau cele dintîi baricade din București. În spatele lor s-au înarmat cu grămezi de bolovani pe care îi adunau cu droagele de gunoi, auxiliarii, băieții de la prăvălii și de la tipografii. Vorbitori înflăcărați, suiți pe tramvaie, îndemnau tinerii fîlfîind steaguri tricolore. Grămezi de pietre cădeau peste trăsurile și cupeurile celor care veneau la teatru. Strigăte de „Jos ciocoii! Jos înstrăinații!" se auzeau pretutindeni. În ajutorul forțelor de ordine sosesc două companii din batalionul 6 de vînători, un batalion din regimentul 2 roșiori, un batalion din regimentul 6 Mihai Viteazul. Teatrul Național a fost complet înconjurat. Ofițerii n-aveau însă instrucțiuni precise și și-au lăsat oamenii expuși loviturilor mulțimii fără a le ordona să se retragă sau să înainteze. De aici numărul mare de răniți din rîndurile forței publice. Holul Teatrului Național e transformat în infirmerie improvizată unde sînt aduși jandarmii, sergenții și vînătorii răniți. Victimele din rîndurile mulțimii, numeroase și ele, erau îngrijite în farmacii, case particulare sau la spitalul Colțea. Din toate părțile se auzeau zvonuri că un student sau altul ar fi murit. Ca de obicei, de cîte ori erau mișcări de stradă în București, se anunțau și cîțiva morți. Dar tot ca de obicei, pînă la urmă, nu era nici unul. Prefectul poliției Capitalei, Moruzzi, anunță că reprezentația de la Teatrul Național nu se mai ține (lucru de la sine înțeles) și cere manifestanților să se retragă. Studenții nu cred și cinci dintre ei sînt lăsați să pătrundă în teatru și să se convingă. La orele 11, studenții anunță că nu se vor retrage pînă ce nu se va da voie tuturor manifestanților să treacă prin fața teatrului cîntînd „Deșteaptă-te române!" Prefectul Moruzzi admite și un cortegiu impunător trece cîntînd printre rîndurile de soldați, îndreptîndu-se prin str. Regală și a Academiei la statuia lui Mihai Viteazul. De aici manifestanții se duc la localul prefecturii poliției Capitalei unde protestează vehement contra brutalităților și arestărilor. După 11 jumătate, trupele se retrag. Treptat se retrage și mulțimea. Multe, foarte multe geamuri sparte, pietre și bucăți de bastoane rupte, trăsuri și automobile stricate, vagoane

Clubul biciclistelor, la 1900.

Un meci de tenis la 1900.

de tramvai deteriorate, mai multe berării şi magazine devastate ş.a. „mai amintesu groaznicele turburări întîmplate, turburări aşa cum niciodată încă n-a văzut Capitala noastră", cum scria „Universul". După lista oficială erau 26 de răniţi din rîndurile manifestanţilor (16 studenţi) şi 111 poliţişti, sergenţi şi soldaţi (adevărata cifră de o parte şi de cealaltă a rămas necunoscută); 33 de manifestanţi sînt arestaţi (între ei 12 studenţi). Şi astfel s-a sfîrşit acest episod din istoria Teatrului Naţional, „astfel s-a sfîrşit în libera Românie o tristă luptă pentru libertatea limbii poporului" — scria M. Sadoveanu în „Epoca" (an XII, nr. 74 din 18 martie 1906).

A doua zi, 14 martie, frămîntarea studenţilor continuă. La 10 jumătate dimineaţa circa 300 de studenţi se întîlnesc la statuia lui Mihai Viteazul. Vorbitorii veştejesc fapta săvîrşită de poliţie, cu concursul trupelor de jandarmi infanterie şi cavalerie. În urma unui tricolor îndoliat manifestează în faţa Teatrului Naţional în strigăte de „Jos asasinii studenţilor!", „Jos franţuzomanii!" În faţa Prefecturii poliţiei se protestează minute în şir şi se lasă steagul îndoliat. Delegaţii de studenţi se duc la legaţiile franceză şi engleză, la ministrul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, M. Vlădescu, la prefectul poliţiei Moruzzi. La legaţia Franţei studenţii declară secretarului legaţiei că manifestaţia n-a fost împotriva Franţei ci „a maniei de a vorbi franţuzeşte" a unei părţi a societăţii româneşti.

La 20 martie, în sala Dacia, în faţa unui public puternic încălzit de cuvintele avîntate ale lui B. Delavrancea, N. Iorga înfăţişează telegramele primite din ţară şi din toată lumea românească: de la studenţimea română din Budapesta, de la A. Suluţiu, profesor la Braşov, de la tinerimea brăileană, profesorii din Craiova, Roman, de la numeroşi scriitori şi oameni de cultură: I. Al. Brătescu-Voineşti I.A. Bassarabescu, Elena Farago, I. Adam, N. Gane. Pînă şi B.P. Hasdeu, cel cu care N. Iorga polemizase mult în paginile „Sămănătorului", felicită studenţii şi profesorii lor. La fel Eugen Lovinescu şi redacţia „Vieţii româneşti". Cu o zi mai înainte, la Iaşi, N. Iorga spunea: „vă aduc vestea că în seara de 13 martie 1906, în capitala României s-a ivit o faptă mare, care va revoluţiona cugetarea românească şi va îndrepta acţiunea noastră a tuturora în altă direcţie. În acea seară de 13 martie s-a născut conştiinţa românească". Îndelungi ovaţii îi însoţeau vorbele. Nu se născuse atunci, fireşte, acea conştiinţă. Dar în acea seară a arătat că există.

Al. Vlahuţă adresa la 15 martie 1906 o „Chemare" scriitorimii române pentru „unirea în acelaşi gînd şi grai românesc a toată suflarea neamului nostru".

Ce înseamnă toată această manifestare? Unele ziare, „Acţiunea", „Cronica", „Conservatorul", „La Roumanie", apropiate guvernului conservator, oficioase chiar, acuzau opoziţia liberală şi junimistă de instigare. Toată mişcarea nu era decît opera acestei instigări. Altele, „Voinţa Naţională", „Epoca" ş.a. acuză guvernul de incapacitate, nepregătire şi lipsă de decizie, că toate au transformat o paşnică demonstraţie într-o sîngeroasă confruntare. Nu-i mai

Bucureşti, Hotel de Franţa, la începutul secolului.

puţin adevărat că organizarea de care dăduseră dovadă manifestanţii făcea să se presupună şi intervenţia „strategilor" cetelor de „alegători" atît de binecunoscuţi în epocă. După cum lipsa de energie şi deruta forţelor de ordine în loc să potolească au agravat dezordinea. Dar şi un fapt şi celălalt rămîn secundare. Nu bătăuşii opoziţiei şi nici deruta autorităţilor organizaseră acţiunea studenţilor (şi nu numai a lor, ei fiind doar elementul iniţiator). Nu, ci „necesitatea unui trai cu desăvîrşire românesc pentru oricine se zice român şi-şi are un rost în România", cum scria N. Iorga într-o scrisoare trimisă ziarului „Universul", la 16 martie 1906. Tineretul fusese împins nu de interese meschine sau coterii politice, ci de conştiinţa naţională care nu încetase să sporească în spaţiul şi sufletul românilor. Ea nu mai suferea să fie jignită „nici în forme delicate şi cu intenţiuni de binefacere". Dacă o anume protipendadă înţelegea viaţa naţională în alt sens decît poporul şi intelectualii săi, rostul ei social şi politic înceta. Preferinţa pentru o limbă străină şi dispreţul pentru limba proprie nu erau „un semn de distincţiune", ci de exagerat snobism, de incapacitate civică şi neînţelegere a ţării. La un neam din care o

Chermesă în Grădina Cişmigiu, pe la 1895.

însemnată parte suferea prigoniri tocmai din cauza stăruinţei necurmate cu care îşi apăra limba proprie, sensibilitatea într-o atare chestiune era foarte mare. Şi nici nu putea fi altfel.

ION BULEI ■

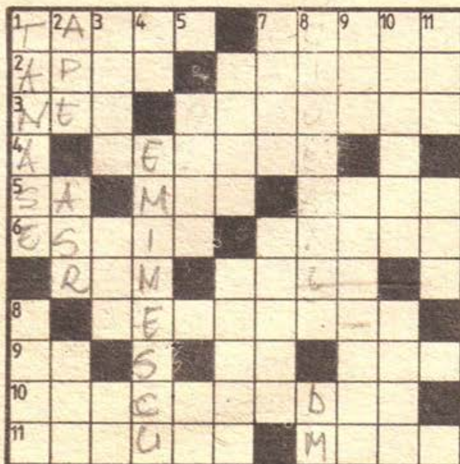
IARNA

ORIZONTAL: 1) Prozator contemporan (1919–1972), semnatarul poeziei „Zăpadă" — Poet şi filozof (1895–1961), autorul poeziei „Sfîrşit de iarnă". **2)** Capabilă — Poet şi romancier francez, autorul poemului „Trandafirii iernii" (Louis). **3)** Aici doar zăpadă şi nămeţi! **4)** Poet şi prozator ceh (1834–1891), semnatarul ciclului de poeme „Iarna". **5)** Primele la săniuş! — Popas nocturn — Erbacee. **6)** Răsăritean — Clasic român (1881–1913), autorul poeziei „Gheţarul de la nord". **7)** Trăgător nordic la sanie — Rea de gură. **8)** Poet muncitor (1859–1904), autorul poeziei „Iarna". **9)** Notă muzicală — Radu Ivănescu — Judeţ în sudul ţării. **10)** Bardul de la Mirceşti, autorul pastelului „Iarna". **11)** Cu părul nins (fig.) — Poet contemporan, semnatarul poeziei „Iarna" (Mircea).

VERTICAL: 1) Renumită cîntăreaţă de muzică populară (1913–1963), interpreta de odinioară a melodiei „Astă iarnă era iarnă" — Liric clujean, autorul poeziei „Ninge". **2)** Iarna se transformă în gheaţă (pl.) — Asociaţia Sportivă Recolta (siglă) — Refren oltenesc. **3)** Poet contemporan ce ne-a dăruit o „Sanie" (Tiberiu) — Obraz subţire — Erbiu. **4)** Cută! — Inegalabilul nostru poet, autorul cunoscutei poezii „Cînd crivăţul cu iarna..." **5)** Onomatopeea broaştei — Staniu. **6)** Imediat (pop.) — Alb ca zăpada. **7)** Poet contemporan, autorul volumului „Zăpezile de acasă" (Ion) — Scriitor contemporan, autorul piesei „Sigilii pe zăpadă" (Liviu). **8)** Reputată cîntăreaţă gorjeană, renumită interpretă a cîntecului „Sanie cu zurgălăi" (Maria) — Dan Mocanu. **9)** Munte în Togo — Umblă iarna din casă în casă (pl.). **10)** Soi autohton de viţă de vie — Sferă de plumb. **11)** Se schimbă doar iarna (pl.) — Roşu la frig.

Dicţionar: MAS, RUIN, ASR, ORAC, AMUS, AGU, GORDIN.

ANCA SIMIONESCU ■
GIUSEPPE ISPAS ■
Piatra Neamţ

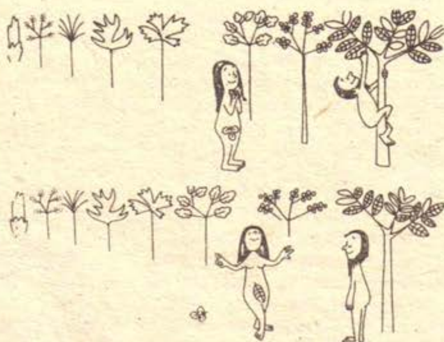
ELVEȚIA

DESCOPERIRI

Biroul de obiecte pierdute.

DANEMARCA

Moda e schimbătoare...

R.S. CEHOSLOVACĂ

U.R.S.S.

OLANDA

„V-am spus că sînt doar cîteva amintiri din Scoția !"

DANEMARCA

„Da, înțeleg cum merge. Dar cînd nu va bate vîntul cum o să ajungi la serviciu ?"

ÎNVAȚĂ SINGUR SĂ ÎNOȚI

Oare se poate învăța înotul de unul singur, fără ca un „specialist" să te supravegheze? Să-ți dea anumite indicații?

Răspunsul este afirmativ.

Da! Se poate, dacă... vă veți conforma întocmai celor ce urmează, iar „specialistul" veți fi chiar dumneavoastră.

Poate vă veți întreba: chiar la orice vîrstă se poate învăța înotul?

Răspunsul este din nou afirmativ. Da! La orice vîrstă. Chiar la — nu zîmbiți — vîrsta senectuții.

Este necesară o specificație.

Aceste lecții de înot se adresează în mod special adulților și vîrstnicilor. Ele diferă, nu chiar în totalitate, de cele care se predau copiilor și tinerilor, care tind spre marea performanță.

Ele sînt rezultatul unei îndelungate experiențe acumulate de-a lungul anilor.

Ce poate fi mai plăcut și reconfortant în timpul caniculelor verii decît un plonjon în valul înspumat al mării, în apele curgătoare ale unui rîu, în cristalul unui lac sau în cea a unui bazin.

Cu o condiție. Să știi să înoți!

Oare cîți dintre cei trecuți de prima tinerețe știu? Cîți se bucură de această imensă plăcere, izvor de sănătate, care este înotul?

Nu posedăm nici o statistică. Ar fi interesantă. Noi înclinăm a crede că unul la o mie.

Deși am fi tentați să facem aprecierea: unul la zece mii.

În antica Eladă, cetățenii care nu știau să înoate, erau priviți și compătimiți cu egală ironie ca cei care nu știau să citească.

Și asta cu secole înaintea erei noastre.

Semnul egalității între aceste două lipsuri, sugerează dincolo de legendă, aspirație spre desăvîrșirea fizică a omului comparată cu cea spirituală.

„Mens sana in corpore sano" grăiește dictonul antic străbătînd veacurile.

Marele Platon își începea activitatea zilnică înotînd în apele line ale Egeei, considerînd sănătatea trupului absolut necesară îndeletnicirilor sale spirituale. „Încredințîndu-mi corpul apei și soarelui, spunea el, spiritul meu se fortifică."

Simbioză între spiritualitate și sport..

Înotul, recunoscut ca cel mai complet dintre sporturi, este dovada capacității omului de a se autodisciplina, autodepăși, devenind stăpînul elementelor naturii.

O întrecere sportivă, indiferent de disciplina practicată, a fost, este și va fi, spectacolul care entuziasmează miile de spectatori din tribune ca și milioanele din fața micilor ecrane.

Ne mîndrim privind la T.V. sau pe viu, evoluțiile minunatelor noastre gimnaste, ale alergătoarelor noastre de demi-fond, Maricica Puică, campioana olimpică, Doina Melinte, campioana europeană, sau efortul superb al Ancăi Pătrășcoiu, medaliată cu aur la Moscova în fața unor stele ale înotului european, cu mișcările ei grațioase, desăvîrșite, puternice, în drum spre infinitul gloriei sportive.

Privim... Dar cîți dintre noi am încercat măcar o singură dată?

Ce minunat ar fi dacă doar o infimă parte a acestor milioane ar plonja măcar o dată într-un bazin, nu pe zi, ci pe săptămînă.

Ce spectacol tonic ar fi!

Admirația pentru măiestria sportivă a altora, privită din fotoliu, nu ne aduce din păcate robustețe, suplețe și în ultimă instanță sănătate.

Iar ironia cu care este privită de unii activitatea sportivă a vîrstnicilor să nu vă îngrijoreze. O astfel de ironie este apanajul ignoranței și neputinței.

Dumneavoastră, cei care răsfoiți, sper cu interes, aceste pagini, învingeți șovoiala, reținerea, provocată — de ce să nu o spunem — de jena vîrstei, încercați.

Veți avea numai de cîștigat.

În decursul anilor, în exercitarea funcției de antrenor, ne-a fost dat deseori să auzim întrebarea, pusă nouă de părinții copiilor pe care îi inițiam în tainele înotului, chiar și de alte persoane.

Oare numai copiii pot învăța înotul?

Ghicind în această întrebare, pusă cu reținere, o dorință nemărturisită, răspunsul nostru a fost invariabil și ferm.

— Oricine, indiferent de vîrstă și sex, poate învăța. Numai să vrea.

Interlocutorii, uneori vîrstnici, bunicuțe, bunici, alteori în floarea vîrstei, surîdeau sceptici, dar cu speranță în privire.

„Chiar și noi? La vîrsta noastră?"

Răspunsul este unul singur. Înotul nu are vîrstă. Poate fi învățat și practicat de oricine, indiferent de vîrstă.

Şi mulţi au fost „convertiţi" să practice înotul. Putem prezenta nenumărate exemple. Am ales pe cel mai convingător, cu permisiunea persoanei respective.

Se numeşte Elisabeta Blaj. Avea 64 de... primăveri, cînd timidă s-a prezentat la prima lecţie. Cursul a durat 21 de zile. Atît. Acum poate fi văzută vara în orice loc — bazin sau lac — unde se poate practica înotul.

Suplă, surîzătoare, străluceşte de sănătate şi... tinereţe.

Acesta este înotul.

Fără alt comentariu.

Înaintea începerii lecţiilor propriu-zise sînt necesare cîteva sfaturi.

În primul rînd este absolut nevoie de un colac din plastic pe măsura dumneavoastră.

Nu începeţi şedinţa de instruire cu stomacul plin. Cît despre alcool nici nu poate fi vorba.

De la ultima masă lăsaţi să treacă un timp de 2—3 ore.

Nu intraţi imediat după dezbrăcare în apă. Lăsaţi timp suficient corpului să se obişnuiască cu atmosfera.

Un duş înaintea intrării în apă este util.

Colacul din plastic să nu fie strîns pe corp, nici să joace. Să fie la înălţimea pieptului, sub axile (subsuori). Nu-l umflaţi pînă la refuz. Vă incomodează.

...Şi înaintea primei şedinţe, ca şi în cele următoare, lăsaţi... teama şi jena la vestiar.

Pentru practicarea înotului există diferite procedee tehnice. Le enumerăm pentru a le cunoaşte.

„Brassul". Este un procedeu simplu, natural, eficace, care imită stilizat mişcările broaştei. Uşor de asimilat şi care nu necesită eforturi deosebite.

„Crawlul". /Se citeşte Crol/ Înot de viteză dar şi de rezistenţă. Cele mai valoroase performanţe au fost realizate prin acest procedeu tehnic.

„Delfinul". Un procedeu tehnic rapid. Atît. Nu este de rezistenţă.

În trecut s-au mai utilizat şi alte procedee azi depăşite.

Totuşi le menţionăm. „Trujon". „Ower". „Indianul".

De asemenea s-a încercat dar fără succes un procedeu numit fluture. /Papillion/ A fost abandonat.

După această trecere în revistă a diverselor procedee tehnice utilizate de înotători — de performanţă — noi ne vom axa pe procedeul numit brass pe care îl veţi învăţa şi practica.

Menţionăm că vă vom preda un Brass „Frumos". „Plăcut". „Elegant", bazat pe o alunecare lină la suprafaţă cu capul deasupra oglinzii apei, astfel chiar în timpul cînd veţi înota, puteţi întreţine, eventual, o conversaţie cu partenera dumneavoastră.

Ceea ce vă va face plăcere atît dumneavoastră cît şi partenerei dumneavoastră. Dacă...

Este de la sine înţeles că înaintarea în apă se face cu ajutorul braţelor şi picioarelor printr-o continuă mişcare, ce alternează. Mişcarea braţelor şi a picioarelor, făcută „cu încetinitorul" în trei timpi, va fi uşor asimilată de subiect.

Pentru a coordona alternaţia, timpii braţelor făcuţi cu încetinitorul vor fi numerotaţi cu cifrele 1.- 2.- 3.-. Iar timpii picioarelor cu cifrele 2. - 3.- 4.-

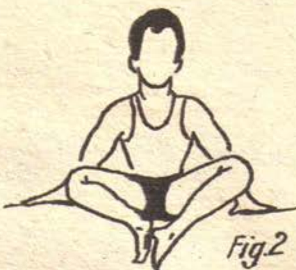

Fig.1

Întrebare. De ce?

Răspuns. Pentru coordonarea alternaţiei.

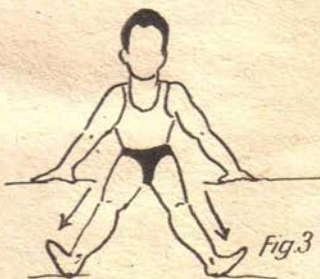
Considerînd că a sosit momentul să începem seria de lecţii, vă invităm să luaţi... loc, conform figurii Nr.1.

Cu picioarele perfect întinse, apropiate, vă sprijiniţi pe mîini. Aceasta este poziţia iniţială de la care veţi începe mişcările. O vom numi poziţie „0". — (zero) Prima mişcare o vom face cu picioarele. Figura 2. Deci. Trageţi picioarele

Fig.2

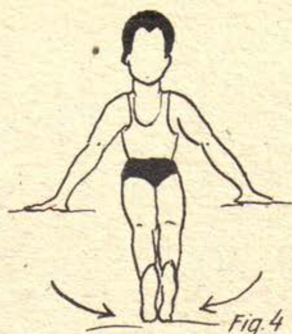
spre interior, îndoind genunchii spre exterior, cît se poate mai mult. Numărînd -2.

Din această poziţie, / Fig. 2/ împingeţi uşor picioarele înainte, desfăcîndu-le în acelaşi timp în lă-

Fig.3

turi, cît se poate de mult. Figura 3. Numărînd în acelaşi timp „3".

Această mişcare de desfacere în lături a picioarelor o vom numi „Foarfeca picioarelor în lături" şi am numerotat-o cu cifra „3". După care urmează ultima mişcare a picioarelor, închiderea foarfecii, revenind la poziţia ini-

ţială. Poziţia zero. După cum se vede în fig. 4.

Aşadar am efectuat cele trei mişcări ale picioarelor, plecînd de la poziţia „0" zero (Fig. 1.) continuînd cu numărătoarea doi /Fig. 2/ Apoi cu trei /Fig. 3/ şi sfîrşind cu închiderea foarfecii. /Fig. 4/ numărînd patru. Prin aceasta revenind la poziţia iniţială. Zero.

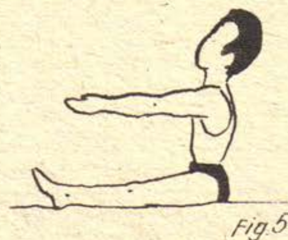
Recapitulăm cele arătate. Schema „1".

Exersaţi mişcările „2" — „3" — „4" — ale picioarelor pînă la completa lor însuşire, fără ezitări şi greşeli. Mişcările devenind automate. Presupunînd că sînt perfect însuşite, le vom exersa în apă.

Ţinîndu-vă de un punct fix al marginei piscinei, cu colacul pus pe dumneavoastră, vă întindeţi pe suprafaţa apei şi începeţi să exersaţi mişcările învăţate. Schema „2".

Exerciţiul trebuie repetat de foarte multe ori.

Acum după ce v-aţi însuşit temeinic mişcările picioarelor, să trecem la mişcarea mîinilor. — Aşadar să luăm poziţia iniţială. Poziţia „0". /zero/ Figura Nr. 5.

Labele mîinilor perfect întinse. Degetele perfect lipite. Figura Nr. 6.

Din poziţia „0" /zero/ în care ne găsim, desfacem uşor braţele în lături, nu prea mult, doar pînă în dreptul ochilor şi cu palmele în spre afară. Figura Nr. 7. — Şi numărînd „Unu".

Numărînd doi, tragem braţele spre noi, lateral îndoind coatele care se lipesc de coaste, în timp ce palmele întinse înainte, apropiate, se află la înălţimea bărbiei, ajungînd în final la poziţia din fig. „8" —

După care numărînd „Trei", împingem energic

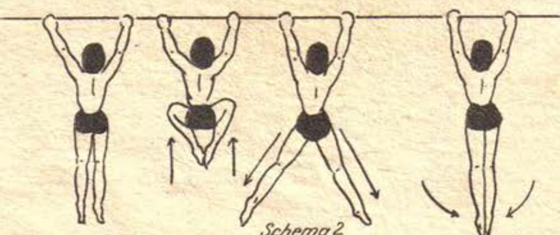

Schema 1

Schema 2

brațele înainte. Fig. „9". — De fapt am ajuns la poziția inițială sau zero. Dar noi mai numărăm și „Patru" deși nu am mai făcut nici o mișcare a mîinilor.

Fig. 9

Explicația: Cînd mișcarile brațelor și ale picioarelor vor fi corelate, la acest „Patru" se va produce închiderea foarfecii picioarelor.

Recapitulăm ceea ce am învățat pînă acum. Schema „3".

Un lucru extrem de important, pentru toate sporturile în general, dar pentru înot în special, îl reprezintă respirația. Dacă vom respira corect, vom înota corect fără să obosim. Respirația în apă se face în felul următor. Atunci cînd desfacem brațele (Figura 1 din schema 3) și în continuare le aducem sub bărbie (Figura 2 din schema 3) inspirăm aerul. Iar atunci cînd împingem brațele înainte /Figura 3 din schema 3/ expirăm aerul inhalat.

De asemenea, de mare importanță este antrenarea ochilor în contact cu apa. Pentru a vă obișnui ochii cu apa, veți face următorul exercițiu acasă.

În chiuveta din baie, sau într-un lighean umplut cu apă, închizînd pleoapele, băgați capul. Apoi deschideți brusc pleoapele. Nu vi se va întîmpla nimic. Dimpotrivă.. Acest antrenament al ochilor este absolut necesar.

Recapitulînd cele de pînă acum, putem afirma că am realizat un progres. Am învățat mișcările mîinilor și ale picioarelor, dar separat.

Exercițiul care urmează va fi ceva mai dificil. Veți intra în apă cu colacul petrecut pe corp, vă veți întinde pe apă, „La LIBER" adică fără a vă sprijini de marginea piscinei, cu brațele întinse înainte, ochii deschiși /doar am exersat acest lucru/ și veți începe să mișcați picioarele conform exercițiilor învățate. Adică „2", „3" și „4". — și veți începe a înainta în apă. Vă atragem atenția. Mișcările nu trebuie făcute cu bruschețe. Ci cît se poate, ele trebuie să fie line. Ca și cum ați mîngiia apa. /La fel veți proceda și cu mișcarea brațelor, atunci cînd mișcările vor fi corelate/

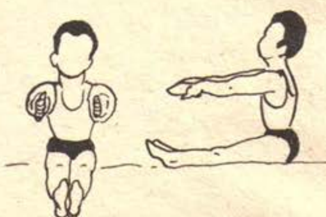
Am învățat și exersat mișcările brațelor. Le-am și numerotat. /1. —2. —3. — și 4. —/ Vă reamintim. La /4/ brațele stau imobile, bine întinse.

Am învățat și exersat mișcările picioarelor. Le-am și numerotat. / 2. —3. — și 4.—/

Le-am învățat și exersat separat. Să le exersăm împreună.

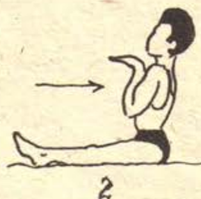
Am învățat că la „1" mișcăm brațele în lături, iar la „2" le tragem înspre noi cu coatele îndoite și palmele înainte aduse în dreptul bărbiei. Dar în același timp am învățat că la „2" strîngem picioarele.

Așadar: „1" brațele în lături și „2" brațele aduse pînă sub bărbie și picioarele strînse, concomitent. Figura 10.

1

2

Schema 3

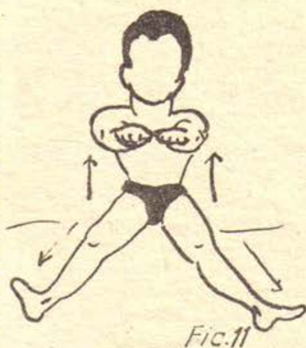
3

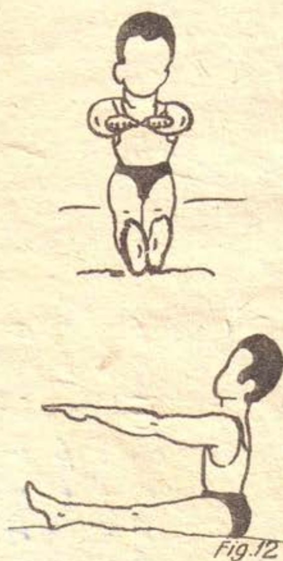

Fig. 10

Acum, după ce am realizat timpii „1“ şi „2“, urmează timpul „3“. — Împingem braţele înainte şi desfacem picioarele în lături. Figura 11.—

Fig.11

Şi urmează timpul „4“. — Apropiem picioarele în timp ce braţele rămîn întinse. Figura 12.

Fig.12

Să recapitulăm mişcările corelate. Pe uscat. Nu în apă. (Schema „4“).

Exersaţi cît se poate de mult mişcările corelate. Fără să vă plictisiţi. Cînd le veţi executa fără dificultate şi greşeli, vă puteţi considera... înotător. După care intrînd în apă — nu uitaţi colacul — efectuaţi mişcările braţelor şi ale picioarelor corelate.

Iată deci că... înotaţi.

Am ajuns aşadar la un stadiu înaintat al cursului nostru.

A sosit timpul să ne despărţim de bunul nostru prieten colacul. Hai să intrăm în apă fără colac.

Desigur că aveţi reţineri. Teama vă dă tîrcoale. Aşadar, ce facem? Cum rezolvăm problema?

La acest punct ne permitem să vă reamintim un principiu enunţat cu trei secole înaintea erei noastre, care îşi va menţine valabilitatea în infinitul timpurilor.

Principiul lui Arhimedes. (287 î.e.n.)

„Orice corp introdus într-un lichid, pierde o parte din greutatea sa, iar dacă greutatea sa este egală cu greutatea volumului deplasat, atunci pluteşte.“

Să-l punem în aplicare. Intrăm în apă la o adîncime de circa un metru şi ne întindem pe apă în poziţia din figura 12. — Desigur fără colac. (Schema „5“).

Braţele sînt întinse şi apropiate. Capul în apă. Pleoapele deschise. Picioarele mult desfăcute în lături şi întinse. Pentru a menţine echilibrul.

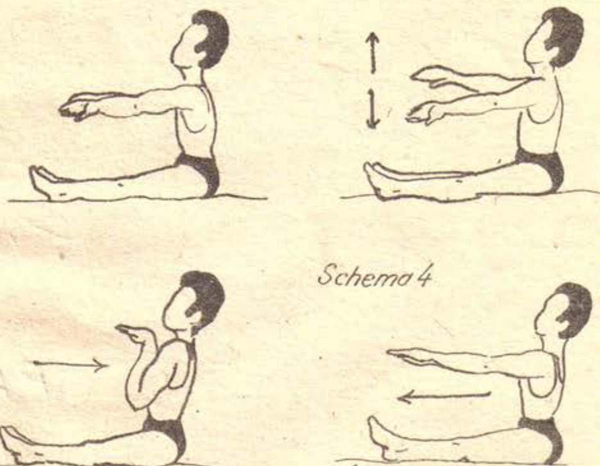
Iată că plutiţi.

Bătrînul Arhimedes nu se desminte.

Repetaţi acest exerciţiu de cîteva ori, după care în cadrul acestuia, procedaţi la mişcările corelate învăţate.

Veţi înainta 2—3 metri

Să vă relatăm o anecdotă referitoare la cîştigătorul Maratonului al recentei O-

Schema 4

Schema 5

limpiade. Întrebat cînd a întîmpinat cea mai mare dificultate pe parcursul celor 42.195 de metri, a răspuns simplu:

— Cînd am făcut primul pas.

Dumneavoastră ați făcut primii 2—3 metri. Insistați. Veți putea face 10—15... După care 30—50. —... și așa mai departe.

Lecția noastră a luat sfîrșit. De acum înainte totul depinde de voința dumneavoastră.

Noi vă dăm un ultim sfat. Exersați, exersați, exersați!

Antrenați-vă contra timp. O oră-două pe zi, nu strică. Iar în scurt timp veți simți plăcerea unui plonjon în apă în stilul marilor campioni.

Încă ceva. Atrageți și pe alții. Pe cei din familia dumneavoastră. Pe prieteni... Pe colegi. Experiența ați căpătat-o. Sînteți stăpîn pe „meserie"... Putînd da chiar și sfaturi.

Noi vă mulțumim anticipat și pentru acest efort.

Antrenor MIHAIL COCIU ■

TRENURI

ORIZONTAL: 1) Pianist și compozitor contemporan (Radu; n. 1927), autorul corului a cappella „Trenul Griviței" pe versuri de Lucian Rădan — Scriitor și om de teatru român (Victor Ion; 1895—1946), căruia îi aparține povestirea „Dușmanul trenurilor". **2)** Municipiu în vestul țării, unde se află o importantă uzină pentru construcția de vagoane — Pictor român (Lascăr; 1879—1918), semnatarul compoziției „În tren, la clasa a II-a". **3)** Cuvînt care imită piuitul puilor de pasăre — Plante leguminoase comestibile — Otilia Cazimir. **4)** Platforme special amenajate în stațiile de cale ferată, de-a lungul liniilor, pentru înlesnirea accesului în vagoane — Abreviere pentru „Control automat al amplificării". **5)** „Expresul de...", povestire a scriitorului Constantin Stoiciu (pl.) — Conducător auto. **6)** Prozator german (Thomas; 1875—1955), autorul nuvelei „Catastrofa de cale ferată" — Lucrător feroviar. **7)** Hectogram, în Țările de Jos — Locomotiva cu..., epocala realizare din anul 1825 a inginerului englez George Stephenson — Petre Ghelmez. **8)** Simbolul ruteniului — Localitate în Norvegia — Poet japonez (m. 1725). **9)** Compozitoare contemporană (Hilda; 1916—1980), din a cărei creație cităm cîntecul pentru cor de copii „Trenul" — Specie de moluște gasteropode. **10)** Actriță franceză (Anouk; n. 1932), partenera lui Yves Montand din filmul „O seară, ...un tren" — „Trenul...", nuvelă aparținînd umoristului Valentin Silvestru. **11)** Produs lactat — Actor francez (Michel; 1895—1975), unul din interpreții principali ai filmului „Trenul".

VERTICAL: 1) Scriitor de naționalitate maghiară (Ferenc; n. 1924), semnatarul nuvelei „Locomotiva nouă" — Actriță franceză (Jeanne; n. 1928), protagonista filmului „Trenul", în care a jucat alături de Burt Lancaster și Michel Simon. **2)** Prozator contemporan (Ion; n. 1930), autorul nuvelei „Trenul albastru" — Plantă textilă. **3)** Sculptor francez (Henri; 1885—1954), cel ce a realizat decorurile la spectacolul „Trenul albastru", unul din celebrele balete ruse ale lui Deaghilev — Siglă pentru Republica Unită Tanzania. **4)** Alexandru Davila — Localitate în Suedia — Rîu în Irlanda. **5)** Stațiuni balneare — Actor american (Lew), partenerul actriței Dorothy Lamour din pelicula „Ultimul tren spre Madrid". **6)** Slujitorul contesei Maria Baranova, din povestirea „În călătorie" de Guy de Maupassant, a cărei acțiune are loc într-un vagon de tren — Oraș antic din Focida. **7)** Acest scriitor contemporan (Corneliu, n. 1936), a publicat volumul de povestiri „Între două trenuri" — Încheietura brațului. **8)** La intrarea în Predeal! — Dată — Ecaterina Oproiu. **9)** Octav Enigărescu — Schiță... tematică de I.L. Caragiale, inclusă în filmul „Mofturi 1900" — Diviziune a corpurilor din natură. **10)** Actriță română (Maria), protagonista filmului „Așteptînd în tren", regizat de Mircea Veroiu — Scriitor român (Sașa; 1902—1981), semnatarul povestirii „Vagoane încălzite". **11)** Scriitor clasic român (1852—1912), autorul schiței „Tren de plăcere".

Dicționar: CAA, ONS, LYA, ARAI, ENA, JMT, ORN, LEE, ABAE, ARM.

GH. AL. KISSLING ■
CORNELIU FLORENȚA ■
Bîrlad

1 P	2 A	3 L	4 A	5 D	6 I	■	8 P	9 O	10 P	11 A
2			D	■			R	E	L	■
3 P	I	U	■				E	■	O	C
4 P	E	R	O	A	N	E	■	C	A	A
■			R		■	S	O	F	E	R
6 M	A	N	N	■	A	C	A	R	■	A
7 O	N	S	■	A	B	U	R	■	P	G
8 R	U	■	L	Y	A	■	A	R	A	I
9 E	■	B	E		E	C	■	E	N	A
10 A	I	M	E	E	■	V	E	S	E	L
11 U	N	T	■			T	O	T	■	E

ÎNCERCAȚI-VĂ PERSPICACITATEA

Problemele de perspicacitate, adevărată „gimnastică" a minții, au căpătat în ultimii ani o tot mai mare extindere. Sînt foarte numeroase publicațiile care abordează în fiecare număr acest gen, fără a mai vorbi de cărțile care cuprind exclusiv asemenea probleme. Logica, spiritul de observație, puterea de discernămînt sînt chemate să fie puse în valoare cu prilejul dezlegării unor asemenea probleme și reușita în final, de ce n-am spune-o, dă o adevărată satisfacție cititorului care a reușit, prin gîndirea sa, să ajungă la răspunsul corect, după cum îi dezvăluie celui care n-a ajuns la acest rezultat, căile raționale pe care trebuia să meargă.

Autorul problemelor care urmează, Valentin Rădulescu, a publicat mai multe cărți în genul amintit, printre care „Duelul minții", „Sclipirea minții", „Izbînda minții", „Măiestria minții", „Iscusința minții" și altele. Problemele sale au calitatea ca, pe lîngă logica propriu-zisă ce i se solicită cititorului, să aducă și unele elemente interesante, din diferite domenii, sub forma unor istorioare care fac lecturarea și mai plăcută, pe acestea fiind de fapt grefate problemele respective.

Sperăm că citind cu atenție aceste istorioare-probleme veți ajunge la răspunsurile corecte, pe care le puteți compara cu cele tipărite pe alte pagini ale acestui almanah. Și acum, vă dorim succes!

1. VREȚI SĂ FACEȚI PE DETECTIVUL „INTERPOLULUI"?

Astăzi există în lume aproximativ 12 000 de muzee. Printre cei peste 250 de milioane de vizitatori care le trec anual pragul se mai găsesc, din păcate, hoți de opere de artă care încearcă să intre în posesia lor, de cele mai multe ori cu scopul de a le vinde, pentru sume mari, unor amatori de artă lipsiți de scrupule, care nu se prea întreabă de unde provine obiectul rar ce li se oferă. În urmă cu vreo 20 ani, un tablou al lui Rembrandt, intitulat „Aristotel contemplînd un bust al lui Homer", a fost „plasat" la New York cu suma fabuloasă de 2 300 000 de dolari; pentru o asemenea sumă, hoțul riscă!

Tablourile celebre au fost prezente totdeauna în afacerile de acest gen. În decursul anilor, pînze renumite au fost sustrase din muzee sau colecții particulare, unele din ele regăsite, altele nu. Pînă și cea mai celebră pînză din lume, „La Gioconda" sau „Mona Lisa", cum i se mai spune, pictată în anul 1504 la Florența de neîntrecutul Leonardo da Vinci, a fost furată de la Muzeul Luvru din Paris la 21 august 1911. Din fericire, după doi ani și jumătate de cercetări, „Mona Lisa" a fost găsită în Italia și s-a întors la Luvru însoțită de 20 de polițiști. De atunci, sub pază strașnică, „Mona Lisa" continuă să adreseze zîmbetul său enigmatic milioanelor de vizitatori ai muzeului.

Pentru Organizația internațională a poliției criminale — denumită pe scurt, Interpol — problema furturilor de opere de artă nu s-a rezolvat pentru că, dacă cea mai mare parte a tablourilor au fost găsite, mulți din autorii furturilor n-au fost prinși nici astăzi, cu toate că de multă vreme a luat ființă o secție anume pentru delictele de acest fel și numeroși „specialiști" ai genului au fost identificați și au fișe complete imprimate în memoria computerelor instituției.

Destul de recent, Interpolul a reușit să elucideze — într-un timp record — cazul furtului prin spargere, care a avut loc la Milano, din colecția unui cunoscut anticar, în timp ce acesta era plecat pentru mai mult timp din localitate. Iată cum au decurs cercetările:

Poliția italiană a anunțat autoritățile elvețiene că în trenul expres Milano-Berna-Zürich călătorește, cu pașaport pe numele Otto Mann, un individ suspectat de Interpol ca fiind misit de tablouri furate. La Zürich, Otto Mann s-a întîlnit — pe rînd — cu trei indivizi, bănuiți de poliția locală că, de asemenea, fac afaceri dubioase cu opere de artă. Era vorba de proprietarul unui mic magazin de jucării, de un șofer pe un camion de curse internaționale și de un avocat fără clientelă, om singuratic, fără rude sau prieteni și despre care nimeni nu putea spune precis din ce trăiește.

În tot cazul, în cele patru zile cît a stat la Zürich, nimic n-a putut determina reținerea lui Otto Mann, așa încît acesta și-a continuat drumul spre Hamburg, unde-și avea locuința. N-a trecut decît puțin timp și cei trei cetățeni cu care se întîlnise Mann au primit cîte un mandat poștal cu „greutate". Numai mandatul lui Pontini, bunăoară, ceva mai mic decît celelalte, era în valoare de cîteva zeci de mii de franci elvețieni! Cum se explica această „dărnicie"?

Am redat toate aceste amănunte pentru ca cititorul să-și facă o idee asupra modului cum lucrează Interpolul. După cum ați vă-

zut, poliţiile naţionale n-au reuşit să-i descopere pe hoţi; în schimb, toate datele care păreau să fie în legătură cu furtul au fost transmise cu operativitate acestei organizaţii internaţionale. Coroborate cu altele de acelaşi gen, acumulate în timp, ele au condus — ca în foarte multe cazuri — la descoperirea autorilor delictului comis.

Aşadar, pe lista suspecţilor se aflau, de această dată, alături de Otto Mann, trei persoane: Carlo Pontini, Bad Tortti şi Erich Müller. Un indiciu, nu lipsit de interes pentru Interpol, a fost şi faptul că Bad Tortti era căsătorit cu sora şoferului.

Cu migală, dar cu perseverenţă, un detectiv al Interpolului a dezlegat iţele acestui caz. Otto Mann, care s-a dovedit că a fost misit de tablouri furate şi urmărea să facă o tranzacţie în numele unui bogat colecţionar, a fost dat în judecată pentru tăinuire. Nu cunoaştem rezultatul procesului acestuia. Singurul care şi-a ispăşit imediat pedeapsa a fost şoferul, condamnat la 4 ani închisoare. Ceilalţi doi, avocatul şi proprietarul magazinului de jucării, care au reuşit să dispară în ultimul moment, au fost judecaţi în contumacie iar ulterior au fost prinşi şi, de asemenea, au stat în închisoare potrivit condamnării date.

Pentru cititorul acestor rînduri constituie un prilej de a-şi încerca perspicacitatea, făcînd într-un fel pe... detectivul Interpolului. Întrebarea la care trebuie să răspundă, bizuindu-se pe datele pe care i le-am furnizat în scurta noastră istorioară, este următoarea: care din cele trei nume amintite este al avocatului, care al proprietarului magazinului de jucării şi care al şoferului?

2. „NU-I ADEVĂRAT!"

Ce înseamnă creierul uman? „Materia cenuşie", al cărei volum nu depăşeşte 1 420 cm³ şi cîntăreşte în medie 1 320 g, are o activitate care este greu de imaginat în totalitatea ei, pentru că aici „lucrează" pînă la 15 miliarde de celule nervoase. În urmă cu vreo 15 ani se considera că fiecare celulă nervoasă ar putea avea vreo mie de legături posibile, dar astăzi se afirmă că cifra de 300 000 de asemenea legături cu alte celule nervoase nu este deloc exagerată. Aşadar, 300 000 înmulţit cu miliardele de celule existente ne oferă o imagine fantastică a reţelei de conexiuni din creierul uman!

Şi chiar dacă, după cum se afirmă, zilnic în sistemul neurocerebral al omului mor aproximativ 100 000 de celule nervoase, fără ca ele — spre deosebire de alte structuri celulare — să se mai reîmprospăteze, celulele acestui sistem tot îi sînt suficiente omului pentru cîteva sute de ani!

Este adevărat, o dată cu înaintarea în vîrstă, cea mai mare parte a oamenilor resimt unele neajunsuri caracteristice ale sistemului cerebral, ca diminuarea atenţiei, a memoriei şi aşa mai departe. Fireşte, nu-i vorba de o regulă generală, fiindcă viaţa oferă nenumărate exemple cînd oameni de vîrstă înaintată au creat lucruri extraordinare, cînd mari savanţi şi-au dobîndit renumele mondial tocmai prin lucrările făcute spre bătrîneţe. Astfel, pe bună dreptate se poate afirma că există oameni bătrîni în ani şi tineri la minte!

Pornind de la aceste adevăruri, veţi putea înţelege mai bine dialogul, pe picior de egalitate, purtat de doi oameni de ştiinţă francezi, d'Alembert şi Lagrange, unul mai tînăr, altul mai vîrstnic, în care ultimul, filozof şi matematician — într-o vreme cînd se considera că viaţa de societate şi chiar căsătoria nu erau potrivite pentru un matematician, deoarece îl sustrăgeau de la preocupările ştiinţifice — îi spunea celuilalt: Am aflat că ai făcut, ceea ce noi filozofii numim „saltul mortal". Un mare matematician trebuie, înainte de toate, să-şi calculeze fericirea...

La care, matematicianul îi răspunde: Nu ştiu dacă rezultatul va fi bun sau nu, dar îmi pare chiar bine că n-am făcut nici un calcul pentru că aş fi păţit ca Leibniz, tot socotind, să nu ajung niciodată la socoteală!

După cîteva replici pe această temă, unul din ei, cel mai înalt şi brunet la înfăţişare, vrînd probabil să-l convingă pe celălalt că are dreptate, zice: Sînt mai tînăr! (Nu ştim dacă el s-a referit la numărul de ani pe care îi avea sau la tinereţea spiritului său.) La care, celălalt, mai mic de statură, blond, îi răspunde, fără a sta prea mult pe gînduri: Ei şi !? Eu sînt mai bătrîn! (De asemenea, nu ştim dacă a avut în vedere vîrsta sau vioiciunea spiritului său.)

— Nu-i adevărat! se auzi deodată vocea unui amic care ascultase convorbirea. Şi, într-adevăr, incontestabil, omul avea dreptate. Întrebarea se pune însă cui s-a adresat el atunci cînd a spus: „Nu-i adevărat!" şi ce l-a îndreptăţit să facă această afirmaţie?

3. COINCIDENŢE BIZARE

Mii şi mii de file s-au scris pe marginea asasinării preşedintelui S.U.A., John Kennedy, la Dallas, în anul 1963. Tomuri întregi au relatat împrejurările în care s-a produs evenimentul.

Mai puţin s-a scris şi s-a vorbit despre un alt preşe-

dinte al S.U.A., Abraham Lincoln, de asemenea, asasinat în public, în împrejurări care, în multe privințe, sînt similare. Totodată, între cele două asasinate există cîteva coincidențe bizare. Tocmai despre acestea va fi vorba în cele ce urmează. Rugăm pe cititori să urmărească cu atenție textul de mai jos, în care vom enumera cîteva din coincidențele amintite și apoi să descopere în acest text încă trei coincidențe, pe care noi nu le indicăm.

Așadar, să începem: 1. Atît Abraham Lincoln, cît și John Kennedy au fost aleși președinți în ultimul an al deceniului al șaselea din secolul respectiv (Lincoln —1860, Kennedy — 1960). 2. Atît președintele Lincoln, cît și președintele Kennedy au fost susținători ai drepturilor civile ale populației de culoare. 3— 4. Ambii oameni de stat au fost asasinați într-o zi de vineri, în prezența soțiilor lor. 5 — 6. Amîndoi președinții au fost împușcați în cap, pe la spate. 7. Pe secretarul lui Lincoln îl chema Kennedy, iar secretarul lui Kennedy se numea Lincoln. 8. Fiecare din cei doi secretari l-a sfătuit pe propriul său președinte să nu întreprindă ieșirile care le-au adus moartea. 9. John Wilkes Booth l-a împușcat pe Lincoln în loja unei săli de spectacol, refugiindu-se apoi într-un depozit de mărfuri; Lee Harwey Oswald, presupusul asasin al lui Kennedy, a tras asupra președintelui dintr-un depozit de mărfuri, refugiindu-se apoi într-o sală de spectacol. 10. Amîndoi asasinii erau locuitori din sud și nutreau concepții reacționare. 11. Atît Booth, cît și Oswald au fost asasinați înainte de a fi judecați. 12. Cei doi succesori ai președinților asasinați s-au numit Johnson. Andreew Johnson, succesorul lui Lincoln, s-a născut în anul 1808, iar Lyndon Johnson, succesorul lui Kennedy, s-a născut cu 100 de ani mai tîrziu, cifră ce reprezintă exact intervalul care a trecut între alegerile celor doi președinți. 13. Ambii succesori ai președinților asasinați erau democrați din sud și membri ai Senatului.

În cele de mai sus v-am relatat nu mai puțin de 13 coincidențe curioase între cele două asasinate. Cu puțină perspicacitate, citind textul, după cum v-am sfătuit, cu atenție, veți putea descoperi încă trei asemenea coincidențe.

4. BORGIA

În revista „Veac nou" nr. 1 din 4 ianuarie 1974 a fost publicat un articol despre „patul-asasin" al lui Cesare Borgia. Cumpărat acum cîțiva ani —deci la atîta vreme de la moartea nobilului italian de origine spaniolă — de un bogătaș englez, în timpul unei licitații publice organizate la Florența, acesta a avut groaznica surpriză de a constata că cine dormea o noapte în fastuosul pat, a doua zi dimineața se trezea... mort! Investigațiile au dovedit că somiera patului, precum și perdelele baldachinului conțineau o puternică otravă care se degaja numai la căldura corpului și respirației celui care dormea în acest pat. După cum relatează revista, patul a fost ars.

Familia Borgia s-a stins acum aproape cinci veacuri, dar iată că după atîta timp ea a mai făcut patru victime: un prieten al proaspătului posesor al patului, o fată tînără angajată pentru a da îngrijiri soției bogătașului englez, îmbolnăvită de spaimă, după ce căzuse prima victimă, servitorul bogătașului, și un detectiv care se ocupa cu cercetarea cazului. Cîte victime a avut pe conștiință această familie de nobili italieni din secolul XV? Oare poate ști cineva? Cesare Borgia își ucidea dușmanii nu numai în patul în care, în calitate de amfitrion, îi invita ca „prieteni". Existau atîtea și atîtea mijloace la îndemîna unui om bogat și influent pentru a scăpa de cei care nu-i erau pe plac.

Omorul era o îndeletnicire obișnuită a unor membri ai acestei familii. Frumoasa Lucreția Borgia, bunăoară, își ucidea rivalele oferindu-le băuturi înmiresmate, în care picura o anume licoare necruțătoare. De asemenea, ea avea ciudata manie de a se despărți pe veci... de cei cu care petrecea cîte o noapte de amor, dîndu-le un ultim sărut spre ziuă, cu buzele sale, e drept, frumoase, dar rujate ușor cu o puternică otravă împotriva căreia avusese grijă să se imunizeze. A doua zi fericiții de-o noapte erau găsiți în apa lagunei. Cîți amanți ai Lucreției Borgia au primit funestul sărut? Nimeni nu poate ști. Se pare că au fost mulți...

O veche scriere, după cîte mi-aduc aminte, îi atribuie tot lui Cesare Borgia una din cele mai bizare crime din cîte s-au săvîrșit vreodată.

Aflîndu-se la o vînătoare într-o mică localitate mai îndepărtată, Cesare Borgia a fost invitat să-și petreacă noaptea într-un modest castel — dacă-l putem numi așa — al unuia dintre rivalii săi politici. Borgia nu fusese niciodată nu numai în castel, dar nici măcar în acest orășel. Amfitrionul a cedat oaspetelui propriul său dormitor, el mulțumindu-se cu canapeaua din bibliotecă. Servitorii, care locuiau într-o mică clădire ridicată în curtea castelului, au fost trimiși la culcare, iar cei doi nobili au rămas în bibliotecă continuîndu-și discuțiile.

Dis-de-dimineaţă, aşa cum stabilise încă din ajun, Borgia, împreună cu cei doi servitori ai săi, a pornit la drum, fără a mai aştepta ca gazda să se trezească...

De fapt, gazda nu s-a mai trezit niciodată. Spre amiază, cînd a fost spartă uşa bibliotecii, omul era întins pe duşumea, cu propriul său pumnal înfipt în spate pînă la plăsele.

Se pare că însuşi dogele, după ce Borgia l-a încredinţat că personal era străin de această crimă, a ordonat cea mai severă anchetă. Şi iată ce s-a stabilit cu certitudine:

I. Biblioteca nu avea nici ferestre, nici vreo uşă secretă, vreo trapă sau ceva de acest fel, prin care criminalul să fi putut intra sau ieşi. Nu exista nici un indiciu că vreun perete ar fi fost spart şi apoi reparat.

II. Uşa bibliotecii fusese încuiată pe dinăuntru, iar după forţarea ei de către personalul castelului, cheia a fost găsită pe masa din lemn de nuc acoperită cu catifea, aflată în mijlocul încăperii.

III. Broasca uşii nu putea fi deschisă decît cu cheia care fusese găsită pe masă, fiind exclusă, după probe certe, posibilitatea ca cineva să fi făcut o copie a acesteia.

IV. Dacă cheia ar fi rămas în broască, pe dinăuntru, uşa s-ar fi putut într-adevăr deschide, deoarece vîrful cheii ieşea puţin în afară; în acest scop s-ar fi putut folosi un cleşte pentru a o răsuci, mai ales că cheia mergea foarte uşor în broască. Este interesant că, într-adevăr, ea prezenta la vîrf cîteva rizuri lăsate, probabil, de cleşte, dar tot atît de bine acestea ar fi putut proveni şi ca urmare a răsucirii forţate a cheii înainte de a fi intrat complet în broască. Mai mult chiar, unul dintre servitori a declarat că ar fi uitat în dormitorul unde fusese găzduit Borgia un cleşte cu care ar fi făcut cîndva o reparaţie. Fireşte, era greu de pus preţ pe asemenea declaraţii. Ele nu puteau dovedi nimic, fiind probabil rodul fanteziei unor oameni care voiau să-şi explice un lucru de neexplicat. Este adevărat că, răsucind cheia cu cleştele, criminalul ar fi reuşit să intre în bibliotecă. Dar după ce ar fi ieşit şi ar fi încuiat uşa, cum ar mai fi pus cheia pe masă? Ea nu a putut fi aruncată în cameră, întrucît, după cum s-a arătat, nu existau ferestre, în partea de jos a uşii se afla un prag înalt, în timp ce prin partea de sus abia putea pătrunde o dîră de lumină.

V. Presupunerea că asasinul s-ar fi ascuns în bibliotecă, pentru a ieşi apoi la momentul potrivit, s-a dovedit a fi, de asemenea, neîntemeiată.

Acestea au fost faptele. Singura explicaţie „plauzibilă" a morţii rivalului lui Cesare Borgia se baza pe prezumţia potrivit căreia, printr-o nefericită întîmplare, omul s-a împiedicat de covor, a căzut pe spate şi, avînd pumnalul în mînă, iar mîna la spate, s-a străpuns singur! Slabă explicaţie, e drept, dar decît nici una...

Ei, dar au trecut atîtea secole de atunci. Şi iată că acum, tocmai dumneavoastră, stimate cititor, vi s-a oferit ocazia să demonstraţi că, împotriva tuturor aparenţelor, Cesare Borgia a putut totuşi să-şi ucidă amfitrionul!

5. SPIONAJ ŞI CONTRASPIONAJ ECONOMIC

În revista americană „Harvard Business Review" a apărut în urmă cu cîtva timp rezultatul unei anchete întreprinse în rîndul marilor industriaşi din S.U.A. Dintre cei care şi-au spus cuvîntul, foarte mulţi au recunoscut că se informează despre concurenţă prin contacte personale cu întreprinderile adversare, 48 la sută au relatat că află ce-i interesează de la concurent mituindu-le funcţionarii, 13 la sută, prin recurgerea la serviciile unui cabinet de spionaj specializat, iar unii au arătat deschis că şi-au format servicii proprii de spionaj şi contraspionaj industrial. Cea mai mare agenţie de spionaj industrial din ţările capitaliste pare să fie Agenţia Pinkerton, care are un capital de 150 milioane de dolari, vreo 30 000 de angajaţi şi aproape 100 de birouri în multe oraşe ale lumii.

Revista Tempo relata în numărul său din 26 octombrie 1968 cuvintele spuse de Harold Wilson în Camera Comunelor din Anglia: „Deficitul balanţei brevetelor a fost în ultimul timp agravat de activitatea spionilor industriali. La Bonn, fondurile destinate agenţilor chemaţi să apere dezvoltarea tehnologică a ţării au fost sporite cu 25 la sută".

De altfel, spionajul industrial nu este, aşa cum s-ar părea, o invenţie chiar contemporană. Cazul inginerului Rudolf Diesel, inventatorul motorului care-i poartă numele, este şi el semnificativ. La 29 septembrie 1913 el se îmbarcase în portul Anvers pe vaporul Dresden, invitat fiind de Amiralitatea britanică la o consfătuire. Diesel purta cu el o valiză conţinînd documentele privitoare la planurile noului motor. Renumitul inventator a fost zărit pentru ultima dată în seara acelei zile pe puntea vasului, după care a dispărut pentru totdeauna şi nimeni n-a putut elucida misterul. Au fost emise mai multe presupuneri, printre care şi aceea că el a fost ucis şi aruncat în valuri de agenţi ai militarismului german, care pregăteau în secret războiul şi nu doreau ca englezii

să intre în posesia planurilor motorului conceput de marele inventator.

Astăzi, firește, „arta" spionajului industrial a evoluat, dar din arsenalul său n-au dispărut furturile și asasinatele. Acum se recurge la ultimele cuceriri ale tehnicii moderne. Aparate de fotografiat minuscule, care pot fi ascunse în brățara ceasului ori într-un ac de cravată, microfoane, miniemițătoare plasate în locuri greu de presupus sînt frecvente în lupta continuă pentru aflarea secretelor de fabricație sau a intențiilor întreprinderilor concurente.

Cu toate acestea, informarea cu ajutorul unor funcționari din întreprinderile vizate constituie încă o modalitate dintre cele mai larg răspîndite. A fost relatat recent, de exemplu, cazul unei mari întreprinderi franceze — Electrotehnique Comp. Aici, tînăra secretară a directorului general a fost sedusă de aspectul atrăgător și manierele alese ale unui elegant tînăr cunoscut „întîmplător", dar care era plătit tocmai pentru acest lucru de una din firmele concurente. Foarte repede secretara s-a îndrăgostit de tînărul curtenitor, care părea că-i împărtășește sentimentele și, fără să-și dea seama, a devenit pur și simplu unealta docilă a prietenului ei. La început acesta i-a cerut „mici servicii", pentru ca în cele din urmă s-o facă de-a dreptul complice în activitatea sa de spion industrial în serviciul firmei concurente.

Întreprinderea unde lucra secretara pusese tocmai la punct producția, în două variante, a unui aparat electronic de aprindere pentru motoarele automobilelor ce promitea să-i aducă mari beneficii o dată cu lansarea lui pe piață. Un aparat asemănător era aproape în faza finală și în întreprinderea rivală, care organizase acțiunea de spionaj industrial tocmai pentru a cîștiga timp, pînă la definitivarea produsului său. Era vorba doar de cîteva săptămîni.

Electrotehnique Comp. începuse deja tratativele cu uzinele producătoare de automobile, în vederea încheierii contractelor. Pentru a încurca lucrurile, cei doi inventau felurite mijloace la îndemîna secretarei, cum ar fi întîrzierea expedierii corespondenței urgente, interceptarea convorbirilor telefonice ale directorului, și așa mai departe.

La un moment dat trebuiau trimise trei corespondențe la trei uzine diferite, care urmau să semneze contracte de achiziționare a noului produs: una din Italia, alta din Franța și ultima din Anglia. Primei urma să i se trimită prospectul tehnic al aparatului electronic în varianta A; uzinei franceze, prospectul variantei B a aparatului (ceva mai avantajos, din unele puncte de vedere, față de varianta A); iar uzinei engleze, prospectele ambelor variante. Prospectele trebuiau să fie trimise uzinelor italiene și franceze în dublu exemplar, iar celei engleze, în cîte un singur exemplar. Fiecare prospect a fost introdus în cîte un plic separat, care a fost apoi sigilat. În total au fost deci șase plicuri. Apoi, potrivit celor stabilite, plicurile sigilate au fost introduse, două cîte două, în trei plicuri mari, pe care secretara urma să scrie adresele și să le expedieze urgent uzinelor de automobile destinatare.

Pentru a sabota interesele întreprinderii Electrotehnique Comp. atît prin producerea unei întîrzieri, cît și prin dezvăluirea diferențelor tehnice și de preț ale celor două variante de aparat, secretara n-a respectat indicațiile date. Pe fiecare din cele trei plicuri a scris, într-adevăr, adresa întreprinderilor respective, dar în așa fel încît conținutul fiecărui plic era destinat de fapt unei alte uzine din cele trei.

Este lesne de închipuit uimirea celor care au primit corespondența, pentru că una stabilisera cu Electrotehnique Comp. și acum primiseră cu totul alte oferte, la care nu se așteptau!

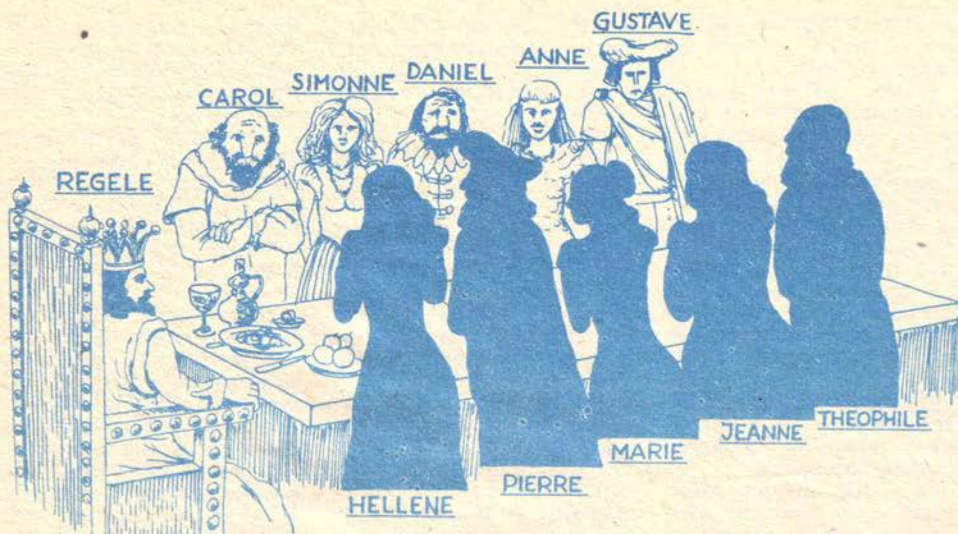
În tot cazul, planul celor doi a reușit, întîrzierea s-a produs, au intervenit și suspiciunile legate de diferențele între cele două variante și cu asta întreprinderea rivală și-a atins scopul propus. A cîștigat timpul de care avea nevoie, reușind să pună aproape concomitent pe piață noul său aparat, pe deplin competitiv cu cel produs de Electrotehnique Comp. Cît despre secretară, ea și-a pierdut serviciul pentru neglijență, iar „iubitul" a părăsit-o fără scrupule, căutîndu-și probabil o nouă „prietenă" într-o altă întreprindere rivală. Misiunea fusese îndeplinită!

În legătură cu acest caz de spionaj industrial se poate pune o problemă de perspicacitate. Cunoscînd toată întîmplarea, dacă ați fi aflat că secretara a scris pe cele trei plicuri adresele în așa fel încît conținutul fiecăruia era pentru alt destinatar, ați fi putut ca, deschizînd un singur plic mare și scoțînd din el un singur plic din cele două sigilate, să modificați adresele de pe toate cele trei plicuri, astfel încît conținuturile lor să corespundă cu destinatarii?

6. CEREMONIA DINEULUI

La Curtea Franței „eticheta" ajunsese la apogeul ei prin cea de a doua jumătate a secolului XVIII.

Culcatul, sculatul, servirea mesei, audiențele, precum și o mulțime de nimicuri aveau reguli bine sta-

bilite şi nimeni nu avea voie să se abată de la ele. Întreg ceremonialul punea în mişcare o imensă armată de curteni şi nu avem expresii îndestulătoare pentru desemnarea rangurilor şi funcţiilor lor. Numai cu supravegherea bucătăriei regale se ocupau 96 de notabilităţi, dintre care 36 de stolnici, 16 controlori, 12 mareşali ai curţii şi un primmareşal. Personalul curţii se ridica la 448 de persoane, fără a lua în considerare servitorii personalului şi lacheii mai mărunţi.

Dar să revenim la ceremonialul mesei de la curte. O relatare amănunţită a dejunului o întîlnim în romanul de epocă Madame d'Epie, scris spre sfîrşitul secolului al XVIII-lea. Descriind un fapt petrecut într-o zi, autorul arată că, la masa pe care o lua, regele era servit de cinci perechi de nobili, familiile Costaque, Dentis, Gimmartin, Piasson şi Triquetten. Prenumele acestor curteni ce aveau cinstea să-l servească pe rege erau Daniel, Theophil, Gustave, Carol, Pierre, respectiv Hellene, Marie, Anne, Simonne şi Jeanne. Este prima dată cînd aflăm că astfel de servicii erau îndeplinite şi de femei, pentru că celelalte surse informează că la masa regelui luau parte numai bărbaţi. Acest amănunt nu prezintă însă importanţă în povestirea noastră.

Regele trona, fireşte, în capul mesei. Pe cele două laturi, îmbrăcaţi în ţinută aleasă, stăteau în picioare, atenţi pentru a-i ghici dorinţele, nobilii amintiţi, cîte cinci de fiecare parte. Pe stînga, începînd dinspre rege, se înşirau Carol, Simonne, Daniel, Anne şi Gustave, iar pe dreapta, tot începînd de la rege, Hellene, Pierre, Marie, Jeanne şi Theophile.

Interesant este că nici unul dintre nobilii bărbaţi nu sta pe aceeaşi parte a mesei cu soţia sa şi nici faţă în faţă cu ea. De remarcat că distanţa dintre Carol şi soţia sa era aceeaşi ca cea dintre Daniel şi soţia acestuia.

Cîteva momente din timpul dejunului dau următoarele indicaţii: Gustave, împreună cu soţia lui Theophile ofereau regelui pîinea; Carol, cu soţia lui Daniel îi schimbau farfuria; Theophile, cu soţia lui Carol combinau sosurile; Daniel împreună cu soţia lui Gustave aşezau pe farfurii brînzeturile. Doar Pierre avea aceeaşi îndeletnicire comună cu propria soţie: orînduiau desertul. După amănuntele pe care le-aţi aflat, puteţi spune prenumele fiecărei perechi de nobili în parte?

---

7. „GANGSTERII"

Faimosul gangster american Al. Capone a murit la adînci bătrîneţi în somptuoasa sa vilă după ce, de cîţiva ani bunişori, se lăsase de „afaceri". Dillinger, mai puţin „norocos", dar nu mai puţin mare gangster, a fost denunţat poliţiei de una din prietenele sale părăsite şi a căzut ciuruit de gloanţe în lupta cu poliţia, la ieşirea dintr-o sală de cinematograf.

Pînă la apariţia actualelor reţele de tip mafiot, cei doi consideraţi cei mai mari gangsteri americani. Şi asta pentru că soarta a făcut ca celebrii foşti... viitori periculoşi gangsteri Slay, Goggy şi Cossu să nu poată ajunge cel puţin la „nivelul" predecesorilor lor. Într-un cuvînt, „strălucita" lor carieră a încetat înainte de a începe şi, din această cauză, citi-

torul, care a aflat cu înfiorare despre isprăvile unui Capone sau Dillinger, n-a auzit, probabil, nimic despre cei trei. Iată de ce, în cîteva rînduri, vom încerca să reparăm această „greşeală" a istoriei gangstereşti, relatîndu-vă teribila întîmplare de la începutul carierei lor.

Tineri fiind încă, cei trei, constituiţi într-o indestructibilă bandă, ieşiseră la miezul nopţii după pradă. S-au oprit la intrarea într-un gang şi cu o „gură de lup" — confecţionată după ultimul strigăt al tehnicii, dintr-un cui şi o doagă de butoi — au spart caseta de bani a unui telefon public.

Propriu-zis, făptaşii au fost numai doi; celălalt, socotind că n-ar trebui să se avînte de la început în asemenea operaţii de mare amploare, ci să pornească cu modestie, mai de jos, dăduse bir cu fugiţii.

Şi bine a făcut. Pentru că, abia se reîntîlniseră toţi trei la cartierul general al bandei, aflat într-un coteţ de păsări dintr-o curte părăsită, cînd un poliţist, care îi urmărise pe cei doi spărgători, a şi ajuns la faţa locului, i-a înşfăcat şi s-a oprit cu ei tocmai la intrarea acelei deloc plăcute instituţii, deasupra căreia, pe o firmă luminată, scrie POLICE.

Aici băieţii nu s-au lăsat prea mult rugaţi să vorbească. Atîta doar că, fiecare ştiind... cîtă bucurie ar face „colegilor" în cazul cînd el ar rămîne în libertate, nu se sfia să-şi nege vinovăţia, aruncînd vina pe ceilalţi. Sergentul nu mai înţelegea nimic. Fiecare se jura că este nevinovat şi că n-a participat la golirea telefonului. Uite aşa, iţele mai mult se încurcau decît se descurcau.

Totuşi, poliţistul văzuse bine că numai doi luaseră parte la furt. Dar care erau cei doi? Nedesluşind lucrurile, poliţia i-a reţinut pe toţi trei. A doua zi a fost chemat un anchetator cu mai multă experienţă, care a ajuns la concluzia că unul dintre ei spune adevărul, iar ceilalţi mint de îngheaţă apele. Supărîndu-se că fusese deranjat pentru asemenea fleacuri, anchetatorul a mers pînă acolo încît şi-a dat demisia şi nu s-a mai întors la serviciu nici pînă astăzi. În graba cu care a părăsit localul, el a uitat să indice care erau vinovaţii. Dar sergentul a găsit mai tîrziu pe birou următoarele însemnări ale anchetatorului: „Slay spune că Goggy minte. La rîndul său, Goggy zice că Cossu minte, iar acesta din urmă afirmă că, dimpotrivă, el este cel care spune adevărul şi ceilalţi au spus numai minciuni. Ştiu care sînt vinovaţii: cei doi mincinoşi".

N-am fi relatat toată această întîmplare dacă am fi considerat că este o banalitate. Dar lucrurile au luat o asemenea întorsătură încît şi astăzi cei trei aşteaptă după gratii, cu toate că de atunci au trecut ani mulţi. Au rămas acolo nu pentru că nu li s-ar fi dat drumul, ci de teamă că, odată ajunşi în libertate, să nu făptuiască lucruri care să-i întreacă pe Al. Capone şi Dillinger!

Totuşi, la drept vorbind, unul din cei trei ar fi trebuit de la bun început să fie aruncat afară din închisoare, fiindcă nu participase la furt. Dar care era nevinovatul? N-aţi vrea să daţi o mînă de ajutor în dezlegarea misterului?

VALENTIN RĂDULESCU ■

RĂSPUNSURI LA PROBLEMELE DE PERSPICACITATE

1. VREŢI SĂ FACEŢI PE DETECTIVUL INTERPOLULUI?

Tortti este căsătorit cu sora şoferului, deci pe şofer nu-l cheamă Tortti. De asemenea, pe avocat nu-l cheamă Tortti, deoarece el nu are nici o rudă. Deci Tortti este numele proprietarului magazinului de jucării.

S-a precizat că Pontini a primit o sumă mai mică decît ceilalţi doi. Adică mai mică decît cea primită de proprietarul magazinului de jucării şi de avocat şi ca atare Pontini este şoferul. Rămîne numele de Müller pentru avocat.

2. „NU-I ADEVĂRAT!"

Amîndoi savanţii au spus neadevăruri. Să presupunem că cel înalt şi brunet este mai tînăr, iar cel mai scund şi blond, mai bătrîn. Dacă ar fi fost aşa, atunci amîndoi ar fi făcut afirmaţii adevărate. Or, după cum s-a arătat, amicul care a ascultat conversaţia n-a greşit zicînd „Nu-i adevărat"! În acest caz înseamnă că savantul înalt şi brunet este mai bătrîn şi el a spus un neadevăr afirmînd că este mai tînăr. Implicit, cel scund şi blond, afirmînd că este mai vîrstnic, a spus şi el tot un neadevăr. În concluzie, afirmaţia „Nu-i adevărat!" s-a referit la cele spuse de ambii savanţi.

În cazul cînd savantul înalt şi brunet ar fi fost mai vîrstnic, de asemenea, ambii ar fi spus neadevăruri.

3. COINCIDENŢE BIZARE

Cele trei coincidenţe care mai pot fi desprinse din text sînt următoarele: atît numele preşedintelui Lincoln, cît şi numele preşedintelui Kennedy conţin cîte şapte litere; numele şi prenumele ambilor succesori ai preşedinţilor, Andrew Johnson şi Lyndon Johnson, conţin cîte 13 litere; numele şi prenumele celor doi asasini, John Wilkes Booth şi Lee Harvey Oswald, conţin, de asemenea, un număr egal de litere — 15.

4. BORGIA

Contrar tuturor aparențelor, Cesare Borgia a avut posibilitatea să-l ucidă pe amfitrion, și n-a lăsat-o să-i scape! (Probabil că „versat" fiind în asemenea treburi, el și-a putut face planul foarte repede, pornind de la cleștele pe care l-a zărit în dormitor, de la cheia al cărei vîrf ieșea puțin în afara broaștei și de la... mica crăpătură de deasupra ușii, prin care abia putea pătrunde o dîră de lumină.)

Firește, diabolicului Cesare Borgia i-a fost ușor să pună mîna pe pumnalul amfitrionului, atunci cînd acesta, scoțîndu-și cordonul, l-a așezat pe un scaun din bibliotecă. Tot atît de ușor i-a fost să i-l înfigă în spate.

După săvîrșirea crimei, el a înfipt în masă un ac, prin a cărui ureche a introdus un fir lung de mătase, legîndu-l trainic; apoi a trecut capătul firului prin urechea cheii ce fusese introdusă în broască, pe partea dinăuntru. Pășind peste pragul ușii și ținînd de capătul firului, criminalul s-a înălțat și a trecut firul pe deasupra ușii, pe care apoi a închis-o.

Cu ajutorul cleștelui, Borgia a răsucit cheia de vîrful ce ieșea din broască de partea cealaltă a ușii, după care a împins-o cu un bețișor în afară; astfel, cheia a rămas suspendată pe fir. Întinzînd ușor de fir, acesta a format o pantă între marginea de sus a ușii și acul înfipt în masă; din această cauză cheia a început să alunece în jos, oprindu-se lîngă ac. În sfîrșit, printr-o simplă smucitură, Borgia a scos acul înfipt în masă și a tras tot firul afară. Asta a fost totul.

S-a culcat apoi liniștit, iar dis-de-dimineață a plecat la drum, fiind sigur că nimeni nu va putea vreodată să-l acuze de omor.

Ei, dacă n-am fi fost noi, familia Borgia ar fi numărat cu o crimă mai puțin! Dar ce mai contează una în plus sau în minus...

5. SPIONAJ ȘI CONTRASPIONAJ ECONOMIC

Există posibilitatea ca, deschizînd un singur plic din cele șase sigilate, să se poată determina care erau în realitate destinatarii celor trei plicuri mari. Să presupunem că, rupînd plicul, scoatem din acesta prospectul variantei B. Atunci deducem că celălalt plic sigilat rămas nu poate cuprinde varianta A, întrucît atunci în plicul pe care secretara îl adresase uzinei engleze ar fi existat variantele A și B, ceea ce ar fi fost chiar așa cum se stabilise de întreprindere. Or, știm că pe nici unul din plicurile mari secretara n-a scris adresa corect. Deci, el are înăuntru varianta B.

În continuare, putem lua oricare din celelalte două plicuri mari. Să ne oprim, bunăoară, fără să-l deschid.

Plicul uzinei italiene ar fi trebuit să aibă înăuntru cele două plicuri sigilate, ambele cu prospectul variantei A. Poate conține acest plic prospectele aparatului în varianta B? Nu, fiindcă am văzut că ele sînt în plicul pe care l-am deschis. De asemenea, nu poate avea nici variantele A, pentru că atunci secretara n-ar mai fi făcut nici un fals cu acest plic. Nu ne rămîne decît să deducem că plicul mare cu adresa uzinei italiene conține variantele A și B iar ultimul plic are înăuntru, în dublu exemplar, varianta A.

6. CEREMONIA DINEULUI

Pentru a sta la aceeași distanță de soțiile lor (fără a le avea drept în față), Carol nu poate fi căsătorit decît cu Maria, iar Daniel cu Hellene.

Se precizează că Gustave, împreună cu soția lui Theophile ofereau regelui pîinea. Deoarece nici o soție nu stă pe aceeași parte a mesei cu soțul său, înseamnă că soția lui Theophile se numește sau Anne sau Simonne. Nu este posibil să fie Anne, deoarece, mai departe, se arată că Pierre orînduia desertul, împreună cu propria sa soție, ceea ce ar însemna că aceasta să fie Simonne. Or, Simonne stă chiar în fața sa. Așadar, deducem că soția lui Theophile se numește Simonne.

Gustave și Anne, ca și Pierre și Jeanne, stau de aceeași parte a mesei, așa că ei nu pot fi soți și soții. Înseamnă că soția lui Gustave este Jeanne, iar cea a lui Pierre este Anne.

7. GANGSTERII

Notițele anchetatorului dispărut sînt suficiente pentru a descoperi vinovații. În scopul ușurării deducției le vom repeta: „Slay (S.) spune că Goggy minte. La rîndul său, Goggy (G.) zice că Cossu minte. Iar Cossu (C.), afirmă că S. și G. mint".

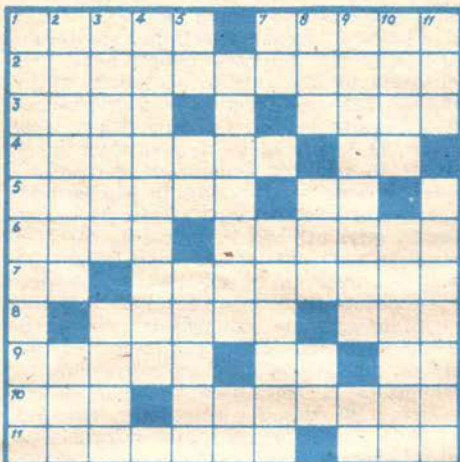
Dacă analizăm cu atenție aceste afirmații observăm că doar una din ele nu duce la o contradicție. Dar să ne explicăm. Să presupunem, de pildă, că S. spune adevărul. Aceasta înseamnă că G. minte. Iar dacă G. minte cînd afirmă că C. minte, rezultă că C. spune adevărul. În acest caz ar însemna că doi dintre ei spun adevărul, ceea ce este imposibil. Deci renunțăm la supoziția că S. spune adevărul și avem astfel certitudinea că el este unul dintre mincinoși.

În continuare trecem la cea de-a treia însemnare potrivit căreia C. ar fi afirmat că S. și G. mint. Dacă considerăm că această afirmație este justă, rezultă că spusele lui S. despre G. sînt mincinoase, iar G. nu minte. Dar dacă G. spune adevărul, afirmînd că C. minte, atunci C. este mincinos. Prin urmare, ne izbim de următoarea contradicție: pornind de la premisa că C. spune adevărul, ajungem la concluzia că el minte! De aceea considerăm că premisa este greșită și, în consecință, C. este cel de-al doilea mincinos.

Numai afirmația lui G. nu duce la nici o contradicție, cu toate că ea are și o mică „cursă":

Dacă presupunem că G. spune adevărul, rezultă că G. minte. De aici am putea deduce că S. şi G. spun adevărul, ceea ce reprezintă o altă imposibilitate! În aceasta constă „mica cursă". În realitate s-ar putea ca numai unul să mintă şi acesta este S. Afirmînd că ceilalţi doi mint, G. spune un neadevăr, lucru care corespunde aprecierilor făcute despre el de G.

După cum se vede, singura alternativă care nu duce la contradicţii este aceea că G. spune adevărul, fiind — potrivit afirmaţiilor sale — nevinovat şi, în consecinţă, S. şi G. sînt făptaşii.

LA MUSTAŢĂ

ORIZONTAL: 1) Dintr-o încîlceală scoate un lucru bun — Scriere... cifrată. **2)** Stare de plîns. **3)** Chestie de inventare — Încoronat în luncă. **4)** O adevărată aiureală — Borhot... pe drojdie! **5)** Fruntaşă la limba română — Scop final! **6)** Specificul culturii orientale — Pictură murală aparţinînd unui maestru anonim (pl.). **7)** În libret la operetă! — Suplinitor la ora de gramatică. **8)** Cadre didactice — Printre fiare sînt cele mai... slabe. **9)** Zero absolut — Noapte... albă — Făurar de frumuseţe. **10)** Activitate de vîrf — Brăzdare de plug (sing.). **11)** Se perpeleşte pe uscat — Apă de la ţîşnitoare.

VERTICAL: 1) Scot peri albi. **2)** Invitaţie... pentru ziua de apoi — Călător spre pol. **3)** Fac şi ele cîte o mică învîrteală — Neluat în seamă. **4)** Revenirea cu picioarele pe pămînt a unuia cu capul în nori (pl.). **5)** Citaţi fără părinţi! — Intrarea din faţă! — Exprimă regretele. **6)** Om de nădejde (sic!) — Săritură la dreapta! **7)** Un marş scurt — Un om la locul lui. **8)** Leagănul sportului arădean — Un număr de cercuri tangente — Miez de pită! **9)** Ce face omul cu mîna lui — Încadraţi la slujbă! **10)** Expresie a suficienţei — Se obţine cu ajutorul unei pile. **11)** Trage ca un cîine — Raport de serviciu.

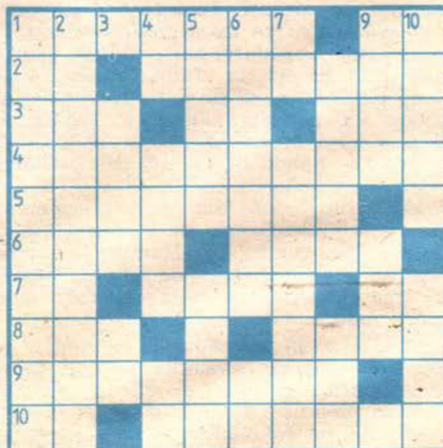
LIVIU POPESCU ■ — Craiova

URMA ALEGE

ORIZONTAL: 1) Îşi ia lumea în cap — Termen de despărţire amicală. **2)** Rece... în Antarctida! — Atributul unui cuvînt de încheiere într-o frază meşteşugită. **3)** Evrika pentru noi — Solicită linişte — Formă destinsă a unei încordări. **4)** Carte de bucate. **5)** Venit... neplanificat în felul său. **6)** Luptă pe viaţă şi pe moarte — Dau bune dispoziţii (sing.). **7)** Bătutul în lemn — Evoluţie la inele (sing.). — Boabab! **8)** Colectiv codaş de anonimi — Însuşire de drept. **9)** Trecere în neființă. **10)** Ciul... fără urechi! — A da toate asigurările.

VERTICAL: 1) Creator de marcă (pl.). **2)** Dată cînd se întrerupe lumina exact după ora douăsprezece. **3)** Dispozitiv electronic — Metraj redus (abr.). **4)** Părţile unui giroscop! — Împiedică uitarea — Umplutură de trigon! **5)** Un fel de a se pronunţa — O bucată de scoarţă veche. **6)** Caz de trimitere la odihnă — Culmea ironiei! **7)** Făcut din două părţi! — Tip de grea încercare. **8)** Drumul spre înălţimi — Feţe de piele (sing.). **9)** Stare excepţională, cînd amestecul în treburile interne este exclus (masc.; pl.) — Anturajul reginei. **10)** Se abţine mereu — Mînă de sare... de lămîie.

NICOLAE FILIMON ■
NICOLAE ALEXANDRU ■ — Bucureşti

ÎN PĂDURE

ORIZONTAL: 1) Pictor francez (1839—1906), creatorul tablourilor „Pădurea de la Chantilly" şi „Pădurea de la Fontainebleau" — Proiectil sferic de plumb pentru cartuşele de vînătoare. **2)** Personajul feminin principal din romanul „Pădurea spînzuraţilor" de Liviu Rebreanu — Căsuţe amenajate în pădurile munţilor, care servesc pentru adăpostirea turiştilor şi a vînătorilor. **3)** Scriitor român (Radu; n. 1943), autorul volumelor „Vîlva codrului" şi „Pădurea nu doarme" — Se spune că din cauza lor nu se vede pădurea (sing.). **4)** Complet — Oraş din China antică — Corneliu Brad. **5)** Au intrat în competiţie! — Pictor francez (1614—1685) — A conduce un automobil. **6)** Perioadă mare de timp, folosită pentru indicarea vechimii pădurilor şi mai ales a codrilor — Rîu în Austria. **7)** Marcel Tufaru — Denumire populară pentru un tip negroid — Pădurice de şes. **8)** „... pădurarului", volum aparţinînd poetului Victor Tulbure (neart.) — „...de pădure", unul din primele volume de versuri ale poetului indian R. Tagore. **9)** Cînd e mică este falsă — În pădure! — Serveşte — Sandu Gorun. **10)** Rîu în nordul Franţei — Pădurile curate pe care le formează cerul, arbore din familia fagaceelor. **11)** Caracterizează un soi bun — Bradul, molidul sau pinul. **12)** Mamifer omnivor, care trăieşte în pădurile de munte, vînarea lui fiind strict reglementată — Păduri tinere foarte dese.

VERTICAL: 1) „...pădurii", romanţă de Edvard Grieg, pe versurile poetului Christian Winther (neart.) — Pădure seculară de mari proporţii. **2)** Scriitor englez (1888—1965), autorul volumului „Pădurea sacră" — Cea mai bătrînă pădure din ţara noastră, situată în judeţul Mureş, cu circa 370 de arbori în vîrstă de 650—750 de ani. **3)** Mic rîu în R.F. Germania — Compozitor austriac (1825—1899), creator al celebrului vals „Povestiri din pădurea vieneză". **4)** Care au loc o dată pe an (fem.) — Notă muzicală. **5)** Natriu — Scriitor român (Ştefan; n. 1924), autorul volumului „Drumul trece prin pădure" — În cădere! **6)** Cunoscută insulă grecească în Marea Ionică — Ceriu. **7)** „...pădurii", roman aparţinînd scriitorului polonez Ştefan Zeromski (sing.; neart.) — Localitate în Afghanistan — Paner. **8)** Indian din Texas — Terenuri în interiorul unei păduri, lipsite de copaci şi acoperite cu iarbă şi flori. **9)** Arbore exotic de esenţă preţioasă, întîlnit în pădurile ecuatoriale şi tropicale umede, veşnic verzi — Loc în pădure unde copacii sînt rari. **10)** Apă stătătoare — Arbori cu largi utilizări în industrie, care formează în ţara noastră cele mai întinse păduri, fie curate, fie în amestec cu alte specii — Localitate în Yemen. **11)** Plantă textilă — „Cîntecele... de sub pădure", volum de versuri de Dragoş Vrînceanu (nom.) — Unitate de măsură egală cu un metru cub, întrebuinţată la măsurarea lemnelor aşezate în stive. **12)** Mamifer rumegător, răspîndit în codrii Carpaţilor, una dintre frumuseţile patriei noastre, a cărui vînătoare este supusă unui regim special — Arbuşti din familia cornaceelor, răspîndit în ţara noastră în pădurile de cîmpie şi dealuri.

Dicţionar: UAN, LUC, SASS, GAI, DEULE, ZOTT, LAL, EFU.

GH. AL. KISSLING ■
IANCU PANTALON ■ — Bîrlad

CONEXIUNI

● Întîmplarea are un loc privilegiat între cauză şi efect.

● O privire atît de ambiguă, încît lămurea totul.

● Există cuvinte rare pe care le folosesc toţi oamenii.

● Ascultă sfatul meu: nu te încrede în sfatul nimănui.

● Prea sărac pentru a-şi cumpăra haine ieftine şi prea bogat pentru a le da de pomană pe cele purtate.

● Îi stătea bine în rochie de mireasă şi de aceea se îmbrăca în mireasă ori de cîte ori avea ocazia.

● Şi-a pus ceva în gînd şi a uitat unde.

● Se bucura întotdeauna cînd era refuzat de edituri: opera sa postumă rămînea intactă.

LAURENŢIU ORĂŞANU ■

EXERCIȚIUL FIZIC ÎN SLUJBA SĂNĂTĂȚII

Gimnastica medicală este o terapie cu aplicații foarte mari și rezultate foarte bune în ceea ce privește refacerea sănătății, mărirea capacității de muncă fizică și intelectuală, precum și reducerea timpului incapacității temporare de muncă. Exercițiile recomandate se adresează tuturor oamenilor, tineri și maturi, mai ales femeilor, fiind selecționate exercițiile cu mare eficacitate și care se pot practica la domiciliu.

Programul de gimnastică recomandat fiecărei afecțiuni în parte se compune din 7 exerciții care se practică într-o cameră bine aerisită, pe un covor și folosind diferite obiecte din casă pentru desfășurarea lui în bune condiții. Programul durează 15—30 minute și se execută de 1—2 ori pe zi, dimineața și în timpul zilei. Fiecare exercițiu fizic are indicat un număr minim și unul maxim de repetări, rămînînd la latitudinea practicanților dozarea efortului fizic în funcție de gradul de pregătire fizică.

Exerciții recomandate pentru slăbire

Ex.1) Șezînd pe podea cu membrele inferioare întinse și depărtate sau pe bancă; aplecarea trunchiului înainte (flexia trunchiului) deplasînd roata cu mînere înainte, revenire la poziția inițială. Se vor face 2—5 reprize de cîte un minut fiecare (fig.1).

Fig. 1

Ex.2) Întreg șezînd; ridicarea membrelor inferioare întinse concomitent cu atingerea palmelor sub genunchi, revenire la poziția inițială. Se execută în 2—5 reprize de cîte 10—15 ori fiecare, intercalate cu pauze de odihnă (fig.2).

Fig. 2

Ex.3) Culcat pe partea stîngă, brațul stîng întins în prelungirea corpului și mîna dreaptă sprijinită în fața pieptului; ducerea membrelor inferioare spre cap, alunecînd pe podea, apoi revenire la poziția inițială. Se vor face 2—5 reprize de cîte 10—15 mișcări fiecare, intercalate cu scurte pauze de odihnă și apoi se repetă pe partea dreaptă.

Ex.4) Șezînd depărtat cu o minge medicinală sau o carte de 1—2 kg deasupra capului: rotații mari de trunchi spre stînga de 3—5 ori și la fel spre dreapta. Se vor face 2—5 reprize în fiecare parte, intercalate cu pauze de odihnă (fig.3).

Fig. 3

Ex.5) Culcat cu fața în jos, brațele întinse înainte; răsucirea bazinului spre stînga concomitent cu ducerea membrelor inferioare spre cap, revenire la poziția inițială. Se vor face 2—5 reprize spre stînga de cîte 10—15 ori fiecare și apoi la fel spre dreapta, intercalate cu pauze de odihnă.

Ex.6) Culcat pe spate cu brațele lateral; ducerea membrelor inferioare întinse la verticală, revenire la poziția inițială. Exercițiul se execută în 2—5 reprize de cîte 10—15 ori fiecare, intercalate cu pauze de odihnă.

Ex.7) Pedalaj la bicicleta de cameră (ergometrică) timp de 5—10 minute, în ritm de 25 km pe oră. Exercițiul se poate înlocui cu mișcarea de pedalaj din poziția culcat pe spate, făcîndu-se 2—5 reprize de 1—3 minute (fig.4).

Fig. 4

Exerciții recomandate pentru menținerea siluetei

Ex.1) Stînd, se împrăștie pe jos 10—20 scobitori și apoi se ridică una cîte una prin aplecarea trunchiului de fiecare dată. Pot fi făcute 2—5 reprize.

Ex.2) Culcat pe partea stîngă cu mîinile în prelungirea corpului; se vor face 5—10 cercuri cu membrul inferior drept în fiecare sens și se repetă în 2—5 reprize, apoi se schimbă partea și se execută la fel cu membrul inferior stîng.

Ex.3) Stînd cu partea stîngă spre scara fixă sau o masă, cu piciorul stîng sprijinit pe masă și mîinile la ceafă; îndoirea trunchiului spre stînga de 10—15 ori, repetîndu-se în 2—5 reprize și apoi se schimbă partea pentru a se executa spre dreapta (fig.5).

Fig. 5

Ex. 4) Pe palme și pe genunchi (pe patru labe); îndoirea coatelor pînă umerii ajung aproape de podea concomitent cu ridicarea membrului inferior stîng întins înapoi, revenire la poziția inițială și se repetă cu dreptul. Exercițiul poate fi executat în 2—5 reprize de cîte 10—15 ori cu fiecare picior, intercalate cu pauze de odihnă.

Ex. 5) Pe genunchi cu brațele întinse înainte sau palmele la ceafă; așezare pe șoldul stîng, revenire pe genunchi și așezare pe șoldul drept. Exercițiul se execută în 2—5 reprize de cîte 10—15 ori pe fiecare șold, intercalate cu pauze de odihnă (fig. 6).

Fig. 6

Ex. 6) Stînd depărtat cu mîinile la ceafă sau brațele sus (cu sau fără minge); rotații lente de trunchi de 3—5 ori spre stînga și apoi spre dreapta. Se vor face 2—5 reprize intercalate cu pauze de odihnă.

Ex. 7) Culcat cu fața în jos, mîinile sub umeri; ducerea șezutei la călcîie concomitent cu întinderea brațelor, revenire la poziția inițială. Exercițiul se poate repeta în 2—5 reprize de cîte 10—15 ori fiecare, intercalate cu pauze de odihnă (fig. 7).

Fig. 7

Exerciții recomandate tinerelor mame — perioada lăuziei

Ex. 1). Stînd cu mîinile la ceafă; ducerea membrului inferior stîng întins înapoi și în sus, revenire la poziția inițială, apoi se execută la fel cu dreptul. Mișcarea poate fi repetată în 2—5 reprize de cîte 2—5 ori cu fiecare picior, intercalate cu pauze mai mari de odihnă și respirații ample (fig.8).

Fig. 8

Ex. 2) Șezînd pe scaun, spatele rezemat de spătar; aplecarea trunchiului concomitent cu apucarea gleznelor și întinderea genunchilor, revenire la poziția inițială. Mișcarea se execută în 2—5 reprize de cîte 3—5 ori fiecare, intercalate cu pauze de odihnă după necesitate (fig. 9).

Fig. 9

Ex.3). Aceeași poziție; ducerea membrului inferior stîng întins sus, menținut 2—3 secunde, revenire la poziția inițială. Mișcarea se face de 3—5 ori și apoi se execută la fel cu dreptul. Se vor face 2—5 reprize intercalate cu pauze de odihnă (fig. 10).

Fig. 10

Ex. 4) Aceeași poziție; ducerea genunchilor la piept cu menținerea poziției 2—3 secunde, revenire la poziția inițială. Se vor face 2—5 reprize de cîte 3—5 ori fiecare, intercalate cu pauze de odihnă mai mari (fig.11).

Ex. 5) Șezînd cu fața spre masă; așezarea piciorului stîng pe masă concomitent cu ducerea palmelor la ceafă și spatele în extensie, revenire la poziția inițială și se repetă cu dreptul. Se vor face 2—5 reprize de cîte 3—5 ori cu fiecare picior, în-

Fig.11

tercalate cu pauze de odihnă.

Ex. 6) Aceeaşi poziţie: aşezarea piciorului stîng pe masă concomitent cu aplecarea trunchiului peste picior şi apucarea gleznei cu mîinile, revenire la poziţia iniţială şi apoi se execută cu dreptul la fel. Pot fi făcute 2–5 reprize de cîte 3–5 ori cu fiecare picior, intercalate cu pauze mari de odihnă.

Ex. 7) Pe palme şi pe genunchi (patru labe); ducerea braţului stîng înainte şi în sus concomitent cu ducerea genunchiului stîng la piept, revenire la poziţia iniţială şi apoi se execută cu membrele din partea

Fig. 12

dreaptă. Se vor face 2–5 reprize de cîte 3–5 ori cu fiecare parte, intercalate cu pauze de odihnă (fig. 12).

Prof. MARIAN FIRIMIŢĂ ■

Desene de MIHAI ZGUBEA ■

MENS SANA...

ORIZONTAL: 1) Dotată cu aptitudini creatoare printr-o profundă cugetare. **2)** Opera de seamă a poetului roman Iuvenal, în care sînt înfierate moravurile corupte ale Romei şi din care reţinem maxima „Mens sana in corpore sano" (neart.) – La mintea omului. **3)** Zeiţa înţelepciunii în mitologia greacă, născută, potrivit legendei, din capul lui Zeus – Om învăţat şi înţelept. **4)** Nina Damian – Scoasă din minţi. **5)** Fel de a percepe şi interpreta lucrurile şi fenomenele – A fi învăţat. **6)** Cap de savant! – Probă de verificare a aptitudinilor psihice şi fizice – Localitate în Olanda. **7)** Nota traducătorului (abr.) – Piesă de şah – Notă muzicală. **8)** O amintire... din viaţa noastră – Izvoarele Dunării! – Sculptor francez (1840–1917), autorul lucrării „Gînditorul". **9)** Istoric şi ziarist român (1812–1893), figură proeminentă a revoluţiei de la 1848 în Transilvania, fondatorul revistei „Foaie pentru minte, inimă şi literatură", apărută la Braşov între anii 1838 şi 1865. **10)** Se pierde repede cu firea – Cap fără minte. **11)** Nu sînt cuminţi – Feciorul lui Costache în „Amintirile din copilărie" ale lui Ion Creangă, „băiet mai mare şi înaintat la învăţătură pînă la genunchiul broaştei".

VERTICAL: 1) Poetă română (1916–1944), autoarea poemului „Ţii minte-ntîia ploaie!" (Magda) – Sprinten la minte. **2)** Final la jocul minţii – „Finul Pepelei cel isteţ ca un proverb" din poezia „Epigonii" de Mihai Eminescu – Mereu înainte! **3)** Cu luare-aminte – Pictor şi gravor olandez (1616–1680), autorul tablourilor „Un filozof gîndind" şi „Portretul unui matematician". **4)** Pătruns cu mintea – Elemente precise pentru luarea unei hotărîri judicioase. **5)** Cureluşă de meşină – E într-o doagă (pl.). **6)** Necopt la cap! – Din împrejurimile acestui cunoscut oraş din Moldova a fost cules basmul „Fata săracului cea isteaţă", prelucrat şi publicat de Petre Ispirescu – A apărea. **7)** Cornel Dinulescu – Capul ei emite... lumină. **8)** Nu e în toate minţile (reg.) – Recenţi. **9)** Au mintea ascuţită – Cufundaţi în gînduri. **10)** A avea de gînd să facă ceva – O zi rămasă în amintire – Două din zece! **11)** „...poetică", lucrare aparţinînd poetului şi criticului francez Nicolas Boileau-Despréaux (1636–1711), din care cităm fraza: „Un prost găseşte întotdeauna pe unul mai prost care-l admiră" – Scriitor roman supranumit Retorul sau Tatăl, care, avînd o vastă cultură şi o memorie uimitoare, a adunat după aproape 50 de ani părţi din declaraţiile pe care le audiase în tinereţe în şcolile retorice.

Dicţionar: EES, BOL, IRĂ, TUIEŞ.

IOAN V. CHIŢU ■ **– Moreni**

1 I	2 N	3 T	4 E	5 L	6 I	7 G	8 E	9 N	10 T	11 A
2 S	T	I	N	T	A	■				
3 A	I				■					
4 N	■			■					■	
5 O						■				■
6 S		■					■			
■			■					■		
8 A		■			■					
9 G	■								■	
10 E	M						■			
11 R	E			■		■				

UN ANONIM GENIAL:
INVENTATORUL ROȚII

Detaliu dintr-un car de ceremonie din secolul al V-lea î.e.n., descoperit într-o necropolă din Comorta.

Astăzi este admis aproape unanim că fără inventarea roții civilizația contemporană, ca și cea a ultimelor patru milenii, ar fi fost de neconceput. Într-o încercare de ierarhizare a invențiilor omenirii — dificilă dar nu imposibilă — primul loc l-ar ocupa neapărat roata, importanța ei practică și istorică situînd-o chiar înaintea computerelor și a vehiculelor cosmice. Este cunoscută stupoarea conchistadorilor spanioli care, în contact cu civilizațiile precolumbiene — remarcabile prin organizare statală, prin surprinzătoare cunoștințe de medicină, de astronomie — au putut constata că băștinașii foloseau pentru transporturi sănii trase pe pămînt. Incașii, aztecii, mayașii n-au ajuns niciodată la inventarea roții și e de presupus că civilizațiile lor ar fi fost condamnate în continuare la o dezvoltare înceată și inegală.

Cînd, unde și de către cine a fost inventată roata (aceasta fiind într-adevăr o invenție, și nu o descoperire, deoarece ea este de negăsit printre patentele naturii)? Suverane rămîn în această privință relicvele arheologice, acestea indicînd pînă la ora actuală ca patrie a roții sud-vestul Asiei. La Susa, în străvechiul Elam (zonă din sud-estul Iranului), americanul Speiser dezgroapă cel mai vechi car, exhumația indicînd nivelul anilor 2500 — 3000 înaintea erei noastre. Un alt arheolog, englezul Woolley, descoperă în mormintele regale de la Ur tot un mijloc de tracțiune asemănător datînd din anul 2950 î.e.n. În sfîrșit, un al treilea vehicul pe roți, datorat artizanilor sumerieni (aproximativ 3000 î.e.n.) ne permite să ne facem o idee destul de apropiată despre aceste mijloace de locomoție ce au populat preistoria transporturilor pe Terra. Este vorba de un cărucior, alcătuit în întregime din lemn, cu roțile compacte tăiate din bușteni și cu un soi de șa așezată pe osie. Interesant de reținut că la același nivel al săpăturilor și în același perimetru geografic au fost găsite și sănii pentru tractarea pe uscat a greutăților, sau ceea ce demonstrează că înainte sau poate chiar în paralel cu transportul pe roți, băștinașii au utilizat mijloace identice cu cele folosite de aborigenii celor două Americi. E de presupus, astfel, că primul vehicul s-a născut în clipa în care cineva s-a gîndit să așeze o asemenea sanie peste unul sau două trunchiuri de copaci doborîți, observînd că transportul se ușurează mult prin capacitatea de rulare a acestora. A urmat apoi debitarea transversală a arborilor pînă la dimensiunile unor reduse fragmente cilindrice. Mo-

Detaliu dintr-un basorelief asirian reprezentîndu-l pe regele Asurbanipal (sec. VII î.e.n.).

mentul a însemnat în fapt naşterea roţii, invenţie capitală, iar geniaIul observator, pierdut în negurile protoistoriei, a fost şi a rămas părintele tehnicii mondiale.

Ce forţă de tracţiune au utilizat aceste primitive vehicule pe două şi pe patru roţi? Este de presupus că pentru început cărăuşii au recurs la serviciile măgarului sălbatic. Calul, acest mare cadou al naturii, a fost descoperit nu de către civilizaţiile Indiei sau ale Orientului Apropiat, cum poate ar fi de bănuit, ci de către triburile nomade din Asia Centrală, Siberia orientală şi Manciuria. Primele cabaline domesticite, de talie mică şi cu aspect hirsut, au avut totuşi un rol considerabil în potenţarea economiei agrare, în scurtarea drumurilor şi în modernizarea campaniilor militare. Cu animale iuţi, înhămate la carele de luptă, populaţia migratoare a hixoşilor a cucerit Egiptul şi e de presupus că asemenea vehicule de atac au produs asupra oştilor faraonului o panică la fel de mare ca şi cea provocată asupra germanilor, în primul război mondial, de către tancurile aliaţilor. Cu ajutorul acestor „blindate" trase de doi cai, avînd un echipaj alcătuit dintr-un cărăuş, doi arcaşi şi doi purtători de scuturi, asirienii şi-au extins hegemonia asupra întregului Orient Apropiat în primul mileniu î.e.n.

Arta ceramică a cunoscut şi ea, prin mijlocirea roţii, încă din secolul al IV-lea î.e.n., un veritabil *boom* economic, roata olarului fiind şi ea, fireşte, opera unui meşter anonim, meritul revenind celui care a avut ideea de a regulariza forma vasului aşezînd lutul pe o placă turnantă. Apoi, prin descoperirea şi selecţionarea materialului de lucru şi perfecţionarea cuptoarelor de ardere, s-au născut minunatele vase şi obiecte ce împodobesc marile muzee

Acesta este cel mai vechi car scos la lumină de către arheologi. El a fost descoperit în Orientul Apropiat şi aparţine celui de-al IV-lea milenîu î.e.n.

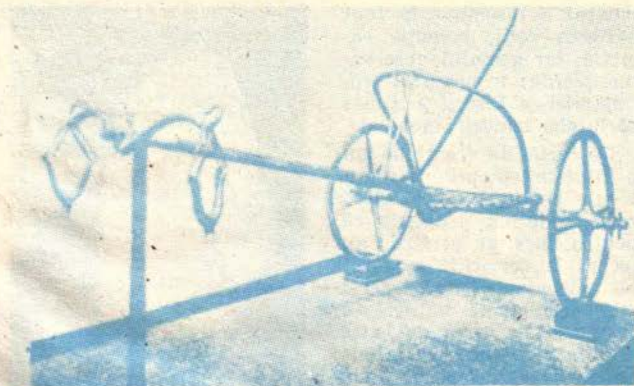
ale lumii: faianţa egipteană din email albastru, panourile din cărămizi multicolore ale Persiei, carafele de Susa, gobeleturile de India, vasele tripode din China de nord-est, obiectele artizanale ale civilizaţiei minoice, iar mai tîrziu, odată cu utilizarea caolinului, celebrele porţelanuri chinezeşti de o puritate şi de o fineţe neîntrecute.

Revenind la mijloacele de transport, vom nota faptul că acestea au constituit multă vreme un lux rezervat doar claselor avute, carele de promenadă, de paradă sau de luptă, împodobite cu sculpturi şi aplice costisitoare (unele chiar din aur şi pietre scumpe) fiind rezervate aristocraţiei şi familiei domnitoare, la fel cum, la începutul veacului nostru, primele automobile au făcut doar deliciul oamenilor cu stare. Arheologii care au avut norocul de a decoperta mormîntul regal de la Ur, loc de veci în care defunctul a fost îngropat împreună cu cele nouă neveste ale sale şi cu întreaga sa gardă, au putut constata din nou că vehiculele pe roţi se numără şi ele printre obiectele de preţ destinate de a însoţi suveranul în viaţa de apoi, valoarea lor fiind enormă dacă ne gîndim că ele fac parte dintr-un imens tezaur alcătuit în rest din arme de aramă şi de aur, din vase de argint şi de aur, din bijuterii de aur, din lapislazuli şi cornalină, din pumnale cu lama de aur, din ace, paftale şi diademe făcute din metale preţioase şi ornate cu pietre scumpe. Mormîntul lui Tutankamon oferă şi el un exemplu semnificativ.

Nu încape nici o îndoială că dacă roata a avut un rol decisiv în dezvoltarea transporturilor şi a industriei olăritului, ea a stat şi la baza creării unor prime maşini-unelte, puse în mişcare prin forţa braţelor sau cu ajutorul unor atelaje. Specialiştii sînt de acord că au existat asemenea „maşini", dar ele s-au pierdut. E de presupus că pentru deplasarea şi înălţarea uriaşelor blocuri de piatră s-au folosit scripeţi, platforme rulante sau poate chiar unele sisteme mecanice mult mai complicate. Numai existenţa lor, apreciază inginerii de azi, ar putea explica înălţarea marilor construcţii ale antichităţii, între care ziguratul din Babilon, farul din Alexandria, templul din Karnak, piramida lui Keops, colosul lui Memnon etc. Arheologia va

dovedi sau nu valabilitatea acestor prezumţii. Dar oricum, prin inventarea roţii, antichitatea a dăruit posterităţii principala cheie a înfăptuirilor de ordin tehnic. Acest lucru a devenit evident încă din perioada evului mediu timpuriu, o dată cu dezvoltarea gustului pentru inventică, pentru realizarea de maşini şi agregate mobile, puse în mişcare prin solicitudinea energiei hidraulice şi eoliene. Două din acestea s-au născut chiar în ţara noastră prin geniul artizanului anonim: primul vagonet pe şine executat în întregime din lemn de către meşteri din zona Abrudului şi celebra moară cu făcaie ce anticipează cu cîteva secole turbina Pellton.

De atunci şi pînă în prezent tot ce s-a înfăptuit în tehnică şi în inginerie tehnologică, de la simpla piuliţă şi pînă la componentele ce asigură mişcarea computerelor şi a navetei spaţiale, se subordonează în mod direct sau indirect principiului de rotaţie. Un aparat de recepţionat emisiunile de televiziune nu conţine nici o piesă rotativă, dar pentru a funcţiona are neapărat nevoie de electricitate, care electricitate poate fi produsă numai cu ajutorul unui generator, iar acesta e de neconceput fără un disc rulant. N-ar avea nici un rost să mai demonstrăm ceea ce apare cu evidenţă pentru oricine. Dar credem că nu este inutil să ne reamintim că fără inventarea roţii, atunci, cu 5000 de ani în urmă, civilizaţia ar fi făcut paşi de melc, dovedindu-se încă o dată că datorăm foarte mult celor care sînt primii — uneori cu imense sacrificii — în găsirea drumului către binele şi fericirea omenirii.

Un car cu două roţi găsit într-o necropolă din Teba.

LIVIU TIMBUS ■

DISIMULĂRI

ORIZONTAL: 1) Rezervă de stat pentru o atmosferă dramatică. **2)** Cursă fără obstacole — Pretext pentru păcăleli. **3)** Atribut pentru enigmele sfinxului. **4)** Se fac cu mari greutăţi — Trup mic de pitic! **5)** Intră în comună — Cade la picioarele femeilor — Scoase din sticlă! **6)** Începe numărătoarea — Ecranul marilor stele — Produs lactat... pentru casă. **7)** Pe scurt vere, pe scurt! — Există în fond! — Face totul lună. **8)** Element de susţinere în bazinul acoperit — Ţinută la secret. **9)** Femeia care nu se jenează să-ţi spună anii. **10)** E o reverenţă a orientalilor — Atenţionat în prima şi ultima fază! **11)** Balaurul cu şapte (zice-se) capete — Trage în aer.

VERTICAL: 1) Bijuterii la preţ redus — Cap de afiş! **2)** Face operaţii în cap — A face o adeziune. **3)** Înlesneşte plăţile — Împinge la apă. **4)** La stînga hărţilor — Înfricoşătoare gură de foc. **5)** Trecătoare în atenţia trecătorilor — Material pentru foi. **6)** Dresuri pentru mîndrele noastre — În grad mare la faraoni! **7)** Întins la soare pe litoral — Pont gazetăresc. **8)** Tot peste Milcov — Cap de aviator! — Despre el se vorbeşte în lipsă. **9)** Dau din cap cu înţeles — A se da deoparte! **10)** Nouă pentru noi — Fiară cu chip de om — Face schimbări de linie. **11)** Gel utilizat într-un anume fel — Prietenă de pe băncile şcolii.

Dicţionar: TĂT.

I. PĂTRAŞCU ■ — **Bucureşti**

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2					■					
3									■	
4							■			
5			■					■		
6		■				■				■
7	■			■			■			
8					■					
■									■	
10								■		
11					■					

Un plan al Londrei apărut în revista Punch din 1882. El reprezintă cartierul Whitechapel, zona în care au avut loc toate asasinatele.

JACK SPINTECĂTORUL

- NUME PENTRU CHIPUL HÎD AL UNEI SOCIETĂŢI ÎN DECLIN -

Ucigaş fioros, rămas în arhivele criminalităţii britanice ca autor al unei suite de omucideri de o bestialitate şi cruzime fără margini, „Jack Spintecătorul" a devenit, paradoxal, o dată cu scurgerea anilor, un adevărat personaj de ficţiuni folclorice, de născoceli şi anecdotici populare, dar mai ales erou al unor cărţi şi filme de factură poliţistă, publicul contemporan cunoscîndu-l mai ales sub această înfăţişare şi avînd doar o idee vagă despre existenţa lui reală. Nici nu e de mirare. În 1889, la numai un an după sfîrşitul odioaselor crime, Jack Spintecătorul şi-a redobîndit faima prin pana lui Sir Arthur Conan Doyle şi prin faimosul său Sherlock Holmes. În 1937, cunoscutul regizor Marcel Carné realizează o peliculă burlescă, distribuindu-l în rolul ferocelui asasin londonez pe cunoscutul Jean-Louis Barrault. Într-o altă versiune cinematografică franceză, de data aceasta avîndu-l ca protagonist pe Claude Riche, criminalul apare în persoana unui distins aristocrat englez. Faptele imorale, şi în mod special crimele şi violenţa, au continuat de altfel să reprezinte pînă astăzi o adevărată mină de aur pentru editorii şi producătorii de cărţi şi filme comerciale.

În ţara de baştină a fiorosului ucigaş, faptele acestuia revin în actualitate prin filmele *Hands of the Ripper* cu Eric Porter, în 1971, prin piesele de teatru *Ripper* (1973) şi *Jack the Ripper* (1974), precum şi printr-un show de mare succes, *The Jack Ripper Show*, în 1973. Colin Wilson scrie un roman, „Colivia de sticlă", iar compozitorul austriac Alban Berg compune chiar o dramă muzicală intitulată „Lulu". Mai mult decît atît: crimele bătrînului Jack se pare că au exercitat o veritabilă fascinaţie asupra unor detracaţi din prima jumătate a veacului nostru, care, aşa cum vom arăta de îndată, au izbutit chiar să întreacă prin număr de asasinate şi sadism exemplul emulului lor.

S-a înţeles, credem, că Jack Spintecătorul a existat aievea chiar dacă poliţia londoneză n-a izbutit nici să-l captureze, nici să-i identifice numele adevărat. Suita de omoruri (şase la număr după unii, mult mai multe în opinia altora) debutează în noaptea de 31 august 1888 şi se sfîrşeşte brusc la 9 noiembrie în acelaşi an. Toate asasinatele au loc pe malul stîng al Tamisei, între orele 24 şi 5 dimineaţa, în aşa-numitul cartier Whitechapel, victimele fiind fără excepţie femei de moravuri uşoare, nici prea tinere şi nici prea frumoase. Expertizele criminaliştice dovedesc că asasinul a folosit în toate cazurile aceeaşi tehnică de lucru, atacînd prin surprindere, pe la spate, utilizînd în acest scop un cuţit de mari dimensiuni. Spintecarea şi oribila mutilare a victimelor aduc dovada indubitabilă că autorul este un fioros dezechilibrat mintal, dar un maniac paranoic cu suficientă putere, raţiune şi sînge rece pentru a-şi premedita cu bună ştiinţă sinistrele incursiuni nocturne, capabil de a sfida prin şiretenie şi prezenţă de spirit detaşamentele poliţiei, de a lovi şi dispărea fără urme. Tratatele de medicină judiciară, cele de psihanaliză, de patologie mintală consemnează, de altfel, nu puţine exemple de asasini sadici, camuflaţi sub aparenţele şi conduita civică a unor cetăţeni „perfect normali". Ucigaşul londonez are chiar cinismul de a se adresa în scris agenţiei de presă Central News Agency, autodenumindu-se *Jack the Ripper* (Jack Spintecătorul) şi anunţîndu-şi proiectele printr-o succintă confesiune, încredinţată, evident, de îndată tiparului: „Sînt hotărît să mă ocup

de toate prostituatele şi le voi spinteca atît timp cît nu voi fi înhăţat".

Cele şase crime atribuite lui Jack Spintecătorul, la care se adaugă alte zeci de omoruri ajunse la urechile populaţiei îngrozite prin mijlocirea zvonurilor şi a fabulaţiilor de stradă, dezlănţuie un adevărat val de teroare care se amplifică pe măsură ce zilele trec şi forţele de ordine se arată incapabile de a zădărnici acţiunile criminalului fantomatic. Sînt mobilizate toate forţele disponibile, dar la o capitală cu patru milioane de locuitori poliţia metropolitană nu poate concentra mai mult de şase mii de angajaţi, ceaţa londoneză dovedindu-se şi ea un aliat de preţ al ucigaşului care izbuteşte să străbată fără dificultate barajele autorităţilor. Situaţia dezlănţuie o furibundă campanie de presă, ziarele ţintesc direct persoana şefului poliţiei şi pe cea a ministrului Henry Matthews, panica atingînd punctul culminant după noaptea dublului asasinat, cînd poliţia descoperă trupurile neînsufleţite ale numitelor Elisabeth Stride şi Catherine Eddowes. Groaza şi stupoarea ajung pînă în cabinetul reginei Victoria care solicită rezolvarea grabnică a cazului, adresîndu-se în acest scop primului ministru, lordul Salisbury.

Dar în lipsa unui asasin identificat, serviciile de criminalistică, medicii legişti, psihiatrii, gazetarii n-au altceva mai bun de făcut decît să fabrice speculaţii şi supoziţii. Se acreditează astfel ideea că ucigaşul ar fi un frustrat sexual refulat în manifestări patologice criminale, după alţii, Jack Spintecătorul s-ar ascunde în persoana unui bărbat condamnat în copilărie la dureroase privaţiuni familiale, urgisit şi umilit de o mamă diabolică. Foarte mulţi au fost de părere că omul din umbră ar fi un individ cu pregătire medicală, un doctor ratat sau cu fibra nervoasă atinsă de alcool sau boli venerice, deci un chirurg, pe care crizele de nebunie îl împing spre asemenea „intervenţii chirurgicale" pe abdomen. Nu este exclusă nici posibilitatea existenţei unei „spintecătoare", prostituată ce a găsit această cale pentru a-şi lichida concurentele.

Interesant de remarcat, aşa cum aveau să o recunoască ulterior chiar cercetătorii englezi, că asemenea prezumţii nu puteau primi girul oficialităţilor în plină epocă victoriană. Marea Britanie, ţara „echilibrului, a ordinii şi a austerităţii moravurilor" nu putea naşte un asemenea monstru, de aceea guvernanţii s-au grăbit să pună în circulaţie ideea că temutul asasin a sosit de pe continent, din ţări ce puteau naşte asemenea rebuturi ale speciei umane. Numai că realitatea ascunsă în dosul strălucitoarei faţade victoriene era cu totul alta. Sfîrşitul de veac găseşte Marea Britanie pradă unei severe crize economice ce zdruncină din temelii edificiul social. Lovit de concurenţa continentală, mai ales de cea a Germaniei, a Franţei şi a Italiei, imperiul maiestăţii sale cunoaşte o gravă recesiune economică. Ţara, şi mai ales capitala, se umple de sute de mii de şomeri, în cartierele mărginaşe se instalează mizeria, foametea, dezagregarea morală, iar împreună cu acestea, alcoolismul, prostituţia şi bolile venerice. Din masa zecilor de mii de dezmoşteniţi ai soartei se alege, fireşte, drojdia societăţii, mediu fetid dar excelent pentru proliferarea aşa-numiţilor *pickpockets*, a borfaşilor, a escrocilor, a tîlharilor şi a cohortelor de prostituate. Chiar şi fără Jack the Ripper, Londra devine un centru al crimei şi tranzacţiilor veroase, omorurile, violenţa şi lumea interlopă prefaţînd aici naşterea viitorului gangsterism american.

Dar deocamdată toate aceste gunoaie sînt aruncate în curtea emigranţilor. Nu întîmplător, la 30

Singurele documente în legătură cu asasinatele presupusului Jack the Ripper sînt fotografiile serviciului judiciar înfăţişînd cele trei femei ucise în East End. Dar fotografiile au fost date publicităţii abia în 1975! Presa vremii s-a întrecut în schimb să imagineze asemenea scene cum este cea reprodusă mai sus.

septembrie, revista Penny Illustrated publică pe copertă un desen cu etaj, partea superioară înfățișînd o femeie asasinată, iar în subsol imaginea unei reuniuni socialiste, organizate de emigranți. Și, evident, diversiunea are darul de a crea falși inamici, punînd la stîlpul infamiei persoane nevinovate.

Într-adevăr, la ora respectivă, în Londra se aflau o mulțime de emigranți sosiți din Europa și din colonii, bărbați și femei constrînși la o viață grea, mizeră, insalubră. Dar nu aceștia formează majoritatea proletariatului pauper industrial și portuar. Pictorul Gustave Doré, stabilit mai multă vreme în insulele britanice, ne-a lăsat o suită de imagini cutremurătoare ce înfățișează traiul muncitorilor portuari din docurile Tamisei și sinistrele cartiere de locuințe, în care își măcinau existența mai bine de un sfert din lucrătorii metropolei. Este și momentul unor mari mișcări și demonstrații muncitorești, socialiste dar și acela al unor organizații anarhiste, defetiste, în care se insinuiază profeții unor noi credințe, șarlatani și arierați. Cu toate acestea, cum spuneam, oficialitățile se grăbesc să fabrice supoziții convenabile.

Atenția este concentrată pentru început asupra emigranților în sînul cărora poliția depistează activitatea unor cercuri marxiste. În 1903 este arestat un frizer polonez, Severin Klosowski, acuzat de a-și fi ucis cele trei neveste succesive și comentatorii anunță, triumfători, că acesta și Jack Spintecătorul au fost una și aceeași persoană. Din rîndul asasinilor prezumtivi face parte în continuare Alexandru Pedahenco, asupra căruia se găsesc documente ale poliției secrete țariste și chiar... jurnalul intim al lui Rasputin! George Bernard Shaw, într-un articol sarcastic privind succesele ucigașului din Whitechapel, pune sub acuzație cazna autorităților de a găsi în persoana criminalului un reprezentant al mișcărilor politice de stînga.

Apoi atenția este dirijată asupra populației evreiești, omuciderile fiind legate de practicile misterioase ale cabalei. Se procedează chiar la arestarea unui oarecare John Pizer, evreu polonez și măcelar ritual (haham). Acuzația este reluată chiar după mai bine de o jumătate de secol, în cartea lui Robin Odell dedicată toamnei sîngeroase a anului 1888. „Dintre toți ucigașii posibili într-o Londră a anului 1888 — scrie autorul — numai un haham putea avea toate motivațiile, metodele și ocaziile pentru a ucide prostituatele din East End. Numai un asemenea om, inadaptat unei vieți normale,... cu dorințele morbide satisfăcute prin excitația sexuală a lucrului într-un abator... a putut să-și ghideze spre crimă teribila perversiune".

Asemenea speculații lipsite de obiect, bazate pe considerații rasiste, xenofobe, toate în apărarea integrității morale a cetățeanului britanic, aveau să fie ridiculizate chiar de către cercetătorii englezi. Mulți dintre aceștia s-au străduit în ultimele decenii să identifice criminalul în persoana unor distinși reprezentanți ai burgheziei și ai aristocrației londoneze. Astfel, în memoriile sale, Sir Mellvile Macnaghten, șef al poliției criminale în 1888, ajunge la ipoteza că asasinul ar fi fost un tînăr nebun pe care onorabila sa familie l-a internat într-un ospiciu, deoarece numai așa s-ar putea explica întreruperea subită a șirului de crime. Un alt autor, Tom Cullen, ajunge chiar să „descopere" ucigașul, acesta fiind un tînăr și strălucitor avocat al timpului, John Duitt, intrat în atenția Scotland Yardului pentru curiozitatea maladivă

Epoca victoriană s-a caracterizat, susțin unii cronicari, prin austeritatea moravurilor și echilibrul social. Dar, paradoxal, tocmai în această perioadă, violența și crimele au proliferat la Londra mai mult decît în orice parte a Europei. Gangsterismul secolului al XX-lea s-a născut în această Londră a sfîrșitului de veac. Situația a oferit un teren fertil și autorilor de romane polițiste, între care la loc de frunte se situează celebrul Arthur Conan Doyle cu nu mai puțin celebrul său Sherlock Holmes.

pe care o dovedeşte asupra cazului şi ca urmare a numeroaselor sale ieşiri nocturne în zona din East End. În sfîrşit, este vizat chiar un membru al familiei regale, ducele de Clarence, comentatorii susţinînd că acesta a fost surprins asupra faptului, dar că totul a fost muşamalizat cu deosebită precauţie chiar de către poliţie. Este amintit în acest sens un celebru adagiu datorat lui Disraeli, potrivit căruia Marea Britanie este un cămin pentru două naţiuni. Una o reprezintă poporul, unde ignoranţa şi mizeria merg mînă în mîna cu delictele şi cu imoralitatea, cealaltă alcătuită din marea burghezie financiară şi protipendada guvernamentală, poleită într-o falsă imagine a castităţii, ordinii şi cinstei desăvîrşite.

Această zarvă în jurul cazului şi mai ales comentariile pestriţe şi contradictorii au avut în schimb darul de a trezi şi alimenta instinctele criminale ale unor indivizi atinşi de paranoie. Cîţiva din aceştia au văzut în Jack Spintecătorul un adevărat model demn de urmat. Între cei mai celebrii, Peter Kürten, supranumit *vampirul din Düsseldorf*, născut în 1883, prins şi executat în 1931 sub acuzaţia de a fi ucis cu lovituri de cuţit 8 femei; dar mai ales Bruno Lüdke, născut în 1909, ucigaş de la vîrsta de 18 ani, detracat sexual sterilizat de poliţia nazistă, dar care, pînă în 1943, ajunge să ucidă, prin înjunghiere şi strangulare, nu mai puţin de 86 de persoane! Amîndoi şi-au mărturisit în faţa anchetatorilor admiraţia lor totală pentru marele lor preceptor, Jack Spintecătorul.

Isprăvile acestuia formează şi obiectul unui articol mai recent publicat chiar în acest an de către revista *L'Histoire*. Trecînd în revistă evenimentele sîngeroasei toamne a anului 1888, autorul, Roland Marx, consideră necesar să-şi sfîrşească relatarea prin următoarele cuvinte: „La încheierea acestui articol, cititorul va încerca, fără îndoială, un sentiment de frustrare. Nu i s-a putut oferi cheia enigmei şi este puţin probabil că ea va fi descoperită vreodată. Nu ne putem aştepta la noi documente. S-a vorbit despre confidenţele schimbate între codeţinuţi, despre confesiunile unor oameni aflaţi pe patul morţii, dar nici acestea nu au adus argumente valabile. Atunci de ce să vorbim din nou despre Jack? Să vorbim pentru că într-un secol în care au fost masacrate colectivităţi întregi, nu este poate inutil de a medita asupra refulărilor care împing anumiţi indivizi pe drumul cruzimii şi al ororii".

Într-adevăr, Jack Spintecătorul, întruchipare paroxistică a unor forme particulare de patologie umană; englez sau străin, lord sau cerşetor, ucigaş şiret sau criminal norocos — nu este deloc asul omuciderilor sadice; l-au întrecut alţii, cum am arătat, l-au depăşit mai ales autorii uriaşelor genociduri, unii din aceştia ocupînd în continuare locuri de cinste în istoria militară şi politică a secolului XX. Evenimentele din Whitechapel aveau în schimb să arunce un con de lumină peste gravele contradicţii ce măcinau societatea britanică acum o sută de ani, viciată de injustiţie, crimă, violenţă, camuflată sub faţada strălucitoare a mitului victorian. În acelaşi timp, suita de crime avea să pună în prim plan imaginea hidoasă şi burlescă a celor ce au încercat să salveze aparenţele, recurgînd la stratageme ieftine, la manevre şi diversiuni perfide. Or, din acest punct de vedere, Jack Spintecătorul s-a dovedit un excelent cronicar al sfîrşitului de veac londonez.

LIVIU TIMBUS ■

UNA... ALTA (SENSURI)

— Una e să cînţi la trombon şi alta e să fii trombonist...
— Una e să baţi la tobă şi alta e să baţi toba...
— Una e să asculţi muzică de cameră şi alta e să asculţi muzică în cameră...
— Una e să cînţi din ferăstrău şi alta e să cînţi la un ferăstrău...
— Una e să cînţi la muzicuţă şi alta e să ai muzicuţă...
— Una e să interpretezi o bucată muzicală şi alta e „să execuţi" o bucată muzicală...
— Una e să ai timbru muzical şi alta e să ai timbru filatelic...
— Una e să cînţi la cobză şi alta e să fii cobzar...
— Una e să cînţi la contrabas şi alta e să fii contra... bas.
— Una e să cînţi la vioară şi alta e să cînţi cu o vioară...
— Una e să cînţi în duet şi alta e să cînţi cu un duet...
— Una e să fii prim solist şi alta e să fii primul solist...
— Una e să cînţi după ureche şi alta e să cînţi la ureche...
— Una e să dai spectacol şi alta e să te dai în spectacol...

OTTO LEVAI ■

ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU ALMANAHUL FLACĂRA

UN JURNAL INEDIT

IANCU CERKEZ - „ÎNSEMNĂRI DIN VIAȚA MEA"

Ion (Iancu) Cerkez a fost magistrat. A lucrat multă vreme la Curtea de Apel și la cea de Casație. S-a născut la 6 octombrie 1847 și a decedat la 5 noiembrie 1921. Studiile și le-a făcut la Sf. Sava din București, apoi la liceul „Louis le Grand" din Paris. „Am stat patru ani ca într-o închisoare, sub ochii severi ai profesorului, ai directorului de studii, ai supraveghetorului de curte și ai celui de sală de studii", scria el în 1909, cu o amintire încă foarte vie a acestei perioade din viața sa care i s-a părut teribil de aspră, cu nimic comparabilă cu ceilalți ani de învățătură. I. Cerkez a fost cel mai mare dintre copiii lui Pandele Cerkez (moșier, locotenent-colonel în 1848, retrogradat maior după revoluție) și ai Elisei Lahovari. Fratele său, Grigore (1850—1927), elev și el la „Louis le Grand" și apoi student la Școala Centrală din Paris, a fost inginer și arhitect. El a construit vila Șutzu de la Constanța (în stil oriental), castelul de la Zamora de lîngă Bușteni, proprietatea lui Gr. Cantacuzino-Nababul, în maniera vechilor case boierești din Muntenia, și multe alte clădiri din București; profesor la Școala de poduri și șosele și la Școala de arhitectură din București, de mai multe ori senator și director general al Poștelor. Alt frate al lui I. Cerkez, Nicolae (1851—1927), a fost și el inginer constructor și arhitect (a construit Școala de meserii și Școala veterinară, a refăcut clădirea Ministerului de Finanțe ș.a.). În sfîrșit, cel mai mic dintre frații săi, Alexandru, a fost singurul care a urmat cariera tatălui, ajungînd general de cavalerie.

O familie de oameni dotați și întreprinzători. Dintre toți, singurul care s-a îndeletnicit, uneori, și cu scrisul a fost Iancu. A frecventat, din cînd în cînd, „Junimea" bucureșteană, cu celebrele ei reuniuni din casa lui Titu Maiorescu, bucurîndu-se de prețuirea amfitrionului. A publicat cîteva piese de teatru în „Convorbiri literare" și, sporadic, a oferit cîte un articol la ziare. „Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900" îl încadrează în rîndul adepților realismului, „respingînd manifestările naturaliste în teatru, precum și neoclasicismul, socotindu-l incapabil de a transmite emoții. Admirator al lui Shakespeare, a fost atras și de teatrul romantic francez, în mod deosebit de A. de Musset, din opera căruia a și tradus".

În afara celor cîtorva lucrări literare, I. Cerkez și-a încredințat gîndurile unui jurnal. Nu și-a făcut însemnările zilnic. N-a notat cu metodă, cum o făcea, în acel timp, T.Maiorescu, de pildă. N-a făcut-o nici cu detașarea și talentul lui C. Bacalbașa, din savurosul său „Bucureștii de altădată". Iancu Cerkez e un observator fin, cultivînd adesea detaliul vieții politice, culturale, mondene. Contactele sale cu această lume rămîn totuși sporadice, chiar dacă se înrudește cu ea (cu familia Lahovari, de pildă, și cu altele la fel de sus-puse). De aceea el nu scrie întotdeauna din interiorul acestei lumi, ci prin referiri indirecte. Portretele sale sau caracterizările de situații luate din „lumea înaltă" a timpului, inclusiv din cercurile Palatului regal, sînt însă pline de viață și de o surprinzătoare prospețime, relevînd un univers demn de cunoscut pentru conturarea epocii.

Iancu Cerkez a fost, așadar, un om care și-a simțit timpul. Jurnalul său este o mărturie. El surprinde o lume în plină mișcare, o lume contradictorie, în care opțiunile pentru nou, pentru modernizare devin tot mai evidente pe măsură ce se apropie de sfîrșitul veacului. Este tabloul atît de specific al societății românești în plină dezvoltare după cucerirea independenței în urma războiului din 1877 — 1878 și care privește cu tot mai multă îndrăzneală și încredere spre viitorul ce avea să-i aducă unitatea națională. Scrisul lui Iancu Cerkez prezintă interes pentru istoric prin detaliile pe care le aduce, prin imaginea vie a unor vremuri ce s-au dus. E un scris care are și virtuți literare. Descrierile de călătorie în țară și în străinătate, întîmplările din viața sa și a alor săi, gîndurile sale asupra unor lecturi dau la iveală un om de gust, cu pasiune de observator și dorință de a surprinde lumea.

Pînă azi jurnalul lui I. Cerkez n-a văzut lumina tiparului. Nici măcar un singur fragment. A fost păstrat cu dragoste și devoțiune de un om de suflet și deosebită distincție intelectuală — doctorul în medicină Constantin Bălăceanu-Stolnici. Domnia-sa ni l-a încredințat și ținem să-i aducem călduroasa noastră mulțumire.

Cele cîteva fragmente pe care le reproducem în continuare vor fi suficiente, sperăm, pentru a da o justificare afirmațiilor de mai sus. În preluarea lor am respectat întru totul textul original, cu excepția micilor intervenții impuse de normele ortografice în vigoare. Precizăm, de asemenea, că titlurile fragmentelor respective ne aparțin.

MARIAN ȘTEFAN
ION BULEI

I. CU SURUGIII SPRE BUCUREŞTI, PE LA 1860

De la Curtea de Argeş urcăm un deal, coborîm o vale, mai dăm de un deal sau două şi ajungem la Tigveni, în valea Topologului. Aci ne aşezăm pe o iarbă verde, din jos de moară, la o dumbravă deasupra malului rîuleţului; scoatem merindele, obicinuiţii pui fripţi, răcim sticla cu vin în apa limpede şi rece şi facem un prînz care s-ar putea numi împărătesc şi care mă înapoiază cu vreo 30 de ani, cînd în acelaşi loc opreau părinţii sau bunică-mea în călătoriile lor la Bucureşti. Pe atunci, un asemenea voiagiu era un eveniment însemnat. Cu vreo 3 zile înainte se făceau pregătirile şi se umpleau geamantanele; mai cu seamă se îngrijea de ale mîncării, căci nu era niciodată sigur că voiajul se va putea face în două zile, iar pe la căpitanii de poştă, pe unde găzduiau călătorii, se găseau mai mulţi purici decît provizii. Parcă mi-aduc încă aminte de odaia de mosafiri de pe la poştiile Bascov sau Topolog, cu tavanul în cap, cu ferestrue mică, cu două aşternuturi late, cu vreo masă de lemn îmbrăcată în percal şi ornată uneori de vreun buchet de flori sau cu poame, făcut din lînuri, pus sub sticlă. Mai departe, o şură sau şatră lungă de gard, strîmbă şi petrecută de vînt, sub care se adăposteau roate desperecheate şi cărucioare de poştă pe brînci.

Cale de jumătate de oră, înainte de a ajunge la poştă sau la oraş, începeau surugiii să dea gură şi să trosnească pe d-asupra capului din bicele lor lungi, în formă de şarpe, cu coadă scurtă de lemn, lustruită de frecarea mîinilor; aceasta ca să dea de ştire să se pregătească caii. Începea mai întîi poştaşul de la roată, prelungind vocala *o* sau *ă* la infinit pe diferite modulaţii şi terminînd cu cîţiva hăi! hăi! şi cîteva salve asurzitoare de plesnituri. Cel de-al doilea răspundea ca un echo depărtat, căci şirul cailor era lung. În mijlocul chiotelor şi pocnetelor, caii luau galopul, în două sau trei picioare, cum puteau; caleaşca se clătina pe arcuri, dominată de feciorul de pe capră, cu carabină în mînă, şi cu alaiul acesta intrai în curtea poştei. Acolo îţi ieşea înainte căpitanul, de obicei în papuci şi cu scurteica pe umeri, îţi cerea *podorojna* şi viza şi da ordin să se aducă caii de la *ceair*. *Ceauşul* prezida la înhămare. Cînd, după multe scărpinări în cap şi apostrofări, toate ştreangurile erau în fine descurcate şi înnodate, cînd, bine — rău, şirul celor opt cai mai şchiopi, mai orbi, mai speţiţi era constituit, se punea *sfanţul* în mîna ceauşului, surugiii treceau hăţurile de funie după gît şi piciorul în scară, şi dînd un hi! puternic, convoiul pornea. Alteori nu pornea, căpitanul îţi spunea că nu sînt cai sau că sînt opriţi pentru cutare trebuinţă administrativă; atunci te certai ore întregi sau intrai în tratative ca să obţii cel puţin o parte din şirul la care aveai drept după podorojnă.

Apele se treceau prin apă, şi cînd le venea ideea să crească, aşteptarea era cel mai bun lucru. Ştreangurile de la cai se rupeau mai la fiecare hop sau podişcă, atunci surugiii, pînă să descalece şi să înnoade, petrecea tot repertoriul celor mai nelegiuite înjurături.

Se cunoaşte anecdota cu prea sfîntul episcop care de groaza înjurăturilor a făcut învoială cu dînşii şi le-a dat o sumă de galbeni numai să nu înjure. Toate au mers bine pînă la un hop; acolo, văzînd că nu e chip de a urni careta archierească, s-au apropiat cu căciulile în mînă. Poftim, preasfinte, banii înapoi, şi lasă-ne să înjurăm dacă vrei să te scoatem din noroi. Ciudat acest tip dispărut al surugiului. Cămaşă şi opinci avea, nu avea, dar bete multe cu mărgele la brîu şi inele în deget, căci erau mai toţi flăcăi tineri şi aveau numeroase slăbiciuni pe la diferitele staţii. Rar cîte unul era mai bătrîn, încărunţit pe drumurile olacului.

De frica hopurilor, roţile se întăreau cu *sbanţuri* de călători prudenţi, iar arcurile se căptuşeau cu sfori. Nu vorbesc de vremile de iarnă sau de noroaie, cînd abia făceai o poştie pe zi şi de multe ori umblai cu luminarea înaintea cailor ca să nemereşti urma drumului pe la Zăvoiul Orbului [...]

II. BUCUREŞTI LA 1890

[...] Bucureştiul actual [...] E într-o stare de completă transformare, înfăţişînd cele mai numeroase contrasturi. A fost loc mult. Perimetrul ar putea să conţină o populaţie înzecită. De la Bariera Cotrocenilor pînă la Bariera Moşilor, nici o poştă. Fiecare s-a întins cît a vrut, a zidit cum i-a plăcut. Nici o regulă, nici o ordine. Nicăieri linie dreaptă, nicăieri estetica, perspectiva observate. Nici o idee de artă, de gust, de arhitectură. Afară de casele boiereşti, care erau mai nalte, încolo tot cocioabe risipite, arătînd ochilor în loc de faţade regulate şi bine întreţinute, ruine pline de umezeală şi murdăriile curţilor, grajdurilor, coteţelor, a altor construcţii de scînduri mucezite. De aceea, şi astăzi prin suburbii nu-i nici o stradă dreaptă şi regulată — cincizeci de cotituri, mulţime de locuri virane, îngrădite cu scînduri şi neîngrădite. Cîte cinci-şase case la mari distanţe, pierdute printre copaci, formează o stradă.

Această stare însă tinde din ce în ce să dispară şi de vreo paisprezece ani mai cu seamă îmbunătăţirile şi schimbările sînt imense. Au început să vie de prin şcolile

Hanul lui Manuc în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

străine tineri arhitecţi români şi străini (francezi, vreo doi-trei), cu cunoştinţe bune şi cu gust. Cei mai cu vază actuali sînt Gottereau, Blanc, Mincu, fraţii mei, Grigore şi Nicu (care au zidit Ministerul de Finanţe şi au diriguit lucrările Băncii Naţionale după planurile lui Cassiu Bernard), Galleron, Montureanu, Beneş şi alţii. De la ei a început să se zidească temelii fără umezeală, să se dea o altă compoziţie varului şi tencuielii, să se formeze fabrici sistematice de cărămizi bune (cele de mai nainte se făceau de ţigani). Au venit mulţime de lucrători italieni, de cînd cu zidirea bisericii catolice Sfîntul Iosif. Unii zidari, alţii săpători de piatră, alţii lucrători în stuc şi pardoseli cu mozaic, ceea ce nu se cunoştea mai înainte. S-au deschis cariere de ciment şi piatră în Prahova şi Muscel. Crearea castelului regal de la Sinaia a dat gustul lucrărilor în stejar sculptat, a tavanurilor cu *monlure*, a vitraliilor colorate. De altă parte, numeroasele instituţii de credit care s-au format în intervalul acesta, precum Banca Naţională, Creditul urban, Societatea de construcţii etc., ieftinind şi înlesnind capitalurile, s-a dat un mare avînt construcţiilor. Se zideşte pe capete în toate părţile, locurile se strîmtează şi se scumpesc. Gustul însă al clădirilor joase persistă; mai fiecare casă priveşte în dosul celeilalte. Se imputinează însă din ce în ce acele case de stil nici într-un fel, nemţesc-ovreesc, care din corpul principal porneau un şir de camere, bucătării, dependenţe, dînd toate pe un coridor de lemn cu geamlic de cel mai urît aspect. Dispar asemenea cu încetul acele sălbatice şi barbare curţi de biserici, pline cu cruci de piatră, strîmbe şi grosolan cioplite, rămase de pe cînd se îngropa pe la biserici.

Strada principală e *Podul Mogoşoaiei*, numit, de la defilarea trupelor după războiul de la 1877—1878, *Calea Victoriei*. Porneşte de la capătul străzii Carol (mai înainte strada Franceză) şi merge, făcînd, din nenorocire, mai multe cotituri, pînă la şoseaua zisă Kisselef. Aici e mişcarea principală, prăvăliile cele mai frumoase şi elegante, aici se încurcă birjarii muscali şi-şi dau rendez-vous toţi pierde-vară. E şi cea mai bine întreţinută, cu guri de apă, cu trotuare de lespezi, cu pavagiu de granit din Belgia. Partea cea mai civilizată şi europeană e de la Grădina Episcopiei la Bulevard. Aici se ţin şir, de o parte şi de alta, casele cu cîte două-trei şi patru etagiuri, cu sticle mari de sus pînă jos la etalagiurile prăvăliilor, strălucind seara la lumina gazului. Construcţiile principale sînt spre chaussée: Casa de depuneri, zidită mi se pare de Gottereau; alături, o urîtă curte de biserică, în faţă un imens loc viran, piaţa Constandin Vodă. Apoi, tot pe stînga, Hotel de France. În faţă, pătratul cu două rînduri al Caselor bisericii Zlătari, cam dărăpănate şi urît vopsite cu galben, librăriile Socec, alături o curte deschisă cu Prefectura Poliţiei, Legaţiunea rusească, terminată cu două aripi de clădiri construite acum de curînd. Pe cealaltă parte a stradei, Palatul Dacia, casele Vasilache Paapa, Pa-

latul Nifon. Pe urmă, iar pe stînga: Hotel de Bulevard, biserica dărăpănată și curtea plină de bălării de la Sărindar. În față, casele Greceanu, casele Popovici etc. Apoi Hotel Broft, nou; în față, faimosul hotel și cofetăria Capșa, tot în față, casele Lahovari, între două porți de piatră, fost palat al lui Grig. Ghika Vodă.

Casele boerului Oteteleșeanu, un singur rez-de-chaussée spre curte; în spate însă are o grădină magnifică. Apoi, Piața Teatrului, cu Teatrul și, în față, hotelul nou Continental. Casele Török, unele dintre cele dintîi cu trei etagiuri, care au început să înfrumusețeze orașul. Iar una dintre cele dintîi care a fost cu 4 etagiuri a fost casa Bosch, în fața Pieței Teatrului; în casele Török despre Teatru e cunoscuta cofetărie Fialcovski; acolo se adună la vorbă toți gură cască obișnuiți ai Pieței Teatrului. Tot pe stînga, Pasagiul Român; aci e vechiul magazin al lui Müller, pieptănarul, cu bronzuri, lămpi etc. În față este cusătoreasa franceză M-me Paul, și de ceastă parte, în casele bisericii Kretzulescu, d-na Jobin, cu cămășărie și cravate franțuzești și d-na Briol, mai nainte singura care îmbrăca după modele de la Paris pe elegantele bucureștene. Apoi vine Palatul Regal, care s-a completat cu corpul din fundul Pieței sau Curții regale, unde sînt saloanele de recepție și cu celelalte aripi unde e corpul de gardă. Printre clădirile regulate care se continuă — în față de palat, e una mai urîtă, cu o curte cam neîngrijită, Casa Creţzeanu. Mai departe ceva de palat, pe dreapta, vin piața și scuarul Episcopiei (acolo fusese metochul Episcopiei de Rîmnic) cu Ateneul în fund.

Șirul caselor, mai mult sau mai puțin regulate, urmează pînă dincolo de Palatul Știrbei și de Ministerul Finanțelor. Apoi începe un cartier de case particulare, cu curți, iar la capătul Podului vin cîrciumile, simigeriile, brutăriile, înconjurate de o lume de ungureni rîndași și vizitii.

Șoseaua, care continuă spre nord, dincolo de barieră, Podul Mogoșoaiei, e locul de plimbare și de întîlnire în trăsură. De la rondul întîi, unde este un *jet d'eau*, o aleie de tei străbate o grădină cu frumoși arbori, trece de-a lungul cîtorva vile: Vila Gănescu, Vila Jarca, Vila fostă Danielopolo, iar pe dreapta vilele prințului Mitică Ghika, Vila Kogălniceanu (fostă a unei baronese Uskul) cu un parc magnific, vila cofetarului Capșa (fostă a unui boier Argyropolu). De aci pînă la rondul *al doilea* nu mai e nici o construcție însemnată; o lăptărie și un șes întins; teii însă urmează pînă la Băneasa. S-a început a se face plantații de masivuri și de la rondul al doilea înainte, pînă pe la Școala de agricultură și pînă pe la lăptăria de vis-à-vis, instalată într-o fostă vilă a răposatului Costache Brăiloiu.

Turnul Colței în secolul al XIX-lea.

Pînă la rondul al doilea, Șoseaua, de astă vară, e luminată cu lumină electrică.

În apropiere de Șosea, pe dreapta, lîngă un eleșteu e o grădină, numită Herestrău, cunoscută din timpul boierilor și unde și acum se fac, pe nopțile de vară, partide fine, cum zic francezii.

O a doua cale laterală, tot pe dreapta Șoselei, are două vile cu grădini — una, vila prințesei Elisa Filipescu și cîteva case care tind a se înmulți.

Bulevardurile actuale sînt încă puțin populate. Bulevardul Academiei n-are decît vreo două-trei clădiri: Palatul Universității și, în față, o grădină rău îngrijită, cu trei statui: a lui Eliade, a lui Michaiu Viteazu și a lui Lazăr.

Bulevardul Elisabeta sau al băilor Ephoriei, care coboară spre Cotroceni, iarăși, dupe la Palatul Monitorului Oficial înainte, mai nu e zidit. Acum se termină, în față, noul Liceu Lazăr.

Iar noul Bulevard care merge la Obor, trasat, pavat și deschis de cîteva luni prin stăruința primarului Pake, e încă gol de clădiri însemnate.

Cheiurile Dîmboviței, formate la canalizare, sînt de asemenea încă pustii. Toate aceste sînt cuartieruri în formațiune.

Pe cheiul de lîngă Doamna Bălașa, ieri, duminică, 6 octombrie a.c. 1890, s-a pus de rege piatra fundamentală a noului Palat al Justiției.

Un cuartier populat este piața Sfîntului Gheorghe, cu stradele care radiază spre Moși, spre Văcărești, Sfînta Vineri, spre Strada Franceză.

Strada Lipscani, numai prăvălii și contuaruri de schimb. În această stradă se află

noua clădire a Băncii Naționale, pînă acum singura casă clădită toată în piatră (de Rusciuk), a doua va fi a fratelui meu Grigore pe Podul Mogoșoaia.

Cîteva strade cu case frumoase de proprietari: strada Călărașilor, strada Domniței, strada Mercur, strada Calomfirescu.

În Piața mare și în cea mică s-au construit de mai mulți ani hale frumoase. S-a construit și o hală pentru pește, pe lîngă Dîmbovița, și o hală la Sf. Vineri, pentru vechituri. Asemenea, de mai mulți ani se află construit un abator pentru tăierea vitelor.

Dealul Mitropoliei, care l-am cunoscut gol și urît, s-a plantat de către răposatul mitropolit Calinic.

Mai multe licee și școli frumoase și igienice s-au construit în anii aceștia; între altele, Școala de poduri și șosele, lîngă Gara de Nord, Școala Veterinară, pe chei (de frate-meu Nicu), Liceul Lazăr, pe bulevard.

Spitale noi și curate: Maternitatea, Spitalul de copii, Spitalul militar, Colțea.

Printre publicul trecător același contrast și aceiași stare de tranziție. Pe lîngă domnul cu pălărie naltă, gătit dupe ultima modă de la Paris și Londra, trece precupețul sau moșierașul cu căciula de oaie neagră în cap, mintean scurt cu guler drept, sau *flanel*, pantaloni largi, creți sus, iar în picioare pantofi grosolani cu nalte tocuri ascuțite. Sau umblă rîndașul ungurean, cu izmene de pînză albă, cămașă scoasă pe d-asupra, cizme mari, mintean sau flanel albastru; sau dă năvală vreun oltear sălbatec, vînzător de poame, de paseri, de miere, sarghinobați, cu căciulă de oaie pe urechi, cu brîu peste anteriul lung de dimie albă și cu picioarele goale, pline de tot noroiul sau praful mahalalelor excentrice.

Îndată ce începe primăvara, îi vezi purtînd la cele două capete ale unui băț pus pe umăr cîte un miel jupuit, care le umple șorțul și sumanul de sînge, străbătînd suburbiile și strigînd: „*Mielu, mielu!*" Alții, pe un asemenea băț sau cumpănă, duc atîrnate coșuri rotunde și plate, cu legume: „*Ceapa, usturoiu, pătrunjel verde, ceapă! Fasolica nouă! Fasolea zucără!*" sau poame: „*Cireașa!*" sau: „*Persica!*" sau pește: „*Cega! Cega!*" etc. sau: „*Căr... căr... cărbuni!*" etc.

Dimineața, vara mai cu seamă, strigă pe ulițì ca o bandă de nebuni. Pe lîngă modulațiile oltenilor se mai amestecă, din cînd în cînd, și ale țiganilor spoitori turcești: „*D'alam tingiri-spoim!*", care vin prin curți și spoiesc cu cositor tingirile; sau ale ovreilor: „*Geamuuuri!*" sau: „*Haine vechi!*"

Pe lîngă aceste note variate se mai aud, vara, ale lăptăreselor, care vînd „*Lapte covăsit, lapte!*" sau ale țigăncilor „*Urzicele! Urzicele!*" sau „*Ghiocei!, Ghiocei!, Micșunele frumușele!*"

Mai sînt și alți sălbateci care strică aspectul orașului, sînt ciobanii *teleormăneni* sau

București. Dîmbovița în anul 1857.

vlăsceni. Vin vara cu turmele împrejurul Bucureștiului și vînd niște lapte închegat de oaie numit caș. Îmbrăcați numai într-o cămașă înegrită de soare, o căciulă mare de oaie și un șalvar larg de dimie neagră, poartă pe băț, în niște traiste de pînză de formă conică, acele coșuri din care pică pe trotuar zerul. Pe alături trec damele îmbrăcate după ultimile mode din Occident; iar ei, fără să le pese strigă: *„Ai cășuleanu!"*

Mai sînt bragagiii sîrbi, care vînd *„bragă dulce"* sau iarna, noaptea, *„salep fierbin...tee!"* resturi din timpul turcilor, sau *covrigi*, dar e de sperat că și aceste resturi de barbarie se vor depărta din ce în ce mai mult pe la margini și că după vreo 20 ani vor dispare sau se vor mai modifica.

Același contrast în mijloacele de locomoțiune. Pe lîngă tramvaiuri, pe lîngă cupeul de Viena sau Paris, cu vizitiu ras și în livreaua cea mai corectă, trece și sacaua cu apă: un butoiaș pe două roate abia cioplite, trase de un cal șchiop sau orb, sau căruța de lemn alb cu un cal, sau carul cu boi țărănești pe patru roate deopotrivă, uneori neferecate și care nu pot întoarce în loc.

Sfîntul Gheorghe și Sf. Dumitru sînt termenile tradiționale de mutare. Atunci parcă e emigrație, vezi care cu boi, căruțe cu un cal sau brancarduri duse de țigani încărcate cu tot felul de boarfe; leagăne de copii, scaune desfundate, mese fără picioare, dulapuri sparte, albii țigănești, sobe de fier etc., etc. trecînd procesiune pe stradă.

Mai toate stradele sunt deja bordate cu trotoare frumoase de basalt de la Cotroceni (un fel de cărămidă pătrată tare ca piatra). Mai multe strade sînt pavate cu piatră cubică, strada Mercur e frumos și curat pardosită cu înguste cuburi de basalt artificial de la Cotroceni. Se fac, văd, însemnate aprovizionări de pavele de granit din Belgia și din Turcia, din Dobrogea, pentru întinderea pavării. Dar mai sunt încă multe pardosite și foarte reu cu bolovani de rîu, de către niște sîrbi pavari foarte încăpățînați și primitivi.

Cînd era primar Fleva, acum vreo 4—5 ani, el a introdus căruțele de curățat gunoaiele de prin curți, tot el a pavat bordurile lacului din grădina Cișmigiu. Pake a pavat fundul cu asfalt. E de sperat că după aceste îmbunătățiri, lacul nu va mai fi un focar de friguri. Grădina Cișmigiu (numită astfel, îmi spunea un bătrîn, pentru că pe acolo locuiau doi fîntînari care îngrijeau de fîntînile de la Mavrogheni) a fost creată de Știrbei, mi se pare, și desinată de un grădinar cu mult gust, Maier. Primarul actual pare a voi să înfrumusețeze și să mai mărească această grădină frumos situată chiar în oraș [...]

III. AN NOU 1896

1 ianuarie. Zi incoloră.

4 ianuarie. Trecînd iar pe Podul Mogoșoaia m-a mirat mulțimea drapelelor negre. Unul la balconul Clubului agricol, altul la Clubul

Patinaj în Cișmigiu.

regal, altul la Clubul tinerimii, altul la Clubul constituţional, altul la Jockey-Club. Ce personagiu dispăruse? Murise unul dintre tipurile noastre: Bobeică, fost deputat moldovean din partidul carpist sau junimist. Cunoscut pentru spiritul şi veselia sa. Toată viaţa sa a petrecut-o prin cluburi, la cărţi. Îl auzeam spunînd, la Sinaia, că s-a aşezat odată la masa de joc miercuri şi s-a ridicat tocmai vineri. Printre mulţimea anecdotelor, ziarul *Epoca* citează următoarea:

— Bine, Bobeică, ar fi întrebat odată ministrul Carp, tu moşii n-ai, avere n-ai şi totuşi joci mereu la masa verde, voiajezi mereu şi trăieşti ca un om cu 100.000 lei venit. Cum se face asta?

— Dar d-ta cum guvernezi fără partid? răspunse Bobeică.

Altă dată, în Cameră, sub Brătianu, la o propunere a biroului, ministrul Chiţu, amator de spirtoase, răspunde că guvernul aderă.

— *Maderă*, îndreaptă veselul Bobeică.

12 ianuarie. Doi nobili români îndrăzneţi, dl. Dimitrie Ghica de la Comăneşti în Moldova şi fiul său [spaţiu gol în manuscris, n.n.] au plecat pe la sfîrşitul lui septembrie trecut, pentru a face o lungă călătorie de exploraţie în ţara Somaliilor din Africa. S-au ambarcat la Triest pe vaporul Lloydului Imperatria. Sînt cei dintîi români care au vizitat acele părţi [...]

13 ianuarie. Ministrul de interne, Fleva, şi-a dat demisia la Cameră. Colectivităţii şi colegilor din minister nu le plăceau apucăturile lui independente. Au profitat de ocazia că fusese avocatul unui negustor bănuit de o contrabandă de spirt şi-au pus pe ridicolul Iepurescu de la Vlaşca să-i adreseze o interpelare. De aici scandaluri în Cameră. [...]

IV. OAMENI CARE AU FOST

1897. 15 februarie, sîmbătă. Azi dimineaţă a încetat din viaţă, la vila sa de la Chaussée, prinţul Dimitrie Ghica, prezidentul Senatului, fiul lui Grigore vodă Ghica şi nepot al lui Alecu Vodă Ghica. Personaj considerabil şi unul din prea rarii rămaşi ai generaţiei trecute, care a luptat pentru regenerarea patriei. El e în parte creatorul Sinaiei. Cam vanitos, îi plăcea să i se zică „Măria Ta", dar foarte afabil şi popular. Înalt, voinic, prestanţă frumoasă, adevărat grand seigneur şi foarte decorativ. În tinereţe serveşte la Curtea Rusiei ca aghiotant sub ţarul Nicolae, făcuse pe acolo mulţime de romanţuri, avusese mai multe dueluri. Îl auzeam spunînd la Sinaia că deseori pleca noaptea în aventuri galante cu ţareviciul, mai tîrziu Alexandru II. Cheltuise mult în tinereţe. Cu toate astea îi rămăsese o stare frumoasă. A ocupat cele mai înalte funcţiuni în stat. De mai multe ori ministru, de vreo două ori prezident de consiliu. A fost creatorul sau iniţiatorul la o mulţime de instituţiuni de credit sau de binefacere. El, mi se pare, împreună cu repos[atul] Vasile Boerescu, a fost fondatorul celei dintîi societăţi de asigurare naţională, Dacia. A contribuit la crearea Creditului financiar rural. Era prezident al consiliilor de administraţie ale tuturor acestor societăţi şi a numeroase altele, precum societatea de binefacere Elisabeta Doamna a funcţionarilor publici etc. În fine, prezident al Eforiei Spitalelor Civile, fundaţiune a familiilor Ghica şi Cantacuzino. Exact să-şi îndeplinească numeroasele sarcini, era totdeauna gata să contribuie cu punga. Era foarte iubit de rege. Om de ţară. Nu-i plăcea să-şi cheltuiască banii în străinătate. Adora Sinaia, creată de rege şi de dînsul. Toate verile le petrecea acolo, unde construise o vilă admirabilă ca poziţie.

Toată ziua era în aleele parcului, prietenos cu toată lumea, vorbind cu toţi, salutînd toate tinerele. Din atîtea succese de Don Juan şi aventuri galante se alesese în căsnicie cu fata unui maistru francez de danţ, Duport, poate primul la noi în ţară, care învăţase pe părinţii noştri pasurile valsului şi ale contredanţului. „Şi mai ştiu şi nişte pasuri ce m-a învăţat Duport/ Şi le-aş face şi mai bine, dar mă doare un picior" — zicea Costache Facca în piesa *Franţuzitele* [...]

4 martie, marţi. Ieri noapte a murit subit, la Paris, vărul nostru Alex. Nic. Lahovari, în vîrstă de cincizeci şi şase de ani. După căderea guvernului conservator, în octombrie 1895, se stabilise pentru vreo doi ani în Franţa, ca să complecteze educaţia copiilor. Sta [pe] Rue La Boetie 130. Vara trecută, după o cură la Contraexéville, s-a simţit atins în sănătate. Întors pentru cîtva timp în Bucureşti, în toamna anului acesta, şi căutîndu-se pentru dilataţie de stomac, îi mergea mult mai bine. Ţinuse un frumos discurs la întrunirea de la Dacia relativ la detronarea mitropolitului, asistase la sosirea împăratului, plecase, însoţit la gară, de o numeroasă şi simpatică manifestaţie. La Paris îi mergea bine; acum vreo două săptămîni plecase la Nissa pentru cîteva zile, ca de acolo să vie în ţară. Îl aşteptau toţi să sosească. La Nisa însă nu s-a simţit bine şi s-a întors la Paris. Azi a venit unchiu [lui] meu Iorgu Lahovari depeşă de la Simca că a murit subit.

Cu el se stinge una din cele mai nobile şi mai vii inteligenţe din această ţară. Un orator dintre cei mai însemnaţi de la noi. Un spirit din cele instruite şi cultivate, pe lîngă o înălţare şi o claritate de vederi rare, o imaginaţie bogată de poet şi o simţire dreaptă şi delicată. Sub o bruscheţă şi o morgă aparentă, o inimă excelentă, de copil, inca-

pabilă de invidie, de pismă sau răutate. O memorie prodigioasă, încărcată cu tot sucul unor studii clasice complecte făcute în școlile Franței. La orice moment își aducea aminte vreo citație, vre-un vers, vreo trăsură de spirit, vre-un cuplet spiritual și cu bun simț.

Pe lîngă aceasta, un caracter franc, leal, statornic, care niciodată n-a cunoscut tranzacțiile de conștiință sau schimbările la față. Conservator a intrat în viața politică, conservator statornic, convins a rămas pînă la sfîrșit. Intrigile, jongleriile politice, flatarea demagogiei îi erau cu totul străine. Va rămîne una din cele mai frumoase figuri ale istoriei noastre contemporane.

Ca înfățișare era nalt, brun, fața plină și rumenă, respira sănătate; favoriți scurți, înfățișarea absorbită în cugetarea lăuntrică. O mînă și un picior fine și aristocratice. Făcuse studii strălucite la Liceul Louis le Grand în Paris și la Facultatea de Drept; fusese de mai multe ori laureat la concursuri. În țară, înainte de a merge la Paris, studiase în pensionul lui Monty, mi se pare, care fusese adus de vodă Bibescu ca să organizeze un liceu în București.

Întors în țară pe la 1865, a debutat în carierele publice prin a fi procuror la Ilfov, apoi prezident, în urmă a demisionat. La începutul domniei regelui Carol, a fost director la Ministerul afacerilor străine, sub prințul Iorgu Știrbey. În fine, la 1870, la vîrsta de 29 ani, a intrat pentru prima dată în minister, la Justiție, sub președinția lui Manolache Costache.

Sîngeros [tip sanguin, n.r.] și supărăcios, nu suferea contradicțiile care-i păreau absurde, neraționale. Se făcea foc pentru moment. Un minut însă, în urmă, uita necazul și relua convorbirea pe tonul glumei, al ironiei, al trăsăturilor de spirit sau al vederilor juste și solide. Luptase mult pe terenul politic pentru cinste și bun simț, cunoscuse deaproape lucrurile și oamenii și văzînd atîtea minciunării și șarlatanării triumfătoare, rămăsese în conversație cu o nuanță sceptică și deziluzionată.

Era fericit cînd putînd să mai uite pentru un timp preocupările politice, se afla în vreun cerc restrîns de rude sau amici veseli și glumeți. Îi plăcea des să meargă la frații mei Gogu și Nicu, care-l amuzau cu glumele și tachinăriile lor.

Adora țara și era un entuziast admirator al frumuseților naturii. Nu era mai fericit decît cînd putea să plece în excursie la vreo moșie, să respire aerul de cîmp, să vază vreun colț de verdeață sau copacii înfloriți primăvara. Revedea întotdeauna cu deosebită mulțumire Baloteștii, moșia părintească de lîngă București. Odată l-am întîlnit fericit la moșia Brătoșanca a unchiului meu Iorgu, în aprilie, cînd toate aleele erau înflorite. Acum vreo patru ani am mai avut asemenea parte să mă aflu împreună cu dînsul într-o mică petrecere la Joița, moșia cumnată-mii Lili, de acolo la mănăstire la Samurcășești și seara întoarcere în break pe lună. Ce zi plăcută! Și cui i-ar fi putut trece atunci prin vis că un om ca muntele avea să dispară după așa scurt timp?

Nu se sătura de frumusețile naturale ale locurilor noastre muntoase, precum Sinaia, unde petrecea des verile și Vîlcea, leagănul familiei, unde regăsise casa și grădina bunicii noastre, azi posedate de cel mai adînc devotat și protejat al său Herescu și unde, cînd mergea era tratat parcă ar fi fost tot încă dînsul proprietarul.

După stăruința lui s-a votat și construit podul de acolo, de piatră, peste Olt, șoseaua de joncțiune la Turnu Roșu, care rămăsese neterminată din timpul lui Știrbei; asemenea, șoseaua la frontiera Muscelului și a Gorjului pe la Lainici. Ca să vază aceste lucrări a făcut o călătorie triumfală în Vîlcea și Gorj, împreună cu dl. P. Carp, în vara anului '94.

Cu adînca lui cultură clasică era, asemenea, un mare și sigur apreciator al frumuseților literare. Mi-aduc aminte ce frumos citea poeziile cu vocea lui de medium gravă și sonoră și cît de frumoase mi-au părut într-o seară la noi, recitate de dînsul, versurile lui Eminescu.

Altă dată, m-a chemat mai multe zile de-a rîndul la el acasă, dimineața, să-mi citească strofele traducerii poeziei lui V. Hugo *Întristarea lui Olympio*, care a apărut în *Convorbiri literare*. Lucrarea asta îl amuzase și-l preocupase lucru mare. Părea un colegian fericit că a reușit o temă sau versiune și uitase toate chestiunile politice.

Cu via lui deșteptăciune și pornire sarcastică nu-i scăpa din ce citea sau auzea nimic de spirit sau cu haz sau comic și ceea ce pătrundea în memoria lui nu se mai ștergea. Îți cita cu aceeași facilitate pasage din autorii latini, ca și cuplete din operetele lui Offenbach ca, de ex., fraza lui Roi Robèche către un curtezan, care nu se încovoia: „Comme les autres, Seigneur Alvarez".

Sau raționamentul lui Cărciumărescu Eliad relativ la numirile în funcțiuni: „Dacă e vorba să pun un hoț, de ce să nu pun hoțul meu!"

Sau îndrepta și făcea de rîs pe un profesor senator de la Iași care cita strîmb un vers din Horațiu într-o ședință a Parlamentului, sau cînd, de ex., îi spunea Sofia că am fost la Veneția, numaidecît își aducea aminte din Alecsandri:

„Mînă vesel, lopătare,
De la Lido la San Marc;
Ia de-a lung canalul mare
Ce se-ndoaie ca un arc..."

Și cîte, și cîte.

Prea rar scria cîte ceva prin gazetele conservatoare, dar cînd scria, se cunoștea marca. De el e articolul din *Timpul* asupra morții lui Brătianu. Acum pe urmă a scris admira-

Imagine din București, de la jumătatea secolului al XIX-lea.

bilul articol *Tristia*, care acum, după cele întîmplate, pare ca testamentul său politic. Cînd era încă student, pe la 1861—62, a scris, mi-aduc aminte, în jurnalul lui Marsillac, un articol *Le Z et son avocat*.

Corespondența lui cu frații, rară, dar scrisă toată în limba franceză, e de o mare perfecție și eleganță de limbă și plină de glume spirituale. E vorba să se reunească în volum discursurile sale politice. Iată un alt pasagiu dintr-o filipică îndreptată contra lui Fleva, în ședința de la Senat, din 29 și 30 ianuarie 1891, și iată ce imagini și accente a găsit patriotul ardent și cinstit contra apucăturilor adversarilor săi:

„Nu se moralizează în modul acesta opiniunea publică și nu dintr-un tîlhar se face un Caton și dintr-un Caton de azi pînă mîine, fără rușine și fără explicații. Ați demoralizat opiniunea publică, ați aruncat scepticismul în sufletul tinerimii, ați amețit toate capetele, astfel încît nimeni nu mai crede nici pe d-voastră, nici, poate, pe mine și nu mai știe cine spune adevărul și din această cauză, între calea legii și a onoarei și calea anarhiei și a neadevărului, care erau odată deosebite, s-a bătut așa de bine spațiul încît s-au amestecat una cu alta, formînd un maidan pustiu și veștejit, deasupra căruia plutește sufletul nehotărît al țării.

Nu mai este credință, nu mai este onoare, nu mai este adevăr, cînd este vorba de politică. Așa se face politica în țările constituționale, în țările cu educațiune, în țările care au viitor? Așa se făcea politică în republicile italiene, în evul de mijloc, cînd orice condotier venea în capul unor bravi și, biruitor într-o uliță întunecoasă, punea mîna pe guvern pînă cînd altul mai îndrăzneț sau mai criminal îl gonea la rîndul său".

Adversarii pe care i-a zguduit așa de tare în luptele politice au conștiința pierderii ce încearcă patria prin dispariția lui și azi toți se înclină înaintea unui asemenea talent, asemenea caracter și onestitate. Toate jurnalele, chiar socialiste, sînt unanime a-i aduce laude și regrete.

Bietul Alexandru, nu era popular, dar la cei ce l-au cunoscut aproape a inspirat afecțiuni și devotament profunde.

Copiez unele articole din gazete:

Din *Timpul*, scris de fostul ministru Take Ionescu:

„Soarta a fost nemiloasă cu noi. Tribunei române i-a răpit podoaba cea mai prețioasă, țării pe unul din cele mai puternice sprijine ale ei, nouă, conservatorilor, ne-a pustiit casa. În toiul bărbăției, în vremea în care omul de stat poate aduce cele mai mari slujbe [servicii n.r.], ne-a luat pe cel care, afară de gloriosul nostru șef, întrupa mai mult decît oricine conservatorismul român. Conștiința publică nu se înșeală; în această conștiință, nu s-ar fi priceput partid conservator fără Al. Lahovari dacă era în viață, s-ar fi priceput însă un partid conservator redus numai la dînsul. De aceea a putut el, odată, într-un ceas de amărăciune, să [2 foi rupte n.r.] E o pierdere ireparabilă. Nu numai Partidul Conservator, ci țara întreagă a pierdut pe unul din cei mai falnici fruntași ai săi, de la suveran și pînă la cel din urmă român, toți poartă doliul acestei neașteptate morți".

Timpul, de la 11 martie, publică, după marele ziar englez *Times:*

„D. Alex. Lahovari, care a murit azi noapte la Paris..., era cel mai mare orator parlamentar al României. El fusese ministru de Justiție, de Domenii și de Externe în diferitele guverne conservatoare, de la 1870 pînă la 1895... Moartea subită a d-lui Lahovari este o pierdere serioasă pentru țara sa. Ultimul său mare discurs și, poate, în același timp și cel mai bun, l-a ținut vara trecută și era privitor la chestia religioasă."

O COMOARĂ INESTIMABILĂ:

LUMINA OCHILOR

Sînt cu adevărat ochelarii de soare un mijloc de protecție al ochilor? Cum influențează televizorul și neonul vederea noastră? Ce maladii oculare determină tabagismul? La toate aceste întrebări ne răspunde un expert în materie, medicul oftalmolog Aurel Rosin **de la Policlinica Universitară Titan din București.**

OCHELARII DE SOARE

Foarte multe persoane poartă astăzi ochelari cu lentile colorate, cele mai multe o fac din cochetărie (în special femeile) sau pentru a-și masca timiditatea. Ca indicație medicală, lentilele colorante, filtrante, sînt recomandate pentru ochii sănătoși, ca mijloc de protecție la locul de muncă în diferite ramuri industriale pentru protejarea retinei împotriva arsurilor provocate de razele ultraviolete sau infraroșii, de luminozitatea mare, ele sînt îndeobște folosite de către conducătorii de autovehicule, schiori, alpiniști etc. Se recomandă de asemenea utilizarea acestor ochelari în unele boli oculare: miopii foarte progresive, leziuni degenerative sau inflamatorii ale fundului de ochi, cataracte în diferite stadii de evoluție, inflamații palpebrale conjunctivale etc. În afara acestor cazuri, lentilele colorate devin inutile sau chiar nocive cînd sînt folosite permanent. Ochiul este constituit în așa fel încît să poată reacționa împotriva luminii puternice, pupila contractîndu-se mai mult sau mai puțin în funcție de intensitatea razelor solare. Diminuarea razelor luminoase ce pătrund în globii oculari pot perturba echilibrul funcțional al ochiului, privînd neuronii retinei de stimulul lor care este lumina. De aceea, folosirea excesivă a lentilelor colorate pot avea consecințe neplăcute pentru vedere prin: diminuarea vederii mai ales în condițiile unui iluminat slab sau moderat; instalarea unei insuficiențe de convergență a globilor oculari (deci tulburări de acomodare și uneori determinarea unui strabism); declanșarea unui glaucom acut sau subacut în cazul unui glaucom cronic prodomal cu unghi închis și cu viciu de refracție nediagnosticat; declanșarea de pseudofobii (imposibilitatea de a vedea fără ochelari colorați la lumina de zi), ceea ce creează o dezadaptare a ochiului; provocarea unei degenerescențe a epiteliului pigmentar al retinei (mai ales macular central) adică pierderea progresivă a vederii centrale a formelor și obiectelor, a distingerii culorilor.

Deci, prescrierea ochelarilor cu lentile colorate trebuie să fie un act exclusiv medical, făcut cu discernămînt. Aceste lentile sînt datoare să întrunească cîteva condiții: să absoarbă excesul

de raze solare, cele scurte-ultraviolete (invizibile cu ochiul liber), cele mijlocii, pe care le vedem și de care dorim să ne ferim și cele lungi, infraroșii, calorice. Pentru cei care vor purta totuși lentile colorate la munte sau la mare îi sfătuim să nu folosească toată vremea ochelarii de soare (mai ales după apusul astrului), să evite lentilele prea închise ce obligă ochiul la eforturi vizuale, forțînd pupila să se dilate și favorizînd prin aceasta trecerea razelor infraroșii care pot opaciza cristalinul. Se recomandă următoarele culori: fiozal (verde-gălbui), maro (umbral) care absoarbe albastrul, potrivite pentru altitudini, uropunktal (Zeiss), ultrasin (Busch). Din punct de vedere medical, albastrul și galbenul nu sînt deloc indicate.

Imagine pe retină...

NEONUL ȘI TELEVIZORUL

Multă lume a auzit, fără să indice o sursă autorizată, că televizorul și lumina fluorescentă pot avea o influență negativă asupra vederii. Cei ce se plîng de tulburări vizuale după urmărirea unui program pe micul ecran sau cei care locuiesc sau lucrează într-o încăpere luminată cu neon prezintă în fapt o conjunctivită, blefarită cronică insuficient sau deloc tratată. De asemenea mai poate fi în cauză o distanță necorespunzătoare față de televizor sau față de locul de muncă, distanța de acestea trebuind să fie de 30—40 cm.

Pentru a se stabili dacă acuitatea vizuală este deranjată sau nu de lumina fluorescentă sau de emisiunile televizate, s-a procedat la investigarea unui număr mai mare de persoane. Astfel s-a putut constata că, în întreprinderile unde funcționa lumina de neon, mai mult de trei pătrimi din cei ce acuzau tulburări de vedere, aveau defecțiuni optice ignorate de multă vreme, sau insuficient corectate. Efectele obositoare provocate de lipsa de uniformitate a luminii, a unor umbre, sau a pîlpîirilor specifice becurilor defecte sînt în fapt cauzele principale care provoacă oboseala ochiului. În ceea ce privește televizorul, cercetările au arătat că persoanele care se simt obosite după ce au privit mai multă vreme micul ecran, au o sensibilitate mai mare la radiațiile de la extremitățile spectrului luminos, în special pentru albastru sau pentru culorile care prezintă un cromotatism mai marcat. Controlîndu-se optometric și oftalmologic efectele prelungite ale televizorului (8—12 ore consecutiv) la unii subiecți normali, s-a constatat că aceștia nu prezintă nici o modificare semnificativă, amplitudinea acomodativă, vederea binoculară, reflexele pupilare dovedindu-se în limitele normalului. În concluzie: fasciculul de electroni care se găsește la originea spotului luminos nu conține raze nocive și nu produce leziuni oculare.

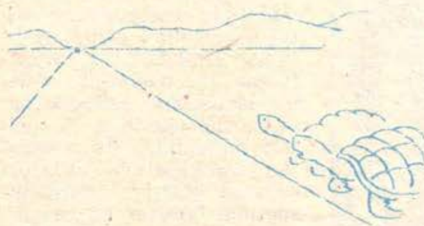
CONSECINȚELE FUMATULUI

Oftalmologii sînt astăzi de comun acord că tutunul determină tulburări funcționale și leziuni histologice, între care: nevrita optică tabagică, discromatopsii (tulburări privind perceperea culorilor), ateroscleroză degenerescentă și infarct retinian, urmate adeseori de amblazite (vedere slabă) sau amauroză (orbire) tabagică. În fumul rezultat prin arderea tutunului se află aproximativ 2000 de substanțe toxice, unele determinînd în organismul uman numeroase tulburări și boli grave. Astfel, acestea pot provoca conducătorilor de autovehicule tulburări momentane de vedere, prin pătrunderea fumului în ochi, scăderea acuității vizuale, sau chiar discromatopsii (imposibilitatea distingerii culorilor). Afectarea nervului optic, nevrita optică, determină în final atrofierea nervului optic, maladia dovedindu-se mai frecventă acolo unde tabagismul se asociază alcoolului. Fumătorii mai pot prezenta o astenoză acomodativă (greutate la citit sau la efectuarea unor munci de la mică distanță), tutunul putînd deopotrivă să ducă la agravarea unor boli oculare instalate cum sînt glaucomul, nevrita, retinita etc.

LIVIU TIMBUS ■

PE TEME DE CIRCULAȚIE

MAREA BRITANIE

„Următorul vine mîine dimineață. Oare avem timp să trecem ?“

U.R.S.S.

La școala de șoferi.

DANEMARCA

ITALIA

SIMILITUDINI

R.S.F. IUGOSLAVIA

MAREA BRITANIE

„Marinarii, tot marinari...“

AMIAZA LUI HASDEU

„Fiecare om e un Columb întrucît caută să dea omenirii un continent nou de idei..." spune Hasdeu și la opt decenii de la moartea sa aceste cuvinte își continuă mesajul pentru noile generații. S-ar putea spune că adevărata dimensiune a spiritului său abia astăzi capătă unanima prețuire, deși omului și savantului alcătuit din cele mai mari contraste, aparent ireconciliabile (dacă ar fi să amintim doar amestecul de metodă severă și imaginație aprinsă, de erudiție și stil în *Etymologicum...)* i se datorează în epocă lucrări care i-au dus faima pînă departe, fiind ales ca membru al unor academii de prestigiu. Metaforic vorbind s-ar putea afirma că opera lui Hasdeu se află abia acum „în plină amiază", fiind editată și cercetată nu doar ca o curiozitate a unui spirit enciclopedic și fantast. De fapt, pentru ilustrarea modului în care B.P. Hasdeu își concepe titanica întreprindere, Etymologicum Magnum Romaniae, ar fi suficient alegerea unui singur cuvînt din seria literei *A* (primul volum al lucrării). Incitați de metafora „receptării în plină amiază" a operei hasdeene ne-am oprit chiar la acest cuvînt, căutînd să distingem dincolo de erudiție ceva din coordonatele personalității lui Hasdeu.

Amiaza este cuprinsă în dicționar sub două forme: 1. AMIÀZI s. 2. AMIÀZI-ZI adv.

Prima formă aflată „în obiectivul" savantului este adverbul.

Hasdeu nu se mulțumește cu etimologia și ilustrarea cuvîntului în cîteva contexte semnificative. El dorește să „epuizeze" subiectul supus analizei și să-i dea conotațiile în contexte care să pună în valoare *nuanțele* pe care adverbul le capătă în limba vorbită de-a lungul timpului. Hasdeu are și preocupări „structuraliste": el desenează o schemă a raporturilor temporale dintre *cruce-amiazi* și cele două „supt-amiazi" (11 oare și 1 oară, în terminologia epocii). Spiritul ironic al savantului se dovedește infatigabil; el „izbucnește" în legătură cu locuțiunea adverbială care cunoaște o anumită nuanță la români (ilustrată prin cronicari). Savoarea textului hasdeean merită un citat în acest sens: „Cînd nu este ceva foarte neobișnuit, atunci nu se mai adaugă m a r e, precum tot la Neculce, p. 237: «le-au tăiat capetele a tustrii z i o a amiazăzi la fîntîna de-naintea porții...», căci o simplă tăiare a cătorva capete era pe atunci ceva cu mult mai întîmplător decît o fată de rachieriță în careta domnească sau un postelnic călărind cu fața spre coada calului."

Substantivul *amiazi* se bucură de același „tratament exhaustiv", interesul „tratării științifice" bucurîndu-se de farmecul limbii vechi în textele din care se ilustrează contextele cuvîntului.

„Aliajul informațional" realizat de Hasdeu este unic, el purtîndu-și cititorul de la Coresi la Odobescu, de la basm la folosirea substantivului în limbajul curent al poporului („La ciobani, timpul de la 9 până la 11 se cheamă *amiaza oilor*, de la 11 până la 2 după 12, sub-*amiază...*").

Nimeni nu a lăsat mai puternic decît Hasdeu impresia că materialul dicționarului se poate modela și aduna cu ușurință, că nu e nici o dificultate a strînge la un loc informațiile cele mai diferite (care în mod normal iau ani de studiu) și a le pigmenta cu citate din vorbirea populară curentă spre a realiza o țesătură convingătoare și trainică în care strălucesc diamantele limbii populare. Spiritul „alert" al savantului sare fulgerător de pe coordonate lingvistice pe cele istorice, de la texte cunoscute la cele la care au acces doar specialiștii, totul lăsînd impresia unei „fulgerătoare și firești demonstrații".

Opera de erudit și romantic, de „enciclopedist" și visător (uneori fără proiectele imaginare nu s-ar naște operele reale) cunoaște astăzi adevărata recunoaștere și prețuire, omul și mai ales opera lui Hasdeu aflîndu-se într-o „deplină și binemeritată amiază". Lumina spiritului său străbate pînă departe timpul, ca pildă și îndemn pentru generațiile ce urmează după el.

IOAN IACOB ■

El, un bigot fățarnic pe nume Bhagwan Shree Rajneesh, 53 de ani, liderul sectei „protocaliilor", adică Sannyasin în limba indiană, sectă apărută cu ani în urmă la Poona, la doi pași de Bombay și apoi transferată, în 1981, într-un gigantic oraș-ranch din Oregon, cu nu multă vreme în urmă locul de acțiune al westernurilor lui John Wayne.

Ea, presupusa fidelă, 35 de ani, Ma Anand Sheela, adică Rază de Soare, mîna dreaptă a „Maestrului", s-a eclipsat discret în R.F.Germania cu 55 milioane de dolari transferați cu ajutorul unui stat major de adoratori care au și urmat-o în „exilul" european. Pentru fosta sa secretară, confidentă și amantă, guru cei 200 de metri cît era distanța între templu și casa sa cu un Rolls Royce, fostul profesor al universității Jabalpur, „iluminat" încă de la vîrsta de 21 de ani, transmitea cîte ceva din înțelepciunea sa discipolilor care-l priveau cu adorație. Credo-ul său era bazat pe negarea existenței lui Dumnezeu și pe libertatea sexului. Două axiome care în anii respectivi au făcut deliciul multor ziare de scandal dar care au prins la firile mai slabe de înger. În cele 350 de cărți tipărite în tiraje de invidiat și în muntele de videocasete cu predici „Maestrul" zice: „Aruncați cărțile, Biblia și Constituția, citiți doar anecdote, e mult mai bine"; „Munciți ca niște disperați,

FALIMENTUL SECTEI „PORTOCALIILOR"

Rajneesh nu este altceva decît un palavragiu vicios, un impostor capabil să culeagă banii proștilor supuși unei sofisticate operațiuni de spălare a creierului.

Să ne reamintim cîte ceva despre guru și secta sa. Pe la mijlocul anilor '70 ziarele vorbeau despre „Maestrul" care, înconjurat de 68 de deziluzionați și de hippies atrași de fascinația misticismului oriental, a deschis paradisul reveriei, ashramul Poona. Aici, adepții se lepădau de orice bun pămîntesc, adică de avere pe care o vărsau în lichidități la casa sectei și se dedicau cu bucurie unor munci dure și neremunerate. Cîte 15 ore pe zi își plăteau traiul în sărăcie și, mai ales, posibilitatea de a asista la lecțiile pe care timp de 7 ani, zi de zi, „Absolutul Maestru" le ținea în fiecare dimineață în Buddha-hall. Acoperit de bijuterii din cap pînă în picioare, mai ceva ca Madonna din Pompei, transportat pe doar așa veți căpăta iluminarea". „Pe pămînt sîntem prea mulți, sînt deci bine venite bolile și seceta, războaiele și cutremurele". Dacă Malthus ar fi avut un fiu probabil că acesta n-ar fi avut concepții atît de odioase, iar Hitler ar fi fost capabil să înfieze un asemenea propovăduitor al propriei filozofii.

Ceea ce nu-l împiedica să poarte, din banii obținuți de la fideli, un ceas cu diamante de 2 milioane de dolari, să umble îmbrăcat în mătase brodată cu aur și să călătorească cu Rolls Royce modelul „Silver Spur" din care avea în colecție 90 de bucăți!

Sfințuța Rază de Soare, acuzată de „Maestru" că s-a comportat ca un Jago cu fustă, neagă toate acuzațiile și se prezintă ca o tînără pură, zglobie și neatinsă de învățăturile odioase ale sectei „portocaliilor." Rajneesh, spune ea, se temea că voi deveni mai influentă decît el în sectă și a încercat să mă omoare, de aceea am ales fuga înconjurată de 20 de fideli, „fiii mei", cum le zice ea cu dulce glas. În fapt, fugarii sînt cei care constituiau fostul stat major al cetății din Oregon, responsabili cu finanțele, bucătăria și spitalul.

Ce făceau membrii sectei? După ce cu greutate erau primiți în rîndul celor care doreau să scape de greutățile vieții, erau îmbrăcați în niște saci portocalii, simbol al soarelui care răsare, drogați și duși în templul unde guru Rajneesh, cu o forță malefică, provoca scene de delir colectiv. În drumul lui inspirat de „forțe divine", fidelii presărau petale de trandafiri, bineînțeles, galbeni. Cel ce dorea să scape de răul ce-l măcina pe dinăuntru trebuia să pipăie în neștire un șirag de mătănii cu 108 boabe și cu portretul Maestrului în miniatură, să-și descarce mintea de orice fel de gînduri, să se gîndească doar la eliberarea prin muncă brută și sexualitate dezlănțuită. Privilegiul maxim era acordat celor mai credincioși adepți — aceștia aveau voie să-și apropie fruntea de unul din degetele „divine" de la picioarele „sfîntului". Mare-i grădina! Obosit de atîtea și atîtea activități extenuante, Rajneesh decide să nu mai vorbească la reuniunile religioase, introduce stilul satsang, adică inimă la inimă, cînd guru nu vorbește ci doar emană senzații cu ochiul minții. E o apoteoză. Adepții freamătă de emoție și cad în transă, se scutură pradă unor bizare convulsii, fac spume... Și brusc, epoca de aur explodează. Guru își acordă o perioadă de binevenită reflecție într-o vilă din New Jersey, aceeași care a servit pentru turnarea filmului „Marele Gatsby" cu Robert Redford. Maestrul hotărăște marele pas, crearea din nimic în inima Americii a cetății Sanysin, locul unde fidelii săi, după o contribuție financiară benevolă și un

angajament de muncă dură se puteau simţi pe deplin realizaţi. Şi aşa, Sfîntuţa Sheela, amanta sa din 1972, cumpără cu cîteva milioane bune un canion deşert cunoscut pînă în acel moment sub numele de „Big Muddy Ranch". După investiţii colosale şi bătălii legale cu puritanii locuitori ai regiunii care au pierdut în faţa supremului argument al lui Rajneesh, banii, o nouă grădină a Edenului se înalţă pe nisipuri şi noroaie, un oraş întreg cu numele, se putea altfel, Rajneeshpuram, dotat cu aeroport, centru comercial, hotel de lux, sală de reuniuni pentru 2 500 de persoane, o „universitate a meditaţiei absolute", un lac artificial etc. El transformă oraşul, cu ajutorul unui stat major bine înarmat, într-un lagăr de concentrare nazist unde „musafirii" sînt exploataţi la sînge şi orice fugă este practic imposibilă. Sheela, îmbrăcată în pantaloni violeţi — culoarea celor aleşi — cu pistol la brîu şi gardă personală patrula prin oraş ca o veritabilă stăpînă către care se îndreptau privirile pline de adoraţie ale fanatizaţilor membri ai sectei.

Ce se petrece? Falimentul este la ordinea zilei sau totul va fi o cacialma uriaşă, ca de altfel toată povestea sfîntului escroc? Mulţi spun că „Maestrul" şi eminenţa sa violetă au stabilit această fugă cu dolari cu tot tocmai pentru că era necesar să închidă prăvălia şi să le rămînă şi lor ceva bani albi pentru zile negre. Cine ştie? Poate că în urma unei asemenea evoluţii a situaţiei tinerii debusolaţi ai occidentului vor abandona expedientele care nu sînt de natură să le asigure nici viaţă veşnică, nici fericire ci doar o imbecilizare rapidă şi muncă pe brînci.

IOAN ROŞCA ■

VASE

ORIZONTAL: 1) Vase de tablă sau de fier smălţuit, cu marginile ridicate, în care se coc la cuptor anumite mîncăruri şi prăjituri — Menţinerea vaselor la suprafaţă. **2)** Tăvi mari de porţelan sau de metal pe care se aduc mîncărurile la masă — Emil Goran. **3)** Vasile Onuţan — Pusă lîngă farfuria adîncă. **4)** Acid ribonucleic (abr. med.) — Vas de diferite forme şi mărimi cu deschizătură largă, folosit mai ales pentru băut — Mere! **5)** Cană de pămînt — Lupte clasice la vechii greci. **6)** Nume dat înţelepţilor persani — Abreviaţie pentru „Navă de debarcare pentru infanterie". **7)** Vas de ceramică, uşor adîncit, întrebuinţat la ţară în loc de farfurie. **8)** Vas mic de pămînt în care se păstrează sarea — A aştepta (reg.). **9)** Vestitul căpitan de vas din romanul „Moby Dick" al lui Melville — Vas de lemn, de lut ars, de metal sau din piele, rotund şi turtit, cu gîtul scurt şi strîmt, în care se ţine băutura (pl.). **10)** A se scrînti (fig.) — Barbu Novac — Băutură tare. **11)** A avansa — Vas de lut ars sau de metal, de obicei cu gura largă, folosit în gospodărie pentru pregătirea şi păstrarea bucatelor.

VERTICAL: 1) Recipiente de diferite forme şi mărimi, care servesc la păstrarea şi transportul lichidelor — Alte recipiente cu gura largă. **2)** Contribuţie adusă de cineva — Vas metalic în care odinioară se servea sau se gătea mîncarea (reg.). **3)** Vasile Lungu — Vas de băut. **4)** Din nou — Vase mari. **5)** Vas de sticlă, de metal sau de material plastic, din care se beau lichide — Conţinutul unei căni! **6)** Lingură mare şi adîncă, cu coadă lungă, utilizată pentru a scoate supa din castron şi a o turna în farfurie. **7)** Staţie I.T.B. pe Şoseaua Giurgiului — Pahar special pentru bere. **8)** Vas de pămînt sau din bronz, în care se păstrau în antichitate unele lichide — Vas pentru păstrarea sau transportul lichidelor. **9)** Placă de argilă arsă pentru învelit casa — Nu-i recomandat să se bage... unde nu-i fierbe oala. **10)** Vas special cu apă în care se păstrează florile. **11)** Vas de sticlă cu pereţi dubli, argintaţi, între care s-a făcut vid, utilizat pentru păstrarea unui lichid la temperatură constantă — Mercaptan. **12)** Vas de metal cu care se transportă lapte sau alte lichide — Gura marmitei!

Dicţionar: ARN, AGON, SOHI, LSI, AHAB, LUICĂ, TIOL.

GHEORGHE TOIĂ ■ — **Bucureşti**

Lupta psihologică depășește eșichierul...

MECIUL - REVANȘĂ

În toamna anului 1985, nici nu se încheiase bine meciul pentru titlul mondial de șah, că s-au și înfiripat discuții despre un nou duel între Garri Kasparov și Anatoli Karpov. Ex-campionul lumii revendica un drept pe care îl avuseseră și alți campioni mondiali și de care beneficiase pentru ultima oară cu cîteva zeci de ani înainte Mihail Botvinnik. Nici Tigran Petrosian, nici Boris Spasski și, cu atît mai puțin, Bobby Fischer n-au mai avut dreptul la un meci-revanșă după pierderea titlului. Dar A. Karpov insista... Nu reușea să se împace cu gîndul că numelui său nu i se mai asociază noțiunea de campion mondial. La capătul a 74 de partide jucate cu Karpov (2 întîlniri anterioare confruntărilor din CM, 48 partide în meciul „maraton" încheiat nedecis prin intervenția președintelui FIDE și suspendarea reuniunii și 24 de partide jucate în meciul prin care G. Kasparov a devenit cel de-al 13-lea campion al lumii), tînărul mare maestru din Baku nu voia să audă de un nou meci. Era acum campionul lumii și nu voia să ofere nici o revanșă. Dorea să se bucure pe deplin de succesul său, obținut la o vîrstă atît de fragedă pentru o asemenea supremație, la 22 ani. Era și plictisit, pe drept cuvînt, să-l aibă din nou în față pentru cîteva sute de ore pe același adversar incomod. Invoca regulamentul de desfășurare a CM specificînd faptul că fostul campion nu poate revendica un drept pe care nu-l are! Dar Federația internațională și-a spus cuvîntul, sprijinind cererea lui Karpov: ex-campionul nu fusese pus în situația de a-și recîștiga titlul deoarece timp de un deceniu nu a avut adversari pe măsură...

Deja în luna februarie „revanșa" era programată de către FIDE. În întreaga istorie a șahului mondial nu se mai întîmplase un asemenea caz: campionul să dețină titlul mai puțin de un an și să-l repună imediat în joc. Garri Kasparov a comentat pe larg problemele noii confruntări. Nu voia deloc să se creadă că i-ar fi teamă de o nouă întîlnire cu Karpov. Era convins de victoria sa. Dar i se părea nejustă decizia FIDE. În final, Kasparov a cedat dorinței sale de a-l învinge încă o dată pe Karpov și de-a fi un adevărat campion. Tratativele pentru meci au început sub însemnul condițiilor impuse de Garri Kasparov. Întotdeauna campionii lumii și-au impus punctele de vedere... Prin urmare, termenul de începere a meciului a fost schimbat pentru luna iulie, la fel și locul de desfășurare: Kasparov n-a mai dorit să joace la Moscova... și meciul s-a împărțit în două: prima parte jucîndu-se la Londra, cea de-a doua la Leningrad. Arbitrul întîlnirii a fost desemnat de comun acord de către cei doi adversari: marele maestru internațional vest-german Lothar Schmid, cel care a arbitrat și faimosul meci de la

Reykjavik dintre Boris Spasski și Bobby Fischer.

CINE-I MAI BUN?

Aceasta părea să fie întrebarea la care cei doi „K" voiau să răspundă în perioada pregătitoare a meciului prin performanțele realizate. Dorind să confirme faptul că întotdeauna a fost un campion-jucător, Anatoli Karpov s-a prins în vîltoarea marilor competiții. După turneul open de la Viena n-a fost prea mulțumit de jocul său. Nu-și ierta cîteva inexactități care i-au răpit jumătăți de punct prețioase. La puțin timp, mai apoi, Karpov a participat la cel mai puternic turneu internațional din istoria șahului, avînd categoria a 16-a. A cîștigat turneul de la Bugojno cu un punct avans, suferind doar o singură înfrîngere în fața lui A. Sokolov. Clasamentul final conține nume valoroase ale șahului mondial: 1. Karpov 8,5p (din 14 posibile), 2-3. Ljubojevici și Sokolov 7,5 p, 4-6. Portisch, Spasski și Iusupov 7p, 7. Miles 6p, 8. Timman 5,5p. Karpov a jucat extraordinar de bine. Specialiștii apreciau la încheierea turneului de la Bugojno că „Tolia" și-a revenit la valoarea lui adevărată și că practică un șah matematic, de mare exactitate. Se și pronosticau noile sale șanse in redobîndirea titlului pierdut.

Garri Kasparov n-a mai jucat un turneu internațional de trei ani, cam de atunci cînd a început să urce treptele ierarhiei mondiale. N-a avut timp din cauza noului regulament al desfășurării CM o dată la trei ani. Pregătirile sale pentru meci au conținut numeroase ore de analiză a meciurilor trecute, ore de inspirație și de creație în domeniul repertoriului de deschideri pentru a putea lansa noi idei și mutări. Kasparov s-a implicat în acțiunea de popularizare a șahului în țara sa și în lume. Nu a putut rezista propunerii făcute de profesorul său, Mihail Botvinnik, de a-l ajuta în dezvoltarea orelor la „școala de șah — Botvinnik", al cărei cursant fusese și el. A perfectat un meci de verificare, adversarul său, marele maestru englez Anthony Miles, acceptînd cu bucurie un duel cu cel mai inventiv și mai agresiv campion. La Basel meciul a avut șase partide. Kasparov a jucat magistral și a punctat în cinci partide, remizînd una singură. A. Miles declara după meci că a avut bune șanse de victorie și de egalitate în cîteva partide, dar Kasparov i-a năruit visele prin vigoarea cu care a abordat lupta tactică. După meci, A. Miles a analizat îndelung multiplele variante și a constatat cît de profund gîndește campionul lumii. În final, parcă scuzîndu-se, i-a spus: „Sper că nu v-am înșelat așteptările, sir." La care Kasparov i-a răspuns: „Din contră, Toni, chiar le-ați întrecut, am cules o jumătate de punct mai mult decît am calculat!"

Campionul a fost invitat și provocat la întrecere în numeroase localități din Europa occidentală. A susținut simul-

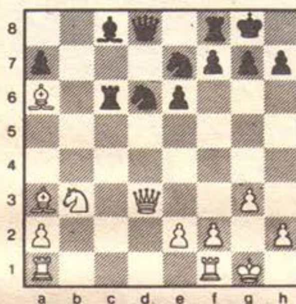

Diagrama nr. 1

tane cu copii, juniori, cu echipe divizionare, cu „mașini de jucat șah" și mereu a ieșit învingător. Cu ocazia susținerii unui simultan cu cei mai talentați opt juniori din RFG, Kasparov a acceptat provocarea televiziunii vest-germane și s-a supus unui așa-zis „test de inteligență". Campionul lumii a răspuns la toate întrebările de „nota zece", dovedind o memorie cu totul ieșită din comun, o putere de calcul formidabilă și... mult, foarte mult umor...

ALB SAU NEGRU?

Cei doi adversari au sosit la Londra atunci cînd au crezut ei de cuviință. Au amînat interviurile pentru conferința de presă ce a urmat tragerii la sorți a culorilor în prima confruntare. Organizatorul principal al „episodului Londra" a fost marele maestru E. Keene. S-a pregătit totul în așa măsură, încît cei doi „K" să fie foarte mulțumiți. În două case izolate de zgomot s-au pregătit săli de antrenamente, biblioteci cu toate materialele necesare. Fiindcă Garri iubește badmintonul, în spatele casei se afla un teren special pe care, adesea, campionul își întreținea condiția fizica întrecîndu-se cu membri ai delegației sale. La fel făcea și Karpov pe „teritoriile sale", atîta doar că pe terenurile de tenis.

La „Park Lane Hotel" au avut loc primele evenimente. Într-o atmosferă sărbătorească s-a desfășurat ceremonia de deschidere. Au participat personalități marcante ale vieții politice, culturale și șahiste britanice, reprezentanți de frunte ai mișcării șahiste mondiale. Reuniunea a fost prezidată de doamna Margareth Thatcher, primul ministru britanic. Cei doi adversari erau evident marcați de importanța momentului. Campionul lumii purta un smoching alb, iar șalangerul un costum sobru. Mai agitat părea Karpov. Tragerea la sorți s-a efectuat într-un mod original. Karpov a descoperit cu satisfacție că va avea culorile albe în prima partidă. Kasparov era mulțumit că piesele albe îi vor aparține în... ultima partidă. Au urmat declarațiile făcute presei. Întrebat dacă „nu este obositor să te găsești totdeauna în fața aceluiași adversar?", Karpov a dat un răspuns diplomatic: „Aceasta va dura atît timp cît Kasparov și cu mine vom fi cei mai buni jucători ai lumii..." Campionul a ținut să precizeze: „Nu mă gîndesc decît la victorie, dar nu vă promit nimic..." Karpov a adăugat că dacă n-ar fi crezut în șansele sale, meciul

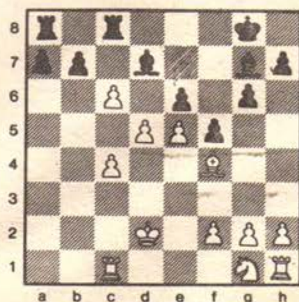

Diagrama nr. 2

n-ar fi avut loc: „Altfel nu veneam la Londra!"

FOTOLIUL...

Pînă să înceapă meciul, fiecare din combatanți a „inspectat" sala de joc. Între trei și patru sute de spectatori puteau asista la întrecere. Scena era bine distanțată de public. Tabla de joc era de 50/50 cm și fusese fixată într-o minunată masă de lemn roșu. Sub masă, fără a deranja, fusese fixat un dispozitiv electronic ce avea să transmită instantaneu pe ecranele televizoarelor mutările marilor maeștri. Karpov a fost mulțumit. Kasparov a avut de protestat. Fotoliul nu-i convenea! Fotoliul, bată-l vina, intră în discuțiile specialiștilor. În Islanda, la meciul dintre Boris Spasski și Bobby Fischer, s-a folosit pentru prima oară scaunul rotativ. Fischer a venit la meci călătorind peste ocean însoțit de două fotolii special construite. Unul i l-a oferit adversarului său. A fost criticat de presă pentru cererea de-a înlocui fotoliul clasic, dar explicația sa a fost pe măsura dificultăților pe care i le făcea statura sa impozantă. Peste cîțiva ani problema fotoliului a fost reluată de Victor Korcinoi. S-a adresat în scris Congresului de la Manila cerînd schimbarea scaunului rotativ cu un fotoliu special, fix în care jucătorul să fie așezat cu ajutorul arbitrului... pentru a se evita conturbarea șahistului aflat la mutare prin mișcări repetate. Cererea sa nu a fost luată în considerare. Pentru a treia oară fotoliul a fost subiect de discuție, Kasparov l-a refuzat pe cel oferit la „Park Lane Hotel", explicînd că „este prea confortabil", „mi-e teamă să nu adorm..." Și-a ales un altul, după dorință!

„PLICTISITOARE CA O DUMINICĂ ENGLEZĂ..."

Așa a denumit marele maestru englez N. Short primul duel care a durat trei ore și jumătate. Kasparov avea piesele negre și purta un costum alb, Karpov avea chipul crispat și purta un costum gri. Kasparov a surprins jucînd Apărarea Grünfeld. După o oră și jumătate de la efectuarea primei mutări, se ajunsese de-abia la mutarea a 13-a și situația de pe tablă anunța egalitatea. Karpov avea o privire febrilă, deși păstra o atitudine rece, calmă practicînd un joc pozițional. Ziarele britanice tocmai îl denumiseră „un superman al inteligenței". La mutarea 21-a Karpov a propus remiză. Egalitatea s-a stabilit sub însemnul avantajului dinamic — e adevărat, minimal — al negrului.

„GRATUIT ÎN SALA DE JOC"

Federația britanică a decis ca începînd cu cea de-a doua partidă a meciului-revanșă elevii să poată intra fără a plăti fabulosul preț al biletului „în funcție de disponibilitatea de locuri". Kasparov a jucat cu albele pentru victorie. După 14 mutări avea avantaj minimal. Lupta în cele cinci ore de joc a fost încordată. Kasparov a gîndit mai mult, dar Karpov era pe cale să-l ajungă la timp. Avea probleme de rezolvat. Problemele tactice erau brodate pe un fond pozițional. Au urmat manevre de ambele părți, schimburi de piese și la întrerupere părerile erau împărțite: va cîștiga Kasparov, Karpov va remiza... La reluare N. Short declara că: „N-am înțeles nimic" din strategia campionului lumii, care „a refuzat de mai multe ori să joace mutarea care îi convenea cel mai mult". Remiza a fost consemnată la capătul a 52 mutări. Scor general 1:1.

OVAȚII LA SOSIRE...

Era într-o vineri. Doar două minute despărțea numerosul public de plăcerea de a urmări partida a treia. Kasparov și-a făcut apariția primul pe scenă. Publicul l-a primit cu ovații. Karpov a intrat în rolul de „căpitan al oștilor albe". Din nou Apărarea Grünfeld, deschidere rar întîlnită în meciurile candidaților. Albul păstra un ușor avantaj pozițional, cînd Karpov s-a decis să intre în final. La mutarea a 24-a, negrul avea avans de gîndire. După schimburi repetate, s-a ajuns în final de piese ușoare cu pioni egali pe ambele flancuri. Karpov a propus remiză. Kasparov a acceptat. Se jucase doar mutarea 35-a a albului. Publicul a fost nemulțumit: partida fusese prea scurtă, se vărsase „prea puțin sînge".

MESAJ ARBITRULUI

Partida a fost așteptată cu mult interes. Publicul era dor-

nic de spectacol, de luptă fără compromisuri. Cei doi adversari au sosit la masa de joc, și-au strîns mîinile și Apărarea Nimzowitsch s-a conturat. A fost ales sistemul Romanișin și lucrurile s-au încurcat rău. Emoțiile erau mari. Kasparov a folosit inițiativa în atac, Karpov și-a căutat mutări în manieră pozițională. După cinci ore de joc partida s-a întrerupt și secundanții celor două tabere au avut mult de lucru. Karpov a constatat că nu mai poate salva poziția și s-a decis să cedeze. Abandonul l-a comunicat arbitrului printr-un mesaj, evitînd astfel contactul cu Kasparov, pe care, în mod sportiv trebuia să-l felicite, dîndu-i mîna...

APĂRAREA NIMZOWITSCH

KASPAROV—KARPOV
(Partida a 4-a)

1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.Cc3 Nb4 4.Cf3 c5 5.g3 c:d4 (Printre partidele lui Karpov s-au întîlnit și continuările 5...Cc6 sau 5...Ce4.) **6.C:d4 00 7.Ng2 d5 8.Db3 N:c3 9.b:c3 Cc6!?** (Karpov a efectuat această mutare după 5 minute de gîndire. În această poziție era cunoscut planul, care începe cu sacrificiul temporar al unui pion 9...d:c4 10.Da3!, ales chiar de Karpov la olimpiada de la Lucerna cînd avea albele în fața lui Portisch, pe care l-a și învins.) **10.c:d5 Ca5 11.Dc2 C:d5 12.Dd3! Nd7?!** (15 minute i-au fost necesare lui Karpov pentru această mutare. Marele maestru internațional J. Nunn apreciază favorabil posibila continuare: 12...b6! 13.00 Nb7 14.Na3 Te8 15.c4 Cc7 cu ideea Na6, Cc4 ce oferă joc solid negrului.) **13.c4** (31 minute) **Ce7**(18) **14.00 Tc8**(26) **15.Cb3! C:c4 16.N:b7 Tc7** (Albul a recuperat pionul sacrificat și trece acum la valorificarea avantajului deținerii perechii de nebuni.) **17.Na6!!** (Kasparov nu cedează o clipă inițiativa!) **17...Ce5 18.De3!**(14) **Cc4!?**(24) (Se testează intențiile albului sau nici Karpov nu vrea să cedeze tempoul? Kasparov nu acceptă varianta repetării poziției și nici provocarea 19.N:c4 T:c4 20.D:a7 deoarece negrul are compensație suficientă prin posibilul atac pe diagonala h1—a8.) **19.De4**(14) **Cd6 20.Dd3 Tc6 21.Na3! Nc8** (Vezi diagrama nr. 1. Neplăcut i s-a părut lui Karpov la 20... Db6 21.Cd4!) **22.N:c8 Cd:c8** (Negrul se apără în tranșee...) **23.Tfd1 D:d3 24.T:d3 Te8 25.Tad1 f6 26.Cd4!** (Albul are avantaj.) **Tb6 27.Nc5 Ta6 28.Cb5 Tc6 29.N:e7 C:e7** (Slab era 29...T:e7?? 30.Td8 Rf7 31.Tc8! T:c8 32.Cd6!) **30.Td7 Cg6**(11) **31.T:a7 Cf8 32.a4 Tb8 33.e3 h5 34.Rg2 e5 35.Td3 Rh7 36.Tc3 Tbc8 37.T:c6 T:c6** (După schimbarea perechii de turnuri concretizarea avantajului devine mai ușoară). **38.Cc7! Ce6 39.Cd5 Rh6 40.a5 e4** (Partida s-a întrerupt. Kasparov a dat mutarea în plic.) **41.a6** Karpov a cedat fără a mai relua jocul. Scor general 2,5:1,5 în favoarea campionului.

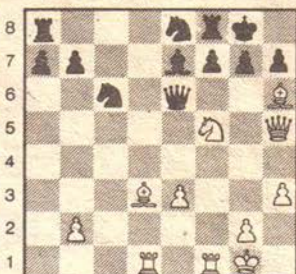

Diagrama nr. 3

EGALAREA

Karpov nu a visat în răgazul dintre cele două partide decît la egalare. Nu mai credea că se va juca din nou Apărarea Grünfeld. Cu încăpățînare, Kasparov își susține din nou sistemul de joc și încearcă să schimbe recomandările teoriei moderne a deschiderilor dar nu reușește. Karpov e în mare formă, joacă extrem de bine și totul se termină în 32 mutări. Negrul cedează. Karpov egalează: 2,5:2,5.

APĂRAREA GRÜNFELD

KARPOV—KASPAROV
(partida a 5-a)

1.d4 Cf6 2.c4 g6 3.Cc3 d5 (Pentru a treia oară Kasparov alege căile de luptă ale Apărării Grünfeld și Karpov nu preferă nici de această dată recomandarea la modă 4.c:d5 C:d5 5.e4 C:c3 6.b:c3 ce duce la avantaj minimal pentru alb.) **4.Nf4 Ng7 5.e3 c5 6.d:c5 Da5 7.Tc1** (Mutare solidă cu bune recomandări în teoria modernă a deschiderilor. Greșit este în această poziție 7.c:d5?? C:d5! 8.D:d5 N:c3! 9.b:c3 D:c3 10.Re2 D:a1 11.Ne5 Db1! 12.N:h8 Ne6 13.Dd3 D:a2 și negrul obține atac. La egalitate invită varianta 7.Da4 D:a4 8.C:a4 Ce4 9.N:b8 Nd7 10.f3 N:a4.) **7...Ce4 8.c:d5 C:c3 9.Dd2 D:a2 10.b:c3** (Albul are avantaj de spațiu, pionii săi centrali împiedică dezvoltarea armonioasă a pieselor ușoare ale negrului.) **10...D:d2** (Kasparov schimbă damele netinînd seama de recomandarea teoretică 10...Da5! întîlnită într-una dintre partidele meciului candidaților la titlul mondial T. Petrosian—R. Fischer, Buenos Aires, 1971, cînd, după 11.Nc4 Cd7 12.Ce2 Ce5 13.Na2 Nf5? 14.N:e5! N:e5 15.Cd4 D:c5 16.C:f5 g:f5 17.00 Petrosian a avut avantaj foarte mare.) **11.R:d2 Cd7 12.Nb5 00 13.N:d7 N:d7 14.e4 f5 15.e5** (Albul mai are doar o singură datorie: dezvoltarea calului din g1.) **15...e6** (În practica turneelor s-a mai întîlnit 15...Tac8.) **16...c4 Tfc8 17.c6!** (Vezi diagrama nr. 2. Karpov sesizează faptul că nebunul din d7 și turnul din c8 se încurcă reciproc și croiește acțiuni periculoase.) **17...b:c6 18.d6!** (Acum cei doi nebuni ai negrului sînt total izolați de luptă.) **c5** (Nu era mai bine 18...g5!? 19.N:g5 N:e5 pentru că albul avea avantaj după 20.c5 Ng7 21.f4 h6 22.Nh4 e5 23.f:e5 N:e5 24.Ng3 f4 25.Cf3!! conform analizelor marelui maestru E. Vasiukov.) **19.h4 h6 20.Ch3** (12 minute) (Mult mai bine decît mutarea șablon 20.Cf3 deoarece albul intenționează plasarea calului

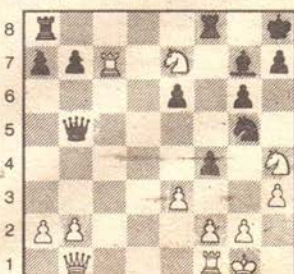

Diagrama nr. 4

în spatele pionilor săi centrali prin manevra Cg1-h3-f2-d3.) **20...a5 21.f3 a4**(11) **22.The1! a3 23.Cf2 a2** (Negrul caută contrașanse cu orice preț.) **24.Cd3 Ta3 25.Ta1**(10) **g5 26.h:g5 h:g5 27.N:g5** (Karpov a acceptat sacrificiul de pion avînd în vedere la 27...Tb8 ce complică jocul 28.Re2! cu avantaj clar. **27...Rf7 28.Nf4 Tb8 29.Tec1 Nc6 30.Tc3 Ta5 31.Tc2 Tba8 32.Cc1** și Kasparov se recunoaște învins.

APROAPE DE VICTORIE

Surpriză generală: 1.e4 reprezintă mutarea întîia a campionului. Karpov gîndește trei minute. Ce a pregătit? se întreabă cu neliniște și mută 1...e5. Se conturează Apărarea rusă. După 16 mutări albul are o poziție avantajoasă în ciuda pionului sacrificat. Karpov își izolează greșit dama pe flancul damei, Kasparov lansează un atac la rege. Evenimentele se precipită. Jocul se complică. Spectatorii se gîndesc că Garri este mai aproape ca oricînd de victorie și de realizarea unei partide strălucitoare, pe măsura premiului de frumusețe de 10 000 lire sterline oferit de Compania de asigurări de la Londra. Dar Karpov reduce atacul forțînd schimbul damelor, Kasparov își recuperează pionul sacrificat și partida se întrerupe. Conform pronosticului marelui maestru englez Spelman rezultatul nul apare pe fișa de concurs la capătul acestei palpitante partide.

PARTIDA A ȘAPTEA

Kasparov dovedește că are nervii foarte buni. Nu cedează stresului provocat de acuta criză de timp și nici poziției superioare a adversarului. Aflat în poziție foarte grea, Kasparov sacrifică o calitate pe doi pioni la mutarea a 35-a, complică jocul. Karpov intră în panica lipsei de timp de gîndire, comite greșeli și partida se întrerupe în poziție egală. Marele maestru olandez J. Timman apreciază că „s-au făcut mai multe greșeli decît în celelalte partide și nici unul dintre jucători n-a găsit strategia necesară".

GAMBITUL DAMEI

KASPAROV—KARPOV

(partida a 8-a)

1.d4 d5 2.c4 e6 3.Cc3 Ne7 4.c:d5 e:d5 5.Nf4 (Cei doi „K" joacă această variantă fără să-și manifeste preferințele: cînd cu albul, cînd cu negrul. Cu culori inversate au apărat ideile gambitului și în partida a 20-a a meciului din toamna anului 1985.) **5... Cf6 6.e3 00 7.Nd3 c5 8.Cf3** (14 minute) **Cc6 9.00 Ng4 10.d:c5 N:c5 11.h3 N:f3!?**(8) (Iată o decizie neașteptată: prin schimbul la f3 negrul dă avantaj albului. Marii maeștri sovietici prezenți în sala de analiză a centrului de presă au criticat această mutare, apreciind nejustă renunțarea la perechea de nebuni.) **12.D:f3 d4!?** (Recomandarea teoretică tipică de eliberare.) **13.Ce4! Ne7?** (23) **14.Tad1!**(22) **Da5**(30) **15.Cg3!**(17) (Albul sacrifică în atac un pion făcînd efortul ocupării cîmpului f5. Părerile sînt împărțite în aprecierea valorii ultimei mutări a albului.) **15...d:e3 16.f:e3! D:a2!?** (Karpov acceptă invitația și capturează pionul a2 contînd pe o repliere rapidă pe flancul atacat al regelui.) **17.Cf5! De6** (Marele maestru E. Gufeld notează ca bun planul negrului, 17...D:b2? ducînd la catastrofă rapidă 18.Nh6 Ce8 19.De4!) **18.Nh6!! Ce8** (Mutare unică. La 18... Ce5 urma 19.D:b7 C:d3 20.C:e7 Rh8 21.N:g7 R:g7 22.Cf5 Rh8 23.T:d3 Tab8 24.Df3 cu mare avantaj la alb.) **19.Dh5!**(6) (Vezi diagrama nr.3) **g6** (O nouă mutare unică! Se amenința 20.N:g7 C:g7 21.C:e7 D:e7 22.D:h7 mat.) **20.Dg4 Ce5 21.Dg3** (Kasparov nu a ales, totuși, mutarea cea mai bună. Analizele au arătat că putea captura calitatea astfel: 21.C:e7 D:e7 22.N:f8 R:f8 și acum 23.Df4!! i-ar fi ușurat calea de concretizare a avantajului material. Revistele de specialitate sovietice apreciază corectă decizia lui Kasparov avînd în vedere marea criză de timp a ex-campionului lumii.) **21...Nf6! 22.Nb5**(10) **Cg7**(5) **23.N:g7 N:g7 24.Td6! Db3 25.C:g7 D:b5 26.Cf5 Tad8** (Albul are poziție superioară. Stegulețul ceasului negrului indică o criză alarmantă de timp. Mutările ulterioare ale lui Karpov sînt marcate de tensiunea „blitz"-ului final.) **27.Tf6 Td2? 28.Dg5 D:b2 29.Rh1!** (Mutare profilactică de apărare.) **Rh8??** (Nu așa! Karpov greșește decisiv. Analizele lui E. Gufeld considerau corect planul 29...Td7 30.Cd4 Te8! sau 30.Dh6 g:f5 31.T1:f5 Td1 32.Rh2 Dc1, cu contrajoc pentru negru, dar Kasparov ar fi putut cîștiga pe cale tactică astfel: 30.Ch6 Rg7 31.T6 f2 32.T:f6 T:f6 33.D:f6!! R:h6 34.Df4 g5 35.Df6 Rh5 36.g4 Rh4 37.Tg1!! h5 38.Dh8 cu mat la h5.) **30.Cd4! T:d4 31.D:e5** și arbitrul întîlnirii a constatat că negrul a depășit timpul de gîndire și, prin urmare, pierde partida. Este prima oară după mai bine de două decenii cînd în meciul pentru titlul suprem se pierde la timp o partidă. Victimă într-o situație similară a fost Mihail Botvinnik. Scor general după opt partide 4,5:3,5 în favoarea campionului.

DIN NOU „GRÜNFELD"!

„Noi nu sîntem superstițioși!" Așa își începe comentariul partidei fostul campion mondial, Mihail Tal, referindu-se la Kasparov, care, fie că a învins, fie că a pierdut, rămîne fidel propriilor convingeri. Nu degeaba se spune despre el că este un fanatic. Karpov a jucat fără pretenții deschiderea și egalitatea era evidentă. La mutarea a 20-a s-a propus remiză și fișele de concurs au fost semnate. Publicul nu s-a retras, deoarece imediat după partida a noua s-a organizat un interesant turneu de blitz (partide cu limită de timp de cinci minute) la care au luat parte și ziariști.

RAȚIUNI PSIHOLOGICE

Motivația psihologică este căutată în explicarea consumării inutile a trei minute numai pentru a efectua prima mutare. Primit cu aplauze de

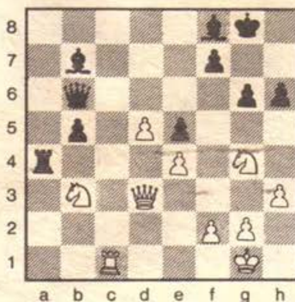

Diagrama nr. 5

către public, Kasparov l-a neliniștit pe Karpov: 1.e4 sau 1.d4? Va urma joc deschis sau se vor duce tratative poziționale? S-a jucat 1.d4 și Karpov a ales „schema" Gambitului de damă, una dintre cele mai uzitate deschideri ale meciurilor pentru titlul mondial. Mutarea a 13-a a lui Karpov nu a fost cea mai exactă. Cînd s-a efectuat mutarea a 21-a a albului, secundantul lui Kasparov, marele maestru internațional I. Dorfman a intrat surîzînd în sala Centrului de presă afirmînd că-i place poziția albului. Dar avantajul lui Kasparov nu a progresat, el menținîndu-se minimal și la mutarea a 26-a. Kasparov a consumat mai mult timp de gîndire decît Karpov, dar nu a putut evita un final simetric de nebun contra cal. Nici o parte nu avea slăbiciuni. Poziția s-a întrerupt. Kasparov a scris mutarea secretă, a 45-a, iar apoi a propus remiză. Scor general 5,5:4,5.

PREMIUL DE FRUMUSEȚE

Un numeros public a asistat la cea de-a 11-a partidă a meciului. Karpov a „comis" la mutarea a 15-a „noutatea anului", după părerea marelui maestru J. Nunn. Noutatea teoretică nu l-a speriat pe campion. La mutarea a 24-a I. Dorfman aprecia avantajoasă poziția negrului. Era de așteptat victoria lui Kasparov. S-au făcut numeroase schimburi și a rezultat un final interesant, pe care Karpov nu l-a jucat la nivelul altor realizări ale sale. Marele maestru A. Miles era de părere că ex-campionul părea „intimidat" de Kasparov argumentînd: „Foarte des Karpov ajunge să găsească un avantaj în finalul partidei, chiar infim, dar care lui îi este suficient pentru a ajunge la victorie. Contra noului campion, aceasta se pare că nu mai merge..." Partida a fost foarte frumoasă și palpitantă. I s-a atribuit premiul de frumusețe fiind considerată strălucitoare. Cei doi jucători au împărțit suma de 10 000 lire sterline.

APĂRAREA GRÜNFELD

KARPOV—KASPAROV

(partida a 11-a)

1.d4 Cf6 2.c4 g6 3.Cc3 d5 4.Nf4 Ng7 5.e3 c5 6.d:c5 Da5 7.Tc1 d:c4 8.N:c4 00 9.Cf3 D:c5 10.Nb3 Cc6 11.00 Da5 12.h3 Nf5 (Pînă aici s-a jucat totul ca în partida a 9-a. Karpov schimbă varianta 13.Cd4.) **13.De2 Ce4 14.Cd5!** (Se amenință atac asupra damei prin 15.Nc7.) **14...e5** (Obligatoriu.) **15.T:c6!?** (Noutate teoretică! Mutarea a fost executată foarte rapid de către Karpov, fiind evident că analizele de acasă îi dădeau mari speranțe în planul său. La mutarea naturală 15...b:c6 urma 16.Ce7 Rh8 17.C:c6 Db6 18.Cc:e5 Ne6 19.N:e6 D:e6 20.Dc2 cu joc foarte bun pentru alb.) **15...e:f4 16.Tc7!** (Mutare foarte dură.) **16...Ne6!** (Splendid! După 37 minute de gîndire Kasparov elimină pe rînd tentațiile 16...f:e3, 16...Cc5, 16...Tae8 sau 16...Cf6 și găsește cel mai bun plan, care ascunde și o poantă 17.T:b7? N:d5 18.Tb5 Cc3! 19.b:c3 N:f3 20.g:f3 D:c3! restabilind egalitatea.) **17.De1** (Albul propune schimbul damelor pe care negrul nu-l poate accepta fiindu-i defavorabil 17...D:e1? 18.T:e1 N:b2 19.e:f4 cu avantaj.) **17...Db5! 18.Ce7**(31) **Rh8 19.N:e6 f:e6 20.Db1 Cg5**(22) (Greșit era 20...Cc5? 21.C:g6 h:g6 22.D:g6 Cd7 23.a4! D:a4 24.Cg5 cu atac.) **21.Ch4**(28) (Vezi diagrama nr. 4.) **21...C:h3!** (12) (Kasparov joacă la cîștig. Putea alege calea egalității prin 21...f:e3 22.Ce:g6 h:g6 23.C:g6 cu șah etern.) **22.Rh2 Dh5! 23.Ce:g6?! h:g6 24.D:g6** (4) (Și Karpov joacă la cîștig. Remiza survenea la 24.C:g6 Rg8 25.Ce7 etc.) **24...De5**(3) (Din nou mutare unică!) **25. Tf7!?** (41) (După prea multă gîndire Karpov nu vede o continuare mai simplă 25.T:b7! C:f2 26.Cf3 Df6 27.Dh5 Dh6 28.D:h6 N:h6 29.T:f2 f:e3 cu final aproximativ egal. Sau 25...f:e3 26.R:h3 T:f2 27.T:f2 e:f2 28.Df7 Dd4 cu șah etern.) **25...T:f7**(13) **26.D:f7 Cg5! 27.Cg6 Rh7 28.C:e5 C:f7 29.C:f7 Rg6 30.Cd6 f:e3 31.Cc4 e:f2 32.T:f2 f5 33.Ce3 a5 34.Rg3 a4 35.Tc2 Tf8 36.Rg4 Nd4 37.Te2 N:e3 38.T:e3 Tf2 39.b3 T:g2 40.Rf3 T:a2 41.b:a4** și cei doi adversari au convenit asupra remizei. Scor general 6:5 în favoarea lui Kasparov.

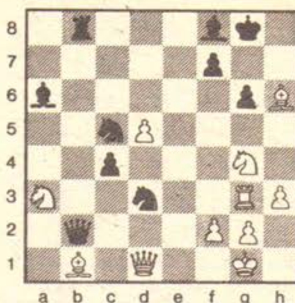

Diagrama nr. 6

PARTIDA A 12-A

Ultima confruntare a reuniunii de la Londra s-a desfășurat fără ca vreunul dintre marii maeștri sovietici să-și fi asumat vreun risc. Kasparov a condus „ostilitățile" și la mutarea a 34-a a propus remiză. Karpov a acceptat imediat și astfel „episodul Londra" s-a încheiat cu un punct avantaj pentru jucătorul din Baku, 6,5:5,5. După prima jumătate a meciului s-au făcut aprecieri asupra jocului prestat, asupra relațiilor dintre cei doi „K". Kasparov a făcut unele precizări ironice: „Scena este un loc public, unde noi nu putem lăsa să apară emoțiile noastre. E vorba doar de-a ne strînge mîinile, de-a deplasa pionii, de-a încheia partida, de-a ne strînge din nou mîinile și totul se termină..." adăugînd printre altele că „oamenii pot crede că noi întreținem relații bune, astfel că eu nu pot denunța anumite aspecte rele din culise. Oamenii nu vor crede niciodată că este un război rece". Se pare că rivalitatea sportivă a depășit uneori eșichierul, dar „aceste probleme reflectă temperamentele noastre diferite, ceea ce este cu totul normal", a conchis campionul. Karpov a constatat cu sînge rece că „animozitățile nu sînt importante". Misterul privind relațiile dintre cei doi rivali a fost elucidat abia la sfîrșitul meciului...

„EPISODUL LENINGRAD"

La 3 septembrie era așteptată partida a 13-a, dar ea n-a avut loc. Karpov s-a folosit de dreptul la „time-out", nefiind recuperat fizic și moral după transferul Londra-Leningrad. Karpov a precizat că repausul de șase zile a fost insuficient

și „contra regulamentului", care prevedea șapte zile întregi. Un ziar local anunța că Anatoli Karpov suferă de o ușoară răceală, „aceasta nu este gravă, dar riscă, totuși, să se reflecte în jocul ex-campionului lumii", Kasparov nu avea probleme de sănătate. Se pare că robustețea sa fizică l-a făcut să suporte mai ușor călătoria de trei zile de la Londra la Leningrad. Campionul trebuia, totuși, să găsească o soluție: secondantul său, G. Timoscenko, renunțase să-i mai acorde sprijin. Motivul? Surmenajul. Kasparov nu a menționat data plecării sale... Trebuia înlocuit cu un om de încredere...

Au fost cazați, fiecare, într-o vilă beneficiind de condiții speciale de liniște și confort. Kasparov a locuit în vila clubului „Spartak", iar Karpov într-o vilă proprietate a clubului său TSKA. Erau însoțiți pînă la sala de joc de către organizatori, pentru a se evita eventuala aglomerație a doritorilor de autografe. Totuși, uneori — e drept, foarte rar — Kasparov acorda autografe. Meciul a conturbat transportul în comun la Leningrad. O linie de tramvai trecea chiar prin fața clădirii unde se purta lupta și organizatorii au decis ca pe parcursul disputării partidelor tramvaiele să fie deviate.

PARTIDA A 13-A

A debutat la ora 17. La Londra se juca de la ora 16... Sala de conferințe a Hotelului Leningrad era plină. Au asistat aproape 800 de spectatori, și totuși mulți au rămas pe afară, urmărind partida pe imensa tablă de demonstrație aranjată special. Din nou s-a jucat Apărarea Grünfeld. A fost o criză de timp comună, pentru ultimele zece mutări fiecare avînd ceva mai puțin de cinci minute. Kasparov avea inițiativă. Egalitatea s-a consemnat la mutarea a 41-a.

Campionul mondial, Garri Kasparov.

PARTIDA A 14-A

Marele maestru M. Taimanov, fost candidat la titlul mondial, învins de Bobby Fischer cu scorul record de 6:0, denumea această partidă drept „cea mai frumoasă dintre toate cele disputate începînd cu debutul meciului-revanșă, mai frumoasă chiar decît cea de-a 11-a", conchizînd „ea l-a costat multă energie pe Kasparov și l-a făcut să piardă un „time-out"». Partida s-a întrerupt și, după părerile specialiștilor (Suetin) „Kasparov va putea ușor concretiza avantajul său." Este evident faptul că, din nou, Karpov a fost victima crizei de timp; el a anunțat telefonic pe arbitrul principal al meciului că cedează fără joc.

APĂRAREA SPANIOLĂ

KASPAROV—KARPOV
(partida a 14-a)

1.e4 e5 2.Cf3 Cc6 3.Nb5 a6 4.Na4 Cf6 5.00 Ne7 6.Te1 b5 7.Nb3 d6 8.c3 00 9.h3 Nb7 10. d4 Te8 11.Cbd2 Nf8 12.a4 h6 13.Nc2 e:d4 14.c:d4 Cb4 15. Nb1 c5 16.d5 Cd7 17.Ta3 c4 18.a:b5. (Noutate teoretică). **18...a:b5 19.Cd4 T:a3 20.b:a3 Cd3** (Karpov a efectuat instantaneu mutarea, dovadă ca sacrificiul de pion fusese îndelung analizat acasă.) **21.N:d3 c:d3** (Negrul a scăpat de durerile de cap provocate de „nebunul spaniol") **22.Nb2!?** (Campionul lumii nu acceptă pionul d3. La 22.C:b5

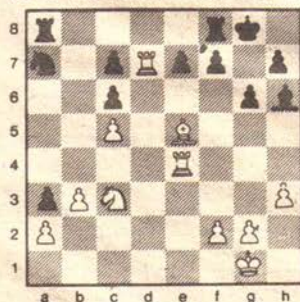

Diagrama nr. 7

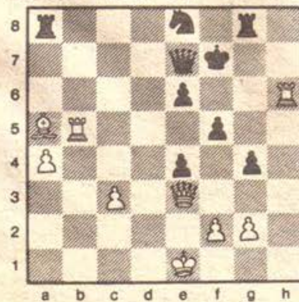

Diagrama nr. 8

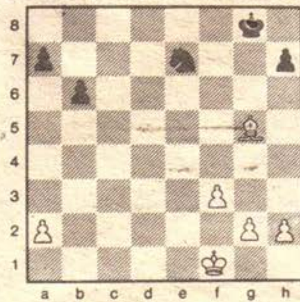

Diagrama nr. 9

negrul crea probleme fie cu 22...Na6 fie cu 22...Da5.) **22... Da5 23.Cf5 Ce5** (Marele maestru britanic Keene considera periculos atacul albului la 23...g6 24.Cb3 Da4 25.D:d3 g:f5 26.Dg3 Rh7 27.Df3.) **24.N:e5**(30) **d:e5** (Marele maestru E. Gufeld atribuia șanse negrului prin continuarea 24...T:e5 25.Cf3 T:f5!? 26.e:f5 N:d5.) **25.Cb3 Db6**(24) (La 25...D:a3 26.D:d3 sau la 25...Dc3 26.Te3 negrul nu mai putea egaliza șansele.) **26.D:d3** (Albul are poziție superioară. Karpov trebuie să demonstreze că perechea de nebuni este mai tare decît cei doi cai ai adversarului. Dar nu se vede cum!) **26...Ta8 27.Tc1 g6 28.Ce3 N:a3 29.Ta1 Ta4?!** (Poate mai corect ar fi fost 29...Rg7 30.Dc3 Nd6 31.T:a8 N:a8 32.Cg4 Dc7 33.Dd2.) **30.Cg4 Nf8 31.Tc1** (Vezi diagrama nr. 5. Se amenință Cc3—c5.) **31...Dd6?** (Aflat în criză de timp, Karpov greșește, mutarea sa ducînd la continuări forțate spre pierderea partidei. Nici 31...Ng7 nici 31...Ta2 n-au fost pe gustul specialiștilor, poziția negrului fiind neplăcută.) **32.Cc5** (11) (Negrul nu mai are scăpare!) **32...Tc4 33.T:c4 b:c4 34.C:b7! c:d3 35.C:d6 N:d6 36.Rf1! Rg7 37.f3 f5 38.Cf2 d2 39.Re2 Nb4 40.Cd3 Nc3.** Aici partida s-a întrerupt. Karpov a cedat fără a mai relua jocul întrucît pierde pionul d2, albul avînd final cîștigat datorită pionului d5 liber și apărat, dar mai ales în plus.

TENTATIVĂ NEREUȘITĂ

Scorul general era 8:6 înaintea partidei a 15-a. S-a jucat din nou „Grünfeld", Karpov a introdus o noutate teoretică la mutarea a 12-a, campionul nu a reacționat. S-a gîndit mult de ambele părți, s-a simplificat poziția, s-a recurs la nebuni de culori diferite și Kasparov a părăsit zîmbind scena. Karpov ratase o nouă încercare de a reduce scorul și finalul nu e departe.

„UN VERITABIL K.O..."

Karpov trece printr-o pasă neagră. Kasparov a dominat prima parte a partidei, apoi a fost silit să cedeze o piesă, dar soarta i-a surîs și a administrat o lovitură decisivă. Marele maestru D. Bronstein spunea: „Karpov a jucat la cîștig, dar el a demonstrat încă o dată că-i lipsește suflul în cea de-a cincea oră de joc. Atunci își pierde sîngele rece și cade în zeitnot" (criză de timp). Kasparov conduce decisiv cu 9,5:6,5 înaintea ultimelor opt partide.

RIPOSTA ȘALANGERULUI

Karpov nu pare afectat după înfrîngerea suferită. Joacă în manieră clasică și-l prinde pe picior greșit pe Kasparov, îl sufocă prin dominare pe toată tabla și specialiștii se întreabă cu mare mirare: „de ce Karpov a așteptat partida a 17-a pentru a juca astfel împotriva deschiderii Grünfeld?" Ce s-a întîmplat? Karpov e de nerecunoscut. Iar campionul a jucat ca un copil. Se mai pot întîmpla minuni? Meciul nu este încă jucat. Scor general 9.5:7.5.

APĂRAREA SPANIOLĂ

KASPAROV—KARPOV
(partida a 16-a)

1.e4 e5 2.Cf3 Cc6 3.Nb5 a6 4.Na4 Cf6 5.00 Ne7 6.Te1 b5 7.Nb3 d6 8.c3 00 9.h3 Nb7 10.d4 Te8 11.Cbd2 Nf8 12.a4 h6 13.Nc2 e:d4 14.c:d4 Cb4 15.Nb1 c5 16.d5 Cd7 17.Ta3 c4 (Această poziție s-a întîlnit și în partida a 14-a.) **18.Cd4 Df6 19.C2f3 Cc5** (Negrul obligă pe alb să clarifice poziția pe flancul damei, cedînd pionul b5 pentru activizarea pieselor sale.) **20.a:b5 a:b5 21.C:b5 T:a3 22.C:a3 Na6 23.Te3 Tb8 24.e5** (Albul începe acțiuni ofensive în centrul tablei.) **24...d:e5 25.C:e5 Cbd3** (Aici Karpov a gîndit 62 minute! Se pare că era nemulțumit de planul său de estompare a „nebunului spaniol", care a fost prea lent și Kasparov a avut suficient timp pentru a pedepsi inexactitatea în calcul.) **26.Cg4! Db6 27.Tg3! g6 28.N:h6** (Kasparov s-a năpustit în atac cu toate forțele.) **28...D:b2** (Vezi diagrama nr. 6.) **29.Df3! Cd7 30.N:f8 R:f8 31.Rh2** (Profilactic.) **31... Tb3** (Albul lăsase fără sprijin piesa din a3, dar Karpov a evitat s-o captureze de teama de a nu ceda cîmpul 16. Totuși el nu poate renunța la ideea capturării calului și pleacă din apărarea ultimei linii cu turnul.) **32.N:d3 c:d3 33.Df4 D:a3** (Totuși cu dama! Albul

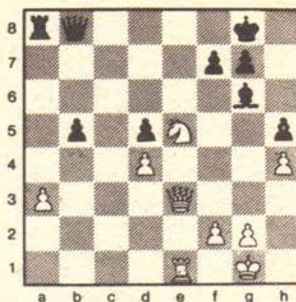

Diagrama nr. 10

are o piesă mai puțin și amenințările sale nu sînt încă decisive.) **34.Ch6 De7 35.T:g6! De5?? 36.Tg8 Re7** (Incredibil! Karpov se îndreaptă cu pași repezi spre pierderea damei. Karpov a avut mai mult timp de gîndire decît Kasparov, dar în ultima oră, cea de-a cincea a partidei, și-a pierdut stăpînirea de sine. La mutarea 32 a consumat 12 minute și, totuși, nu a evitat pierderea damei.) **37.d6! Re6 38.Te8 Rd5 39.T:e5 C:e5 40.d7 Tb8 41.C:f7!** și Karpov cedează.

APĂRAREA GRÜNFELD

KARPOV—KASPAROV
(partida a 17-a)

1.d4 Cf6 2.c4 g6 3.Cc3 d5 4.Cf3 Ng7 5.Db3 d:c4 6.D:c4 00 7.e4 Ng4 (Kasparov alege o variantă foarte bine analizată în ultimul deceniu.) **8.Ne3 Cfd7 9.Td1 Cc6 10.Ne2 Cb6 11.Dc5 Dd6 12.e5 D:c5 13.dc5 Cc8?!** (Dacă mutarea n-ar fi fost efectuată de Kasparov, campionul lumii, ea ar fi fost aspru criticată. Desigur, mai bine era 13...Cd7.) **14.h3 N:f3 15.N:f3 N:e5 16.N:c6! b:c6** (Albul are poziție superioară. Problemele negrului sînt irezolvabile: calul din c8 nu mai poate fi reintegrat în joc, pionii dubli de pe coloana c5 sînt slabi și împiedică activitatea de eliberare.) **17.Nd4 Nf4** (Negrul nu poate schimba singura sa piesă activă!) **18.00 a5 19.Tfe1! a4** (Ce altceva?) **20.Te4! Nh6 21.Ne5 a3 22.b3 Ca7 23.Td7!** (Vezi diagrama nr. 7. Pătrunderea turnului pe linia a șaptea este decisivă. Karpov joacă foarte exact nelăsînd nici o speranță adversarului său, care a jucat prea optimist 13...Cc8?!). **23...Nc1 24.T:c7** (A început „culesul"!) **24...Nb2 25.Ca4 Cb5 26.T:c6** (Pionii slabi ai negrului cad pe

rînd. Albul are avantaj decisiv. Kasparov nu are nici o cale de activizare a pieselor. Din nou stilul poziţional al lui Karpov se dovedeşte imbatabil. Negrul se sufocă din lipsă de mutări.) **26...Tfd8 27.Tb6!** (Karpov nu slăbeşte strînsoarea, menţine piesele grele.) **27...Td5 28.Ng3 Cc3 29.C:c3 N:c3 30.c6 Na5 31.Tb7** (Deşi este doar mutarea a 31-a negrul nu mai poate continua, poziţia sa este sub orice critică. Imposibil de explicat — matematic vorbind — jocul campionului lumii!) Kasparov abandonează lupta. **1:0.**

PREA DORNIC DE VICTORIE

Kasparov comite cea mai gravă greşeală psihologică din meci, el joacă numai pentru victorie, nu-l interesează remiza şi greşeşte, greşeşte. Este pentru întîia oară în meci cînd se punctează cu negrele şi se cîştigă două partide consecutiv. Specialiştii îl vedeau pe Karpov gata vindecat de „sindromul Kasparov"... A urmat un nou „time-out" cerut de Kasparov...

APĂRAREA NIMZOWITSCH

KASPAROV—KARPOV
(partida a 18-a)

1.d4 Cf6 2.c4 e6 3.Cf3 b6 4.Cc3 Nb4 5.Ng5 Nb7 6.e3 h6 7.Nh4 N:c3 8.b:c3 (Varianta preferată a lui Kasparov, care i-a adus numeroase succese.) **8...d6 9.Cd2 g5 10.Ng3 De7 11.a4 a5 12.h4** (Kasparov atacă pe ambele flancuri!) **12...Tg8 13.h:g5 h:g5 14.Db3 Ca6** (Poziţia negrului nu are slăbiciuni, dar piesele sale nu cooperează perfect. Problema de bază a negrului rămîne adăpostirea regelui, care nu poate fi rocat din cauza pericolelor clare de-a cădea sub un atac năprasnic.) **15.Tb1 Rf8 16.Dd1 Nc6 17.Th2** (Nimeni nu va mai face rocada!) **Rg7 18.c5!** (Albul şi-a aşezat piesele pe cîmpurile cele mai bune. Acum deschide diagonala f1—a6 pentru nebunul sau nedezvoltat şi sacrifică un pion.) **18...b:c5 19.Nb5! Cb8** (O retragere forţată.) **20.d:c5 d5 21.Ne5 Rf8** (Regele negru e „rătăcitor prin lume".) **22.Th6 Ce8 23.Dh5 f6 24.Th7 Cg7 25.Df3 Rf7 26.Dh5 Rf8 27.Df3 Rf7** (O invitaţie spre remiză prin repetarea mutărilor. Kasparov nu o acceptă deşi gîndise prea mult. Iată o decizie nu prea înţeleaptă avînd în vedere situaţia din meci.) **28.Th6 Ce8 29.e4 g4** (Negrul poate respira mai uşor acum, a cîştigat un tempo important.) **30.Df4 N:b5 31.T:b5 Cd7 32.N:c7 C:c5! 33.De3 C:e4 34.C:e4 d:e4 35.N:a5 f5** (A rezultat o poziţie sălbatică. Albul controlează decisiv cîmpurile negre. Karpov se apără magistral şi, mereu, îşi îmbunătăţeşte poziţia. Kasparov nu mai are idei de atac. Vezi diagrama nr.8.) **36.Nb4 Dd7 37.Dd4 Ta7 38.Th7 Cg7 39.a5 Rg6!** (Regele negru a scăpat definitiv de sub atac şi soarta partidei se schimbă, albul va avea dificultăţi serioase cu securitatea propriului rege.) **40.D:d7 T:d7 41.Th4** (După schimbul damelor turnul alb de pe coloana h devine inutil, tot jocul se desfăşoară în centru. Izolarea turnului dă şanse decisive negrului.) **41...Tgd8!** (Aceasta este prima mutare efectuată după desigilarea mutării secrete a albului.) **42.c4 Td1! 43.Re2 Tc1 44.a6 Tc2 45.Re1 Ta2 46.Tb6 Td3!** (Analizele „statului major" al ex-campionului lumii sînt foarte exacte. Kasparov prelungeşte agonia regelui său, dar rezultatul final al partidei se conturează: victoria lui Karpov.) **47.c5 Ta1 48.Re2 Ta2 49.Re1 g3!** (Splendid! Negrul lărgeşte sfera de acţiune a turnurilor. Pionii liberi a6 şi c5 nu reprezintă un real pericol.) **50.f:g3 T:g3 51.Rf1 Tg:g2 52.Ne1 Tgc2! 53.c6 Ta1 54.Th3 f4 55.Tb4 Rf5 56.Tb5 e5 57.Ta5 Tb1 58.a7 e3, 0:1.** Albul cedează în faţa matului imparabil: 59...Tf2 60.Rg1 T:e1 mat.

Ex-campionul lumii, Anatoli Karpov.

KARPOV FACE DECLARAŢII

„Sînt decis să mă bat pînă la capăt..." „N-au rămas de disputat decît şase partide şi scorul este de 9,5:8,5 pentru Kasparov. Cu alte cuvinte, situaţia mea este mai puţin confortabilă, dar ea este mai bună decît acum o săptămînă cînd conducea cu trei puncte şi, de aceea, astăzi, mai mult ca oricînd sînt decis să mă bat pînă la capăt..." Secundantul lui Kasparov, I. Dorfman, a făcut precizări: „Kasparov a jucat rău în partida a 18-a în care a lăsat să-i scape o victorie, apoi un rezultat nul. A dorit să cîştige cu orice preţ şi aceasta l-a costat scump. Dacă ar fi cîştigat această partidă victoria sa finală era deja asigurată, astfel interesul pentru meci e relansat, dar eu rămîn optimist."

Partida a 19-a s-a întrerupt după cinci ore de joc cu şanse mai bune pentru Karpov. Ex-campionul a afirmat că va cîştiga uşor. În sala de joc au răsunat pentru a treia oară consecutiv aplauze însoţite de: „Bravo, Karpov!"

APĂRAREA GRÜNFELD

KARPOV—KASPAROV

(partida a 19-a)

1.d4 Cf6 2.c4 g6 3.Cc3 d5 4.Cf3 Ng7 5.Db3 d:c4 6.D:c4 00 7.e4 Ca5 8.Ne2 c5 9.d5 e6 10.00 e:d5 11.e:d5 Nf5 12.Nf4 Te8 13.Tad1 Ce4 14.Cb5 Df6 15.Nd3 Cb4? (15...Ng4 oferea mai multe șanse negrului, după părerea unor mari maeștri din occident. Kasparov oferă o calitate, deși a calculat mutarea propusă, dar, nemulțumit de contrajocul pe care-l obținea, a optat pentru mutarea din partidă. Aparent 15...Ng4 duce la cîștig după 16.N:e4? D:f4 17.Nd3 D:c4 18.N:c4 N:f3 19.g:f3 N:b2. Complicațiile se ramifică la mutarea albului 16.Ne5! T:e5 17.C:e5 N:d1 18.Cd7 Dg5 19.T:d1 Cd2 20.Dc2 Cf3 21.Rh1 Cb4 23.De2 Cd4 24.C:d4 N:d4 și negrul are poziție excelentă. Albul putea continua cu 16.Ne5! T:e5 17.N:e4 Df4 18.C:e5 N:d1 19.Cd3 Dg5 20.f4 Dg4 21.h3 Dh5 22.Nf3 cu avantaj.) **16.Cc7! C:d3 17.C:e8 T:e8 18.D:d3 D:b2? 19.Tde1! Db4 20.Cd2 Da4 21.Dc4 D:c4 22.C:c4** (Negrul are greutăți mari din cauza legăturii calului pe coloana e.) **22...Nc3 23.Cd2 N:d2 24.N:d2 Nd7 25.Nf4 Nb5 26.f3! g5** (Aparent negrul cîștigă material, dar Kasparov nu putea juca 26...N:f1 27.R:f1 Cf6 28.T:e8 C:e8 29.Ne5! f6 30.d6! pentru că pierdea o piesă.) **27.N:g5 N:f1 28.R:f1 Cd6 29.Ne7! Cc8 30.N:c5 Td8 31.Te5! f6 32.Tf5 b6 33.Nd4 Ce7 34.N:f6 T:d5 35.Tg5 T:g5 36.N:g5** (Negrul este pierdut. Albul are un nebun foarte puternic și un pion în plus. Vezi diagrama nr.9.) **36...Cc6 37.Re2 Rf7 38.Rd3 Re6 39.Rc4 Ce5 40.Rd4 Cc6.** Partida s-a întrerupt. Kasparov a cedat fără a continua partida. Situația în meci s-a limpezit pe moment: egalitate. Cine va risca în continuare? Ex-campionul lumii, Mihail Tal, aprecia că „ultimele trei partide vor da decizia..." Convins de șansele sale, Karpov declara după încheierea cu remiză a partidei a 20-a: „un astfel de rezultat îmi convine", știind că mai are de două ori de jucat cu albele.

Lui Garri Kasparov i s-a oferit trofeul „Oscar" pentru performanțele anului 1985.

Încă un pas...

Karpov a părut crispat. A sosit cu întîrziere la partidă. Nu și-a asumat nici un risc. La întrerupere, Karpov avea un ușor avantaj pozițional. A fost o remiză în 46 mutări.

Nervii decid...

Partida a 22-a a demonstrat forța morală a campionului lumii, care a jucat egal cu gîndul la victorie. Karpov a fost nervos și nemulțumit de calea pe care a urmat-o. Avantajul albului se contura tot mai clar.

GAMBITUL DAMEI

KASPAROV—KARPOV

(partida a 22-a)

1.d4 Cf6 2.c3 e6 3.Cf3 d5 4.Cc3 Ne7 5.Ng5 h6 6.N:f6 N:f6 7.e3 00 8.Tc1 c6 9.Nd3 Cd7 10.00 d:c4 11.N:c4 e5 12.h3 e:d4 13.e:d4 Cb6 14.Nb3 Nf5 (Negrul a rezolvat problemele deschiderii, albul menține un ușor avantaj.) **15.Te1 a5 16.a3 Te8 17.T:e8 D:e8 18.Dd2 Cd7 19.Df4! Ng6** (Continuarea tentantă 19...Ne6 20.Te1 Cf8 21.d5! ducea la inițiativa puternică a albului.) **20.h4 Dd8 21.Ca4 h5** (Karpov este obsedat de-a preîntîmpina ofensiva albului.) **22.Te1 b5 23.Cc3 Db8 24.De3** (Se evită intrarea în final prin schimbul damelor, poziția lui Kasparov fiind superioară cu piese grele pe tablă.) **24...b4 25.Ce4 b:a3 26.C:f6 C:f6 27.b:a3 Cd5 28.N:d5 c:d5 29.Ce5!** (Vezi diagrama nr. 10. Poziția s-a simplificat prin numeroasele schimburi efectuate. Albul are avantaj. Realizarea lui nu este dificilă.) **29...Dd8 30.Df3 Ta6 31.Tc1 Rh7 32.Dh3! Tb6 33.Tc8! Dd6 34.Dg3 a4 35.Ta8 De6 36.T:a4 Df5** (Albul cîștigă un pion, singura șansă posibilă a negrului ar fi construirea unui eventual șah etern, dar...) **37. Ta7 Tb1 38.Rh2 Tc1 39.Tb7 Tc2 40.f3** (Taie orice contrajoc al negrului.) **40...Td2 41.Cd7** (Mutarea secretă.) **41...T:d4 42.Cf8! Rh6 43.Tb4 Tc4 44.T:c4 d:c4** (Schimburile sînt favorabile lui Kasparov, nebunul de alb al lui Karpov a devenit pe parcursul evoluției partidei o piesă care mai mult încurcă jocul, decît îl ajută).) **45.Dd6!** (Iată o mutare extrem de frumoasă ce ascunde pericole nebănuite la prima vedere) **45...c3 46.Dd4!** și negrul cedează. Se amenință șah și mat pe diagonala c1-h6, iar negrul nu poate evita dezastrul decît pierzînd mult material. Kasparov a preluat din nou conducerea în meci, înaintea ultimelor două partide.

Ovații pentru campion

Kasparov a abordat partida a 23-a de pe poziția jucătorului care joacă întotdeauna cu „remiza în buzunar". Karpov nu a putut trece de linia a cincea și s-a resemnat cu greu în fața situației de egalitate. La mutarea a 32-a Karpov a propus remiză. Meciul era jucat. Kasparov acumulase cele 12 puncte necesare pentru a-și păstra titlul de

campion mondial.

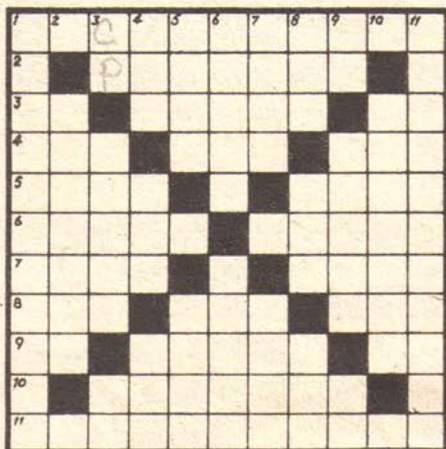
• **Ultima partidă**

Deși nu mai putea schimba soarta titlului suprem, această partidă putea influența doar ierarhia mondială Elo: Karpov ar fi trecut pe locul I în caz de meci nul. Karpov a încercat să cîștige și n-a reușit. Partida s-a încheiat remiză. Scor final: 12,5—11,5 în favoarea campionului mondial, Garri Kasparov, care își păstrează titlul.

Epilog

În primă instanță Kasparov a asigurat pe delegatul FIDE că acuzațiile aduse secundantului său, E. Vladimirov, potrivit cărora acesta ar fi furnizat informații în mod secret lui Karpov sînt false. Dar apoi l-a exclus din colectivul său de tehnicieni pe E. Vladimirov, cînd a constatat că acesta își depășise atribuțiile prin faptul că avea transcrise toate analizele teoretice din Apărarea Grünfeld și Nimzowitsch deși, potrivit declarațiilor campionului, „în echipa noastră este interzis să se recopieze analizele..."

MARGARETA MUREȘAN ■

ORI!

ORIZONTAL: **1)** Au puncte de vedere diferite. **2)** Unde te mănîncă... sfinții. **3)** Nucleul atomului! — Furcă de os — Un fleac fără conținut! **4)** Trage cu cleștele — Unitate de volum — Trei fără un sfert! **5)** Așa om mai rar (pl.) — Creație muzicală de salon. **6)** Aspru din fire — Pus sub semnul întrebării. **7)** Sortiment de apă minerală de masă — A scoate pui. **8)** Palindrom cu chiot (inf.) — Scripta manent — Conform obiceiului. **9)** Însemnat la mijloc! — Rezultat în deplasare — Centru meteoric! **10)** Formă de arc. **11)** Niște nesimțiți în felul lor.

VERTICAL: **1)** O găsiți la orice colț de stradă (pl.). **2)** Apreciere echivocă. **3)** Cartea prin poștă (abr.) — Oameni de viitor — Spus pe la colțuri! **4)** Reprezentanți ai prostului gust — Se aplică de regulă în caz de tamponare — Soluții ignifuge. **5)** Norocul mult dorit — Specie mai rară de lin. **6)** Venit degeaba — Conjugat la timpul trecut. **7)** Tip de reproducere... ad litteram — Asta-i altă viață. **8)** Tip de atac tăios — Sub aripile cloștii — Deschis la fire. **9)** Stea în frunte — Pici mari (sing.) — Cățeii pămîntului (reg.). **10)** Raport cifrat. **11)** Ne fac pe plac.

Dicționar.: ALIN.

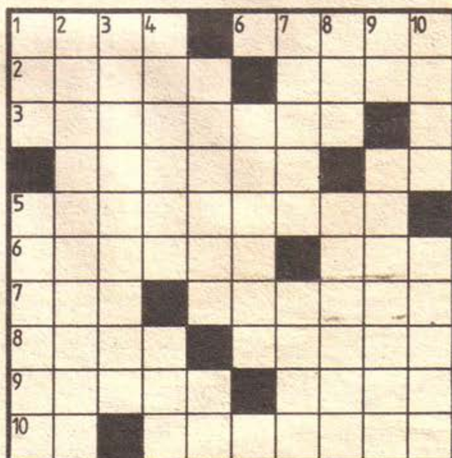
PAUL ROMAN ■ — **Cîmpina**

SOTRON

ORIZONTAL: **1)** Vasul... fantomă — Sucită din fire. **2)** Artiști plastici, ale căror lucrări își găsesc sfîrșitul în foc — Dă și el o bere. **3)** Stea... de mare. **4)** Joacă într-un picior... de se mișcă și pietrele — Cochilie de melc! **5)** Toarnă la jgheab. **6)** Volum mare de povești, impresionînd pe cei mici (pl.) — Sprinteră în finală (!)... care înregistrează un timp bun. **7)** Trase la sorți (sing.) — Tip de judecată nedreaptă. **8)** Om... de încredere — Un fel de veveriță (pl.). **9)** Numere de revistă, prezentate publicului (în ansamblu!) — Arătătorul... mic. **10)** Arme descărcate... în aer! — Parcul cu păsări argintii (pl.).

VERTICAL: **1)** Aria introductivă a unui ansamblu cameral — Legată în fiare. **2)** Imagini livrești (sing.). **3)** Leac pentru scăderea temperaturii în felul său. **4)** Bandă prinsă în port — Jocuri de culori în alb-negru (sing.). **5)** Cuvînt... reprezentativ (!) — Cap în Jamaica! **6)** Rămasă... împietrită. **7)** Fie vorba... între noi — Tip de cărucior, cu greutăți în deplasare. **8)** Transmite reportaje de pe teren — Umiditate atmosferică ridicată. **9)** Pui de lele! — Călător... extraterestru. **10)** Gardă inversă — Protagonistele unor raiduri aeriene, de mare anvergură.

CONSTANTIN ȘUTA ■ — **Oradea**

BOȘTINARII

La despărțire moșul Roman Adam din Sebeșul de Jos mi-a dat, în loc de rămas bun, amîndouă mîinile sale, amprentele palmelor sale făcute din ceară galbenă. Așa ceva n-am mai văzut niciodată. Poate dacă aș vorbi cu meșterii sculptori, turnători în bronz, de la Atelierele fondului plastic aș reuși într-o bună zi să obțin după acele mănuși de ceară mîinile moșului Roman turnate în bronz. Niște mîini bătrîne pe care mi-ar plăcea să le alătur celebrelor mîini ale lui Rodin. Mîinile unui om care a trăit toată viața dintr-o meserie pe cale să se topească asemenea fagurilor puși la soare, asemenea luminării care a ars pînă la capăt. Merită să rămînă aceste mîini deasupra unei lungi istorii a unei meserii esențiale, multimilenare a poporului român și care ar fi păcat să se oprească acum și aici. Dar încă nu e prea tîrziu. Pentru aducere aminte niciodată nu e prea tîrziu. Iar acolo unde începe esențiala aducere aminte poate începe și o nouă pregătire pentru un invincibil viitor.

* * *

E un soare cum n-a mai fost demult în Sebeșul de Jos la capătul apusean al munților Făgăraș. Moș Roman Adam se uită către Fătu și Ionelu peste vîrfurile cărora se prăvale lumina ca o cascadă cerească și apoi își vede liniștit de treabă pe lîngă căruță. Are abia 73 de ani și de o viață întreagă face același lucru pe o vreme ca asta. Vorba cîntecului: „omu bun și vremea bună/rareori se adună" iar vremea bună înseamnă în codul milenarelor maniere elegante ale țăranului, vreme de muncă. Trebuie să dea zor cu pregătirile. Mai e de pus o potcoavă la cal, obada roții din spate trebuie cercetată dacă mai ține la drum lung, să nu uite de leuca din dreapta și, desigur, carîmburile. Săptămîna ce vine, îndată după culesul cucuruzului, pleacă în țară și rămîne iar lelea Ana singură, așa cum mai mult singură a fost o viață întreagă.

De la un timp vor începe să sosească sacii cu boștină. Lelea Ana se va uita la tichetele lor și așa va cunoaște în ce punct din țară se află omul ei, în ce direcție se îndreaptă și cam cît ar trebui să treacă pînă se va întoarce acasă. Dacă sacii sînt trimiși din Reșița, înseamnă că mai are de gînd să străbată cale lungă, dar dacă sînt puși din Oravița, ăsta e semnul ei că de aici încolo face ocolul către casă și începe să-l aștepte zi și noapte, cu acel suflet de zi și acea așteptare de noapte matriarhaică a femeii dintotdeauna care-și știe omul pe drum, oricît de departe ar fi, are semnul ei sigur că e pe drumul către casă. Și dacă trec trei săptămîni și nu mai răzbate nici un semn și nici stăpînul semnelor nu ajunge acasă, „începi să te perpelești, ia, așa începi să te perpelești ca peștele viu pe frigare".

Greu pătrunde o fată străină într-un neam de boștinari. Cînd se mărită fetele boștinarilor, părinții le dau zestrea în ceară. Nici tu perne înflorate, cergi și țoluri de lînă ca la nunțile oierilor, nici ștergurí sau haine pentru tot restul vieții, care umplu de obicei lăzile de zestre ale fetelor de la țară, nimic altceva în căruța ce o duce pe mireasă la casa mirelui ei decît turte burduhoase de ceară. „Cîtă ceară a dat cuscru Ilie cînd și-a măritat fata?" Cel puțin 200 kg. Sub 200 n-a dat nici un boștinar zestre de cînd e lumea.

Ceara e aurul boştinarului, cecul lui pe-o viaţă, valuta lui forte convertibilă oricînd şi oriunde. Dacă se ivea cazul ca o fată de gugulan să intre într-un neam de boştinari, părinţii ei trebuiau să-şi vîndă boii, vitele, oile, pămîntul şi să cumpere ceară. Cel puţin 200 kg de ceară. Acum nu că fetele gugulanilor n-ar fi fost la fel de frumoase sau harnice sau părinţii lor n-ar fi avut ce să vîndă pentru o căruţă de ceară de zestre, nici vorbă! Din cu totul alte motive, rari erau gugulanii care reuşeau să intre într-un neam de boştinari sau o fată de boştinar să-şi ia un gugulan. Fata de boştinar ştia de mică meserie. Dacă ieşea din neamul boştinarilor şi nu practica meseria pentru care era crescută din leagăn, era pentru părinţii şi neamurile ei o pierdere incalculabilă, un fel de investiţie pe termen lung, pe cel mai lung termen cu putinţă, rămasă neacoperită. Pe de altă parte, ieşind din rîndul neamului ei, rămînea pentru feciorii boştinarilor un mare gol, miresele lor erau oricum numărate, ei nu puteau să-şi aleagă mirese din alte sate din Mărginime sau să-şi aducă din ţară pentru că în toată ţara nu mai există poate decît un singur sat de oameni care să ştie ce-i boştinăritul. Iar femeia boştinarului nu e deloc o femeie obişnuită. Se întîmpla ca ea să se mărite, şi a treia zi după nuntă, omul ei să plece în ţară şi ea să rămînă singură. Dar nu numai despre această singurătate e vorba ci mai ales despre munca pe care ea trebuia s-o cunoască şi pentru care era pregătită de mică.

Aşa că lelea Ana şi-a luat după datină un boştinar, aşa cum a făcut şi mama ei şi muma şi strămoaşa ei, aşa cum boştinari se ştiau toţi ai lor, neam de neamul lor pînă-n a şaptea viţă şi sămînţă. Şi la cîteva zile de la nuntă a rămas şi ea singură. Şi a lucrat pămîntul, a crescut copiii, a primit sacii de boştină trimişi din ţară de soţul ei, a depozitat boştina cum numai o soţie de boştinar ştie, „altfel se strică marfa," a trimis sacii goliţi înapoi în ţară, a topit boştina la teascul lui Relea Adam şi a stors-o de ceară după o tehnică pe care iarăşi numai o soţie de boştinar o cunoaşte aşa cum tot numai ea ştie cum se obţine ceara solară, cît timp trebuie să stea fagurii în bătaia soarelui pînă se prelinge pe scoc ceara curată sută-n sută, ceara nefiartă, obţinută doar prin puterile albinei şi ale luminii soarelui din toiul verii. „Omul meu pleca primăvara fără să ştie unde am arat şi am semănat şi se întorcea toamna să mă întrebe ce-am cules şi cum a fost în anul acela rodul pămîntului".

* * *

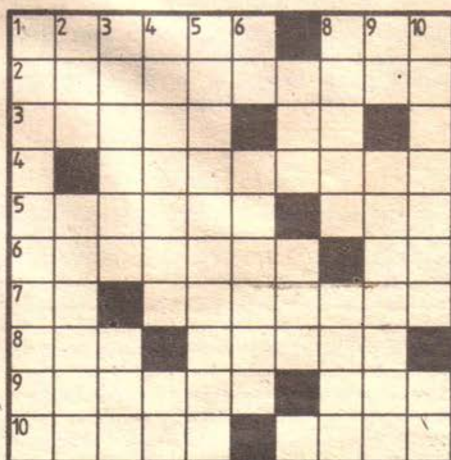
Moşul Roman Adam se va urca aşadar în căruţa cu şiriga bine burduşită de fîn, plină de saci mari de cînepă şi va porni în ţară după boştină, ducînd cu el ceară pentru stuparii cei mari ai Banatului. Cînd e mană multă în flori, albinele fac multă miere, fagurii trebuie storşi cît de des şi atunci se strică iar albinele nu primesc fagurii dacă au cea mai mică imperfecţiune. Îi resping, nu depun miere în fagurii aceia. Ei trebuie imediat schimbaţi. Pe acei faguri stricaţi îi cumpără boştinarul. Şi aşa cum albinele adună de pe cîmpuri, dealuri şi păduri

COMBINAŢII LA PĂTRAT

ORIZONTAL: 1) Locuri rezervate pentru odihnă şi tratament — Dincolo de pod. **2)** Unităţi de ceasornicărie. **3)** Degradat cu timpul — Limite de repertoar! **4)** Ieşit bine la pietre (într-un caz aparte!). **5)** Luptători activi pentru pace în S.U.A. — Prima chemare a femeii. **6)** Trasă la faţă — Primii arbitri de parcurs la marş! **7)** Prinse în vîltoare! — Chemarea procurorului cînd e vorba de infracţiuni. **8)** Tehnică de război — Cuprinse într-un plan de anvergură. **9)** Produse de serie — Nelipsit în competiţiile de masă... la popice. **10)** Scobitori de lemn — Izvor de viaţă nouă.

VERTICAL: 1) Săritor la înălţime. **2)** A pregăti terenul — Neam de trac. **3)** Păstrată în taină — Formulă de încheiere la... teoria chibritului. **4)** A face ceva folositor — Articol masculin... în ultimă instanţă. **5)** Punere de acord pe... plan internaţional. **6)** Ultimul sosit din competiţie! — File de... preistorie. **7)** Dată... la multiplicat — Actualitatea la zi. **8)** Dinamica corpurilor solide — Merg la destinaţie. **9)** Talpă la picior! — Cere reparaţii. **10)** Mobile... incomode, parol! — Ultima replică!

COLEA HERESCU ■ — **Bucureşti**

preaplinul florilor, boştinarii au împrumutat ei înşişi ceva din destinul albinei lărgind cîmpul de acţiune al stupului la dimensiunile unei ţări. Ei adună faguri nefolositori, boştina, din întreaga ţară. Satul Sebeşul de Jos din Mărginimea Sibiului e un stup de boştinari care, îndată ce ies primele albine primăvara din stup, ies şi ei din urdinişul satului lor şi roiesc către toate marginile ţării în căutarea boştinei.

Cînd moş Roman Adam era mai tînăr, existau în satul lui vreo două sute de boştinari. Fiecare dintre ei moştenea de la cei dinaintea lor, din moşi strămoşi, un colţ de ţară de unde trebuia să adune boştina. Aşadar cîndva, cu mult înainte, s-or fi adunat toţi boştinarii acelui sat şi ai acelui timp şi şi-au împărţit ţara în cîte familii de boştinari avea satul. Fiecare familie avea „ţara" ei şi era o lege şi un blestem ca nici unul să nu calce în „ţara" celuilalt şi să strîngă boştina de acolo. Două lucruri extrem de importante pentru destinul acestei fabuloase meserii sînt clare pînă aici. În primul rînd, pentru a împărţi întregul teritoriu al unei ţări între familiile unui sat aceasta presupune o cunoaştere absolută a întregului teritoriu al ţării. Dar boştinarii băteau într-o anumită vreme nu numai drumurile noastre, ci şi ale continentului. Tatăl lui Adam umbla prin lume, prin părţile Iugoslaviei, „acolo era ţara lui", şi a făcut chiar un teasc de stors ceara la Vârşeţ. Cu siguranţă că pe vremurile cine ştie cît de adînci şi temeinice ale etniei noastre, albinăritul şi boştinăritul au fost o ocupaţie esenţială ca şi agricultura şi vînătoarea sau păstoritul. Dacii, după cum scriu documentele antichităţii, erau renumiţi crescători de animale, producători de grîne, miere şi ceară. La ce era nevoie de atîta ceară? Să ne gîndim doar că înainte de curentul electric şi înainte de folosirea petrolului, uleiului şi seului în opaiţe, iluminatul întregii istorii şi preistorii s-a făcut cu lumînări de ceară. Boştinarii puteau fi, prin călătoriile lor, un fel de ambasadori geografi ai noştri poate chiar în multe colţuri ale lumii. Satul Sebeşul de Jos are şi o colonie, pe undeva pe lîngă Timişoara, un sat întreg format din foştii boştinari ai Sebeşului. Putea satul acela nou întemeiat de oamenii de munte ai Sebeşului în plină cîmpie bănăţeană să se numească altfel decît „Albina"? Nimic mai frumos decît acest nume care omagiază izvorul de miere şi ceară al pămîntului şi în egală măsură meseria de bază a descălecătorilor din Mărginime.

În al doilea rînd, se face evidentă în această împărţire a ţării din punctul de vedere al boştinarilor, absoluta echitate a meseriei. Toţi boştinarii trebuiau să trăiască, trebuiau să aibă din ce trăi. Mai mult chiar decît o cunoaştere perfectă a geografiei întregului spaţiu pe care îl străbăteau, se poate bănui cu uşurinţă existenţa unei evidenţe a densităţii stuparilor pe unitatea de spaţiu care revenea fiecărui boştinar. Căci întinderea unei „ţări", mărimea ei, putea varia după cît de bogat în faguri era acel loc. Şi mai presus de toate acestea, tulburătoare de-a dreptul mi se pare simpla idee că atunci cînd murea un părinte, el lăsa cu limbă de moarte moştenire prin testamentul său, pe lîngă cele rînduite de buna-cuviinţă să rămînă fiilor, casa, grădina, pămîntul, uneltele de muncă, vacile, oile sau caii, acel părinte adăuga la zestrea moştenită de el însuşi din strămoşi şi un colţ de ţară românească. Pe umerii boştinarului apăsa, aşadar, răspunderea asupra unui teritoriu românesc anume pe care trebuia să-l administreze şi să-l grădinărească din punctul de vedere al fagurelui de albină şi să-l lase mai departe urmaşilor săi.

Dar fiii primeau de la părinţi moştenire nu numai simpla suprafaţă geografică a acelei „ţări" boştinare ci şi relaţiile de producţie pe care le moşteniseră la rîndul lor din bătrîni şi le cultivaseră o viaţă întreagă, ceea ce era la fel de important. Fiecare boştinar îşi avea stuparii săi, la fel cum stuparii nu îşi confundau niciodată boştinarii dacă s-ar fi întîmplat cumva vreodată careva străin să intre şi să fure din altă „ţară" decît cea moştenită prin tradiţie. Iar aceste relaţii sînt de-o frumuseţe şi de-o omenie cum numai poporul din această parte de lume a putut inventa sub soare. Uneori, de exemplu, stuparii aveau nevoie de multă ceară pe care nu o puteau plăti imediat decît după ce-şi vor fi vîndut şi ei din belşugul de miere al acelui an şi lucrul acesta se întîmpla mai ales primăvara sau toamna. Atunci boştinarii le dădeau ceara **pe încredere** şi stuparii le-o plăteau abia în toamna sau primăvara celuilalt an, cînd aveau şi ei rînd mai bun de plată. Şi acum are moş Roman marfă în trei locuri din ţară de unde urmează să-i vină banii. De-o viaţă întreagă a trimis ceară acolo de unde a primit scrisori şi a dat mereu pe încredere şi niciodată nu i s-a întîmplat să nu-şi primească, mai devreme sau mai tîrziu, banii. Drumurile boştinarilor prin ţară erau tot atîtea drumuri ale omeniei şi încrederii omului în om, indiferent dacă se cunoşteau sau nu, dacă s-au întîlnit o dată sau nu se vor mai întîlni niciodată căci dacă se întîmpla ca vreun datornic să moară de toamna pînă primăvara, datoria era plătită cu toată siguranţa de fiul său. Există aşadar într-o viziune românească a lumii pe lîngă drumul sării, al aurului, al cărbunelui, al petrolului şi al altor materii prime atît de înfrigurat căutate azi şi un drum al omeniei şi încrederii umane asupra căruia trebuie să veghem cu aceeaşi putere să nu se părăginească niciodată. Aşa că moş Roman Adam bate şi azi la cei 73 de ani ai săi drumurile ţării strigînd prin sate, la fel ca alţi boştinari, „hai la ceară pe datorie/ pînă la Sîntămărie!"

„Țara“ lui moș Roman e tocmai prin părțile Severinului. Măierenii au Țara Dobrogei, alții se opresc la Bălțile Brăilei, Bobeș se întinde peste Țara Făgărașului și a Bîrsei, Gruia stăpînește Oltenia, Tănase are Focșanii, ai lui Frăsie au Țara Crișurilor de la Arad pînă la Carei (sînt trei frați), Luca Nicolae ținea Țara Hațegului și părțile Hunedoarei, Ritivoii sînt cei mai vechi boștinari, cu Romaneștii și Poienarii, și domnesc peste Țara Oașului, iar alții se resfiră peste Bucovina și Moldova toată. Și acum are moș Roman un cal și o șaretă la Mindea Ion din satul Soceni din Banat. Le-a lăsat acolo să nu le mai poarte atîta amar de drum peste munți. Căci dacă veți lua o simplă hartă geografică a României și veți încerca să urmăriți cu degetul cîți munți și cîte văi străbate moș Roman pornind de pe Olt, din dreptul trecătoarei Turnu Roșu și ținînd tot în umbra Carpaților de Miazăzi pe sub Cîndrel și Șureanu, pe sub Retezat sau alteori intersectînd Apusenii pe sub munții Poiana Ruscăi și apoi îndreptîndu-se spre sîrbi prin Gătaia și ținînd-o în jos spre Oravița, trecînd peste rîurile Bîrzava, Nera și Caraș, pînă la Moldova Nouă pe Dunăre și apoi din Berzasca ocolind munții Almăjului pe la Orșova ca să se întoarcă pe sub munții Cernei către casă, ca să nu se perpelească Ana, soția lui, veți constata că multă cale de țară și mult Banat a străbătut omul acesta într-o viață de om încît „numai căruța asta ar putea spune dacă într-o bună zi ar începe să povestească“.

*

Boștinarul e un fel de Ulise al nostru fără nume dar spre deosebire de eroul grec care a colindat mările, el e un navigator al munților și al văilor. Și dacă un instinct adînc îl face pe moș Roman s-o ia din loc cînd vine primăvara, un instinct la fel de adînc și inexplicabil ca acela care îi face pe țipari să traverseze o dată pe an oceanul planetar pentru a-și depune ouăle într-un singur loc de pe pămînt, la izvoarele Amazonului, și apoi să moară la capătul călătoriei ca o încununare a ei, dacă un instinct similar îl scoală din așternutul iernii pe boștinar și-l îndeamnă dinăuntrul sîngelui la drum lăsînd aratul și semănatul în seama femeii sale ca pe niște treburi prea mărunte față de prestigiul și prestanța călătoriei sale, nu ar putea fi toate acestea dovezi că boștinarul are conștiința unei prevalențe preistorice a meseriei sale față de care agricultura e o ocupație matriarhală? Sau nu e aici încă o dovadă nescrisă, așa cum sînt toate marile legi ale omeniei românești, că odată și odată am fost un popor atît de mare pe pămînt încît era nevoie de călătorie anuală, poate rituală, să ne cuprindem măreția unității și identității noastre?

Cele două sute de boștinari plecau din Sebeșul de Jos la drum, fiecare spre „țara“ sa, călcînd granițele oficiale și instituindu-și plasa unei împărțiri administrative proprii, a unei administrații teritoriale făcute din unicul punct de vedere al mierii și fagurelui, al albinei. Pe ei nu-i interesau formele convenționale de relief, pe hărțile lor munții, apele, pădurile nu erau decît repere convenționale ale călătoriei, simple accidente. Geografia boștinarilor avea ca semne unice de relief munții de faguri, pădurile de roiuri de albine, pîraiele de miere, hărțile lor structurau țara românească în zigzaguri asemănătoare zborului albinei printre flori, pe cîmpuri și pe dealuri.

Plecau, așadar, primăvara la drum din Sebeșul de Jos, plecau poate toți deodată sau în grupuri mari (să ne imaginăm o clipă drumul satului plin într-un zori de zi cu două sute de căruțe), mergeau deci o bună bucată de drum împreună, apoi la fiecare răscruce, grupuri din ce în ce mai mici o apucau în altă direcție urîndu-și alături de drum bun, spor la faguri, noroc la boștină. Iar din acest punct de vedere, satul Sebeșul de Jos era un fel de capitală a fagurelui și a cerii. Boștinarii plecau primăvara în toate direcțiile, spre toate ținuturile locuite de români stupari sau de stupari români, în felul în care pleacă săgețile pe hărțile Tarom de pe aeroportul Băneasa spre toate județele României. Da, Sebeșul de Jos era un fel de aeroport național și, cine știe, poate chiar internațional, de pe care își luau zborul căruțele boștinarilor cu șirigile burdușite de fîn spre toate zările românești în care bîzîia o albină, în care roiuri de albine învredniceau cu mana strînsă de pe flori fagurii grei de miere. Iar cînd se întorceau boștinarii, toți deodată sau în grupuri (imaginați-vă acum căruțele lor vîrfuite cu saci mari de boștină și mirosul care se instaura voievodal pentru mult timp pe văile pe care le străbăteau), aduceau în suflet nu numai întîmplările și poveștile din „țările“ lor ci mai ales o bucată de hartă trăită a marelui pămînt al Țării, iar iarna cînd se întețea toiul poveștilor în preajma sărbătorilor, cînd toți cei două sute de boștinari se adunau la un loc în jurul unui foc (trebuiau să se adune ei toți laolaltă, trebuia să aibă ei un fel de adunare generală a breslei, un fel de congres anual al experienței lor cînd *puneau țara la cale* — și iată o expresie inventată cu toată siguranța de boștinari!), fiecare scotea din sîn nu numai întîmplările călătoriei aceleia ~~ci și~~ bucata de „țară“ sufletească pe care a trăit-o și astfel colț lîngă colț, județ lîngă județ, munte de munte, vale lîngă vale, unificau marea întindere a țării românești reconstituind din cioburi, acolo într-un sat micuț de sub uriașii munți ai Făgărașului, vasul întreg, vasul preaplin al patriei române. Cu mult

înainte ca țara să fie iar întreagă cum a fost pe vremea lui Burebista, boștinarii o unificau continuu cu drumurile lor ca niște superbe exerciții de unificare, călcînd hotarele strîmbe și punîndu-și propriile lor hotare de ceară și miere peste amarul unei îndelungi și nedrepte istorii, dobîndind astfel măcar într-unul din miile de sate românești, în Sebeșul de Jos, sub vîrfurile cele mai înalte ale Munților Carpați, imaginea întreagă, harta din nou întreagă a României.

Există astfel un sat în România dinăuntrul căruia țara n-a fost văzută niciodată hăcuită de granițe false, un sat în sînul căruia țara a supraviețuit întreagă de-a lungul zbuciumatei sale istorii de la Burebista încoace, o Românie în miniatură în care fiecare om al său era reprezentantul unui județ sau al unui colț mai mic de țară, o Românie sintetică, o Românie comprimată, ca să mă exprim așa, a cărei menire nu era alta decît să vegheze ca atunci cînd Țara va fi în primejdie, ea să poată fi din nou reconstituită așa cum dintr-o celulă vie a unui țesut, din uriașele stocuri de informație și energie genetică ale unei singure celule vii poate fi reconstituit întregul organism din care face parte acea celulă.

Cîtă vreme avem în dragii noștri Munți Carpați sate ca Sebeșul de Jos și călători de suflet ca și boștinarii, avem îndestulătoare merinde sufletească pentru o veșnicie!

ION ZUBAȘCU ■

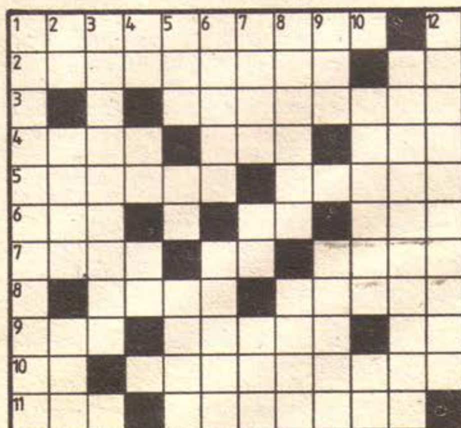
CÎNTĂREȚI AI SCENEI LIRICE ROMÂNEȘTI

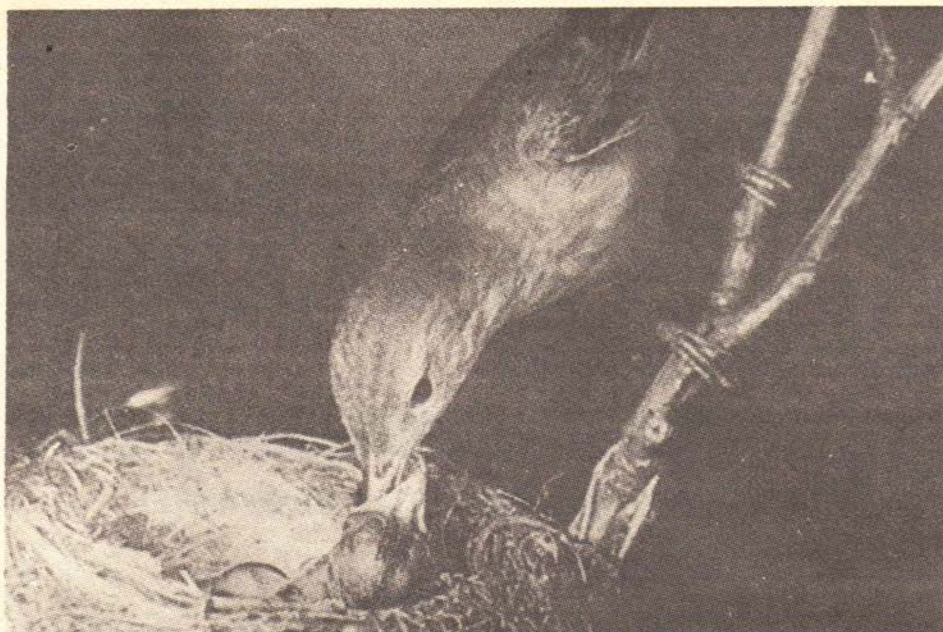
ORIZONTAL: 1) Celebru tenor român de renume mondial, interpret liric pe marile scene din Viena, Budapesta și Berlin, în rolurile de referință din „Boema", „Tosca", „Aida", „Carmen" și „Rigoletto" (Traian; 1895—1927). **2)** Bariton român de faimă internațională, membru fondator al Operei Române din București și solist îndrăgit la Scala din Milano (Jean; 1885—1938) — Simbolul staniului. **3)** Bas român, artist emerit la Opera Română, pe scena căreia a cîntat timp de cîteva decenii, ca interpret de frunte în rolurile operei wagneriene (Edgar; 1887—1967). **4)** Șir — Vine de la Teodor — Regiune (presc.). **5)** Personaj feminin din opera „Stejarul din Borzești" de Teodor Bratu — Partea de dinapoi a gîtului. **6)** Mi diez — Dimitrie Olteanu — Prezent la repetiție. **7)** Cu asemănare perfectă — Viorica Ursulescu — Căzi. **8)** „...doctor", operă comică de Pascal Bentoiu, după piesa cu același nume a lui Molière (neart.) — Trîndav. **9)** Calapod — Personaj masculin din opera „Oedip" de George Enescu — Sofia Cosma. **10)** Cuvînt de legătură — Cîntăreț român, artist al poporului, reprezentant de seamă al Operei Române din București (George...-Basu; 1882—1964). **11)** Uvertură de atac — Soprană română, cîntăreață de operă de notorietate internațională (Ana Rozsa; n. 1899).

VERTICAL: 1) Apreciat tenor român, militant de seamă pentru crearea unei opere naționale românești, cîntăreț la Scala din Milano și pe scenele unor teatre importante din Europa și America (Grigore; 1859—1915). **2)** Curte — Personaj masculin din opera „Pană Lesnea Rusalim" de Paul Constantinescu, după libretul lui Victor Eftimiu — „ Cocoșul de...", operă de Nikolai Rimski-Korsakov. **3)** Bariton român contemporan, solist al Operei Române (David; n. 1927). **4)** Pauză în final! — Afirmație — Teofil Mihăilescu. **5)** „...de pelerinaj", ciclu de piese muzicale celebre pentru pian de Fr. Liszt — Nicolae Secăreanu — Ramura lui simbolizează pacea. **6)** Foarte întinsă — Mare actor român, interpretul rolului lui „Vlaicu-Vodă" din piesa omonimă a lui Al. Davila (George; 1896—1964). **7)** Afluent al Elbei — Dumitru Udrea — Termen sportiv indicînd egalitatea. **8)** Vînt mediteranean — „Ala și...", balet de Prokofiev. **9)** Orășel în Venezuela — Bine dispus. **10)** „...și Dochia", poem dramatic de Dimitrie Cuclin — Notă muzicală. **11)** Bariton, artist al poporului, fost solist la Opera Română din București (Petre ...-Goangă; 1902—1973). **12)** Alt bariton român contemporan, fost director al Operei Române (Octav; n. 1924).

Dicționar: TEO, EIS, ESTE, IUS, LOLI, CUA.

MIHAI POPESCU ■ — **Tulcea**

CUCUL ȘI ETNOISTORIA

„Ce cînţi, cuce-aşa frumos
De se lasă codru-n jos?
Ce cînţi cuce-aşa cu jele
De stă apa-n loc nu mere
Şi soarele se opreşte
Iarba pe rit se topeşte?"

Observînd de-a lungul miilor de ani felul de a trăi şi a se comporta al acestei păsări ciudate, românul a făcut din **cuc** unul din cele mai complexe concepte din cultura noastră arhaică rezervîndu-i, cum spune George Coşbuc într-un articol (publicat în ziarul „Epoca" nr. 630—634, 1897, p. 6—12) „cel puţin a cincea parte din doinele noastre de iubire." Putem reconstitui o întreagă viziune românească asupra lumii numai din punctul de vedere al **cucului,** care devine în gîndirea arhaică ceea ce Noica numeşte „un holomer": parte tînjind la deplinătatea întregului: „De-ar cînta cucu toamna/ N-ar îmbătrîni mîndra,/ Cucu cîntă-n sărbători/ Mîndra-mbătrîneşte-n flori."

Poţi reface lumea din unica viziune a acestui cuvînt, poţi plînge „la vămile cucului" şi poţi hohoti de rîs între „florile cucului", aproape totul poate fi exprimat cu ajutorul acestui singur cuvînt care nu e decît unul din acele concepte totale în care întreaga experienţă de viaţă şi cunoaştere a poporului român şi-a găsit cristalizarea desăvîrşitei expresii. Multe din cuvintele primordiale ale graiului viu pot înfăptui o asemenea sinteză, pot reconstitui o întreagă lume vie în care a trăit de-a lungul miilor de ani un neam de oameni, pot reface o întreagă preistorie irecuperabila în alte argumente decît urmărind sunetele graiului viu, cîmpurile de sensuri ale cuvîntului viu românesc: „Cîntă cucu-n par de vie/ Şi-acolo este-o chilie/ Cu muşcată şi tămîie,/ Dragul meu acolo scrie/ Şi cînd scrie/ Mă mîngîie,/ Cînd citeşte/ Mă topeşte/ Cu cerul mă potriveşte,/ Cu luna, cu stelele,/ Cu dragi rîndunelele,/ Cu luna, cu soarele,/ Cu dragi căprioarele!"

În credinţele poporului român cucul este nemuritor, el va rămîne ultima fiinţă vie la sfîrşitul lumii pentru că toate păsările au datoria să se împerecheze cu cucul şi să scoată pui de cuci din ouăle lor. Această credinţă se întemeiază pe observaţia că oamenii găseau pui de cuci în cuiburile altor păsări, mierle, grauri, sturzi, potîrnichi. Toţi cucii au o singură mamă — „cuca cea bătrînă" din doine, „pasărea străină" care cîntă la rădăcina nucului în timp ce puiul ei cîntă în vîrful pomului. Toţi cucii sînt de genul masculin iar toate păsările de genul feminin le sînt soţii. De aceea cucul este simbolul dragostei căreia nimeni nu i se poate împotrivi, fiind învestit, în acelaşi timp ca sol al primăverii, al renaşterii vieţii şi al muncii în mijlocul naturii: „Cîntă cucu primavara/ Bucură lumea şi ţara." Şi poate tocmai

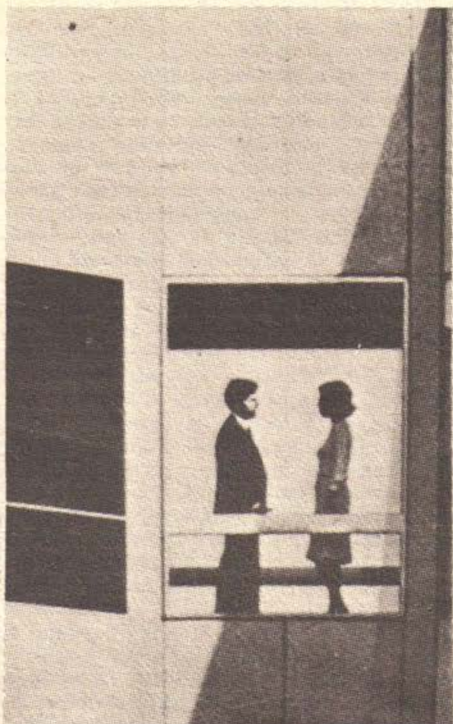
datorită mesajului pe care îl aduce primăvara, unele doine îl recuperează făcînd brusc din cuc ceea ce nu ne-am fi așteptat: simbol al purității absolute în iubire: „La fîntînă, mul și tină/ Subțirica spală lînă/ Cu doi pui de cuc în brațe/ Vine badea prinde-un pui/ — Lasă-l, bade, că te spui/ C-o veni vinerea mare/ Și de pui va fi-ntrebare." În această direcție, cucul ajunge uneori să semnifice idealul desăvîrșit în iubire pentru care o fată este în stare de sacrificul suprem: „Cucule de pe Sieu,/ De-i muri, să mor și eu,/ De-i trăi, să fii al meu!" Această doină este, de altfel, de-o subtilitate extraordinară, prefigurînd, aș spune genial, viziunea Luceafărului eminescian: cucul n-are nici o șansă să moară, el e nemuritor și fata știe aceasta. Singura șansă de vremelnicie a cucului este să se cunune cu fata și astfel să devină muritor! Ca ideal masculin, cucul apare în doinele de ceartă și de blestem, mai ales în cele în care e vorba de nestatornicie, necredință, despărțire și ură pînă la moarte. Dar cînd e vorba de moarte, cucul iese de sub puterea ei, apărînd în colinzi și bocete ca opus al finitudinii: în patul de brad de sub mărul cosmogonic de pe vîrful muntelui stă Ion bolnav cu moartea la cap iar „cucu-i cîntă la picioare" și refuză să-și schimbe versul cu cel al morții, rămînînd o putere definitivă a vieții: „Zice moartea către cucu:/ Hai, cucule, să cîntăm,/ Versurile să schimbăm./ Zice cucu către moarte:/ — Ba eu nu schimb verș cu tine/ Că tu pe unde te duci/ Iei maicile de la prunci,/ Da' eu pe unde mă duc/ Ies plugari cu plugurile,/ Neveste cu prînzurile/ Și-mi ascultă versurile."

Cucul e singur, pleacă noaptea pe ascuns din anotimp, nimeni nu știe exact cînd și unde, cum și cînd se întoarce. „A trece prin vămile cucului" înseamnă a umbla pe căi tăinuite, a da bir cu fugiții. Doar cucul nu-i oprit la nici o vamă ca și vîntul. Dintre toate păsările numai cucul nu-și face casă, e nestatornic, fără căpătîi, rătăcește veșnic singur, nu-și îngrijește puii, n-are sentimentul colectivității întruchipînd egoismul absolut. „A găsi un cuib de cuc" e o expresie ce desemnează imposibilul, absurdul, utopia, inexistentul, iluzia, neîncrederea, nimicul. „A trăi ca cucul", „ca un pui de cuc" înseamnă a trăi veșnic singur și străin pe lume, fără nimeni în preajmă, „singur cuc". „Să ai mila cucului" echivalează cu disperarea și zădărnicia: „Dar nici cucul nu-i de vină/ Că-i tot pasăre străină/ Primăvara la noi vine/ Stă două, trei luni de zile/ Și ca gîndul pleacă-n lume/ Nimenea nu știe unde."

Cînd la o extremă, cînd la alta a existenței, „Măria sa, cucul" este înainte de toate întruchipare a iubirii și a infinitelor nuanțe pe care cel mai complex sentiment uman le desăvîrșește, de la inocență la patimă, de la dor la furia devastatoare: „Cucule, pasăre sură,/ Mușca-ți-aș limba din gură!" Contestat sau adulat, cucul e omniprezent și mereu în schimbare ca însăși iubirea: „Cuce, pasăre măiastră,/ Zbori la mîndru la fereastră/ Ca să vezi ce face-n casă." Uneori „cuc bătrîn" care cere fetei măr din sîn, alteori doar „pui de cuc" care dă lecții erotice tinerilor, pasărea aceasta rămîne întruchiparea absolutei mîndrii bărbătești: „Sus în vîrful nucului,/ Cîntă puiul cucului/ Și-și resfiră penele/ Ca mîndra sprîncenele". Legat de iubire, codru, primăvară în tot ce au mai plin aceste noțiuni, cucul ajunge în viziunea românească a lumii un principiu cosmic, o dimensiune fundamentală fără de care însăși noțiunea de om e de neconceput: „Cînd aud cucul cîntînd/ Nu mă țin om pe pămînt".

Desigur, n-am epuizat tot ce se poate spune despre cuc (a se vedea în acest sens expresia „de florile cucului" sau datina de a merge „în cucie", „Cucii" de Anul Nou etc, etc), toate cele puse sub semnul lui în rînduiala naturii sau a omului. În esența lui conceptul acesta preistoric este intraductibil atît timp cît sintetizează, așa cum am arătat pînă acum, geniul întregului mod de existență al **pămînteanului nostru.** Cînd „omului pămîntean" din Maramureș i se spunea „Să ai casa cucului/ Și odihna vîntului", întreaga lui ființă era răscolită de puterea acestei expresii pentru că într-o fracțiune de secundă, în sufletul lui intrau în rezonanță toate nuanțele, tot cîmpul de sensuri și semnificații pe care cucul îl are în viziunea românească a lumii. Întreaga ființă, ca expresie a existenței și cunoașterii, participa la receptarea cuvîntului, pentru că în preistorie cuvintele sînt proaspete și apelează la întreaga ființă a omului, care la fel e proaspătă, cu toate simțurile și facultățile receptoare în act.

A inventat epoca modernă un cuvînt total, un concept total al ființei așa cum e cuvîntul **cuc** din graiul nostru viu? Cît din ființa noastră actuală intră în rezonanță cînd rostim cuvintele „neant" sau „absurd"? Sau „negativ" sau „incomunicabilitate" sau oricare altele? Cîți vor ști la ce filozofi trimit aceste cuvinte, la ce studii, la ce teorii ale cunoașterii? Dar cînd era folosită o expresie în care intra **cucul,** oricît de nuanțată era ea, cu siguranță că „omul pămîntean" al graiului nostru viu știa exact la ce se referea, pentru că **în mintea lui** era proaspătă întreaga experiență de cunoaștere a celor care au trăit înaintea lui din cele mai vechi timpuri și care se transmitea prin viu grai din generație în generație. Tot ce se afla în ființă era viu și activ, în permanentă implicare. Dacă pentru noi expresia „cît îi hău și cuc" nu înseamnă mai nimic, în mintea „pămînteanului", fie el din Maramureș, din Apuseni, din Gorj, din Bucovina sau Dobrogea, din orice loc unde se trăia în comunitatea românească a limbii, această expresie se raporta instantaneu la întregul sistem de credințe, datini și cunoștințe, la întreaga istorie a arheului păstrată din moși strămoși și rămasă activă și vie în conștiința vorbitorilor. Cucul devine în această expresie o dimensiune lăuntrică a materiei lumii, un organizator de cosmos în mijlocul „hăului", al haosului, și limba română în-

sășî pare să se întreacă pe sine în aceste cîteva sunete care ridică o infimă parte a lumii (cucul) la dimensiunile cosmogonice ale unui principiu universal.

Există o unitate de datini pretutindeni unde se vorbea graiul viu românesc. Toate cunoștințele adunate din moși strămoși au fost integrate într-o viziune unică asupra lumii încît graiul viu, care este prin excelență expresia infinitelor nuanțe și nuanțări, nu admite nici un echivoc, dimpotrivă este atît de subtil și rafinat încît își poate permite să nuanțeze însuși echivocul într-un joc incredibil de infinitezimale semantice. Cînd s-a înfăptuit această unificare a tuturor observațiilor asupra sinelui făcute de „omul pămîntean" de-a lungul întregii sale existențe într-un cod unic de comunicare, într-o sinteză desăvîrșită a graiului viu, care-i permite să opereze asupra mesajelor comunicaționale la gradul de precizie cu care un programator manevrează un computer? La ce conciliu, la ce congres, la ce conferință s-au întrunit „pămîntenii" Carpaților pentru a-și pune de acord într-o viziune unică a lumii toate observațiile și cunoștințele asupra cerului și pămîntului, asupra lor înșiși, asupra **cucului,** de exemplu, ca simbol unanim acceptat al omului bun și rău care iubește în univers? Cum s-au înțeles ei asupra tuturor nuanțelor de expresie și cum au ajuns atît de adînc de acord încît expresiile orale au în graiul viu o precizie uluitoare de sens și în același timp o transparență cu care se poate gîndi în orice direcție a materiei sau a spiritului; plasticitate a cuvîntului ajunsă la puritatea unui cristal în care lumina gîndului se poate desface în cele mai inimaginabile, raționale și deopotrivă iraționale nuanțe?

Răspunsul la aceste multe și tulburătoare întrebări nu poate fi decît unul singur: graiul nostru viu a fost în zorii preistoriei prezent pe meleagurile carpato-dunărene —, strigăt dintîi pe buzele celui mai vechi strămoș al neamului, martorul „omului nostru pămîntean" și șansa lui de-a aprinde prima sa vatră carpatină. Putem vorbi în lume de un sunet românesc autohton în care ne putem gîndi și exprima întreaga intimitate a ființei cu istoria și preistoria sa. Acest sunet dă seama de zorii civilizației, cînd omul aflat în leagănul copilăriei sale, la Dunăre, Carpați și mare a descoperit cuvîntul, astfel încît putem demonstra prin graiul nostru viu mecanismele primordiale care stau la baza formării, în vremurile dintîi, a limbii oricărui popor: „De cînd s-o urzit pămîntu/ De-atuncea ne bate vîntu,/ De-atuncea ne cîntă cucu!"

Graiul nostru viu n-a fost importat de nicăieri, este născut din sine însuși ca sinteză a pămîntului nostru, ca vocație cosmică a acestui pămînt de dedesubt și cer de deasupra, este expresia deplină a luminii noastre primordiale, a apelor și munților, a codrului și a mării. Graiul nostru viu s-a constituit într-un sistem de comunicare de sine stătător asemenea oricărui organism dintr-o specie vie capabilă să dăinuiască prin sine însăși în cosmos, asemenea tutupor speciilor vii ale materiei, o specie care prin nu știu ce miracol încă e vie și renaște continuu în deplină sănătate și putere a cuvîntului de azi al limbii române.

ION ZUBAȘCU ■

BUCURIE

ORIZONTAL: 1) „Bunătatea ta se poate măsura după gradul de bucurie față de bucuria semenului tău și după gradul mîhnirii tale față de suferințele mele", susținea acest scriitor și poet elvețian (Johann Kaspar; 1741—1801) — Folosindu-se de versurile poetului Traian Iancu, acest cunoscut compozitor român (Temistocle) a creat un „Cînt de bucurie". **2)** „O bucurie...", roman ce poartă semnătura scriitorului englez

Joyce Cary — Filozof materialist și ateist grec din perioada elenismului (341—270 î.e.n.), din înțelepciunea căruia desprindem cugetarea: „Omul drept se bucură de cea mai deplină pace a spiritului pe cînd cel nedrept e copleșit de neliniști de tot felul". 3) Din opera acestui titan al literaturii franceze (1840—1902) am spicuit, pentru contextul tematic, romanul intitulat „Bucuria de a trăi" — Tot bucuria de a trăi a exprimat și acest maestru al penelului (1831—1891) în tablourile „Horă la Aninoasa" și „Bal mascat în atelier" — Radu Gheorghe. 4) Unul din vestiții mușchetari ai lui Alexandre Dumas care, deși nu era o fire expansivă, și-a manifestat din toată inima bucuria în momentul cînd d'Artagnan a fost învestit mușchetar al regelui — A nu face nimic. 5) Poetă română (Maria), semnatara volumului de poezii intitulat „Bucurie" — Arhiepiscop de Canterburry (1190—1240). 6) Element de compunere cu sensul „jumătate" — Localitate în U.R.S.S. — Culoarea optimistului. 7) Steag turcesc — „...Lear", cunoscută piesă de teatru din creația marelui Will, povestea nefericitului tată care la bătrînețe nu s-a putut bucura de stima și dragostea ingratelor sale fiice, cărora le-a dăruit întreaga-i avere (neart.; pl.). 8) Tina Grigore — Cavitate nazală — Culme muntoasă din lanțul vulcanic al Carpaților Orientali. 9) Insulă în Polinezia — Tinerii studioși cărora le sînt adresate cuvintele, extrase din Gaudeamus igitur: „Să ne bucurăm așadar cît sîntem tineri". 10) Om politic și scriitor roman (234—148 î.e.n.), autorul volumului „Disticha moralia" din care spicuim cugetarea: „Cine a cîștigat într-un proces pe nedrept, nu se bucură multă vreme" — Rege armean (886—897) — Ființă superioară. 11) Alina și mai alintată — Animal omnivor — Oraș în Hawaii. 12) Se bucură din plin de plăcerile vieții — Cunoscut scriitor ceh contemporan (Karl Josef; 1896—1969), căruia îi aparține romanul „Viață furată", în care descrie cum una din cele două surori gemene Olič (Martina) își însușește identitatea sorei sale (Sylva) într-o întîmplare nefericită, dar care nu se poate bucura de faptul că a devenit, în acest fel, soția cumnatului ei, omul pe care îl iubea cu pasiune.

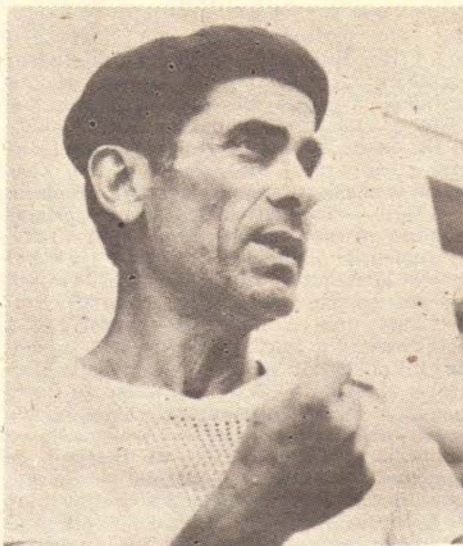
VERTICAL: 1) Personaj masculin din romanul „Bucuria de a trăi" de Émile Zola, în jurul căruia se derulează întreaga acțiune — Scriitor și om politic roman (55—120 e.n.), cel mai de seamă reprezentant al istoriografiei, din cugetările căruia amintim: „Dată fiind slăbiciunea firii omenești, mijloacele de îndreptare au un efect mai încet decît suferințele". **2)** Zeul dragostei la romani, cel care împarte cu ușurință bucuriile și suferințele — Apreciată actriță italiană de film (Anna; 1908—1973), protagonista filmului „Rîsete de bucurie", în regia lui Mario Monicelli. **3)** Admis, acceptat ca fiind bun — „Bucură-te", și-a intitulat una dintre mobilizatoarele sale poezii acest liric contemporan (Tiberiu). **4)** Poet și prozator contemporan, autor de literatură militară (Ion), semnatarul volumului „Cu bricul Mircea în jurul Europei" — Ana Filip. **5)** Sunet de trompetă — Bun, mărinimos — Ulpiu Rădan. **6)** Oraș în Nubia — Dispoziție în care se află cineva (pl.). **7)** Din neamul remilor — Celebru compozitor austriac, regele neîncoronat al valsului (1825—1899), pe care vienezii l-au denumit „zeul bucuriei" pentru nemuritoarele sale compoziții. **8)** Prozator din țara noastră (Ion) care debutează cu schițe umoristice la revista „Veselia" — Ana Ene — Prima notă. **9)** Șoarece de cîmp (reg.; pl.) — „Omul ingrat nu se bucură de binefacere decît o singură dată, pe cînd omul recunoscător se bucură de ea totdeauna" afirma acest mare scriitor german (1749—1832). **10)** Oana Costea — Împărat roman din dinastia Antoninilor, fiul adoptiv al lui Traian (117—138 e.n.) care, în memoriile sale, menționa că nu-și lua cărțile cu el în loja imperială în timpul luptelor gladiatorilor pentru a nu-i insulta pe ceilalți, lăsînd să se înțeleagă că le disprețuiește bucuriile — 12 luni. **11)** Imaculat, limpede — Molibden — Scriitor american contemporan (Irving) căruia îi aparține romanul „Bucuria vieții", biografia romanțată a pictorului Vincent van Gogh. **12)** Din lirica acestui reputat poet român (1880—1967) am ales poezia intitulată „Cînd ei se bucură" — Izlaz.

Dicționar: EDME, EMI, IRTA, ALAM, ANU, ASOT, INA, HANA, ASUR.

MARIAN FIRIMIȚĂ ■ — București

1	2 A	3 C	4	5 T	6	7 R	■	9 P	10 O	11 P	12 A
2 A	M	A	R	A	■	E	B	U	C	U	R
3	O	P		■	A	M	A	N	■	R	G
4 U	R	A	B	I	G	■	S	T	A	■	H
5	■	B	A	N	U	S	■	E	D	M	E
6 E	M	I	■	I	R	T	A	■	R	O	Z
■	A	L	A	M	■	R	E	G	E	■	I
8 T	G	■	F	O	S	A	■	O	A	U	■
9 A	N	U	■	S	T	U	D	E	N	T	I
10 L	A	T	E	■	A	S	O	T	■	O	M
11 I	N	A	■	U	R	S	■	H	A	N	A
12 V	I	N	U	R	I	■	V	E	N	E	C

DOI MARI ARTIȘTI AI ACESTEI ȚĂRI, EUFROSINA ȘI VICTOR VICȘOREANU

Vara scurtă a Horezului Vîlcii a înflorit pajiștile și colinele cu metalul curat al holdelor, care aici, la această altitudine, par mai curînd o zăpadă alpină. Exuberante, proaspete, cu smalțuri imprevizibile, florile de stîncă trăiesc surpriza întîrziată a primăverii, conjugată cu bucuria unui miez de vară luminos și cast, cu aromă de grîne și fructe de pădure. Aerul are efervescența izvoarelor spumoase de Olănești sau de Căciulata, din aceeași Vîlce, care, turnate în pahare, fac sticla să pocnească de răcoare, înghețîndu-ți palma în care le ții. Este timpul cînd se coc vișinile, cînd încă nu s-au ofilit fragile, cînd bobițele afinelor sînt amărui și dure, cînd zmeura, ruptă de pe coardă, îți lasă pe degete un must parfumat și volatil.

Căldură dulce, căldura cuptoarelor de copt holde, căldura cuptoarelor de copt pîine, căldura cuptoarelor care aici, lîngă marea ctitorie a Brâncoveanului, au învățat încă din veacuri, să coacă nu numai pîinea, dar și lutul din care aceasta crește, luînd, sub palma bătrînilor meșteri, forma aleasă a artei. S-au concentrat aici, la Horezu, poate cei mai mulți dintre meșterii olari ai acestei țări. Și, poate, cei mai vestiți. Horezul e un centru de artă care, spre deosebire de atîtea altele care au tăcut și s-au pustiit, continuă încă, și poate mai din plin ca oricînd, să grăiască. Grăiește despre neîntrecuta noblețe a ceramicii românești, despre diversitatea și strălucirea motivelor, despre varietatea formelor pe care meșterii le-au imaginat și le-au conservat prin timp, despre misterul milenar al ardorii, care și astăzi tulbură, ca și în clipele dintîi, cînd, la deschiderea cuptorului încins, ai surpriza descoperirii unor comori. Pentru toate acestea Horezul, zic cercetătorii și iubitorii acestei arte, este astăzi capitala ceramicii la români.

Victor

Cel mai mare dintre artiștii localnici, și nu numai ai locului, regele neîncoronat al olarilor României, încoronat cu numeroase distincții (Premiul I pe țară la prima ediție a „Cîntării României", Premiul I și la ultima, Premiul U.A.P. etc., etc.), este Victor Vicșoreanu. Numele lui a intrat de mult în manualul de artă, isprăvile mîinilor lui împodobesc toate muzeele țării, colecționarii îi bat în valuri la poartă. Orice piesă care-i poartă iscălitura îi este smulsă din mînă, meșterul trezindu-se acum cîtva timp fără o strachină, un „taler" sau un ulcior „ale lui", pe care să le-arate celor ce-i calcă pragul. A purces atunci să-și alcătuiască un mic muzeu în anexa atelierului de olar. Piesele pe care le-a rînduit acolo nu pot fi luate de pe pereți și de pe polițe de către nimeni, pe nici un preț.

Meșterul a trecut bine de 50 de ani și, deși face „cioburi" (vorba îi aparține) de mic copil, și deși bolile meșteșugului („igrasie la mîini", zice el), care nu-l cruță pe nici unul dintre cei ce de-o viață frămîntă și modelează lutul ud, nu l-au cruțat nici pe el, încă lucrează, cu atît mai înverșunat cu cît vîrsta și bolile astea îi împuținează făptura, cu cît imperativul ascezei, al renunțării la arta lui, devine mai clar, mai sever formulat de doctori. Mărunțel, numai vibrație, numai nerv, continuă să aleagă, să frămînte, să ardă și să modeleze lutul, să-i dea „formele Vicșoreanu", să-l decoreze cu „motivele Vicșoreanu", să ne dăruiască inegalabilele capodopere, într-un continuu festin de artă.

Arta lui Victor Vicșoreanu, așa cum ni se înfățișează ea pe pereții micului său muzeu, cuprinde întreaga istorie a ceramicii de Horezu, de la sursele ei primare și pînă azi, cu succesiunea de tehnici, materiale, motive, cu tot ceea ce fantezia cromatică și de linii a meșterilor acestui loc a imaginat în cursul vremii, dîndu-ne astfel o inedită sinteză, un expresiv și unic document asupra vechimii, a dăinuirii, a strălucirii omului creator de pe acest pămînt. Nu este vorba însă de o simplă recopiere a unor motive arhaice, ci de o lucrare nouă în duhul lor, meșterul extrăgînd aceste motive, ca și strămoșii, din generosul amestec de forme și de culori pe care-l oferă lutul (ofertă pe care fiecare artist o înțelege în felul lui!), pentru a le pune într-un cadru nou, cel al sensibilității contemporane, de fapt propria lui sensibilitate. El păstrează intact canonul tradiției, dar, ca orice artist, intervine rezolut în materia ei, corectînd efecte, cristalizîndu-le, intervine deci creator, iar prin aceasta nu fal-

sifică, ci lucrează în duh, confirmîndu-și sieși matricea stilistică. Forma e dată, canonul e dat, dar cîtă vervă, cîtă inteligență, cîtă originalitate și măiestrie sînt risipite în cadrul lor, în traducerea — prin formă, prin desen, prin culoare — a unor ritmuri, simboluri și semne ce prezidează arta olarilor horezani din cea mai adîncă vechime! În străchinile și „talerele" semnate de Vicșoreanu se poate observa cu pregnanță una dintre caracteristicile cele mai prețioase ale ceramicii noastre, „aerarea", lăsarea unor spații libere cu ajutorul cărora artistul valorifică fericit motivele, epurînd orice elemente care ar putea încărca. Prezidează o viziune a obiectului ca întreg decorativ, fiecare element contribuind la echilibrul ansamblului, prin care se realizează de fapt armonia. Meșterul urmărește o logică artistică riguroasă — geometrică, am spune — în distribuirea motivelor, aplicîndu-le în așa fel încît, oricum ar fi așezat obiectul, decorația să vorbească ochiului la fel de inteligibil, de expresiv. Dar rigoarea și echilibrul compoziției nu duc la schematizare, ci, dimpotrivă, prin marea varietate a ornamentelor, se obține un efect decorativ de o bogăție, de o căldură, de o somptuozitate, am zice, care provoacă și încîntarea, dar și — prin șocul neprevăzutului, al invenției meșterului — deruta noastră. De fapt, elevația către sublim.

Victor Vicșoreanu: unul din marii artiști ai acestei țări, un țăran din Horezul Vîlcii, un om căruia, pentru tot ceea ce face spre bucuria ochiului și a inimii noastre, nu vom osteni niciodată să-i mulțumim.

Eufrosina

Așa-i în Oltenia, țăranul pășește pe drum înaintea neveste-sii, femeia la doi pași (cel puțin!) în urma lui. Așa-i și în artă.

De-o viață, ca orice țărancă, Eufrosina Vicșoreanu trăiește în umbra bărbatului. În umbra lui și a numelui lui. S-a născut, ca orice țărancă din România, cu știința de a sluji și a străjui, care-i vine de la maicile ei din capul vremii. Se scoală la primul cîntat al cocoșilor, o dată cu Victor sau înaintea lui; și mai devreme ca el, „omul ei", să se așeze în fața roții lui de olar, ea dă de mîncare copilului, găinilor, vacii, vițeilor, șterge pridvorul casei de colbul ostenelilor adunate-n ajun, lustruiește de griji tipsia dimineții, așezînd pe argintul ei cristalul cast al începutului de zi. Cînd Victor începe să lucreze, în jurul lui s-au rînduit, cu mîini harnice de femeie, tot ce-i trebuie: lutul bătut cu picioarele și mărunțit, tava cu bucate fierbinți pe ștergar curat, luminile dimineții periate de orice cute sau încruntări.

Trăiește de-o viață în umbra lui Victor, a numelui lui, dăruindu-i dragostea și truda ei de nevastă, cruțîndu-l de felurite poveri (muncile cîmpului, vitele), pentru ca el să se dedice artei lui. A mai crescut și doi copii, un băiat și o fată (fata, Gabi, e măritată, e la rostul ei, băiatul, Ionel, e acasă, învață carte și mai învață și olărit). Și în răstimp, adică în tot acest timp, a făcut și ea artă. Victor ochea lutul cel bun, îl frămînta, îl prepara, îl cocea în cuptor, îl modela pe arhaica roată, îi dădea neasemuitele forme care-i fac arta inconfundabilă, iar ea, Eufrosina, punea mîna pe „gaiță" sau pe „corn" și decora. Decora „talerele", străchinile, ulcioarele pe care le imagina bărbatul. De la un timp a început să facă singură totul, să frămînte, să modeleze, să-i dea lutului chip, să-l decoreze și, în sfîrșit, să-și pună iscălitura pe spatele „ciobului". De la un timp, alături de Victor, este și ea „un nume".

E fiica lui Constantin Țambrea, olar cu faimă în Horezul de altădată, așa cum Victor e feciorul tatălui lui, al lui Gh. Vicșoreanu, la fel de faimos ca și Țambrea. Ereditatea artistică e, la Horezu, un fapt curent, deci destinul Eufrosinei era, cum s-ar zice, „dat", era ca o poruncă lăuntrică, prea vie ca să-i rezişti. Și-apoi, de ce să-i rezişti? Cu o vacă și cîțiva pruni cocoțați pe un piept de deal nu se poate trăi. Nici cu „marfa" produsă de Victor, prea laborios și prea aspru cu arta lui, nu se poate trăi. Cu niște „cioburi" în plus, viața familiei e mai bună.

Specialiștii, puținii noștri specialiști în artele etnografice, s-au grăbit, ca toți specialiștii, s-o și „clasifice" pe Eufrosina, s-o introducă într-un pătrat din tabelele lor. Au convenit că ea „lucrează în stilul Vicșorenilor", și cu asta au pus punct artei ei, trecînd la treburi mai importante. (Care treburi, în treacăt fie zis, cu totul rar se văd în cărți sau reviste. Dar asta e o altă poveste.)

S-au grăbit să-i pună eticheta de mai sus, cea mai comodă, fiindcă arta femeii le scăpa. Fiindcă Eufrosina, nevasta și colaboratoarea lui Victor, e, ca artistă, ea însăși, practicînd, ca și Victor, o artă care scapă etichetărilor și clasificărilor, iese din granițele a ceea ce cade sub controlul comun.

Ca și Victor, Eufrosina e o inovatoare. Dar nu în felul lui, ci în felul ei. Ea ornează străchini și „talere" cu aceleași motive străvechi cu care lucrează și Victor, cu care lucrează toți olarii-artiști ai Horezului, dar cum le ornează? Ea nu ornează, ea face de fapt broderie, dantelărie, joc suav de reflexe solare pe umbra lutului, de o strălucire și o finețe în care nimeni n-o egalează. Știe să facă și ornamente grele, ample și somptuoase, cum face Victor, decorînd „talere" ce devin prețioase ca niște vase persane. Mulți le confundă cu ale soțului, chiar și specialiștii se păcălesc. Doar ei doi știu, după anume semne, care-s făcute de unul și care de celălalt. Dar acolo unde Eufrosina e fără pereche e decorația-broderie, decorația-dantelă, decorația-horbotă, decorația-stare de grație a motivelor, indicibilă în rafinamentul ei. O decorație extrem de minuțioasă, de complicată, dar păstrînd, ca orice operă de autentică artă, acel aer de „nefăcut", de spontan, de joc al inspirației (nu al hazardului!) care te smulge de pe sol, te ia pe sus, te face să zbori.

Victor e un orgolios, ea este (încă!) o modestă. Vasele-unicate de artă cu care s-a prezentat la tîrgul-concurs „Cocoșul de Horez" au cucerit Marele Premiu al juriului. Cînd i s-a dat premiul, fața ei de femeie frumoasă (încă frumoasă, în ciuda unei vieți atît de aspre) strălucea toată. De bucurie! Firește. Dar mai ales de mirare. Nu-i venea să creadă.

După care a dat fuga acasă, ca să le dea de mîncare lui Ionel și vițeilor.

ILIE PURCARU ■

DIMITRIE CUCLIN

Poate cea mai mare fericire a vieții am trăit-o de cînd am prins a mă împărtăși din harul spiritului acelui om unic care a fost Dimitrie Cuclin, compozitor și savant, filozof și scriitor, reprezentînd pentru mine, înainte de toate, muzica însăși în tot ce are ea mai înălțător și sublim. Auzisem de el prima dată cînd eram elev. Puțin mai tîrziu, dobîndea în conștiința mea prestigiul unei uriașe personalități și la vîrsta cînd idealul meu — nemărturisit nimănui — era să ajung însumi compozitor, iar împrejurările vieții îmi fuseseră potrivnice pînă trecusem de douăzeci de ani, îmi spuneam că un asemenea creator mi-ar călăuzi sigur pașii în tainele artei muzicale. In sfîrșit, s-a ivit prilejul să-l văd și să-l cunosc în iarna anului 1957, cînd am venit să-l colindăm cîțiva colegi de la Școala populară de artă împreună cu profesorul nostru de teorie și dirijat, Feodor Oancea. Ceea ce mi-a atras atenția la Cuclin încă de atunci a fost înălțimea neobișnuită a spiritului, simplitatea deosebită ce caracterizează doar oamenii cu adevărat mari și o caldă generozitate pe care nu avea s-o dezmintă niciodată. Stăruia în mine hotărîrea să-l frecventez spre a învăța muzică cu el.

Arzătoarea mea dorință a început să se înfăptuiască în toamna anului 1958, cînd l-am vizitat din nou cu violoncelistul Gheorghe Drăghici, pensionar de la Orchestra Filarmonicii. Locuia pe str. Dionisie Lupu nr. 74, et. 6 ap. 30, actualul sector I, într-un bloc relativ modern. Apartamentul său era dominat de un mare salon în care lucra și primea musafiri. Aici avea un pian a cărui coadă era ascunsă într-o nișă, încît aproape că nu i se vedeau decît claviatura și pupitrul. Instrumentul fusese cumpărat în deceniul al III-lea, cînd soții Cuclin locuiau în America. Era marca Stark, măsura aproximativ 1,40 m, avea o sonoritate de cristal și părea ca nou. În fața pianului se afla un scaun de lungimea claviaturii. Profesorul și elevul stăruiau pe acest scaun, concentrați asupra vreunei partituri sau urmărind o teorie muzicală exemplificată pe clape, uneori ceasuri întregi, după care se ridicau, întîi maestrul, apoi elevul și continuau să discute în alte locuri din salon, Cuclin stînd de obicei la birou. Biroul, așezat în așa fel încît să primească lumina din spate, de la fereastră, era de dimensiune mică, avea vitrină cu cărți, iar sub cristal, unele fotografii cu portretele lui Wagner, Goethe și al maestrului său, d'Indy. Lîngă pian se găsea un scrin special în care păstra manuscrise. Bibliotecă, propriu-zis, nu avea, ci doar două vitrine și două-trei etajere. Cărți — puține: din operele poeților tragici greci, ale scriitorilor clasici francezi, ale lui Shakespeare (o ediție în limba engleză), istorii ale muzicii, dicționare enciclopedice ori explicative obișnuite, aparținînd diferitelor limbi ș.a. Odată, mi-a mărturisit că, de-a lungul vieții sale, a citit extrem de puțin. Afirmația lui însă trebuie privită cu rezervă, deoarece citise, fără îndoială, cărți esențiale. În același salon se aflau o masă cu jilțuri în jur, două fotolii mari și cîteva scaune modeste. Pe vitrină, deasupra, se găsea o miniatură Cuclin, executată de Oscar Han, iar pe etajere, alte două mici statuiete: una înfățișîndu-l pe Schubert, cealaltă pe Castaldi. Pe parchet erau întinse covoare executate după modele create de Zoe Cuclin, soția compozitorului. Din salon se ajungea spre camera ce slujea drept atelier pictoriței și în dormitor. În atelier se găseau șevaletul, o masă cu scaune și o canapea, iar pe jos, rezemate de pereți, numeroase tablouri în diverse stadii de lucru. Dormitorul era compus dintr-un studio, un șifonier cu vitrină, o masă cu scaune și mai multe icoane, una fiind o copie deosebită după Frans Hals. Întregul mobilier al apartamentului era destul de modest și nu se punea problema de stil, lui Cuclin fiindu-i străine orice tendințe de snobism. Pereții celor trei camere și ai holurilor erau împodobiți cu tablouri și cu tapiserii ale doamnei, artist și ea în adevăratul înțeles al cuvîntului. Tablourile înfățișau peisaje din România, din Franța și

din America, diverse portrete, predominînd cele care îl reprezentau pe Cuclin la masa de lucru ori în diverse ipostaze meditative. „Aveţi o temă preferată!" — i-a spus un coleg pe care l-am invitat odată în vizită la ei. „Mi-e la îndemînă!" — i-a răspuns dînsa.

Cuclin era un om de statură mică, adus de spate, firav (mi-a mărturisit că, din cauza debilităţii, nu făcuse nici armată), îmbrăcat special pentru a primi musafiri, fără să-i lipsească nici cravata pînă la adînci bătrîneţi. Avea o calviţie proeminentă iar sprîncenele — stufoase şi mari — arcuiau ochii săi castanii şi blajini. Expresia feţei lui era aceea a unui om blînd, concentrînd parcă toată suferinţa pe care o îndurase în viaţă. Mişcările îi erau temperamental domoale şi nu se precipita nici cînd avea de înfăptuit un lucru neînsemnat. L-am auzit spunînd: „Eu n-am să mor decît atunci cînd am să mă grăbesc. Nu ştiu dacă mai trăieşte vreunul din colegii mei de liceu şi ei nu erau firavi ca mine!" Modestia lui întrecea orice închipuire. În sala de şedinţe a Uniunii Compozitorilor de la Muzeul George Enescu se aşeza pe ultimul loc din spate. Cum pereţii aveau oglinzi, încît chipul i se proiecta de nenumărate ori, cînd cineva îl întreba de ce a ocupat loc tocmai acolo, răspundea cu tîlc: „Prin aceste oglinzi mă văd în infinit!" Nimic nu părea să-l intereseze din ceea ce este exterior spiritualităţii omului. Ascultîndu-l întotdeauna şi neîntrerupîndu-l decît rareori cu modeste păreri, te purta, cu vraja cuvîntului său, în împărăţia de necuprins a muzicii.

Vorbindu-mi odată despre opera sa **Traian şi Dochia**, mi-a relatat că, după ce-i povestise lui Nicolae Iorga subiectul acestei lucrări în holul unui hotel din New York, unde marele istoric găzduise, Iorga, care de obicei nu lăsa pe alţii să vorbească, îl ascultase, fără să scoată un cuvînt, mai bine de un sfert de oră şi, în ciuda faptului că aştepta de la el o părere calificatoare, îl auzi la sfîrşit: „Dar ştii că ai mare talent de a povesti!" Glasul lui Cuclin era domol şi cald, uşor voalat şi cu inflexiuni înalte. Nu mai ţin minte să-l fi văzut vreodată mînios ori ridicînd tonul. Vorbirea îi era aleasă, cultivată, cu un uşor accent moldovenesc din ţinutul Galaţiului. Găsea întotdeauna cuvintele cele mai expresive. Prodigios în idei, le formula simplu, lapidar. Avea o căldură a expresiei în tot ceea ce transmitea. Delicat şi comunicativ, îţi risipea, de la primul contact cu el, orice stînjeneală.

Cînd i-am fost prezentat, m-a privit cu duioşie. M-a întrebat mai întîi de unde sînt şi cînd i-am spus că m-am năs-

---

O scrisoare primită de la Dimitrie Cuclin

Bucureşti, 30 iulie 1968

Dragă Domnule Bârsan,

Am întîrziat cu răspunsul - şi te rog să mă ierţi - pentru că am fost luat de nişte griji şi treabă cu ocazia unei cuvîntări pe care Liviu Rusu s-a angajat s-o ţie despre corurile mele, la Radio, programul II, joi, 1 august, ora 18, cînd îmi va ceda şi mie rolul, pentru 2-3 minute, ca să informez universul fizic şi metafizic despre ce cred şi eu în aceeaşi materie.

E desigur interesant să notezi însemnările de care vorbeşti în scrisoare, cu atît mai mult cu cît eu nu am putut face un lucru la fel, deoarece n-am avut niciodată gîndul nici timpul să stau de vorbă cu mine: îţi doresc să te aducă împrejurările de a fi, între altele, şi propriul d-tale Eckermann. Nu te teme de foc! Nu consumă decît materia. Restul, şi d-ta, ca şi tot omul, îl vei îndeplini potrivit ordinei subiective şi obiective generale.

Într-adevăr, mă speria vîrsta de 73 de ani, dar ce să mai zic de cea de acuma, cînd n-am făcut o iotă din ceea ce mă îngrijea: să completez cu ultimul act Bellérophon, *cu ultimele 2 acte* Traian, *să revizuiesc partea vocală şi instrumentală din* Soria, *să pun la punct zeci de zdrenţe din care ar fi putut ieşi ceva fără să mă prea compromită... Învăţămîntul de tras din orice situaţie şi întîmplare ar fi să nu ne lăsăm încătuşaţi de preocupări ca de vîrstă, de viitor etc., ci „să-i dăm înainte" cu toate puterile de care ne vor permite să facem uz, din cele cîte le avem, inevitabilele eventualităţi.*

Pentru zilele noastre, creatorul, singur pilduitor, este Beethoven, iar trecînd prin Brahms, Wagner, Franck, Strauss, Saint-Saëns, d'Indy, învăţăm că progresul nu se poate face decît în logică continuare şi în funcţie de organismul fundamental al celora ce constituiesc baza ştiinţifică a artei ce ne interesează. Lectura, cît mai sistematică, şi cît se poate de frecventă, este bineînţeles cheia situaţiei, a reuşitei şi a viitorului. Chiar tratatele, cît sînt ele de primejdioase, întrucît sînt exclusiv întemeiate pe răul şi rătăcitorul sistem sonor, sînt totuşi excelent îndrumătoare în ceea ce priveşte realizarea substanţială a operei artistice. Şi audiţiile; în confruntare lucidă cu respectivele partituri. Şi cred că nu e bine să facem jurămînt, să nu păţim ca Fervaal al lui d'Indy, care jură, de bună credinţă, dar nu-şi dă seama că în chiar construcţia armonică a „leit-motivului" său este marcat destinul de a-şi călca jurămîntul (ce-i drept, urmat de o expresie a înduioşării, rezolvată pe un profund şi puternic accent făgăduind răscumpărarea.)

Programul pe care-l expui către sfîrşitul scrisorii îmi pare într-adevăr împovărător pentru amîndoi, dar poate să iasă ceva fie şi de aici, însă fără să-mi dau seama pentru care şi cîtă mulţumire proprie, a d-tale. Nu văd, de asemenea, absolut de loc, obligaţia d-tale faţă de mine, întrucît îmi apare că, propriu zis, nu am putut face nimic pozitiv pentru d-ta... ceea ce a avut ca urmare ca tot binele de care ai putea să te bucuri să împovăreze doar individualitatea d-tale numai.

Termin răsturnînd vechiul proverb:

Laborare humanum est; perseverare divinum.

Îţi mulţumim pentru bunele gînduri şi simţiri care te animează în privinţa noastră.

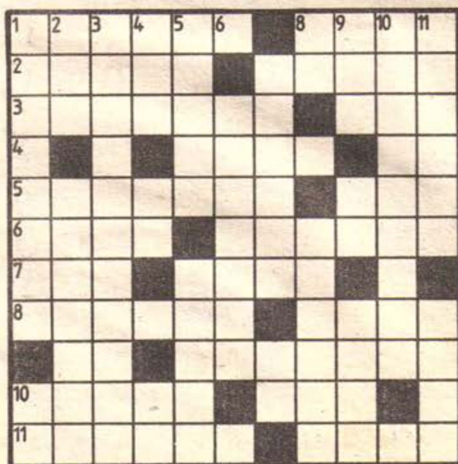
Primeşte şi d-ta, din partea noastră, toate urările de bine şi o neîntreruptă dispoziţie optimistă faţă de toate aspectele mişcării universale.

Dimitrie Cuclin

cut și am crescut în comuna Independența, din județul Galați, a fost surprins, întrucît bunica lui după mamă fusese din Pechea, comună nu departe de a noastră. A vrut să afle ce studii am. Cînd i-am făcut cunoscut că am terminat Facultatea de Filologie, dar că idealul meu este legat de muzică și că doresc cu ardoare să devin compozitor, mi-a spus că este posibil, deoarece toți cei care au scris muzică, inclusiv el, au studiat în primul rînd singuri, apoi mi-a explicat că îmi va veni cu atît mai ușor, cu cît, trecînd printr-o facultate, se presupune că sînt deprins cu munca intelectuală. Mersesem la el cu o melodie din care intenționam să fac un lied. Era stîngaci construită însă Cuclin a examinat-o cu răbdarea ce îl caracteriza. Ulterior, mi-a dat indicațiile necesare în ceea ce privește structurarea frazelor și cadențele și mi-a corectat armonia pusă de mine greșit pe alocuri. Mi-a recomandat să studiez pe cei mai mari creatori de lieduri, în special pe Schubert, și m-a îndemnat să învăț din cîntecul nostru popular cum se construiește o melodie: „Înainte de toate, aici să-ți faci școala! Doinele românești au atîta varietate în ceea ce privește dezvoltarea melodică, încît fiecare pare construită altfel, dar respectînd și legile riguroase ale compoziției. Bach, Haydn, Mozart și Beethoven nu au izbutit să creeze melodii care să egaleze doinele noastre, și nu va izbuti nimeni. Dar cine întreprinde analiza unei creații — muzicale sau poetice — să facă acest lucru din toate punctele de vedere, mergînd pînă la cele mai mici amănunte, iar dacă întîmpină undeva o dificultate de înțelegere, să nu plece mai departe pînă nu o clarifică. Să studiezi astfel ca și cînd ai fi sigur că mai trăiești pe puțin optzeci de ani! Dacă nu vei urmări interese imediate de pe urma artei, vei reuși să realizezi ușor ceea ce-ți recomand. Să nu te descurajezi! Primii ani e mai greu! Completează-ți neîncetat cunoștințele de armonie, iar exercițiile pe care le faci — de preferință din tratate franțuzești căci francezii sînt buni pedagogi și au dat serioase lucrări în acest domeniu — trece-le apoi prin toate tonalitățile, spre a te familiariza cu funcțiunile! Eu așa am procedat de cînd am studiat armonia cu Kiriac, încît am ajuns la dexteritatea actuală". În aceeași zi am ascultat la Cuclin, înregistrată pe bandă de magnetofon, dintr-un concert dat la Arad cu filarmonica de acolo, **Simfonia a XI-a,** dirijată de Nicolae Brânzeu. În prealabil, el ne-a expus subiectul lucrării. Îmi aduc aminte cît de mult m-a impresionat. Simfonia aceasta, dedicată memoriei lui Mozart, exprimă diversele ipostaze ale genialului compozitor — în conflict cu forțele potrivnice aspirațiilor sale — moartea artistului și transmutarea idealurilor care l-au călăuzit în spiritele urmașilor: Beethoven, Wagner, Franck, d'Indy. **Simfonia a XI-a** este expresia artistică a sufletului și spiritului lui Cuclin însuși, căci, nu de mult, trecuse și el prin dramatice peripeții și avusese mult de suferit. Cu deosebire m-a tulburat atunci și ori de cîte ori am ascultat această lucrare, Scherzoul, care înfățișează năpustirea legiunilor infernale ale societății asupra geniului. Am plecat de la el simțind apoi mult timp în sufletul meu ecourile adînci ale muzicii pe care o ascultasem. La despărțire, i-am cerut permisiunea de a-l mai vizita, iar el mi-a răspuns: „Lecții sistematice nu mai pot da la această vîrstă; dacă însă vrei să vii din cînd în cînd pe la noi, nu te oprește nimeni". Și așa am început să-l vizitez pe marele Cuclin.

ION BĂRSAN ■

TRAVESTIURI

ORIZONTAL: 1) Remarcată la tenis într-o competiție de masă — Instrument de marcă (pl.). **2)** Sub cupola circului — Angajament de onoare (à la nenea Iancu!). **3)** Vorbește fără să știe că nu se pricepe — Salutare de la Roma. **4)** Atributul unor figuri asemenea (masc.; sing.) — Conținutul legii! **5)** Îndreptare de uz general pentru rebusiști (compunători, dezlegători) — Cu priză bună la toc (pl.). **6)** Vedetă necontestată la Teatrul de Comedie — Veșnicii întîrziați. **7)** Nod în gît — Preambulul unor schimbări. **8)** Dă o dispoziție de necontestat — Formă de asigurare pentru gospodărie. **9)** Colecție de fluturi și flori — Fundație populară. **10)** Stă în fața la bucate — Legătură de limbă. **11)** Circumstanță benefică — A fi cuprins de înflăcărare.

VERTICAL: 1) Prețioasele ridicule (sing.) — Primele modele de modă mini! **2)** A face muncă de teren — Duhul închis într-o sticluță... cu săruri. **3)** Un strop de curcubeu aninat de-o floare. **4)** Coadă de balenă! — Cel mai popular cosmetic... în inima tîrgului! — Fond de bază! **5)** Semipreparate la cuptor

— Cuprinși de milă. 6) Ridicate în slavă. 7) Tip de voiajor... comercial — Marea Nordului! 8) Concentrate într-un plan! — Casă de filme. 9) A colinda lumea — Periferiile urbei! — Trage la roată. 10) Fac ca toţi cei mici să devină ascultători. 11) Cîntece de jale — Studii postuniversitare.
Dicţionar: META, ENA.

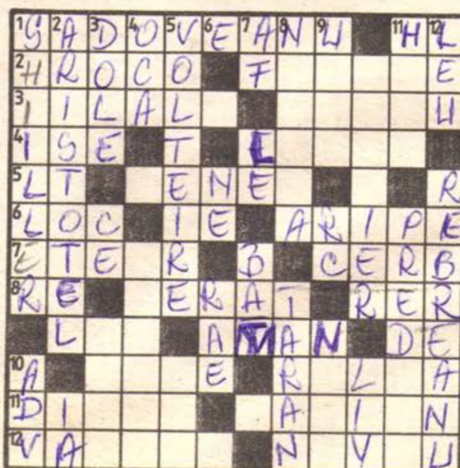
COSTEL GEORGESCU ■
Cercul rebusist „Bucureşti"

ARS LONGA...

ORIZONTAL: 1) Definind arta, marele nostru povestitor spunea că este „unul din marile titluri de nobleţe ale omului" — Horia Lovinescu. **2)** Acest estetician, filozof şi critic literar italian (Benedetto; 1866—1952) afirma că arta este „o menire a artistului, care trebuie exercitată ca un sacerdoţiu...", fiind „o formă a spiritului" — Poet şi prozator francez, precursor al suprarealismului (1876—1947), care era de părere că arta înseamnă „a şti să observi şi a face şi pe alţii să observe solidaritatea duşmănoasă dintre a fi şi a trăi". **3)** Care se referă la hil, punctul unde se leagă un vas sanguin de un organ (fem.) — Arta este „idealul întregii tehnici omeneşti, dar în acelaşi timp produsul tehnic care a atins perfecţiunea naturii" (istoric literar, filozof şi scriitor român; 1897—1964). **4)** Rîu în R.F. Germania — Leac (dim.). **5)** Luca Teodoru — Ce este arta? „Trebuie să fie o scriere a vieţii", răspundea acest mare pictor francez (1832—1883). **6)** Bucată de pămînt — Cămaşă înflorată — Bune pentru zbor (poet.). **7)** Nepieritor — Mamifer cu coarne ramificate. **8)** Primele la Rebus! — Aerisit — Grupare etnică în Etiopia. **9)** Referindu-se la arta poetică, acest scriitor satiric polonez (1909—1968) ne avertiza: „În poezii n-aruncaţi cu vorbe la-ntîmplare/ Vorba-n poezie-i ca un cuvînt de-onoare" — Artist român al penelului care a oscilat între academism şi romantism, prezentînd în arta sa puternice trăsături realiste şi în meşteşug receptivitate la înnoirile impresioniste — Dumitru Elian. **10)** Romancier francez (1869—1951) care mărturisea că pentru el arta ar fi singurul lucru pe care îl admite să nu fie natural — Arta este „expresia unei anumite culturi" (sociolog, psiholog, estetician şi eseist român; 1896—1964). **11)** Acest gazetar şi scriitor român (1905—1975) era convins că arta este „un pedagog social şi nicidecum o fabrică de superfluidităţi" — Poet român (Dumitru; n. 1924) care în volumul „Nord" propune o lirică în parte apropiată de arta suprarealistă. **12)** Arta înseamnă „a face ceva din nimic", era de părere acest poet francez în „Leonard et les philosophes" (1871—1945) — Plată pentru folosirea unei nave.

VERTICAL: 1) Răspunzînd la întrebarea ce este arta, acest poet şi dramaturg german (1759—1805) ne încredinţează că aceasta este „adevărata educatoare morală a geniului omenesc" — Adverb (presc.). **2)** Savant şi filozof grec (384—322 î.e.n.) de la care ne-a rămas în „De anima" şi definiţia că arta este „ideea operei, idee ce există fără materie" — Serveşte. **3)** Oraş în Franţa — Constanţa Ene — Deopotrivă. **4)** Măsura lui Cuza — Dramaturg francez (1639—1699), fondator, alături de Corneille, al tragediei clasice în Franţa, arta sa constînd în a surprinde viaţa lăuntrică a eroilor săi. **5)** Poet francez (1844—1896), unul din promotorii liricii franceze moderne, care spunea că în artă trebuie să fii „cu desăvîrşire tu însuţi" — Tare, puternic. **6)** Nicolae Ene — Strîmtoare în nord-vestul Canadei. **7)** Trafic mijlociu! — Legat la cap! — Creangă. **8)** Suveică — „Nişte...", roman de Dinu Săraru, în care arta povestirii constă în redarea evenimentelor fără idilism şi schematizare (sing.). **9)** Vechi act de proprietate — Rece — A povesti. **10)** Poet, prozator şi eseist francez (1811—1872) care ne încredinţează că „Arta, adică dragostea pentru Frumos şi Adevăr, studiul şi cultul Literelor, este ceea ce ne consolează că trăim" — Relativ la livi, popor fino-ugrian. **11)** „Aproape singura profesie în care putem face ce vrem, fără să ţinem seama de părerea vecinului", spunea cu oarecare ironie în legătură cu arta, acest pictor şi critic de artă american (1824—1879) — Staţiune climaterică în Bucegi. **12)** Scriitor român (Corneliu; n. 1932), autorul romanului sentimental „Femeia cu ochi albaştri", în care arta istorisirii constă în suprapunerea timpurilor evocate cu decalarea faptelor evocate — Mare prozator şi dramaturg român (1885 — 1944), care în legătură cu subiectul nostru afirma, pe scurt, că arta este „o formă a vieţii, chiar viaţa".
Dicţionar: ISE, RER, DOLE, BAE, LIV.

MIRCEA IORDACHE ■ — Bucureşti

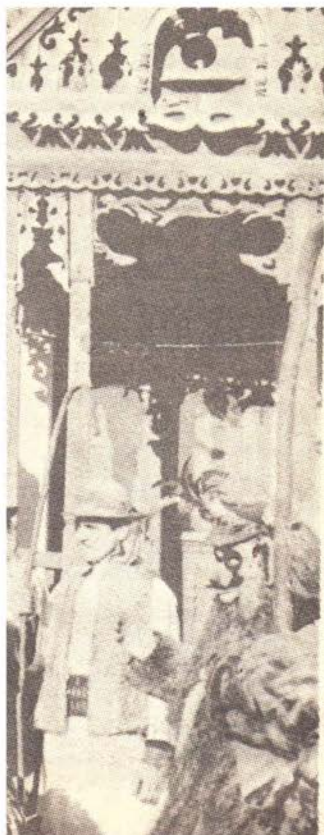

INVITAȚIE LA O VACANȚĂ FANTASTICĂ

Nicolae Popa are 67 de ani. O vîrstă greu de crezut, după mobilitatea și vigoarea sa. Întreaga lui gospodărie din Tîrpești, comuna Petricani, județul Neamț, nu departe de Tîrgu Neamț, adună vizitatori nenumărați. De aproape douăzeci de ani, Casa Nicolae Popa este deschisă permanent în circuitul turistic al acestei minunate zone de artă de tradiții și suflet românesc pe care oaspeții, din țară și din străinătate, o străbat mereu cu emoție și încîntare. Volume întregi de impresii probează prețuirea generozității și strădaniei de o viață a lui Nicolae Popa. Arheolog amator de la 18 ani, el a descoperit ori a contribuit la descoperirea multor așezări străvechi, unele ducînd dovezile de locuire pînă în neolitic. Obiectele vechi pe care le-a strîns împreună cu soția sa Elena au alcătuit un muzeu cu 3 000 de piese expuse — și alte vreo 1 500 în depozit — nemaisocotind alte 1 500 de piese donate muzeului din Piatra Neamț, cum ne spunea de curînd gospodarul-artist întotdeauna bucuros de oaspeți. Sînt unelte, obiecte casnice mai noi, dar și silexuri și topoare de piatră. Marea colecție cuprinde mai multe mici colecții. De arme, de lacăte vechi, de lulele, de bundițe, de icoane pe lemn și pe sticlă, de cărți vechi și încă multe altele. Aici se păstrează pînă și balamalele de la vechile porți ale Mănăstirii Neamțului. Ca și un policandru decorat cu „ouă“ de struț, care sînt de fapt de lemn („În Moldova sînt numai două policandre cu adevărate ouă de struț: în Iași, la Trei Ierarhi și la Mănăstirea Neamțului“).

Cînd casa lui a devenit neîncăpătoare pentru tezaurul adunat, Nicolae Popa a mai con-

struit singur încă una, cu multe camere, destinată muzeului său. Cu timpul drumul de acces către Tîrpeşti şi spre el a fost presărat cu indicatoare pe care scrie „Spre Casa Nicolae Popa": mulţimea de vizitatori trebuia îndrumată pe calea către acest loc ce cîştiga în faimă. O faimă confirmată de notaţiile entuziaste ale oaspeţilor. Pentru Guy Popie, care a fost la Tîrpeşti la 14 august 1969, Nicolae Popa era „un veritabil artist care ar trebui să fie cunoscut în lume". „Sinceritatea sa, puritatea operelor sale mă emoţionează profund. Sînt critic de artă în Franţa şi rar am găsit un astfel de talent." La 18 iunie 1970, Janine Demiot nota impresii elogioase despre „o familie de români, avînd un sens artistic sigur şi calitatea de a menţine tradiţia populară a ţării lor". Deasupra unei semnături indescifrabile, altcineva scria, la 27 august 1971: „Din toate călătoriile noastre în România, la Tîrpeşti, la Nicolae Popa am găsit cel mai pur simbol al tradiţiilor acestei frumoase ţări." În aceeaşi zi, reprezentantul firmei Tourisme Français nota: „De doi ani de cînd trec prin România, aici am făcut cunoştinţă cu arta populară veritabilă, cu poezia, talentul. Tot ce este aici, în cel mai mic detaliu, te lasă mut de admiraţie." Iar printre însemnările de la 21 august 1986 se poate citi: „Maestre, cît de mult aş dori să te văd lucrînd, ca să pot lua lecţii." Aceste cuvinte sînt semnate pur şi simplu Madeleine.

Artistul popular de la Tîrpeşti nu mai este de mult un necunoscut. La intrarea în muzeu, un perete (în stînga) este încărcat cu 48 de diplome şi o medalie care arată preţuirea talentului său la expoziţii din ţară şi din străinătate.

Nicolae Popa îi învaţă pe copiii din sat meşteşugul cu care el a intrat în tărîmul artei. Îi adună în jurul său cu dragostea cu care îi aşteaptă de fiecare dată chiar pe copiii lui. Fiica sa, Elena Rotaru, este profesoară de istorie în sat. Fiul care-i poartă numele a făcut tot istoria şi este muzeograf la casa memorială Ion Creangă din Humuleşti. Mezinul Damian este student la sculptură la Iaşi. La Tîrpeşti, Casa

Nicolae Popa este mereu deschisă oricui pentru întîlnirea fascinantă cu tradiţiile, cu talentul, cu arta şi cu sufletul poporului român. Ajunşi la Tîrgu Neamţ ar fi păcat să nu-i treceţi pragul lui Nicolae Popa. Vă veţi întoarce ca după o vacanţă fantastică distilată în picăturile unor clipe de neuitat.

DORIN GHERGHINESCU

DE PE TOATE MERIDIANELE

Fenicienii la Rio de Janeiro?

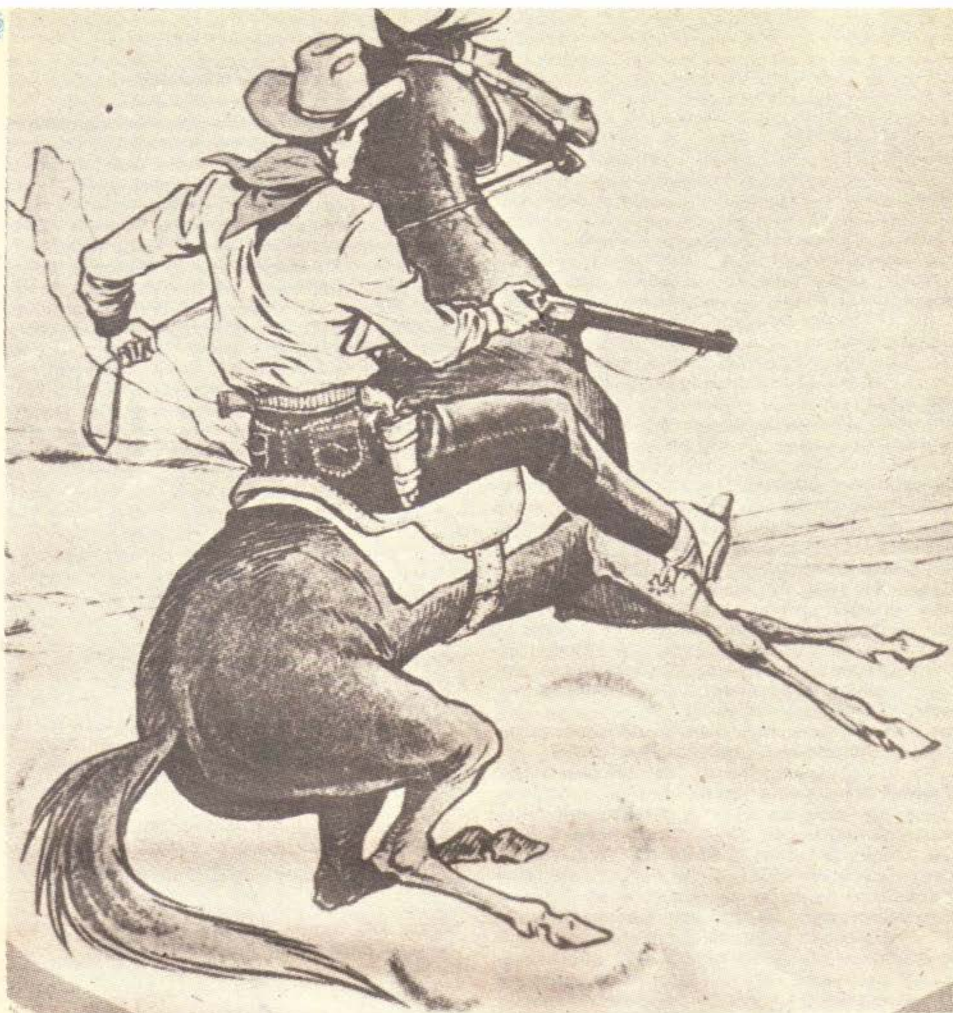
O expediţie ştiinţifică a descoperit în apele Golfului Guanabara, pe ţărmurile căruia se ridică marele oraş brazilian Rio de Janeiro, mai multe amfore romane şi exemplare de ceramică feniciană. Conducătorul expediţiei şi-a exprimat convingerea că romanii şi fenicienii au vizitat acest golf înaintea portughezilor. În prezent se fac tatonări în vederea scoaterii la suprafaţă a mărturiilor arheologice depistate în golful Guanabara.

Marmura de Carrara

Carierele de marmură de la Carrara, aflate în activitate încă de pe vremea romanilor, sînt productive şi astăzi. Marmura de aici, albă cu dungi vineţii, este folosită în prezent la finisarea faţadelor unor construcţii moderne, fiind solicitată în diverse colţuri ale lumii. Circa 760 000 de tone se extrag din carierele de la Carrara numai pentru export. Doar o mică parte din marmura de calitate de aici ajunge sub dalta sculptorilor, deşi toată lumea cînd aude de marmura de Carrara, se gîndeşte imediat la celebrele statui ale lui Michelangelo. O, tempora...

Neînţeleşii...

Un grup de 23 de danezi, specializaţi în tatuaj, reclamă în faţa tribunalului statutul de... artişti. Mai mult chiar, ei cer să beneficieze de aceleaşi avantaje fiscale ca şi pictorii. Numai că demersurile lor juridice au fost zadarnice: Tribunalul din Copenhaga a respins acţiunea celor 25 de aspiranţi la condiţia de artist. În consecinţă, specialiştii în tatuaj au trebuit să se mulţumească deocamdată cu titlul de ...neînţeleşi.

CAVALCADĂ ÎN WEST

O EPOPEE ROMANTICĂ ŞI BRUTALĂ

Într-o neguroasă zi de noiembrie a anului 1620, ancora la Cape Cod, după o călătorie nu prea agreabilă, vasul **Mayflower,** aducînd cîteva zeci de oameni. Debarcarea, deloc glorioasă a peregrinilor englezi, ajunşi după multe peripeţii în Lumea Nouă, avea să constituie actul de naştere al poporului american. Aceasta se întîmpla cam la un secol după ce Cortés cucerise Mexicul, iar Pizarro pusese mîna pe aurul incaşilor, timp în care spaniolii transportaseră peste ocean fabuloase comori. Englezii care atingeau acum pămîntul american nu erau nici pe departe aventurieri setoşi de bogăţii şi faima, ci mai curînd, bieţi ţărani, dorind să scape de persecuţiile religioase pentru a-şi cultiva în linişte ogorul. Ei întemeiară colonia Massachusetts, stablind ca reşedinţă Plymouth. Condiţiile colonizării nu erau dintre cele mai favorabile. Zona suferea de o climă umedă, cu precipitaţii abundente şi cu inundaţii, iar în jur se aflau păduri dese ce trebuiau defrişate. La acestea se adăuga şi ostilitatea indienilor, care au atacat în cîteva rînduri tabăra. Nou-veniţii erau însă hotărîţi să nu se mai întoarcă şi au rezistat.

Englezii erau de altfel nou-veniţi şi în ceea ce priveşte împărţirea Lumii Noi. Spania controla prin cîteva vice-regate America de Sud, Centrală şi înainta în Florida şi Texas. Portugalia începuse colonizarea Braziliei, iar Franţa

își adjudecase Canada și Louisiana. În curînd și olandezii vor fonda o colonie pe locul actualului New York, iar mai la sud, se stabilesc coloniști suedezi. E drept, în secolul anterior avuseseră loc cîteva expediții engleze și încercări de colonizare care eșuaseră. Se cunoaște chiar numele Virginiei Dare, primul copil englez născut în America, încă în 1587. Massachusetts fusese precedată, în 1607, de așezarea Jamestown, ai cărei oameni vor coloniza Virginia. Oricum, hotărîți și tenace, englezii se implantează temeinic pe coasta Atlanticului.

În 1776, la proclamarea independenței, S.U.A. erau o republică federativă, compusă din 13 state, întinse pe o fîșie relativ îngustă, de la Atlantic la Munții Alleghani. Destinul lor era spre vest. Spre vest își îndreptau privirile atît refuzații soartei cît și milioanele de imigranți care sperau într-un pămînt al făgăduinței. America mai putea oferi oricui o șansă, cu condiția să înainteze în adîncurile ei, în necunoscut. Chiar nenorocoșii puteau s-o ia de la început. Micul fermier ruinat se îndrepta spre pădurea virgină, ridica o cabană, defrișa cîțiva acri, semănînd porumb, creștea vite, porci, trăind mai mult din vînat și pescuit. Apoi vindea această „fermă" improvizată într-un an, doi de muncă cumplită acelora care doreau să se stabilească, pornind din nou în adîncul pădurii. Un bărbat, o femeie, copii, o căruță, doi cai, o carabină, topoare, sape, îmbrăcăminte, vase. O trudă nesfîrșită. O familie defrișa cam un acru pe lună. Mai departe, pădurea misterioasă, indienii, singurătatea, pericolele.

În 1769, Daniel Boon, trecînd prin pasul Cumberland, peste lanțul Munților Appalachies, are impresia că ar fi redescoperit America. I se pare acest drum atît de fioros încît îl denumește **Wilderness Road** (Drumul sălbăticiei). Totuși el va găsi cîțiva adepți care să se stabilească acolo și va întemeia un tîrgușor, **Boonesborough.** Gestul este sublim, dar izolat. Era însă un început. Bunăoară, de la Philadelphia la Munții Alleghani erau cîteva sute de mile. Și asta reprezenta o mare aventură. De la Alleghani la Pacific erau cîteva mii. Ce atribut s-ar mai fi putut acorda acestui drum? Tocmai aceste imense și fantastice spații reprezentau **West**-ul.

Înaintarea spre vest a constituit un proces complex și contradictoriu. A fost o epopee romantică și brutală. Ea s-a înfăptuit prin deposedarea și exterminarea indienilor, stăpînii de drept ai acestor locuri. Foamea nesățioasă de pămînturi, descoperirea unor zăcăminte și a altor bogății au atras valuri succesive de coloniști. Înaintarea s-a produs relativ lent, în etape. Dar odată atins un reper de către pionieri, următorii au ajuns pînă la el într-o goană nebună. Ei s-au deplasat cu asemenea repeziciune, lăsînd în urmă autoritatea statală. De aceea, singura lege valabilă a fost, un timp, dreptul celui mai tare, argumentul la îndemînă fiind carabina sau pistolul.

Acest tip de expansiune nedirijată a creat fenomene paradoxale. O lume rapace, aflată sub semnul violenței, îmbogățiți sau ruinați peste noapte, orașe explodînd trimfal și stingîndu-se instantaneu, afaceri spectaculoase, mari bogății introduse în circuitul economic, jafuri, crime, o necontenită luptă, transformînd realitatea în legendă și istoria în mit.

PRECURSORII

Primele explorări în vestul Americii aparțin, încă în secolul al XVI-lea, spaniolilor. De Soto cucerește Florida, traversează Texas, ajungînd pînă în Oklahoma. De Vaca, naufragiat în Golful Mexic, are privilegiul de a fi primul care a traversat continentul de la est la vest. Coronada pornește tot din Mexic, ajungînd pînă în Colorado. Toți aceștia sînt în căutarea faimosului El Dorado și se întorc dezamăgiți de sărăcia satelor de indieni. În secolul următor, francezii porniți din Canada preiau inițiativa. Jolliet și Marquette ating izvoarele rîurilor Wisconsin și Illinois și lacul Michigan. La Salle coboară pe Mississippi pînă în Golful Mexic, iar Vérendrye atinge regiunea Marilor Prerii și Munții Stîncoși. Tot din Canada, scoțianul MacKenzie reușește să atingă Pacificul și asta de-abia în 1801. Din însărcinarea guvernului S.U.A, ofițerii Lewis și Clarck depășesc Munții Stîncoși, ajungînd pînă la rîul Columbia și se întorc pe căi diferite la Saint Louis, unde sînt sărbătoriți ca eroi naționali.

Toți aceștia pot fi considerați mai curînd exploratori. Scopul lor este cartografierea unor regiuni cît mai întinse și aflarea drumurilor spre Pacific. Guvernul S.U.A. devine tot mai interesat de aceste teritorii și expedițiile militarilor se îndesesc. Dar ele sînt depășite de inițiativa particulară. Bîntuie prin aceste locuri niște indivizi singuratici, definiți după forma de relief în care pendulează. Ei se numesc **plainsmen, woodsmen** sau **mountainsmen.** Se îndeletnicesc cu procurarea blănurilor pe care le cumpără de la indieni, dar sînt ei înșiși vînători iscusiți, folosindu-se de capcane. De aceea, se mai numesc și **trappers.** Unii ajung celebri, atingînd ținuturi necunoscute pe care le cercetează. Așa sînt Thomas Fitzpatrick și William Ashley care ajung pînă la Marele Lac Sărat, Jed Smith, William Sublette sau Dave Jackson care traversează Marile Prerii și Munții Stîncoși, găsind trecătorile spre California. Militarii apelează adesea la ei. Ofițerii Lewis și Clarck recunosc utilitatea unui anume Toussaint Charboneau, fără de care probabil nu s-ar fi descurcat. La întoarcere, acesta a fost răsplătit cu uriașa sumă de 500 de dolari. Chiar unii dintre ofițeri părăsesc cadrele armatei pentru a efectua misiuni pe cont propriu. Ex—căpitanul Benjamin de Boneville, pe post de călăuză, a condus un grup de o sută de negustori de blănuri pînă la Green River. Tot el a luat inițiativa primului convoi de imigranți spre **West.** Pe la 1830, se înființează companii care angajează ghizi pentru negustorii de blănuri. Comerțul cu acest produs este atît de rentabil, încît de pe urma lui, J.J. Astor devine cel mai bogat om al Americii.

FRONTIERA ÎN MARȘ

Posibilitatea îmbogățirii în **West** a atras numeroși aventurieri. Unii și-au găsit sfîrșitul între săgețile indienilor sau în brațele ursului grizzly. Alții s-au călit în condițiile vitrege ale **West**-ului, suportînd mari privațiuni. Ei au preluat din obiceiurile indienilor îmbrăcămintea de piele, hrana frugală; trăiau chiar cu femei indiene. Se orientau perfect în ținuturi fără re-

pere, călăreau cai aproape sălbatici și erau țintași excelenți. Călătorul englez John Fordham ne oferă o imagine sugestivă asupra lor: „O rasă de oameni cutezători, voinici, trăind în colibe sărăcăcioase, pe care le fortifică atunci cînd se află în război cu indienii, pe care îi urăsc dar cu care se aseamănă la îmbrăcăminte și apucături. Sînt necioplîți, dar ospitalieri, prietenoși față de străini, cinstiți și demni de încredere. Ei cultivă un fel de porumb mărunt indian, dovleci, cresc porci și uneori posedă una sau două vaci și doi sau trei cai. Dar carabina este principalul lor mijloc de existență." Acești oameni se află în avangarda unei categorii mai largi și eterogene numite **frontiersmen.** De altfel, însăși frontiera este o noțiune elastică și complexă. Ea reprezintă, în esență, linia ultimelor așezări umane. Dar această linie este mobilă, într-o continuă înaintare spre vest, și frontiera se transformă într-un fenomen social cu mentalitate specifică.

Solitarii sînt urmați de grupuri compacte de coloniști cu intenția precisă de a se stabili. Ei cumpără o căruță cu coviltir în care înghesuie familia, cîteva unelte, pături, provizii și se asociază, alcătuind un convoi, **wagon train.** Conducerea este preluată de o călăuză profesionistă. Cînd găsesc un loc potrivit, ridică în cîteva zile o cabană, sapă un puț, încropesc o grădină. Bărbații confecționează un mobilier primitiv, iar femeile torc și țes. Fiecare trebuie să se priceapă la orice. Dacă există un potcovar, cu atît mai bine, își deschide imediat un atelier. Un alt întreprinzător construiește o cabană mai mare pe care agață firma: **general store,** adică magazin universal. Se pot găsi aici vrute și nevrute, și cei plecați după un obiect se întorc de obicei cu altul, după cum povestea un colonist: „Am auzit un om cerînd o pereche de ghete și negustorul răspunzîndu-i că lipsesc ghete, dar are un gin nemaipomenit. Un altul, trimis de soția lui să cumpere o mașină de călcat, s-a întors cu un ceas cu cuc". Evident, prețurile erau triple față de coasta Atlanticului, dar cum bani nu prea existau, se făcea un fel de schimb liber cu produse. Cu timpul, pe marginea uliței se deschide un **saloon.** O tejghea și cîteva mese pentru pocheriști erau suficiente ca locul să fie intens vizitat. Dacă mai avea și cîteva camere, se intitula pompos **hotel.** Apăreau apoi meșteșugari specializați care deschideau ateliere, negustori, avocați, medici și nelipsitul pastor căruia trebuia să i se ridice o biserică. La fel de important, ținînd cont de desele conflicte, era și cimitirul. Școala părea un lucru secundar. Se simțea nevoia unei autorități și comunitatea își alegea un **sheriff** care avea în subordine un **marshal.** Închisoarea constituia totuși un lux. Așa lua naștere un orășel tipic din **West.** Dacă era legat de o exploatare minieră, nod de cale ferată sau un tîrg de vite putea lua, peste noapte, o dezvoltare fantastică. Cînd această activitate înceta, la fel de repede cădea în uitare. O așezare stabilă mai importantă devenea capitala unui ținut. Mai multe ținuturi constituiau un stat care își trimitea delegații la Congres și după tergiversări, în care se încerca păstrarea legilor locale, în așa fel ca să nu încalce Constituția, era primit în Uniune.

CALEA OREGONULUI

Afluxul de coloniști spre **West** a început să ia, cu timpul, o formă masivă și cît de cît organizată. Erau destui de puțini amatori care să adopte modul de viață al **trapper**-ilor. În condițiile singurătății, însăși supraviețuirea se dovedea dificilă. Mulți vroiau să se stabilească cu familiile, întemeind ferme, a căror proprietate să poată fi transmisă urmașilor.

Cu puțin înainte de jumătatea secolului trecut, colonizarea abia atinsese mijlocul continentului, mai precis rîul Missouri, și pînă la ocean era cale lungă și multe primejdii. Posesiunea asupra acestui uriaș teritoriu fusese reglementată în 1846 prin **Tratatul Oregonului** și ea revenea S.U.A. Întregul ținut de pe țărmul Pacificului, de la frontiera canadiană pînă în Mexic, din care mai tîrziu se vor forma cîteva state, a rămas cunoscut tot sub numele de Oregon, iar calea urmată de coloniști se va numi **Oregon Trail.** Era un traseu cam de vreo 2 000 de mile, pornind de la Independence în Missouri, străbătînd platourile Munților Stîncoși, apoi o regiune aridă unde se afla Fort Hall, după care urmau povîrnișurile abrupte ale Munților Albaștri pînă spre fluviul Columbia. Calea Oregonului mai avea cîteva variante. **Santa Fé Trail,** conducea spre California prin Arizona, iar **Mormons Trail,** ocolea Marele Lac Sărat, traversînd Nevada. De asemenea, mai exista și **Bozeman Trail,** care pornea de la Ford Laramie pe lîngă Munții Big Horn, îndreptîndu-se prin nord, spre actualul stat Washington. Termenul de cale folosit aici este oarecum impropriu, **trail** însemnînd în engleză potecă, urmă, cărare. E de imaginat că traseul avea o accepțiune mai curînd geografică, dar el a fost urmat cu o uimitoare precizie de coloniști încît, pe unele porțiuni, poate fi reconstituit arheologic.

După succesul expedițiilor negustorilor de blănuri, John Bidwell organizează în 1841 primul convoi de imigranți, cuprinzînd 80 de persoane care ajung în California. Misionarul Elijah White, numit și agent federal pentru afacerile indiene, conduce în 1842 prima caravană pînă în Oregon. În 1843 se consideră începutul „marii imigrații", an în care pleacă aproape o mie de oameni și tot atîtea vite. În anul următor pornesc patru convoaie, pentru ca în 1845, numărul imigranților să depășească trei mii. Și cifrele sînt în continuă creștere, căpătînd proporții de masă. Se ajungea la situații cînd caravanele mergeau paralel, căutînd să se depășească.

Drumul dura cam o jumătate de an. Principalul mijloc de transport era căruța cu coviltir, trasă de cai sau de boi. Ea era în același timp locuință, adăpost, bucătărie, magazie sau spital. Ea a devenit un simbol al pionierilor din **West,** supranumită **prairie schooner** (corabia preriei). În mod normal un convoi se deplasa cam cu trei mile pe oră, străbătînd într-o zi aproximativ 25. În zonele muntoase, viteza scădea sensibil. Mai înainte de apusul soarelui, convoaiele se opreau. Căruțele erau aranjate în cerc, înăuntrul căruia se așezau vitele și bagajele. Acum se prepara cina și se mai făceau și alte treburi ca reparații, spălatul rufelor etc. Noaptea, tabăra era păzită. Dar în

general viața se desfășura în mers. Pe drum se contractau căsătorii, se nășteau copii, morții erau îngropați. Călăreții se depărtau considerabil pentru procurarea vînatului. Din timp în timp. se făceau popasuri mai lungi, dar animalele slăbeau și o serie de bagaje trebuiau abandonate.

TRAGEDIA CONVOIULUI DONNER

Oregon Trail nu avea nici pe departe aspectul unei excursii. Drumul era epuizant. Traversarea regiunilor deșertice ajungea un infern, multe animale se prăpădeau. Uneori se stîrneau taifunuri sau viscole formidabile cu efecte imprevizibile: blocau căi de acces, stîrneau turmele de bizoni, alungau vînatul. Puteau apărea epidemii. La acestea se adăugau atacurile indienilor sau ale unor bande înarmate.

Drumul spre **West** a cerut numeroase jertfe, una din aceste tragedii făcînd ocolul Americii. În 1846 a pornit un convoi, condus de doi coloniști, Donner și Reed, din care făceau parte 87 de persoane. De la Fort Bridger, aflat cam la jumătatea drumului, au urmat aproximativ **Mormons Trail.** După Marele Lac Sărat au intrat într-un ținut deșertic, suferind îngrozitor de sete. Au apărut îmbolnăviri și neînțelegeri asupra traseului. De-abia în octombrie au atins Munții Sierra Nevada, hotărînd să campeze în apropierea unui lac. Iarna a sosit neașteptat de repede, acoperind trecătorile cu zăpadă, temperatura a scăzut, iar furtunile se țineau lanț. Vitele fuseseră sacrificate,proviziile se terminaseră, iar vînat nu se găsea. Un grup încercă să forțeze trecătorile, dar tentativa a eșuat, încheindu-se cu pierderi. Între timp, în tabără, bolnavi, înghețați și flămînzi coloniștii ajunseseră să mănînce cadavrele celor care nu rezistaseră. Doi indieni care porniseră cu grupul pe rol de călăuze au fost făcuți... supă. Salvarea a venit din partea unor echipe pornite din California care au reușit să străbată trecătorile. Ei mai găsiră în viață doar 47 de oameni. Tragedia convoiului Donner a zguduit America, dar nu i-a împiedicat pe alți temerari să pornească înainte.

CHEROKEE STRIP

Pe măsura înaintării construcției căilor ferate, afuxul coloniștilor a sporit. Procesul ocupării **West**-ului s-a accelerat, încheindu-se, în linii mari, pînă la sfîrșitul secolului trecut. În mod paradoxal, mai rămăseseră cîteva teritorii pe care coloniștii în goana lor nebună nu le observaseră sau aparțineau triburilor de indieni. Pentru luarea în proprietate a acestora s-au organizat adevărate curse numite **run.** Cea de la Cherokee Strip a rămas celebră prin amploarea ei, fiind considerată ultimul mare eveniment al colonizării. Preferăm descrierea ei după lucrarea lui Joe Hamman, **Sur les pistes du Far West:**

„După ce **Far West**-ul a fost cutreierat în toate direcțiile de **trappers,** de expediții civile și militare, menite să pregătească o colonizare intensivă, s-a ivit necesitatea ca afluxul imigranților să fie dirijat, să li se indice acestora regiuni delimitate în interesul general. Ca să nu fie nimeni favorizat, plecările erau anunțate pe calea afișelor și se dădeau într-un loc anume, dinainte stabilit. Printre aceste curse de împroprietărire, cea pentru **Cherokee Strip** rămîne printre cele mai celebre. O regiune întinsă din Oklahoma, ai cărei indieni cherokee fuseseră strămutați spre alte teritorii, a fost deschisă tuturor celor care încă nu se putuseră stabili sau erau atinși de obsesia ambulatorie, caracteristică acelei epoci.

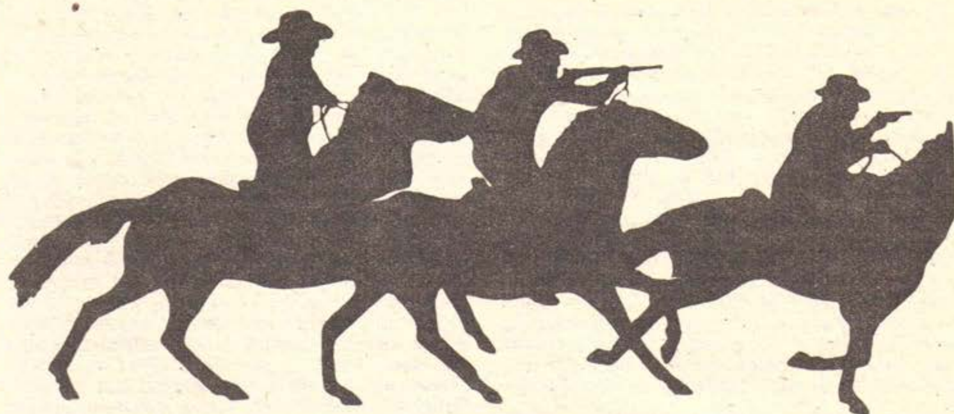
La 16 septembrie 1893, mii de pionieri, veniți în mai multe valuri, se adunaseră la Woodward și așteptau ca ofițerii din Ford Supply, care se înălța la o sută de kilometri pe malul stîng al rîului South Fork la confluența cu rîul Canadian, să le dea semnalul de plecare. Călăreți, mijloace arhaice de transport: care, șarete, vehicule ușoare, cabriolete, **surreys,** faetoane, așezate în fața liniei de plecare, păreau o oaste barbară, gata să dea năvală cu cavaleria și cu carele ei de asalt. Pe linia ferată Santa Fé, un tren de douăzeci și cinci de vagoane, luat cu asalt, plin cu lume pînă și pe acoperișurile vagoanelor, se oprise la Guthrie, iar călătorii fuseseră obligați să-și continue drumul cu propriile mijloace. Părea că și-au dat întîlnire aici reprezentanții tuturor popoarelor din lume, oameni de toate condițiile sociale (...)

Sosise în sfîrșit ora hotărîtă pentru pornirea în Marea Cavalcadă. În mijlocul vacarmului provocat de țipete, de strigăte, de crîmpeie de conversație, de discursuri, s-a așternut o tăcere adîncă. Enervarea oamenilor se transmitea și animalelor, care izbeau pămîntul cu copitele și-și mușcau zăbalele. La un foc de pistol, armata de civili s-a urnit într-un nor de praf din care nu se mai zăreau decît ici-colo cîteva capete cu pălării cu boruri late. Călăreții o luau mult înaintea atelajelor, ca să ajungă mai repede și să pună mîna pe cele mai bune pămînturi, dar majoritatea aveau familii pe care le lăsaseră în care. Într-un punct anume ales își întindeau cortul, aprindeau focul ca să-și facă fiertura și așteptau să vină inspectorii ori se duceau ei pînă la o baracă de lemn pe care se afla un drapel al Statelor Unite, baracă instalată de administrație, ca să existe un loc unde să se completeze declarațiile. Cîteva luni mai tîrziu, numărul noilor proprietari era cam de 40 000. Vechii deschizători de drumuri — fiindcă mai rămăseseră unii, bătrîni și gîrboviți — se uitau cu uimire la năvala aceasta în viteză nebună, spre locurile unde ei, cu cincizeci de ani în urmă, umblaseră cu prudență, cu ochii-n patru, cu pușca încărcată".

Ultimul mare episod al colonizării se încheiase.

UN INDIAN BUN E UN INDIAN MORT

Apariția europenilor pe continentul nord-american a fost întîmpinată de indieni mai curînd cu curiozitate. Creduli, demni și îndatoritori, ei erau interesați de nimicurile care li se ofereau, predînd în schimb blănuri prețioase, comerțul fiind la fel de avantajos pentru ambele părți. Europenii au adoptat de la ei plantele cultivate, confecționarea luntrilor și a capcanelor, conservarea cărnii de bizon, și au

fost călăuziţi în interiorul continentului. Pe măsură însă ce coloniştii îşi arătau intenţiile de cuceritori, relaţiile cu băştinaşii au luat o întorsătură duşmănoasă, ireversibilă, caracterizîndu-se printr-o violenţă constantă.

Primul conflict apărut încă din 1630 s-a transformat rapid într-un adevărat război, terminîndu-se cu masacrarea tribului pequot. Un contemporan, William Bradford, remarca cu oroare şi emfază pedepsirea sălbatică a învinşilor: „Era cumplit să te uiţi la această privelişte, să vezi cum ei ardeau în foc, iar şuvoaiele de sînge stingeau flăcările; duhoarea şi miasmele erau de nedescris. Dar biruinţa făcea ca aceste jertfe să fie aidoma unui fruct dulce, şi oamenii noştri au ridicat pentru aceasta mulţumiri Domnului". Cîteva decenii mai tîrziu, alte două triburi, răsculate sub conducerea unei căpetenii numite Metacom, împărtăşesc aceeaşi soartă. In 1723, colonia Massachusetts oferea 100 lire pentru „un cap de bărbat roşu de peste 12 ani", iar Pensylvania acorda 50 de taleri şi pentru capul unei femei. O ultimă ridicare de proporţii din perioada colonială a fost aceea a triburilor algonquine sub conducerea lui Pontiac.

„Tradiţia" exterminării indienilor a continuat şi după cucerirea independenţei, ea constituind o problemă internă a S.U.A. Atitudinea coloniştilor s-a manifestat prin celebrul slogan al generalului Harmer: **a good indian is a dead indian** (un indian bun e un indian mort). Chiar dacă uneori guvernul manifesta intenţii generoase, oamenii de la frontieră se călăuzeau după legile lor. În ciuda inferiorităţii numerice şi a armamentului primitiv indienii au opus o dîrză rezistenţă, înregistrînd strălucite victorii. Astfel în 1791, vestitul şef Little Turtle (Micuţa Broască Ţestoasă) a înfrînt trupele generalilor Harmer şi Saint Clair lîngă Cincinnati. Altă căpetenie, Tecumseh, coalizînd cîteva triburi, a ţinut în şah armata americană vreme de şase ani. Între 1832—1839, Osceola, conducătorul seminolilor, a luptat cu succes împotriva unor trupe de trei ori mai numeroase.

În perioada colonizării **West**-ului, luptele cu indienii au continuat cu aceeaşi îndîrjire. Indienii aflaţi în zona Marilor Prerii şi a Munţilor Stîncoşi luaseră demult cunoştinţă cu albii. Legenda cum că ei ar fi vîndut blănuri pe mărgele este falsă. Indienii erau interesaţi în primul rînd de armele şi obiectele de fier. Modul lor de viaţă se schimbă datorită comerţului cu produse de fier, care le asigura o existenţa mai uşoară. Totodată, ei adoptară calul şi învăţară să mînuiască cu mare dexteritate carabina. Prezenţa **trappers**-ilor singuratici nu reprezenta un prea mare pericol şi cu ei ajungeau într-un fel de armistiţiu. Apariţia vînătorilor de bizoni a constituit însă o calamitate. Indienii practicau o vînătoare aproape rituală, cu minimum de pagube, care le asigura strictul necesar de hrană. Albii însă produceau adevărate hecatombe. Într-o singură zi, pentru un pariu, celebrul Buffalo Bill ucisese 70 de animale, iar adversarul său aproape 50. Timp de un an şi jumătate, cît a avut contract cu constructorii unei căi ferate pentru aprovizionarea cu carne de bizon, Buffalo Bill şi echipa sa au răpus peste 5 000 de animale. Totodată, convoaiele de imigranţi care se deplasau prin prerie, însoţite de vite, făceau un vacarm teribil, speriind vînatul. Acestea însemnau înfometarea indienilor. Dar mai ales zgomotul le producea o stare de spirit insuportabilă. Din intuiţie şi superstiţie, un inamic considerabil pentru ei a fost trenul. Cît a durat construcţia căilor ferate, indienii au atacat în permanenţă echipele de muncitori. Mai tîrziu, nu s-au sfiit să atace trenurile.

Valurile de colonişti ignorau proprietatea indienilor asupra pămîntului. Uneori guvernul încerca să reglementeze anumite teritorii, cumpărîndu-le de la indieni sau strămutîndu-i sub diverse pretexte. Dar cel mai adesea, coloniştii năvăleau de capul lor, cerînd apoi protecţia armatei. Ofiţerii de graniţă îşi făceau un titlu de glorie din masacrarea indienilor. După felul cum evoluau lucrurile, conflictul devenea inevitabil.

RĂZBOIUL SIOUXILOR

O ultimă şi sîngeroasă încleştare a fost războiul siouxilor, care a durat mai bine de un deceniu. Siouxii erau o confederaţie de triburi ale căror teritorii se întindeau din New Mexico pînă la izvoarele fluviului Missouri. Ei ocupau o regiune muntoasă care nu a intrat de la început în atenţia albilor. De altfel, siouxii erau războinici renumiţi şi tentativele de a-i strămuta se soldaseră cu eşecuri. În faţa presiunii coloniştilor, siouxii s-au retras. În 1851 ei au încheiat **Tratatul de la Mendota** prin care cedau o mare parte a terenurilor lor de vînătoare. În schimb, guvernul S.U.A. se angaja să-i aprovizioneze prin nişte magazine speciale. Tratatul a fost considerat înjositor pentru mulţi şefi siouxi, totuşi ei l-au respectat. În timpul războiului de secesiune, unele triburi s-au alăturat armatelor nordiste, hărţuind trupele inamice şi dezorganizîndu-le comunicaţiile.

În 1862 o foamete cumplită a făcut ca o delegaţie de indieni să se adreseze agentului federal Andrew Myric, în legătură cu mult promisele magazine. „Dacă le e foame, lăsaţi-i să mănînce iarba pe care calcă", ar fi răspuns acesta. Infuriaţi, siouxii au atacat o aşezare de colonişti, ucigînd mai multe persoane. Ei erau conduşi de Little Craw (Mica Cioară) care s-a dovedit un războinic priceput. Compania căpitanului John Marsh, trimisă pe urmele indienilor, a fost spulberată. Siouxii de-abia au putut fi opriţi cu tunurile la Fort Ridgely. Victoriile s-au derulat de o parte şi de alta pînă la moartea lui Little Craw. Teama de acesta era atît de mare, încît a fost dezgropat pentru a fi identificat.

În anul următor, în apropiere de Fort Laramie se desfăşura un fel de conciliu al indienilor care l-au ales căpetenie supremă pe Red Cloud (Nor Roşu). Tocmai atunci a picat acolo generalul Carrington, însoţit de multe trupe. În ciuda asigurărilor de pace, acesta a înaintat în teritoriul indian, începînd construirea fortului Phil Kearny. Aceasta semăna cu o declaraţie de război. Avantajaţi de iarnă, siouxii au provocat mari pierderi trupelor generalului, distrugînd Fort Kearny. Ostilităţile au intrat şi pe teritoriul cheyennilor, antrenîndu-i şi pe aceştia în conflict. Trupele generalului Hancock, trimise să-i pacifice pe indieni, au fost puse pe fugă.

Ostilităţile au continuat mai mulţi ani prin ridicarea unor triburi care au putut fi înfrînte succesiv. Războiul a luat amploare cînd în fruntea siouxilor a ajuns Sitting Bull (Taurul care şade). Acesta a reuşit să coalizeze mai multe triburi. Deplasările rapide şi loviturile neaşteptate au produs o mare iritare la Washington. Împotriva indienilor a fost trimisă o armată considerabilă sub comanda generalului George Custer. Custer îşi făcuse o mare reputaţie prin articolele sale şi cartea autobiografică în care se dădea un expert al luptelor cu indienii. Amator de publicitate, el trimitea comunicate pentru fiecare zi de înaintare, anunţînd o victorie apropiată. Într-adevăr, în prima campanie, înaintarea se dovedi rapidă. În scurt timp, generalul atinse Washita şi Sand Creek. Aici se aflau campate mai multe triburi de indieni cheyenne, kiowas, comaches şi apaches. Tabăra a fost atacată de brigăzi de cavalerie, pornindu-se un masacru îngrozitor. Puţini reuşiră să se salveze peste rîul din apropiere. Custer credea că îşi adjudecase o mare victorie. Ziarele erau în delir. Deşi nu fusese găsit nici un sioux, presa făcea ironii la adresa lui Sitting Bull „că ar fi bine să se ridice şi s-o ia la sănătoasa". Siouxii, neimpresionaţi de campania de presă, atacau aşezările izolate, ucigînd şi incendiind. Custer a promis să-i radă de pe suprafaţa pămîntului. El a înaintat vijelios pînă în pasul Bighorn. Canionul, înalt şi îngust, nu permitea desfăşurarea trupelor sale şi ar fi putut deveni o capcană. Generalul n-a ţinut cont de părerile ofiţerilor săi, şi a ordonat înaintarea, intrînd primul în trecătoare. Cavaleriştii mergeau atît de strîns încît crupele cailor se loveau. Drapelul diviziei a fost înfăşurat pentru a nu fi sfîşiat de colţii de stîncă. După ce armata a intrat în defileu, siouxii au prăvălit stînci, trăgînd din înălţimi. Puţini au reuşit să mai scape. Generalul însuşi a pierit.

Dezastrul a produs stupoare şi furie în America. S-a decretat o mobilizare parţială, trimiţîndu-se o uriaşă armată de 80 000 de oameni. Pe capul lui Sitting Bull s-a pus un premiu de 100 000 de dolari. Indienii au continuat să hărţuiască trupele federale, dar nu au putut stăvili înaintarea acestora. Pe măsură ce cădeau căpeteniile războinice, cei care scăpau de masacru erau împinşi în rezervaţii. Sitting Bull a fost nevoit să fugă în Canada. În 1881 el a revenit în S.U.A. pe baza promisiunii că „va fi respectat ca un adversar loial şi valoros". Prin diverse provocări, în anul următor, a fost lansat împotriva lui un mandat de arestare. Cîţiva ani el s-a ascuns în diverse sate şi în ciuda uriaşului premiu nu a fost trădat. În 1890, Bufallo Bill a primit misiunea să-l captureze. Cunoscut ca prieten al indienilor, acesta a trimis mesaje şefului sioux, sperînd că astfel îl va proteja. Buffalo era însoţit de un grup de oameni ai Agenţiei pentru indieni, conduşi de un anume McLaughlin. După ce aceştia s-au convins că Sitting Bull va veni, l-au arestat pe Buffalo. Vechiul războinic sioux a fost întîmpinat cu focuri de armă. Uciderea lui Sitting Bull a fost considerată ca ultima bătălie împotriva indienilor.

DIN TEXAS PLEACĂ VITE

Printre uriaşele resurse pe care le-au descoperit coloniştii au fost şi vitele din Texas. Acest stat fusese colonizat de spanioli şi aparţinea Mexicului la cucerirea independenţei. Americanii emigraseră masiv în Texas, produseseră diverse tulburări, proclamară statul independent, iar apoi îl anexaseră la S.U.A. Vitele care se găseau aici fuseseră aduse de spanioli cu secole în urmă; abandonate, se sălbăticiseră. Ele nu se deosebeau prea mult de vînat şi nu aparţineau nimănui. Americanii chiar au fost frapaţi de înfăţişarea lor ciudată. Erau slabe, de culoare deschisă, cu picioare, coadă şi coarne foarte lungi. De aceea le-au şi denumit **long horns** (coarne lungi). Aceste vite erau răspîndite în sud şi în regiunea de coastă a Texasului, în aşa-zisul **llanos**, unde iarba era deasă şi verde aproape tot timpul anului.

După bunul lor obicei, coloniştii îşi însuşeau

cam tot ce se găsea pe unde adăstau. Mai ales că aceste bogății le treceau pur și simplu pe sub nas. Dar vitele se aflau în asemenea excedent încît n-ar fi putut să le consume. Afacerea devenea rentabilă dacă ar fi reușit să le transporte în orașele din nord-est, unde prețul lor se înzecea. După războiul de secesiune, au fost trimise primele convoaie de vite spre Saint Louis, Chicago și chiar New York. Ele au călătorit pe jos, traversînd statele Missouri și Illinois, pînă la punctele de îmbarcare în tren. Drumul a fost lung și nu lipsit de obstacole. Vitele long horns aveau și așa o carne mediocră, în urma deplasării, ea devenea fibroasă. Animalele erau infestate de un parazit numit popular „febra Texasului" și fermierii din regiunile de tranzit, temîndu-se de contaminare, au încercat să împiedice înaintea lor cu forța. Texanii nu se lăsau ușor intimidați. Au apărut incidente. În urma drumului, vitele slăbiseră mult. Totuși, afacerea s-a dovedit rentabilă.

Se punea problema găsirii unui drum accesibil, cît mai spre vest, pentru a ocoli așezările populate și pădurile Arkansasului pline de bandiți. J.G. McCoy, negustor de vite, punea astfel problema: „Planul constă în găsirea unui punct accesibil, un depozit sau piață, unde Texasul să-și poată conduce cireada fără a o pune în primejdie și de unde, dacă nu găsește nici un cumpărător, să se poată îndrepta spre orice piață dorește. Pe scurt, o piață unde vînzătorul de vite din sud și cumpărătorul din nord să se poată întîlni pe poziții de egalitate, fără teama de a fi deranjați de mulțime sau de hoți". După ce a fost perfectat un contract cu compania de căi ferate Hannibal and Saint Joseph Railroad, s-a ales ca punct de joncțiune Abilene, „un cătun minuscul, un loc mort, constînd din cinci-șase cabane din trunchiuri de brad acoperite cu noroi; de fapt în tot cătunul nu era nici măcar un acoperiș de șindrilă. Afacerile se încheiau în două încăperi mici, simple colibe de lemn. Se găsea acolo desigur și inevitabilul **saloon**".

În 1867, John McCoy a adus echipe care să construiască țarcuri. În legătură cu comerțul de vite s-au stabilit mai mulți coloniști. Abilene a devenit un cow-town (oraș al vitelor). Au apărut și trasee ale vitelor. **Chisholm Trail** traversa Texas și Arkansas prin prerie. În primul an a fost străbătut de 75 000 de vite, în anii următori s-a ajuns la 1,5 milioane de capete. Abilene devenise placa turnată a comerțului cu vite din America și luase proporții spectaculoase. Pe măsură ce calea ferată înainta spre vest, punctul terminus al pistelor se schimba, apărînd alte orașe ale vitelor care preluau supremația. **Western Trail** a adus în prim plan orașul Dodge City, iar în legătură cu **Goodnight and Loving Trail** s-a ridicat Ogallala. Viața lor a fost efemeră, stimulată de această neverosimilă transhumanță. Cînd ea a dispărut, orașele au căzut în uitare.

„OMUL TIPIC DIN WEST"

Personajul principal al acestei fantastice migrații a fost **cow-boy**-ul. Pitoresc, violent și galant, el este produsul specific al **West**—ului. Își trage originea din Texas și este succesorul păzitorului de vite mexican, **vaqueros.** Meseria,

Sitting Bull și adversarul său, generalul George Custer.

și casta, pe care și-o arogă este foarte limitată în timp, avînd o înflorire maximă doar de un deceniu, 1865—1875.

În aparență aventuroasă, viața **cow-boy**-ului se supunea unor obligații și reguli precise. Transmutarea cirezilor impunea rezistență, inițiativă și o disciplină aproape militară. Cow-boy-ii erau bărbați între 20-30 de ani, buni călăreți, învățați să mîne vitele, avînd și o anumită onestitate de a duce treburile pînă la capăt. Cu aceeași dibăcie mînuiau și pistolul. Pe lîngă echipamentul specific care trebuia să-i apere de arșiță, de frig, de praf și ploi, ei aveau un auxiliar prețios în **mustang,** un cal sălbăticit, de talie mai mică, dar cu un instinct superior în mînarea vitelor.

Pentru conducerea unei turme de cîteva mii de capete se alcătuia o echipă — **outfit** — formată din 10-15 oameni sub conducerea unui **boss,** cu autoritate deplină asupra celorlalți. **Boss**-ul primea un salariu de 125 de dolari pe lună, ceea ce era mult, dar derizoriu față de valoarea capitalului manevrat care putea ajunge pînă la 100 000 de dolari. Un **drive** (transport) dura de la cîteva săptămîni pînă la șase luni. Turma care se întindea pe cîțiva kilometri lungime și mai multe sute de metri lățime, impunea aranjarea echipei. În frunte se aflau **point-riders,** care deschideau drumul, pe margine călăreau **flank-riders,** iar în ariegardă, **drag-riders.** Un loc important în echipă revenea bucătarului ce se deplasa într-o căruță grea, încărcată cu provizii, **chuck-wagon.** Din echipă nu lipsea un **horse-wrangler,** un fel de îngrijitor de cai și om bun la toate.

O mare dificultate consta în pornirea turmelor. Uneori era nevoie de mai bine de o săptămînă pînă se urneau cîteva animale și celelalte se decideau să le urmeze. După cîteva ore de pășunat, dimineața, echipa mîna turma pînă în jurul prînzului, cînd făcea popas în preajma unui izvor. Urma o nouă etapă, în general mai scurtă. Zilnic se parcurgeau 10-15 mile. Seara, vitele erau adunate într-un **corral** improvizat. Noaptea se făcea de pază pentru a preveni furtul sau atacurile indienilor. Adesea atacau haite de lupi uriași. **Cow-boy**-ii descoperiră că

Cei care trăiesc de pe urma armei și adesea mor din cauza ei. Capturați sau uciși. (Fotografie document din arhiva bibliotecii Universității Oklahoma).

pot face afaceri frumoase cu blănurile lor. Incidente surveneau la trecerea unui vad, cînd turma se fragmenta și o parte refuza să mai intre în apă. Lipsa de apă putea produce și ea perturbarea înaintării, vitele fugind însetate în toate direcțiile. Uneori, din diverse motive, se stîrnea cîte un **stampede,** adică o busculadă cumplită și animalele nu mai puteau fi dirijate. Alteori începeau furtuni violente care produceau panică. Reconstituirea turmei putea să dureze chiar și o săptămînă. Viața nomadă și oarecum monotonă a cow-boy-lor se desfășura între două **rounds-up.** Marcarea vitelor era prilej de bilanț și se transforma într-o sărbătoare.

În ciuda muncii sale epuizante, dar banale, **cow-boy**-ul se socotea superior fermierului, negustorului sau minerului, ca și cum ar fi avut o aură de noblețe. Salariul relativ mare, care nu putea fi cheltuit pe drum, îl făcea să intre în oraș ca un cuceritor. Nimic nu i se părea prea scump pentru persoana sa. Șaua avea ținte de argint, pistoalele mîner de baga, frîiele și pintenii montați în argint, cizmele cu carîmbi înalți. Alura lui exprima încredere și virilitate. Era oricum mai deosebit, părînd mai puternic față de distinșii gentlemeni din est. El însuși se socotea irezistibil. Ceea ce Walter Webb, în cartea să **The Great Plains,** culegea din gura unui contemporan: „Iată o nouă specie a genului omenesc. Trebuie să-l observ cu atenție și să-i notez toate obiceiurile, datinile și personalitatea. Trăiește călare, cum făceau cavalerii medievali, se deplasează înarmat cu o armă ciudată și nouă pe care o folosește cu precizie, cu amîndouă mîinile; înjură ca un surugiu, suge ca un burete, este îmbrăcat ca un actor și se bate ca un diavol. Este amabil cu femeile, rezervat cu străinii, generos cu prietenii și brutal cu dușmanii lui. Acesta este cow-boy-ul, omul tipic din West".

FALIMENTUL COW-BOY-LOR

Drive-ul nesfîrșit al vitelor din Texas a fost un boom economic care mai tîrziu sau mai devreme avea să se epuizeze. Sistemul **trails** prezenta și multe dezavantaje. Vitele ajungeau la destinație într-o stare deplorabilă, unele abia cîntărind 300 kg., iar carnea era improprie consumului. Unii proprietari au hotărît să nu le expedieze imediat, ținîndu-le la îngrășat. S-au încercat încrucișări cu rasele Hereford și Angus. Rezultatul a fost un hibrid rezistent, docil, cu o greutate dublă și o carne apreciabilă. Noua rasă s-a răspîndit în New Mexico, Colorado, Wyoming, Montana și Dakota. Acest teritoriu, cunoscut ca **Great American Desert** era o întinsă prerie care își realiza pe deplin menirea. Pășunile nu erau atît de bogate ca în Texas sau Kansas, dar suficiente. Nemaifiind necesari pentru **drive** și mereu hăituiți, **cow-boy**-ii simțeau nevoia să se așeze. Graville Stuart, colonist din Montana, remarca implicațiile economico-sociale și ecologice ale acestui fenomen: „În 1880, această regiune era practic nelocuită. Mii de bizoni întunecau cîmpiile, pe lîngă cerbi, capre negre, antilope, lupi, coioți. În total, existau acolo aproximativ 250 000 capete de vite, cifră care includea boii de jug și vacile de lapte. Nimeni nu pomenise încă de cow-boy. În 1883, bizonii dispăruseră și vînatul devenise rar. În schimb, în acel an, existau peste 600 000 capete de vite și cow-boy-ul devenise o instituție. Mai mult de jumătate din numărul acestor animale provenea din Texas, de unde fuseseră aduse, de-a lungul unor trails-uri de către cow-boy-ii care făcuseră una sau mai multe călătorii. Centrul noului mod de viață era **ranch**-ul, crescătoria de vite, în apropierea unei ape, indispensabilă pentru adăparea animalelor. Domeniul se întindea pe zeci, ba chiar sute de hectare. La început, crescătorii se instalau fără să aibă nici un titlu de proprietate, pe pămînturi străbătute de triburi indiene. După aceea, ei se prevalau de poziția de ocupanți, pentru a face să li se recunoască un drept de preemțiune și să devină proprietari cu drepturi depline".

Chiar dacă nu mai peregrinau, ocupațiile **cow-boy**-lor nu se schimbaseră. Ei se mulțumeau cu supravegherea vitelor și cu adunarea turmei în cazul unei furtuni sau **stampede.** Procurarea fînului li se părea o ocupație nedemnă. Sîrma ghimpată se dovedea foarte eficientă în împrejmuirea **corral**-urilor. Firește că-i priveau de sus pe fermierii care se speteau muncind. Lucrurile au mers de la sine pînă în iarna anului 1886, cînd s-a produs catastrofa. Din noiembrie a început să ningă și stratul de zăpadă s-a îngroșat, încît vitele nu s-au mai putut hrăni. La începutul anului următor s-a produs o acalmie care a renăscut speranța că vitele vor fi salvate. S-a declanșat însă un **blizzard** (viscol violent) neobișnuit de lung și de intens pentru zona preriilor. După aceea s-a produs o depresiune și temperatura a scăzut la minus 30 ° C. **Cow-boy**-ii s-au adăpostit, lăsînd vitele pe cîmp. În primăvară au găsit mormane de cadavre și vite costelive

degerate, rătăcind. Aceasta însemna falimentul.

Exploatarea vitelor în **ranch**-uri, cu grajduri și hambare, a luat forme mai puțin pitorești, dar eficiente. Fără să vrea, **cow-boy**-ii au devenit fermieri. Fără să știe, au fost colonizatori. Numărul lor a fost minor. După majoritatea estimărilor vreo 40 000 de indivizi față de o populație totală de 50-60 de milioane. Măreția lor a fost scurtă, iar aria de răspîndire relativ îngustă. Totuși, prin bravură, pitoresc și temeritate, ei au intrat în legendă.

NU TRAGEȚI ÎN PIANIST!

Cucerirea anarhică a **West**-ului a lăsat o teribilă plagă în istoria societății americane. Colindarea nesfîrșitelor spații, presărate cu tot felul de obstacole și primejdii, a impus coloniștilor să înainteze înarmați. Armele au devenit un accesoriu indispensabil, ajungînd pînă la fetișizare. Totodată, marea libertate a inițiativei particulare, mai precis absența unei autorități care să impună ordinea, a făcut ca mulți să-și caute dreptatea, folosindu-se de carabină sau pistol. Purtarea armelor în **West** era o modă și o necesitate, creînd iluzia că fiecare se poate apăra singur. De aici s-a ajuns la o adevărată euforie a violenței.

Atmosfera încărcată în care porneau să șuiere gloanțele era caracteristică atît **trails**-urilor, unde pîndeau bandiți sau indieni, a drumurilor **cow-boy**-lor, cînd aceștia se încăierau cu fermierii, cît și a tîrgurilor care prosperau peste noapte. **Towns**-urile se concentrau în jurul unui **saloon** unde se aduna o faună compusă din jucători de cărți, bețivi, borfași, cow-boy, mineri, prostituate. Alcoolul înfierbînta mințile, iar jocul de cărți crea suspiciuni. Cum pistolul se afla la șold, dilema era ușor de rezolvat. Încăierările lăsate cu morți și răniți erau aspecte cotidiene. Un cîrciumar „grijuliu de bunul renume al localului, ca și de odihna sufletului clienților nenorocoși", amenajă în spatele **saloon**-ului un cimitir. Îndemnul „Nu trageți în pianist!" își avea rațiunile lui și nu era întotdeauna respectat. O invenție salutară se dovedi pianul mecanic. În epoca de glorie a **Dodge-City**-ului administrația încerca să impună anumite maniere printr-o ordonanță: „Este interzis a se intra călare în orice magazin, salon sau tripou". „Este interzis a se trage focuri de armă cu excepția zilelor de 4 iulie, de Crăciun și de Anul Nou", „Orice vizitator este obligat să-și lase armele la garderobă" etc. Numai în 1872, în același oraș, se înregistrau 24 de omoruri. Mărturie a grabei cu care se ucidea stau epitafurile de pe morminte, nu lipsite de un umor cinic: „mort otrăvit de plumb", „omorît de trăsnet" (?!?), „spînzurat din greșeală", „linșat de mulțime".

În fața delincvenței și a criminalității, comunitățile încercau să se apere, creînd corpuri de angajați. Așa au fost **The Hounds** (cîinii de vînătoare) însărcinați să curețe un cartier din San Francisco, prin a cărui tristă faimă s-a numit Barbary Coast. The Hounds se dovediră atît de zeloși încît, după ce curățară coasta, trecură la jefuirea magazinelor și la linșarea negrilor, terorizînd orașul. Împotriva lor se constitui un alt corp numit **vigilantes,** care îi stîrpiră pe **hounds,** apoi se aruncară cu aceeași furie asupra cîrciumilor, tripourilor și bordelurilor. Organizații **vigilantes** se constituiră în mai multe orașe din **West** și ele acționau cu aceeași ferocitate. Cei prinși suportau sumara „judecată a lui Linch", al cărei final era ștreangul.

Un incident revelator pentru felul cum procedau oamenii justiției, redat de Joe Hamman, se petrece în 1860 la Wichita în Kansas. Un grup de **vigilantes** au pătruns într-un **saloon** în

Ultima amintire de la patru gunmen.

căutarea unor bandiți pe capul cărora se puseseră premii. „Unul dintre **vigilantes,** crezîndu-se amenințat, trase un foc. Din asta ieși o încăierare generală, de care mulți profitară ca să-și rezolve răfuielile personale. Cînd se risipi fumul, au fost ridicați 3 morți și 15 răniți; legea se dovedi mai tare. Acei **desperados** pe care-i căutau **vigilantes,** răufăcători a căror conștiință era deosebit de încărcată; au fost spînzurați de stîlpii de telegraf". Nu era prima oară cînd stîlpii de telegraf își dovedeau o sinistră utilitate, ceea ce îl făcea pe un proaspăt colonist să afirme că reprezentau „colaboratori prețioși ai unei justiții sumare în regiunile cu arbori puțini".

PROFESIONIȘTII ARMELOR

Senzația de securitate pe care o oferea portul armei era cît se poate de înșelătoare. Unii au fost împușcați înainte de a pune mîna pe pistol, alții au devenit adevărați profesioniști ai mînuirii armelor, numiți ca atare **gunmen, gunfighters, sixguns** etc. În **Encyclopedia of Western Gunfighters,** editată în 1979 în Oklahoma, foarte bine documentată de altfel, am numărat peste 200 de figuri celebre. Impresionează faptul că majoritatea portretelor, datînd din epocă, sînt făcute în... sicriu sau în orice caz cînd aceștia erau morți. Interesant mi s-a părut și că autorul dedică această carte bunicii sale, ea însăși fiică de pistolar, ceea ce dovedește și o anumită mentalitate.

Unii dintre acești indivizi se aflau chiar în slujba legii, dar rapiditatea cu care își trimiteau pe lumea cealaltă adversarii, a făcut din ei figuri controversate, pentru că „În ciuda numeroaselor relatări și dări de seamă oficiale, e foarte greu astăzi să deosebești, la oamenii însărcinați să impună respectarea legii în orașele din **West,** partea de tolerantă răbdare față de nelegiuiți, de cea de grabă precipitată de a fi tras primul în caz de provocare". Cîțiva au intrat în legendă ca pozitivi.

James Butler Hicock, supranumit Wild Bill, se angajează de tînăr pe diligențe, iar în timpul războiului de secesiune este cercetaș. În 1869 este ales **marshal** la Hays City, unde menține ordinea cu ajutorul pistoalelor. Într-o încăierare ucide trei soldați de la fortul din apropiere și este nevoit să fugă. În anul următor primește aceeași funcție la Abilene. Se descurcă bine printre cow-boy, dar renunță la slujbă pentru a juca alături de prietenul său Buffalo Bill într-o piesă. Neavînd succes, pleacă la Deadwood, **hot town** (oraș fierbinte) al căutătorilor de aur din Dakota de Sud. În 1876, în timp ce juca o partidă într-un saloon, este ucis pe la spate. Contemporanii afirmau că Wild Bill „nu putea fi ucis din față". Nu avea decît 39 de ani.

Wyatt Earp a fost însoțitor de diligențe și sheriff la Wichita, Dodge City și Tombstone. S-a remarcat în încleștarea din **saloon**-ul „O.K. Corral", unde i-a lichidat pe frații Clanton care, se pare, făceau parte dintr-o periculoasă bandă. A participat la 5 înfruntări, din care au rămas probabil tot atîtea victime. Era considerat un „pacifist". Sătul de atîtea împușcături și omoruri, și-a deschis un **saloon** în California, apoi a emigrat în alte orașe. Spre sfîrșitul vieții a devenit manager pentru luptătorii de catch și box. A murit în 1929, la 81 de ani.

Doc Holliday s-a remarcat în aceeași tragică răfuială de la „O.K. Corral". Despre el, amicul său Wyatt Earp spunea: „Era un dentist care de nevoie a devenit cartofor, un gentleman din care boala a făcut un vagabond fără scrupule, un băiat blond, înalt, slab, putred de tuberculoză, și în același timp, jucătorul de cărți cel mai abil, omul cel mai rapid, cel mai periculos, un țintaș fără pereche". Bolnav de plămîni, a renunțat la profesiunea de dentist, devenind jucător profesionist. Irascibil, a lichidat cîțiva parteneri care trișau. La Ford Griffith, în Texas, se luă la harță cu alt jucător. Înainte ca acesta să pună mîna pe pistol, și-a scos cuțitul din mînecă și l-a înjunghiat. Era cît pe-aci să fie linșat. După o viață aventuroasă, a murit totuși în patul său, la numai 35 de ani.

JOCUL CU MOARTEA

Dacă unii gunmen au împușcat mai mult sau mai puțin în slujba legii, ori măcar cu oarecare onorabilitate, despre alții nu există nici o îndoială că au fost bandiți sîngeroși, criminali înrăiți și feroce. Cucerirea **West**-ului a fost însoțită de numeroase jafuri, crime și nelegiuiri, fără precedent în lumea modernă, care au creat o tristă faimă acestei epopei.

Încă de la început, înființarea curselor de diligențe a asigurat o preocupare stabilă pentru bandiți. Ele erau atît de nesigure, încît un afiș pentru angajarea însoțitorilor arăta cam așa: „se caută tipi înalți și solizi pînă în 18 ani. Să fie experți în călătorie, dorind să-și riște viața zilnic. Se preferă orfani. 25 de dolari pe săptămînă". În cazurile fericite, bandiții se mulțumeau să devalizeze diligența și să dezbrace călătorii. Buffalo Bill a avut inspirata idee să recupereze o diligență ciuruită de gloanțe și aruncată într-o prăpastie cu care a făcut un spectacol ambulant, colindînd America.

Tradiția atacării vehiculelor s-a perfecționat în legătură cu trenurile. Jafurile produceau enorme pagube companiilor de cale ferată. Unele au luat măsura blindării vagoanelor poștale, dar bandiții nu se dădeau în lături să le arunce în aer. „Expres Gazette" făcea bilanțul că în ultimul deceniu al secolului trecut s-au comis 261 de jafuri de trenuri în care au fost uciși 88 de oameni.

•

Înfăptuită într-o cavalcadă zgomotoasă și brutală, cucerirea **West**-ului a fost spectacolul împlinirii unei mari națiuni. În ciuda aspectelor marginale, coloniștii s-au așezat temeinic aici, ridicînd o nouă civilizație. Cînd praful stîrnit de copitele cailor s-a așezat, în urma lui au rămas orașe, ogoare, mine, căi ferate, fabrici, universități, întreg auxiliarul unei vieți moderne. Înaintarea nebuloasă a însemnat pentru fiecare o încercare a propriului destin. Prin străduință, noroc sau violență orice era posibil. Ceea ce făcea pe André Maurois să afirme că „în West erau permise orice visuri, orice ambiție era legitimă, orice basm era verosimil".

IULIAN COSTANDACHE ■

LUMEA ZÎMBEȘTE

SÎRGUINȚĂ

BULGARIA

CEHOSLOVACIA

RELAȚII INTERPERSONALE

ELVEȚIA

MAREA BRITANIE

„Ce mă neliniștește este faptul că lumea spune că sîntem făcuți unul pentru altul...“

CEHOSLOVACIA

„Mă iubește, nu mă iubeste...“

FRANȚA

„Emisiunea despre emanciparea femeii s-a terminat. Îmi dai voie să plec?

ANUL IV Nr. 7 — 12 FEBRUARIE 1944

8 PAGINI — 10 LEI

„AM FOST ȘI-OI FI!“

Ardealul

ORGAN LIBER DE LUPTĂ ȘI AFIRMARE ROMÂNEASCĂ

DIRECTOR: Dr. Constantin Hagea

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
București, Strada Dionisie Lupu Nr. 65

O Transilvanie „Autonomă?“

de Gh. Popp

Mentalitate de clasă sau psihologia etnică?

AMINTIRI DE LA ZIARUL „ARDEALUL“

„Amintirea e unicul paradis din care nu putem fi izgoniți“, afirma, pe bună dreptate, **Jean Paul,** contemporanilor săi. Fiecare dintre noi simte veridicitatea acestor cuvinte. Poate că și de aceea m-am hotărît să scriu cele ce urmează, am jurat că voi spune numai adevărul despre evenimente lăsate în urmă cu 40—45 de ani, în forfota redacției ziarului „ARDEALUL" din București, al cărui redactor am fost.

Încep prin a preciza că apariția ziarului „ARDEALUL" a fost o necesitate vitală, de îmbărbătare și sprijin, pentru cei peste cinci sute de mii de refugiați și expulzați din Ardealul de Nord, cotropit de Ungaria horthysto-fascistă prin odiosul dictat de la Viena din 30 august 1940. Acest ziar apare la 16 februarie 1941, prin stăruințele neobositului său director, dr. Anton Ionel Mureșeanu, și cu sprijinul autorităților guvernamentale, ca un organ liber de luptă și afirmare românească a drepturilor noastre asupra întregului teritoriu al Transilvaniei, așa cum s-a proclamat de către Marea Adunare Națională de la Alba Iulia la 1 decembrie 1918. Puțini din cîți am mai rămas în viață, din pleiada atîtor condeieri din jurul ziarului „ARDEALUL", căruia le-au fost statornici colaboratori, sprijinitori și prieteni, cîți oare își mai aduc aminte de proprietara acestui ziar, care nu era altcineva decît însăși soția directorului, buna și statornica în alese virtuți de nobilă amfitrioană romană, doamna Georgeta A.I. Mureșeanu, căreia cu recunoștință și respect îi sărutăm mîna, urîndu-i deplină sănătate și viață lungă și pentru că la masa ospitalității sale de multe ori ne-am săturat.

Cu inima copleșită de emoție și plăcere, îmi amintesc de acel mănunchi de scriitori de aleasă cultură și vastă erudiție, avizi de o cît mai bogată documentare asupra stărilor de peste vremelnicul hotar de la Feleac, mai toți refugiați sau expluzați de pe un străbun pămînt plin de suflare românească, condeieri deveniți soldați devotați pînă la sacrificiu cauzei naționale a tuturor românilor, neobosiți fiind în lupta dreaptă dusă împotriva dictatului de la Viena, în vederea reîntregirii Transilvaniei cu Nordul ei atît de samavolnic sfîșiat și înstrăinat.

Pînă prin luna aprilie 1943, redacția și administrația ziarului erau într-o vilă de pe strada Polonă 27, în apropierea bulevardului Dacia, iar după aceea — ultima sa adresă — a fost în str. Dionisie Lupu 65, colț cu Piața Lahovari. În redacție domnea o atmosferă caldă și înfrigurată totodată, cu o neîntreruptă activitate, toate birourile avînd mesele pline de cereri și corespondență poștală venită de la refugiați și expulzați, cu fel de fel de probleme, foarte mulți dintre ei fiind alungați de pe meleagurile natale din nordul Transilvaniei doar cu hainele de pe ei, avînd sufletul pustiit și îngrozit de neomenia și brutalitățile la care au fost supuși de către bandele dezlănțuite împotriva a tot ce era român și românesc; peste revistele și ziarele vremii de pe aceleași birouri erau aruncate șpalturile și periile cu miros proaspăt de tuș, trase cu sîrg pentru corectură, fiecare redactor făcîndu-și singur corectura articolelor respective. De obicei, ziarul apărea în 8 pagini, doar numerele festive apăreau în 16. Cînd cenzura ne scotea unele articole, se mai întîmpla cîteodată ca spațiile rezervate acestora să apară în alb, cu mențiunea „CENZURAT" — (o ștampilă improvizată). În cazul cînd, totuși, articolele cenzurate erau publicate peste capul cenzorilor, ziarul era suspendat sau suprimat, iar autorul lor internat în lagărul de la Tg. Jiu sau condamnat la închisoare cum de altfel vom arăta mai jos.

Fumul gros și sufocant de țigări ieftine, cum erau „Plugarele" și „Naționalele", sau de țigările „Carpați", savurate de Jan (Ion Teodorescu-Făcet), cel reîntors de pe front cu degetele picioarelor degerate, plutea necontenit în în-

căpere. Acel aproape permanent du-te-vino al vizitatorilor, cei mai mulţi dintre ei refugiaţi sau expulzaţi din Ardealul de Nord, făcea din redacţie un viespar sau un muşuroi de furnici răvăşit. Ei veneau cu fel de fel de acute probleme personale de importanţă vitală pentru ei, fiind vorba de cereri de serviciu, de locuinţă sau veşti despre rudele căutate în marea suferinţă a refugiului transilvănean.

În strădania acţiunilor culturale, în paginile ziarului „ARDEALUL" au fost publicate producţii literare ale unor muncitori şi ţărani, cum era ţăranul poet Vasilica Bob, refugiat din satul Copalnic din judeţul Satu-Mare. De asemenea au înfrumuseţat paginile ziarului, operele unor artişti plastici ca: Romul Ladea, Traian Biţiu-Dăncuş, Ion Vlasiu, Aurel Ciupe, A. Demian, Catul Bogdan ş.a.

La serbările şi şezătorile literare organizate în Capitală sau în oraşele din provincie, de către ziarul „ARDEALUL" împreună cu scriitori grupaţi în jurul lui şi-au dat concursul artişti de seamă ai Teatrului Naţional din Bucureşti, Timişoara şi Sibiu, sau de la Opera Română, sau de la Teatrul de Operetă. Ne facem o plăcută datorie de a le reaminti numele lor ilustre, ca: George Calboreanu, V. Valentineanu, Ion Dacian, Pavel Torna sau Nicolae Făgădaru, Marieta Anca, Sereda Sorbul, Rodica Savu, Florica Ciura-Ştefănescu, Alexandru Grozuţă, Emil Gavriş precum şi alţii. Tot aici, se cuvine a-l aminti pe Victor Ion Popa, directorul Teatrului „Muncă şi Lumină" din Capitală, care a sprijinit încă de la început, în mod gratuit, activitatea Căminului Cultural al refugiaţilor ardeleni **„Avram Iancu"**, condus cu competenţă de Iustin Handrea (care a şi publicat 3 volume de „Cronici"), aşa după cum a fost susţinută de conferenţiari cărturari ca Dimitrie Gusti, C.C. Giurescu, George I. Brătianu ş.a.; după cum această activitate culturală a căminului a fost susţinută şi de participarea unor poeţi ca Mihai Beniuc, Ion Th. Ilea, Ion Şiugariu, Dumitru Savu şi mulţi alţii, care prin versurile lor citite miilor de refugiaţi ardeleni, veniţi, duminică de duminică, la Muzeul Satului, îi făceau să plece întăriţi în credinţa lor de întoarcere în satele şi oraşele natale din nordul Ardealului, de unde fuseseră alungaţi şi năpăstuiţi de către barbaria horthysto-fascistă.

Directorul ziarului „Ardealul", dr. Anton Ionel Mureşeanu (fotografiat în 1984).

Dupa cîte îmi amintesc, o iniţiativă deosebită, larg sprijinită de marele public şi cu adîncă rezonanţă în inimile tuturor românilor, a fost aceea de la începutul lunii martie 1943, cînd la redacţia ziarului „ARDEALUL" s-a ţinut o şedinţă restrînsă de comitet, în vederea ridicării unui monument închinat marelui nostru poet George Coşbuc, ca răspuns nelegiuirii de la Năsăud săvîrşite de unguri, prin care bustul poetului ţărănimii a fost distrus în ura nesăbuită a făptaşilor. Deoarece preţul executării acestui monument depăşea suma de un milion de lei, s-a hotărît să se deschidă prin ziarul „ARDEALUL" o colectă publică pentru strîngerea de fonduri băneşti pînă la acoperirea sumei necesare execuţiei acestui monument. De asemenea, s-a hotărît ca în coloanele ziarului să se publice numele donatorilor cu sumele subscrise. Era primul monument ridicat de ardeleni la Bucureşti prin colectă publică. Comitetul de iniţiativă a mai hotărît ca prin coloanele ziarului „ARDEALUL" să se facă o largă şi susţinută publicitate în acest scop, apelîndu-se la forurile bancare din ţară să contribuie cu donaţii cît mai importante. De asemenea, s-a apelat la instituţii culturale şi de învăţămînt, firme comerciale, fabrici şi sindicate, precum şi la toate liceele de orice profil şi la şcolile de orice grad, ca prin activităţile extraşcolare şi culturale ale elevilor şi elevelor, să se strîngă fonduri băneşti pentru monumentul lui George Coşbuc.

Acest monument a fost inaugurat la 20 august 1944, la mormîntul poetului de la cimitirul Bellu, în faţa unei imense mase de participanţi (peste 5 000!), printre care au fost şi şapte membri ai Academiei Române. Este demn de remarcat că toţi vorbitorii au cerut ieşirea României din Axă, retragerea trupelor române de pe front şi pregătirea armatei române în vederea recuceririi Ardealului de Nord. Îmi amintesc cum, în entuziasmul general, s-au întocmit pe loc adeziuni la aceste propuneri, pentru a fi înaintate guvernului. E demn de reţinut că acest eveniment de interes naţional s-a petrecut doar cu 3 zile înaintea actului de la 23 august 1944! Pentru cei care nu cunosc sau n-au reţinut inscripţiile de pe monumentul poetului George Coşbuc de la Bellu, arătăm că în spatele lui este scris textul: „RIDICAT DIN INIŢIATIVA REFUGIAŢILOR ARDELENI PRIN SUBSCRIPŢIE PUBLICĂ DESCHISĂ DE ZIARUL „ARDEALUL" 1944." ARHITECT: IULIAN DESCU; SCULPTOR: ION VLASIU; EXECUŢIA: CFIU E. SANTALENA. Pe o placă separată este inscripţionat: „GEORGE ŞI ALECSANDRU COŞBUC" Pe faţa monumentului, între doi brazi stilizaţi, de-asupra chipului de bronz al poetului este scris: „GEORGE COŞBUC 1866—1918"; iar sub efigia de bronz a poetului se reproduc 6 versuri din Gazel: „O LUPTĂ-I VIAŢA; DECI TE LUPTĂ/ CU DRAGOSTE DE EA, CU DOR./ PE SEAMA CUI? EŞTI UN NEMERNIC/ CÂND N'AI UN ŢEL HOTĂRÎTOR./ TU AI PE-AI TĂI! DE N'AI PE NIMENI,/ TE LUPŢI PE SEAMA TUTUROR." Pe piatra de mormînt

e încrustat următorul text: „LUI GHEORGHE COŞBUC, POETUL CARE CU NEASEMUIT GRAIU A CÂNTAT ÎN VERSURI OAMENII, VIAŢA ŞI LOCURILE TRANSILVANIEI, I SE RIDICĂ AICI PE LOCUL LUI DE VECINICĂ ODIHNĂ ACEASTĂ PIATRĂ FUNERARĂ SĂ FIE SEMN PENTRU URMAŞI. SUFLETUL GENEROS AL POETULUI ÎNCHINAT CU SENINĂTATE PROSLĂVIRII NEAMULUI, FĂ DOAMNE, SĂ RĂMÎNĂ PENTRU NOI TOŢI ÎNDEMN LA FAPTĂ, IAR VRAJA CÂNTECELOR SALE SĂ NE ÎNTĂREASCĂ INIMILE ŞI CREDINŢA ÎN DESTINUL MARE AL TRANSILVANIEI." — „ALĂTURI ÎNTRU VECINICIA DUHULUI, ODIHNEŞTE ELENA ŞI ALEXANDRU, SOŢIE ŞI FIU".

Paralel cu subscripţia publică deschisă de ziarul „ARDEALUL" pentru monumentul lui Coşbuc, exista şi aceea pentru monumentul eroilor de la Vişag, judeţul Alba, cioplit în atelierele Gimnaziului industrial din Zlatna, eternizînd jertfa adusă pe altarul patriei de către moţii din Vişag. O altă subscripţie publică prin coloanele ziarului „ARDEALUL" a fost aceea pentru „Medalia Nicu Polizu", deschisă cam în aceeaşi perioadă de timp.

În toată perioada refugiului transilvănean, redactorii ziarului „ARDEALUL" căutau fel de fel de prilejuri de a menţine trează conştiinţa naţională a tuturor romănilor şi în special a refugiaţilor şi expulzaţilor din Ardealul de Nord ocupat, o dată cu speranţa recuceririi acestui teritoriu românesc. Astfel, fie în rubrica **„Poşta redacţiei"**, fie în rubrica **„De vorbă cu cititorii"**, dintre care mulţi proveneau din oraşele şi comunele din Ardealul de Nord ocupat de unguri, răspunsurile erau axate pe problematica dezrădăcinării şi alienării refugiaţilor şi expulzaţilor ardeleni dintr-un mediu natal rustic şi transplantaţi în altul citadin, adaptabilitatea fiind un proces lent, plin de nostalgie după vetrele pierdute; de aceea coarda sentimentală a inimii vibra ca o ceteră în şezătorile ţinute de Căminul cultural „Avram Iancu" la Muzeul Satului, în duminici şi sărbători, în fiecare pribeag dorinţa de a asculta cîntece şi de a juca jocurile româneşti era vitală. Conversaţiile acestea în cadrul celor două rubrici menţionate mai sus erau aşteptate şi gustate de cititori, mărturie fiind miile de scrisori primite prin poştă de către redacţia ziarului sau unele lăsate personal de cititori.

Astăzi, privind în urma mea, pe-acolo pe unde mi-am risipit paşii tinereţii, muncind cu plăcere şi sîrg în redacţia ziarului „ARDEALUL", constat cu strîngere de inimă că din mulţimea colegilor şi prietenilor mei de breaslă şi muncă, precum şi din mulţimea de colaboratori, mulţi nu mai sînt printre cei vii. Însă ei s-au petrecut din viaţă cu conştiinţa împăcată că şi-au făcut datoria faţă de ţară şi neam, împlinind jurămîntul făcut pentru reîntregirea Transilvaniei şi a Romăniei. Actul de la 23 august 1944 a deschis armatei române drumul glorios al reîntregirii şi al măreţiei patriei noastre, refugiul ardelean aparţinînd de-acum doar amintirilor...

...„Dar unde sînt acei ce nu mai sînt?..."

DUMITRU SAVU ■

LA NUNTA DE ARGINT*)

Am douăzeci şi cinci de ani de căsnicie... La nunta noastră de argint, ce vor spune oare ursitoarele şi ce cadou îmi va aduce Moş Crăciun?... Nămeţii au început să cadă, ca petalele caisului măturat de vânt şi ploaie.

La nunta de argint, familia mea e singură numai într'o casă cu bârnele şi zidurile podului dărâmate, iar duşmanii mei de totdeauna îmi secătuesc cămara, care singură mi-a rămas neatinsă de nenorocire.

În nenorocirea mea, îmi aştept prietenii mei buni, cari la nunta mea m'au îmbrăţişat şi-au plâns şi-au râs cu mine, bucurându-se că mi-am întemeiat un cămin de dragoste şi viaţă nouă şi de frunte în rândul oamenilor, după atâţia ani de burlăcie.

Astăzi, îmi chem prietenii mei dragi, pe cari depărtările şi vremurile i-au nins cu plumbii fărădelegilor mamonice ale sgripţuroaicei hâde.

Veniţi! Veniţi, prieteni buni, căci v'aştept cu casa dărâmată de cutremur drăcesc şi cu nădejdiile cuibărite în ţâţânile vieţii mele. Voi singuri mă veţi ajuta, în prăbuşirea nefirească a fericirii mele, căci grinzile casei au căzut peste tihna căminului meu, iar soţiei mele i-au împlântat în inimă pumnalul însângerărilor şi al suferinţelor.

În genele ei lacrimile s'au aninat ca nişte mărgăritare înfierbântate în nădejde şi crez nezdruncinat în dreptatea Cerului. Copiii mei îşi culcă gândurile în pumnii împietriţi de răzbunare şi scrutează, cu ochii aprinşi de dorul altei vieţi, zările visate de mine acum 25 de ani.

La nunta de argint aştept aceeaşi prieteni, pe cari i-am aşteptat ca mire, cu inima jăruind bucurie şi slavă.

Să vină prietenii mei de atunci să mă plângă şi să mă scoată din prăpastia nenorocirilor mele, căci, deşi i-am scuipat şi pălmuit cu ocări, inima mea le-a păstrat dragostea şi recunoştinţa tinereţii. Cu suliţa vremurilor în coaste, buzele mele învineţite de durere au vărsat venin, dar inima mea nu s'a spurcat cu el. Ea a rămas tot aceeaşi, care a fost la ospăţul neamului meu întreg şi-al prietenilor, acum 25 de ani, ca şi acum la nunta de argint.

Să vină prietenii mei, să vină!...

DUMITRU SAVU

---

*) Articol publicat în nr. 49, pag. 8, din 25 decembrie '943 al ziarului ARDEALUL din Bucureşti, pentru care ziarul a fost suspendat, în urma protestului ambasadei germane din Bucureşti, adresat Preşedinţiei Consiliului de Miniştri. Acest articol, la începutul anului 1944, în primele 10—12 zile ale lunii ianuarie, a fost comentat la postul de radio BBC din Londra de Cornel Bianu, iar la postul de radio VOCEA AMERICII a fost comentat de romancierul de origină română Peter Neagoe, în sensul că atît autorul articolului cît şi întreaga activitate a ziarului ARDEALUL creează o opinie publică în favoarea aliaţilor şi contra nemţilor hitlerişti, în special, şi al fascismului, în general, precum şi contra regimului antonescian, care instaurase şi o drastică cenzură asupra tuturor publicaţiilor din România.

ÎNTRE VIAȚĂ ȘI MOARTE ÎN CHEILE BICAZULUI, ÎN LOCUL NUMIT SANTINELA DE LA GÎTUL IADULUI

În ziarul Sportul **din 22 martie 1985 apărea sub titlul** „S-a întîmplat în munți" **următoarea știre: „Într-una din diminețile acestei ierni, o echipă de alpiniști a urcat pe traseul** „Armata" **din** Cheile Bicazului, **pentru a recupera o serie de materiale rămase cu prilejul escaladării, în premieră, a traseului** „Moldova". **La coborîre, atenția le-a fost atrasă de agitația stîrnită de oamenii din jur, precum și de strigătele disperate de sus, unde se vedeau doi sportivi atîrnați în gol, la capătul unei corzi:** Ioan Brenciu **de la** „Metalul" Hunedoara **și un alt coleg, din** Piatra Neamț. **Imprudenți, se avîntaseră într-o escaladă fără a avea toate materialele specifice necesare. Fără să șovăie, deși se aflau după o zi grea (peste 5 ore în traseu) ieșenii au început o luptă îndîrjită — cu frigul, cu noaptea, care se apropia amenințător — pentru a-și salva colegii, dintre care unul era accidentat. După numai o oră și un sfert, ieșenii se aflau în preajma celor suspendați și, acționînd cu mult sînge rece și operativitate, au reușit să-i aducă pe platou, în afara oricărui pericol. Accidentatul a fost transportat de urgență la spitalul din Gheorghieni, de unde a ieșit după două săptămîni complet refăcut. În acest act de mare curaj, ieșenii au fost sprijiniți de** „Salvamont"**-ul din** Gheorghieni, **precum și de personalul, sosit la fața locului, de la Stația de salvare din acest oraș. Exemplul alpiniștilor din** Iași, Dorin Drăgoi, Constantin Huțupașu, **precum și al antrenorului lor, ing. Michael Bucholtzer, căci despre ei este vorba, constituie un frumos act de sportivitate al celor care practică alpinismul, acest sport al curajului".**

Cîteva luni mai tîrziu, din partea lui Ioan Brenciu, unul din „imprudenții" alpiniști amintiți în articol, am primit o foarte lungă scrisoare. Am crezut că este o scrisoare oarecare, așa că am început să o citesc fără prea multă tragere de inimă. După cîteva clipe însă n-am mai putut să o las din mînă. Mă aflam în fața unui senzațional reportaj. Am fost tentat să-l propun imediat publicării, dar mi-am spus că aprecierea mea este prea subiectivă, că autorul scrisorii prea se laudă pe sine, că faptele nu se vor fi petrecut chiar așa cum le-a povestit Ioan Brenciu. Am recitit scrisoarea de cîteva ori. De fiecare dată m-am cutremurat. Am început să îndrăgesc atît de mult această scrisoare, încît, dintr-un ciudat sentiment de proprietate, m-am hotărît să n-o arăt nimănui. Era scrisoarea mea! A mea și numai a mea! Cu toate imperfecțiunile ei stilistice, cu toată nebunia ei, era o scrisoare scrisă într-un spital de un om pe care gîndurile nu-l lăsau să doarmă. Chiar și acum, cînd o încredințez celui ce alcătuiește acest almanah, am sentimentul că dau din mînă o comoară. Timp de-aproape doi ani m-am înfruptat din ea ca din apa limpede și rece a unui izvor de munte. De fiecare dată cînd o reciteam simțeam că se întîmplă cu mine un lucru foarte ciudat: iubeam, din ce în ce mai mult, viața. Redescopeream frumusețea prieteniei, a adevărului. Dar ceva nedeslușit mă oprea să arăt și altcuiva această scrisoare. Pînă la urmă însă după cum se vede, am cedat. Treacă de la mine, am zis. Îi cer lui Ioan Brenciu iertare. A avut ghinionul de-a i se adresa unui egoist, unui harpagon. Dar nu-i numai vina mea că mi-am descoperit, pentru prima dată în viață, și astfel de calități, atît de opuse omeniei, uriașei omenii pe care Ioan Brenciu a arătat-o în Cheile Bicazului, **în locul numit** Santinela de la Gîtul Iadului, **unde s-a înfruntat cu moartea și a învins-o.**

VICTOR NIȚĂ■

Deci vă povestesc foarte pe scurt cum a fost salvat Mitică din accidentul petrecut în traseul „Santinela de la Gîtul Iadului" din Cheile Bicazului în ziua de 9 noiembrie 1984. La ora 15 și 15 minute eu mă aflam în Regruparea care marca intersecția traseului nostru cu traseul „Cea de-a 25-a aniversare", iar Mitică, secund, era pe traverseul de deasupra celor trei surplombe suspendate în frumosul și maiestuosul turn ce străjuia întîlnirea Bicazului cu Bicăjelul la locul numit atît de sugestiv „Gîtul Iadului". Mitică mai avea aproximativ 20 de metri pînă să ajungă în regrupare la mine, loc din care practic traseul era terminat... Am simțit coarda întinzîndu-se brusc în mîinile mele și am blocat-o imediat, fără să-mi alunece nici măcar un centimetru. Mi-am dat seama instantaneu că Mitică a căzut.

Pe Mitică nu-l vedeam, traversul fiind ascuns privirilor mele de bolovanul care mărginea în dreapta mea regruparea în care mă aflam. Atunci am strigat: „— Mitică, ce s-a întîmplat? — Am căzut!" am auzit vocea lui, care părea foarte calmă și liniștită. „— Te-ai lovit? — Nu, nu m-am lovit! — Bine, atunci hai sus! — Nu pot! — Cum nu poți, de ce? — Nu pot, dar lasă-mă puțin liber..." Vocea lui părea în continuare sigură și eu am crezut că el știe ce zice și ce face, așa că am lăsat liber vreo doi metri de coardă, după care am blocat. „— Mai liber!" mi-a strigat în

continuare Mitică, iar eu l-am ascultat lăsînd din nou să-mi „curgă" încă vreo doi metri de coardă prin mînă. „— Mai liber!" am auzit iară vocea poruncitoare a lui Mitică și din momentul acela „semnalul de alarmă" a fost tras în sufletul meu: „Cît să-l mai las liber?" În mine încolțise îndoiala; „Oare Mitică știe într-adevăr ce face?" Dar eu nu-l vedeam și glasul lui se auzea la fel de hotărît: „— Mai liber, mai liber!" Mi-am închipuit că are o platformă, o regrupare ceva și-i mai trebuie cîțiva metri pînă la ea. Încă nu-mi trecea prin cap că s-ar putea ca Mitică să fi rămas suspendat în gol, în surplomba de dedesubtul traverseului... L-am ascultat deci în continuare, cu inima strînsă. „— Mai liber, mai liber!" Vocea lui parcă mă ardea și am început să șovăi. Am mai lăsat liber vreo doi metri de coardă și am blocat. „— Mai liber, mai liber, mai liber!" striga încontinuu Mitică, dar eu nu-l mai ascultam. „Ce naiba se întîmplă?" mă gîndeam și am strigat la el: „— Mitică, ce faci acolo? — Mai liber, lasă-mă liber!" striga însă Mitică și urechile-mi vîjîiau. „— Mitică, spune-mi ce faci acolo, de ce să te las liber și cît să te mai las liber?! Ai vreo platformă acolo? — Da, am, mai lasă-mă liber!" Am dat încă „liber" la coardă, în timp ce mintea mea analiza în zeci de variante cam ce poate fi. Și brusc mi-a trecut prin cap că Mitică a suferit poate un șoc în urma căzăturii și că nu mai știe ce zice și ce face. M-a luat așa cu un fior pe șira spinării: mi-a apărut în subconștient imaginea lui Mitică atîrnînd suspendat în surplombă de hamul superior...

Mîinile mi s-au încrîncenat pe coardă; mai erau vreo trei metri. „Doamne, mi-am zis, nu se poate să se fi întîmplat una ca asta, trebuie că Mitică are platforma salvatoare în cei trei metri cît puteam să-l mai las liber". Mitică continua să strige: „— Liber, liber, liber, liber! — Mitică, mai sînt trei metri de coardă, ajungi pe platformă? — Liber, liber, liber..." se auzea obsedant vocea lui Mitică, care parcă nu mai era a lui. I-am lăsat în jos și ultimii metri de coardă de care mai dispuneam. Era ultima speranță...

Speranță deșartă, căci Mitică continua să zică cuvintele care mă exasperau: — „Liber, liber... — Mitică, nu mai am coardă să te las liber, spune-mi că ai ajuns pe platformă! — Liber, liber, liber, liber!"... auzeam vocea pe care nu o mai recunoșteam, așa se schimbase de mult. „— La dracu' cu liberul tău, am înjurat. Bietule Mitică, ai înnebunit și vrei să înnebunesc și eu. M-ai mințit, Mitică, de ce m-ai mințit? De ce ai cerut să te las liber?" Vorbeam astfel cu voce tare, deși nu mă auzea nimeni,în timp ce eu mă desfăceam de coarda care unea viața mea și a lui Mitică în una singură. Am legat capătul corzii prin intermediul celor două pitoane cu carabiniere prin care am făcut asigurarea lui Mitică pînă atunci și... mi-am desfăcut autoasigurarea! Eram deci complet liber, nu mă lega nici o coardă, nimeni nu m-ar fi putut opri dacă aș fi făcut un pas înspre golul de aproximativ 300 de metri ce se căsca sub mine. Dar nu de asta mi-era frică. Frică mi-era ca Mitică să nu fie așa cum îmi închipuiam, adică suspendat în surplombă. Știam că dacă e așa, atunci Mitică e condamnat. În aproximativ o jumătate de oră va muri, și moartea va fi groaznică; spînzurare lentă, în chinuri insuportabile, mai înfricoșătoare decît chinurile celor morți în ștreang... Nimeni nu a putut pînă acum să fie salvat într-o asemenea situație limită!

Teoretic ar fi putut fi salvat, dacă... dacă aș fi avut un troliu sau dacă aș fi fost cu cel puțin 7—8 inși voinici ca să tragem de accidentat, prin intermediul unui sistem de prusice, în timp util. Dar eu eram singur!...M-am rugat încă o dată în gînd să nu fie așa cum îmi închipuiam, ci Mitică să fie bine și să ieșim repede din traseul care vroia să-mi distrugă nervii pe ultimii metri, după ce, pînă în momentul căderii lui Mitică, totul mersese așa de perfect și de frumos...

Am luat coarda în mînă și am plecat în traverseu, folosindu-mă de ea ca de o balustradă. În timp ce parcurgeam astfel cei aproximativ 10 metri pînă la ultima asigurare a lui Mitică, un nou fior „m-a curentat" prin tot corpul: „Dacă nu am legat bine coarda sau dacă ies pitoanele de care am asigurat coarda?" În cazul acesta am fi căzut și eu și Mitică și totul s-ar fi terminat. Dar cum nu aveam timp să mă întorc să verific cum stau lucrurile, m-am apropiat cu inima cît un purece de pitonul care indica asigurarea care-l oprise pe Mitică din pendulare. În acel loc coarda dispărea brusc în jos. Era o liniște de mormînt... Mitică nu mai striga și, curios, îmi lipsea strigătul lui care mă exasperase pînă atunci. Aș fi vrut să-l mai aud strigînd „Liber, liber", dar nu se auzea nimic...

Cu mîna stîngă ținînd strîns coarda-balustradă, cu piciorul stîng așezat pe piton, m-am aplecat periculos înspre golul ucigaș... Fără să vreau am început să tremur: la capătul corzii întinse ca o suliță atîrna în gol Mitică. Era în poziția acelor nefericiți alpiniști morți suspendați, exact ca în pozele pe care le-am văzut în mai multe reviste de alpinism. Și Mitică nici măcar nu mișca! „Mitică a murit? Mitică, prietenul și tovarășul meu de coardă e mort? Nu, nu se poate!" Mintea mea refuza să accepte o asemenea posibilitate, care totuși era cea mai apropiată de adevăr... Și chiar dacă încă trăia, ce puteam face eu singur, cînd nimeni nu a reușit vreodată să scoată viu pe cineva aflat în situația în care se afla atunci Mitică?...

Am început să strig din toate puterile: „— Miticăăă... Miticăăă". Mitică nu mișca. Atunci am urlat cu furie, cu patimă, cu ură: — „Mi-ti-căăă!!!" și iată că Mitică a început să miște, să se zbată, să ridice încet capul către mine: „— Ajutor! Ajutor!" a reușit să zică repede, sacadat, ascuțit, parcă din altă lumne. „— Mitică, fii tare, te rog, rezistă, te voi ajuta, te voi salva, ai răbdare, ai încredere, rezistă..." i-am zis, din suflet, în timp ce aproape îmi dădeau lacrimile știindu-mă neputincios la cei aproximativ 25 de metri care ne despărțeau. „Cum să-l ajut?" mă întrebam cu disperare, „Ce să fac? Cum o să mai trăiesc eu dacă el moare? Nu, nu o să-i pot supraviețui; toată viața o să fiu bîntuit de coșmaruri,

de imaginea lui Mitică atîrnînd acolo, spînzurat, la 300 de metri deasupra pămîntului. Trebuie să-l salvez, trebuie să trăiască, altfel voi muri și eu! Mitică, să nu mori, că dacă mori mă arunc și eu de aici, de la 300 de metri! Trebuie să trăiești, căci și eu vreau să trăiesc!" Mii de gînduri de acest fel îmi treceau prin cap și timpul trecea. Or, Mitică nu mai avea mult de trăit, poate 2—3 minute, poate 5, în nici un caz însă mai mult de 15. Și eu încă nu știam dacă voi putea face ceva pentru el, pentru ca el să trăiască. Simțeam că-mi plesnește capul de atîta concentrare. Iar Mitică se zbătea în agonia morții...

Într-un efort disperat am început atunci să trag de coardă în sus. Imposibil, însă!... Coarda nici nu s-a clintit... Și atunci mi-a venit o idee. care însă era aproape ideea unui sinucigaș: „Daca nu pot să-l aduc pe Mitică la mine, atunci mă voi duce eu la el!" Cred că pe oricine altcineva acest gînd l-ar fi înspăimîntat și l-ar fi făcut să dea înapoi. Pe mine NU! Eu nu aveam nimic de pierdut, ci numai de cîștigat. Pentru că în acele clipe dramatice eram hotărît să mor împreună cu Mitică sau... să trăim amîndoi!

Fără să șovăi, stăpîn pe mine, am început să-mi pun ideea în aplicare. Curînd însă mi-am dat seama că nu e chiar așa de simplu... Gîndul meu era deci să cobor pe coarda aceea cu diametrul de 10 mm pînă la Mitică, și deci să mă las și eu de bunăvoie suspendat în gol, poate fără posibilitate de întoarcere... Și mai exista și riscul să se rupă coarda, sau să se desfacă nodul, sau să iasă pitoanele. Și presupunînd totuși că aș fi ajuns cumva la Mitică, n-aveam nici o idee cum l-aș fi putut ajuta în primul rînd să trăiască și apoi cum am fi reușit să ajungem la perete. Dar deocamdată important era să ajung la el, cît mai era încă în viață. Altfel, nu ar fi avut nici un sens...

Am încercat la început să fac rapel pe carabiniere: mi-am pus o carabinieră la ham dar a fost imposibil să pun celelalte carabiniere „în cruce" sau „în foarfecă" ca să pot coborî; coarda era tracționată de corpul lui Mitică și nu o puteam „curba" după carabiniere. Am încercat atunci să fac rapel Dülfer: am trecut coarda prin carabiniera de la ham dar iar mi-a fost imposibil să ridic coarda tracționată de corpul lui Mitică ca să mi-o pun pe umăr. A mai rămas de încercat o singură metodă de coborîre: să cobor în mîini, pompierește!

Eram conștient că așa ceva seamănă într-adevăr a sinucidere: vreau să-l văd și eu pe acela care coboară pe o coardă de alpinism cu diametrul de 10 mm tracționată de greutatea unui om, fără să atingă peretele pe o distanță de 25 de metri, pompierește, adică în mîini, fără să cadă!... Ei bine, aceasta era soluția care mi-a mai rămas ca să ajung la Mitică. Eram convins că nu voi putea coborî fără să mă ard la mîini și fără să cad, dar eram hotărît să risc. Singura măsură de siguranță pe care am putut s-o iau a fost să-mi las carabiniera de la ham să „curgă" prin coarda de care atîrna Mitică. În felul acesta, în cazul că nu mă țineau puterile și cădeam nu mă mai opream pe asfaltul șoselei aflată la 300 de metri sub mine, ci mă opream în... Mitică, care în urma șocului produs prin impactul cu mine ar fi murit instantaneu, el fiind astfel strangulat brusc, iar eu aș fi avut extrem de mica șansă să mai trăiesc dacă... dacă ar fi rezistat coarda să nu se rupă, sau dacă nu se smulgeau pitoanele, șansă însă atît de mică încît practic știam că dacă o să cad voi ajunge tot pe... asfalt, însă nu singur, ci cu Mitică. Or, în această situație cred că cel mai bine era să ne adune de acolo într-un sicriu comun. Acestea erau deci perspectivele coborîrii în mîini. Și totuși, am fost foarte calm cînd

am luat coarda în mîini, și m-am lăsat în gol...

După ce am coborît astfel aproximativ trei metri, suficienți ca să-mi fac arsuri la mîini și să obosesc încît să fiu convins că voi cădea dacă voi continua, spiritul de conservare a învins în mine și cu ultimele puteri am urcat înapoi cei trei metri. Și trebuie să precizez că a fost o adevărată minune că am reușit să urc iar la „balustradă"!... Eram disperat! Chiar că nu exista nici o posibilitate de a coborî la Mitică? M-am uitat iar înfiorat în jos: Mitică abia se mai zbătea. I-am strigat: „— Mitică, te rog să nu mori!"... și apoi, luminat: „— Vin la tine!" Îmi venise ideea cum să cobor la el fără riscul să cad!... Știam însă că voi suferi cumplit pentru realizarea acestui lucru și că dacă „acțiunea" nu-mi iese din prima, va fi prea tîrziu pentru Mitică să repet această „acțiune" a doua oară.

Această „acțiune", pe care am început s-o pregătesc înfrigurat, era chiar ultima șansă de a ajunge la Mitică și deci de a-l putea salva. Despre ce este vorba: alpiniștii știu că nodurile Prusik sînt folosite la urcarea pe coardă mai ales din surplombe. Eu știam din experiență că la nevoie poți să și cobori pe coardă cu ajutorul prusicelor, însă cu efort destul de mare și cu pierdere de timp. Să fi coborît deci cu prusica era o variantă, dar nu-mi permiteam s-o folosesc pentru că aș fi ajuns prea tîrziu la Mitică.

Și atunci am imaginat o combinație, pe care nu știu dacă aș mai fi în stare s-o repet vreodată: să cobori tot pompierește pe coardă, însă cu prusicele în mîini netracționate cît mai mult cu putință, deoarece dacă dintr-un motiv oarecare prusicele se blochează, atunci coborîrea ori nu se mai poate face, deblocarea fiind posibilă prin deplasarea „în sus", ori se va face încet de tot, și deci într-un timp foarte mare (care în cazul lui Mitică însemna moartea lui...) Deci asta am făcut: am pus prusicele pe coardă, le-am luat în mîini, mi-am încolăcit piciorul drept după sfoară și am început coborîrea.

Înaintarea devenea tot mai greoaie, cu fiecare centimentru coarda pătrunzîndu-mi tot mai adînc și mai dureros în carnea de pe palmele mîinilor și de pe picior. Sîngele care-mi curgea însă de pe picior „lubrifia" coarda și aceasta îmi aluneca din mîini, obligîndu-mă să strîng tot mai tare pumnii pe prusice, de care trebuia să am grijă în același timp să nu se blocheze. Cred că la norocul că prusicele nu s-au blocat a contribuit tot sîngele de pe coardă, care făcea ca și acestea să alunece și deci să nu se blocheze. Și așa am ajuns „cu bine" pînă la o jumătate de metru deasupra lui Mitică și, ca să nu-l strangulez cu greutatea corpului meu, am tracționat prusicele, care s-au blocat și astfel m-am oprit. Mi-am pus autoasigurarea în unul din prusice, m-am așezat apoi în scărițele pe care le-am fixat de aceleași prusice și... m-am uitat la Mitică.

Drept să spun, m-am speriat: Mitică nu mișca, stătea în poziția aceea groaznică de om spînzurat și era negru-vînăt și la față și la mîini. „— Mitică, trăiești?" am țipat în urechea lui, dar el nici nu a tresărit. „Oare am ajuns prea tîrziu?" m-am întrebat în gînd și i-am ridicat capul, luîndu-l de păr. Limba îi atîrna din gură, ochii îi erau semideschiși, cu albul către exterior și sticloși și era vînăt-vînăt, ca un mort. Tremuram. „Oare e mort?" Din nas îi atîrna pînă pe barbă o șuviță de sînge închegat, dar am observat că pe margine mai picură puțin sînge aprins. „Trăiește!" m-am bucurat, și am început să-i dau palme, să-i masez inima, mîinile... Am obosit repede, așa cum stăteam atîrnat deasupra lui, aproape cu capul în jos... și el nu mișca! L-am luat atunci de subsuori și m-am chinuit mult pînă să reușesc să-l iau în brațe. Părea într-adevăr mort. Dar am început să-l masez iarăși energic, chiar dacă ne balansam la acel capăt de sfoară care se putea desface în orice chip, și i-am făcut chiar respirație gură la gură. Vreo 15 minute a ținut acest calvar, la capătul cărora Mitică a deschis ochii și a început să geamă. „— Bine ai venit pe lumea aceasta!" i-am zis, tremurînd de emoție. „Mitică, ești salvat, auzi? Am venit la tine să te duc acasă, vezi?" Mitică să uita la mine de parcă într-adevăr ar fi venit de pe lumea cealaltă și aveam impresia că nici măcar nu mă recunoaște și că nu are habar de ceea ce se întîmplă. Eu îl masam de zor, ca să-i pun sîngele în circulație. Eram optimist: Mitică își revenise „din morți", eu o să-l pun „pe picioare", și amîndoi vom ieși teferi din acest infern.

Îmi era foarte clar ce vom face: Mitică se va sprijini cu picioarele în scărițele mele, se va ridica puțin cu corpul și se va ține cîteva secunde cu mîna de coardă, în timp ce eu îi voi ridica în sus prusicele cu scărițele lui în care apoi ne vom sprijini amîndoi pînă cînd voi ridica și prusicele cu scărițele mele eliberate, după care vom trece din nou în scărițele mele; și iarăși vom relua întregul procedeu, și astfel, încet-încet vom face cei 25 de metri pînă la perete, de unde folosind „balustrada" vom ajunge în regrupare și de acolo pe brîneagul de 40 de metri pe care l-am mai străbătut „la liber" cu altă ocazie. Vom ajunge în pădure, la cărare, de unde va fi o banalitate să mergem la cabană. Acesta îmi era planul în acele clipe, plan excelent... pe care însă nu l-am putut aplica așa cum am vrut eu. De ce? Deoarece pentru a-l putea pune în aplicare aveam nevoie de micul ajutor al lui Mitică, ajutor pe care, din păcate, după cum se va vedea el nu mi l-a putut da.

Îl masam cu sîrg pe Mitică și vorbeam cu el, ca să-i redau încrederea în el, în mine, în viață... Curînd a început să vorbească. Dar mă cutremuram de vorbele ce le spunea; printre gemete zicea: „— Brenciule, mor! Brenciule, vreau să mor! Brenciule, dă-mi drumul jos!" Eu mă făceam că nu-l aud, îl îmbărbătam mereu și-l masam. Mitică însă nu-și revenea, în ciuda eforturilor mele pline de zel. Simțeam că „se stinge" încet, dar sigur. Știam de prin cărțile de alpinism că în cazuri de acestea pot interveni fenomene de „blocare circulatorie ireversibilă" cînd nu se mai poate face nimic nici la spital. Dar eu nu vroiam să accept această posibilitate și am continuat să-l masez și să

vorbesc cu el. La un moment dat, mi-a zis că-l doare. „— Unde, Mitică, unde te doare? — Aici", mi-a zis, și mi-a arătat pieptul.

Mi-am dat seama atunci că hamul îl strangula în continuare și că trebuie neapărat să-l eliberez. Am încercat să desfac nodul de la coardă prin care era legat de ham, dar acesta nu s-a lăsat desfăcut nici măcar cu dinții. Mitică mereu lăsa capul într-o parte, cu ochii sticlind, zicînd că îi e somn. Știam că dacă „va adormi", nimeni, niciodată, nu-l va mai „trezi". Recurgeam și la palme și la zgîlțîituri, numai ca să nu-l las „să adoarmă". Vorbeam în timpul acesta încontinuu cu el. Ajunsesem să-i spun chiar cuvinte dure, absurde. La un moment dat am ajuns să-i zic cam așa: „— Mitică, să nu mori, auzi? Te rog eu să nu mori! Mitică, înțelegi? Nu te las eu să mori, știi? Mitică, auzi? Mitică, dacă mori, să știi că te bat! Ce, vrei să mor și eu? Nu ai voie să mori, pricepe odată!..." Dar Mitică nu înțelegea și eu știam de ce: blestematul de ham îl strangula și-l ucidea acolo, în brațele mele. Am început iar să trag cu dinții de nod, mi-a trecut prin cap chiar să tai coarda cu dinții, deși știam că așa ceva e imposibil într-un timp așa de scurt.

Brusc, mi-a venit iarăși o idee și m-am uitat atent la hamul lui, care era alcătuit dintr-o coardă în patru toroane; atunci m-am uitat sperînd la spatele lui... „Bravo ție!", mi-am zis, văzînd că hamul e improvizat și că deci nodul de la spate se poate desface! Am tras cu dinții de nod, avînd grijă să nu ne răsturnăm în echilibrul instabil în care ne găseam și am reușit să-l desfac. Nu știu dacă există cineva care să se bucure de un lucru care nu este bine făcut. Uite că eu eram atunci în culmea bucuriei că hamul lui Mitică e improvizat și nu cusut conform STAS. L-am eliberat deci de strînsoarea hamului, apărînd în schimb o nouă problemă: acum Mitică stătea în brațele mele complet neasigurat, existînd posibilitatea ca eu să-l scap din brațe în orice clipă. Am încercat eu să-i bag picioarele în scărițe, și chiar am reușit să-i bag unul, dar dacă-l scăpam, mai mult ca probabil că i-ar fi ieșit piciorul afară și el s-ar fi făcut praf. Și chiar presupunînd că ar fi rămas agățat de picior, cum el ar fi fost cu capul în jos și mie îmi era imposibil să-l mai ridic și să-l reașez în brațele mele, ar fi murit în cîteva minute în acest mod groaznic de spînzurare. În concluzie eu nu trebuia să-l scap în nici un caz din brațe. Să-l leg cu o coardă ceva, iarăși nu îmi permiteam s-o fac, întrucît cel mai mic lucru îi bloca circulația sîngelui. A trebuit, ca să evit această blocare, să-i dau jos casca din cap, căci îl jena șiretul legat sub bărbie, i-am desfăcut la gît nasturii de la cămașă și chiar i-am dat jos ceasul de la mînă.

Din acel moment a început să-și revină rapid și să am cu cine discuta. Îmi spunea că-și simte pieptul zdrobit, că nu poate mișca mîinile și tot corpul. Era ca și paralizat. Parcă era o păpușă de cîrpă în brațele mele. Totuși, din cînd în cînd îl apucau niște frisoane, îi tremura tot corpul și se zbătea brusc, ca și cum ar fi fost băgat la o sursă de curent alternativ de 220 de volți. În acele clipe intram și eu în panică: din cauza mișcărilor lui ne dezechilibram și riscam să ne răsturnăm cu capul în jos. O singură dată să se fi întîmplat acest lucru și Mitică s-ar fi făcut zob de asfaltul aflat sub noi, cu 300 de metri mai jos. Singura consolare pentru mine ar fi fost că Mitică nici nu ar fi atins peretele în cădere și că se putea să aibă „norocul" să moară în aer, de frică. Dacă mă gîndesc bine, și pe mine mă putea paște oricînd aceeași soartă, apropo de coarda care se putea rupe sau desface în orice moment sub greutatea a două corpuri omenești. De altfel, tot timpul cît am stat suspendați acolo în gol, am avut „fiorul" acela în mine că oricînd pot să „zbor" cei 300 de metri cu Mitică în brațe.

Azi îmi dau seama că pericolul de a sfîrși astfel a fost de fapt mult mai mare, din clipa în care l-am luat în brațe pe Mitică: aceasta pentru că de fapt stăteam agățați în prusicele fixate pe coardă, care prusice erau de fapt niște „șireturi" cu diametrul de aproximativ 4 mm și care nu prea prezentau garanția că pot să țină nici măcar un om, darămite doi. Dar atunci nu am observat și acest pericol și bine că nu s-au rupt prusicele... Iar memoria îmi era oricum încărcată cu pericolele prin care am trecut pînă atunci. În aceste condiții aveam totuși micile mele bucurii: una din ele, foarte materială după cum o să vă dați seama, era că Mitică... nu mă mai mușca! Da, poate nu o să vă vină să credeți, dar pînă cînd i-am dat hamul jos Mitică m-a mușcat tot timpul, cînd de braț, cînd de dosul palmei, cînd de piept... Uneori reușeam să-l păcălesc, să-i dau să muște fără să-și dea seama numai pulovărul sau chiar coarda. Nu o făcea din răutate, bineînțeles, o făcea fiindcă îl durea, și el nu-și dădea seama că mușcîndu-mă mă doare și pe mine; că parcă nu mă dureau de ajuns palmele jupuite și piciorul drept de la coborîrea pe sfoară sau hamurile care mă strangulau de la atîta stat suspendat... Eu îl înțelegeam atunci și cînd mă mușca prea tare, de degete de exemplu, îi ziceam la fel de calm și de liniștitor ca și pînă atunci: „— Mușcă, Mitică, mușcă băiatule, bine că poți să muști, și bine că ai pe cine!" Cînd a încetat să mă mai muște, m-am bucurat deci, dîndu-mi seama atunci că Mitică își revine. O undă de neliniște mă încerca totuși: mîinile lui Mitică continuau să rămînă inerte și fără ajutorul lor planul meu de a ieși din surplombă cu prusice cădea.

Atunci ce era de făcut? În plus, se lăsa încet înserarea. Și o dată cu ea și frigul. Or, Mitică nu putea rezista în brațele mele, suspendați acolo, pînă dimineața. Eu puteam oricînd să urc singur cu aceste prusice, dar mă lăsa conștiința să urc fără Mitică? Nu, bineînțeles. Atunci în sfîrșit am găsit timpul să mă uit în jur: noi stăteam agățați de sfoara subțire în gol, tavanul surplombei sub care ne aflam fiind situat deasupra noastră cam la 9—10 metri, iar peretele vertical de calcar la aproximativ 7—8 metri depărtare. Pe perete și pe tavan se vedeau bine niște pitoane de expansiune, dar noi nu aveam cum să ajungem la ele. Am

încercat eu să pendulez către perete, cu Mitică în brațe, deși știam să e imposibil, dar nu am reușit decît să imprim corpurilor noastre o mișcare de rotație lentă în jurul axului fix reprezentat de coarda de care atîrnam. M-am uitat astfel în jur, dar ce șanse de salvare mai puteam să găsesc pentru Mitică? M-am uitat și în jos: între timp se adunaseră „ca la circ" o mulțime de oameni, care se uitau la noi, arătîndu-ne unul altuia cu degetul... Cu treaba asta eram obișnuit, întotdeauna escaladele noastre în Cheile Bicazului și în alte locuri fiind urmărite cu sufletul la gură de persoane care în marea lor majoritate n-au mai văzut în viața lor o asemenea „nebunie": oameni care urcă pe pereți, riscîndu-și de bunăvoie viața și fără vreun interes! Pentru ei era absurd așa ceva și de neînțeles. Și asta era cel mai rău: neînțelegînd cum facem noi, alpiniștii, de escaladăm verticala stîncii, oamenii de jos credeau că ceea ce vedeau în momentul acela, doi oameni atîrnați în gol la capătul unei frînghii, făcea parte din „program"; ei nu-și închipuiau că acolo sus, la 300 de metri deasupra lor, un om este în pericol de moarte și că prietenul lui a făcut „imposibilul" ca acesta să trăiască încă, dar că mai are nevoie de cineva să-l ajute pentru ca totul să se termine cu bine. Atunci am început să strig cît am putut de tare: „— Hei, voi de jos, avem nevoie de ajutor, chemați Salvamontul!"... Dar cei de jos priveau la fel de liniștiți „spectacolul" oferit gratis: zgomotul asurzitor produs de apele învolburate ale rîului nu ne dădea nici cea mai mică speranță că vom fi auziți, așa că am renunțat să mai strig.

În sufletul meu mă rugam însă ca măcar una din persoanele aflate pe stradă să-și dea seama că ceea ce vede sus nu mai este de mult o escaladă normală, ci un accident. Speram deci ca cineva să cheme Salvamontul și aceștia să vină în rapel de sus și să mă ajute să-l scot pe Mitică din acea groaznică capcană. Și mai speram ca Dorin și Costică, prietenii cu care plecasem împreună pe perete, care recuperau niște materiale rămase la premiera traseului „Moldova", să ne vadă sau să fie anunțați de cei de jos că la noi ceva nu e în ordine și deci să acționeze pentru a mă ajuta la scoaterea lui Mitică din perete. Am continuat să-l masez pe Mitică, vorbeam tot timpul cu el ca să-l îmbărbătez și-mi storceam creierii să găsesc o soluție.

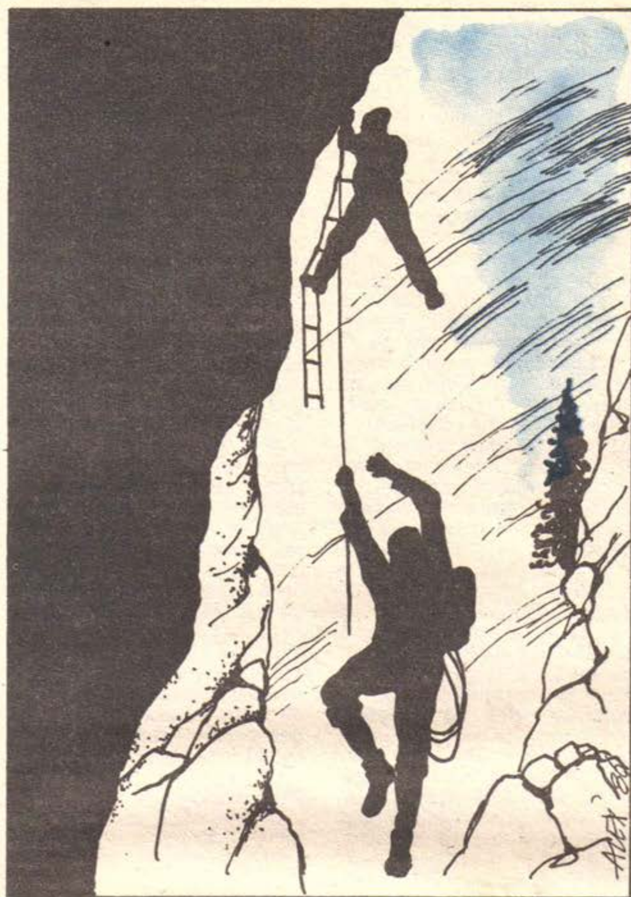
Ca să nu stau degeaba, am încercat la un moment dat să urc pe prusice cu Mitică în brațe, și fără ajutorul acestuia și... surpriză plăcută, am constatat că totuși se poate, că putem ieși din surplombă încet, dar sigur. Viteza de înaintare era însă înnebunitor de mică: am calculat, văzînd cum urcăm, că ne-ar fi trebuit, ca să parcurgem cei 25 de metri pînă la pitonul de unde începea „balustrada", cam 12 ore de efort epuizant: adică ar fi trebuit să muncesc toată noaptea, datorită situației speciale în care ne aflam, făcînd manevre foarte complicate.

Concret, urma să procedăm astfel: eu, fiind cu Mitică în brațe în scărițele mele agățate de coardă prin intermediul prusicelor, trebuia să eliberez scărițele lui și să le ridic cu prusice cu tot cît puteam mai mult pe coardă în sus; apoi eu trebuia să trec tot cu Mitică în brațe în scărițele lui și să eliberez scărițele mele ca să le pot deplasa în sus; pe urmă trebuia să revin cu același Mitică care era ca și paralizat (neputîndu-mă ajuta cu nimic) și care-mi putea scăpa oricînd din brațe (el fiind asigurat numai de brațele mele rănite și obosite); apoi ciclul urma să se repete de zeci de ori, sau poate de sute de ori...

Eram sigur că vom putea ieși afară, în ciuda greutăților și efortului aproape supraomenesc; chiar dacă era frig, noi mișcînd continuu nu vom îngheța, sîngele nostru va continua să circule și dimineața am fi fost în afară de orice pericol, o dată ajunși la „balustradă", putînd să ieșim teferi din traseu și să ajugem la cabană, unde s-ar fi terminat calvarul nostru.

Am început deci treaba asta infernală plin de optimism. La fiecare fază trebuia însă să mă odihnesc. Într-un astfel de moment de relaxare m-am uitat în jos, la oamenii care continuau să se uite la noi liniștiți. Deodată, de după un bolovan, la vreo 140 de metri sub noi, pe perete, am zărit capul lui Costică care se uita la noi. Era liniștit, deși normal ar fi trebuit să se impacienteze la vederea mea și a lui Mitică agățați în acel mod imposibil în gol. Mi-am amintit atunci că de fapt Costică e un începător în ale alpinismului și că nici el nu-și dă seama că la noi situația e gravă de tot. Totodată mi-am zis că nu trebuie să pierd această ocazie, că trebuie cumva să-l fac să înțeleagă, că dacă ei ar veni să mă ajute, l-am scoate pe Mitică mult mai repede din perete, așa că i-am strigat din toate puterile: „— Costică, haideți sus să ne ajutați!" Vuietul provocat de rîu acoperea însă strigătul meu, astfel încît Costică nu a auzit nimic. Atunci i-am făcut semn cu mîna, de jos în sus, provocînd o balansare periculoasă a mea și a lui Mitică, dîndu-i lui Costică de înțeles că avem nevoie de ajutorul lor, că s-a întîmplat ceva. La rîndul lui mi-a făcut semn cu mîna că a înțeles, că e OK, și un timp nu l-am mai văzut deloc, el dispărînd după bolovani. După vreo 10 minute, care mi s-au părut nesfîrșite, de după bolovanul respectiv au apărut două capete, ale lui Costică și Dorin, și eu am repetat semnul de chemare cu mîna. Imediat am observat agitație în tabăra lor și curînd Dorin a pornit să traverseze din „Armata" în „Santinelă" (pe hornul pe care îl făcusem și eu cu cîteva luni înainte), apropiindu-se încet de noi. Mă bucuram că Dorin a înțeles și că vin să ne ajute.

În timp ce ei făceau lungimile de coardă care ne despărțeau, eu am încetat munca istovitoare cu prusicele și m-am ocupat numai de Mitică, care începuse să clănțăne din dinți din cauza frigului. În primul rînd i-am ridicat pantalonii care-i alunecaseră în timp ce îl ridicam în brațele mele atunci cînd l-am găsit fără cunoștință la capătul corzii atîrnate în gol, apoi i-am dat în jos cămașa și hanoracul care s-au dus în sus tot în timpul acelei disperate acțiuni și pe urmă i-am pus iar casca în cap ca să-i țină de cald. Dar cum el continua

să clănţăne din dinţi, am vrut să-l îmbrac cu pufoaica mea: l-am ridicat puţin, ca să-l pot îmbrăca, în timp ce el gemea spunînd că să nu-l mai mişc căci crede că i-s rupte mîinile şi... ne-am dezechilibrat, fiind pe punctul de a ne răsturna cu capul în jos; l-am prins atunci pe Mitică în braţe şi numai o minune ne-a ajutat să rămînem în poziţia de pînă atunci. În schimb pufoaica mea s-a dus la vale. Mai tîrziu am aflat, după ce această aventură a rămas numai o amintire, că cineva din mulţimea din şosea care se uita la noi şi-a dat pînă la urmă seama că pe peretele de stîncă s-a petrecut un accident şi a anunţat cabanierul şi apoi Salvamontul că... doi inşi sînt morţi spînzuraţi de sfoară şi alţi doi sînt pe cale să moară şi ei deoarece se lăsa noaptea cu frigul căruia, după părerea lui, era imposibil să-i supravieţuieşti...

Curînd după secvenţa de groază pe care am redat-o mai sus, Mitică a încetat să mai tremure, în schimb a început să delireze, după cîteva momente de luciditate în care mi-a povestit că atunci cînd a căzut a simţit o senzaţie plăcută de plutire, iar cînd a văzut că moare spînzurat a încercat să-şi scoată mîinile din ham, ca să scape mai repede de chinurile insuportabile prin care trecea. În clipele acelea, cînd era lucid, l-am întrebat de ce nu a folosit prusicele după ce a căzut în surplombă, la care Mitică mi-a răspuns: „Am uitat, Brenciule, şi mi-am închipuit că aveam o platformă sub mine pînă la care trebuia să mă laşi tu..." „Doamne, Mitică, mi s-a încrîncenat atunci pielea pe mine, platforma pe care o doreai tu era pe asfalt, la 300 de metri mai în jos; ori coarda noastră dacă avea 40 de metri..." Mitică spunea fraze fără înţeles şi mi se zbătea în braţe, dezechilibrîndu-ne periculos. Nu ştiam cum să-l mai liniştesc...

În acest timp, Dorin şi Costică se apropiau mereu, mergînd uneori în paralel. Mie mi se părea că vin însă prea încet şi mi-era teamă ca nu cumva vreunul din ei să cadă şi să se mai întîmple şi alt accident.

Pe urmă Mitică şi-a mai revenit puţin, dar nu-mi mai spunea pe numele meu, ci mă numea... Dorin! Zicea: „— Dorine, cînd vine Dorin?" Mie aproape că îmi venea să plîng. „— Acuma, Mitică, imediat, uite-l ce repede vine!" Dar el mă întreba mereu, obsedant: „— Dorine, dar de ce nu vine Dorin?" Eu îl păcăleam că vine peste 3 minute, peste 5 minute...

Pînă au sosit Dorin cu Costică a trecut totuşi ceva timp, cred că vreo oră şi jumătate de cînd le-am făcut semn cu mîna, iar de atîta amar de vreme de cînd stăteam cu Mitică în braţe hamurile îmi intraseră în carne blocîndu-mi şi mie circulaţia sîngelui; de la piept în jos nu mai simţeam decît o dureroasă amorţeală şi eram şi eu ca paralizat. Mîinile şi capul îmi erau însă sănătoase şi în timp ce continuam să-l masez pe Mitică îi vorbeam încontinuu, deoarece iarăşi avea tendinţa „să adoarmă".

Dorin şi Costică au ajuns în regruparea de la capătul surplombei sub care eram suspendaţi o dată cu lăsarea întunericului. Mai aveau 30 de metri ca să ajungă deasupra noastră, la pitonul care marca „balustrada", dar ne-am dat seama că e imposibil să ne scoată din surplombă trăgîndu-ne doar ei doi, aşa că ne-am înţeles să rămînă ei acolo în regrupare şi să încerce să ne arunce coarda ca pe un lasou. De jos, din întuneric, se auzea vocea unui salvamontist din Gheorghieni care ne striga, căutînd să ne liniştească: „— Brenciule, staţi liniştiţi acolo că vă scoatem noi mîine dimineaţă!" Sinistră liniştire: dacă aşteptam suspendaţi acolo în gol pînă a doua zi dimineaţă, Mitică murea aproape sigur iar eu

nu se știe dacă mai puteam să ies viu sau în orice caz era de presupus că o să mă aleg cel puțin cu degerături, dacă nu cumva se provoca și în mine acea groaznică „blocare circulatorie ireversibilă", care m-ar fi „stins" încet pe patul vreunui spital, în 3—4 săptămîni...

Dorin a aruncat o coardă de-a lor și am avut norocul s-o prind din prima încercare, fără să-l scap pe Mitică din brațe, deși puțin a lipsit să se întîmple acest lucru. Am făcut o „coada vacii", am prins o carabinieră și am agățat coarda salvatoare de hamul meu, după care Dorin și Costică au început să tragă cu forță din regruparea care se afla cam la 14—15 metri lateral dreapta de noi, după un bolovan.

Din nou era să-l „pierdem" pe Mitică, deoarece coarda de care eram suspendați s-a agățat pe buza surplombei și cei doi prieteni, trăgînd de partea cealaltă, aproape că ne-am răsturnat, eu abia reușind cu ultimele puteri să-l mențin pe Mitică în brațe ca să nu se prăbușească în golul întunecat. Tîrziu de tot, cei doi salvatori au auzit strigătele mele disperate și ne-au lăsat din nou în surplombă, unde am răsuflat ușurat, zicîndu-mi în gînd că uite ce ușor e să omori un om cînd îți pui toată energia să-l salvezi. Mi-am dat seama atunci că mai trebuia să înlăturăm un pericol: coarda noastră fiind solicitată acum de forțe suplimentare, măream riscul să iasă pitoanele care ne-au ținut pînă atunci în surplombă sau, coarda frecînd de marginea tavanului se putea tăia în orice moment, caz în care în mod sigur Dorin și Costică nu ne-ar fi putut opri din cădere cu coarda lor... Le-am strigat atunci celor doi să facă un „cabestan" (un „maswurt", cu alte cuvinte) ca să înlăturăm acest risc și cu toate că cei doi prieteni erau nelămuriți de necesitatea acestei manevre, m-au ascultat imediat.

În acest timp eu studiam unde este cel mai bine să agăț coarda lor ca incidentul de mai înainte să nu se repete. Pînă la urmă am legat-o deasupra prusicelor care ne susțineau pe mine și pe Mitică, rugîndu-i pe salvatori să fie și ei atenți pentru cazul cînd nici așa nu e bine. De data aceasta însă totul a mers bine, Dorin și Costică reușind să ne tragă la perete, unde eu am agățat imediat zelbeul meu de pitonul solid pe care însă abia l-am ajuns... Încă o dată am avut „baftă": dacă eu l-aș fi lăsat pe Mitică în surplombă (cînd a început calvarul nostru) chiar și numai cu 20 cm mai puțin, noi nu am fi putut ajunge la perete și atunci situația lui Mitică ar fi devenit critică, fiind necesar în acest „nefericit caz" să ne reîntoarcem în surplomba-închisoare... În sfîrșit eu am scăpat de „coșmarul" corzii care se putea desface în orice clipă, acest „coșmar" fiind resimțit numai de mine, deoarece Mitică nu a fost nici o clipă în stare să realizeze pericolele prin care am trecut împreună.

Dar noțiunea de salvare a lui Mitică nu era nici pe departe terminată; oricînd se puteau ivi surprize neplăcute și periculoase, atît pentru accidentat, cît și pentru ceilalți. Pînă la regruparea unde ne așteptau, frînți de oboseală, Dorin și Costică, mai erau doar 4 metri, dar mie și lui Mitică ne-au trebuit cam două ore ca să-i parcurgem! De ce? În primul rînd, fiindcă pentru a putea să înaintăm, eu a trebuit să desfac coarda care ne-a susținut viețile pînă atunci, întrucît era blocată acum de surplombă; pentru aceasta am desfăcut scărițele de pe coardă și le-am agățat de pitoanele din perete, lăsînd coarda cu prusice cu tot să se ducă liber înapoi în surplomba care ne ținuse prizonieri aproximativ două ore și jumătate...

În continuare aș fi putut să-l leg pe Mitică de coarda care ne-a apropiat de perete, eu fiind asigurat cu zelbeul „la piton", iar Costică și Dorin să-l tragă sus; sau altă posibilitate era să-l legăm pe Mitică și să urc și eu ca să trag împreună cu ceilalți doi, dar în ambele cazuri era riscul că nu o să poată fi tras, Mitică neputînd să ne ajute cu absolut nimic. Dar riscul cel mai mare era că, presupunînd chiar că am fi reușit cumva să-l tragem în regrupare, se putea întîmpla ca Mitică să moară între timp spînzurat; și apoi în dreapta era o mică surplombă în care el ar fi putut aluneca, tăindu-i atunci orice posibilitate de salvare...

Și atunci am făcut altceva; eu avîndu-l pe Mitică neasigurat și inert în brațe, îmi căutam o poziție de echilibru cu fața către stîncă; fiind blocat de coarda asigurată de către Dobrin și Costică și legată de hamul meu inferior, puteam deci să iau mîinile de pe stîncă și să-mi așez cu ajutorul lor picioarele amorțite (de statul îndelungat în gol) cu 3—4 cm mai sus pe perete. Duceam apoi ambele mîini pe treapta cea mai de sus a scăriței la care puteam să ajung și la comanda „1, 2, 3, și..." îmi ridicam cît puteam de mult corpul (2—3 cm), cu Mitică cu tot, trăgîndu-mă în mîini, avînd în același timp grijă să nu-l scap pe Mitică. În același timp trăgeau de coardă și Dorin și Costică, care apoi blocau imediat sfoara. Vă dați seama că așa ceva presupunea o muncă titanică și din partea mea, și din partea celor doi prieteni ieșeni, muncă îngreunată și de faptul că în orice clipă Mitică putea fi pierdut definitiv, pe el neputîndu-l asigura cu vreo coardă ca să nu-i blocăm circulația...

În fine, după două ore l-am adus pe Mitică în regrupare și am scăpat de greutatea corpului lui pe care l-am ținut în brațe cam patru ore și jumătate. Am dat mîna frățește cu Costică și Dorin și în timp ce eu îmi dezmorțeam oasele, cei doi îl „prelucrau" pe Mitică cu masaje. Nu puteam să stăm însă prea mult în acea regrupare în care ne călcam pe picioare de mică ce era, așa că ne-am grăbit să ajungem la vreo 7—8 metri mai sus, unde era o brînă cu iarbă mai încăpătoare.

Cum Mitică începuse cît de cît să poată mișca picioarele, eu i-am dat hamurile mele, deși Costică și Dorin ziceau că sînt „nebun" că merg așa neasigurat complet riscînd la orice pas să „termin" cu viața. Apoi am urcat pompierește pe corzile amenajate între timp de Dorin și Costică „la liber", și am tras toți trei de accidentatul nostru pînă ce l-am adus pe brînă, făcînd astfel alte bătături și răni peste cele vechi. Dar noi nici nu le mai băgam în seamă...

Pe brînă ne-am odihnit un pic și am auzit chemări de jos și sclipiri de lanternă; am început să strigăm și noi toți odată, ca cei de jos să ne localizeze mai ușor prezența. Am aprins chiar și iarba riscînd să ne dăm singuri foc, și speram că peste puțin timp vor apare salvamontiștii de la Gheorghieni să ne ajute și ei să-l tragem pe Mitică, care totuși era greu de tras numai de noi trei, așa cum se lăsa el, ca un „balot"...

Mitică a început curînd chiar „s-o ia razna": nu mai suporta să stea acolo și ne grăbea să ne ducem înainte și să tragem de el, „că ce, nu sîntem în stare trei inși să tragem un om de 60 de kg ca el?" În timp ce Mitică vorbea astfel, eu cu Dorin discutam cum e mai bine să facem în continuare; uitîndu-ne atenți în jur, am constatat că înspre dreapta există un mic brîneag cu stîncă friabilă pe unde, după 25 de metri, se poate traversa în „Armata", de unde dacă am fi continuat oblic vreo 200 de metri nu mai erau probleme chiar așa de grele. Cei 25 de metri ne dădeau însă bătaie de cap; stînca fiind așa de friabilă și deoarece era noapte, oricînd se putea întîmpla ca unul dintre noi să cadă cu vreun bolovan în brațe și să o ia în pendul, lovindu-se de toți pereții, în cel mai bun caz! Iar Mitică parcă înnebunise: nu înțelegea de ce stăm atîta, de ce nu mergem o dată sus ca să tragem de el... Pentru orice eventualitate am bătut un piton și l-am legat pe Mitică de el, deoarece devenise periculos; ne amenința că dacă mai stăm mult acolo, el se aruncă în prăpastie. Asta ne mai lipsea!

Trebuia găsită o soluție ca să nu se întîmple așa ceva. Am descoperit-o tot eu: doi vor trage de Mitică din „Armata", iar al treilea va trage de el din spate, oprindu-l astfel să „zboare" în pendulul fatal. Dar pentru aceasta trebuia să facem niște manevre nu chiar simple pentru noi, folosind corzile. Am început deci să amenajăm terenul; în special trebuia să batem un piton solid la vreo 4—5 metri mai sus de locul unde ne aflam și de acolo urma ca Mitică să fie asigurat de la spate. Ar mai fi trebuit apoi să facem o balustradă și să-l „agățăm" pe accidentat de ea ca să poată fi ușor și sigur transportat în traverseu. Dar Mitică pur și simplu înnebunise. Îi zicea lui Dorin că să nu mă mai asculte pe mine, că nu trebuie atîtea măsuri de prevedere cîte spuneam eu și să facem așa cum zice el, adică să tragem toți trei de el (și deci să-l strivim de perete, după ce am făcut atîtea sacrificii ca să nu fie mort pînă la ora aceea)... Trebuia să ne grăbim, Mitică amenințîndu-ne că dacă mai stăm mult el se omoară.

Am urcat asigurat de Dorin cei 4—5 metri în sus cum stabilisem și am căutat o fisură în care să bat pitonul de 10 cm lungime pe care-l aveam la mine. Cum era noapte și stînca era friabilă, nu găseam nici un loc unde să înfig pitonul astfel ca acesta să țină. În timpul acesta, Costel nu mai știa cum să-l țină pe Mitică care încerca să se desfacă, înnebunit de atîta așteptare. În sfîrșit, am găsit o fisură în care am reușit să bat pitonul numai 5 cm și m-am autoasigurat în el, ținîndu-l de acolo și pe Mitică. Dar cum el continua să „bată cîmpii", Dorin s-a dus în traverseu fără să mai piardă timpul cu baterea vreunui piton pentru asigurare, putînd în orice clipă „să zboare" și să-și rupă în cel mai fericit caz gîtul. La un moment dat chiar am înghețat de spaimă cînd am auzit un țipăt și am auzit ceva pocnind pe asfaltul din prăpastie. Dar Dorin reușise să se prinsă în ultima clipă de un colț de stîncă, în timp ce bolovanul uriaș de care se ținuse pînă atunci se făcea țăndări pe șosea, bubuind!

Dorin a ajuns cu bine în regruparea atît de mult dorită, unde la scurt timp a venit și Costică. Din cauza lui Mitică am renunțat să mai facem balustrada, deoarece ne lua prea mult timp amenajarea ei, și Mitică parcă turbase, așa se zbătea...

Mi-am spus deci că, deși cu șanse minime, o să reușim să-l ținem pe Mitică în echilibru pe mica brînă și că astfel o să-l ducem și pe el în regruparea „Armatei", dar pe la mijlocul traverseului a căzut, eu oprindu-l cu vreo doi metri mai jos de brînă, pe un bolovan încastrat în perete. Am fi putut să-l lăsăm încet pînă pe linia traseului „Armata", dar în continuare ar fi trebuit să tragem toți trei de el în sus, avînd toate șansele să-l spînzurăm, mai ales că Mitică deja se sufoca și așa.

Și atunci l-am blocat pe Mitică pe bolovanul acela încastrat și i-am strigat lui Dorin să-mi arunce coarda ca să amenajez balustrada-funicular. Era cea mai bună soluție și acum Mitică stătea liniștit, fiind aproape strangulat în corzi. La a treia sau a patra încercare am reușit să prind coarda și am întins repede funicularul, Costică venind înapoi pînă la Mitică „la liber" (ținîndu-se numai cu mîna de balustrada întinsă de mine) și agățîndu-l pe acesta cu o carabinieră de coarda-funicular, după care ei au început să tragă de corpul inert al lui Mitică, care horcăia groaznic. Pe mine mă treceau nădușelile: pitonul de care eram agățat și de care îl asiguram și pe Mitică ieșea încet, centimetru cu centimetru, înnebunitor. După un timp ce mi s-a părut enorm de lung, Mitică a ajuns mai mult mort decît viu la Dorin și Costică și atunci m-am grăbit să părăsesc acel loc așa de puțin plăcut, recuperînd și pitonul pe care l-am scos ușor, cu două degete...

Am ajuns, în fine, în regrupare, unde aș fi avut un chef nebun să am la mine vreo sticlă de vodcă pe care s-o beau așa ca pe apă. Din păcate, nu aveam de unde să obțin o asemenea „delicatesă". Ne-am dat iarăși mîna, fiind convinși că de acum încolo totul va merge ca pe roate, problemele pe care le mai aveam de depășit părînd niște nimicuri în comparație cu cele prin care am trecut pînă atunci.

Fiind totuși foarte obosiți, speram că salvamontiștii de la Gheorghieni or să apară în sfîrșit deasupra noastră, să vină să ne ajute să-l tragem pe Mitică, care continua să rămînă paralizat. Pînă una-alta, noi ne-am așezat toți jos să ne odihnim și să mai încercăm „să-l punem pe picioare" pe Mitică, care începuse și el să glumească și să ne facă chiar surprize plăcute: m-a rugat pe mine să caut în buzunarul lui stîng și am găsit cu uimire o ciocolată și un pachet de „Carpați"

cu două țigări înăuntru. Mi-a zis să caut și în buzunarul din dreapta și am găsit și o cutie cu chibrituri. Apoi Mitică m-a rugat să-i aprind o țigară, că el nu poate. Pentru prima dată de trei ani încoace mi-am călcat atunci cuvîntul că nu mai pun țigară în gură și i-am aprins țigara, pe care i-o așezam între buzele învinețite și i-o țineam ca nu cumva să-i cadă și să se ardă. Cealaltă țigară au fumat-o cu nesaț Costică și Dorin.

Ciocolata au mîncat-o tot ei trei, eu nevrînd în ruptul capului, deși mi-era și mie foame...

Eram optimiști și am început să glumim și noi: „— Și zii, ca să nu mor prost, cum dracu' ați făcut de-ați «căzut» amîndoi la același capăt de sfoară? Și cine Dumnezeu v-a legat în clipa aceea celălalt capăt de tavan? Că, pe toți sfinții, bine mai arătați acolo agățați ca un candelabru antic, cu lumînări...", rîdea Dorin, nedumerit. Mitică se uita numai la noi și ne zicea din cînd în cînd să nu-l mai facem să rîdă, că îl dor oasele...

Curînd, pentru că stelele ne luminau calea, am luat-o din loc. Pe la miezul nopții am ajuns sănătoși pe platou. Ne-am strîns încă o dată mîinile pentru reușita „excursiei" noastre, în timp ce Mitică sta „beat" de oboseală pe cărare. Noi vroiam să-l susținem de subsuori și să-l conducem pe cărare la vale... Dar Mitică nu ne mai lăsa nici măcar să-l atingem! Mergea așa ca un om beat, împiedicîndu-se la fiecare pas. Mi-am dat seama că dacă nu-l convingem cumva că t.ebuie neapărat să ne lase să-l ajutăm, pe panta finală ce ducea la rîu, putea să cadă în orice moment și să dea cu capul de vreun bolovan sau să se rostogolească fatal la vale. Am încercat la început cu vorba bună, dar nu am avut cu cine să ne înțelegem. Atunci am profitat de un moment cînd el s-a împiedicat de o piatră și i-am trecut fără ca el să observe o buclă de coardă pe care i-am fixat-o de subsuori. Apoi eu îl opream trăgînd de buclă ori de cîte ori era pe cale să cadă sau îl trăgeam pe drumul bun. El nu observa „păcăleala" mea, era prea obosit!

Treaba aceasta s-a complicat însă pe panta abruptă care cobora la rîu, cînd nu mai reușeam să-l opresc de la căzături. Cădeam și eu atunci, fără să-i dau drumul, frînînd astfel căderea. Talpa piciorului stîng îmi era toată numai carne vie, deoarece încă din momentul în care l-am scos pe Mitică la perete din surplombă, am mers descălțat de adidasul stîng pe care i l-am dat lui Mitică, căci el și-l pierduse pe al său... După acest adevărat tobogan al suferinței am ajuns și noi la rîu. Acolo ne așteptau trei „salvamontiști" de la Gheorghieni, care ne priveau tăcuți și cu mîinile în buzunarele pufoaicelor lor frumoase și călduroase. Mitică era așezat jos lîngă rîu și eu îi aduceam mereu în pumnii răniți și înghețați apa pe care Mitică o sorbea cu atîta nesaț. Salvamontiștii ne-au zis că cineva s-a dus la cabană să recheme prin telefon Salvarea plecată între timp la Gheorghieni, așa că să așteptăm. Am așteptat noi ce-am așteptat, dar curînd ne-a cuprins frigul. Mai ales Mitică tremura din tot corpul și clănțănea tare din dinți. Atunci ne-am hotărît să plecăm tot pe jos pînă la cabană.

Pentru aceasta trebuia întîi să-l trecem rîul pe Mitică, fără ca acesta să se ude, chiar dacă ne-am fi udat noi. Nici măcar această sarcină n-au preluat-o „salvamontiștii", dar deja nu mă mai mira nimic...

Am trecut fără incidente dincolo și am luat-o încet, pe asfalt. Mitică mergea singur și avea puterea să și glumească cu noi din cînd în cînd. Cred că era ora două noaptea cînd am ajuns la cabană. Am urcat într-o cameră

la etaj, l-am așezat pe Mitică într-un pat, am băut cu toții ceai fierbinte, am mîncat, și cei de față (cabanierul, salvamontiștii și un milițian, adică sectoristul de serviciu), ne-au întrebat cum s-a întîmplat.

Le-am spus pe scurt cum a fost și i-am întrebat și eu pe salvamontiști cum s-a făcut că ei nu puteau să acționeze decît a doua zi. Unul din ei mi-a răspuns: „Știam că e și Brenciu acolo sus și asta însemna că pot să se descurce și singuri!" Mă puteam simți măgulit, dar mie mi-a trecut o clipă prin fața ochilor toată drama prin care am trecut și din care puteam să nu mai fiu. Și am simțit un gust amar de tot în suflet... Într-un tîrziu a apărut și Salvarea. Mitică arăta atunci destul de bine și cei de la Salvare nu prea erau convinși că e cazul să-l ia la spital. Mie îmi era teamă ca Mitică să nu aibă ceva „intern" așa că am insistat. Pînă la urmă, personalul de la Stația de salvare a hotărît să-l ia, totuși, la spitalul din Gheorghieni. Am vrut să merg și eu, să-l însoțesc, dar cei din Salvare mi-au spus că nu e cazul. Ar fi fost cazul, dar nu mai erau locuri, pentru că se urcaseră salvamontiștii. Ba m-au mai și apostrofat, că, ziceau, eu mi-am făcut treaba și să-i las și pe ei să și-o facă.

Asta a fost...

Acuma mă tot gîndesc și gîndurile nu mă prea lasă să dorm. Oare chiar meritam să fiu astfel tratat de ziarul Sportul din 22 martie, 1985?!

Dar noi să fim sănătoși, că-n rest ne-om descurca...

P.S. — La ora aceasta Mitică e la Bîlea, la Școala Națională de alpinism. Prietena lui, Rodica, mi-a telefonat zilele trecute și mi-a spus că el încă mai are cîteva probleme cu mîinile. În ce mă privește, i-am spus să nu se ducă la Bîlea. Mă mai gîndesc la mama mea care și acum crede că adevărul este cel scris în ziarul Sportul, nu cel pe care i l-am tot explicat. Acesta este, de altfel, și motivul pentru care v-am scris această foarte lungă scrisoare. Poate, cine știe, veți reuși să publicați vreodată adevărul adevărat despre ceea ce s-a întîmplat acolo, în munți, cînd am trecut pe lîngă moarte, la locul numit Santinela de la Gîtul Iadului.

IOAN BRENCIU ■

DE PE TOATE MERIDIANELE

Vîrsta orologiilor

Pe vremea cînd nu existau ceasuri de mînă, iar cele de buzunar erau o raritate, orologiile publice jucau un rol de seamă în viața unui oraș. Cînd au apărut ele? Primul orologiu public a fost instalat la Caën, în Franța, în anul 1314. Se știe, de asemenea, că primul orologiu cu pendul a fost schițat de Leonardo da Vinci în anul 1494.

Frecvența ploilor

Speriați de secetă, oamenii se bucură de fiecare dată cînd plouă. Aceasta se întîmplă mai ales în zonele temperate. Sînt însă și regiuni în care ploile se țin lanț. Așa se întîmplă, de pildă, în insula Kanai, din Oceanul Pacific, unde plouă 350 de zile pe an.

Cea mai veche roată

Cu prilejul lucrărilor de asanare a mlaștinilor din departamentul Deux-Sèvre, din vestul Franței, arheologii au descoperit o roată de bronz cu diametrul de 52 de centimetri, construită, după toate probabilitățile, la sfîrșitul secolului al VIII-lea î.e.n. Datarea a fost făcută după resturile de ceramică descoperite în apropiere. Specialiștii francezi susțin că aceasta este una dintre cele mai vechi roți descoperite în Europa.

Valuri record

Oamenii de știință americani au ajuns la concluzia că acum 100 000 de ani în insula Hawaii s-a produs un val marin uriaș, care s-a ridicat pînă la 300 de metri deasupra mării. Studiind straturile geologice ale insulelor, specialiștii au descoperit la o altitudine de 300 de metri resturi de corali și de scoici. Față de valurile de astăzi, care nu depășesc înălțimea de 50 de metri, cele de acum 100 000 de ani reprezintă adevărate recorduri în materie.

Cea mai populată capitală

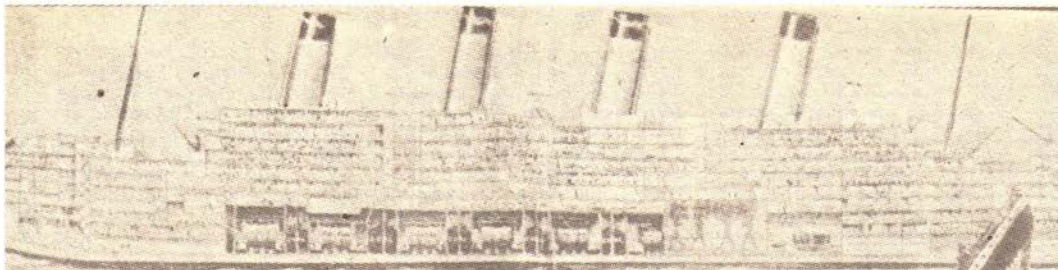
În anul 2000, cea mai populată capitală din lume va fi Ciudad de Mexico. Un studiu al Biroului Internațional al Muncii (BIM) apreciază că o menținere a actualului ritm de creștere (5 la sută anual) va ridica numărul de locuitori al capitalei mexicane de la 14 milioane, cît are în prezent, la 33 de milioane în 1995, și, respectiv, la 41,1 milioane la sfîrșitul secolului.

Cea mai mare carte din lume...

În posesia Bibliotecii universitare din Rostock, înființată acum 417 ani, se află a treia „cea mai mare carte" din lume. Este vorba de „Marele Atlas din Rostock", care măsoară 1,66 metri lungime și 2,04 metri înălțime. El conține 32 de hărți foarte bine realizate și este protejat de o copertă groasă de doi centimetri, din stejar îmbrăcat în piele. Prețiosul atlas a fost realizat în 1664, la Amsterdam de Kore Dierksen și fiul său.

...Și cel mai mic atlas

Tot în Biblioteca din Rostock se află și „cel mai mic" atlas din lume: 67 mm x 68 mm, opera unei imprimerii litografice din acest oraș. Datînd din 1831, acest mini-atlas conține 26 de reproduceri, colorate de mînă, ale țărilor europene, ca și ale continentelor Africa, Asia și Australia, hărți care nu depășesc — fiecare dintre ele — un centimetru pătrat.

Acest detaliu al „economiei interne" a Titanicului a apărut în „Illustrated London News" la o săptămînă după scufundarea navei.

Impresia unui artist contemporan privind ultimul act al tragediei.

„TITANIC" supraviețuirea celor mai bogați?

În primul din cele două pasaje din cartea sa care urmează să apară, Michael Davie se întreabă dacă ofițerii și echipajul pachebotului condamnat, cu prea puține bărci de salvare pentru a fi suficiente pentru toți, au urmat o politică a primei clase, prima salvată.

În toate dezastrele, soarta celor bogați și celebri este aceea care fascinează atenția; și în acest adevăr murdar, însă universal, „Titanic" este un exemplu orbitor. La fel ca săracii pe uscat, pasagerii înecați ai clasei a treia nu au nici o istorie. Oamenii de rînd manifestă puțin interes pentru a cunoaște ce s-a întîmplat altor oameni de rînd ca ei; șocați de intervenția neașteptată a întîmplării și a haosului, ei se încurajează din faptul că, chiar și privilegiații pot ajunge la un sfîrșit prematur.

Privilegiul a fost rar expus mai evident în timpurile moderne, decît a fost la bordul „Titanicului". Curînd, după ce a apărut vestea dezastrului, ziarele și revistele ca **Illustrated London News** au publicat schițe cu secțiuni ale navei. Nimic n-ar fi putut expune, mai adevărat, structura socială a lumii occidentale civilizate.

Acolo, pe puntea superioară, în cabinele spațioase, mobilate cu risipă, erau bogații, „marii comercianți, prinții comerțului, cei care stăpîneau piețele lumii", așa cum i-a numit ziaristul prolific Sir Philip Gibbs; mai jos era clasa a doua, în condiții mai modeste; și, spre partea inferioară a navei erau clasele inferioare, patru într-o cabină. În cele din urmă, jos, sub linia de plutire, era clasa muncitoare, în căldură, și zgomot, și abur, deplasînd cărbunii cu lopata și roaba, alimentînd focul în cazanele cu aburi, păzind pompele, generatoarele de electricitate, dinamurile și motoarele.

Ilustrațiile au arătat inegalitatea socială în forma sa extremă și verticală, cu clasele așezate una deasupra celeilalte, bogații, în mod vizibil, în partea superioară, și, cei mai săraci, în mod vizibil, în partea inferioară. Schițele erau aproape caricaturi ale stratificării sociale.

Curînd, după dezastru, ministerul comerțului a publicat o statistică clasificată care a arătat numărul pasagerilor, bărbați și femei, în fiecare clasă. Aceleași tabele au arătat ce proporție a pasagerilor și echipajului a fost salvată. Cifrele au fost surprinzătoare și implicațiile lor inevitabile. A supraviețuit o proporție mult mai mare a pasagerilor primei clase decît orice altă clasă. A fost salvat un total de 34% din pasagerii bărbați din prima clasă, în comparație cu 8% bărbații din clasa a doua și 12% bărbații din clasa a treia. Nu se putea discuta asupra acestor cifre: bogații, definiți ca fiind oricine din prima clasă, trebuie să se fi bucurat de un tratament privilegiat. Pe neașteptate, părea ca și cum moartea și dezastrul nu erau asemenea personaje importante, la urma urmelor.

Pentru a încerca să înțeleg mai bine aspectul dezastrului, m-am dus la Philadelphia, pentru a-l vizita pe John B. Thayer V., al cărui bunic, vicepreședinte al lui Pennsylvania Railroad, a murit în scufundare, însă a cărui bunică și al cărui tată au supraviețuit. Printre documentele personale pe care mi le-a arătat, au fost o declarație din partea bunicii sale și o scrisoare din partea tatălui său (ambii relatînd dezastrul) și poate cel mai interesant dintre toate prin sinceritatea și detaliul lipsite de artă, unul intitulat „Titanic" — povestea noastră de M.E.S. și E.M.E.", două surori, Martha Eustis Stevenson și Elizabeth Eustis, care erau vecine ale familiei Thayer la Haverford.

Povestea, scrisă de Martha, începe cu surorile care apreciază fiecare moment al călătoriei lor. În duminica fatală — 14 aprilie 1912 — ele au scris scrisori înainte de serviciul religios, şi-au petrecut după-amiaza citind, au luat ceaiul pe punte, s-au plimbat pe puntea vasului şi au savurat „o cină delicioasă cu un menu suvenir". După cină, au ascultat „un program muzical superb în camera de recepţie" şi, pe la 9,30 p.m. „s-au dus în salon, încăperea cea mai frumoasă, cu un şemineu". Deoarece terminase de citit toate cărţile sale, Martha împrumută cartea lui Shackleton despre Polul Sud de la stewardul bibliotecii şi petrecu o jumătate de oră privind imaginile gheţarilor plutitori şi ale întinderilor de gheaţă. Înainte de a merge la culcare, ea îi atrase atenţia lui Elizabeth că mai aveau de mers doar două nopţi şi „nici una din noi nu a fost incomodată de răul de mare".

Iată relatarea Marthei privind acest eveniment:

«Dormeam dusă, cînd la 12 fără un sfert, am fost trezită de un sunet teribil, cu zgomote grozave şi tăioase care au durat cîteva momente. (Surorile au fost printre cei foarte puţini care au fost alarmaţi de şoc. Amîndouă eram foarte speriate, stînd în pat şi aprinzînd lumina.) Uşa noastră era la cotitură şi curînd auzirăm voci în hol, astfel că Elizabeth îşi puse halatul, papucii şi boneta şi ieşi în fugă. Îmi era îngrozitor de frig şi tremuram de spaimă şi frig, neştiind ce să fac. Stewardul nostru coborî pentru a închide intrarea şi l-am întrebat dacă s-a dat ordin să se închidă toate intrările însă el spuse „Nu, este doar frig, mergeţi la culcare; nu este absolut nimic". Înainte ca Elizabeth să se întoarcă, m-am decis să mă îmbrac văzînd un domn într-una din camerele opuse că îşi trage pantofii de pe coridor.

Cînd se întoarse sora mea, ea povesti despre mulţi oameni aflaţi afară, pe jumătate îmbrăcaţi, o femeie cu o cosiţă albă şi subţire lăsată pe spate şi o pălărie din pene; de asemenea, un om era în camera sa, incapabil să deschidă uşa. Era foarte îngrijorat, strigînd după ajutor, şi tînărul Williams (un binecunoscut jucător de tenis amator şi prieten al tînărului Thayer) puse umărul şi o sparse. Stewardul era foarte indignat şi iritat, trebuind să-l reţină pentru degradarea frumoasei nave. Eram gata să-mi închei pantofii şi ea spuse: „Martha, de ce te îmbraci?" şi am spus că mă simţeam mult mai în siguranţă îmbrăcată, putînd să merg la culcare mai tîrziu dacă totul era în ordine. Atunci se hotărî şi ea să se îmbrace. Nu ne-am grăbit şi ne-am îmbrăcat complet, ca pentru micul dejun, luîndu-ne scrisorile de credit şi banii. De asemenea, m-am hotărît să mă pieptăn şi să-mi pun ilicul şi taiorul de iarnă vechi, dat fiind că era frig. În timp ce Elizabeth se pieptăna, nava, pe neaşteptate, începu să se scufunde treptat, speriindu-mă foarte mult şi am îmboldit-o să nu mai facă eforturi, ci să se grăbească.

Tocmai cînd eram gata îmbrăcată şi ea îşi punea ilicul, domnul Thayer (domnul Thayer senior) apăru la uşă, pe care o deschisesem, şi ne spuse că era bucuros că ne-am îmbrăcat. Credea că nu era pericol, însă ne izbisem de gheaţă şi era multă pe punte şi el ne îmboldea să venim să o vedem, spunînd că îi vom găsi pe el şi pe doamna Thayer pe punte.

Mi-am pus paltonul de blană peste toate celelalte şi Elizabeth spuse că socotea să-şi ia ceasul, ceea ce îmi aminti că al meu era agăţat lîngă masa de scris şi l-am luat repede. Mi-am luat ochelarii şi punga pentru bani mărunţi, precum şi o batistă curată. Am plecat din cameră, lăsînd luminile aprinse, radiatorul în funcţiune, ca să fie cald la întoarcerea noastră. Am închis uşa, am coborît coridorul lung şi am urcat scările.

Pe puntea următoare ne-am întîlnit cu familia Thayer, care părea că ne aşteaptă, şi am început să urcăm spre punte cînd un steward a strigat „Toată lumea înapoi în cabine pentru colacii de salvare". Ne-am întors şi nu-mi amintesc să fi fugit, ci am mers repede spre cabinele noastre, şi Elizabeth se urcă şi trase doi colaci de salvare pe deasupra dulapului ei. Atunci ne-am spus că trebuie să fie serios dacă s-au ordonat centurile de salvare şi eram foarte speriate, deşi foarte liniştite.

Am urcat din nou scările, ţinînd în mîini colacii de salvare şi ne-am întîlnit din nou cu familia Thayer. Am citit în linişte anunţurile „înăuntru în partea din faţă" şi „înăuntru în partea din spate". După ce ne-am pus colacii de salvare, doamna Thayer sugeră să luăm paltonul lui Jack, şi Elizabeth şi cu mine ne-am îndreptat spre camera stewardului şi, cînd doamna Thayer luă paltonul, noi luarăm păturile, neştiind de ce, pur şi simplu fiindcă eram acolo.

Mintea mea este goală în ce priveşte călătoria pe care am făcut-o pe puntea navei, îmi amintesc însă clar că eram aproape de sala de gimnastică, pe partea tribordului cînd l-am văzut pe domnul Ismay (preşedinte al lui White Star Line, care poseda „Titanicul") ieşind şi am remarcat că se îmbrăcase în grabă, deoarece pijamaua era sub pantaloni. După ce ne-am luat pledurile, eram pe scara punţii A, cînd au sosit ordine ca femeile şi copiii să se îndrepte spre puntea de suprastructură, iar bărbaţii spre tribord. Elizabeth şi cu mine ne-am luat de mînă, să nu fim despărţite în mulţime, şi toţi ne-am îndreptat spre punte, noi urmînd îndeaproape pe doamna Thayer şi pe servitoarea ei, urcînd scări înguste din fier spre puntea de suprastructură din faţă, care, pe „Titanic", era pasarela căpitanului. În capul scărilor, l-am găsit pe căpitanul Smith, care arăta foarte îngrijorat, aşteptînd neliniştit să coboare după ce noi urcam. Atunci nava se înclină puternic spre babord. În timp ce ne sprijineam de pereţii cabinelor ofiţerilor, erau aprinse rachete deasupra capetelor noastre, ceea ce era foarte alarmant, pe măsură ce ne dădeam seama pe deplin că dacă „Titanicul" îşi folosea radioul în scop negativ şi trimitea rachete, trebuie să fie serios. La scurt timp după aceasta, a sosit ordin din partea stewardului de la restaurant să coborîm pe puntea A. Doamna Thayer interveni „Spune-ne unde să mergem, şi vom merge. Ne-ai dat ordin să urcăm aici şi acum ne duci înapoi", şi el spuse „Urmaţi-mă".

Ajungînd pe puntea A, am putut vedea, căci punţile erau luminate cu electricitate, că o barcă era coborîtă, în paralel cu ferestrele;

Căpitanul Smith: s-a scufundat împreună cu nava sa.

acestea erau deschise și un scaun pliant era pus sub balustradă pentru ca noi să pășim pe el. Nava se înclină rău atunci și barca atîrna departe, astfel încît, niște oameni spuseră: „Nici o femeie n-ar putea să pășească peste acel spațiu". S-a strigat după o scară de pe una din punțile inferioare însă înainte ca aceasta să ajungă, eram cu toții în barcă. Nu știu dacă au tras barca cu cîngile, însă spațiul era ușor de sărit cu ajutorul a doi oameni aflați în barcă. Singurul bărbat pe care îmi amintesc că l-am văzut, a fost colonelul Astor, care a pășit prin fereastră tocmai în fața mea, cînd un marinar spuse „Înapoi, domnule; nici un bărbat în această barcă". El remarcă că voia să aibă grijă de soția lui (care era însărcinată), însă, spunîndu-i-se din nou că nici un bărbat nu putea merge, el strigă „La revedere" și spuse că va urma într-o altă barcă, întrebînd numărul bărcii noastre, care se spunea că era „Nr. 4".

Pășind prin fereastră, am fost obligată să arunc înapoi pledul, deoarece cu paltonul de blană și uriașul colac de salvare din plută, eram foarte stîngace. Mai tîrziu am constatat că stewardul sau marinarii au aruncat pledurile în barcă și au făcut bine căci Elizabeth era în preajma unui copilaș îmbrăcat subțire și a unui membru al echipajului scos din mare. Cred că barca noastră a luat toate femeile de pe punte și a fost ultima la babord care să fie coborîtă. Doar un singur bărbat a coborît cu noi; barca a fost coborîtă încet, întîi la propă, apoi la pupă, cu multă grijă. Aproape de apă, omul dădu ordinul „Las-o să meargă" însă noi toți am strigat „Nu încă, e o distanță mare pînă la apă". Atingînd apa, au strigat de pe punte pentru a ști cine a preluat comanda și un om răspunse „Ajutorul de timonier". Apoi, au spus „Alcineva?" și el spuse „Sînt singur". Apoi ei au spus: „Îți vom trimite încă doi oameni" și curînd coborîră șeful de echipaj și un simplu marinar pe parîme în barcă.»

Colonelul Gracie, un istoric militar amator, a scris relatarea cea mai lungă și cea mai bine documentată a unui pasager din prima clasă. În timpul crizei a fost indispensabil, adunînd, cu prietenul său Clinch Smith, femei și copii pentru bărci. (Smith, după ciocnire, luă o bucată plată de gheață și îi spuse lui Gracie că ar putea să o ducă acasă ca amintire.)

Una din surprizele din cartea lui Gracie, pe care a scris-o cu ajutorul ofițerului secund Lightoller, a fost mărturia sa asupra numărului de femei printre mulțimea stupefiată, îngrămădită la pupa Titanicului, cînd acesta s-a scufundat. Gracie a fost aruncat peste bord în ultimul moment; el a văzut femeile, spre uimirea lui, în ultimele minute; a crezut că toate femeile plecaseră.

Gracie a specificat că, datorită mărimii Titanicului, nimeni nu putea să știe ce se întîmplă, afară de imediata sa vecinătate, mai mult decît cineva, care stînd la colțul unei străzi, poate ști ce se întîmplă peste patru străzi. Cu toate acestea, de la familia Thayer, Gracie și alții, apare o imagine rezonabilă a celor întîmplate în prima clasă.

Cel mai bun martor din clasa a doua este tînărul învățător Lawrence Beesley, care și-a amintit un incident care ajută să se explice statistica. El era pe punte cînd două femei s-au îndreptat spre balustrada care separa clasa a doua de prima clasă de pe punte. Ele au întrebat un ofițer, care bara calea, dacă puteau trece spre bărci. Nu, le spuse politicos ofițerul, bărcile lor erau jos pe propria lor punte. Beesley conchide: „Dacă doamnele din clasa a doua se presupunea că nu trebuie să intre pe o barcă de pe puntea primei clase, în timp ce pasagerii clasei a treia aveau acces la puntea clasei a doua, s-ar părea că se presează mai degrabă asupra celor din clasa a doua și acest lucru este susținut de procentajul scăzut salvat." Beesley, el însuși, a plecat, deoarece, atunci cînd s-a uitat jos de pe puntea superioară la o barcă care balansa la nivel cu puntea B, un membru al echipajului i-a spus că mai bine ar sări, ceea ce a făcut, aruncîndu-se în halat.

Beesley a sărit cam la două ore după ce Titanicul a fost lovit. Atunci tribordul era părăsit; și Beesley a fost sfătuit să-și încerce norocul numai după ce echipajul de pe puntea B a căutat și nu a mai găsit nici o femeie. Totuși, au murit mai mult de o sută de femei. Unde au fost ele? Și unde — în momentul în care Beesley a sărit de pe o punte părăsită — era restul „masei umanității" pe care colonelul Gracie, cu o jumătate de oră mai tîrziu, pe neașteptate, a văzut-o revărsîndu-se de jos tocmai înaintea scufundării navei?

Ancheta engleză nu a fost interesată în aceste întrebări; Lordul Mersey nu a chemat nici un singur pasager al clasei a treia. Însă l-au tulburat pe politicianul din Michigan care se ocupa de ancheta americană, William Alder Smith. După ce s-a încheiat oficial ancheta

Senatului, la Washington, senatorul Smith a plecat la New York pentru a conduce o cercetare independentă.

El a spus unui reporter că era adînc tulburat de tot ce li s-a întîmplat pasagerilor clasei a treia şi voia să ştie dacă aceştia au suferit vreo restricţie. Evident, avea rezerve asupra mărturiei ofiţerilor „Titanicului", dat fiind că ambii, ofiţerul secund Lightoller şi ofiţerul al cincilea Lowe i-au spus, în mod categoric, că n-a existat nici o restricţie şi că toate clasele au fost tratate în mod egal. Totuşi, s-a dovedit că Lightoller şi Lowe nu dăduseră informaţii exacte. La New York, Smith a găsit un emigrant care văzuse un membru al echipajului încuind o intrare între clasa a treia şi punţile superioare. Însă incidentul părea să fie izolat şi neconcludent, dat fiind că emigrantul a continuat să spună că pasagerii au spart intrarea şi după aceea au fost trataţi la fel ca ceilalţi pasageri. În alte însemnări există rapoarte ale unor supravieţuitori ai clasei a treia ca fiind adunaţi în spatele frînghiilor de către membrii echipajului. Cîţi au fost astfel reţinuţi sau cît timp sau de ce — nu se ştie. Nu există nici o mărturie că a existat o politică generală a navei de a reţine pasagerii clasei a treia în timp ce restul a scăpat.

Foarte curînd după dezastru a existat un strigăt de protest, în special în Statele Unite, din partea ziarelor şi a altora care voiau să ştie de ce „Titanicul" a avut atît de puţine bărci de salvare şi de ce nu au fost toate umplute. Primei întrebări i s-a dat răspunsul foarte curînd: „Titanicul" a aderat la regulamentul britanic, care era învechit. Celei de a doua întrebări i s-a dat răspunsul mai puţin rapid însă în cele din urmă a apărut la ancheta americană că atît Lightoller şi Lowe, la babord şi, respectiv, la tribord, au presupus că ar fi riscant să se umple bărcile care încă erau suspendate de frînghii; fie bărcile „s-ar prăbuşi", aşa cum s-a exprimat Lowe, sau frînghiile ar ceda. Ei nu ştiau că Harland and Wolff au testat frînghiile şi au stabilit că ar putea să suporte greutatea bărcilor de salvare umplute la capacitate.

Dar din spusele lui Lightoller şi Lowe rămîi cu impresia că au fost îngroziţi de a fi grăbiţi de pasagerii cuprinşi de panică. De îndată ce a auzit că nava s-a izbit, Lowe s-a echipat cu un revolver. Cînd au plecat aproape jumătate din bărcile de la babord, ofiţerul şef Wilde a venit la Lightoller de la tribord şi l-a întrebat unde erau armele. Era una din sarcinile lui Lightoller să primească şi să ia în responsabilitatea sa revolverele şi muniţiile, astfel că îi conduse pe Wilde şi pe căpitan în cabina sa, dîndu-le cîte un revolver. Lightoller deduse că „se întîmplase ceva în bărcile de la tribord".

Lowe a spus anchetei Senatului că a descărcat un foc de armă pentru a împiedica „o mulţime de italieni" care „priveau fix mai mult sau mai puţin ca nişte animale sălbatice gata să sară" într-o barcă. Mai tîrziu a afirmat că nu a intenţionat să spună că „animalele sălbatice" erau italienii; el a vrut să spună că ei erau „tipul rasei latine".

De asemenea, Lightoller a constatat că revolverul său era util. După plecarea ultimei bărci de salvare, el s-a îndreptat spre partea din faţă pentru a umple şi a coborî barca pentru caz de pericol nr. 2, mult mai mică. „M-am urcat la bord şi am găsit trei sau patru oameni ascunşi sub locul vîslaşului". Aproape cu un sfert de secol mai tîrziu, Lightoller a scris despre acest incident: „Daţi-mi voie să spun că ei nu erau nici englezi, nici americani; de fapt, niciodată în viaţa mea n-am fost atît de nespus de mîndru de rasa vorbitoare de engleză cum am fost în acea noapte. Curajul cu sînge rece, calm, lipsit de egoism exemplificat, nu a fost niciodată depăşit. El a continuat, „m-am ocupat rapid de aşa-zişii pasageri clandestini". Cîteva ameninţări, însoţite de mişcarea unui revolver gol, curînd au golit barca care a fost rapid umplută şi pusă la apă".

Ofiţerii „Titanicului" ştiau de la început că nu erau bărci suficiente pentru a găzdui pe toţi cei aflaţi la bord; curînd, şi-au dat seama că exista, de asemenea, o insuficienţă de echipaj instruit. Este greu să rezişti concluziei că, în aceste împrejurări disperate scopul lor era, conştient sau inconştient, să salveze cît mai mulţi pasageri din prima şi a doua clasă — care, în orice caz, erau cei mai aproape de bărci — înainte ca întreaga operaţie să fie copleşită de hoardele care nu pot fi ţinute în frîu ale clasei a treia.

În acea măsură, este corect să se spună că cei bogaţi au fost protejaţi faţă de cei săraci. Însă trebuie să ne amintim că din bărbaţii din prima clasă doar 58 din 173 au fost salvaţi: 34% nu este un procentaj ridicat, deşi, este uimitor mai mare decît acela din celelalte clase. Banii nu au fost suficienţi; mulţi dintre cei mai bogaţi şi cei mai binecunoscuţi s-au înecat, incluzîndu-l pe colonelul Astor.

Wilfred Scawen Blunt, scriitor, a scris în jurnalul său că, dacă cineva trebuia să se înece, cel mai bine era să se întîmple milionarilor anglo-americani. Era un sentiment ridicol şi, fără îndoială, împărtăşit pe scară largă. Însă a fost şi este incompatibil cu noţiunea că toţi cei bogaţi s-au bucurat de un tratament favorizant.

Traducere de SMARANDA PETREA ■

DE PE TOATE MERIDIANELE

Ce-i mai aduce omului bătrîneţea

Începînd de la vîrsta de 25 de ani, creierul uman pierde anual cîteva zeci de mii de neuroni, iar după vîrsta de 40 de ani acest număr ajunge la 100 000. Dar, chiar şi în cazul exercitării unei intense activităţi intelectuale, omul foloseşte doar a patra parte din neuronii din creier. Pentru menţinerea cît mai mult posibil în viaţă a neuronilor, Institutul naţional francez de cercetări în domeniul gerontologiei a pus la punct un sistem de gimnastică mentală pentru oamenii în vîrstă, bazat pe acţionarea rezervelor ascunse ale creierului, pentru a compensa celulele nervoase moarte.

IARNA TRANSHUMANȚEI

...„Și văzduhul s-a-nnorat,/ Ninge sus, la munte./ Trec pe vale, la iernat,/ Turmele mărunte"... E seară în Vaideenii Vîlcei, seară de început de decembrie cu cer rece ca sticla, doar ici-colo învăpăiat de niște stele care se ceartă cu iarna, ferăstruind prin norii subțiri. Cele 50 000 de oi ale satului nu mai sînt ale satului, rătăcesc acum pe cărările transhumanței, prin cîmpiile și podișurile Aradului, Oradiei, Satului Mare, Doljului, Timișului, Giurgiului, Teleormanului, Călărașilor, Tulcei, Brăilei. Au coborît din munți, din vreo 30 de stîne; din munții Căpățînei și de mai departe, din munții Lotrului, din cei 30 de munți pe care satul își păstorește mișcarea de veacuri a „Mioriței"; au coborît, și-au luat stăpînii în spate și au plecat. În urmă-le, vreo 500—600 de gospodării au rămas aproape pustii. Multe din ele cu hornurile ca niște steaguri în bernă, fără fum și fără viață sub ele. Căci au plecat, o dată cu bacii și destule băcițe, chiar dacă ele, curînd, or să se întoarcă, grijulii de soarta gospodăriei și a copiilor. Ciobanii, înainte de plecare, și-au regulat toate socotelile, toate datoriile către casă, către acele muieri care nu i-au urmat și care vor rămîne singure cîteva luni, către comună și către stat. Primarul Benoni Morăreț, de mai bine de zece ani în fruntea obștii, ne comunică, la acest capitol, niște cifre care lui i se par firești, care nouă ne dau senzația unui fabulos pastoral, ca în poveștile de demult. De la începutul anului și pînă-n prag de decembrie, Vaideenii au predat la fondul de stat vreo 3 000 de hectolitri de lapte de vacă (cît în anii '82—'83, luați împreună), vreo 700 de hectolitri de lapte de oaie (cu același termen de comparație), peste 3 000 de oi. Prin locurile în care bîntuie la ceasul ăsta, mai zice primarul, ciobanii noștri dau cam tot pe atît. Așa e legea, o lege nescrisă, cel care oferă pășune cere în schimb iscălitură în regulă pe contracte de oi, lapte și lînă, mai cere, mă rog, și cîte ceva pentru propria-i folosință (dar asta-i altă poveste), iar ciobanul din Vaideeni se supune. Cînd are de unde da, se supune. Cînd n-are, se mai ridică și el în scări (dacă-i călare), sau în bîta-i cea grea (dacă-i pe jos), și se tocmește ori protestează. Protestează și mai și atunci cînd oile i-s luate la obor pentru pricini care lui i se par neclare, adică atunci cînd unele C.A.P.-uri ori I.A.S.-uri pretind (așa zice ciobanul: „pretind") că turmele le-au „stricat" culturile. În caietelele cu foi în pătrățele, „de matematică", în care vaideenii își trec pînă la bob toate cheltuielile transhumanței, cifrele cele mai mari sînt ale banilor dați pe amenzi sau pe telefoane. Căci, cînd vreuna din încurcatele pricini pomenite mai sus îi stau în drum, vaideeanul se repede la primul post telefonic, bate aviz acasă, vorbește cu muierea și o trimite la primar. Benoni Morăreț sună la Direcția agricolă a Vîlcii, cei de-acolo la județul în care s-a petrecut ce s-a petrecut, se încing lungi și aprinse discuții prin aer (pe spezele ciobanului, firește), care duc sau nu duc la ceva. Dacă duc, în caietelul de matematică se aud niște clinchete vesele (s-au ciocnit niște pahare cu bere ori cu rachiu). Dacă nu, sticlele și paharele tot își scot capul, ba parcă sînt și mai multe, căci oaia bolnavă sau stearpă te costă mai mult decît cea teafără iar ogoirea necazului mai mult decît bucuria.

Sîntem într-unul din cele mai bogate sate

ale românilor, sat care, cînd își pogoară turmele la vale pentru iernat, albește cu ele versanții munților, ca în „Turmele" lui Eusebiu Camilar. Sîntem într-una din vetrele cele mai vii ale „Mioriței", printre bătrînii de-aici fiind destui care jură pe o „Mioriță" locală, spunînd că nu în Vrancea ci în Vaideenii Vîlcei, ori, hai să zicem, la strămoșii coborîți în veac din Mărginime*, s-a ivit întîia oară balada. Că de aici, ori de la moșii lor din Mărginime, pe „gura de rai" a munților Căpățînei și Lotrului, și-a prelins „Miorița" cioporul de stihuri, cu rostogolire limpede de izvor, șlefuind prin veac pietrele acelorași rime, pînă cînd pietrele s-au făcut scumpe iar izvorul a devenit balada de căpătîi a neamului românesc. Bacii de-aici sînt baci și peste turme, dar și peste o veche comoară de cîntece legate de păstorie. Profesorul Vartolomeu Todeci, inițiatorul ansamblului de fluierași și băcițe-dansatoare din Vaideeni și arhivă vie a tezaurului folcloric al locului, ne vorbea despre o „Mioriță" locală, care se cheamă „Învîrtita dorului". Ea cuprinde 24 de părți melodice, potrivite pe fluier, ca un orar muzical al zilei și nopții păstorului, cu 24 de ceasuri la fel de treze în veghea oilor. A fost compusă de un cioban vaideean, Ion Iscru, în anii primului război mondial.

Ce se mai întîmplă astăzi în vatra vîlceană a „Mioriței"?

Stăm de vorbă cu cîțiva dintre bacii rămași și acasă. Cei cu multe oi, cum sînt ei, își au „statul major" al iernii aici, în sat. Își trimit turma cu feciorii ori cu ciobanii angajați anume și, la răstimpuri, se suie în tren și cad fără veste asupră-le, ca să vadă cum le gospodăresc avutul. Sînt de față Ion Longinescu, om la peste 50 de ani, tată a nouă copii, Adam Crăciunescu, și el tată de mulți copii și, ca și Longinescu, unul din abonații permanenți la trofeele „tîrgului-expoziție de țurcană albă" care se ține anual în Vaideeni și la care participă ciobani și specialiști ai oilor din multe locuri. E de față și tînărul vicepreședinte al Consiliului popular, Achim Băluță, neam de ciobani, cu părinți ciobani, cu frați ciobani și surori băcițe, ins „școlit", dar cu sufletul de cioban. Ne povestesc că transhumanța acestui an merge, cel puțin deocamdată, bine, că „reclamațiile" venite de pe urma ciobanilor călători prin țară și „stricători de culturi" sînt mai puține ca-n alte dăți. Dar și ciobanii, spune cu un oftat Longinescu, sînt mai puțini. Oricît i-ai plăti, cu orice i-ai momi, prea puțini tineri din Vaideeni, și nu numai din Vaideeni, se mai fac ciobani — adaugă Crăciunescu. Feciorii cei mari ai lui Longinescu și ai lui Crăciunescu, ca și ai multor altora, sînt studenți ori absolvenți de facultăți.

„Ciobănaș la oi m-aș duce,/ Dar nu-mi place cașul dulce"... Nu se prea mai înghesuie omul la ciobănit, deși cașul îi place. E o viața de aspră și nemiloasă trudă viața asta a ciobăniei, toți căsună asupră-ți, și soarele, și ploaia, și viscolul, și zăpada, și acei paznici draconici ai transhumanței, de care nu prea scapi fără bir. De-aia, zice Achim Băluță, e cam scumpă brînza de Vaideeni, că e amarnic muncită; de-aia orășeanul care vine s-o cumpere țipă cînd îi aude prețul. Dar mai e ceva, intervine primarul Benoni Morăreț, ceva ce se uită, și anume generozitatea pe care ciobanul ăsta ce vinde scump o arată cînd trebuie arătată. Să fim înțeleși, adaugă Morăreț, nu vreau să zic că noi ăștia, din Vaideeni, am fi cine știe ce filotimi, măcar un ton din țipătul orășeanului sună drept, dar să nu se uite, de pildă, că la 5 martie 1977, a doua zi după cutremur, comuna asta de sub muntele Căpățînei a fost prima din țară care a sărit să-i ajute pe sinistrații din București. Atunci, în ziua de 5,

* Localnicii, în cele mai tefere și mai crîngoase familii, cele ce țin rostul satului, viața lui și puterea lui, nu sînt vîlceni, ci o spiță a Mărginimii Sibiului, altoită cu inși veniți din Alba și din alte părți ale Ardealului. Ca și portul, ca și obiceiurile și datinele, ca și cîntecele și horele (care-s cele de peste munți: „Învîrtita", „Hațegana", „Jiana"), ca și artele (inclusiv culinară), arhitectura caselor e transilvană, mai puțin albul zidurilor, care a înlocuit siniliul din satele strămoșești. Vaideenii au venit de peste munți în cîteva succesive valuri, începînd din veacul al XVIII-lea și pînă pe la mijlocul celui următor. Au pogorît după însîngerate răscoale și aprige judecăți cu grofii, abandonîndu-și vetrele dar luînd cu ei, în suflete, aceste vetre, cu tot miracolul lor de vechime, de dăinuire și duh. N-au putut pogorî multe turme, au strecurat prin munți, prin „Vama Cucului", doar puține oi, au coborît deci săraci, dar bogați în dîrzenie și mîndrie istorică, găsind aici, la Vaideeni, niște oameni la fel de săraci, niște „rumâni", robi ai moșiei Bistriței, cu un sat atestat în hrisoave la 1504. Într-o vreme în care cei din Săliște, din Poiana ori din Rășinarii Mărginimii își trimiteau feciorii la marile universități ale Europei, ca să-i facă oameni cu carte înaltă, în scopul unui apostolat național și social, cei din Vaideeni abia își scoteau „la drum", adică la actuala șosea de asfalt, măruntele case ascunse prin văgăuni; abia vedeau cum pe drumul acesta (întîmplarea se petrecea la începutul veacului) se ivește prima căruță „brașovenească", armată cu fier, nu cu lemn de gorun uns cu păcură, cum erau căruțele lor. Școală, în Săliște, este încă din 1616, în Vaideeni ea s-a deschis abia în 1839. Oamenii, prin acești munți pustii, au trudit din greu ca să-și refacă, într-un timp istoricește scurt, un rost, o viață, o nădejde de viață, ca să aburce cu ele muntele vremii, pînă pe culmea pe care se află astăzi. Și care nu-i cu nimic mai prejos decît cea a Săliștei, Poianei sau Rășinarilor. Și e frumos că ei, acești oameni, devenind „olteni", adoptînd perfectul simplu și legile locului, își păstrează legăturile cu cei „de dincolo", din Mărginime, ba, mai mult, se mîndresc cu ei, se mîndresc că descind din ei. Într-un studiu intitulat „Ungurenii din Vaideeni-Vîlcea", de Cornelia M. Ionescu, tipărit în revista „Sociologie românească", nr. 11—12, 1937, ni se prezintă descendența exactă a principalelor familii vaideene; astfel, „Boțocanii sînt originari din Loman, Vinerenii din Vinerea, Jinarii din Jina, Delurenii și Țuguleștii din Lazu-Șugatag" etc. Cazurile cînd „băieții din Vaideeni se căsătoresc cu fete din alt sat", continuă autoarea studiului, „sînt rare", iar atunci cînd totuși își iau mirese din alte părți „le iau numai din Novaci, Băbeni, Mihăilești (Măgura)", care mirese sînt „tot ungurence", din familii venite de peste munți.

la ceasul 5 dimineața, ciobanii satului înnegriseră scările primăriei, ascultîndu-l pe Morăreț, care le spunea că Bucureștii au nevoie de ajutorul lor. S-au gîndit oierii noștri cît s-au gîndit (nu mult!) și fiecare a adus de-acasă ceva din prisosul lui. La 9 dimineața dejugau în București trei camioane cu produse din Vaideeni: 1,5 tone de brînză, 7 tone de cartofi, 200 kg de lînă și vreo 15 000 de ouă, dăruite celor năpăstuiți.

E o seară frumoasă în Vaideeni, cerul de decembrie a coborît lîngă prispa caselor. Dar e un cer care nu apasă, e un cer familiar, un cer al oamenilor, pe care gospodarul de jos l-a rînduit din vechime după alcătuirea gospodăriei lui: Carul Mare, Carul Mic (cu oiști și roți), Cloșca cu Pui, Steaua Ciobanului. Sub steaua asta se călătoresc acum cei mai mulți dintre bărbații satului, rar de vezi vreunul pe stradă. Vezi numai femei pe la porți, așteptînd poștașul cu vreo „carte" de la „omul" plecat. Pe umerii lor, acum, apasă totul, de fapt tot timpul umerii li-s apăsați de poveri. Ele sînt cu mulsul, cu cașul, cu chiagul, cu brînza, cu jintița, cu urda, cu lîna, cu toate cele ale gospodăriei.

E pustiu satul, e frig, un frig care intimidează, pe sîrmele de telegraf nu sînt nici vrăbii. Peisajul are o anume tristețe, tristețea unui parc care e părăsit de pietoni sau care așteaptă pietoni. Dar e grozav de frumos acest sat-parc, tot timpul anului e frumos, îl scaldă ape duioase și-l mîngîie arbori cu susure de caval. Iar casele, toate, sînt înstărite și mari, sînt niște case-fortărețe, vînjoase alcătuiri de pietre și trunchiuri de arbori dincolo de care se aud muieri și copii, vaci și cîini. Sat cu case bogate, toate cu antene TV pe acoperișuri, multe cu automobile în curți. Sat cu moderne edificii de interes obștesc, sat asfaltat și pavat cu pietre de rîu, canalizat pe mari porțiuni, sat avînd de toate, chiar și un muzeu pastoral în locul numit Valea Seacă, înzestrat cu pivă, darac de apă, moară de lemn și joagăr arhaic. Mai au Vaideenii și școli frumoase, păcat că n-au și un liceu. E unul la vreo 7 kilometri, la Horezu, dar cu profil mecanic, nu agro-zoo-veterinar, cum ar cere tradiția zonei. E și ăsta un motiv pentru care meșteșugul oilor a intrat în amurg, prea puțini tineri simțindu-se îmboldiți spre el. Pentru păstrarea lui, adaugă primarul Morăreț, s-ar mai cuveni și altele, care să dea un plus de eficacitate înfăptuirii marilor sarcini în domeniul zootehniei. Cum țurcana de Vaideeni e socotită cea mai bună rasă de oi din țară, Benoni Morăreț crede că nimeni n-ar pierde nimic, dimpotrivă, dacă s-ar găsi o soluție de cooperare între C.A.P.-uri și I.A.S.-uri, pe de o parte, și producătorii acestei comune, pe de alta, astfel ca ultimii să le livreze respectivelor unități mieluți și berbecuți de prăsilă, iar acestea să asigure furajarea pe timp de iarnă a turmelor transhumente. Și încă o propunere, avansată de „vicele" Achim Băluță: în lunile ianuarie, februarie și martie, cînd oile fată, deci cînd ele trebuie ferite de vînt și de vînturare de colo-colo, să fie îngăduite în pădurile de pe drumul lor, unde la ceasul acela n-au ce strica. Desigur, în temeiul unor contracte avantajoase pentru cei ce le-ar deschide poarta pădurii.

Le zicem la revedere interlocutorilor noștri și o luăm și noi „spre țară", pe urmele turmelor, gîndindu-ne la ciobanii ce rătăcesc acum cine știe pe unde, sub viscole și sub nea, singuri și stingheri ca niște pui de cuc. Cum zice un cîntec din Vaideeni: „Singurel ca mine nu-i,/ Numa' puiul cucului,/ Cînd îl lasă muma lui/ În mijlocul codrului,/ Fără frățiorii lui".

ILIE PURCARU ■

DE PE TOATE MERIDIANELE

Irigare cu randament ridicat

Cercetătorii sovietici au pus la punct un sistem de udare a cîmpurilor capabil să permită o spectaculoasă sporire a recoltelor. Este vorba de udarea cu apă trecută în prealabil printr-un cîmp magnetic. Randamentul obținut cu acest sistem este cu 20 pînă la 40 la sută mai mare decît cel obținut prin irigarea cu apă obișnuită.

Gindacii din Papua — Noua Guinee

În Papua — Noua Guinee gîndacii reprezintă un articol de export solicitat, ei fiind achiziționați de muzeele europene și americane de entomologie, dar și de colecționari particulari. Unele specimene ating mărimea unei palme și sînt viu colorate. Întrucît cererea este foarte mare, au fost create ferme de creștere a... gîndacilor.

Primul cadran solar

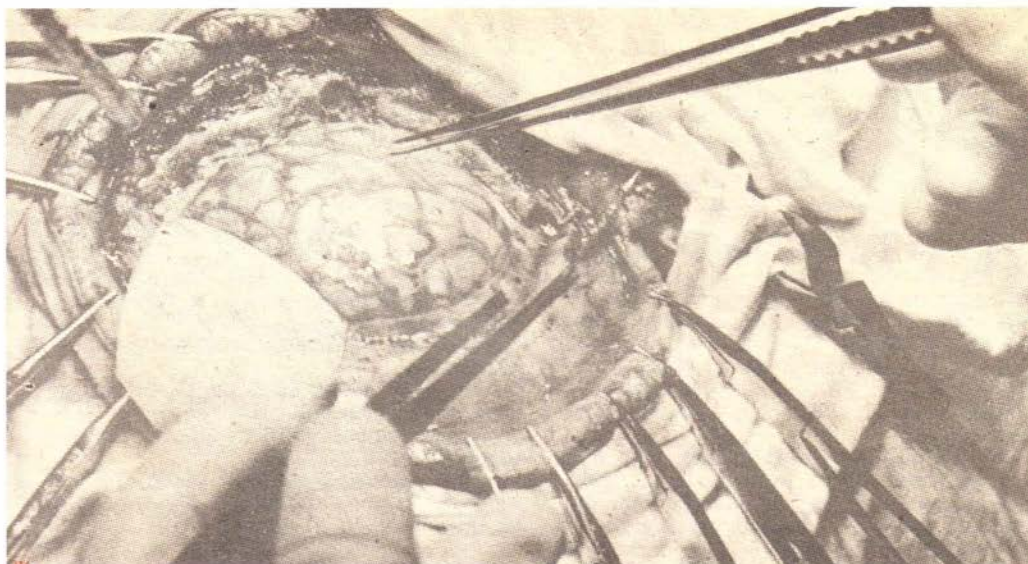
Primul cadran solar din lume a fost construit în China, aproximativ în jurul anului 2600 î.e.n. În Europa, cel mai vechi cadran solar a fost construit la Newcastle (Scoția), în anul 675.

Ciorbă de pește în natură

Lacul Kivu, din Africa Ecuatorială, poate fi considerat drept cea mai mare „oală cu ciorbă de pește" din lume. Situat la granița dintre Ruanda și Zair, lacul se învecinează cu vulcanul Kituno. Cînd vulcanul erupe, lava fierbinte se scurge în lac și provoacă încălzirea puternică a apei. Se spune că localnicii consumă peștii astfel „preparați", împreună cu apa fiartă a lacului — o ciorbă sui generis.

Leac pentru potolirea foamei?

În India există o plantă care, consumată de om, îi potolește foamea pentru aproximativ o săptămînă. În realitate, Kelir Kanda, care crește în statul indian Gudjevat, este doar un inhibant al senzației de foame, nu un aliment hrănitor. Totuși, el poate fi deosebit de util pentru cei care fac cură de slăbire și vor să scape de chinurile foamei.

CĂLĂTORIE ÎN INTERIORUL CREIERULUI

Am recitit „Călătorie în jurul craniului meu" pentru că emotivitatea m-ar fi împiedicat să asist la o operaţie pe creier. Şi aşa, fără sînge şi cu bisturiul doar în carte, cu greu am trecut peste developările amintirilor unei operaţii pe care Karinthy Frigyes a trăit-o pe viu, la 4 mai 1936, în clinica din Stockholm a celebrului Herbert Olivercrona.

Prof. Constantin Arseni

M-am „racordat" cu toată fiinţa la emoţia şi atmosfera dintr-o mare clinică neurochirurgicală, cum este cea de la spitalul Dr. Gheorghe Marinescu.

De 51 de ani, cu bisturiul său de maestru, profesorul Constantin Arseni a şters linia de demarcaţie dintre zi şi noapte, pentru ca zeci de mii de oameni, care nu mai aveau nici o speranţă, să capete prelungirea vieţii.

Inima îşi face de cap cînd urc scările la profesor. Sînt încă obsedată de cuvintele, trecute de mult în nefiinţă, ale lui Frigyes: „Nu şuşotiţi domnilor, aş auzi totul dacă nu mi-ar fi ruşine să trag cu urechea. Nu şuşotiţi, şoaptele se încrucişează, tot mai iuţi şi mai agasante, mai neruşinate. Nu şuşotiţi, nu se cuvine, ce vină am eu? Mi-e ruşine, haidem, profesore, acoperiţi-mi odată goliciunea creierului".

Din cele şase săli de operaţie ies cărucioare cu oameni care au trecut de această spaimă a „goliciunii creierului". Sînt acum ca noi, în faţă cu o imensă dorinţă de viaţă, de bucurie.

Holurile care duc către cabinetul profesorului Constantin Arseni sînt o „culegere" de maxime, inteligenţă şi omenie, pătrundere psihologică a clipei în care-i treci pragul. „A studia fenomenele bolii fără cărţi înseamnă a naviga pe o mare pentru care nu există hărţi. A studia cărţile fără bolnavi înseamnă a nu naviga de fel".

„Creierul este ca un copac, nu pot lipsi

nici trunchiul, nici frunzele"...

„Îmbătrînesc și tot mereu mă instruiesc". Profesorul este, la 74 de ani, în plină formă. Ochii vii îmi fac semn să iau loc în fotoliul pregătit pentru mine. Se întreține cu cîțiva colaboratori. Îmi ocup și eu timpul, deschid din nou cartea de care nu mă deslipesc de două zile. „Mîini mă apucă de picioare și de cap trecîndu-mă pe o masă îngustă, cît o scîndură pentru călcat, lîngă care se oprise patul. Sînt întors imediat pe burtă, capul îmi atîrnă într-o scobitură ovală, ca să pot respira. Mă străduiesc să-mi așez cît mai comod fața și nasul, știind că voi rămîne ceasuri întregi în această poziție și încerc să-mi stabilesc cîmpul vizual, cercetez terenul".

— Am citit și eu această carte cînd eram student. Scriitorul a fost operat, la începuturile neurochirurgiei, în condiții chiar dramatice. Cînd s-a vindecat, a povestit cu destul de mare exactitate, în orice caz cu foarte mult talent, ce s-a petrecut de-a lungul celor cinci ore. I s-a făcut anestezie locală, așa se opera atunci, și a putut fi conștient aproape tot timpul.

— Numai în ultimele 50 de minute și-a pierdut cunoștința.

— Un tip tare!

— Dumneavoastră știți să apreciați caracterul, pentru că suferința dezvăluie orice fisură...

— Această știință face parte din meserie.

— Tot la cinci dimineața sînteți în clinică?

— Au mai trecut anii, acum sînt la ora 7. Totdeauna am venit devreme, înaintea tuturor, vreau să fac totul, fără grabă, bine. M-am străduit să nu greșesc.

— Meticulozitatea, exactitatea, le-ați învățat de la tatăl dumneavoastră ceferist?

— Tatăl meu era chiar maniac, nu se putea altfel, a început... de la prima „linie". A fost telegrafist și apoi a ajuns controlor principal. A lucrat la C.F.R. 40 de ani.

— În copilărie ați călătorit mult cu trenul pentru că ați avut abonament gratuit?

— Ne-am mutat dintr-un oraș într-altul, după nevoile serviciului tatei. Și apoi, știam că-mi voi petrece toată viața numai sub lumina lămpii scialitice.

— De la ce vîrstă ați fost sigur că veți fi medic?

— De la 4 ani, simplu ca bună ziua, toată lumea era la curent cu dorința mea de a fi medic.

— Putea fi o trecătoare alegere, doar copiii schimbă cîteva profesiuni pînă într-adevăr se decid...

— În cazul meu a rămas o idee... fixă. Țin minte că am avut o boală de piele și la Iași mi-au făcut raze. L-am rugat pe „nenea doctor" să-mi arate aparatele pentru că și eu voi fi medic ca el.

— Unde ați urmat facultatea?

— La Cluj, era cel mai bun loc de învățămînt din România. Am avut profesori mari, cu adevărat mari, Hațieganu, Goia. Profesorul Hațieganu ne spunea la cursuri: „Un medic trebuie să aibă o cultură generală bogată, o mare cultură de medicină, iar în specialitatea sa să fie în stare să cuprindă tot ce este la zi".

— Mai cunoașteți în lume un alt neurochirurg cu o asemenea longevitate profesională, ca a dumneavoastră?

— Am împlinit 51 de ani de specialitate. Nu cred că în lume există un al doilea caz... Sînt 51 de ani de cînd operez zi de zi, fără să obosesc. Am avut norocul să fiu medic la 22 de ani.

— Și la 32 de ani ați devenit șeful neurochirurgiei românești! N-a picat din cer „norocul", singur v-ați explicat reușita, printr-o muncă fantastică.

— Mă enervează cuvîntul acesta „fantastic". Ce înseamnă fantastic? Pentru mine acesta a fost ritmul normal.

— Ca student, ați fost cap de serie?

— Să mă laud eu? Am fost primul, sau printre primii. În orice caz eram foarte harnic, în anul I citeam 18 ore pe zi, iar în anul VI 16 ore pe zi.

— Fantastic, scuzați-mă, considerați că am vrut să spun „putere de muncă".

— Așa îmi place, pentru că munca este sursa tuturor bucuriilor, tuturor performanțelor, tuturor descoperirilor. Eu am vrut să fiu neurochirurg cum probabil Jascha Heifetz a vrut să fie violonist. Fără bucuria, fără plăcerea muncii, nu iese nimic bun, durabil. Efemerul nu m-a pasionat. Eu spun, fără nici o supărare, că sînt un om obișnuit, cu trei trăsături dominante. Nu obosesc niciodată, moștenire de la tatăl meu, am o voință de fier, pe care mi-am educat-o, tot ce gîndesc, lucruri posibile, le realizez. În liceu am învățat greaca și latina, ani în șir după aceea scandam zilnic cîte o jumătate de oră în latină...

— Un exercițiu de memorie?

— Fantastic, ei, am greșit și eu. Scandarea în latină mi-a șlefuit memoria. Nici astăzi nu uit absolut nimic, nu-mi notez niciodată un rînd. Un colaborator se vaită: „Memoria doctorului Arseni este un rău foarte mare pentru noi, cei din clinică". În rest sînt un om obișnuit, fără nici o altă calitate în plus. Pe lîngă cîmpul operator mai am o pasiune, scrisul. Editurile nu sînt de aceeași părere, pentru că nu țin pasul cu mine.

— Cîte tratate aveți publicate?

— 72... În 1987 sînt programate alte 9. Să vedem dacă va fi așa.

— Ați operat mult și în lumea largă, ați prezidat congrese, ați primit recunoașterea lumii medicale internaționale. L-ați uitat o clipă pe semenul cu care trăiți încleștarea dintre viață și moarte, pe pacient, adică?

— Niciodată, sufăr alături de el, îl ajut cu modestele-mi puteri...

— Îmi dați voie, tovarășe profesor, să vă citesc un fragment potrivit din „Călătorie

în jurul craniului meu", pe care v-aş ruga să-l comentăm?

— Să nu vă supăraţi dacă eu voi închide ochii, aşa mă relaxez deplin. Citiţi-mi cît mai cald, am nevoie de un „duş" de sentimente.

„Tăcere profundă. Înţepături mărunte, de jur împrejur. Haide odată, ajunge, doar nu mi-e sensibilă pielea capului. Într-adevăr, nu mă doare, dar simt foarte limpede lama fină zgîriind un cerc pentru a delimita o suprafaţă considerabilă. Zăngăne pense, una după alta, o mulţime. Vaierul burghiului e mai infernal şi mai încăpăţînat ca oricînd. Ce, nu mi-o poate străpunge? Încerc să-mi încordez gîtul, am impresia că trebuie să-l ajut şi eu, să mă proţăpesc rigid şi perpendicular, în faţa burghiului, căci altminteri mi se crapă ţeasta-n două. Bubuitul ca de tunet mă asurzeşte cu desăvîrşire. E puţin mai înăbuşit acum, pesemne lărgeşte deschizătura... În sfîrşit s-a oprit. Bine că s-a oprit. Nu eşti de părere că a fost de ajuns, domnule profesor? Eu ţi-am spus doar aşa, mie unuia, cel puţin mi-a fost de-ajuns. Mă simt straşnic de impertinent şi ironic, aproape că-mi vine să mă iau la harţă cu ei. O smucitură brutală, puternică. Pesemne că profesorul a vîrît cleştele în orificiul perforat... Scrîşnetele ce urmează aduc a pîrîitură de scîndură, smulsă din capacul unei lăzi prinse în cuie. Ştiu, scoate bucăţi de os, porţiuni mari... Brutalitatea procedeului mă cucereşte. Mă abandonez cu o sălbatică plăcere, mai, mai că aş vrea să dau o mînă de ajutor".

— Chiar acestea erau impresiile unui om pe masa de operaţie în 1936? A fost posibil să simtă tot ce se mişcă în jurul său?

— Şi mai ales în interiorul creierului său. Aşa era în 1936, se opera cu anestezie locală, operaţia era resimţită. Acum omul cînd se trezeşte din anestezia generală află că momentul de care se temea a trecut. În 1936 era o chirurgie incipientă, ca în toată lumea de altfel. Neurochirurgia însemna atunci doar tumori cerebrale, ceea ce nu e nici pe departe exact.

— De ce era medicul lipsit?

— Era inexistent ajutorul statului; erau inexistente aparatele de investigaţie; erau minime cunoştinţele de neurologie, aşa încît se lucra mai mult cu „flerul". Reanimarea o făceam tot noi, chirurgii, nu erau antibiotice. Atunci un pacient cu abces cerebral dacă scăpa era o minune. Astăzi se vindecă în proporţie de 100 la sută. Am scris o carte din trecutul neurochirurgiei, interesantă, dar adresată publicului larg pentru ca să înţeleagă în ce condiţii eroice lucrau înaintaşii, cum s-au sacrificat pentru a deschide drum unei noi ramuri din medicină.

— Cînd apar direcţiile înnoitoare, moderne, în neurochirurgie?

— Eu le sintetizez astfel: prima etapă — încercări cu rezultate dezastruoase. Au fost ţări, America, de pildă, cu legi care interziceau practicarea neurochirurgiei. După primul război mondial, unii chirurgi proveniţi din chirurgia generală, care nu ştiau neurologie, au făcut mai mult rău operînd cu brutalitate. Un specialist celebru a constatat că „fiecare celulă din creier este sfîntă şi trebuie bine cîntărit dacă merită să fie sacrificată". Dezvoltarea metodelor de investigaţie a ajutat mult neurochirurgia, antibioticele au schimbat total profilul şi tratamentul bolilor de sistem nervos.

— Astăzi laserul, microscopul...

— Apariţia antibioticelor, diversificarea tehnicilor operatorii, dintre care aţi amintit microscopul, laserul, au perfecţionat atît actul chirurgical încît un savant, poate puţin prea optimist, prevede că operaţiile pe creier vor fi mai puţin nocive decît cele pe abdomen.

— Cu şanse totale?

— În clinica noastră rezultatele sînt mai mult decît mulţumitoare datorită fineţei operaţiilor, mai ales de cînd ne-a venit în ajutor computerul tomograf. Nu-mi mai pot imagina traumatism cranian fără „sfatul" lui. Cînd sînt mai multe leziuni, noi detectăm pe cea majoră, dar celelalte ne scapă; nu însă şi tomografului. Le operăm pe toate cu şanse mari.

— Paşii sînt uriaşi, dar nu mai sînt umbre care trebuie eliminate?

— În mijlocul creierului sînt nucleii bazali, care erau consideraţi de neatins. Eu i-am operat încă acum 30 de ani, dînd şansă de viaţă multor oameni. Am vrut să public aceste constatări şi în străinătate, dar americanii n-au crezut că e posibil. Cel mai influent neurolog englez a vizitat clinica noastră, a asistat la operaţia nucleilor bazali, a văzut postoperatoriu pacienţii şi la prima mare reuniune din America a făcut o comunicare, în acest sens, citîndu-mă. Trunchiul cerebral, unde sînt centrii vitali, respiraţie, inimă, era o zonă considerată tot de neatins. Am abordat-o cu succes. Aceşti centri într-adevăr sînt foarte periculoşi şi dacă te atingi agresiv de ei „ţipă, ripostează", dar dacă te apropii cu abilitate, permit intervenţia.

— Care rămîne riscul unei operaţii în anul de graţie 1987?

— Depinde de gravitatea cazului şi de nivelul actului chirurgical, aici intrînd în primul rînd surpriza. În creier este o barieră severă, ca la circulaţie, pînă unde poţi merge cu bisturiul. Aici stă deseori cheia, unii sînt tentaţi, mai ales tinerii, să înainteze în acea „celulă sfîntă" crezînd că a fi temerar este totul. Lobul temporal prezintă cele mai mari surprize. Unii autori celebri publică rezultatul unor serii întregi de operaţii care s-au terminat toate dramatic, pentru că n-au ştiut să se oprească la timp.

— Măsura în toate?

— Mă gîndesc mereu la profesorul Iacobovici, care ne dădea exemplul următor:

„E ușor să te folosești de un bisturiu, e greu să știi unde să te oprești", altfel, cum spune un proverb, „operația a reușit, dar pacientul a decedat".

— Mii de întrebări își fac loc... Viața se scurge ca fulgerarea unei clipe, neurochirurgul este și el un om cu sentimente, cu trăiri. Are întotdeauna puterea sufletească de a se stăpîni, mai mult, de a-l încuraja pe cel în suferință?

— Se învață să-ți stăpînești sentimentele, emoțiile, să le subordonezi relației cu pacientul. La aceeași boală nu facem aceeași operație, pentru că datele esențiale diferă după vîrstă, după starea psihică a pacientului. „Există bolnavi, nu boli" este maxima după care eu mă conduc de 51 de ani.

— Profesorul cînd este în echipă cu foștii săi studenți, îi lasă să ia decizii? Prezența lui îi timorează?

— Profesorul trebuie să asigure dirijările în operație. Nu trebuie să stea pe capul începătorului și să-l dădăcească. Este, de pildă, o metodă de a scoate tumoarea cu degetul; se practică puțin în lume, pentru că riscul este considerabil. Eu o fac bine, am mare experiență. Dacă-l pun pe elevul meu, care știe să opereze, dar n-are acest exercițiu, poate să greșească și atunci i se strecoară gîndul că i s-a sugerat această metodă ca să se vadă că el nu e încă pregătit, că trebuie să mai stea „în banca lui". După ce mi-am învățat studenții să opereze, niciodată nu le impun metoda de urmat. Măiestria unuia, abilitatea altuia, sînt diferite.

— Ați fi putut fi radiolog, oftalmolog, histolog. Ați cuprins atîtea ramuri ale medicinei pentru că v-au tentat toate?

— Repet, datorez cunoștințele mele celor 16—18 ore de citit din tinerețe. Cititul este un „sport" greu. După cum alergătorul se antrenează fugind, asudînd, trudind, orele de bibliotecă sînt și ele o cazna. Eu nu pot alerga, dar nici sportivul nu se poate ține după mine. Regret că tinerii și mai puțin tinerii mei colaboratori nu țin mai mult și ei la acest „sport". Trebuie să renunțăm la multe, recunosc, dar cine a vrut să fie medic la ce s-a așteptat? Să meargă la ceaiuri dansante?

— Ați ocolit întrebarea mea...

— Am prefațat... răspunsul. M-am instruit în chirurgia generală, la Spitalul de urgență, sub conducerea profesorului Iacobovici; am lucrat 8 ani la histologie, pentru cancerul creierului, cînd nu se știa mare lucru; am studiat radiologia, am lucrat cu profesorul Hațieganu medicină internă. Cunosc fundul de ochi ca un veritabil oftalmolog, pentru că l-am învățat singur. Toți bolnavii pe care-i operam îi vedeam seara oftalmologic chiar dacă n-aveau nevoie. Tinerii acum n-au timp și așteaptă rezultatele acestor examene pe „tavă", de la alții. Examenul general, cel făcut de neurochirurg, este singurul care-i poate da liniștea cînd se află la masa de operație. Să vă mai dau un mic exemplu. În spitalul nostru venise acum vreo 40 de ani o doctoriță Lascu, care învățase oftalmologia la Paris. Pe vremea aceea era fantastic, vorba dumneavoastră. Odată, sau de două ori, am prins-o cu o greșeală.

— Mică?

— În medicină nu există greșeală mică sau mare, greșeala e greșeală. Atît am chinuit-o cu ironiile mele, eu, un începător, ea, medic cu studii la Paris, încît vă dați seama că nu m-a prea simpatizat.

— V-ați ales neurochirurgia printr-o întîmplare sau în cunoștință de cauză?

— Jumătate, jumătate! Au intrat în joc hazardul și dorința mea. Din studenție, chemarea mea era împărțită între chirurgia creierului și a toracelui. Ultima posibilitate a fost exclusă pentru că atunci nu exista anestezia perfectă, evoluată, completă. Fratele meu, mai mare cu doi ani, era și el medic, m-a chemat la Spitalul de Urgență tocmai cînd absolvisem eu facultatea și eram fără angajament. L-am văzut pe profesorul Bagdasar, creatorul neurochirurgiei, și am rămas.

— În ce an era?

— Aprilie 1935.

— Ați acceptat pe loc oferta de a face parte din echipa profesorului Bagdasar?

— Nu a fost o competiție pentru că nu mai era nici un alt amator. Am rămas 10 ani și jumătate fără să fiu plătit, era un serviciu nou, fără posturi.

— Din ce ați trăit?

— Tot sărmanul meu tată, puținii lui bani îi împărțea cu mine, dar au fost ani sublimi. Numai și numai operații, uneori și cîte 16 într-o zi. Of, tinerețe, tinerețe!!!

— Și cîți oameni se puteau socoti neurochirurgi atunci?

— Să-i numărăm pe degete... Profesorul Bagdasar, eu și încă un secundar.

— În toată România?

— Întocmai. Astăzi sînt sute de neurochirurgi la București, Cluj-Napoca, Iași, Tîrgu Mureș, Timișoara, Craiova, Ploiești, Sibiu, Constanța. Clinica noastră, cu 650 de paturi, are o dotare ultramodernă, fără egal în lume. Fără înțelegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, fără calda și permanenta grijă a tovarășei Elena Ceaușescu, n-am fi avut astăzi cea mai mare clinică de neurochirurgie din lume.

— A fost într-adevăr o muncă de pionierat.

— Operam de la 5 fără un sfert dimineața. În străinătate am cerut, spre stupoarea colegilor medici, aceeași oră.

— Și vi s-a asigurat un asemenea orar?

— Cu uimirea de rigoare.

— Cîte tumori cerebrale ați extirpat în cei 51 de ani?

— Am operat peste 35 000 de cazuri, pe lîngă alte intervenții de sistem.

— În total?
— Peste 60 000 de oameni. După moartea lui Bagdasar, am operat numai eu, pentru că eram singurul neurochirurg.
— Medicina v-a acaparat. Aţi mai avut timp şi pentru altceva?
— Puţinul, foarte puţinul timp, l-am rezervat artei. Mă recreez şi mă instruiesc prin ea. Colecţionez tablouri, citesc, iar de cînd am îmbătrînit văd şi filme. Mi-a rămas la fel de vie slăbiciunea pentru sculptură.
— Am văzut intrarea în clinica dumneavoastră, este optimistă prin prezenţa unei expoziţii, dătătoare de curaj.
— Am adunat donaţiile unor artişti, care au înţeles că frumosul şi ştiinţa merg mînă în mînă. La mine acasă mă odihnesc privind tablouri şi azi, şi mîine... Nu mă plictisesc niciodată. În puţinul timp, fără spital, sădesc florile din grădina mea.
— Modalităţile dumneavoastră de a vă odihni ocupîndu-vă cu ceva?
— Am căutat soluţii de optimizare a timpului. Între două operaţii mă întind pe un fotoliu, închid ochii şi dorm profund. După 10 minute mă simt nou născut, intru iar în sala de operaţii.
— Longevitatea dumneavoastră chirurgicală este proverbială, admirată...
— Pusă la îndoială de unii... Acum, la 74 de ani, sînt zile şi cu şase operaţii, dar aleg numai cazurile grave, tumorile cerebrale. „Băieţii" mei sînt perfecţi în restul intervenţiilor. În această mare concentrare intră şi muncă fizică. Sînt oase groase de 3, 4, 5 şi 7 mm care trebuie rupte cu penseIe. Mulţi se miră. La vîrsta dumneavoastră mai operaţi? Ei bine, marea mea bucurie este operaţia, atunci mă simt liniştit, nu mă deranjează nimeni, nu mă cheamă la telefon sau la o şedinţă, atunci dau măsura puterii mele de om care face ceva pentru semeni. Iar după aceea sînt recreat, bine dispus, vesel.
— Aceasta e lumea dumneavoastră dincolo de mit şi legendă. Ultima apariţie editorială semnată Constantin Arseni, Ignat Roman însumează numai experienţa celor doi autori?
— Atlasul clinic de electroencefalografie este numai şi numai experienţa noastră, acumulată în 20 de ani. Acest album trebuie să existe în orice cabinet medical, pentru că bolile sistemului nervos au repercusiuni asupra întregului organism. În necunoştinţă de cauză se tratează abdomenul şi cînd colo boala e localizată în sistemul nervos. Zece la sută dintre operaţiile de apendicită apar datorită leziunilor sistemului nervos şi invers. Ocluzia intestinală este văzută pe creier. Tot aşa unii bolnavi ajung la tulburări psihice pentru că au uree, în loc de psihiatru ei trebuie văzuţi de internist.
— Dintre toţi profesorii dumneavoastră, de cine aţi fost cel mai ataşat?
— Am ţinut enorm la profesorul Bagdasar. Era un om excepţional, bun, foarte citit, nerepezit, spre deosebire de mine...
— V-am prins şi eu într-o zi furtunoasă...
— Da? Şi nu v-aţi speriat?
— Ştiam că după nori iese soarele...
— Totdeauna sînt aşa cu nepunctualii. Eu vin înainte cu o oră, nu admit o întîrziere de un minut din partea personalului clinicii. Sînt de o severitate poate exagerată, dar un minut la timp poate fi o viaţă salvată, un minut cu întîrziere poate fi fatal.
— Aveţi în totalitate dreptate, mai ales că severitatea dumneavoastră ascunde un suflet cald. Mă înşel?
— Sînt un om dur, dar cine de 51 de ani se întîlneşte cu suferinţa în forme atît de grave se împietreşte. Superficialitatea şi incompetenţa le-am detestat. Încă nu putem intra în sala de operaţie convinşi că omul va trăi. Va veni şi ziua aceea.
— Parafrazînd un mare umorist care spunea că în materie de umor nu ştie de glumă, dmneavoastră în medicină nu ştiţi de glumă.
— Aţi spus foarte bine, nu ştiu de glumă!
— Frica de moarte aţi citit-o de atîtea ori în ochii celuilalt...
— Se petrece ceva paradoxal, nemaitemîndu-se de moarte, oamenii au curajul să rămînă în viaţă.
...În marea clinică de neurochirurgie, un spital... în spitalul Dr. Gheorghe Marinescu. La „masa tăcerii", cu ochii aprinşi de oamenii din care nu se văd decît enorme pansamente, dar care au „curajul să rămînă în viaţă", deschid iarăşi cartea unui puternic, care a stat pe masa de operaţie cinci ore şi după aceea a scris pentru nemurire:
„A fost ca un vis... M-am ridicat în capul oaselor şi mi-am urnit pe rînd picioarele, punîndu-le pe duşumea. Apoi m-am ridicat. Era mişcarea dansatorului pe sîrmă, la punctul culminant al turului de forţă, la jumătatea coardei, bălăbănind braţele şi echilibrîndu-le sus, sus, deasupra Niagarei. Am făcut doi paşi, m-am oprit şi am mai făcut doi.
«Merge strună», aud vocea lui Olivercrona firească şi binevoitoare, ca şi cînd ar fi vorba de un fleac. «Cînd vreţi să plecaţi?» Tonul acesta obişnuit mă readuce la realitate. Răspund mucalit:
— Mîine!
— Perfect. Mîine dimineaţă puteţi părăsi clinica".
Am trăit o dimineaţă de neuitat... Ce fantastică e clinica prof. dr. docent C. Arseni cînd ai nevoie de ea dar mai ales... cînd eşti sănătos. Şi o priveşti cu toată obiectivitatea.

CARMEN DUMITRESCU ■

P.S. Fragmentele au fost selectate din „Călătorie în jurul craniului meu" de Karinthy Frigyes.

NATURA SE AMUZĂ: TROVANȚII

Inimă împietrită.

ENIGMELE DE SUB DEALUL COSTEȘTILOR, DIN VALEA GRESAREA ȘI DIN ALTE PĂRȚI

Peisaj fantastic. Insinuată pe firul unor văi înguste, printre dealuri și grădini năpădite de aromele poamelor, acum, în septembrie, ca și vara, primăvara sau iarna, șoseaua asfaltată ce duce de la Rîmnicu Vîlcea la Tîrgu Jiu trece, cam prin dreptul kilometrului 35, pe la poalele unei mari ridicături subcarpatice: dealul Costeștilor. În partea sa dinspre sud acesta dezvăluie trecătorului un perete abrupt, de cîteva zeci de metri înălțime, zămislit numai și numai din nisipuri și cuarțuri cristaline care s-au năruit cu vremea și continuă și azi să se năruie într-o vîlcea invadată vara de tufe răzlețe de pipirig și nalbă crescute anapoda. De sus, de pe coamă, se văd bine culmile muntoase ale Căpățînii dominate de masivul Buila-Vînturarița, iar ceva mai la vale, în sud-vest, culele albe ale Măldăreștiului și Horezu, renumitul centru al ceramicii românești, al minerilor cărbunari și oierilor.

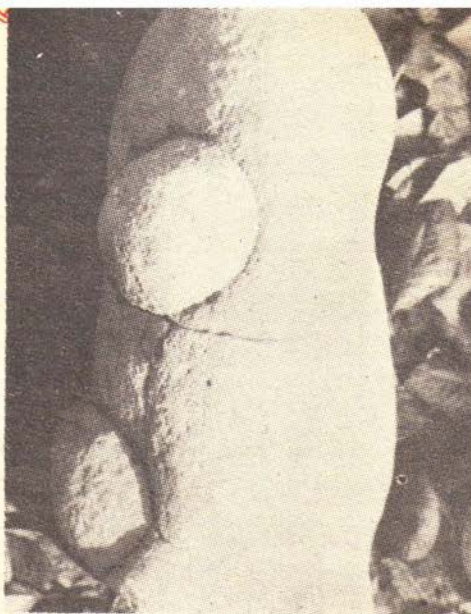
Mă reculeg greu din depărtările orizontului solar, cu un pitoresc aproape mirific, și privirile îmi cad uimite în rîpa de sub deal. Doar la o azvîrlitură de băț, în stînga, apare în fața un fel de enclavă selenară, pigmentată din loc în loc cu pietre mai mari sau mai mici, negricioase, de diferite forme bizare, unele înfățișînd un hipopotam sau un proboscidian de cîteva tone, altele conturînd o broască țestoasă uriașă sau o focă. Alături, cîteva sfere și ovoide ce par a fi miniaturi ale globului pămîntesc, siluete și fizionomii umane, ouă pietrificate de dinozaur... Ceva mai în jos, în albia unui firicel de apă, alte și alte încremeniri calcinate, semănînd leit cu o șopîrlă de mari dimensiuni, cu un crocodil eșuat ori cu cine mai știe ce animal preistoric... Se vede clar chiar și... o masă a tăcerii cu coadă de reptilă. Pe moment ai impresia că te afli nu într-o carieră de nisip, ci într-o ciudată rezervație zoologică ai cărei pensionari au

rămas împietriţi ca efect al jongleriilor unui scamator.

Din lipsa informaţiei precise, nu ştii ce să mai crezi. Prezumţiile şi dilemele te copleşesc. Te întrebi nedumerit dacă fantasmagoricele forme sînt creaţia unui sculptor modernist sau rezultatul complicatului joc al hazardului, o nevinovată şi izbutită glumă a naturii. Observîndu-le şi judecîndu-le în cadrul lor natural, unii vizitatori au emis părerea că, probabil în vechime, în vremuri preistorice, aici ar fi fost vatra unor sculptori anonimi, care şi-ar fi ascuns capodopera în adîncurile dealului nisipos. Rotunjimile ciudate, piatra şlefuită parcă, formele şi liniile perfect armonizate şi proporţionate te tentează să crezi astfel. Cel puţin la o primă vedere, de suprafaţă, lucrurile aşa se prezintă. Se zice că însuşi Brâncuşi, părintele sculpturii moderne, n-ar fi fost străin de ele, că l-ar fi inspirat în cioplirea Păsării sale măiastre, a Ţestoasei zburătoare, a Oului primordial (Începutul lumii), a Principesei X şi Domnişoarei Pogany. Admiţînd o astfel de ipoteză, firesc te întrebi: bine, dar cum au fost ele, pietrele acestea grele, aduse pînă aici?! De unde proveneau giganţii sferici şi ovoidali, blocurile masive de gresie din care-s alcătuite? Pentru că în jur, cum am mai spus, e numai nisip şi pămînt acoperit de pădure, iar muntele, stîncos şi înalt, se află departe.

Se pare deci că nu poate să fie acceptată o astfel de ipoteză.

Atunci?... Să fie, oare, împietririle macrozoomorfe de sub dealul Costeştilor rezultatul proceselor fizico-chimice, de cimentare a nisipurilor din adîncurile fostei mări Sarmatice care s-a întins cîndva şi pe aici, peste Carpaţi, cu sute de milioane de ani în urmă? Sau pietrele acestea sînt ultimele rămăşiţe ale morenei vreunui uriaş gheţar care a rostogolit gresiile şi calcarele şi le-a abandonat în dezordine la poalele dealului vîlcean.

Clovn.

Ochiul de apă.

Şi enigmele continuă. Elucidarea lor nu e deloc uşoară.

Sugestia de a investiga la faţa locului şi de a încerca dezlegarea enigmei de sub dealul Costeştilor mi-a fost dată, cu ani în urmă, de regretatul critic de artă şi om de cultură craiovean Vasile G. Paleolog, un mare iubitor al naturii patriei. Tocmai adusese din văile Gresarea şi Luncavăţului, de lîngă Oteşani şi Costeşti, din valea Blahniţei şi de-aiurea, un trauler plin cu astfel de pietre ciudate şi, prin grija autorităţilor locale, le descărcase în parcul din preajma Teatrului Naţional din cetatea Băniei (unele, precum superbul „glob pămîntesc" avînd diametrul de peste 75 cm, mai străjuie şi acum intrarea dinspre fosta casă memorială Ţuculescu), în intenţia mărturisită de a pune bazele unui original muzeu naturist, *in situ*, cum îi plăcea lui adesea să spună. „Fă-ţi timp — m-a îndemnat el —, că viaţa-i scurtă, şi treci neapărat pe la Gresarea Vîlcii, pe la Costeşti şi Oteşani, că n-ai să regreţi toată viaţa!"... Era zbuciumat şi emoţionat de-a dreptul... I-am promis că mă voi duce neapărat, cu prima ocazie, dar de atunci au trecut mulţi ani, bătrînul om de cultură s-a petrecut din viaţă iar eu abia toamna trecută am izbutit să-mi ţin promisiunea.

...Iată-mă, deci, la început de septembrie, întîi la Gresarea, în vadul unui șipot cu puțină apă, în care redescopăr cîteva pietre asemănătoare, dacă nu chiar identice, cu cele pe care V.G. Paleolog le adusese cîndva la Craiova. Privesc cu surprindere și încîntare, și parcă-l aud și-l văd pe venerabilul bătrîn, cu barba lui lungă și cu plete colilii, încercînd să dea fenomenului o explicație cît mai convingătoare. Potrivit spuselor lui, nenumăratele „împietriri macro-protozoare unicelulare", apărute din năruirile nisipoase ale pereților văii Gresarea, la Oteșani, sub Măldăreștii de Vîlcea, ce par a fi o replică mărită a milimetricelor animalcule bacteriene, nu înseamnă altceva decît o pagină deschisă a începuturilor vieții unicelulare ivită pe planetă o dată cu principiul ei asociativ. Aceste împietriri de gresii ori de calcare, de granite composite zmălțuite de mică, se găseau sub soare încă de cînd razele lui, acum zeci de milioane de ani, au ajuns să izbească nisipurile golitului Lac Getic și să scoată la iveală, în urma unor uriașe învînjoliri tectonice ale scoarței încă tinere a pămîntului, înaltele și unduioasele coline ale Carpaților Meridionali.

Retrăgîndu-și apele în Oceanul planetar — avea să consemneze, mai apoi, V.G.P. și într-un articol („Înainte"-Dolj nr. 8453/ 12 mai 1972) — șipote active, unele venind din coastele Carpaților, altele năvălind de sub crestele colinelor, nu au întîrziat a săpa inconsistentele nisipuri, încetul cu încetul despicîndu-le trupul în adîncime și dînd astfel la iveală, cu concursul năruirii pereților, fosilizatele împietriri — întîiele „protozoare"; concreții de tot felul, mineralizate cu ajutorul cimentelor naturale, plasticități sobre, pure, care astăzi ne minunează. Și ne uimesc și ne farmecă nu numai prin straniul lor aspect, uneori blînd, alteori înfricoșător, dar și prin strînsa înrudire ca formă cu viața bacteriană a milimetricelor lituolide, valvulinide etc. și a celorlalte zeci de mii de familii bacteriene, uneori constructoare ale unor întregi lanțuri muntoase de pe scoarța pămîntului. E vorba, poate, de hieroglifele straturilor adînci ale vieții planetare (dacă nu eozoone macroprotozoare, cele mai vechi corpuri organizate de pe Terra) de curînd întîlnite în Canada, în Pirinei, în Irlanda și în Munții Tatra; la noi, pe Valea Dracului, pe Blahnița, mai departe la Brebu și în Vrancea, în nord pe Feleacului și aici aproape pe valea Gresarea, sub dealul Costeștilor. Apoi, bătrînul a încheiat zicînd: Las și pe alții, mai competenți să clarifice bine problema.

Era, dacă apreciez bine, o încercare pertinentă de explicare științifică a fenomenului. Singura lui greșeală, dacă poate fi numită astfel, a fost că a dislocat din mediul lor natural o parte din fantasticele împietriri, lipsind astfel peisajul vîlcean de cîteva din piesele sale turistice cele mai inedite.

La drum.

Vitregite de orice explicație și împrăștiate care încotro prin parcul teatrului craiovean, cele mai interesante piese, aduse cu destul de mare greutate din valea Gresarea sau de sub dealul Costeștilor, și-au pierdut semnificația, s-au banalizat și chiar au dispărut cu desăvîrșire. De ce și unde?

Modest ca întotdeauna, încă în viață fiind, apreciatul om de cultură oltean și prieten al lui Brâncuși și-a recunoscut deschis limitele demersurilor sale...

Și alții au încercat să dezlege taina misterioaselor pietre. Publicistul Toma George Maiorescu, el însuși extaziat în fața „împietririlor" vîlcene, emite ideea înfăptuirii lor de mîna omului. („Contemporanul" nr. 22/ 1971). Entuziasmat, scriitorul se întreba: „.. ce mîini miraculoase, ale căror populații au adus lumina din stele săpînd-o în chipuri?" Totuși, admite și el posibilitatea intervenției hazardului, a unui joc al naturii.

Se pare că nici regretatul Ion Frunzetti n-a mers mai departe în elucidarea determinismului formelor geologice vizate. Nefiindu-i pe atunci la îndemînă contactul direct cu obiectivele „in situ", eruditul om de artă și-a expus părerea într-un interesant articol intitulat „Hazard ori creație?" („Contemporanul" nr. 23/1971), prin care admitea chiar o apropiere prefigurativă între „închipuirile" din Valea Dracului și unele forme brâncușiene.

În cele din urmă, m-am adresat cunoscutului geolog dr. Marcian Bleahu. Binevoitor, domnia-sa mi-a spus că ciudatele obiecte pietrificate la care mă refer nu sînt altceva decît niște superbe formațiuni geologice naturale. Apariția sau geneza lor este rezultatul circulației prin nisipuri la temperaturi și presiuni diferite, a apei încărcate cu carbonat de calciu dizolvat și care, din cauza ieșirii din soluție a dioxidului de carbon, precipită. Prin precipitare ia naștere un ciment calcaros care prinde strîns între ele granulele de nisip. Această precipitare a calcitului se face în profunzimile masei de nisip, de regulă în jurul unui nucleu solid, de exemplu o piatră sau un fragment lemnos, concrețiunea de gresii concentrice rezultată căpătînd îndeobște forme ovoidale sau sferice, conform unui principiu fizic simplu, acela de a cuprinde în minimum de suprafață un volum maxim.

— De fapt, mă atenționează Marcian Bleahu, mecanismul intim încă nu e bine lămurit. Este de presupus aici și intervenția unor forțe chimice, eventual electrice și chiar gravitaționale, insuficient de bine studiate. Cert este doar că fenomenul precipitării sub forme sferice nu este unic în natură.

— Îl mai regăsim undeva?

— Desigur. Îl întîlnim frecvent și la pizolitele din apele calde, la perlele de cavernă și chiar la pietrele din vezica biliară a omului. Așadar, existența și apariția acestor forme pietrificate, care în limbaj geologic se numesc *trovanți* — cuvînt greu de tradus în alte limbi — n-au nimic de a face cu acele afirmații nefundamentate științific, cum că ar fi creații ale unor civilizații demult dispărute sau că ar reprezenta obiecte de cult etc. Astfel de afirmații trebuie combătute cu fermitate.

— Cum se sudează atunci între ele astfel de sferoide și ovaloide?

— Dacă există două nuclee apropiate, procesul de precipitare are loc independent, în jurul fiecăruia. Cînd cele două concrețiuni sferice se ating, precipitarea continuă concomitent, neuniform, pe ambele sfere și le sudează, rezultînd din lucrarea lor milenară forme complexe, bizare, extrem de variate și atractive, demne de imaginația celui mai desăvîrșit artist. În prefața la foarte interesantul său album intitulat „Natura sculptează", apărut la Editura Sport—Turism și dedicat în exclusivitate concrețiunilor din valea Gresarea, geologul Ion Lazu descrie în detaliu, cu remarcabil talent literar și cu rigoare științifică de necontestat, întregul proces al devenirii lor. În bună parte și explicația dată de V.G. Paleolog, pe care l-am cunoscut personal și l-am apreciat, rezistă pînă la un anumit punct unei analize exigente cu privire la geneza și răspîndirea în spațiu și timp a acestor formațiuni.

Să revenim însă la pietrele noastre, la enigmele de sub dealul Costeștilor și de la Gresarea. Indiferent de diversitatea de păreri, adevărul e că ele există realmente și, prin ineditul ce-l degajă, prin frumusețea lor cu totul aparte, impresionează în cel mai înalt grad atît pe specialist, cît și pe turistul necunoscător. Ca orice bun național, ele trebuie ocrotite și păstrate cu cea mai mare grijă în primul rînd în mediul lor natural. Oare de ce nu li se pune măcar o tablă indicatoare? Chiar dacă sînt multe, nenumărate, să le punem atenți în valoare, spre a le transmite intacte generațiilor următoare. Pentru că — citez din Ion Lazu — ...„această infinită nuanțare dintre corpusculii luminii și granulele pietrei, dintre unda subtilă și materia netă, constituie, în sine, un „moment" special în viața universului, cu ample rezonanțe în sufletul privitorului. Poate că nimic nu este mai net materie în imaginația noastră decît piatra însăși, poate că nimic nu este mai diafan și mai aproape de abstracție decît fîlfîitoarea rază de soare. Semnele întîlnirii lor sînt, pe retină, prilej pentru o sărbătoare intimă". Sau, cum se exprima același V.G. Paleolog: o bucurie pentru totdeauna; aur turistic nealeatoric, giuvaiere în apropiată devenire pentru noi și posteritate.

MIHAI STĂNESCU ■

O.Z.N.

CAMPIONATUL MONDIAL UNIVERSITAR DE HANDBAL MASCULIN

FEDERATIA INTERNATIONALA A SPORTULUI UNIVERSITAR

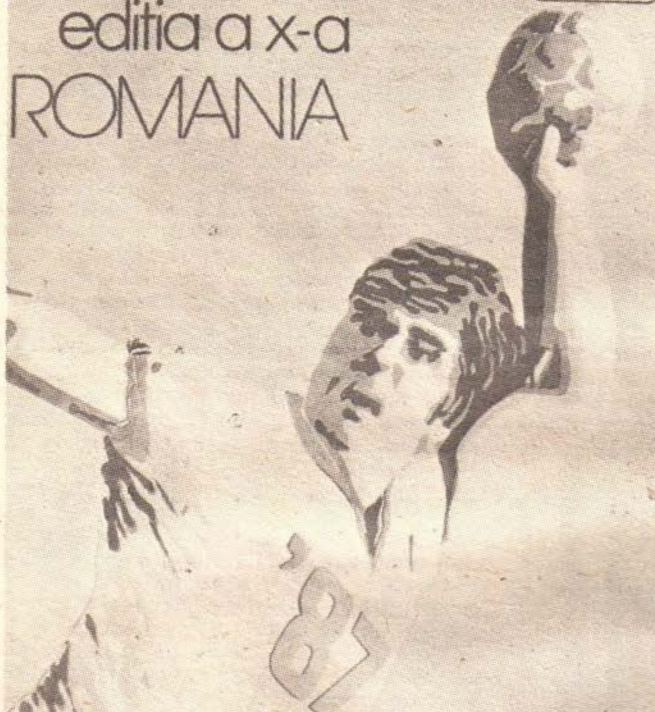

UNIUNEA ASOCIATIILOR STUDENTILOR COMUNISTI DIN ROMANIA

editia a X-a

ROMANIA

PENTRU A DOUA OARĂ ÎN ROMÂNIA

În primăvara anului 1987, Capitala și alte patru centre universitare din țară — Iași, Timișoara, Cluj-Napoca și Galați — vor cunoaște din nou frenezia unei mari competiții sportive internaționale: cea de-a X-a ediție a Campionatului Mondial Universitar de handbal masculin. Importanța și popularitatea acestui sport au făcut ca pentru handbal să se organizeze competiții mondiale distincte de tradiționalele Universiade în care se întrec sportivii studenți. Este pentru a doua oară cînd țării noastre i se încredințează onoarea de a organiza acest campionat mondial universitar, precedenta ediție românească fiind în ianuarie 1975, găzduită de aceleași orașe, 12 echipe participante, titlul revenind, pentru a doua oară consecutiv la acea dată, reprezentativei noastre. Din cele nouă ediții disputate pînă acum (începînd din 1963) România a participat la opt, cîștigînd de cinci ori titlul de campioană mondială universitară de handbal, la celelalte obținînd o dată medaliile de argint și de două ori pe cele de bronz. Este un palmares prestigios, care situează țara noastră, detașat, pe primul loc într-un clasament neoficial al tuturor participărilor la această competiție. Tradiția pe care o are handbalul românesc, în general, modul activ în care țara noastră participă la activitatea Federației Internaționale a Sportului Universitar (al cărei președinte este dr. Primo Nebiolo, același care este și președintele federației internaționale de atletism — I.A.A.F.), palmaresul handbaliștilor noștri studenți la aceste competiții și, nu în ultimul rînd, buna organizare pe care am reușit s-o asigurăm C.M.U. din 1975 și Universiadei din 1981 sînt numai cîteva din elementele care au îndreptățit desemnarea țării noastre ca gazdă a acestei ediții jubiliare a C.M.U. de hanbal masculin. Jocurile se vor desfășura în perioada 30 mai-8 iunie în centrele universitare amintite (grupe preliminare și semifinale), la Palatul Sporturilor și Culturii din București urmînd a se desfășura finalele. Conform unei decizii a F.I.S.U., la acest campionat mondial vor participa 16 echipe reprezentînd țări afiliate la Federația Internațională de Handbal și asociații membre ale F.I.S.U. În situația în care se vor înscrie un număr mai mare de echipe, se va decide asupra modalității de organizare a jocurilor de calificare. Legat de acest lucru, precizăm că la Comitetul de organizare a campionatului se înregistrează într-un timp record numeroase apeluri din toate colțurile lumii privitoare la amănuntele desfășurării acestei competiții, iar numărul țărilor care au confirmat participarea cu mult înainte de expirarea termenului limită sugerează faptul că aproape sigur vor fi necesare jocuri de calificare. Este și acesta un semn de popularitate nu numai al handbalului studențesc ci și al țării noastre, gazdă ospitalieră în atîtea rînduri a unor prestigioase competiții internaționale.

OCTAVIAN ȘTIREANU ■

În semn de aleasă recunoaștere și prețuire pentru performanța obținută, sportivii, antrenorii și conducătorii secției de fotbal a Clubului „Steaua" au fost primiți de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, care le-a înmînat înalte distincții sportive ale statului nostru.

ECHIPA ROMÂNEASCĂ A ANULUI 1986

O victorie se făurește în ani de muncă.

O victorie nu vine niciodată singură, de la sine.

O victorie este o plenitudine sufletească despre care numai cei care s-au străduit pentru ea și au trăit-o cu adevărat, pot spune ce preț are.

Aceste cîteva reflecții au fost inspirate de marele succes de la 7 mai 1986, repurtat de echipa de fotbal Steaua, care a cîștigat Cupa Campionilor Europeni învingînd în finală pe F.C. Barcelona cu 2—0, pe un stadion spaniol, în fața publicului spaniol.

Anii de muncă...

Au trecut aproape 40 de ani de cînd, sub semnătura lui Petre Gațu, ziarul „Sportul Popular", publica cronica primului meci susținut de A.S. Armata în divizia A, avînd în lotul său pe Lăzăreanu, Ilie Savu, Panait, Catană, Cernea, Mladin, Jivan, Nanciu, Gică Popescu, Florian Marinescu, Mihai Ionescu, Onisie Zeană și alții. Sînt primele „repere" pe un drum lung, anevoios spre marea performanță.

Ce mult e de atunci! Caracteristica principală a echipei era spiritul ei ofensiv. El s-a păstrat și chiar s-a amplificat de-a lungul timpului, Steaua ediției 1985—1986 înscriind 79 goluri în campionat, în timp ce C.S.C.A. din ediția 1948—1949 marca 58 goluri cu toate că a venit în final pe locul 7.

Au mai trecut cîțiva ani și C.C.A. (noua denumire) a devenit o formație a echilibrului, primind în ediția 1951—1952 doar 16 goluri în 22 de etape, fiind învinsă o singură dată!

Peste alți patru ani, naționala României pentru meciul cu Iugoslavia (1—0 la Belgrad!) a avut în rîndurile sale 11 (!) jucători de la C.C.A.: Voinescu, Toma, Zavoda II, Apolzan, Onisie, Bone, Cacoveanu, Constantin, Alexandrescu, Zavoda I și Tătaru. Era perioada primei „echipe de aur" a clubului militar care și-a creat „unsprezecele" cu migală și cu răbdare, a știut să lege niște individualități de valoare într-un TOT valoros, a ales nu numai fotbaliști, ci și niște OAMENI, care și-au iubit clubul (mulți dintre ei l-au servit în continuare și după ce n-au mai fost jucători), dar au iubit în primul rînd fotbalul. Această echipă nu a aparținut însă numai clubului ale cărui culori roșu-albastru le-a purtat, ci fotbalului românesc, pe care l-a slujit cu devotament și pricepere.

Într-o noapte, la Londra, pe Highbury Stadium, C.C.A. a făcut 1—1 cu Arsenal. Era vremea apogeului acestei minunate echipe care a căpătat acum, cînd există ca echipă de fotbal numai în colecții de presă și albume de fotografii, aureolă de legendă, de personaj de basm.

Dar cum nimic nu apare din nimic, suita de campionate naționale și Cupe ale României cîștigate, seria de victorii internaționale de prestigiu și, mai ales, credința permanentă în fotbalul ofensiv, spectaculos, în disciplina tactică creatoare care stimulează inventivitatea, toate acestea au contribuit la apariția unui alt „11" pe care toți copiii îl știu pe de rost: DUCADAM — IOVAN, BUMBESCU, BELODEDICI, BĂRBULESCU — BALINT, STOICA, BÖLÖNI, MAJEARU — LĂCĂTUȘ, PIȚURCĂ. Și nu este desigur o coincidență faptul că „statul major" al campionilor europeni a fost format din trei personalități ale clubului militar (ION ALEXANDRESCU — EMERICH JENEI — ANGHEL IORDĂNESCU), reunite parcă simbolic într-o „ștafetă a generațiilor".

Succesul nu vine de la sine

Campania europeană a steliștilor a avut la bază o mare investiție de muncă și de inteligență. La antrenamente s-a lucrat mult pentru perfecționarea tehnicii, pornindu-se de la un adevăr recunoscut în fotbalul de astăzi: în condițiile unui joc de mare viteză, de elan și angajament, de marcaj în zonă sau strict om la om, tehnica are cuvîntul decisiv, pregătirea fizică rămînînd desigur o condiție sine qua non; avînd putere fizică maximă, între două forțe cîștigă cea mai tehnică dintre ele.

La Steaua s-a insistat pentru ca toate calitățile înnăscute și recunoscute ale fotbaliștilor români (elanul, viteza, o inteligență aparte a jocului, spiritul de sacrificiu, de dăruire) să formeze un „aluat" din care să iasă un fotbal mare. Și a ieșit. Crescendo-ul reprezentat de meciurile cu Vejle, Honved și Anderlecht de la București (cu o singură eclipsă: Kuusysi) a confirmat că se poate învinge făcînd și spectacol.

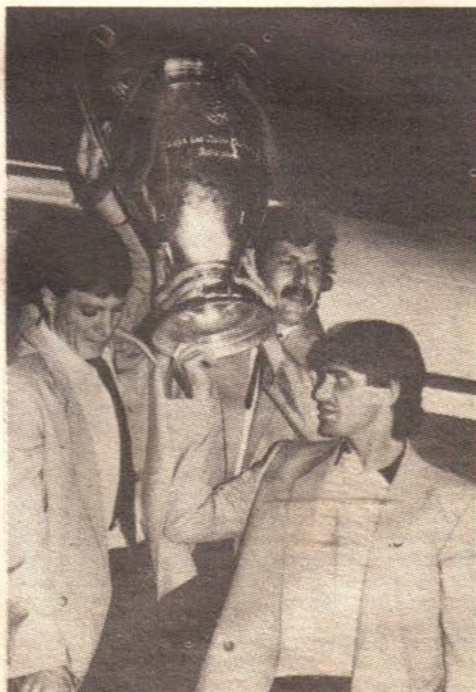
Se spune că atunci cînd reușește să constituie un nucleu de jucători valoroși, o echipă are noroc. La Steaua a existat, într-adevăr, „norocul" de a nu se ține seama de cifrele certificatelor de naștere ci de potențele biologice ale jucătorilor, a mai venit în plus „norocul" ca printr-o muncă fără răgaz, rațională, talentului și valorii să i se adauge putința de a le exprima în fața oricărui adversar. S-a insistat metodic să se formeze acea mentalitate de învingători indispensabilă în marile „bătălii" europene, o „armă" care ne lipsea cam de multișor. S-a investit multă materie cenușie pentru a-i convinge pe jucători că a te privi în oglinda conștiinței tale proprii este un act de temeritate, dar și de precizie, că nu trebuie să se vadă „uriași", deformați de o încredere nejustificată care poate ameți pe oricine, dar nici „pitici" speriați înainte de a fi dat ochii cu adversarul. Și astfel s-a ajuns la o stare de spirit generatoare de curaj dîrz și prudent, de forță interioară autentică, reală care în final a dus la valorificarea pregătirii, muncii și șansei din anumite momente.

Recunoștința nu se prescrie

În condițiile cunoscute, fotbaliștii steliști au înscris numele țării noastre pe frontispiciul ierarhiei cluburilor europene, dar cît de greu le-a fost ne-o vom aminti totdeauna, însă nu o vom putea simți cum au simțit-o ei în cele 9 meciuri cu danezii, ungurii, finlandezii, belgienii și spaniolii. Ne gîndim la Pițurcă, hărțuit de toți adversarii, apăsat de marea răspundere, cea de principal realizator al echipei (ce s-ar fi întîmplat dacă n-ar fi marcat la Helsinki în minutul optzeci și ceva?), ne gîndim la Bölöni, ațîțat de teribilul său temperament, de acuta lui personalitate (ce s-o fi petrecut în sufletul lui cînd a ratat, singur cu portarul, tot la Helsinki, în meciul acela care ni s-a părut cel mai dramatic fiindcă intuiam consecințele unui eventual eșec), ne gîndim la Ducadam care s-a aflat de atîtea ori față în față cu adversari redutabili în clipe decisive (vi-l amintiți în fața lui Vercauteren la 2—0 în meciul cu Anderlecht de la București, într-o fază care putea schimba soarta meciului?). Revenind la trio-ul Alexandrescu — Jenei — Iordănescu, trebuie să așternem aici cel puțin un gînd de respect pentru felul în care au condus echipa și un compliment, larg cuprinzător, adresat întregii lor cariere încununate la 7 mai 1986 cu lauri de aur.

Dar scriind despre succesul Stelei, despre maniera în care s-a realizat el, gîndurile nu au voie să-i ocolească pe medicul Marcel Georgescu, pe preparatorul fizic Florentin Marinescu, pe masorul Mitică Neagu, pe organizatorul Marin Cruțescu și nici chiar pe „nea" Pătrașcu și pe „nea" Vlase care s-au îngrijit cu pasiune și meticulozitate de echipamentul și ghetele roș-albaștrilor, nescăpînd din vedere

O imagine de antologie sportivă: căpitanul campaniei de calificare, Stoica, cel al marii finale, Iovan, și eroul incontestabil al acestei ultime confruntări, Ducadam, ne arată „de-aproape" prețiosul trofeu.

Cel mai important trofeu al competițiilor europene intercluburi poposește pentru prima dată în țara noastră.

nici un amănunt care unora le putea părea neimportant.

Alături de Steaua, am trăit cîteva meciuri care în unele momente ne-au tăiat răsuflarea. În partida cu Kuusysi de la București, cînd ai noștri au avut 23 ocazii de gol (!) fără să fructifice vreuna, pasiunea clocotitoare din tribune era la fel de mare ca efortul extenuant de pe gazon. După fluierul final, spectatorii păreau înfrățiți cu jucătorii într-o durere mută. Împreună au luptat frenetic pentru victorie, dar n-au obținut-o. Nu uitaseră însă că au încheiat un pact al demnității sportive, al respectului reciproc, care nu poate fi rupt de prima adiere de vînt.

Și a venit acea de neuitat noapte de mai cînd la aeroportul Otopeni, mii de suporteri au sărbătorit VICTORIA. O păstrăm în amintire ca o recompensare a eforturilor, ca apoteoza unei lupte de aproape 900 de minute cît a durat „aventura europeană" a campioanei României.

Punct și de la capăt

În ziua în care citiți aceste rînduri (ele au fost scrise înaintea dublei confruntări cu Anderlecht), s-ar putea ca Steaua să nu mai aibă șansa de a păstra trofeul european. Există în viața fiecărei echipe și urcușuri și coborîșuri, un club mare dovedindu-și personalitatea, forța, în măsura în care reușește să depășească momentele dificile. Orice s-ar întîmpla în viitor, indiferent de modul cum va evolua de acum înainte, prin succesul său în C.C.E., Steaua a intrat în galeria marilor echipe europene de fotbal. Sîntem convinși că generația lui Belodedici, Balint și Lăcătuș va cuceri, cu Steaua sau cu echipa României, noi victorii, cu același talent, cu aceeași voință de a învinge, cu același temperament de luptători. În sport, oricînd există o cale de apel, o nouă competiție, o altă cale de afirmare.

Deocamdată, la finele lui '86, să ne bucurăm sincer pentru că cel mai important trofeu al cluburilor europene se află încă la București, să nu umbrim prin nimic marele succes al jucătorilor și antrenorilor, să nu devenim blazați măcar pentru a nu ne îndepărta astfel de noțiunea de sport. Și încă ceva: să ne gîndim, o clipă măcar, și la cei care, zbătîndu-se pentru asigurarea unui climat sănătos de lucru la Steaua, pentru acordarea lui cu cerințele fotbalului modern, au contribuit și ei la fundamentarea celui mai important succes al fotbalului românesc.

Peste ani, ne vom aminti că Steaua '86, aplaudată și admirată la vremea sa, dar și... invidiată, a fost echipa care ne-a deschis drumul succeselor europene. Pînă cînd acest drum va fi invadat de ambițiile și valoarea sportivă a altor echipe românești, la intrarea în anul în care clubul Steaua împlinește 40 de ani de existență, o strîngere de mînă pentru ceea ce clubul sportiv al armatei a dat pînă acum și o urare de succes în îndeplinirea a ceea ce știm că-și propune și dorește să dea în continuare sportului românesc.

CRISTIAN ȚOPESCU ■

16x15: CUPA MONDIALĂ LA RUGBY

Pentru 1987 este anunţată o premieră sportivă interesantă: organizarea primei Cupe Mondiale la rugby, un fel de „turneu final" la care vor participa 16 echipe, apreciate ca fiind cele mai bune din lume. Atît decizia organizării acestei competiţii cît şi nominalizarea respectivelor participante aparţin Congresului „Football Rugby International Board" întrunit la 16 martie 1985.

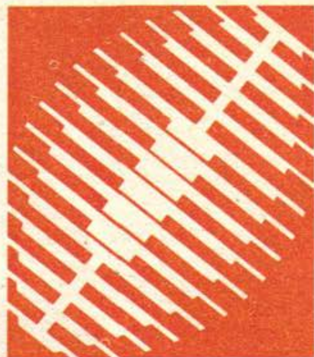
Înainte de a intra în detalii, trebuie să spunem că organizarea acestui turneu final semnifică o tendinţă de mondializare a rugbyului sub aspectul sistemului competiţional, aşa cum s-au petrecut lucrurile şi cu atletismul, de pildă, sport la care, de asemenea, de cîţiva ani se organizează campionate mondiale. La rugby, participarea în „turneul de 16" nu este deocamdată rezultatul unor calificări obţinute prin jocuri în grupe preliminare (cum e cazul fotbalului), ci al unei aprecieri valorice pe care a făcut-o, cum spuneam, forul internaţional al acestui sport. Desigur, poate fi discutabil dacă cele 16 care se vor întrece anul viitor în mai multe oraşe din Australia şi Noua Zeelandă sînt cu adevărat cele mai bune echipe din lume (existînd opinii că, de pildă, reprezentativa de rugby a U.R.S.S. este mai valoroasă decît a Japoniei, deşi aceasta va participa la „turneul final" iar prima, nu), dar în absenţa unor criterii clare, competiţionale de calificare nu rămîne decît să dăm credit, cel puţin pentru această ediţie inaugurală, aprecierii făcute de forul internaţional de specialitate.

Pentru rugby-ul nostru, pentru sportul românesc, în general, constituie un motiv de mare mîndrie şi înaltă satisfacţie faptul că echipa naţională de rugby a României a fost desemnată printre participantele la această primă ediţie a Cupei Mondiale. Este un drept moral şi sportiv pe care purtătorii tricourilor cu frunză de stejar şi l-au cucerit de-a lungul timpului, datorită jocurilor de la egal la egal cu Franţa, datorită evoluţiilor constant bune în Campionatul european-Cupa F.I.R.A. şi, nu în ultimul rînd, datorită prestaţiilor remarcabile în compania selecţionatelor britanice, al căror tradiţional conservatorism a cedat în faţa evidenţei, britanicii fiind nevoiţi în ultimii ani să-şi întoarcă privirea şi spre rugby-ul nostru şi să ne accepte şi să ne solicite ca parteneri în meciuri-test devenite deja tradiţionale.

„Cupa Mondială '87" se va desfăşura într-un sistem cu care sîntem familiarizaţi de la fotbal: patru grupe de cîte patru echipe, în care se joacă „fiecare cu fiecare"; primele două clasate în fiecare grupă se vor califica pentru sferturi de finală, care sînt eliminatorii: învingătoarea din prima grupă cu ocupanta locului secund din grupa a doua ş.a.m.d.; urmează semifinalele — învingătoarele disputîndu-şi titlul în finală, iar învinsele jucînd pentru locurile 3—4.

Echipa ţării noastre a fost repartizată în grupa a IV-a, alături de **Zimbabwe, Franţa** şi **Scoţia** cu care vom juca, în ordine, la Auckland (23 mai), Wellington (28 mai) şi, respectiv, Dunedin (2 iunie). Iată şi celelalte competitoare: **Anglia, Australia, S.U.A.** şi **Japonia** (grupa I). **Ţara Galilor, Irlanda, Canada** şi **Insula Tonga** (grupa a II-a), **Noua Zeelandă, Argentina, Italia** şi **Insulele Fiji** (grupa a III-a). Meciul inaugural va fi Italia-Noua Zeelandă, la Auckland, pe 22 mai, iar finala şi festivitatea de închidere sînt programate pe 20 iunie, în acelaşi oraş, Auckland.

„Prezenţi la acest mare turneu internaţional, ne spunea ing. Marin Cristea, preşedintele Federaţiei Române de Rugby, **sîntem datori să onorăm cum se cuvine cinstea de a face parte dintre aceste 16 echipe reprezentative ce vor deschide o eră nouă în istoria jocului de rugby. Sportivii care ne vor reprezenta ţara au un mandat care nu poate fi indeplinit oricum şi care trebuie să trezească în conştiinţele tuturor rugbiştilor, de la cel mai tinăr junior şi pină la cel mai talentat şi experimentat internaţional, dorinţa şi hotărirea fermă de a se concentra cu toată seriozitatea şi cu tot simţul de răspundere asupra pregătirii în vederea acestei mari confruntări. Ocazia afirmării noastre pe plan mondial trebuie tratată cu maximă responsabilitate, dorinţă fierbinte de victorie, din toată inima, cu tot sufletul, cu toate resursele de care dispunem. Şansa noastră cea mare la Cupa Mondială este să dovedim în primul rind că sintem practicanţii unui rugby modern, inteligent, generos şi eficace, bazat pe acţiuni tactice complexe, spectaculoase, bogate in fantezie, dar incluse intr-un sistem sobru de adevăruri riguros respectate. Că sintem legaţi printr-un puternic patriotism, printr-o evidentă structură de echipă, prin spirit de sacrificiu şi de dăruire, dincolo de orice obstacole şi dificultăţi. Şi că oricare ne va fi adversarul, oricit de celebru şi de valoros ar fi el, să arătăm tuturor celor prezenţi acolo şi zecilor de milioane de telespectatori din intreaga lume că România posedă rugbişti inteligenţi, curajoşi, devotaţi, pregătiţi să dea replici de cea mai înaltă calitate oricui şi gata să lupte**

WORLD CUP
RUGBY
Australia & New Zealand '87

pentru culorile patriei pînă la epuizare". Din această scurtă declaraţie de intenţie a preşedintelui F.R.R. se înţelege că participarea echipei naţionale de rugby la prima ediţie a Cupei Mondiale este înţeleasă cum se cuvine, la cotele înalte de responsabilitate şi patriotism pe care le incumbă această onorantă ieşire a noastră în lumea bună a rugby-ului. Deşi orice pronostic este cu totul prematur la ora la care scriem aceste rînduri, la o primă vedere rezultă că obţinerea primului loc în grupă ne-ar crea un culoar favorabil spre semifinale: am juca, în acest caz, cu ocupanta locului doi din grupa a III-a, care nu poate fi decît Argentina sau Italia (fiind greu de acceptat că Noua Zeelandă, jucînd şi în faţa propriilor suporteri, va pierde locul întîi în această grupă). Şi invers: dacă ne vom clasa pe locul doi în grupă, vom juca cu Noua Zeelandă (în aceeaşi variantă, aproape sigură, că aceasta va cîştiga grupa ei). Iar locul întîi în grupa noastră se va decide, înclinăm să credem, în eternul derby România-Franţa, care şi-a consumat un episod palpitant în octombrie 1986, la Bucureşti.

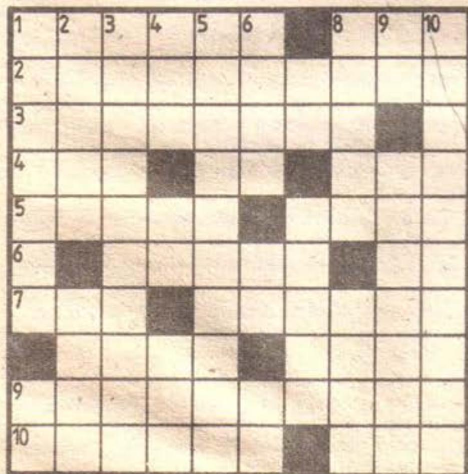
OCTAVIAN ŞTIREANU ■

ARANJAMENTE

ORIZONTAL: 1) Cunoscuta creatoare a galeriei figurilor de ceară — Formă mai rară de cancer. **2)** Oameni care ţi se pun la dispoziţie. **3)** Termen redus la unitate. **4)** Rîu izvorît... dintr-un iaz! — Umplut cu apă — Ieşit din coloană. **5)** Plecat la han — Fulgi mari, prinşi în zbor (sing.). **6)** Arbitru de linie cu fanionul în mînă (pl.) — Volum comprimat. **7)** Preţuirea tăcerii — Unitate de profil. **8)** Terenuri de tenis... acoperite — Greutate specifică. **9)** Concurent într-o partidă de dublu mixt în care partenera serveşte (pl.). **10)** Miezul moale al dovleacului — Mai importanţi în viaţă ca banii.

VERTICAL: 1) A fi în delegaţie pe teren — Coaja cozonacului! **2)** Mamă tînără — Prins de mînecă. **3)** Pricepute-n felul lor. **4)** Se-nvîrte prin bătătură — Manual pentru piloţi de linie — Intraţi în posesia lui. **5)** Notă bună la purtare. **6)** Tirbuşon sui-generis pentru şampanie — Ramură lipsită de fructe! — Şorţ strîns pe talie! **7)** Pană de publicist! — Om care avea grija pîinii de mîine. **8)** Cerc de turism — Plecatul dintre cei vii. **9)** O carte mică... format de buzunar — Nişte femei pe cinste... **10)** Prezintă un bogat număr de dresuri (pl.).

MIHAI ZGUBEA ■ — Bucureşti

AFORISME

PANSEURI

— Ce ghinion! Odată i-a bătut norocul la uşă şi tocmai atunci s-a întîmplat să nu fie acasă.

— Toată ziua umblă cu nasul pe sus... de frică să nu-i cadă ochelarii.

— Aşa ceva numai un măgar putea să scrie pe pereţi — deşi, la drept vorbind, încă nu am văzut măgar să ştie carte.

— Năduşise numai la gîndul că a doua zi va începe să muncească. După cîteva zile, nu l-am mai văzut nici măcar transpirat!

— Ar fi urcat de mult în schemă, dar s-a constatat că suferea de rău de înălţime.

— I-a explicat vreo două ore, dar pînă la urmă tot nu a înţeles nimic. Vorbeau o altă limbă...

— Dacă-i spun adevărul se supără pe mine! Dacă îl mint, îi devin simpatic! Mai bine nu-i spun nimic...

— Îmi place foarte mult să ascult sunetul trompetei, dar numai de la mare distanţă...

OTTO LEVAI ■

BEŢE-N ROATE

- Ideile fixe nu pot fi furate.
- Adevărul gol-goluţ se îmbracă întotdeauna cu gust.
- L-a învins forţa împrejurărilor.
- Fabula lui a stîrnit tropote de aplauze.
- S-a dat la o parte. La partea cea mai mare.
- Aflat între ciocan şi nicovală, cuiul s-a îndreptat.
- Gestionarul a cedat: mai bine lipsă!
- Pe oaie o cuprinse deodată o foame de lup.
- Făcea lux din amănunte.

DANIEL MILITARU ■

DEZGHEȚÎNDU-SE, LUMEA FRIGULUI...

Azi omenirea consumă într-o singură zi mai multă energie decît a consumat în primul mileniu al erei noastre. Angajați uneori în formele discrete ale vieții individuale, ni se pare că problema consumului de energie este în afara noastră, că vom supraviețui și fără rezolvarea ei. Unii dintre noi confundă energia cu căldura și consideră ca singură limită a frigului temperatura cea mai joasă auzită la buletinul de știri, înrudită oricum cu temperatura mediului ambiant. Există însă o lume a frigului moderat (pînă la —150° C) și una a frigului adînc (dincolo de —150°C), de care se ocupă criogenia.

Cum era tehnica de calcul electronic, în 1965, ca poziție față de viitor, așa este tehnica frigului față de anul 2000. O viziune superficială ar reduce tehnica frigului la modalitățile de obținere a unor unelte sau echipamente necesare omului în teritoriile în care Fram, ursul polar, ar lăsa alene urmele labelor lui. O carte semnată de un cercetător american, „Tehnica temperaturilor joase", are pe copertă o rachetă. Nu este o exagerare. Rachetele funcționează cu hidrogen lichid și cu oxigen lichid. Ele dau posibilitatea realizării forțelor de tracțiune necesară, făcînd, în același timp, posibilă și necesară tehnica aero-spațială.

Omul a reușit, pe primele trepte ale dezvoltării sale, să stăpînească relativ ușor focul, dar scăderea temperaturilor sub mediul ambiant s-a făcut greu, dezvoltarea tehnicii frigului începînd cu secolul trecut. Dificultățile tehnice apărute la obținerea frigului cresc pe măsură ce temperatura scade. Fiecare grad a fost cucerit cu eforturi mari, drumul spre zero absolut e plin de cercetători care și-au dedicat întreaga viață acestei lumi, o lume, de ce să nu recunoaștem, reprezentată de unii dintre noi încă simbolic, cu excelentele frigidere produse la Găești. De ce nu poate fi atins zero absolut? Cercetătorii ar spune așa: se opune principiului al treilea al termodinamicii, teorema lui Hernst: imposibilitatea atingerii temperaturii zero absolut. Pentru curioșii insistenți care îi ascultă, ar mai adăuga răspunsului: la această temperatură îngheață totul, mișcarea termică în materie nu mai este posibilă, se produce o înghețare a gradelor de libertate.

De ce se desfășoară o asemenea activitate de cercetare? Iată numai două dintre rezultate: supraconductibilitatea (nu se mai pierde energia la transportul curentului electric) și suprafluiditatea heliului, atît de necesară în cele mai noi realizări ale industriilor de tot felul. Depășirea pragului critic în domeniul calculatoarelor electronice, deci a numărului de operații în unitatea de timp, s-a făcut tot prin criogenie, un asemenea calculator fiind criotronul. În domeniul medicinei au apărut alte descoperiri. S-a adîncit, în

biologie, cunoaşterea termodinamicii proceselor. Aselenizarea s-a datorat într-o măsură importantă şi criogeniei tehnice. Sateliţii artificiali realizează teledetecţia prin radiaţii infraroşii, fiind prevăzuţi cu sisteme microcriogenice. Cosmonauţii au în echipamentul lor, pentru protecţia în situaţii neprevăzute, dar previzibile, fixat pe mînă, un sistem microcriogenic care permite realizarea în trei minute a unei temperaturi de —200°C. Emiţătorul de radiaţii, prin care primim mesaje din cosmos, lucrează tot în condiţii microcriogenice.

Am invitat deci trei cercetători (din domeniile termodinamicii, construcţiilor de maşini şi medicinei) să ne arate, în rîndurile de mai jos, unde au ajuns în acest moment, în ţara noastră, cucerirea lumii frigului şi punerea ei în slujba omului. Am anexat şi un fals portret robot al unui concetăţean de la Polul Frigului.

FRIGUL ÎN SPRIJINUL VIEŢII ŞI AL TEHNICII

interviu acordat de şef lucrări inginer Sorin Kostrakievici de la Institutul Politehnic Bucureşti, Catedra de Mecanică Fină

— Definiţiile frigului, după dicţionarul limbii române, sînt „temperatură scăzută a mediului ambiant, care dă senzaţia de rece" şi „o senzaţie de rece provocată de temperatura scăzută a mediului". Pornind de la aceste definiţii, pentru a pune în evidenţă realizările de ultimă oră în domeniul „tehnicii frigului", nu se poate ca gîndul să nu ne poarte în adîncul istoriei pentru a putea măsura progresele de azi. Noţiunea de frig a fost folosită încă din antichitate, Aristotel de exemplu (şi după el şi alţi adepţi) concepeau crearea metalelor pure prin răcirea gazelor emanate de scoarţa terestră. Dar care este măsura frigului?

—A trebuit să treacă secole pînă cînd s-a ajuns la noţiunea de temperatură, la măsurarea ei şi, de aici, la definirea mai precisă a temperaturilor „joasă" şi „înaltă". Prima menţiune cunoscută despre un termometru cu lichid datează de la 1 ianuarie 1632. La scurt timp, în 1650, se inventează primul termometru cu alcool diluat. După aproximativ încă un secol, în 1709, Fahrenheit defineşte prima scară termometrică avînd drept puncte fixe: 0°F, temperatura unui anumit amestec refrigorent, şi 96° F, cea a corpului uman sănătos. Scara temperaturii centisimale, cunoscută şi utilizată pînă în zilele noastre, este rodul observaţiilor din 1743 ale lui F.P. Christin din Lyon, care defineşte punctele de 0° şi 100° ca puncte de îngheţare şi respectiv fierbere a apei în condiţiile normale. Instituirea ei ca scară internaţională de măsurare a temperaturii poartă ca an al naşterii 1744. O datorăm fizicianului suedez A. Celsius.

— A trebuit să treacă mai bine de un secol pentru ca frigul să poată fi pus „la treabă". Primele aplicaţii cunoscute în industrie ale tehnicii frigului datează din anul 1883, cînd s-a reuşit lichefierea oxigenului şi a azotului. La scurt timp, în 1898, s-a realizat lichefierea hidrogenului, iar în 1908 — lichefierea heliului. De aici, odată cunoscut, produs şi măsurat cu precizie, „frigul" este pus serios la treabă în sprijinul omului, al vieţii şi al tehnicii.

— Desigur. Materialele electroconductoare supuse unor temperaturi joase capătă performanţe deosebite, ceea ce a permis construcţia unor calculatoare cu capacitate de lucru de milioane de operaţii pe secundă, performanţă de neconceput în absenţa tehnicii frigului înaintat. Asociat cu vidul, pentru a ne păstra în domeniul electronicii, în cadrul experienţelor cosmice, frigul a permis obţinerea de semiconductori de înaltă puritate, utilizaţi ulterior în construcţia unor componente de performanţă sporită.

În domeniul biologiei şi al medicinei, atît în ţara noastră cît şi pe plan mondial, frigul a permis conservarea serurilor, a vaccinurilor şi a organelor sau ţesuturilor pentru transplant. Toate acestea şi multe altele nu pot fi concepute în absenţa mijloacelor frigorifice şi de congelare. Începînd de la conservarea alimentelor, atît de necesare omului, şi pînă la realizarea fecundării artificiale, care presupune menţinerea elementelor active între perioada recoltării şi cea a fecundării propriu-zise, la temperaturi foarte scăzute, pe toate meridianele globului se depun eforturi considerabile în vederea stăpînirii şi utilizării frigului.

În ţara noastră, tehnica frigului a cunoscut şi cunoaşte o mare dezvoltare şi utilizări multiple. Un prim exemplu, poate mai puţin cunoscut, îl constituie industria de componente şi aparate electronice. Posesorii de autoturisme ştiu că aparatul de radio de la bord sau aşa-zisul dispozitiv de aprindere electronică funcţionează în condiţii termice grele, în special iarna, cînd temperaturile variază în limite largi, de la temperaturile negative la cele pozitive. Mai mult chiar, se fac studii şi se cercetează soluţii pentru comanda automată, pe bază de calculator, a funcţionării motoarelor cu explozie. Autoturismele dotate cu asemenea sisteme oferă un randament maxim la un consum minim de combustibil. Proiectarea, experimentarea şi realizarea unor asemenea echipamente se bazează pe folosirea tehnicii frigului. Întreprinderile şi institutele cu profil electronic posedă în dotare aşa-zise camere de climatizare cu şoc termic. Componentele testate sînt aşezate într-un

„lift" care trece automat, după un timp prestabilit, dintr-o incintă rece (−40°... −50°C) într-o incintă caldă (+50°... +100° C). Acest test artificial și accelerat la variații de temperatură permite diminuarea prin măsuri ulterioare a componentelor care nu rezistă mecanic sau electric la dilatările și comprimările determinate de șocurile de temperatură și, astfel, utilizînd frigul creat artificial, se asigură calitatea produselor. În același domeniu, al construcției aparatelor electrice, un parametru suplimentar apare la utilizarea lor în condiții maritime. Ceața salină, alături de variațiile de temperatură, determină un efect accentuat de coroziune chimică. Pentru asigurarea fiabilității unor astfel de aparate există camere speciale care simulează mediul marin. Astfel, alături de instalația de răcire pentru crearea de temperaturi joase și pentru menținerea temperaturilor de încercare în limitele intenționate, camerele denumite „cu ceață salină" posedă un dispozitiv care pulberizează fin în spațiul activ un amestec de apă cu sare. Componentele sau aparatele testate în aceste condiții prezintă garanția funcționării lor normale în condițiile montării lor ulterioare pe navele maritime.

Un alt domeniu interesant și deosebit de util pentru construcția de mașini și aparate îl constituie simularea la nivelul solului a condițiilor de zbor al aeronavelor, rachetelor și sateliților. Practic, la această oră nu poate fi concepută construcția, în condiții de maximă securitate de zbor, a unei aeronave fără asemenea teste. În acest scop, tehnica frigului s-a corelat cu cea a vidului. Camere de climatizare speciale în care se pot atinge temperaturi de pînă la −80°C și depresiuni de cîțiva milibarri simulează în uzinele constructoare de aparatură de bord altitudini de cîteva zeci de kilometri. În astfel de camere se încearcă aparatura de bord a tuturor avioanelor, determinînd încă de la sol parametrii de funcționare sau eliminarea aparatelor care prezintă defecțiuni. Mai mult chiar, cunoscînd că, în timpul funcționării, un avion poate să atingă accelerații considerabile care, datorită forțelor de inerție care le generează, determină ruperea pieselor mai puțin rezistente, aceste camere speciale de frig pot fi asociate cu instalații vibratoare, care supun aparatura de bord și la șocuri mecanice. Astfel, precizia și siguranța în funcționare, utilizînd aportul tehnicii frigului, sînt asigurate încă de la sol.

— *Biologia și medicina, așa cum s-a mai amintit, sînt beneficiare frecvente ale tehnicii frigului.*

— Banala transfuzie presupune păstrarea sîngelui de la momentul recoltării și pînă la utilizarea la o temperatură scăzută, precis determinată și menținută astfel încît să nu se degradeze. Unele vaccinuri și seruri injectabile, atît la preparare cît și la conservare, beneficiază de aportul tehnicii frigului. Congelatoare speciale cu viteze de răcire de 5°... 10°C pe minut mențin substanțele la temperaturi de −20°... −25°C cu precizie de ±0,5°C pentru dezactivarea virușilor sau păstrarea lor în stare latentă de activitate, în perioade bine stabilite, uneori săptămîni sau luni, pînă la obținerea vaccinului dorit.

— *O aplicație deosebită o constituie în domeniul biologiei tehnica frigului în obținerea preparatelor microscopice.*

— Ar fi fost greu de conceput obținerea unei secțiuni cu grosime de 1 micron (a mia parte dintr-un milimetru) și chiar grosimi mai mici din țesuturi sau organe vitale fără aportul frigului. În acest scop, țesutul ce urmează a fi studiat la microscop este congelat și apoi în stare rigidă este secționat în probe (felii de grosimi menționate) care, ulterior, se tratează cu substanțe de contrast. Astfel sînt analizate modificări la celulele ce apar.

— *Plecînd de la exemplul anterior, industria a preluat ideea în recuperarea unor deșeuri.*

— Deșeurile de mase plastice care pot fi retopite (așa-zisele termoplaste) sînt congelate în apă și apoi transformate în granule prin simplă tăiere și filtrare a apei ce rezultă după preîncălzire. Metoda este simplă și prezintă avantaje economice considerabile.

Şi, revenind la biologie şi medicină, unde anestezia locală „prin frig" sau păstrare în condiţii de temperaturi joase a organelor în vederea transplantului constituie deja tehnici cunoscute, se poate imagina fără mult efort că, într-un viitor apropiat, tehnica frigului va prelungi viaţa omului, frigul prin exemplele date fiind de pe acum un instrument preţios de lucru în slujba omului.

CRIOGENIA TEHNICĂ ESTE UN LIANT INTERDISCIPLINAR ÎN CERCETAREA ŞTIINŢIFICĂ

interviu cu prof. dr. ing. Vsevolod Radcenco de la Institutul Politehnic — Bucureşti

— Cum poate fi explicat interesul crescînd care se manifestă pentru domeniul criogeniei tehnice? În ce stadiu se află cercetarea ştiinţifică pe plan mondial în acest domeniu?

— Criogenia tehnică sau criogenica este deci acea secţiune a tehnicii frigului care are ca obiect obţinerea, menţinerea şi utilizarea temperaturilor situate sub 120 K (—150°C). Întrucît scăderea temperaturii sub 0,3 K presupune folosirea unor procedee speciale, în ultimii ani, acest interval se constituie într-un domeniu aparte: cel al temperaturilor ultrajoase. Numeroase ramuri ale industriei (metalurgia, chimia, energetica nucleară, tehnica aerospaţială, medicina etc.) utilizează oxigen, azot, argon, hidrogen, heliu, neon, kripton, gaze naturale ş.a. atît în stare gazoasă, cît şi în stare lichidă, caracterizate prin temperaturi de vaporizare criogenice. Tehnologia de obţinere a gazelor, utilizarea, transportul şi depozitarea lor intră în aceeaşi sferă de preocupări. S-au dezvoltat noi ramuri ale ştiinţei: criofizica, crioelectronica, crioelectrotehnica, crioenergetica, criobiologia şi criomedicina, al căror ansamblu se constituie într-o secţiune aparte a ştiinţei, denumită criologie. Se poate afirma, fără a exagera, că rezolvarea cu succes a unor probleme fundamentale ale omenirii va deveni posibilă prin utilizarea tehnicii criogenice. O asemenea problemă este cea a asigurării necesarului de energie apelînd la fuziunea termonucleară magnetică controlată. Pe această linie s-a ajuns la realizarea unei temperaturi de 200 milioane grade Celsius pe durata record de 1/5 secundă într-un reactor prevăzut cu un sistem magnetic supraconductor, care funcţionează la temperaturi criogenice.

— Ce etape pot fi evidenţiate în legătură cu apariţia şi dezvoltarea cercetării ştiinţifice în domeniul criogeniei în ţara noastră?

— Abordarea domeniului criogeniei de către cercetarea ştiinţifică românească are o vechime de aproximativ 20 de ani. S-a desfăşurat şi se desfăşoară atît în cadrul învăţămîntului superior cît şi în institute de proiectare şi cercetare specializate în probleme de tehnica frigului. Se impun cercetările efectuate de către un colectiv al ICPIAF — Cluj-Napoca pe linia realizării unor maşini criogenice utilizate în scopul lichefierii azotului, a turbodetentoarelor care fac parte din structura instalaţiilor de separare a aerului ca şi a instalaţiei de lichefiere a heliului.

— O direcţie importantă de cercetare ştiinţifică abordată pe un front larg în ţara noastră este crioelectrotehnica.

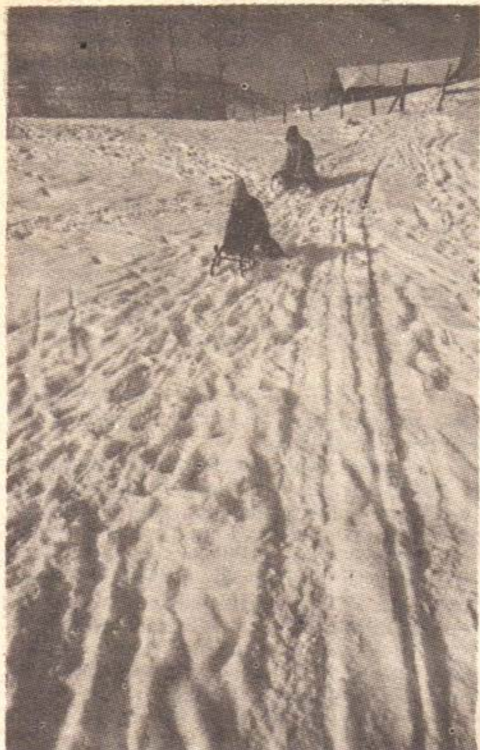
— Se poate vorbi despre eforturile depuse de colectivul de cercetare al universităţii din Craiova, care a patronat pînă în prezent patru colocvii naţionale (ultimul s-a desfăşurat în noiembrie 1986) de crioelectrotehnică, la care au fost dezbătute probleme referitoare la bazele crioelectrotehnicii, tehnologia materialelor care funcţionează în regim criogenic, criomaşini, criotransformatoare, criocabluri şi dispozitive supraconductoare. O contribuţie importantă a fost adusă şi de colectivul ICPE — Bucureşti, şi de colectivele unor unităţi industriale. Trebuie remarcat, de asemenea, aportul unor cadre didactice de la universităţile din Galaţi şi Cluj-Napoca pe linia cercetărilor în domeniul proiectării şi realizării aparatelor criogenice de măsurare, precum şi în cel al reţelelor electrice criogenice.

— Se afirmă că depăşirea unor dificultăţi în cercetarea ştiinţifică din domeniul criogenicii va deveni posibilă o dată cu realizarea în ţara noastră a lichefactorilor de heliu.

— În aceste condiţii, centrul de greutate al cercetărilor va coborî de la nivelul 77 K al azotului lichid, la 4,2 K, caracteristic heliului lichid.

— Ce ne puteţi spune în legătură cu cercetările pe care le-aţi efectuat în domeniul criogeniei tehnice. Care sînt contribuţiile aduse de dv. în acest domeniu?

— Am fost atras de domeniul criogeniei tehnice încă din anii 1960. Am făcut o primă verificare pe baza datelor experimentale privind detentonul — compresor DK-50, cu care este echipată o instalaţie de azot lichid existentă în dotarea unui institut de cercetări din Cluj-Napoca. După o muncă de doi ani, detentorul prevăzut cu segmenţi din teflon era realizat. Este o maşină de construcţie originală, în echicurent, cu supape de admisie şi evacuare montate în capac, respectiv în piston, care putea funcţiona la turaţii de 1 500 rot/min şi presiuni de alimentare cu aer la 200 at. Primele încercări la presiuni

de 35—40 at au permis obținerea unor temperaturi de −70°C. M-am bucurat mult cînd, parcurgînd lucrarea profesorului Arharov, intitulată „Detentoare criogenice cu piston", am constatat că detentorul realizat de mine era descris cu precizarea unor caracteristici constructive. Se impunea lărgirea studiilor privind ireversibilitatea ca fiind cauza principală care determină performanțele diferitelor tipuri de mașini și instalații atît termice cît și frigorifice în rîndul cărora, pentru mine, detentorul criogenic era un sistem de referință. A urmat, în 1976, publicarea cărții de „Termodinamică tehnică și mașini termice — procese ireversibile", în care, după cum era firesc, detentoarele cu piston erau tratate chiar în prima parte. Erau anii în care tehnica electronică de calcul făcea progrese mari. Mi-am propus să elaborez o carte în care studiul tuturor mașinilor și instalațiilor termice și frigorifice să se efectueze cu ajutorul calculatorului electronic. Este intitulată „Criterii de optimizare a proceselor termice (ireversibile)" și a fost editată în 1977. Detentoarele cu piston reanalizate în detaliu erau încadrate în prima parte a lucrării. Se impunea „popularizarea" și mai accentuată a acestor mașini într-o carte de specialitate. Am primit cu bucurie oferta fostului meu profesor, Cornel Stamatescu, de a colabora la editarea unei cărți de „Criogenie tehnică". A apărut în 1980.

— Cum întrevedeți dezvoltarea în viitor a criogeniei tehnice în țara noastră?

— Am convingerea fermă că posibilitățile pe care le oferă criogenica diferitelor domenii ale economiei țării noastre sînt multiple. O dată cu realizarea sistemelor criogenice de lichefiere a heliului, aceste posibilități se vor lărgi considerabil. În etape imediat următoare sînt „inevitabile" aplicațiile criogeniei în tehnologiile construcțiilor de mașini, tratamentului termic la temperatura azotului lichid, stabilizării formei și dimensiunilor pieselor de mecanică fină, încercării materialelor la temperaturi criogenice, intensificării proceselor de elaborare a oțelului, utilizării combustibililor criogenici în domeniul motoarelor termice și în cel al aviației, efectuării operațiilor și tratamentelor criochirurgicale și crioterapeutice. Va crește capacitatea calculatoarelor electronice și se va trece la realizarea de turbogeneratoare și magneți supraconductori, așa cum prevede Programul directivă de cercetare și dezvoltare în domeniul energiei pe perioada 1981—1990.

Aportul tehnicii frigului se va accentua în viitorul apropiat o dată cu extinderea metodelor de valorificare superioară a energiei primare a combustibililor și de recuperare a resurselor energetice secundare prin producerea simultană a energiei mecanice, termice precum și a frigului.

FALS PORTRET ROBOT AL UNUI CONCETĂȚEAN DE LA POLUL FRIGULUI

Întrucît contractă, frigul scurtează drumul spre esență. Așadar: dacă prognoza meteo dă temperaturi între 0° și 25°, primii care își cunosc cu precizie mediul în care își vor desfășura activitatea sînt locuitorii din Joseni; 0°, dacă nu cumva sub. Faptul că nu bîjbîie printre aproximații, precum alți conaționali amuzați care-și iau umbrela cînd meteorologii anunță cer senin, nu le-a creat deloc psihologie de eschimoși, și e puțin probabil că un cetățean de la Polul Frigului ar agrea carnea de morsă în locul pitei cu slană. „Nu simți gerul dacă-l privești ca pe ceva ce n-ar fi" — zice Ignatie Blaziu, om care-și ia apropierea de cea de-a treia vîrstă fără reumatism, ca pe un semn al victoriei. E îmbrăcat normal, are acareturi gospodărești chibzuite, crește animale, lu-

crează încă la CAP. Dacă a fost vreodată la mare? Da, a văzut litoralul de două ori „în interes de serviciu" — cum însuşi zice — în fosta-i calitate de şef de fermă. Prilejuri paradoxale, pentru că astea sînt singurele dăţi din viaţa lui cînd a răcit zdravăn. „Cred că organismul omului se adaptează mult mai lesne la frig decît la căldură", afirmă, gîndindu-se fireşte la propria lui persoană, dar şi la cei doi nepoţi, cărora nu le curge nasul, amintind în treacăt şi de cele 14 creşe, grădiniţe şi şcoli de la Polul frigului, care primesc, fireşte, aceeaşi cotă de lemne ca şi suratele lor din, să zicem, Timiş.

Ce fac totuşi aici, la o temperatură medie de numai 6°? Cartofi, case, străzi, sfeclă, magazine, in, furaje, hochei, braserii cu servire la masă, secţii de industrializare, artă, zootehnie.

Fireşte, toate acestea ceva mai greu decît în alte părţi: de pildă, concentraţia maximă de zahăr a sfeclei nu trece de 13—14 la sută (faţă de minimum 19 la sută, care oferă rentabilitate culturii), diferenţa trebuind compensată printr-un plus de hărnicie. Şi la Polul frigului nu pot fi leneşi, pentru că lenea îngheaţă sîngele şi mintea. Nu poţi fi rău dacă primeşti iubirea aceea superbă a omului de la munte, cum face în fiecare dimineaţă sexagenarul Ignatie Blaziu. Legătura mai directă cu frigul o are hocheiul. În 12 ianuarie 1985, în locul unde s-a înregistrat minima de —43,1°, se desfăşura Cupa Libertăţii la hochei. Competiţie rezervată copiilor pînă la clasa a V-a! Şi mai are această temperatură mult căutata cojocărie din Joseni, celebră pentru calitatea şi estetica produselor sale. Nici o legătură cu frigul nu are expoziţia permanentă de pictură contemporană, conţinînd foarte puţine peisaje de iarnă, şi nici ciudatul imbold spre artă al locuitorilor unui peisaj nepictural în esenţă, care a dat judeţului şi ţării zece plasticieni profesionişti.

Discuţia despre frig cu Ignatie Blaziu n-a putut fi decît una obişnuită, purtată cu firescul cu care accepţi o realitate de la sine înţeleasă. Sentimentul cosmosului nefiind, aşadar, atît de pregnant la Joseni, să dăm o raită prin magazine: sobe Vega, Terma, Gutin, Meteor, aragazuri Ignis şi Olimpia, pluguri dar şi şublere, fireşte, cojoace alături de mai sportivele costume de fîş, sape, dar şi chei tubulare. Prin urmare o existenţă normală, ca a oricărei localităţi. Celebritatea, nescontată, le-a adus-o înfiinţarea în 1960 a staţiei meteo, însă locuitorii de aici nu pot realiza faptul că trăiesc la Polul frigului, ei fiind şi acum convinşi că Joseniul e pe nemerit amintit doar la buletinul meteo.

Mai puţin expansivi (răcoarea induce sobrietate), semenii noştri de la Polul frigului, care au o realitate meteo mai puţin favorabilă, au o căldură interioară de un tip special, căldură cu care îşi cresc pruncii, merg la cinema, adapă caii, prăşesc, fac nunţi, meşteresc pe lîngă casă, merg la croitorie, taie pîinea în felii, vorbesc la telefon, pun murături şi beau, în puţinele clipe de tihnă ale omului secolului XX, chiar dacă trăieşte el la sat şi acest sat se întîmplă a fi la Polul frigului, un păhărel de palincă cu prietenii de suflet.

MIHAI GROZA ■

FRIGUL ŞI MEDICINA

Am adresat profesorului doctor Geo Litarczek, de la Institutul de medicină Bucureşti, întrebările de mai jos. S-a structurat un material. Ţinînd cont de dificultăţile pe care le presupune accesul cititorului în domeniu, îl vom lăsa compact.

• Căror vieţuitoare le poate fi aplicată noţiunea de „frig"? • Care sînt consecinţele menţinerii constante a temperaturii corpului la vieţuitoare? • Dar consecinţele scăderii bruşte a temperaturii mediului la vieţuitoarele cu temperatură constantă a corpului? • Care sînt limitele mecanismelor de termoreglare? • Oprirea respiraţiei şi a circulaţiei duc la moartea imediată a ţesuturilor? • Care este ordinea în care, în condiţii de frig, părţile corpului părăsesc viaţa? • Scăderea temperaturii în ţesuturi influenţează activitatea lor specifică? • Cum se acţionează prin intermediul hipotermiei regionale? • Dar prin intermediul hipotermiei generale? • Se vorbeşte de o hipotermie generală accidentală. Care sînt simptomele ei? • În ce condiţii, în frig, moare celula? • Cînd se pot produce leziunile de acest tip? • Este folosită în terapie răcirea lezională? • Care sînt domeniile medicinei în care, în ultimul timp, este „utilizat" frigul?

Semantic, noţiunea de „frig" defineşte o senzaţie subiectivă — aceea de disconfort produs prin dereglarea bilanţului termic al organismului cu tendinţa de scădere a temperaturii acestuia sub limita homeostazică (37°).

Noţiunea de „frig" nu poate fi aplicată decît animalelor „homeoterme", celor care sînt dotate cu mecanisme care le permit menţinerea constantă a temperaturii corpului. Animalele care nu au această capacitate suferă direct influenţa mediului înconjurător — temperatura lor variind cu temperatura mediului ambiant.

Datorită menţinerii constante a temperaturii, homeotermele au un nivel constant al metabolismului organelor, ceea ce le conferă o independenţă faţă de variaţiile de temperatură ale mediului. Cînd mecanismele de termoreglare sînt depăşite, temperatura organismului începe să

scadă. Acest lucru duce la scăderea metabolismului tisular conform legii care atestă relația dintre intensitatea reacțiilor chimice enzimatice și temperatură. Scăderea temperaturii sub anumite limite afectează progresiv pînă la oprire funcțiile vitale.

Astfel, la temperaturi în jur 28°—30°, se oprește respirația, iar sub 25° se încetinește și apoi se oprește activitatea cardiacă.

Datorită scăderii metabolismului tisular, și deci și a consumului de O_2 și a ratei de producere a deșeurilor (CO_2, acid lactic etc.), oprirea respirației și a circulației nu duc la moartea imediată a țesuturilor. Acestea supraviețuiesc perioade de timp variabile în funcție de tipul lor și de temperatura la care se găsesc — organismul uman poate suporta scăderi de temperatură pînă în jur de 4—5° cu resuscitare ulterioară posibilă. La temperaturi de 18—20°, țesuturile, creierul și cordul pot supraviețui pînă la 90 min. fără leziuni. Între 25° și 30° sînt posibile opriri ale funcției cardiace de 5—7 min; fără ca să apară fenomene de suferință cerebrală. Diferitele țesuturi prezintă prelungiri variate ale duratei de supraviețuire în absența circulației o dată cu scăderea temperaturii. Creierul prezintă cel mai scurt timp — țesuturile organelor interne prezintă durate intermediare, iar țesutul muscular are cel mai lung timp de supraviețuire.

Scăderea temperaturii țesuturilor, reducînd metabolismul acestora, influențează evident și activitatea lor specifică: sub un anumit nivel de temperatură, se oprește, fenomen care însă nu este echivalent cu moartea țesutului (organului) respectiv. Această calitate a creșterii duratei de supraviețuire a organismului și organelor odată cu scăderea temperaturii este larg utilizată în medicină.

1) Hipotermia regională este în primul rînd o metodă de anestezie — observații făcute de dr. Larrey (medicul lui Napoleon Bonaparte) pe cîmpurile de luptă în cursul iernii au demonstrat posibilitatea executării de amputații „fără durere" a unor extremități degerate sau răcite intenționat cu gheață. Și astăzi răcirea tegumentelor cu clorura de etil mai este utilizată pentru anumite mici intervenții chirurgicale de suprafață.

Hipotermia extremităților mai este utilizată azi și pentru limitarea unui proces de gangrenă instalat ca urmare a astupării arterei membrului. În chirurgie, răcirea prin aplicare de gheață a unor organe ca rinichiul și inima se execută în situații în care este necesară oprirea temporală a circulației sanguine în vasele acestor organe. Spălăturile gastrice cu apă rece sînt frecvent utilizate în scopul de a opri sîngerări ale mucoasei acestui organ.

Aplicarea de „pungi de gheață" este o manevră medicală frecvent aplicată în terapia unor fenomene inflamatorii de ex. în apendicită sau colecistita acută, dar și într-un număr de alte afecțiuni. Hipotermia regională a extremității cefalice poate fi realizată prin răcire externă și (sau) prin circulație extracorporală. Se obține posibilitatea opririi temporare a circulației cerebrale în vederea executării unor intervenții asupra vaselor creierului. În ultimă instanță, trebuie menționată răcirea pînă la 2—3° la care sînt supuse obligatoriu organele prelevate în vederea transplantului, răcire iminentă din momentul prelevării și pînă la grefare. Această manevră permite o supraviețuire de cîteva ore a organului în vederea transportului.

2) Hipotermia generală — care constă în scăderea temperaturii întregului organism — este azi o tehnică curent utilizată în cursul intervențiilor pe inimă.

Cu ani în urmă, această răcire executată sub anestezie generală în baie sau prin învelire în gheață pînă în jur de —27° a permis executarea primelor intervenții pe cord deschis cu oprirea circulatorie de 5—7 min.

Actualmente, răcirea se realizează prin sistemele de circulație extracorporală și au rolul de a preveni leziuni ale organelor si în special ale cordului în condiții de perfuzie sanguină deficitară.

Nu trebuie uitate nici manevrele de „răcire" a organismului în caz de hipertermie accidentală sau prin boală. Organismul uman suportă greu temperaturi crescute, iar la 41,8°, apar leziuni cerebrale ireversibile. Pentru evitarea consecințelor hipertermiei, se utilizează medicamente febrifuge împreună cu o răcire activă realizată prin împachetări cu cearșafuri ude, pungi cu gheață sau corturi cu răcire prin agenți frigorifici sau saltele — aspersii cu alcool și aplicarea unui curent de aer prin ventilatoare electrice. De multe ori, răcirea este continuată pînă la atingerea unor temperaturi subnormale, realizîndu-se hipotermia, care, în aceste condiții, are efecte reale de limitare a leziunilor și de reechilibrare a funcțiilor organice.

Hipotermia generală accidentală se produce în condiții climatice de iarnă prin expunere la frig, în condiții de epuizare fizică sau ebrietate. Scăderea temperaturii corpului este combătută la omul normal prin reacțiile de termoreglare. Individul epuizat, în stare de inaniție sau boală, ebrietate sau în vîrstă, nu mai poate realiza o termoreglare corespunzătoare, ceea ce face ca pierderea de căldură să depășească producția și astfel organismul să se răcească progresiv. Apar pe rînd o stare de somnolență, apoi de depresiune a respirației și circulației și, în final, oprirea funcțiilor vitale. Datorită însă capacității de supraviețuire a țesuturilor în hipotermie, moartea propriu-zisă nu se instalează decît la mai mult de 1—2 ore de la oprirea circulației, ceea ce permite reanimarea accidentatului, dacă acesta este tratat în mod corespunzător, preferabil în mediu spitalicesc. În urgență și la fața locului, trebuie să se execute manevrele de resuscitare cardio-respiratorie cu încălzire progresivă lentă, pînă la atingerea temperaturii de 30°, cînd este posibilă reluarea activității cardiace și apoi respiratorii. În spital, încălzirea se poate face acolo unde există dotarea corespunzătoare prin circulație extracorporală, care permite injectarea în circulație a sîngelui încălzit, ceea ce conduce la o reluare mai precoce a funcției cardiace.

Cînd scăderea temperaturii unui țesut atinge niveluri sub 0°, apar în celulele țesutului

respectiv cristale de gheață care pot distruge structurile celulei, producînd moartea acesteia. Animalele poikiloterme rezistă fără leziuni la astfel de scăderi ale temperaturii. Leziuni de acest tip se pot produce accidental prin scăderea temperaturii unei extremități a nasului, unghiilor, obrajilor etc. sub nivelul de 0°, cînd apar așa-numitele „degerături". În membrul degerat se produc, alături de leziunile celulelor țesuturilor componente, și grave tulburări circulatorii și de coagulare, care agravează situația. Chiar după dezghețarea membrului și reluarea circulației, tulburări nervoase și circulatorii pot să periclitеze supraviețuirea părților de țesuturi care nu au fost distruse prin frig. Unul din principiile de bază este dezghețarea progresivă a membrului fără încălzire activă și instituirea masajului și a unei medicații vasodilatatoare și anticoagulante imediat ce circulația are tendința de a se restabili.

În terapie, răcirea „lezională" se utilizează într-o serie de domenii chirurgicale pentru „coagularea" unor țesuturi în locul termo sau electrocoagulării. În dermatologie, aplicarea de zăpadă carbonică (zăpadă de bioxid de carbon) permite distrugerea unor formațiuni patologice cutanate avînd avantajul realizării unei cicatrice estetice.

În oftalmologie, ca și în neurochirurgie, criocoagularea înlocuiește în unele domenii termo și electrocoagularea, permițînd crearea unor efecte mai limitate și mult mai exact localizabile. Tot în oftalmologie, îndepărtarea cristalinului opacifiat (cataractă) se face azi de preferință cu crioerisophacul. Aceasta permite extracția lipindu-se de suprafața cristalinului.

Un domeniu mai recent de aplicare îl reprezintă „crioanestezia" trunchiurilor nervoase. Se realizează cu o sondă de forma unui ac de seringă mai gros cu care se pătrunde în vecinătatea nervului ce trebuie anesteziat. Acul este apoi răcit la temperaturi sub —30°, realizînd o lezare prin frig a nervului și, evident, întrerupînd funcția sa senzorială și motorie. Leziunea se vindecă după 20—40 zile, cînd funcția nervului se reia.

Se poate deduce că domeniul temperaturilor situate sub nivelul normal al homeotermelor prezintă un deosebit interes atît pentru adaptarea comportamentului uman în condiții de expunere la frig cît și pentru toate metodele medicale care fac uz de scăderea locală sau generală, lezională sau nu, a temperaturii corpului.

Grupaj realizat de AURELIAN TITU DUMITRESCU ■
Fotografii de PAUL AGARICI ■

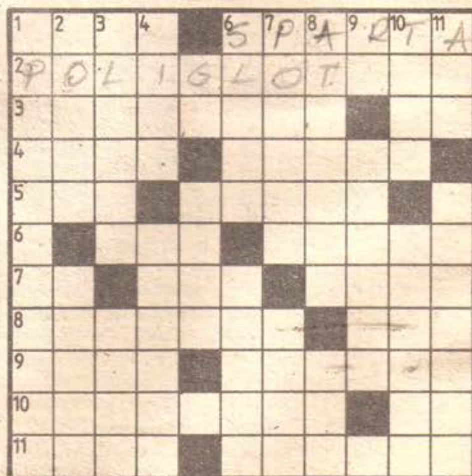
BUNE DE GURĂ

ORIZONTAL: 1) Numai gura lui se-aude — Epitetul gurii indiscrete. **2)** Ființe cu mai multe limbi. **3)** Bună de gură, dar tremură toată — Vorbit în spate! **4)** Militar din cavaleria ușoară — Unitate cu de-ale gurii. **5)** Cuișoare necomestibile (sing.) — Lacăt la gură. **6)** Zeița tinereții eterne — Într-un cuvînt, a se amuza cu gura pînă la urechi! **7)** Apărător bun de gură (abr.) — O amestecătură în vechea chimie — Acompaniament pe gură... și nas. **8)** Vorbiri articulate — Povestit la urmă! **9)** Vorbă întoarsă — Gura Dihamului. **10)** Piatra dinților (pl.) — În silă! **11)** Are gura mare... la Marea Nordului — A da gură.

VERTICAL: 1) Pauză... printre dinți (pl.). **2)** Din gură în gură (pl.). — Cîntat din gură. **3)** Barierele guralivilor — Gură de apă, cu sită. **4)** Supremul zeu scandinav, care nu mînca niciodată — Gură uzată de pomană. **5)** Mut în cele din urmă! — Apă de gură... servită dimineața. **6)** Gură de lup — Dă glas viorii. **7)** Cheie la gură — Bisează. **8)** Începutul pronunțării vocalei (pl.) — Vorbă de... oaie, într-un context muzical. **9)** Rostit în deschidere! — A căsca gura. **10)** Glas de privighetoare — „Zis" cu foc. **11)** Ustură la limbă (reg.) — Pronunță apropiind limba de incisivi.

Dicționar: EBE, AAA, TIT, SORB, ODIN, AIT.

IOAN CARAIMAN ■ — București

FLUVIILE TERREI
ÎN „BIOGRAFII ROMANȚATE"

„Ca și miturile, marile fluvii au propria lor istorie, indiferent de pasiunile pe care ele le mai pot aprinde în cei care locuiesc zilnic pe malurile lor. Dar tocmai în aceasta constă caracterul lor uman".
(Eugenio Turri: „Drumuri care merg", în „Le Courrier de l'UNESCO", 1983)

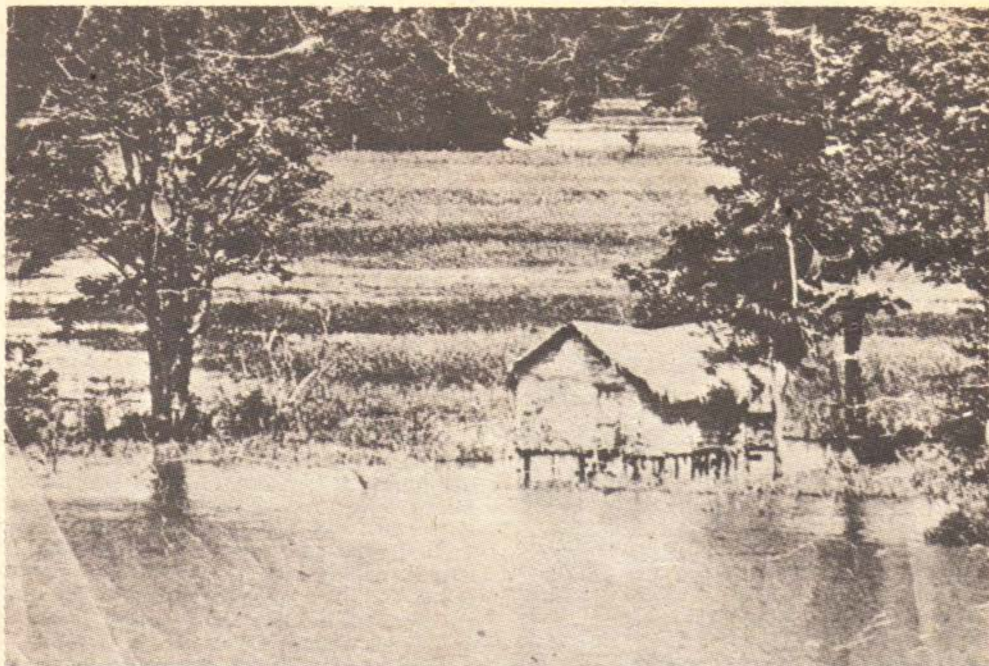
Semnificația fluviilor în filozofiile de odinioară era legată de caracterul lor sacru, reprezentînd eterna curgere a lucrurilor. În realitatea spațio-temporală, fluviile exercită asupra omului o influență multiplă, de cele mai multe ori omul însuși fiind acela care și-a legat destinul de multe cursuri de apă. Fluviile, prin măreția lor în spațiu și prin eternitatea lor în timp, prin forța lor extraordinară, conțin în mod iminent capacitatea de a favoriza viața, de a fecunda pămînturile, dar și de a le neantiza; ele atrag și resping cu aceeași putere, unesc și separă, suscită și dezvoltă forțe benefice sau dăunătoare.

De-a lungul fluviilor s-au născut mari civilizații umane. Civilizația sumeriano-babiloniană nu s-ar fi putut dezvolta la timpul său în afara Tigrului și Eufratului, tot așa cum civilizația chineză este intim legată de Fluviul Albastru (Yangzi) care, împreună cu Fluviul Galben (Huanghe), constituie matricea eternă a poporului chinez. Dacă pentru indieni Gangele (Ganga) reprezintă creuzetul supremei forme de purificare spirituală, într-o credință religioasă perpetuată intactă mii de ani, Nilul a fost dintotdeauna binefăcătorul vieții însăși, de-a lungul întregului său drum prin pustiu. Mississippi este considerat de americani „părintele fluviilor", între altele și datorită faptului că el a constituit în cursul secolului al XVIII-lea principala cale de pătrundere și colonizare a ținuturilor virgine din imensitatea spațiului dintre Atlantic și Pacific. Despre Amazon nu se poate vorbi decît la superlativ, chiar dacă lungimea nu-i asigură întîietate. Fiind cel mai misterios, Rio-Mar a rămas și cel mai puțin cercetat, iar astăzi o expediție de-a lungul lui (în special în amonte de Manaus) nu se deosebește mult de temerarele incursiuni de odinioară. Dar marile fluvii ale Siberiei — Obi, Enisei, Lena — cum se înscriu ele în peisajul taigalei nesfîrșitului spațiu și cum constituie ele adevărate „coloane vertebrale" ale pătrunderii și statornicirii omului în ținuturile ce devin din ce în ce mai umanizate? Pentru noi, românii, Dunărea nu reprezintă atît axa naturală a continentului, ci, în primul rînd, unul din „stîlpii de rezistență" ai însăși existenței neîntrerupte a poporului nostru.

Marile fluvii au multe trăsături comune (măreție, dimensiuni continentale, factori de viață și misiune civilizatoare, resurse imense de bogății etc.) dar ele se și deosebesc notabil unele de altele. Sînt fluvii care străbat păduri nesfîrșite, iar altele deșerturi la fel de întinse; unele concentrează de-a lungul lor comori de artă și de civilizație multimilenară, de valoare universală excepțională, în timp ce altele întrețin bogăția și diversitatea unor întregi ecosisteme; unele traversează doar o singură țară — sau cel mult două-trei —, altele udă teritoriile multor state; Dunărea are, din acest punct de vedere, cea mai puternică „vocație internațională". Indiferent din ce unghi ne-ar interesa, fluviile Terrei rămîn mari „puncte de sprijin" (Lucien Febvre) ale întregii civilizații a omenirii, care se scurge prin timp într-o diversitate (și uneori discontinuitate) la care contribuie, fără îndoială, într-o măsură greu de definit înseși fluviile Pămîntului. Iată de ce ne-a fascinat (dar oare pe cine n-ar fascina!?) o temă pe cît de generoasă, pe atît de interesantă și perenă, apropiindu-ne, spre exemplificare, de cîte un „reprezentant" de pe fiecare continent.

SCHIȚĂ DE PORTRET PENTRU RIO-MAR

La 8 ani de la descinderea lui Columb pe pămîntul Americii, deci la 1500, un comandant al acestuia, poetul Vincente Pinzon, se vedea față-n față cu o... mare dulce; era prima dată cînd un om de pe bătrînul nostru continent lua contact cu ceea ce mai tîrziu va lua numele de Rio de las Amazonas. Copleșit de nesfîrșita întindere de apă — fără a-și da măcar seama că părăsise oceanul —, Pinzon îi dă pe loc numele de Santa Maria del Mar Dulce; se pare însă că „exploratorul de ocazie" nu a fost nici suficient de curajos, nici de-ajuns de curios pentru a se avînta mai mult în amonte ca să cerceteze și să stabilească despre ce era vorba. Abia peste 4 decenii, la 1541, Francisco de Orellana, aflat într-o expediție de cucerire în vestul noilor teritorii descoperite, va parcurge Amazonul de pe cursul superior pînă la vărsarea în ocean. Denumirea de Amazon i se trage de la soțiile unor războinici din tribul Tapuyos care-și însoțeau în luptă bărbații, și pe care le-a înfruntat și Orellana.

Deşi Amazonul a continuat secole de-a rîndul să fie cercetat în amănunţime, nici pînă în timpul din urmă geografii nu ajunseseră la un consens definitiv asupra izvorului său principal. În anul 1971 însă, o expediţie temerară a lui Loren Mc. Intyre face ca sursa originară a Amazonului să fie stabilită cu exactitate şi anume lacul Intyre (în cinstea exploratorului) din creierul Anzilor peruvieni, la altitudinea de 5 250 m, acolo unde zăpezile veşnice de pe versantul muntelui Choquecarao nasc firicelul timid de apă ce va deveni impetuosul şi irezistibilul Amazon. Primind denumiri diferite pe cursul său superior (Ucayali, Vilcanota, Solimoes etc.), fluviul capătă denumirea de Amazon abia după ce primeşte apele învolburate ale lui Rio Negro, puţin mai la sud de Manaus, capitala Amazonei şi a statului federativ brazilian Amazonas.

Numit Rio-Mar datorită imensităţii apelor sale, Amazonul este considerat „ecuatorul vizibil" comparat, datorită dimensiunii, cu Ecuatorul invizibil ce trece, paralel cu fluviul, puţin la nord. Fiind întrecut ca lungime doar de Nil, Amazonul nu suportă comparaţie cu alte mari fluvii în ceea ce priveşte debitul: este de 60 de ori mai „voluminos" decît Nilul şi de peste 10 ori decît „părintele fluviilor americane", Mississippi, avînd un debit de circa 200 000 m³/sec. După calculele specialiştilor, Amazonul sloboade într-o singură zi în Atlantic o cantitate de apă de 200 de ori mai mare decît necesarul tuturor oraşelor din S.U.A., ceea ce echivalează cu apa conţinută în primele 8 mari fluvii ale Terrei. Puterea apelor sale este atît de mare încît valurile oceanului sînt împinse la o distanţă de 100 km în larg. Este drept că şi apele Atlanticului „împing" Amazonul înapoi cu circa 1 000 de km (pînă la portul Santarem) dar fenomenul este numai aparent, căci mareea oceanului face ca apa sărată, fiind mai grea, să se „strecoare" pe dedesubt, încetinind curgerea fluviului. Fenomenul se numeşte pororoca, ceea ce în traducere ar însemna „marele răget", numit astfel din cauza zgomotului neobişnuit de puternic care se creează.

Rio-Mar formează un bazin hidrografic pe măsură, avînd o suprafaţă de 7 milioane km², cuprinzînd teritorii din 8 state latino-americane. Imensa întindere de pămînt — Amazonia — a fost supranumită „infernul verde" din cauza dificultăţii de a pătrunde în bogăţia şi diversitatea unică a lumii vegetale şi animale, căreia i se adaugă şi cîteva sute de mii de indieni trăind în stare „pură".

În ultimii ani, mai cu seamă în Brazilia, se desfăşoară ample programe de valorificare complexă a Amazoniei, paralel cu o strategie a conservării celui mai întins şi mai bogat ecosistem al Pămîntului.

MISSISSIPPI CU ŞI FĂRĂ MISSOURI...

Sub aspectul lungimii, Mississippi ocupă locul al treilea între fluviile Terrei; orice atlas şi tratat de geografie nu omite însă să precizeze în paranteză că această dimensiune (5 620 km) rezultă din „combinaţia" cu

Missouri. Altfel, considerat de sine stătător, Mississippi rămîne doar un fluviu oarecare (3 778 de kilometri).

Deși Missouri este socotit afluent al lui Mississippi (el are doar cu 52 km mai puțin), cercetările și observațiile efectuate asupra confluenței lor au demonstrat că în realitate Missouri este cel care poartă apele lui Mississippi spre ocean și nu invers. Izvorînd din Rocky Mountains, în nord-est, sub forma unei furci cu trei brațe (care se unesc în localitatea Three Forks), Missouri prezintă caracteristici diferite față de „fratele" său mai mare, fiind mai rapid, mai vijelios și mai tulbure. Aceste caracteristici — spre deosebire de curgerea liniștită a apelor limpezi ale lui Mississippi — continuă să fie prezente și după ce ele se întîlnesc la St. Louis. Pînă la confluența lor, cele două cursuri de apă se bucură de o personalitate distinctă, americanii găsind pentru fiecare atît poezia și romantismul, cît și istoria și profilul geografic specifice.

Planul avansat acum aproape două secole de a se construi două canale paralele care să unească de-a dreptul segmentele „șarpelui" Mississippi, nu a fost nici astăzi pus în aplicare, regularizările și lucrările hidrotehnice executate de-a lungul lui, nereușind să modifice forma și traiectoria inițială a marelui fluviu. În schimb, Missouri a fost supus unor ample lucrări de zăgăzuire pe tot cursul său superior, construindu-se opt baraje, care au dat naștere la tot atîtea lacuri de acumulare cu destinații multiple. Programul de amenajare a apelor lui Missouri a început în anii '30 dar se estimează că el va fi definitivat abia spre anul 2020.

Este adevărat însă că Mississippi — izvorînd din lacul Itasca potrivit descoperirii lui Henry Schoolcraft — rămîne impresionant prin maiestuozitate, prin locul ocupat în istoria S.U.A. și prin... literatura pe care a născut-o în jurul lui. Descoperitorul fluviului este socotit Hernando do Soto (în secolul 16) dar francezul La Salle, un secol mai tîrziu, a folosit calea fluvială pentru a extinde dominația țării sale pînă la Golful Mexic, acolo unde fluviul se varsă în ocean și unde s-a născut marele oraș de mai tîrziu, New Orleans. De altfel, negocierile lui Th. Jefferson cu Bonaparte, prin care tînăra federație americană obținea Louisiana de la francezi, a avut drept substrat dobîndirea suveranității asupra fluviului, pentru a-l folosi în cucerirea și colonizarea teritoriilor din nord.

În această strategie era însă nevoie de vapoare puternice, care să „învingă" fluviul în amonte. Încercările lui John Fitch de a construi vaporul cu aburi, în 1780, nu au fost încununate de succes. Mai tîrziu, un alt inventator, Robert Fulton, avea să lanseze pe Mississippi vapoare cu aburi, transformîndu-l într-un mare fluviu navigabil, iar orașul New Orleans într-un mare port. Mississippi a fecundat și imaginația creatorilor de artă; folosind ca pretext ideea potrivit căreia un fluviu care nu este pus la treabă în folosul omului este socotit captiv, sculptorul contemporan, William Rush a creat două opere, care se pot admira la Fairmount, lîngă Philadelphia: două statui față-n față, una reprezentînd un bătrîn înlănțuit stînd pe o stîncă (semnificînd fluviul în sălbăticia lui) și cealaltă înfățișînd o femeie tînără, frumoasă, așezată lîngă o roată hidraulică (simbolizînd fluviul scos din captivitate și pus să lucreze pentru om). Mai este oare cazul să amintim de marele William Faulkner, care și-a legat atît de intim viața de Mississippi, sau de Mark Twain, care ne-a încîntat copilăria cu personajele sale celebre din „Viața pe Mississippi" și care l-au făcut „cel mai mare scriitor american al fluviului"?

În zilele noastre, Mississippi atrage și seduce la fel de puternic. Scriitorul american John Seelye lucrează la o mare operă intitulată „Tema fluviului în literatura americană", al cărei prim volum („Apele profetice") a apărut în 1977.

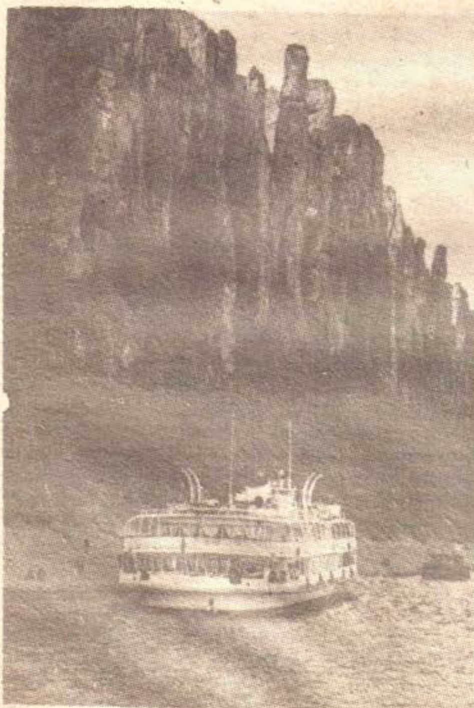
LENA — FLUVIUL CEL MAI SIBERIAN...

Pe teritoriul nesfîrşit al Siberiei curg, de la sud la nord, trei fluvii: Obi, Enisei şi Lena. Am avut şansa de a le vedea pe toate, dar pe fiecare într-un fel anume. Obi, cel mai vestic, împarte în două marele oraş Novosibirsk iar la 20 km sud ia forma unui lac de acumulare pe malul căruia este situat — într-un peisaj luxuriant! — vestitul „Orăşel al ştiinţei". Peste Obi trece bătrînul drum de fier transsiberian iar podul construit acum aproape un secol de inginerul şi scriitorul Garin-Mihailovschi este şi astăzi în funcţiune. Acestea sînt pentru mine cele mai semnificative amintiri despre Obi. Enisei, situat la circa 1 000 km est, mi-a apărut numai ca o panglică argintie de la înălţimea avionului cu care survolam imensitatea taigalei. (În schimb, pe malul celui mai important afluent al său, Angara, mi-am instalat cortul într-o noapte scurtă dar de neuitat.) Apele Eniseiului vor fi în curînd valorificate la aproape întreaga lor capacitate hidroenergetică, pe el construindu-se hidrocentrale cu o putere de peste 6 000 MW.

În sfîrşit, Lena mi-a apărut liniştită şi romantică la Ust-Kut, acolo unde începe noua magistrală feroviară Baikal-Amur. Izvorînd din lanţul munţilor Baikal — în imediata apropiere a celui mai adînc şi mai cristalin lac din lume — Lena (4 400 km lungime) este cel mai estic, şi prin aceasta, cel mai... siberian dintre marile fluvii ale Siberiei. Fluviul străbate un teritoriu imens, caracterizat printr-o climă aspră, în cea mai mare parte cu îngheţ veşnic şi geruri de peste 40—50°C; aici aşezările umane iau naştere mult mai anevoie. Lena străbate pe distanţa de 3 000 km suprafaţa Iacuţiei, transportînd aproape toate mărfurile şi materialele în această republică autonomă. De la o lăţime modestă, la Ust-Kut, Lena ajunge să se întindă lîngă Iakutsk pînă la 20 km lăţime. Cu toate condiţiile neprielnice, de-a lungul şi pe malurile Lenei au luat naştere zeci de localităţi între care unele sînt deja oraşe cu o populaţie de 60 000—200 000 locuitori, precum Ust-Kut, Kirensk, Olekminsk, Iakutsk, Sangan, Jigansk, Osetrovo şi altele.

Lena abundă în locuri pitoreşti; un ziarist sovietic le-a găsit cîtorva unele asemănări metaforice. Cele mai expresive sînt: „obrajii" şi „coloanele". „Obrajii" reprezintă stînci aproape verticale, de parcă ar creşte direct din apă. Cîndva, de mult, apele au străpuns şirul munţilor şi au trecut peste obstacolele de piatră. Pe parcursul mileniilor, vînturile şi ploile au netezit suprafaţa stîncilor ca şi cum ar fi lucrat la ele un şlefuitor gigant. Cealaltă minune a naturii, „coloanele", sînt grupuri de stînci disparate, de culoare roşu-brun sau roz-cenuşiu, care se înalţă deasupra apei, semănînd cu o pădure de coloane care domina pădurile de conifere. Lena este un ecosistem prielnic unor specii valoroase şi variate de peşte, între care nisetrul, omulul, muksunul, sardinela siberiană, nelma, taimenul, lipanul, ştiuca, plătica, cleanul, bibanul şi carasul.

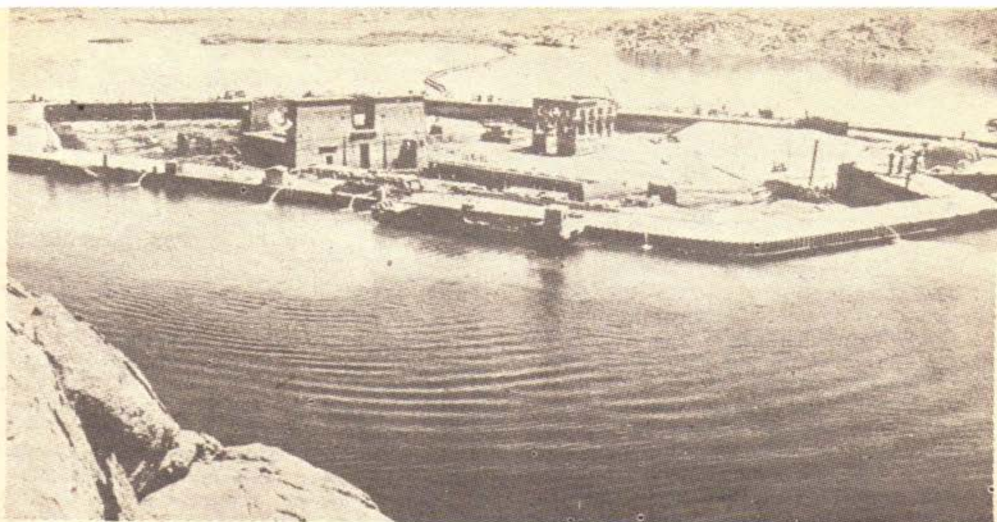
Apele Lenei nu sînt încă valorificate hidroenergetic; probabil că această dimensiune a lor este lăsată pentru secolul următor... Deocamdată Lena a dovedit că — în ciuda dificultăţilor climatice şi de relief — nu este ostilă omului, ci dimpotrivă...

EGIPTUL ESTE UN DAR AL NILULUI!?

Mai mult ca oricare altul dintre fluviile planetei, Nilul este socotit efectiv creator de viaţă şi civilizaţie. Toate marile fluvii de-a lungul cărora au evoluat civilizaţii şi popoare în decursul mileniilor au constituit „ocazia nu şi cauza" desfăşurării acestor procese evolutive; căci viaţa ca atare şi societăţile omeneşti aveau oricum condiţii de a se dezvolta, ceea ce în pustiul saharian însăşi existenţa vieţii era de neconceput în absenţa Nilului.

Nilul are un profil geografic distinct: pe lîngă faptul că este cel mai lung fluviu de pe glob (6 690 km) el este singurul a cărui măsurare începe de la vărsare spre izvoare iar cataractele sale sînt numărate (şi numerotate) aşijderea, de la nord spre sud, respectiv din aval în amonte. Unele surse geografice stabilesc izvorul Nilului în statul

african Burundi, el purtînd aici numele de Kagera. Altele propun drept izvor al fluviului lacul Victoria, în Uganda, aici fiind cunoscut sub numele de Nilul Alb. Oricum ar fi, nu se poate pune la îndoială supremaţia lui ca lungime, iar adevărata lui contribuţie la naşterea vieţii şi la înflorirea unor civilizaţii multimilenare, începe abia o dată cu pătrunderea sa pe teritoriul Sudanului, respectiv acolo unde există zona saheliană, continuată spre nord cu pustiul saharian.

Datorită debitului său extrem de redus (de 60 de ori mai mic decît al Amazonului, adică 3 000 m³), Nilul nu este impetuos ca „ecuatorul vizibil", el curge liniştit prin deşert, fecundînd peren terenurile aride şi determinînd însăşi viaţa şi civilizaţia materială şi spirituală, de-a lungul unei fîşii de cîteva zeci de kilometri lăţime.

Soarta Egiptului este atît de intim legată de existenţa fluviului, încît formula „Egiptul este un dar al Nilului" pare a fi adevărată, cel puţin pentru perioadele anterioare. Un bun cunoscător al Nilului şi al Egiptului, Lotfallah Soliman, relevă însă că, în urmă cu milenii, la fiecare solstiţiu de vară, faraonul mergea, cu mare pompă, împreună cu înalţii săi demnitari, la fluviu pentru a-i arunca un papirus; acesta nu conţinea — precum am fi tentaţi să credem — vreo jertfă adusă apelor fecunde şi binefăcătoare, zeului Nil, ci un ordin dat de faraon fluviului de a-şi înălţa apele. Se susţine că acest act era un simbol al neputinţei preoţilor şi savanţilor de a explica fenomenul de retragere şi umflare a apelor fluviului, dar şi o dovadă a voinţei de suveranitate a omului-zeu faţă de şi asupra zeului-Nil. Dacă adăugăm acestei legende (sau poate că este chiar istorie?) acţiunile omului contemporan asupra Nilului (am în vedere mai cu seamă construirea barajului de la Assuan dar şi alte lucrări de amenajare a apelor sale), atunci ne putem întreba dacă Egiptul mai este un dar al Nilului sau fluviul însuşi este dominat de oameni. Indisolubila, originala şi milenara simbioză dintre Egipt şi apele Nilului l-au făcut pe André Malraux să afirme că „eternitatea este egipteană" ce aduce cu adevărul formulat la Blaga despre naşterea eternităţii la sat.

Dintr-o „biografie romanţată" — oricît de sumară ar fi ea — nu poate lipsi un element care l-a adus din nou în actualitate (făcîndu-l încă o dată celebru) tocmai prin întoarcerea cu 2500 de ani în istorie. În primăvara anului 1983 s-au încheiat lucrările de strămutare a faimoaselor temple antice de pe insuliţa Philae (ameninţată iminent de apele lacului), la noul lor domiciliu, stabilit în condiţii aproape identice, dar în absolută siguranţă, pe o altă insuliţă, Agilkia. Prin valoarea lor excepţională, aceste temple aparţin întregii umanităţi.

Lipsit de impetuozitatea şi grandoarea altor mari fluvii, Nilul a favorizat apariţia şi dezvoltarea unui întreg şir de civilizaţii umane timp de mii de ani.

DUNĂREA — PE FIRUL ISTORIEI

Cînd Traian a forţat Dunărea pentru a cuceri cel mai răsăritean spaţiu al vastului său imperiu, dacii îşi vor fi legat cu mult înainte destinul de apele sale eterne. Pentru strămoşii noştri cei mai îndepărtaţi — ca şi pentru noi, cei de astăzi — Dunărea n-a încetat de-a lungul mileniilor să constituie punctul de sprijin şi de referinţă al unui popor care nu a traversat-o niciodată în scopuri de cucerire; noi, românii, ne-am folosit totdeauna numai de valenţele paşnice ale bătrînului Flumen Danubius, căutînd mereu în apele sale ceea ce ne-ar putea uni şi nu ceea ce ne-ar putea despărţi de alte popoare.

Fără a fi un mare fluviu sub raport geografic, Dunărea a rămas în istoria Europei — şi a lumii — ca un simbol al unirii şi apropierii între oameni şi popoare, ca leagăn al

unor civilizații pe cît de bogate și diverse, pe atît de străvechi și perene; dar ea a constituit totodată și un cîmp de luptă, de războaie și dezbinări, de formări și dezmembrări de seminții umane.

Dunărea nu este un fluviu „cuminte", cum nu este lipsită de convulsii însăși istoria celor 8 țări pe teritoriul cărora curge la infinit. Izvorînd din munții Pădurea Neagră, în sudul R.F.G. (sub forma pîrîiașelor Brigach și Breg), ea curge de la început pînă la Ulm „fără istorie"; de la Ulm — devenind navigabilă — își începe drumul său prin istoria continentului; apoi trece prin Viena cea sobră și muzicală, unde albia i-a fost „deturnată", cea veche fiind azi un fel de canal ce se numește chiar Alte Donau.

Pe malurile ei au luat naștere alte trei capitale strălucitoare — Bratislava în Slovacia, Budapesta în R.P.U. și Belgrad în R.S.F.I. La Porțile de Fier Dunărea dă întreaga măsură a forței ei, străpungînd munții și lăsîndu-se „înghesuită" de verticala stîncilor. De aici începe epopeea contemporană a bătrînului Istru, numai omul epocii noastre reușind să o „domesticească", punînd-o în slujba sa ca să-i furnizeze energie electrică și să-i aducă alte beneficii.

Pe teritoriul țării noastre Dunărea cunoaște cea mai învolburată istorie a sa: sistemele hidroenergetice și de navigație de la Porțile de Fier I și II, cele de la Turnu Măgurele — Nicopole sau de la Călărași — Silistra și cu deosebire Canalul nostru transdobrogean care i-a smuls o parte din trup pentru a-l face să ajungă la mare mai repede cu... 400 km. Sînt semne care confirmă vocația constructivă a poporului român și, totodată, vocația internațională a fluviului.

Întorcîndu-ne în istoria Dunării, observăm că ea a fost — la Vindobona — granița dintre Europa romană și Europa „barbară". În evul mediu pe malurile sale s-a născut Cîntecul Nibelungilor, epopeea germanilor acelor vremuri, care anunța formarea sentimentului național.*) Dar cîte alte mărturii ale „participării" Dunării la viața și evoluția continentului nu găsim, scotocind în istoria lor zbuciumată!?

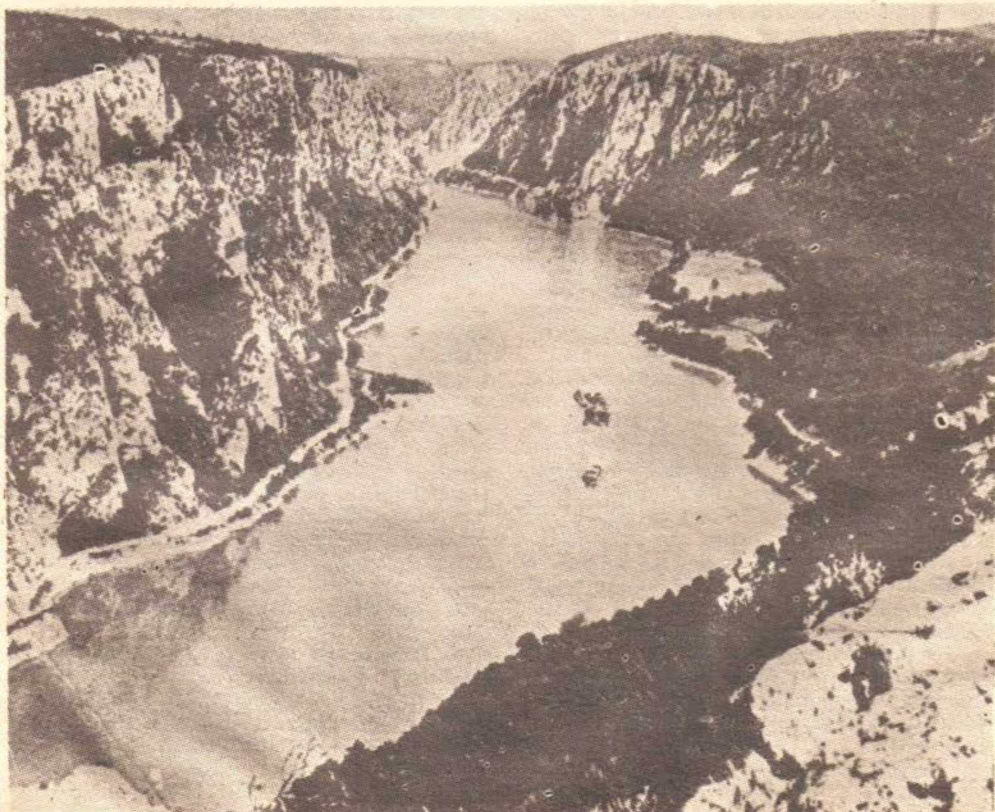
După toate aceste „peregrinări sinuoase" — în spațiu și timp — Dunărea ajunge în „jungla acvatică presărată cu insule", cum numește delta profesorul Friedrich Heer din Viena. Aici, în deltă, totul se sfîrșește pentru ca dincolo, la izvoare, totul să reînceapă...

Dunărea rămîne eternă.

CONSTANTIN CHIFANE-DRĂGUȘANI ■

---

*) *La Ulm. Descartes năștea „marele vis al rațiunii" care avea să marcheze puternic întreaga gîndire universală.*

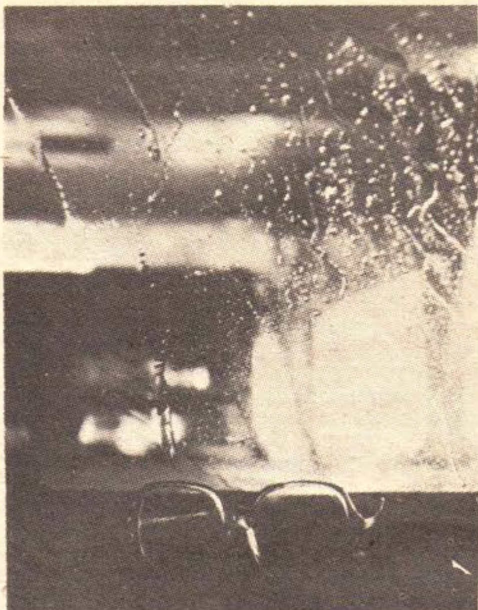

PSIHOTRONICA - ȘTIINȚĂ LA GRANIȚA VIITORULUI

— Stimate dr. Eugen Celan, de curînd ați publicat la Editura Științifică și Enciclopedică o carte interesantă și incitantă, „Materia vie și radiațiile" în care ați abordat unele preocupări românești și străine de cercetare psihotronică. Vă propunem, în continuarea celor prezentate în lucrarea dumneavoastră, să lămurim unele aspecte ale metodologiilor și strategiilor de investigare proprii psihotronicii.

— Ca știință de frontieră, al cărui statut a fost oficializat în anul 1973 în cadrul primului său congres internațional desfășurat la Praga, psihotronica continuă să fie supusă unor vii dezbateri, nu rareori contradictorii. Această situație se datorește pe de o parte interferenței unor deosebit de numeroase discipline ce fac joncțiune la nivelul acestei discipline, iar pe de altă parte paletei de fenomene, unele cu caracter aparent exotic și insolit pe care le studiază. Acest din urmă fapt, coroborat cu problematica deosebit de dificilă a deselor inadecvări ale metodologiilor și strategiilor de investigare a unor fenomene biologice cu care știința nu a fost confruntată pînă acum decît tangențial, creează un cadru deosebit de anevoios cercetării psihotronice. Nu trebuie subestimat nici secretul care planează în foarte multe compartimente ale cercetării psihotronice, în special în acele direcții de investigare care au tangență directă cu aspectele marțiale.

În acest context, metodologiile de bază la care cercetarea psihotronică face apel țin în special de biofizică și în particular de marele său capitol al interacțiunilor radiative ale materiei vii, al emisiunilor radiative ale structurilor biologic constituite, atît în procesul interrelațiilor lor reciproce cît și al relațiilor cu materia nevie. Aceasta presupune din partea psihotronicii abordarea și obiectivarea mecanismelor energo-informaționale dezvoltate în continuumul spațio-temporal, în care reacțiile lanțurilor receptoare-decizionale-efectoare de tip clasic ale organismelor biologice par deseori a aparține unor relații de tip fuzzi. Aceste acțiuni sînt investigate atît în planurile materiei structurate prebiotic, cît și în cel al biologicului la nivel molecular, biosic, noesic, enisic, pentru a puncta aici una din contribuțiile fundamentale ale teoriei biostructurii regretatului acad. Eugen Macovski.

Fotografie de
CODRUȚA DRĂGOESCU

— Actuala tehnologie permite evidențierea fenomenelor, măsurarea lor?

— Investigarea unor fenomene biologice cu substrat biofizic într-un atît de vast areal este îngreunată de faptul că psihotronica este confruntată cu necesitatea decelării unor mecanisme de transport informațional în care substratul purtător de semnale nu este întotdeauna cunoscut. În plus, valorile semnalelor debitate de organisme sînt deseori sub pragul de sensibilitate a aparaturii de investigație. Unele exemple pot fi edificatoare. Hipnoza, cu toate că este utilizată curent în practica medicală, dar ale cărei aplicații depășesc cu mult acest cadru, face parte ca domeniu de investigație și din psihotronică. Deși o parte a mecanismelor sale de producere sînt cunoscute, totuși atunci cînd este vorba de inducerea stărilor de hipnoză la distanță se cunosc încă foarte puține lucruri. Aceasta nu împiedică însă ca utilizarea hipnozei să acopere domenii ca antrenamentul trupelor de desant militar sau transferul de informații la distanță la nivelul structurilor sistemului nervos central de la om la animale sau interacțiunile la distanță între organismele biologice animale și vegetale.

— Prin ce s-a făcut remarcată școala românească de psihotronică?

— În materie de aplicații bio-medicale, școala românească are tradiții solide. Să reținem doar numele prof. P. Brînzei și a dr. Mirahorian. Cercetări legate de transferul informațiilor la distanță în sistemele om-

plantă, efectuate la noi în ultimii ani, amintesc aici lucrările efectuate împreună cu M. Godeanu şi M. Anton, au adus în primul plan aspecte total inedite, cu aplicativitate practică. Un domeniu în care contribuţia cercetărilor româneşti de psihotronică aplicată are valoroase rezultate este cel al investigării fenomenelor radiestezice. Printre fondatorii şcolii româneşti de radiestezie trebuie amintit aici prof. D. Voinov, ale cărui lucrări prezentate la Academia Română în anii '40 au adus contribuţii la utilizarea metodei în stabilirea compatibilităţii medicamentelor şi remediilor homeopate, cît şi ca proceduri de stabilire a diagnosticului. Un program de utilizare a metodelor de predicţie a seismelor a fost coordonat de C.N.S.T., un aport deosebit aducîndu-şi ing. D.Z. Kosnos. Cercetări legate de aplicaţiile medicale ale metodei au fost efectuate de dr. N. Constantinescu.

O amplă investigaţie a prospectării radiestezice în biodetecţie şi biolocaţie a fost efectuată de ing. Constantin Cojocaru, cpt. Rg. I Mihai Păduraru, comandant Claudian Dumitriu, maior dr. Grigore Nicolae şi subsemnatul. Investigarea metodelor de biolocaţie-terestră şi marină a fost urmată de brevetarea unor procedee şi dispozitive de generare artificială a semnalelor radiestezice ca şi a unor generatoare direcţionale, capabile să anihileze sursele naturale de semnale radiestezice. Prospectări efectuate în platoul maritim au arătat posibilitatea utilizării metodei în depistarea zăcămintelor petroliere.

Un alt capitol abordat de cercetătorii români este acela al generării aşa-zisei energii de forme. Investigaţii în acest domeniu aparţin ing. Gabriel Constantinescu şi ing. Alexandru Timoşenco. O reuşită practică aparţine dr. Marioara Godeanu, care în cadrul unui program susţinut de C.N.Ş.T. a realizat şi este pe cale de multiplicare o seră construită pe mai multe paliere, în care utilizarea efectului de piramidă este concretizată în sporurile deosebite ale producţiei de biomasă ce se obţin. În această ordine de idei, trebuie să amintim aici investigaţiile teoretice, bazate pe un complex aparat matematic, datorate unui alt român, Matyla Ghica. Este cazul să amintim contribuţiile recente datorate unor cercetători cu vechi state de funcţiune, cît şi a altora din generaţia de mijloc: contribuţia fundamentală a prof. Mihai Drăgănescu cu monumentalele sale lucrări „Profunzimile lumii materiale" şi „Ortofizica", ale prof. V. Săhleanu, atît în investigarea teoretică cît şi cea practică a fenomenelor psihotronice, ale dr. Dumitru Constantin prin a sa „Inteligenţa materiei", ale dr. J. Micloş, ing. Adrian Pătruţ, biofizician Florin Grigoraş. Lucrările prof. S. Comoroşan privind binecunoscutul fenomen ce-i poartă numele, ca şi lucrările prof. Gh. Cartianu, dr. Vlad Valenţiu şi dr. C. Neacşu se înscriu în aceeaşi ordine de preocupări.

— Unele fenomene biologice au făcut obiectul de studiu al psihotronicii încă din secolul trecut. O dată cu progresele făcute în ştiinţă şi-au găsit rezolvarea teoretică şi practică?

— Să amintim fenomenul anteroproiecţiei oculare. S-a dovedit că ochiul are capacitatea nu numai de a recepţiona imaginile vizuale, ci şi de a le anteroproiecta. Această proprietate este utilizată — graţie cercetărilor dr. Krohalev — în obiectivarea halucinaţiilor vizuale ale psihonevroticilor prin captarea imaginilor halucinatorii anteroproiectate în timpul acceselor clinice pe film fotografic. Unul din cele mai intrigante fenomene, care a fost supus unor dezbateri deosebit de aprinse, îl constituie aşa-numita radiaţie mitogenetică, descoperită de A. Gurvici în anul 1923. Aceasta constă dintr-o emisiune în domeniu U.V. a celulelor în diviziune, capabilă să inducă multiplicarea altor celule. O particularitate a emisiunii mitogenetice a drojdiei de bere o constituie faptul că aceasta distruge electiv celulele neoplazice, fără a afecta celulele normale aflate în procesul de diviziune celulară sau în repaos mitogenetic. Lucrări efectuate încă în anul 1934 de către Proti au demonstrat posibilele aplicaţii în clinica oncologică a acestui fenomen. Împreună cu dr. Dragoş Grădinaru şi dr. fiz. Boris Celan am studiat această emisiune, ajungînd la concluzia substratului biologic al acestei radiaţii electromagnetice în domeniul U.V. Rezultatele cercetărilor noastre au făcut obiectul unei comunicări prezentate la lucrările primei Conferinţe internaţionale de Biofotonică, ce s-au desfăşurat la Wroclaw în luna ianuarie 1986. În economia fiziologiei şi fiziopatologiei organismelor biologice, transmisia bioinformaţiilor atît intracelular cît şi intercelular, pe canalul unei purtătoare în domeniul U.V. joacă un rol deosebit de important. Prin lucrările acad. V. Kaznaceev, s-a demonstrat că inducerea unei alteraţii celulare de tip citopatic poate avea loc nu numai ca urmare a acţiunii agresionale directe a unei noxe asupra celulei, ci şi pe o cale mediată şi anume printr-o radiaţie emisă în U.V. de către celule bolnave şi care conţine codificat un mesaj biologic ce induce alteraţii similare în celulele sănătoase adiacente celor agresionate direct. Cercetările noastre, efectuate în această direcţie împreună cu dr. C. Ştirbu, dr. N. Manolescu şi dr. D. Grădinaru, care constituie o primă confirmare internaţională a lucrărilor lui Kaznaceev, au fost comunicate la cea de a V-a Conferinţă a Asociaţiei Internaţionale de cercetări psihotronice, Bratislava 1983.

— Din cele afirmate de dumneavoastră reiese că aceste observaţii pot avea efecte practice deosebite în terapeutică.

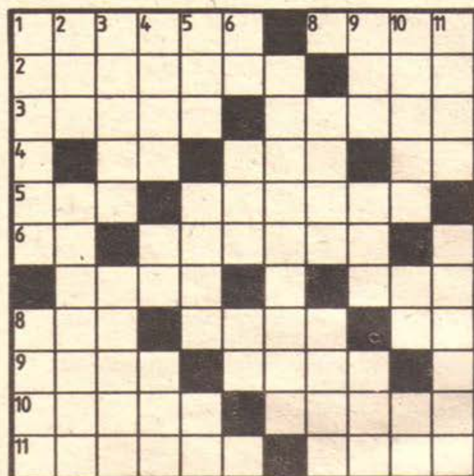
— Rolul jucat de către radiaţiile mitogenetice debitate în aşa-numita bandă B a

spectrului U.V. în timpul proceselor de diviziune celulară normală şi patologică, pare a fi fundamental atunci cînd se abordează vasta problematică a oncogenezei. Nu este exclus ca tocmai aici să subziste cheia care controlează procesele neoformative. Cercetări efectuate în laboratorul de biofotonică al Academiei Bulgare de către dr. Yanbastiev sînt deosebit de semnificative, indicînd clar faptul existenţei posibilităţii controlului proceselor neoformative pe calea dirijării emisiunilor biologice de această natură.

— Un capitol important al psihotronicii este electronografia. Aici cercetările româneşti au fost nu de puţine ori de primă mărime.

— În intenţia de a sistematiza achiziţiile psihotronicii, cît şi de a releva contribuţia şcolii româneşti în acest domeniu, am publicat în cursul anului trecut lucrarea „Materia vie şi radiaţiile". Pe parcursul a 20 de capitole sînt expuse atît aspectele teoretice ale problematicii psihotronicii, cît şi aplicativităţile practice derivate din acestea. Aş sublinia în special capitolul privind Electronografia ca metodă de investigaţie electrografică de concepţie românească. Avînd însemnate avantaje faţă de alte metode electrografice, cunoscute sub denumirea generică de metode Kirlian, electronografia — la fundamentarea căreia alături de ing. C. Cojocaru, ing. V. Soltuz, dr. I. Dumitrescu, dr. N. Constantinescu, dr. fiz. B. Celan ne-am adus modesta noastră contribuţie — nu şi-a spus încă ultimul cuvînt.

OPREA GEORGESCU ■

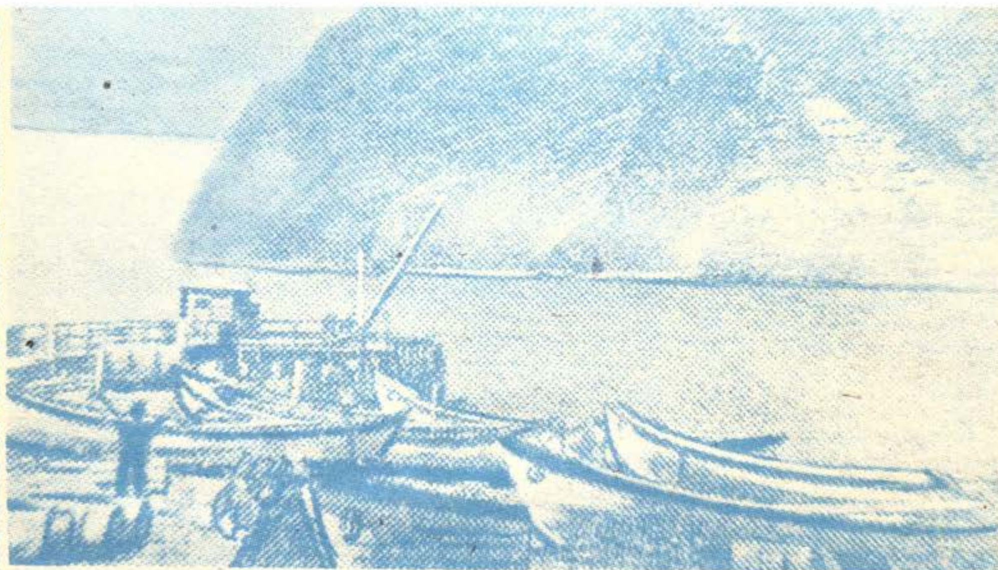
ŢESĂTURI DE MĂTASE

ORIZONTAL: 1) Fir de mătase pentru bătătură, alcătuit din mai multe fire răsucite la un loc, care, prin prelucrare, au căpătat aspect de fulgi — Culoarea obişnuită a gogoşilor de mătase. **2)** Operaţie de întindere a fibrelor de mătase sintetică (pl.) — În antichitate, grecii şi romanii foloseau mătasea naturală, pe care o cumpărau însă plătind-o cu greutatea ei în acest metal preţios. **3)** A ciocăni — Instalaţie pentru măcinarea cerealelor, care utiliza odinioară ţesături de sită executate din mătase naturală. **4)** Pană de despicat lemne — Lichid respins de ţesăturile de mătase finisate hidrofug — Eugen Banu. **5)** Cîntec solemn — Prelucrare a gogoşilor de mătase defecte pentru obţinerea firelor groase. **6)** Simbolul calciului — Badiţa dintr-un cunoscut pluguşor de Anul Nou, încălecat pe al său cal, „cu frîul de mătase". **7)** Pentru anul 1993 s-a elaborat programul de creştere notabilă a producţiei de gogoşi de mătase la 37 000 de asemenea unităţi de măsură — Nimic. **8)** Aproximativ — Neted — În duet! **9)** Animal de poveri şi de tracţiune—Mătasea de..., altă denumire a mătreţei-de-arbori, desemnînd o specie de lichen (nom.). **10)** A aspira — Stat în Asia, care alături de China, Japonia, U.R.S.S. şi Coreea contribuie la obţinerea producţiei de 98% din producţia mondială de mătase naturală. **11)** Produs de mătase naturală, utilizat pentru lenjerie şi eşarfe — Aspectul ţesăturii de mătase, cunoscută sub denumirea de crep.

VERTICAL: 1) Sistem clasic de caracterizare a firelor de mătase după lungimea lor, în care fineţea firelor reprezintă unităţi de lungime cuprinse în unitatea de greutate — Muchie. **2)** Produs din mătase naturală format din mai multe fire crude şi cu diferite grade de torsiune, în funcţie de necesităţi — Care produce mătase. **3)** Plantă arborescentă originară din Africa, furnizoare de frunze pentru hrana uneia din speciile viermilor de mătase — Viermi de mătase. **4)** Sprijin la vie — Teofil Neacşu — Pom fructifer. **5)** Destinaţia unor costume din ţesături de mătase finisate hidrofug — Ţesătură subţire din fire de mătase — Prinse în cioc! **6)** În şură! — Amalgamaţi, în vechea chimie — Lucian Blaga. **7)** Operaţii de înfrumuseţare a mătăsii naturale cu anumiţi coloranţi. **8)** Localitate în Japonia — Maşină de luptă. **9)** Orăşel în Austria — Măsuri de timp — Republica Democrată Germană (siglă). **10)** Fir gros de mătase naturală, obţinut prin macerarea specială a unor gogoşi — Viermele de mătase în faza incipientă — Piesă din portul popular, cusută adesea cu aţă de mătase. **11)** Popor antic care a cunoscut sericicultura de la greci — Mătase..., sortiment de mătase artificială.

Dicţionar: AAA, OADA, LAA, DDR.

IONEL ŞERBAN ■ — **Bîrlad**

Bărci de pescari în golful San-Juan Baptista, exact pe locul unde își ținea caiacul său șubred eroul lui Daniel Defoe.

PE INSULA LUI ROBINSON CRUSOE

Robinson Crusoe i-a făcut să viseze pe milioane de adolescenți din întreaga lume. Părintele lui literar, Daniel Defoe, n-a inventat în întregime povestea marinarului naufragiat pe o insulă nelocuită; multe din peripețiile atribuite lui Robinson i s-au întîmplat de-adevăratelea contramaistrului Alexander Selkirk. Într-adevăr, Robinson-Selkirk a trăit mai bine de 4 ani pe o insulă pierdută în imensitatea Oceanului Pacific, avînd cu sine doar o busolă, o pușcă și o Biblie. Salvat de corsarii englezi, el s-a întors în patrie și s-a căsătorit. Dar anii de singurătate petrecuți pe insulă n-au rămas fără urmări: fostul contramaistru apărea în lume îmbrăcat în piele de capră, iar izolarea a devenit pentru el dacă nu o manie în orice caz o pasiune puternică. În cele din urmă, el s-a reîntors pe mare. Selkirk a murit navigînd pe întinderile oceanelor, fără să-l întîlnească pe Vineri al său, pe „sălbaticul cel bun" imaginat de Daniel Defoe. Însă locuitorii de pe insula unde Selkirk a locuit mai bine de patru ani se referă la Vineri ca la un strămoș. Iată de ce, făcînd nu de mult o călătorie pe acele locuri, un reporter de la revista pariziană „Grand Reportage" îi numește pe locuitorii de azi ai insulei „urmașii lui Vineri". Redăm în cele ce urmează fragmente din reportajul publicat de revista amintită.

Totul a început nu cu mult timp în urmă, în Santiago de Chile. Uitîndu-mă pe o hartă a regiunii, mi-a atras atenția un punct negru pe fondul bleu al Oceanului Pacific, destul de departe de portul chilian Valparaiso, lîngă care abia se putea desluși denumirea: „Insula Robinson Crusoe". În memorie mi-a revenit o carte micuță, cu scoarțe aurii, pe care o citisem în copilărie. Și pe loc m-a cuprins dorința de a vedea totul cu propriii mei ochi. Fiindcă era într-adevăr vorba de o insulă istorică, ce-și datora celebritatea faimosului singuratic, scăpat dintr-un naufragiu. Și iată că după un zbor de două ore, micul avion cu care călătoream spre insulă a început să coboare, și în fața ochilor noștri a apărut deodată o piclă dogoritoare. Avionul a aterizat pe o fîșie de teren plan care abia se distingea, situată la nivelul stîncilor abrupte ale litoralului.

În fața noastră se întindea insula lui Robinson Crusoe, lungă de 23 de kilometri și lată de 6 kilometri. O liniște cutremurătoare, străpunsă doar de fîlfîitul aripilor gugușiucilor. Ne deplasăm cu barca spre localitatea San-Juan Baptista. E o așezare mititică, în care trăiesc pescuitori de languste. Pentru a ajunge pînă la ea pe cărările de pe stînci ți-ar trebui o zi întreagă. Drumul pe mare este incomparabil

mai plăcut. Apa este așa de limpede, încît se văd peștii și plantele acvatice la o adîncime de cîteva zeci de metri. Deodată, la poalele unei îngrămădiri de stînci scăldate în ocean, se aude un strigăt răgușit, aproape un urlet.

— Un lup, ne spune pescarul, arătînd spre o formă imensă, lucitoare, ce se zbenguia nu departe, în apă. Este una din cele mai rare foci atlantice, poreclită „lupul cu două mustăți".

Pe stînci pasc capre, care par de jos pete albe nemișcate. Sînt urmașele acelor capre descrise de Daniel Defoe, pe care le vîna cu 300 de ani în urmă Robinson Crusoe. Din păcate, și ele sînt pe cale de dispariție. După un ceas de mers cu barca, ajungem la San-Juan Baptista. Cîndva fără oameni, insula este în prezent locuită. Dăm peste un sat făcut parcă după canoanele westernului: barăci de scînduri, înconjurate de verande, străzi largi pe care călăreții aleargă la trap. Lîngă un dig, în care se văd mai multe coșuri cu languste, este ancorată o goeletă pe care flutură steagul american.

Ora patru după amiază. Poposim la casa familiei Greene, venită din Anglia și instalată pe insulă la începutul secolului. Pînă ne aranjăm lucrurile, gazda pregătește un prînz ușor: două languste imense cu maioneză. „La noi trebuie să plătești ca să nu ai la masă languste", observă stăpînul casei, pe care îl cheamă Robinson. Și parcă într-adevăr ar fi dublura „adevăratului" Robinson, pe care ar dori să-l întîlnească aici rarii turiști care poposesc din cînd în cînd în insulă: îmbrăcat în blănuri de capră, pe cap cu o căciulă originală, împletită din frunze de palmier, cu o pipă ieșindu-i din barba-i deasă.

La platoul muntos unde se ducea adesea Robinson

Robinson Crusoe. Desen de Victor Feodorov.

Crusoe în timpul îndelungatei lui sihăstrii poți ajunge atît pe mare, cît și pe uscat. Astăzi platoul este din nou uitat. „Am bătut în pămînt un stîlp de lemn pe locul unde m-a aruncat marea și am crestat cu cuțitul, cu litere mari, inscripția: «Aici am atins țărmul la 30 septembrie 1659», pe care am fixat-o în cruce pe stîlp — povestește naufragiatul Robinson. Pe laturile acestui stîlp făceam în fiecare zi o crestătură cu cuțitul. În felul acesta mi-am alcătuit un calendar". După cum scrie Daniel Defoe, Crusoe a petrecut pe insula sa 28 de ani, 2 luni și 19 zile. I-au trebuit lui Robinson zile numeroase și multă trudă pentru a săpa în munte o peșteră, devenită locuința lui. În micul golf San-Juan Baptista și-a adăpostit cu grijă caiacul. Astăzi această pirogă îngustă a fost înlocuită de ambarcațiuni pescărești. Dar amintirea lui Robinson este vie. I-o păstrează urmașii lui Vineri. De fapt, marinarul scoțian care i-a slujit scriitorului ca prototip al lui Robinson Crusoe a trăit pe insulă patru ani și patru luni, și fără Vineri, în deplină singurătate.

CU APROAPE 3 SECOLE ÎN URMĂ

Contramaistrul Alexander Selkirk nu a fost, în realitate, o victimă a unui naufragiu. După ce s-a certat cu căpitanul galerei „Sank Pour", a cerut el însuși să fie debarcat în prima insulă întîlnită în cale. Acestea se petreceau în zona arhipelagului ce purta pe atunci numele navigatorului spaniol Juan Fer-

nandez, care îl descoperise în 1574. Şi astfel, la 7 februarie 1704, A. Selkirk s-a instalat de bunăvoie pe cea mai importantă insulă a arhipelagului . Totuşi, imediat ce luntrea care îl adusese de pe corabie a început să se depărteze de ţărm, Selkirk şi-a pierdut curajul şi i-a implorat pe marinari să-l ia cu ei îndărăt la bord. Prea tîrziu! Căpitanul Strudlind a fost de neînduplecat: ca pedeapsă pentru manifestările de irascibilitate, contramaistrul trebuia părăsit pe o insulă pustie. Din milă, i s-a lăsat o flintă, un funt de praf de puşcă, puţin tutun, cîteva instrumente de navigat şi o Biblie. Aşa a început adevărata istorie care l-a inspirat pe Daniel Defoe. Potrivit legendei, el l-ar fi întîlnit pe Selkirk într-o berărie londoneză şi a avut cu el „un schimb de amintiri". După cît se pare, Selkirk era meşter la povestit. În orice caz, Sir Richard Steele scria în 1713 în revista „Englishman": „E foarte interesant să-l asculţi, gîndeşte cu acuitate şi descrie foarte viu starea lui sufletească în diferite etape ale îndelungatei lui singurătăţi".

-Am văzut peştera în care Selkirk-Robinson a locuit cu aproape trei secole în urmă. În jurnalul său, Robinson scria (prin pana lui Daniel Defoe): „17 noiembrie. Astăzi am început să sap adîncitura în stîncă pentru a-mi face un adăpost. 20 decembrie. Mi-am adus toate lucrurile şi le-am aranjat pe fiecare la locul său. Am săpat cîteva policioare pentru provizii: a ieşit un fel de bufet". Locul însuşi produce o impresie de neuitat. În spatele peşterii, care este de fapt o adîncitură de un metru pe trei sau patru, se înalţă munţi acoperiţi cu păduri, ale căror piscuri se pierd în nori. Pe ţărm, unde aleargă sprinţar vîntul oceanic, foşnesc melancolic cîţiva plopi. În depărtare — cai sălbatici care pigulesc din cînd în cînd tufele de scaieţi, uitîndu-se curioşi, dar fără să se sperie, la noii veniţi. Iar drept în faţa noastră, dincolo de îngrămădirea de stînci de origine vulcanică, se întinde dezolant şi pustiu Oceanul Pacific, accentuînd sentimentul apăsător de singurătate...

— Nimeni nu vine aici — ne spune un pescar. O singură dată pe an avem vizitatori, de ziua „Fecioarei singurătăţii". Pescarul ne arată o troiţă mică, împodobită cu flori ofilite. Exact în acel loc, Robinson Crusoe, cu pielea înnegrită de soare şi de vînt, desculţ şi cu picioarele pline de noroi uscat, a aşteptat luni şi ani de zile să se ivească din imensitatea oceanului o pînză de corabie. Un loc încă şi mai simbolic, pe care locuitorii insulei îl numesc „observator", se află în partea cealaltă a insulei. Un băiat isteţ, Manuel, ne conduce într-acolo pe o costişă acoperită cu o vegetaţie luxuriantă. Drumul ne ia cîteva ceasuri. De la înălţimea de 500 de metri, aproape la nivelul norilor, exact de la curbura lanţului muntos, se văd bine ambele extremităţi ale insulei. Aici, aşezat într-un „fotoliu" de piatră, la umbra legendarei sale umbrele de palmier, Robinson scruta atent orizontul în direcţiile răsăriteană şi apuseană. Pustiu şi sălbatic loc!

În 1868, membrii echipajului vasului englezesc „Topaz" au instalat pe insulă o placă de bronz pe care o poţi depista şi astăzi printre ferigile înalte. „În amintirea lui Alexander Selkirk, născut în Largo, comitatul Fife, Scoţia, care a coborît pe ţărm de la bordul vasului «Sank Pour» cu un deplasament de 96 de tone şi cu 16 tunuri la bord şi care a fost salvat de vasul de corsari «Duke» la 12 februarie 1709" — glăsuieşte inscripţia, singura confirmare oficială a istoriei lui Selkirk.

VA SCĂPA OARE TEAFĂR „RAIUL"?

Locuitorii insulei, reprezentînd abia a doua sau a treia generaţie de colonişti, îl cinstesc pe celebrul înaintaş în felul lor. Pe mulţi, printre care şi pe gazda noastră, îi cheamă Robinson, pe alţii — Daniel. Am întîlnit chiar şi numele de... Vineri.

— Robinson este mîndria noastră locală, ne spune primarul, dar mai avem încă un lucru demn de a fi văzut: „Dresden". Crucişătorul german cu acest nume a fost scufundat în 1915 în golful Camberland pentru a nu fi capturat de flota engleză. El se află şi acum în acelaşi loc, la 50 de metri adîncime. Desigur, istoria insulei nu e prea bogată în evenimente. De aceea nu-i de mirare că locuitorii de aici arată cu mîndrie unele obiecte de pe corabia scufundată, aduse pe uscat de valuri sau prinse în plasele pescarilor. Obuze acoperite de rugină, cioburi de veselă, fragmente de colaci de salvare se pot vedea puse la loc de cinste în casele „urmaşilor lui Vineri". Voind să-mi facă plăcere, patronul hotelului, pe care-l cheamă... Robinson, ţine morţiş să-mi dăruiască o piesă dintr-o

Părintele literar al lui Robinson Crusoé, scriitorul englez Daniel Defoe.

torpilă ce aparținuse cuirasatului. Piesa cîntărește... 30 de kilograme. „Un mic suvenir din insula noastră" — insistă el cu amabilitate. Prefer totuși să iau cu mine ceva mai puțin greu și mai puțin voluminos, de pildă, amintirea unei plimbări călare făcute împreună cu tînărul Daniel Paredes. Datorită naturii generoase, vegetației luxuriante, insula este o adevărată grădină a raiului. Oare aceste spice grele să fi crescut din cele cîteva boabe pe care Crusoe le-a găsit întîmplător în sacul lui și le-a cultivat cu multă trudă și sîrguință? Apele care înconjoară insula colcăie de languste; acestea constituie principala sursă de venituri a Robinsonilor contemporani.

Împreună cu același Daniel, într-o barcă ce se apleca periculos într-o parte, am pescuit într-un coș o mulțime de languste. „În preajma revelionului se vînd bine — îmi spune Daniel —, obținem pînă la o mie de pesos pe kilogram. Însă în restul timpului deverul este cu mult mai mic". La întoarcere, Daniel nu se poate abține să nu-mi arate „luvariul" — locul unde se cresc „lupii de mare" (focile despre care am mai amintit). „Mai demult, în această parte a insulei erau atîtea foci încît era nevoie să le împingi cu vîsla ca să poți s-ajungi la mal. Astăzi însă au mai rămas foarte puține, imensa lor majoritate au fost vînate" — mă informează băiatul, care poartă — ați remarcat, firește — numele mic al celui ce-a scris povestea lui Robinson Crusoe. Barca trece pe lîngă stînca pe care se odihnesc familii întregi de „lupi de mare". Apariția omului nu-i tulbură cu nimic. Un mascul bătrîn, paznicul turmei, mugește în semn de salut. Un altul, tînăr, atinge cu botul marginea bărcii; mîngîierea mea îi face o mare plăcere.

Este o adevărată minune că acest loc n-a fost încă atins de civilizația contemporană, cum s-a întîmplat, de exemplu, cu Insulele Galapagos, care au devenit victime ale celebrității lor. De jur împrejur, același paradis care s-a deschis și în fața ochilor lui Robinson Crusoe — Alexander Selkirk: „Mă gîndeam cu o tainică mulțumire că totul era al meu, că eu eram domnul și stăpînul acestui pămînt... Se aflau aici cu duiumul cocotieri, portocali și lămîi, precum și alte plante, din care nu mai văzusem niciodată pînă atunci; este cu totul posibil ca, aflîndu-le însușirile, să pot să le folosesc". Într-adevăr, Robinson putea să nu cunoască denumirile multor plante și animale întîlnite pe insulă, pentru bunul motiv că aceste specii erau „aborigene", nefiind la acea dată cunoscute nici în Europa, nici în Lumea Nouă.

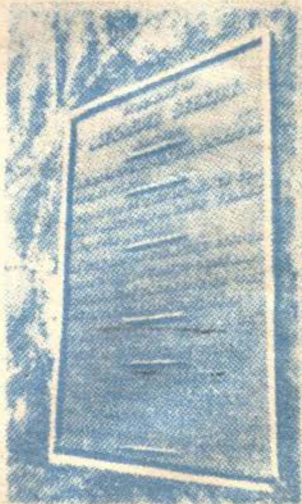

Locuitorii de astăzi ai insulei Robinson Crusoe, purtînd în mîini ca pe niște trofee, langustele — sursa lor capitală de existență.

CÎND SOSEȘTE „CEL MAI APRIG DUȘMAN AL NATURII"

În insulă se găsesc mai bine de o sută de specii de plante, inclusiv vestitul palmier chonta, ferigi și flori tropicale unice în lume. Adevăratul „păzitor" al acestei bogății naturale este necunoașterea existenței ei. Fiindcă dușmanul cel mai aprig al naturii a devenit omul. În perioada dintre cele două războaie mondiale un individ originar din Germania a inițiat o exploatare barbară a lemnului de santal, fapt care a dus la distrugerea aproape totală a acestei specii de arbore dătător de miresme, pe care astăzi îl mai poți întîlni doar pe unele vîrfuri de munte, la circa 1 000 de metri altitudine. Cu cîțiva ani în urmă, unul din locuitorii insulei, întorcîndu-se dintr-o călătorie făcută pe continent, a adus cu el o pereche de iepuri de casă. Progenitura acestora a atins proporții colosale, astfel încît în momentul de față iepurimea amenință existența unui șir întreg de alte specii de animale.

Își trăiește oare insula ultimii ani în ipostaza de „rai"? Domnul Charpentier, originar din Franța, care vinde rarilor vizitatori ai insulei un fel de bibelouri făcute din mărgean negru,

Placa memorială instalată în insulă în amintirea lui A. Selkirk, prototipul lui Robinson Crusoe.

este foarte bucuros să vadă în prăvălia lui „piraterească" un compatriot, care, după părerea sa, ar putea favoriza începutul unei „ere turistice", la care el visează tot timpul. „Aici nu-i niciodată nimeni — se plînge el, îmbiindu-mă să cumpăr un baston cu un mîner făcut dintr-o copită de capră sălbatică. Dar totul trebuie să se schimbe, nu-i așa?"

Niciodată nimeni? Dar aceasta și este cea mai mare bogăție a insulei pierdute în timp și spațiu. O comoară neprețuită, pe care n-au putut-o lua și duce cu ei pirații și alți tîlhari ai mării de-a lungul vremurilor. Comori cu care se delecta însuși Robinson Crusoe pînă în ziua în care a apărut „sălbaticul cel bun", căruia a început să-i explice, pierzînd prin aceasta cheile raiului: „Înainte de toate, i-am spus că numele lui va fi Vineri, întrucît în această zi a săptămînii i-am salvat viața. Pe urmă l-am învățat să pronunțe cuvîntul «stăpîn» dîndu-i să înțeleagă că acesta era numele meu".

Micul avion aleargă pe suprafața înclinată a pistei de zbor cu toată puterea celor două motoare ale sale. Prin luminator văd iepurii speriați sărind peste ciulini. La capătul pistei avionul parcă se prăbușește într-o groapă de văzduh, dar treptat se redresează și începe să capete înălțime.

Prezentare și traducere de

ION D. GOIA

EROICĂ

ORIZONTAL: 1) Autoarea volumului de versuri „Eroii verii" (Smaranda) — Entuziasm. **2)** Creatorul sculpturii „Eroii de la Sofronea", aflată în colecția Muzeului militar central (Ion) — Maior român (1837—1877), erou al Războiului de Independență din 1877. **3)** A scoate în evidență — Autorul lucrării „Legendele Olimpului" care într-unul din volumele sale tratează despre „Eroi" (Alexandru). **4)** Nicolae Frunzescu — Localitate în Somalia — Meu! **5)** Erou — Mil. **6)** Lanț nesfîrșit! — Indicator de direcție — Personaj mitic care a fost înghițit de o balenă din pîntecele căreia a ieșit teafăr după trei zile. **7)** Faptă eroică — A compus un „Diptic eroic pentru orchestră simfonică" (Adrian). **8)** Compozitor militar, autorul piesei corale „Brav ca șoimii" (Stelian) — Autorul unui „Poem eroic '77" pentru bariton și orchestră, pe versurile lui Tiberiu Utan (Aurel) — Munte! **9)** Orășel în Japonia — A-și uni forțele — General american (1807—1870), comandantul suprem al armatei sudiste în Războiul civil din S.U.A. **10)** Precum Andreea Bogdan din filmul serial de televiziune „Eroii nu au vîrstă" — Capriciu. **11)** „...eroului", poezie inclusă de Gheorghe Tomozei în volumul „Efigii" (neart., pl.) — Fosta denumire a U.T.C. în perioada 1949—1965. **12)** Slăvesc în cînt și vers eroii și faptele lor — Din creația acestui compozitor, amintim piesa vocală „Blăniță-albă cel viteaz" (Marțian).

VERTICAL: 1) „Eroina de pe...", piesă în care Nicolae Tăutu o evocă pe Ecaterina Teodoroiu — Compozitor român (1875—1965), care a creat un „Imn eroic" și un „Marș eroic". **2)** Alt compozitor român, din creația căruia amintim marșul „Eroii" și corul „Vitează ești armată" (Dumitru) — „Cui îi bate..." este titlul unor „Povestiri eroice" de Teodor Tanco (pl.). **3)** Neted — Eroul necunoscut. **4)** „Luceafărul poeziei românești" (1850—1889), după a cărui „Scrisoare a III-a" a compus Nicolae Bretan opera „Eroii de la Rovine" — Cap în Antarctica. **5)** Începutul secolului! — Act de eroism — Măiestrie (pl.). **6)** „Club Sportiv Muncitoresc" (abr. uz.) — Margini de ziar! — Picior de munte. **7)** Căzut în luptă — Distinși prin vitejie și curaj — Radu Nanu. **8)** Din lirica acestui poet contemporan desprindem un „Poem eroic '77" (Tiberiu) — Lipsă de interes. **9)** Erou utecist (1914—1933) ucis de jandarmi în timpul luptelor de la Atelierele C.F.R. „Grivița" din București. **10)** A scris nuvela „Eroii zilelor noastre", inclusă în volumul „Viitorul al doilea" (Corneliu) — Lipsiți de tărie — Încununau odinioară eroii (sing.). **11)** Leat — Realizări sculpturale închinate eroilor. **12)** Poet român contemporan care a debutat cu volumul „Bărbații acestui pămînt" (Damian) — Necunoscută pentru eroi.

Dicționar: SAO, IONA, LEE, LIS, ANN.

GEORGE MARINĂ — Sibiu

1	2	3	4	5	6	7		9	10	11	12
2											
3					M	I	T	R	U		
			N	F		S	A	O			
5							N	O	R	O	I
6											
7											
8											
9											
10											
11											

ÎN CAPCANĂ

de HUBERT MONTEILHET

Marele premiu al literaturii polițiste

Montpellier, 13 decembrie 1923

Domnul Paul Canova
profesor universitar la liceul din Montpellier
către
Domnul Director al Asigurărilor din Lausanne

Domnule,

După ce-am ezitat îndelung, m-am hotărît să încredințez companiei dumneavoastră cei 250 000 de franci elvețieni pe care i-am moștenit din partea unchiului meu și care sînt depuși la Banca federală din orașul Lausanne.

Așa aș putea să dispun de aproximativ două milioane de franci elvețieni atunci cînd voi ieși la pensie, soția mea fiind creditată cu aceeași sumă dacă aș dispărea înainte de expirarea contractului.

Hotărîrea mea poate să vă surprindă: am să vă rog însă să luați în seamă faptul că am o situație financiară destul de înfloritoare și problemele legate de bani îmi sînt străine. Preocupat în special de cercetări istorice, cred că este mai înțelept să las să treacă timpul: cînd voi avea mai multă experiență și vreme, voi intra în posesia unui capital important pe care sper să-l consacru în mare parte unor investiții cu caracter cultural, demne de a-mi încununa cariera.

Desigur, este vorba de o afacere de o importanță ieșită din comun: eu și soția mea aparținem totuși unui cerc universitar în care ar trebui să aveți încredere.

În așteptarea unui răspuns de principiu favorabil vă rog să primiți...

Lausanne, 19 decembrie 1923

Șeful de Departament al Asigurărilor
către
Domnul Paul Canova
profesor la liceul din Montpellier

Domnule,

Valoarea contractului pe care ni-l propuneți este într-adevăr destul de neobișnuită; în materie de asigurare în caz de deces — de obicei nu se poate depăși un anumit plafon.

Ținînd însă seama de împrejurările excepționale, sîntem totuși dispuși să tratăm pe aceste baze, dar atunci vă rugăm să nu mai apelați la un cabinet regional intermediar, fiindcă vom însărcina pe unul dintre inspectorii noștri să se înțeleagă cu dumneavoastră, sub rezerva unei anchete și a unui examen medical, așa cum se procedează de obicei.

Mulțumindu-vă pentru încrederea pe care ne-o acordați, vă rugăm să primiți...

Montpellier, 11 februarie 1924

Inspector al Departamentului Producție
Pierre Rousseaux
către
Șeful Departamentului Producție al Asigurărilor din Lausanne
Referitor la contractul Canova

Domnule,

Primiți acest raport cu o oarecare întîrziere, justificată însă prin faptul că mi-ați cerut o anchetă deosebit de amănunțită; veți înțelege că nu a fost posibil ca să strîng mai repede informații atît de numeroase.

Pentru a ușura lectura, mi-am permis ca să grupez rezultatele muncii mele în mai multe rubrici.

ASIGURATUL

Curriculum vitae: Născut la 14 ianuarie 1897, la Paris. Tatăl — profesor universitar la litere, a predat la Sorbona. Mama — fără profesie. Unicul copil. Studii secundare strălucite la Liceul Ludovic cel Mare. Premiul doi la istorie la Concursul general din 1913. Bacalaureat în litere în același an. Intră la Școala Normală la litere în 1916. Tatăl îi moare în război în același an.

A fost rănit ușor în urma exploziei unei grenade în 1917. (N-a rămas cu nici o invaliditate.) Decorat cu Crucea de război. A fost trimis la birourile Statului-Major cu gradul de sublocotenent. A ieșit din armată la sfîrșitul anului 1918. Și-a pierdut mama în același an din pricina gripei spaniole. O scurtă legătură cu o actriță în 1919. Licențiat în litere în 1920. Își ia diploma în 1921. În 1922 devine profesor de istorie și geografie. În același an este numit profesor la liceul din Montpellier. Se căsătorește în acest oraș la 12 martie 1923 cu Antoinette Merignac, fără ocupație, fiica unui profesor de la același liceu. Îl moștenește pe unchiul său, Samuel Canova, cetățean elvețian, vicepreședintele Societății Federale de Electrificare. Pregătește o teză: Influențele eleno-etrusce asupra Romei antice.

Starea sănătății: După cum reiese din certificatele alăturate, sănătatea domnului Canova nu constituie un motiv de îngrijorare. Nici o boală gravă în trecut. Bolile din prima copilărie au fost suportate bine și n-au lăsat urme, ca de altfel nici anii de război. N-a fost gazat. Puțină aerofagie care provoacă, după spusele medicului, o ușoară nervozitate, frecventă de altfel la intelectuali. Nu are o ereditate supărătoare. (Mai are încă trei bunici și un străbunic.) Nu sînt simptome spre obezitate.

Situația averii: De-acum încolo — speranțe mediocre, dar are o situație destul de înfloritoare, datorată atît muncii sale cît și unor modeste moșteniri de mai înainte. E proprietarul unui apartament pe Calea Observatorului din Paris. Are și o casă la țară, la Fontainebleau. Dispune de un portofel destul de bine garnisit cu valori sigure. Colaborează la mai multe manuale școlare și la cîteva reviste. Căsătorit sub regimul separării bu-

nurilor (20000 franci zestre). A făcut un testament în favoarea soției lui. Îi place confortul, dar n-acordă importanță luxului.

Viața profesională: Este apreciat de elevii săi și stimat de către colegi. Destul de distant, aproape timid, dar de o delicatețe naturală. Nu are dușmani.

Idei politice: Înclinare spre un republicanism foarte moderat, ușor anticlerical. Nu votează. Nici o înclinare spre participarea la manifestații unde poți primi lovituri. Nu rîvnește să facă o carieră politică.

Diverse: Nici un viciu particular. Nu fumează. Cunoscător de vinuri. Viață ordonată. Nu-i place sportul și mai ales nu suportă sporturile violente și nici călătoriile. Se teme de automobile, nu călărește, nu vînează, nu înoată. Jocurile de noroc îl dezgustă.

Nu-i nici frumos, nici urît. A făcut o căsătorie de conveniență, împins de acea înclinare pentru responsabilitate care este, la cei mai buni, o consecință a războiului. Nu pare că poate inspira pasiuni devastatoare.

Dă impresia unui om sensibil, dar calculat, stăpîn pe el însuși atunci cînd trebuie, cu dispreț față de problemele practice, mai preocupat de muncă decît de bani sau de sentimente. Se simte în largul său și are farmec în conversație atunci cînd îi cîștigi încrederea. Este echilibrat, măsurat, cerebral și optimist. E de un umor discret. Nici o tendință spre neurastenie. Are o oarecare naivitate în opiniile despre ceilalți și nu face efortul să le adîncească. Îi cam place să se asculte pe el însuși vorbind...

Beneficiara contractului

Născută la Cahors la începutul secolului. O soră măritată onorabil, un frate în învățămînt. Trecut ireproșabil. Destul de drăguță: trăsături nu prea regulate, dar are un aer de prospețime. Iese puțin din casă. Calități de gospodină. Aparține de Biserica reformată. Merge la biserică în mod regulat și face parte din cor. Își admiră soțul. E mai atentă decît el în problemele bănești. N-a prea fost de acord cu contractul. Are însă o influență mică asupra soțului.

Trebuie să mai precizez că domnul Canova și-a dat seama de prevederile excepționale pe care sîntem constrînși să le luăm și mi-a înlesnit cu amabilitate sarcina, efectuînd chiar și un examen psihiatric pe care eu îl refuzasem mai mult din scepticism decît din eleganță. S-a amuzat de mai multe ori de întrebările mele și se pare că nici nu-i pasă de averea care i-a picat din cer. Am văzut-o doar de cîteva ori pe doamna Canova.

Cazul mi se pare de toată încrederea și nu șovăi nici o clipă să-i dau un aviz favorabil. Nu se poate întrevedea de unde ar putea veni vreun pericol: domnul Canova este tipul de om căruia nu i se întîmplă niciodată nimic, care nu se sinucide, care nu se lasă asasinat. Cît despre doamna Canova, nu ți-o poți imagina ca ucigașă, și mai ales ca pe o ucigașă pe care să n-o poți imediat prinde, ceea ce pentru noi e esențial.

Rămînînd la Montpellier în așteptarea răspunsului dumneavoastră, vă rog să primiți...

Lausanne, 21 februarie 1924

Șeful Departamentului Producție al Asigurărilor
către
Inspectorul Pierre Rousseaux
Montpellier

Referitor la contractul Canova

Domnule,

Confirm primirea raportului din 11 februarie. Sînt multe amănunte inutile, dar și lacune regretabile, în special în ceea ce o privește pe beneficiară și familia sa. Aș fi dorit precizări mai ample despre această tînără persoană, ca să nu mai vorbesc de anturajul ei. În materie de asigurări în caz de deces, principalul pericol — cu excepția problemelor legate de sănătate — vine din partea beneficiarei și a apropiaților ei. Ființa cea mai ștearsă poate să lase în toiul iernii o fereastră deschisă atunci cînd clientul suferă de pneumonie.

Cu toate acestea, raportul e bun: puteți să încheiați contractul. N-ar fi rău totuși să bateți în lemn sau, ca să fiți și mai sigur, în coarnele prezente sau viitoare ale prețiosului nostru client.

Vă rog să primiți...

Montpellier, 25 februarie 1924

Domnul Pierre Rousseaux
către
doamna Pierre Rousseaux

Draga mea,

Of! În sfîrșit, voi fi lîngă tine mîine seară. Bătrînul mi-a dat dezlegarea in extremis, mormăind ca de obicei. E neînchipuit de neîncrezător. În sfîrșit, hîrtiile sînt în ordine. Bucătăria pe-aici e excelentă, dar mă face totuși s-o regret pe-a ta.

Pe curînd. Te sărut.

Paris, 15 octombrie 1947

Domnul Paul Canova
profesor la Sorbona
către domnul director al Asigurărilor
Paris

Domnule,

Aș dori să închei o asigurare pe viață pe durată de 12 ani și pornind de la un capital de douăzeci milioane de franci, în favoarea fiului meu minor născut în 1939 din prima mea căsătorie, cea de-a doua soție a mea, cu care m-am căsătorit în iulie anul trecut fiind cea de-a doua beneficiară în cazul morții copilului, a cărui tutelă și-ar asuma-o dacă aș muri.

Trebuie să vă precizez că ea este deja beneficiara unei asigurări de o valoare cu mult mai mare, încheiată în 1924, în favoarea primei mele neveste care a murit în 1946 şi a cărei succesiune a preluat-o.

Aş dori totodată, ca în cazul în care mi s-ar întîmpla ceva rău, fiul meu să poată dispune de un capital imediat în bani francezi, situaţia actuală încurajînd mai puţin decît oricînd investirea unor fonduri străine în metropolă. Ar fi astfel la adăpost de orice grijă financiară şi şi-ar putea termina studiile întîrziate pînă acum pe motive de sănătate.

În aşteptarea unui răspuns favorabil, vă rog să primiţi...

Paris, 12 aprilie 1948

Doamna Paul Canova
către
domnul Paul Canova
Florenţa
(Prin grija Asociaţiei Culturale Franceze)

Dragul meu,

Mă decepţionezi: mă aşteptam să-mi povesteşti întîmplări din călătorie, să-mi descrii peisaje florentine... şi tu îmi vorbeşti de bani!

Vreau să te-asigur îndată: renunţ la partea pe care o crezi convenabilă din acel fabulos capital lăsat de unchiul Samuel, capital pe care nu-l voi vedea nicicînd fiindcă sper să te pot păstra cît mai mult lîngă mine. Nu te strădui să-mi schimbi hotărîrea fiindcă n-ai să reuşeşti.

Să trecem la ce e mai important: Xavier a făcut o nouă criză de furunculoză care, din fericire, nu pare să fie mai gravă decît precedentele. Hotărît lucru, copilul ăsta e tare fragil! Mă străduiesc din toate puterile ca să-l îngrijesc şi să-l revezi bucurîndu-se de-o sănătate înfloritoare.

Ce să-ţi spun ca să însemne mai mult decît atît? N-are nici un rost să te ţin la curent cu fleacurile mele.

Te sărut.

Florenţa, 17 aprilie 1948

Domnul Paul Canova
către
doamna Paul Canova
Paris

Draga mea,

Sînt foarte fericit să aflu că accepţi atît de uşor să renunţi la o jumătate din bani în favoarea micului nostru Xavier. Contractul cu Asigurările din Elveţia stipulau drept beneficiară pe „soţia mea", fără să precizeze mai mult, şi ai moştenit această situaţie prin căsătoria noastră în care dragostea avea, cred eu, prea multe atuuri ca să mai luăm în seamă o latură atît de prozaică. Dar mama vitregă perfectă care eşti nu rămîne după natură decît o străină şi ai înţeles că poziţia ta îţi cere un sacrificiu. Am şovăit îndelung ca să ţi-l cer. Mi-era teamă să nu te jignesc... Astăzi mă asiguri cu o simplitate un pic nepăsătoare care mă face să-mi fie ruşine fiindcă n-am îndrăznit să abordez această problemă decît printr-o scrisoare. Vroiam să evit o discuţie în care am fi folosit vorbe ce ne-ar fi marcat. Precauţia a fost inutilă!

Fiul meu va fi în curînd „acoperit", după expresia acestor domni: acoperit în Elveţia la fel de bine cum este deja în Franţa, datorită acestei noi asigurări pe care m-ai încurajat s-o închei, deşi taxele au fost destul de piperate. Mi-a venit să cred o clipă că mă îndemni să închei acest contract ca nu cumva să-ţi vorbesc despre celălalt. Îmi cer iertare: sînt un prost.

Conferinţele mele despre Titus Liviu sînt foarte bine primite, primăvara cîntă bucuria de a trăi şi malurile rîului Arno sînt ca întotdeauna minunate, dar mă grăbesc să vă întîlnesc cît mai curînd şi să-l găsesc pe Xavier pe deplin însănătoşit.

Soţul tău care te iubeşte

P.S. Tocmai am văzut nişte ţesături admirabile pentru biroul meu care îţi displace atît de mult şi pe care aproape că m-ai convins să-l tapisez din nou. Dar mi-e puţin cam teamă ca să nu fiu înşelat pe-aici şi apoi tu să-mi scoţi ochii. Italienii ăştia sînt atît de convingători!

Am să-ţi povestesc despre călătoria mea prin viu grai.

Paris, 24 aprilie 1948 ora 19

Doamna Canova
către
Domnul Canova
Florenţa

Dragul meu,

Trimit aceste rînduri prin confratele tău Mareuil care pleacă imediat la Florenţa pentru a asista la închiderea Zilelor latinităţii; o să ajungă astfel la fel de repede precum o telegramă. Aş fi vrut să-ţi telefonez: nici măcar nu ştiu la ce hotel ai tras...

Vai! am veşti proaste pentru tine: pe Xavier l-au apucat în toiul nopţii nişte violente dureri intestinale şi la radiografie s-au constatat corpuri suspecte în organism. A trebuit să fie operat de urgenţă, cu toate că suferă de reumatism la inimă şi are o criză acută de furunculoză. În urma operaţiei s-au descoperit cîteva nenorocite de cioburi de pahar. Xavier n-a vrut să spună cum de-a ajuns să le înghită. Ele provin fără doar şi poate din vaza unchiului Samuel care s-a spart de curînd. Copilul şi-o fi tîrît gustarea pe covor în timp ce-şi manevra trenuleţul electric... Şi dacă n-aş fi spus să se mături cu cea mai mare grijă!

E prea devreme pentru ca medicii să se pronunţe dar starea lui Xavier e foarte gravă: pot să intervină complicaţii cu inima

și de natură infecțioasă. Roagă-te la Dumnezeu și vino cît mai degrabă acasă.

Sînt nespus de mîhnită și nu știu ce să-ți spun ca să te încurajez. Sînt cu atît mai nenorocită cu cît mă întreb dacă n-aș fi putut să împiedic asta... îmi reproșez că nu l-am supravegheat cum trebuie... îmi zic...

Dar nu mai e timp; Mareuil trebuie să plece.

Te sărut, dragul meu, cu toată dragostea.

Paris, 29 aprilie 1948

Profesor Paul Canova
către
doctorul Henri Cesaire
chirurg, Paris

Doctore,

N-am fost aici cînd s-a întîmplat acel accident nenorocit fiului meu. Cu toate încercările noastre, nici eu și nici soția mea nu reușim să reconstituim cu exactitate faptele și această incertitudine ne copleșește și mai mult.

Confrații dumneavoastră și chiar dumneavoastră înșivă n-ați observat nici un lucru anormal cu ocazia acestei întîmplări? Această bănuială vă poate surprinde... Îmi doresc ca ea să nu fie fondată, că e vorba de o invenție de-a mea din pricina stării de confuzie în care mă aflu... ne este atît de greu să socotim naturală dispariția ființelor care ne sînt dragi!

Am să vă cer, în orice caz, cît mai multă discreție.

Vă mulțumesc și vă rog, domnule doctor, să primiți...

Paris, 2 mai 1948

Doctor Henri Cesaire
către
profesorul Paul Canova
Paris

Domnule,

Am primit scrisoarea dumneavoastră din 29 aprilie care m-a uimit peste măsură. E de la sine înțeles că dacă eu sau colegii mei am fi sesizat cea mai mică anomalie suspectă în cazul pe care ni l-ați prezentat, n-am fi întîrziat nici o clipă ca să anunțăm autoritățile competente...

În aparență, fiul dumneavoastră a fost victima unei întîmplări pe cît de banale pe atît de nenorocite: nu înțelegem cum s-ar fi putut produce fără ca el să nu-și dea seama, dar proba e fără îndoială greu de făcut la ora actuală...

Nu i-am ascuns doamnei Canova că, ținînd cont de starea în care se afla pacientul, operația pornea sub auspicii nefavorabile: ea era însă, vai! din păcate de neînlăturat și noi am făcut tot ce e omenește posibil.

Pe scurt, dacă accidentul nu ne-a uimit, cu atît mai mult nu ne-a uimit sfîrșitul fatal.

N-aveți nici o grijă în legătură cu discreția noastră, deși nu vedem în scrisoarea dumneavoastră nimic compromițător.

Vă asigurăm de toată compasiunea și vă rugăm să primiți...

Paris, 2 mai 1948

Domnul Paul Canova
conferențiar la Sorbona
către
Domnul comisar al circumscripției VI

Domnule Comisar,

Sînt foarte încurcat de dispariția de curînd a inelului de logodnă al soției mele: bijuteria are fără îndoială o valoare oarecare, dar mai ales are o valoare sentimentală; în disperare de cauză am fost nevoit să apelez la dumneavoastră.

Ipoteza de a fi fost pierdut este mai mult decît improbabilă așa că ne e teamă de un furt. Vă rog să ordonați o anchetă cît mai discretă: chiar dacă bănuielile mele sînt întemeiate, aș șovăi să-mi mențin plîngerea, persoana suspectată servindu-mă pînă acum cu credință.

Vă mulțumesc anticipat și vă rog să primiți...

Declarație găsită de poliția circumscripției V, la 3 iunie 1948, pe noptiera domnișoarei Gertrude Sourisseau (49 ani) după moartea ei.

Declar solemn, în fața lui Dumnezeu și a oamenilor, că mor nevinovată și n-am nici o legătură cu infamia care îmi este imputată. Nu m-am atins niciodată de acel diamant, nici măcar nu l-am remarcat, nu-i știam valoarea: n-aș putea spune de ce-a fost găsit în dublura poșetei mele... Nu acuz pe nimeni: n-am nici un dușman, n-am inspirat nici o gelozie, mă înțelegeam bine cu toată lumea, nu-mi dau seama cine-ar fi avut interes să pună la cale o mașinațiune atît de înspăimîntătoare... Mor fără să înțeleg — și asta e cel mai trist fel de-a muri, chiar și cînd nu ești prea inteligent — fiindcă nu mai suport să trăiesc. Nu pot să îndur ideea că domnul Canova, a cărei secretară sînt de atîția ani, să creadă despre mine că sînt o hoață. Am sperat că o să-mi facă dreptate și nu mi-a oferit decît mila lui. Toți m-au părăsit! În ceea ce o privește pe doamna Canova, puțin îmi pasă ce părere are despre mine.

P.S.— Pun acvariul cu peștișorul roșu pe care-l am pe ștergătoarea din fața ușii, ca să nu riște și el să fie intoxicat. Îl dăruiesc administratoarei care a fost întotdeauna cumsecade cu mine și iubește animalele.

Am destui bani în cont ca să pot plăti gazul: nu sînt o hoață, nu fac parte dintre acei care se sinucid și-i lasă pe alții să le plătească nota de cheltuieli!

Jurnalul domnişoarei Beatrice Manceau (20 ani)
făcut public la data de 12 iulie 1950 de către maestrul Chardois, notar la Paris

24 mai 1948

Magny, asistent la Istoria antică, mi-a semnalat din întîmplare că domnul Canova are nevoie de o secretară şi s-a oferit să mă prezinte. Ce noroc că ştiu să bat la maşină şi să stenografiez!

25 mai

Mîine la ora 11,30 am întîlnire cu Canova. Sînt tare curioasă să-l cunosc mai îndeaproape.

26 mai

A mers! Canova e tare simpatic: cam la cincizeci de ani, destul de bine ca bărbat, zvelt şi distins, cu ochelari care-i vin foarte bine şi cu părul alb care pare să-l întinerească, poate pentru că-i îndulceşte trăsăturile... Cursurile lui sînt cam bombastice... în particular este însă complet deosebit: vorbeşte curgător, aproape învăluitor. Am trăncănit douăzeci de minute cîte-n lună şi-n stele şi cinci minute în legătură cu ceea ce m-a adus la el. Ştie să vorbească fără să spună nimic, şi încă să vorbească frumos, ceea ce-i o artă care se pierde.

La ieşire am văzut-o pe doamna Canova care mi-a spus cîteva amabilităţi: o frumuseţe divină, într-o rochie superbă care o făcea şi mai atrăgătoare. De vreo treizeci de ani. Brună, cu ochi de un albastru întunecat, care rămîn totuşi reci, critici chiar şi cînd surîde. S-ar zice că profesorul ştie s-aleagă femeile!

Încep serviciul pe data de 4 iunie.

28 mai

Am revăzut ieri *Veşnica reîntoarcere* cu Bernard. L-am găsit pe Jean Marais mai seducător decît prima oară... Cît despre Bernard, a ieşit din camera mea pe la orele patru şi a făcut un asemenea zgomot ca şi cum s-ar fi aflat la el acasă şi ca şi cum reputaţia mea n-ar avea nimic de pierdut! Am din ce în ce mai puţin ce să vorbesc cu el. Hotărît lucru, e prea tînăr...

2 iunie

Am petrecut noaptea cu Bernard care se încăpăţînează să nu ia nici o măsură de precauţie. Mi l-am închipuit o clipă cu părul alb ceea ce m-a făcut să rîd.

4 iunie

Muncă interesantă într-o ambianţă puţin cam vetustă, dar confortabilă, liniştită. Am în faţa ochilor grădinile de pe Calea Observatorului.

Canova mi s-a părut distrat, s-a încurcat de mai multe ori în timp ce-şi dicta corespondenţa, şi-a cerut iertare şi mi-a mărturisit că secretara dinaintea mea tocmai s-a sinucis: nu-i vorba nicidecum de vreo poveste de dragoste în care el să fi jucat vreun rol... O afacere murdară pe care nimeni n-o înţelege... Am încercat să-l consolez cu fraze bine ticluite, dar în mod făţiş era cu gîndul în altă parte.

6 iunie

Canova nu e deloc în largul lui. A ţinut să asiste la înmormîntarea secretarei sale, la care a fost aproape singur şi asta l-a marcat... Vede totul în negru, îşi caută vini imaginare.

7 iunie

Canova mi-a vorbit de băiatul lui mai bine de o jumătate de oră, de cîteva ori a fost gata să plîngă: „Un copil atît de inteligent, de sensibil, o fire de artist, promitea atît de mult etc." Am avut privilegiul să-i admir cîteva din mîzgălelile din prima perioadă...

8 iunie

Bernard m-a părăsit cu o lipsă de jenă uimitoare. Mă aşteptam, desigur, la aşa ceva, totuşi nu m-a lăsat indiferentă...

În orice caz, nu putea să fie un soţ aşa cum trebuie.

10 iunie

După amiază Canova mi-a vorbit din nou despre băiatul lui, de prima lui soţie, iar despre băiat... Emoţionată, m-am aplecat spre el şi i-am pus mîna pe braţ şi deodată m-a sărutat cu acea violenţă tipică timizilor.

O zi cu adevărat plină!

11 iunie

Canova este din ce în ce mai îndrăzneţ... Nu ştiu ce să fac... Aventura asta n-are nici un sens.

13 iunie

Doamna Canova a plecat pentru cîteva zile la Fontainebleau ca să se odihnească şi soţul ei a profitat din plin de această absenţă. E pentru prima oară cînd am un amant de vîrsta asta. Are o delicateţe, o pudoare care mi se par nostime... Bernard poate fi uitat!

18 iunie

După toate aparenţele, Canova are nevoie de o confidentă. I-am zis prosteşte: n-ar fi trebuit să vă fi înşelat prea des nevestele iar el mi-a răspuns, după o scurtă tăcere: „Am făcut o căsătorie din interes, domnişoară, atunci cînd se fac căsătoriile din dragoste, şi o căsătorie din dragoste la vîrsta la care se fac căsătoriile din interes. ...Te-aş ruga să nu-mi mai confunzi nevestele. N-au fost înşelate pentru acelaşi motiv". Ei na! Nu poţi să refuzi nimic unui astfel de tip.

20 iunie

Doamna Canova s-a întors. Mi-a adus prăjituri.

22 iunie

După ce mi-a trîntit un discurs deosebit de limpede despre hitiţi, Magny m-a invitat la prînz. Rareori se întîmplă ca asistenţii să le bage în seamă pe studente. Şi mai rar se duc la Laperouse. Un noroc!

N-are nici cea mai mică bănuială.

23 iunie
Dimineaţa, doamna Canova mi-a strecurat în mînă unul dintre cerceii mei pe care cică l-ar fi găsit pe canapeaua din birou. Mi-a şoptit cu un aer complice: „Ai grijă, fetiţo, bătrîna bonă l-ar fi putut vedea..." Cu greu am reuşit să am aerul ei firesc.
Am mîncat şi am dansat cu Magny care este un tip bine.
24 iunie
Am mîncat şi am dansat cu Magny. Cînd ne-am întors de la cabaret a oprit maşina în Bois de Boulogne şi a încercat să mă sărute. M-am apărat: „Ar fi un gest inutil", i-am zis eu. A avut o reacţie ciudată: mi-a dat deodată drumul, m-a privit un moment ca şi cum nu mai m-ar fi văzut niciodată şi a murmurat grav, ca pentru el însuşi: „Ar fi un gest indispensabil..." Cu toate că vraja s-a destrămat, m-am prefăcut că-l cred. Dar era scris ca virtutea mea să nu se simtă mai mult jignită în seara asta! Preliminariile îşi urmau cursul lor, cînd capul unui bătrîn vagabond, înfometat sau cine mai ştie cum, s-a lipit de geam. Magny a tresărit, s-a uitat lung şi cu indignare la individ. Bătrînul şi-a ridicat pălăria, ne-a făcut cadou un zîmbet ciudat, confuz şi încurajant... Ar fi şi-acum acolo dacă Magny n-ar fi pornit motorul...
25 iunie
Magny mi-a făcut o declaraţie în toată regula, dar care suna fals, ca şi cum s-ar fi grăbit să scape de-o povară... Poate tocmai pentru că era sincer? Cine ştie?

Canova, în semn de încredere, mi-a citit cu nostalgie un sonet elegiac pe care l-a scris în cinstea celei de-a treia aniversări a primei sale căsătorii. M-ar mira să scrie la fel de bine şi pentru a doua lui nevastă.
29 iunie
Minune! Încă nu mi-am revenit! Magny m-a cerut de nevastă. Între două dansuri, cînd eram puţin cam ameţită... Întîi am crezut că glumeşte şi n-am zis nimic. Dar spre sfîrşitul serii mi-a pus în deget un inel care valorează două sute de mii de franci şi pe care de atunci îl privesc ca şi cum mi-ar fi frică să nu zboare... I-am cerut un răgaz de gîndire, dar am păstrat inelul, aşa că-şi închipuie ce am hotărît.
30 iunie
Christian a fixat data căsătoriei pe 19 iulie; sîntem deja în faza în care facem formele! Mă las tîrîtă ca un berbec la tăiere şi-ar trebui să fiu mai atentă. Christian nu ştie nimic despre mine — cel puţin ceea ce-ar trebui să ştie un bărbat despre o femeie înainte de ceremonialul nunţii — şi încă nu mă hotărăsc să-l informez... Trezirea va fi o catastrofă...
13 iulie
Tutorele meu e de acord. Ieri am luat ceaiul la părinţii lui Magny: o familie de magistraţi, care m-a primit mai curînd rece. Mama e o femeie micuţă şi ridată, plină de neastîmpăr, care îşi rostogoleşte ochii neliniştită atunci cînd se crede neobservată.
Tatăl e deosebit de curtenitor: e tot ce se poate spune despre el.
Christian avea aerul că merge ca pe ace.
14 iulie
Am asistat la paradă cu viitorul meu soţ care ascunde cu stîngăcie că-i place muzica militară: un burghez cumsecade!
15 iulie
Contract de separare a bunurilor la notar: nu poţi să ai chiar totul...
17 iulie
Căsătoria civilă la primăria arondismentului şase din cartierul meu şi cel al lui Christian. Cu toată curtoazia oficiantului, cel care mi-e pe jumătate soţ s-a arătat amărît fiindcă s-a pretat la o asemenea mascaradă. Nu acordă importanţă decît unirii religioase. Acest schimb de promisiuni aproape metafizice în faţa unei statui cu ochi goi l-a călcat pe nervi. E foarte sensibil! De ce să se emoţioneze dacă lucrul n-are valoare?
19 iulie
În sfîrşit, adevărata căsătorie! Foarte reuşită, în inima bisericii romano-bizantine în construcţie la poarta Saint-Cloud. Am fost prea emoţionată ca să urmăresc cu atenţie ceremonialul, dar era evident că rochia îmi venea bine.
Canova a apărut în sacristie şi a rostit în grabă cîteva cuvinte bine simţite.

Luăm imediat trenul Orient-Expres-Simplon. Direcţia: Iugoslavia, unde finanţele noastre nu vor fi prea solicitate.

Christian are de dimineaţă o figură de înmormîntare: emoţia, fără îndoială...

20 august

Ne-am întors ieri. Soţul meu are un mic apartament în strada Passy, mobilat modern şi cu bun gust — ceea ce e rar — şi cu cîteva mobile vechi pe care pustietatea ambianţei le pune în valoare.

Trei zile după plecarea noastră înotam în marea calmă, la o azvîrlitură de băţ de plaja particulară Excelsior, cu oraşul sub ochi, nici prea aproape, nici prea departe; deodată m-a cuprins o oboseală subită, mi-am pierdut cunoştinţa după ce mai înainte am ţipat. Soţul meu, care era în apropiere, m-a dus la mal, ajutat în cele din urmă de salvamar. „Îi datorez onoarea! Îi datorez viaţa!" aş putea scrie în stilul de foileton al doamnei Arcis. Dar să-l lăsăm în pace pe Diderot!

A doua zi.

Cuprinsă de emoţie i-am mulţumit lui Christian în cuvinte simple. Cuprins de jenă, aproape batjocoritor, mi-a răspuns: „Nu-mi mulţumi! Îţi datorez mai mult decît o să-ţi închipui vreodată!" Tonul lui m-a uimit, mai mult chiar decît cuvintele, dar pe chipul său, în lumina amiezii, nu am putut citi nimic. Ce-o fi vrut să zică? Nu-mi plac misterele...

3 septembrie

Mi-am reluat lucrul la Canova, care s-a întors din vacanţă. Pregăteşte un text despre etrusci care trebuie predat pe 15 octombrie unei colecţii de artă.

Soţia lui ieşise şi eu eram foarte frumoasă: a încercat cîteva tentative de apropiere pe care i le-am respins cu străşnicie. L-am lăsat cu un aer pleoştit...

Cînd m-am întors acasă am simţit un miros de parfum străin: nu-mi place asta...

6 septembrie

Cineva vine în absenţa mea: divanul din salon e tot îmbibat de un parfum care nu-i al meu. Christian nu bagă de seamă: fumează din ce în ce mai mult, cu nervozitate şi mai are şi un guturai cronic pe lîngă o tuse intermitentă. În schimb, eu am nasul foarte fin! Şi fără a fi de o gelozie bolnăvicioasă, aş vrea să ştiu cam despre ce e vorba. Nu-i firesc ca deja să mă-nşele... Nu-mi miroase bine povestea asta!

10 septembrie

Am simţit din nou parfumul acela care nu ştiu de unde provine, amestecat cu o transpiraţie străină. Sînt extrem de nervoasă. De douăzeci de ori pe zi abia mă abţin să-i pun lui Christian întrebări care mi-ar anula orice şansă de a mai cunoaşte adevărul. Mă înşală între orele 17 şi 19, în timp ce lucrez la Canova. Nu cîştig nimic dacă-i deranjez: aşa ceva nu se mai face în ziua de azi şi nu mi-ar ierta-o. Certurile ridicole lasă cele mai urîte amintiri. Trebuie să mă informez cu discreţie ca să acţionez cel mai bine, în deplină cunoştinţă de cauză.

14 septembrie

Din nou femeia aceea!

Dimineaţa m-am dus la biroul lui Dubreuil: Anchete de orice fel... Mi-am expus cazul unui grăsan care părea şi poliţist şi doctor şi i-am spus limpede că n-am bani de pierdut. Domnul Dubreuil mi-a propus la sfîrşit ca să se instaleze un magnetofon, ceea ce ar face inutile urmăririle costisitoare şi mi-ar dezvălui şi mai multe detalii. Lucrul cel mai simplu, bineînţeles! Am acceptat, împinsă de o curiozitate de care acum mi-e o ruşine amestecată cu teamă. Peste ce-o să dau?

16 septembrie

Specialistul lui Dubreuil a venit după dejun în timp ce Christian dădea lecţii unor candidaţi la bacalaureat.

E un omuleţ amabil, descurcăreţ şi cu capul pe umeri, pe care toată murdăria lumii l-a lăsat indiferent încă din leagăn. A aruncat în apartament o privire critică: n-a întîmpinat nici o greutate ca să ascundă firul şi microfonul. Instalarea aparatelor i-a pus totuşi probleme.

Cei de dedesubt sînt plecaţi la ţară, dar au închiriat o cameră unui tînăr care se ocupă cu cinematografia. Camera asta, pe care doar cîţiva metri o despart de locul unde se petrece acţiunea, va fi postul de observaţie cel mai minunat.

Mîine voi da ochi cu acest personaj...

17 septembrie

Am dat peste un tip înalt şi cam bovin, foarte elegant, care are în mod evident obişnuinţa femeilor şi-i place să le facă mici servicii în speranţa că va trage profituri: exact ce-mi trebuie! E cu atît mai amabil cu cît povestea e înconjurată de mister şi eu sînt drăguţă. Mai lipsea puţin ca să nu-mi mulţumească! A încercat să mă reţină, dar l-am făcut să-şi dea seama că e prea devreme şi că dacă mi-ar face puţină curte, altfel ar sta lucrurile. În clipa asta cred că se linge pe buze închipuindu-şi că timpul lucrează în favoarea lui... Mai poţi să ştii?

18 septembrie

Totul a fost pus la locul lui la începutul după amiezii. E o plăcere să-i vezi la lucru pe specialişti: ce precizie! ce rapiditate! Microfonul este adăpostit după volumele aşezate deasupra divanului-bibliotecă. Firul atîrnă în spatele mobilei, intră sub mochetă, iese în apropierea ferestrei spre care urcă ascunsă de perdea. Apoi răzbate în afară şi se confundă cu cărămizile într-o ultimă metamorfoză, ajunge la fereastra graţiosului nostru vecin şi pătrunde în camera lui. Acolo sînt aşezate fascinantele aparate care în curînd vor capta voci, le vor amplifica, le vor înregistra şi le vor face

cunoscute fanteziei mele în deplina lor autenticitate.

Noul meu prieten a urmărit, plin de speranţă, aceste pregătiri: s-a pus în mod făţiş la dispoziţia mea, gata să mă susţină iar pe urmă să mă lase să-mi pierd cumpătul şi să mă consoleze. În timp ce domnii de la biroul lui Dubreuil îmi arătau cum funcţionează magnetofonul şi îl încercau, el o făcea pe grozavul cu cunoştinţele sale de tehnică. S-a oferit să-mi telefoneze la Canova la 17 şi 5 ca să-mi dea un pretext pentru a putea pleca.

Este ora 16 şi 20. Specialiştii au plecat; Christian se va întoarce de la Sévres: eu însămi trebuie să mă duc la lucrul meu şi să revin imediat într-un taxi. Mă voi închide singură în această încăpere şi voi primi preţul integral al operei mele. Presimt că va fi foarte curînd. Nu s-au mai văzut de pe data de 14 luna trecută: au avut timp să-şi recapete suflul şi să se dorească din nou...

Extras final şi integral de pe banda magnetică înregistrată la data de 18 septembrie 1948 de către doamna Magny

Doamna Canova: — Stai jos! Mă scoţi din sărite cînd te văd cum te plimbi ca un leu în cuşcă. Ar trebui să fii obosit.

. . . .

Rămîne stabilit pentru a doua săptămînă din octombrie.

Domnul Magny: — Cînd încep lucrările?

Doamna Canova: — Pe data de 2. Biroul va fi tapisat din nou cu mătase tip Ludovic al XVI-lea; o să-ţi placă...

Domnul Magny: — N-am ajuns încă pînă acolo!

Doamna Canova: — Fără îndoială: mai întîi trebuie să fii achitat!

Magny: — Ţi-aş fi recunoscător dacă n-ai glumi în legătură cu asta. Nu tu o să treci prin faţa Curţii cu juri.

Doamna Canova: — Crezi că rişti? Vei fi bărbatul zilei, cel care şi-a răzbunat onoarea.

Magny: — Nu de asta e vorba!

Doamna Canova: — Dar de ce e vorba?

Magny: — De conştiinţa mea.

Doamna Canova: Las-o naibii de conştiinţă!

Magny: — Fără bancuri proaste! Ţin să bagi de seamă că tot ce fac, fac pentru tine şi numai pentru tine. O fac fără nici o şovăială, pentru că nu pot trăi fără tine, dar n-am nici un chef să rîd. Să-ţi omor bărbatul, mai treacă-meargă: dar pe nevasta mea?

Doamna Canova: — Eu sînt nevasta ta!

Magny: — Nu pentru că mi-e nevastă mi-e silă s-o omor: ci fiindcă este o prostuţă plină de farmec care are încredere în mine...

Doamna Canova: — N-o să-i laşi răgazul să-şi piardă această încredere!

. . . .

Haida de! I-am făcut vînt domnişoarei Sourisseau, ai pus-o pe Beatrice în locul ei, am împins-o în braţele bărbatului meu, ai tîrît-o la primărie, la biserică, i-ai salvat chiar şi viaţa! Doar n-o să stai acuma cu fata asta în braţe, o fată pe care n-o iubeşti, o fată pe care ai fost nevoit s-o iei de nevastă pentru totdeauna.

Magny: — Fiindcă am luat-o de nevastă ca s-o jertfesc, mă întreb dacă, într-o oarecare măsură, căsătoria nu e nulă...

Doamna Canova-: — Aşa e! Nu poţi să-ţi arăţi intenţiile decît scăpînd de ea... Astfel, procesul tău e cîştigat din oficiu în faţa tribunalului din Rote.

Magny: — Foarte nostim!

Doamna Canova: — Nu înţeleg.

Magny: — Mama mi-a scris cam în acelaşi sens ultima oară...

Doamna Canova: — Sînt măgulită că avem aceleaşi păreri... În sfîrşit... ai norocul de a fi fost crescut la Iezuiţi şi de-a fi rămas marcat. Tu eşti un credincios fervent: nu-i din vina ta, dar e un fapt. (Accept întotdeauna faptele.) Şi de altfel, asta îmi şi place: se ştie de la început în ce fel ai să acţionezi... Poţi deci să omori pe cine vrei iar apoi să ai remuşcări... Savoarea religiei este remuşcarea. Şi aşa cum te cunosc, o să ai remuşcări, n-avea nici o grijă... O să ai o bătrîneţe întreagă la dispoziţie ca să-ţi regreţi greşelile... Haide... batalioane de duhovnici aşteaptă să se ocupe de cazul tău. Nu trebuie să iei în rîs mila divină şi să-i laşi în vacanţă. Dumnezeu e în stare de orice... Ca şi mine!

Magny: — N-ai crezut niciodată în Dumnezeu?

Doamna Canova: — Se zice c-am fost botezată în religia ortodoxă.

Magny: — Ţi-o repet: nu şovăi deloc. Dar a început să-mi fie lehamite. De cîteva luni am impresia că dorm lîngă un cadavru...

Doamna Canova: — Sînt în aceeaşi situaţie, dar nu mă plîng deloc. Încă puţină răbdare: se va sfîrşi curînd.

Magny: — Eşti sigură că Paul o să vină?

Doamna Canova: — Şi încă bucuros!

Magny: — Credeam că nu mai are legături cu nevasta mea.

Doamna Canova: — E foarte probabil, dar ea-i mai place. Mă pricep la astfel de lucruri. Şi i-am ales-o şi pe gustul lui. O să alerge încoace ca să-şi încerce norocul...

Magny: — Îl cunoşti bine.

Doamna Canova: — E de preferat.

Magny: — Totul e-n regulă; n-am uitat nimic?

Doamna Canova: — Aşa cred... Să recapitulăm: deoarece biroul e în renovare, Beatrice o să lucreze la ea acasă pentru o vreme. Deja s-a înţeles cu bărbatul meu. M-am opus să folosească salonul... Nu va fi deloc uimitor dacă o să vină el însuşi aici sub un pretext oarecare.

Magny: — Nu-i deloc exclus, evident...

Doamna Canova: — Sîmbăta seara tu ai obiceiul să iei masa cu părinţii tăi la Vincennes.

Sîmbătă 11 octombrie — asta-i ziua pe care am fixat-o fiindcă întîmplător e sărbătoare la ai tăi...

Magny: — Chiar e nevoie s-o amestec pe mama în povestea asta?

Doamna Canova: — Fără doar şi poate! Trebuie să avem grijă la contraste: juraţilor le plac... În ziua aceea tu vei pleca pe la orele 18,30, puţin mai tîrziu ca de obicei, şi revii pe la orele 19 şi 10 pentru că ai uitat o minunată cutie cu bomboane de ciocolată pe care vroiai s-o duci mamei tale. Doar îi duci destul de des, nu-i aşa?

Magny: — Da.

Doamna Canova: — Nu uita s-o cumperi... şi s-o uiţi! Mai înainte, pe la orele 18,20 îmi dai un telefon iar eu o să-ţi răspund în cabinet, lîngă camera mea. E singurul post telefonic din casă. Bărbatul meu n-a vrut niciodată să aibă telefon în birou: iubeşte liniştea. Fiindcă Beatrice o să fie lîngă tine, o să-ţi anunţi mama că o să fii puţin în întîrziere; iar eu o să-i spun bărbatului meu că nevasta ta doreşte să-l vadă imediat ca să descurce cîteva greutăţi apărute în ultimele pagini: ştii că discursul lui despre etrusci trebuie predat pe 15.

Magny: — Da. Nimeni nu poate auzi convorbirea?

Doamna Canova: — Nimeni. De altfel, va fi o convorbire scurtă şi cît se poate de banală. Încearcă totuşi să nu-mi spui „mamă". Din prudenţă, bărbatul meu o să ia metroul...

Magny: — Eşti atît de bună să nu-i mai spui tot timpul „bărbatul meu"?

Doamna Canova: — Un om care va plăti cu viaţa lui şi cu bunurile lui onoarea de-a mă fi avut are dreptul la titlul acesta: e tot ce pot face pentru el.

Va sosi pe la 18,55. Am cronometrat traseul. Tu soseşti peste un sfert de oră. Îţi descoperi nevasta în neglije împreună cu bărbatul meu, în faţa unei mese cu două tacîmuri (în vreme ce tu mănînci în oraş), lîngă un divan cu aşternutul în dezordine... Iei din sertarul comodei pistolul tău de calibru 7,65 pe care l-ai declarat legal şi care zace acolo de luni în şir, după cum susţin numeroşi martori, şi-i împuşti fără nici o premeditare.

Trage din apropiere şi nu risipi cartuşele: o să fii într-o stare de indignare perfect scuzabilă... Dar nu-i curăţa pe loc. Mai binele este duşmanul binelui! Şi mai ales să n-o cruţi pe femeie. E mai puţin inteligentă, dar mai fină decît bărbatul. Dacă scapă, în curînd o să-nţeleagă.

Magny: — Anunţ mai întîi medicul sau comisariatul?

Doamna Canova: — Un medic. Regreţi imediat şi amar gestul tău: ai rănit grav un confrate, un maestru, un binefăcător, un prieten...

Magny: — La drept vorbind, aşa şi e...

Doamna Canova: — Tot ce se poate... Dar suferinţele tăinuite sînt cele mai convingătoare.

Magny: — După ce i-am omorît, las în dezordine patul şi mai pun un tacîm?

Doamna Canova: — Da. O scurtă ocupaţie manuală te va ajuta să-ţi vii în fire.

Magny: — Dar nu-s nişte complicaţii inutile?

Doamna Canova: — Nu. Sînt amănunte care au valoarea lor în faţa Curţii cu juri.

Magny: — Dar dacă se iau amprentele? Or să-şi dea seama că eu am pus un tacîm şi nevasta mea pe celălalt...

Doamna Canova: — Bineînţeles! Ţi-ai ajutat nevasta şi i-ai pus un tacîm înainte de-a pleca iar pe urmă ea l-a pus pe celălalt: ştiinţa e foarte capabilă să ia amprente, dar încă nu ştie să spună, o oră după aceea, în ce ordine au fost lăsate. Se poate avea încredere în ştiinţă: e în serviciul tuturora!

Magny: — Aşa e!

Doamna Canova: — Ai grijă să fie destule provizii în frigider...

Magny: — La toate te gîndeşti.

Doamna Canova: — Te iubesc.

Magny: — Totul pare a fi pus la punct...

Doamna Canova: — Nu uita că este neapărat necesar ca ea să fie în neglije: e lucrul cel mai important.

Magny: — Nu mai insista.

Doamna Canova: — Insist fiindcă este capital.

Magny: — Şi dacă întîrzie?

Doamna Canova: — E foarte puţin probabil. În cazul ăsta, o luăm de la capăt.

Magny: — Nu crezi c-o să plece imediat?

Doamna Canova: — Nu. E o chestie de psihologie. Mai întîi vor încerca să lămurească încurcătura, pe urmă bărbatul meu va profita de ocazie şi-i va face curte. Nevasta ta s-ar putea să-l invite la masă. Cînd o să ajungi acolo nu m-ar mira ca să găseşti deja două tacîmuri în loc de unul...

Magny: — Îmbracă-te, poate să pice din clipă-n clipă.

Doamna Canova: — Avem tot timpul. E pentru ultima oară cînd ne mai vedem pentru multe luni...

Magny: — Chiar aşa trebuie? Totul îmi pare atît de simplu cînd sînt cu tine...

Doamna Canova: — Sînt totdeauna lîngă tine, chiar şi cînd dormi cu ea.

Înţelege o dată pentru totdeauna că întîlnirile noastre şi chiar discuţiile noastre reprezintă un pericol: singurul din acest caz. Ţi-am cerut întotdeauna să fim cît mai discreţi, dar sîntem în orice clipă la voia hazardului. Nimeni nu poate să prevadă totul. Poliţia şi anchetatorii de la companiile de asigurări îşi cunosc perfect meseria. Ştiu pe de rost toate modurile posibile şi imaginabile de a-ţi omorî aproapele... E greu să mai inventezi ceva în materie...

Slăbiciunea noastră vine din faptul că e vorba despre o crimă din interes, ceea ce se iartă cel mai puţin. N-avem ucigaşi profesionişti, ca în ţările inaintate: trebuie să facem totul cu mîna noastră. În această mică naţiune e la fel de greu să dai peste un bun asasin ca şi peste un servitor credincios. Dar forţa noastră constă în faptul că oferim acestor domni, pe un platou de argint, o crimă în aparenţă banală, o crimă fără probleme , fără alibi...

Le dăm totul: mobilul, cadrul, victimele, autorul, arma. Vor renunţa să caute mai departe şi-şi vor deschide repertoarul la pagina „Dramă pasională". Dar o crimă care aduce o mică avere e întotdeauna suspectă. În special anchetatorii de la companiile de asigurări vor răscoli totul pentru ca să ajungă la o soluţie care să fie în favoarea lor: nu dai din mînă fără să lupţi două milioane de franci elveţieni. Trebuie să ne aşteptăm ca ei să reconstituie cu minuţiozitate faptele şi gesturile noastre din ultimele săptămîni: dacă sîntem fără nici o pată, n-or să poată face nimic contra noastră. Pricepi? Sîntem salvaţi!

Magny: — Pricep! Şi chiar dacă bănuiala vreunei legături ar apăsa asupra noastră, proba că sîntem complici n-o să poată fi făcută numai pentru atîta...

Doamna Canova: — Fără îndoială. Dar procesul tău ar merge prost: cînd juraţii sînt uluiţi, au obiceiul supărător ca să pedepsească. Asta numesc ei dreptate!

Magny: — Deja procesul nu se prezintă prea bine: două crime!

Doamna Canova: — Sînt de acord că procedeul este puţin cam prea tare pentru vremurile de azi: în zilele noastre nu se mai iubeşte ca altădată. Cazul tău miroase a alt secol. Dar contextul este totuşi foarte favorabil: tatăl tău e primul preşedinte al Curţii de apel, tu ai Crucea de război, viitoarele victime sînt amanţi cunoscuţi de toată lumea...

Magny: — Măcar ai pus-o la curent în legătura cu asta pe bonă?

Doamna Canova: — Nu. Dar m-am plîns unor prieteni care pot să depună mărturie.

Magny: — Îmbracă-te!

Doamna Canova: — Iar atenţia cu care ai înconjurat-o pe Beatrice de cînd v-aţi căsătorit va legitima actul... Nu te teme de nimic: o să ai cei mai buni avocaţi din Paris. O să mă constitui parte civilă... O tragedie frumoasă precum *Cidul!* După cîtva timp, o să ne căsătorim în străinătate...

Magny: — Achitarea mea ar fi şi mai sigură dacă nu l-aş omorî decît pe bărbatul tău...

Doamna Canova: — Ce vrei să faci din proasta aia? O complice? Crezi că te poţi baza pe ea? Şi dacă, să zicem, o să ne asigurăm bunăvoinţa ei, cît crezi c-o să ne coste? N-o să dau nici un ban decît dacă nu voi avea încotro. După tine, banul îl iubesc cel mai mult.

Magny: — Poate chiar mai mult decît pe mine!

Doamna Canova: — N-ai decît să te plîngi. Banii mei sînt şi ai tăi. De ce n-ai încredere?

Magny: — În situaţia în care mă aflu... La drept vorbind, nu-ţi pricep această pasiune pentru bani...

Doamna Canova: — Pentru o femeie, banul înseamnă libertatea de a-şi acorda favorurile numai bărbaţilor care-i plac, iar această libertate n-are preţ...

Magny: — O plătesc cam scump!

Doamna Canova: — Am şters-o!

Magny: — Nu ţi-ai parcat maşina prea aproape de casă?

Doamna Canova: — Ştii doar prea bine că o las la cinci minute de mers şi niciodată în acelaşi loc... Şi, în plus, portăreasa ta e beată de la orele unsprezece dimineaţa!

Magny: — Lasă-ţi voaleta jos!

Doamna Canova: — Mai întîi sărută-mă!

....

În ceea ce priveşte amprentele, nu uita să le ştergi pe-ale mele în toate încăperile. E mai prudent: nu poţi să ştii cît timp se păstrează. Doar una să se găsească şi asta ne-ar costa scump.

Mai sărută-mă o dată!

Jurnalul doamnei Christian Magny (Urmare)

21 septembrie

Acum îmi este cu mult mai bine... La prima audiţie n-am înţeles întru totul: era ceva aşa de extraordinar, vocile atît de ciudate, totul se desfăşura atît de repede! A trebuit să ascult de mai multe ori... şi tot m-am mai gîndit o clipă la o capcană, la o glumă pe care mi-au pregătit-o ca să mă pedepsească fiindcă am vrut să-i surprind...

Către orele 22, cînd s-a întors cineastul eram pe punctul de a-mi reveni din aceste orori. Aveam un aer complet rătăcit: a simţit imediat că n-aveam chef de glumă şi întrebările i-au murit pe buze. Am lăsat aparatul, am vîrît banda cu înregistrarea în poşetă şi am şters-o cît am putut de repede.

Pe trepte mi s-au înmuiat genunchii. Pînă atunci încercasem să înţeleg şi să mă gîndesc aşa că nu avusesem timp să mi se facă frică. Dar deodată reacţia fu teribilă: am rămas o clipă gîfîind şi scuturată de frisoane, sprijinindu-mă de balustradă. Oameni urcau şi coborau privindu-mă cu curiozitate. Un domn între două vîrste mi-a pus vorbe cu subînţeles... În cele din urmă m-am stăpînit şi-am urcat ultimele trepte pînă la căminul meu...: Mi-a venit deodată ideea că avînd banda cu înregistrarea deveneam dintr-o dată

invulnerabilă. Ațițată de această constatare am deschis ușa cu siguranță și am primit primul șoc.

Christian era tot acolo și mă aștepta neliniștit. Deja mă vedea victima unui accident și probabil că se îngrozea la ideea urmărilor inevitabile: funeraliile unei femei pe care n-a omorît-o, o nouă căsătorie la biserică, un nou voiaj de nuntă... Ușurarea pe care a simțit-o mi-ar fi făcut plăcere în alte împrejurări...

I-am dat prima explicație care mi-a trecut prin minte și el a părut să fie mulțumit.

În timp ce făcea zgomot prin bucătărie pregătindu-mi micul dejun, am scos din priză microfonul: era inutil ca vecinul nostru să profite de intimitatea noastră. M-am obișnuit mai repede decît credeam cu această situație neobișnuită — poate pentru că nu mi-am iubit cu adevărat bărbatul. Bucuria de a ști în timp ce el habar n-are mi-a dat gustul sălbatic al mistificării...

La sfîrșitul mesei am luat o poză romantică și i-am spus pe un ton convingător:

— O să mor tînără...

A lăsat să-i scape para pe covor.

— De ce zici asta?

— Nu știu de ce... e ca un presentiment...

S-a străduit din răsputeri ca să mă distreze devenind aproape simpatic. Dar la cafea, cu ochii ațintiți în ceașcă și mimînd profunzimea, am adăugat:

— Mi-e frică... am visat în noaptea trecută că sînt mîncată de viermi...

Efectul era puțin cam căutat, dar starea subiectului putea să permită o astfel de îndrăzneală. Am ales momentul cînd pacientul meu încerca să ia o bucățică de zahăr: a lăsat-o să cadă cu zgomot...

— E absurd!

— Ah!

I-a fost tare greu să-și bea cafeaua dar nu l-am slăbit nici o clipă: i-am vorbit despre morții care se întorc... l-am asigurat cu dragoste că, orice s-ar întîmpla, o să-i fiu mereu în apropiere...

Dimineața mi-a dat curaj și chiar m-a inspirat: am dat telefon domnului Dubreuil ca să-l rog să aducă la etajul de dedesubt materialul necesar pentru a reproduce banda magnetică originală.

Operația a fost făcută la aceeași oră ca și precedenta, dar într-o atmosferă foarte diferită, aproape veselă. Planul meu îi distra mult pe acești domni de la biroul lui Dubreuil, de obicei plictisiți, și-l făcea pe vecinul nostru să freamăte de plăcere. Dacă ar putea ști!

Pînă la urmă am instalat difuzorul în aparatul de radio. Christian, ignorant în materie, va fi incapabil să descopere vreun lucru anormal. Ideea mi-a adus aminte de *Scrisoarea* lui Poe.

Pe urmă l-am dat pe ușă afară pe tînărul meu vecin și am început să lucrez. Am făcut puțin teatru la viața mea, așa că am realizat un montaj excepțional. Am concentrat într-o nouă bandă cîteva extrase din cea veche, într-un crescendo savant. Am ajuns la un amestec indescriptibil de gemete de dragoste, de planuri sîngeroase, de filozofie ieftină, de murmure obscene. Am intercalat între ele reproșuri timide, țipete de abandon, ritual nupțial, versete alese din Noul Testament. Cîteodată am lăsat pauze de o liniște apăsătoare; alteori am înregistrat în chip de acompaniament cîteva măsuri la orgă din *Marșul funebru* al lui Chopin, pe care l-am descoperit în discoteca gazdei mele. Întregul montaj era conceput ca să fie difuzat atunci cînd e liniște și să fie nevoie să ciulești urechea ca să-l auzi. Dar cîteva cuvinte mai încărcate de sens se detașau în context cu o forță imprevizibilă și trebuiau fără doar și poate să șocheze. Terminam și mai fățiș, cu o voce limpede în care vroiam să strecor o indignare metafizică... Strigam: Și va veni ca să-i judece pe cei vii și pe cei morți...

Trebuie să fi fost ora cinci. I-am telefonat lui Canova ca să mă scuz și apoi am început să fac copii integrale ale bandei originale. Am lucrat așa pînă la cină și din cînd în cînd febra mea de creație fiind în scădere, o frică fără sens mă cuprindea...

Dar această recoltă de benzi magnetice trebuie să fie cea mai sigură apărare... Ieri am închiriat un safe la bancă și le-am pus acolo. Chiar dacă Christian va afla de ele nu va mai putea face nimic contra mea...

Seara, cînd m-am întors de la Canova, am stabilit legătura între cele două apartamente și-am dat drumul magnetofonului; cineastul meu, fiind plecat pentru cîteva zile, mi-a lăsat cheile. Am avut timp să urc pînă la etajul superior și să iau o înfățișare cît mai firească înainte ca să înceapă audiția, deoarece am lăsat la începutul benzii un spațiu liber.

Christian, pe jumătate lungit pe divan, recitea un dialog al lui Platon. Era încălțat cu papuci și m-a primit cu o veselie prefăcută:

— Ești foarte drăguță în seara asta... Ei? Ai sfîrșit cu ideile tale negre?

— Pe de-a-ntregul, dragul meu, am fost o proastă.

— Ei! Se poate întîmpla oricui... Sînt zile în care îți închipui niște lucruri...

Nu m-am putut împiedica să nu rîd din toată inima și el mi-a urmat exemplul cu o dezlănțuire care a făcut veselia noastră și mai mare.

În cele din urmă am luat o revistă și m-am așezat în fața lui. Nu mai aveam mult de așteptat...

Ședința a început cu scîrțîitul plîngăcios al somierei: la început imperceptibil, pe urmă din ce în ce mai tare... Smuls din lectura *Banchetului*, Christian a aruncat pe

furiş o privire divanului într-o stare de perplexitate comică: asta-i aducea aminte de ceva... Nu peste mult timp m-a întrebat cu un glas şovăitor:

— N-auzi nimic?

I-am aruncat o privire complet neutră. În disperare de cauză s-a aşezat într-un fotoliu şi s-a prefăcut că-şi începe din nou lectura, dar ochii îi erau ficşi şi nu mai întorcea paginile.

Am cunoscut atunci o clipă pe care merită s-o trăieşti: ce plăcere, pentru o viitoare victimă, să-şi terorizeze ucigaşul, fără ca el să priceapă ceva! Şi i-ar fi trebuit geniu ca să devină bănuitor! Cum ar fi putut admite că am urmărit şi am înregistrat întîlnirea lor, că am realizat din ea un montaj bine gîndit, şi că la etajul de dedesubt o bandă magnetică se desfăşoară fără grabă, indiferentă la spaimele lui!

Puţin cîte puţin, groaza îl cuprindea tot mai tare, îi răpea orice putere de a judeca. Îmi dădeam seama de asta după crisparea mîinilor lui pe carte, după nemişcarea neliniştitoare a trăsăturilor de pe chipul său, după tensiunea în care se afla toată fiinţa lui, străbătută de şuşotelile de dincolo de mormînt care îi readuceau în memorie amintiri încă proaspete şi pe care era prea laş ca să le privească în faţă.

Din cînd în cînd, încerca să iasă din coşmar, să revină într-un univers pe mica lui măsura şi mă întreba:

— Am impresia că zgomotele astea vin de la radio.

Iar eu, cu îngăduinţă, cu o bănuială de nelinişte, îi răspundeam fără nici un zîmbet:

— Aparatul e închis, dragul meu.

Se scula, lovea aparatul fără convingere, cu aerul de a-şi cere scuze:

— Chiar n-auzi nimic?

— Nu... Ce-auzi de fapt?

Îi vorbeam ca unui copil, încercînd să-i abat atenţia. Dar el îmi spunea să tac, pradă chinului său...

În cele din urmă îl lăsă cît colo pe Platon, se aşeză din nou şi rămase nemişcat, fără să îndrăznească să ridice ochii spre mine.

— Vrei un coniac?

Dar el nu mă mai auzea, rămînînd într-o stare de prostraţie, cu pleoapele lăsate. Cînd doamna Canova suspină: „Nu sînt rea“ el îşi astupă urechile cîteva secunde şi chipul său exprimă oroarea. Într-adevăr, femeia aceea avea dreptate: nu era rea. N-avea nici bucuria de a face pe cineva să sufere şi nici pe aceea de a-i face plăcere.

Vocile tăcură după declaraţia mea finală, care însă n-a obţinut succesul scontat. Transpiraţia izvora de sub părul blond al lui Christian care nu băga de seamă. Am avut o ultimă inspiraţie:

— Parcă aud ceva... ca nişte murmure.

M-am aplecat, plină de interes, spre radioul mut.

S-a trezit dintr-o dată:

— Imposibil! Nu mai aud nimic!

— Ah! Crezi?

L-am dărîmat fără măcar să-şi dea seama. Palid ca un spectru s-a tîrît spre telefon, a căutat în agendă cu febrilitate şi a sunat la un doctor la întîmplare:

— Urgent! Da! Mă simt foarte rău... e vorba de un fenomen de halucinaţie... am febră...

S-a culcat fără să mănînce. Medicul nu i-a adus nici o alinare. Noaptea, temperatura a urcat şi a început să delireze. Am profitat de acest răgaz ca să recuperez şi să distrug banda pe care o montasem.

Dimineaţa, vizita altui doctor: de data asta un specialist pe care l-am ales eu. Modul cum se desfăşurau evenimentele nu-mi plăcea deloc: dacă înnebunea nu mai puteam să-l înspăimînt...

Dar m-am speriat degeaba. Deja se simţea mai bine cînd l-a examinat. Temperatura a început să scadă, a început să aibă logică în idei.

Pînă la urmă s-a liniştit. Mi-am dat seama că un notar e mai sigur decît un safe. M-am hotărît să duc cît mai repede la un birou de avocaţi cunoscut, sub formă de testament, benzile revelatoare, însoţite de acest jurnal şi de o copie manuscris a îngrozitoarei lor discuţii: în cazul în care benzile s-ar deteriora, mărturia mea va rămîne.

Extras din La Depêche, **12 octombrie 1948**
Dramă din gelozie în strada Passy

Ieri seară, puţin după ora 19, domnul Paul Canova, conferenţiar la Sorbona, a fost doborît cu mai multe focuri de pistol la domiciliul secretarei sale, doamna Christian Magny, de către soţul celei din urmă, asistent la Facultatea de litere, care revenise acasă pe neaşteptate.

Cu tot ajutorul medical oferit imediat şi pe care, plin de remuşcări, însuşi ucigaşul l-a cerut, domnul Paul Canova a murit în această dimineaţă la orele patru, la clinica americană din Neuilly unde a fost transportat de urgenţă.

Domnul şi doamna Magny sînt în prezent reţinuţi la Poliţia judiciară, de către comisarul Minjaud, pe care încă nu l-am putut aborda pînă acum.

Fără îndoială, această penibilă poveste va stîrni o vie emoţie în mediul universitarilor în care cei doi se bucurau de cea mai mare stimă.

Comisarul Minjaud a anunţat o posibilă conferinţă de presă la sfîrşitul după-amiezii. Atunci vom putea oferi cititorilor noştri mai multe amănunte, dar e greu de crezut că vor avea loc dezvăluiri senzaţionale.

Paris, 13 octombrie 1948

Doamna Paul Canova
către domnul director
al Asigurărilor din Lausanne

Domnule,

Vă rog să aveţi amabilitatea ca să păstraţi pînă la noi ordine sumele ce mi se cuvin în urma dispariţiei brutale a soţului meu. Sînt la fel de puţin informată ca şi el în legătură cu chestiunile de finanţe şi îmi vor fi necesare cîteva luni ca să iau hotărîrile ce se impun. Oamenii mei de afaceri mă sfătuiesc să plasez din nou fondurile la dumneavoastră: îmi vine să cred că aceasta este o soluţie nu numai elegantă, dar şi profitabilă. Pînă atunci, vă rog să evaluaţi ce capital mi se cuvine.

Vă rog să primiţi...

Paris, 13 octombrie 1948

Doamna Paul Canova
către domnul director
al Asigurărilor din Paris

Vă rog să binevoiţi a trece în contul meu suma de cinci sute de mii de franci necesari pentru cheltuielile în urma decesului soţului meu. Vă rog ca să păstraţi restul de 19 500 000 franci care mai rămîn. Nu am în vedere nici un alt plasament avantajos şi preconizez pentru viitorul apropiat un nou contract cu compania dumneavoastră.

Vă rog să primiţi...

Lausanne, 13 octombrie 1948

Şeful Serviciului Daune
al Asigurărilor din Lausanne
către
Şeful Serviciului Daune
al Asigurărilor din Paris

Obiectul: cazul Canova

Domnule,

În urma morţii recente a clientului dumneavoastră, domnul Paul Canova, care era şi clientul nostru, îmi permit să vă reamintesc importanţa participării pe care Compania de Asigurări elveţiene o are în acest caz.

Am renunţat să mai trimitem propriii noştri experţi, avînd deplină încredere în cei ai dumneavoastră care mai au şi avantajul să acţioneze într-un mediu familiar lor. Totuşi ţinem să contribuim la cheltuielile anchetei făcute şi în interesul nostru.

Vă vom fi recunoscători dacă ne veţi ţine la curent cu precizie în legătură cu mersul cercetărilor: nu putem refuza să plătim asigurarea fără motive grave.

Veţi găsi alăturat copia unui raport întocmit în 1924, înainte de semnarea contractului şi care poate că vă va fi de folos. Semnatarul acestui raport, fostul inspector Pierre Rousseaux, e în prezent Directorul nostru general adjunct şi urmăreşte cazul cu cea mai mare atenţie.

Vă rog să primiţi...

Paris, 19 octombrie 1948

Şeful Serviciului Daune
al Asigurărilor din Paris
către
Şeful Serviciului Daune
al Asigurărilor din Lausanne

Obiectul: cazul Canova

Domnule,

Veţi găsi alăturat copia unui prim raport care a fost întocmit de către experţii noştri.

Precizez că am însărcinat cu acest caz pe inspectorii noştri cei mai experimentaţi, care au obţinut cel mai bun sprijin al poliţiei şi şi-au asigurat serviciile unui birou de anchete dintre cele mai reputate din Paris.

Acest raport este semnat de inspectorul André Beluin, căruia i-am încredinţat conducerea cercetărilor.

În cazul în care vor interveni noi elemente, o să vi le facem cunoscute imediat şi rămînem în continuare la dispoziţia dumneavoastră ca să vă dăm, pe cît posibil, toate lămuririle suplimentare despre orice amănunt.

*

De la prima mea întîlnire cu comisarul Minjaud, însărcinat cu ancheta acestui caz, i-am atras atenţia asupra contractelor existente şi asupra urmărilor pe care le implică. Comisarul s-a arătat foarte interesat de ceea ce i-am spus şi subliniez că şi eu şi colaboratorii mei am găsit la poliţia judiciară cea mai mare înţelegere şi cel mai mare sprijin.

Eventualitatea unei legături între doamna Canova şi menajul Magny a fost în mod firesc avută în vedere de la început şi n-am neglijat nimic ca s-o pun cît mai în evidenţă.

Prezint mai întîi cîteva informaţii despre acest trio:

Beneficiara: Fără mijloace de existenţă cunoscute pînă la căsătoria sa din iulie 1947. Împrejurările în care l-a cunoscut pe domnul Canova nu sînt nici ele ştiute. Purtare în aparenţă ireproşabilă. E de o frumuseţe excepţională.

Domnul Christian Magny: S-a născut la 9 iunie 1913 la Tours într-o familie de magistraţi. Are cinci fraţi şi surori. Studii secundare la Iezuiţii din Tours. Studii superioare la Sorbona. Licenţă în istorie şi geografie în 1937. Predă în licee din provincie pînă la război. Prizonier între anii 1940—1943. Asistent la Sorbona în acelaşi an. Cursurile lui sînt apreciate. Duce o viaţă simplă, fără dificultăţi financiare notabile. S-a căsătorit în iulie anul trecut cu domnişoara Beatrice Manceau, cu toată împotrivirea familiei lui. N-are nici un interes direct din moartea asiguratului. Băiat frumos.

Doamna Christian Magny: Născută la Paris la 3 ianuarie 1928 într-o familie de mici funcţionari. Unicul copil. Îşi pierde părinţii prematur. Are un tutore destul de

neglijent. În clipa de față se pregătește pentru o licență în istorie la Sorbona. Are diplomă de stenodactilografie. În luna iunie a intrat ca secretară la domnul Canova. Își păstrează slujba și după măritiș. A dus o viață destul de liberă înainte de acest eveniment.

*

În primul rînd ne-am apucat să studiem în amănunțime împrejurările în care s-a produs crima, încercînd să dăm peste o stîngăcie care să ne dezvăluie ceva.

Din nenorocire, un lucru este fără nici o îndoială: doamna Magny a fost amanta clientului nostru. Avem în legătură cu acest fapt mai multe mărturii care concordă întru totul și asupra cărora nu insist. Aceste legături au existat înainte de căsătorie și au continuat și după ea. Am găsit probe deosebit de semnificative în ultimele zile ale lui septembrie și cu începere de la 4 octombrie, dată la care domnul Canova s-a prezentat la doamna Magny în absența soțului ei, sub pretextul că vrea să urgenteze lucrările de istorie care nu se mai puteau ține la domiciliul asiguratului din pricina biroului aflat în renovare. O nouă vizită la 7 octombrie, tot în absența soțului.

Doamna Magny era în neglije, masa era pusă pentru două persoane, patul era în dezordine cu toate că domnul Canova nu sosise decît de vreo douăzeci de minute și în sfîrșit victima avea urme de ruj pe buze și-și scosese haina. Aceste două ultime fapte au mai mare valoare decît precedentele, care ar fi putut fi rezultatul unei puneri în scenă ulterioare. Nimic n-o împiedica, desigur, pe doamna Magny să sărute trupul doborît cu toate că ideea e cam macabră și cere un remarcabil sînge rece, dar în orice caz, gloanțele ar fi străpuns haina. Într-un cuvînt, faptele se leagă între ele.

Dacă măcar drama ar fi coincis cu indispoziția lunară a doamnei Magny, lucrurile ar fi dat mult de bănuit, fiziologia fiind atunci în contradicție cu ținuta celor implicați. Dar doamnei Magny îi place mult să înoate și sînt martori care susțin că în ajun au văzut-o la o piscină pariziană unde a rămas în apă mai bine de o jumătate de oră...

A trebuit deci să părăsim această pistă care ne-ar fi oferit mari posibilități... S-ar putea ca doamna Magny să fi jucat în asasinat rolul unui instrument: o ipoteză care nu mulțumește pe nimeni, dar care nu trebuie uitată.

Arma crimei, un pistol de calibrul 7,65 declarat, se găsea în sertarul unei comode, unde diverse femei de serviciu care au făcut menajul în ultimele luni ne-au asigurat că l-au zărit deseori. El a fost cumpărat în decembrie 1947 de la un armurier de pe Calea Operei.

Un alt amănunt ciudat: domnul Magny n-a negat că a încărcat arma cu muniție nouă în septembrie — muniție furnizată de altfel de același negustor. Vroia, ne-a spus el, să se poată baza pe o bună funcționare, cartușele învechindu-se repede și dînd din pricina asta rateuri. Pulberea folosită la această armă se păstrează mai mult de doi ani, cu condiția să fie ținută la loc uscat. Un astfel de exces de precauție ne-a surprins... În orice caz, domnul Magny trebuie să fie satisfăcut de felul cum a funcționat arma.

Ne-am străduit atunci să cercetăm ce-a făcut acest domn între ora de plecare atestată la garaj, 18,20, și întoarcerea sa acasă la 19,20 cînd a făptuit crima. Ar fi putut comite eroarea copilărească de a aștepta momentul fatal prin împrejurimi, dar nu ne prea venea să credem, iar domnul Magny ne-a scutit el însuși de povara unor cercetări: ne-a declarat că pe la 18,45 s-a oprit cîteva minute într-o cafenea ca să ia aperitivul și să-și cumpere țigări. Vînzătorul care ține dugheana și care-l cunoaște de multă vreme, i-a confirmat spusele. ... Cînd s-a reîntors la mașină domnul Magny ar fi remarcat absența bomboanelor de ciocolată pe care dorea să le ofere mamei sale și s-ar fi hotărît să se-ntoarcă din drum.

Această cutie cu bomboane, cumpărată în ajun la „Marchiza de Sevigné“, a fost într-adevăr descoperită în apartament, în același sertar unde se găsea și revolverul. Deoarece ne-am exprimat mirarea că s-a întors acasă pentru un asemenea fleac, a susținut că în seara respectivă era nunta de aur a mamei sale și pentru nimic în lume n-ar fi vrut să ajungă acolo cu mîna goală. (Ne-am informat, lucrurile stau într-adevăr așa.) Și-ar fi putut procura din împrejurimi o altă cutie, dar ne-a precizat că nu e bogat și că ciocolata l-a costat foarte mult. Mai neobișnuită este oprirea pentru consumarea unui aperitiv, din moment ce de obicei nu bea, ca și cum procedînd astfel ar fi ținut să se facă remarcat.

Aș califica astfel acest aspect al anchetei noastre: destul de puțin firesc, dar verosimil...

Dimpotrivă, atitudinea cuplului Magny după crimă a fost extrem de acceptabilă, dacă nu cumva chiar exemplară. La ora 19,25 bărbatul a cerut o ambulanță, pe urmă a anunțat poliția care a venit prima. Domnul Canova, lovit de patru gloanțe, zăcea pe pat, pansat cu stîngăcie de către femeie. În clipa în care a fost transportat, muribundul și-a recăpătat cunoștința și a strigat limpede: „Sînt un ticălos! Am meritat-o! Dumnezeule, ai milă de mine!“ N-a mai spus nimic care să aibă vreun sens.

Această declarație este departe de a fi favorabilă intereselor noastre. Am fi putut spera la altceva: cîteva vorbe care să lase să se înțeleagă faptul c-a mirosit o mașinațiune. Dimpotrivă, atitudinea lui n-a făcut decît

şi mai evidentă natura raporturilor pe care le avea asiguratul cu doamna Magny şi, pornind de-aici, eforturile noastre nu sînt cu nimic uşurate...

Cu toate acestea, pluteşte o grea bănuială, una din cele mai convingătoare pe care o avem, cu toate că din nenorocire nu putem trage din ea cine ştie ce profit: vreau să vorbesc despre uimitoarea concordanţă pe care am observat-o între stenogramele interogatoriilor domnului şi doamnei Magny, la poliţia judiciară. Însuşi comisarul Minjaud ne-a atras atenţia asupra acestui lucru. Mi-a spus cînd mi-a prezentat dosarul; cei mai mulţi vinovaţi se condamnă singuri prin contradicţiile dintre declaraţii; aceştia doi nu sînt departe de a fi condamnaţi din pricina acordului lor deplin! Într-adevăr, cele mai mărunte amănunte au fost reţinute în acelaşi fel de cei doi, şi cîteodată descrise cu aceiaşi termeni, ca şi cum ar fi făcut în prealabil o repetiţie...

Altfel, crima însăşi ne oferă puţine lucruri: e de o simplitate liniară...

Mă ocup acum de partea cea mai importantă a cercetărilor noastre: examenul relaţiei dintre beneficiară şi criminal. Dacă e vorba de o crimă din interes, e evident punctul cel mai slab al adversarilor noştri.

Această anchetă neobişnuită pornea sub auspicii favorabile fiindcă domnul Magny, fiind un colaborator al asiguratului, avea intrare liberă în casa din Calea Observatorului. Ne-am gîndit la început că ar fi putut abuza într-un mod suspect de acest privilegiu, că imprudenţe semnificative ar fi putut fi remarcate de către personalul din casă sau de către vecini. Dar orice căutări în acest sens au fost zadarnice. Dacă au fost relaţii intime între doamna Canova şi domnul Magny, locul întîlnirilor n-a fost niciodată apartamentul soţului, nici măcar ocazional.

Ne-am îndreptat atunci cercetările în strada Passy. Am prezentat fotografia doamnei Canova unei portărese total abrutizate, locatarilor imobilului, negustorilor din împrejurimi, farmaciştilor..., însă fără nici un succes. Maşina ei n-a fost văzută de nimeni în cartier. N-a plătit nici o contravenţie pentru depăşirea limitei de parcare. Proprietarii de garaje care lucrează în apropiere n-au avut niciodată nimic de-a face cu ea.

Totuşi, se poate reţine ceva: femeia care face menajul ne-a semnalat că soţii Magny, de obicei destul de neglijenţi, au fost cuprinşi de o veritabilă febră de a face curat în săptămînile de dinaintea crimei...

În orice caz, amprentele au fost luate zadarnic de către poliţie în toate încăperile, chiar şi în bucătărie şi în baie: şi zadarnic şi în maşina doamnei Canova, în maşina presupusului ei amant pînă la proprietatea de la ţară a asiguratului, la Fontainebleu, unde domnul Magny susţine că n-a fost niciodată.

Această vilă ne-a reţinut cîtva timp atenţia: fotografia ucigaşului am prezentat-o paznicului, vecinilor, furnizorilor... Nici un rezultat.

Dacă de adulter a fost vorba — acesta s-a comis în casa din strada Passy: ar fi fost o soluţie simplă. Această stradă e foarte aglomerată: e de-ajuns să fii precaut şi să ai puţin noroc ca să nu te observe nimeni.

Am presupus întîlniri în diverse locuri mai mult sau mai puţin elegante din capitală şi din împrejurimi şi am făcut mult zgomot pentru nimic. Fără îndoială, doamna Canova şi prezumtivul ei complice au fost văzuţi, în octombrie, la restaurantul unui mare hotel, dar registrele nu au înregistrat prezenţa lor în noaptea care a urmat, sub numele lor sau sub nume de împrumut. Ca să fim siguri, am verificat existenţa a 71 de cupluri... Împricinaţii au declarat şi unul şi altul că nu-şi amintesc de această seară. Totuşi, ei au precizat că o asemenea întîlnire n-ar fi fost deloc neobişnuită, fiindcă domnul Canova, prins de lucrările lui şi foarte puţin monden din fire, i-ar fi cerut cîteodată domnului Magny ca să iasă cu soţia lui... Defunctul nu riscă să-i contrazică...

În sfîrşit, am reconstituit din aproape în aproape modul cum şi-au folosit timpul cei doi suspecţi în săptămînile care au precedat crima, cu speranţa că vom da peste coincidenţe inexplicabile, dar norocul nu ne-a surîs. Percheziţiile pe care le-a efectuat poliţia în casa din Calea Observatorului, în casa din strada Passy şi chiar şi în vila din Fontainebleau nu ne-au permis să descoperim nici măcar un singur document compromiţător... Anchetă negativă şi la bănci unde toate mişcările de fonduri s-au dovedit a fi normale, fără a mai vorbi de cecurile poştale: dacă doamna Canova dădea bani unui amant, sau primea bani, operaţia se făcea direct.

Din clipa în care domnul Magny a fost lăsat în libertate provizorie, liniile telefonice şi corespondenţa au fost controlate de către poliţie. Doamna Canova şi el însuşi au fost urmăriţi fără încetare. Doamna Magny n-a fost pierdută nici ea din vedere. Această supraveghere n-a dat nici un rezultat pînă acum şi e puţin probabil că va fi încununată de succes...

În disperare de cauză şi dorind să-mi iau o piatră de pe inimă, i-am înregistrat vocea domnului Magny, i-am dat banda lui Jouvence, un imitator cunoscut, ca s-o studieze şi i-am cerut acestui artist să-i telefoneze doamnei Canova la 16 octombrie pe la ora 20.

Eram cu comisarul la masa de ascultare. Suspecta a ridicat telefonul şi a zis: „Alo?" Jouvence a răspuns: „Sînt eu, Magny!" A urmat o tăcere lungă. „Ce doriţi?" „Trebuie să te previn... au descoperit o amprentă pe bideu."

A urmat o tăcere și mai lungă și apoi doamna a mai adăugat înainte de a trînti receptorul în furcă: „Amprenta unei fese?"

La urma urmei, aceste cercetări se soldează pînă acum cu un eșec aproape total. Cîteva inexactități ne pot face să ne gîndim că sîntem pe calea cea bună, dar nimic precis încă nu ne-ar permite să deschidem un proces. Beneficiara a crezut că e abil să adopte o atitudine dezinteresată: e de prevăzut că se va arăta în adevărata lumină după ce ucigașul va fi achitat. Dacă nici un fapt nou nu va apărea de-acum încolo, va fi inevitabil pentru companiile de asigurări să se supună cererilor ei de încasare a banilor.

După părerea mea, numai împărțirea cîștigurilor între cei doi sau trei complici pe care-i bănuim are șanse să dezvăluie amănunte revelatoare. Doamna Canova poate că va refuza să împartă banii... E greu de spus, în acest caz, cine are superioritatea asupra celuilalt și mai ales care ar putea fi garanțiile doamnei Magny dacă ea e amestecată în asasinat; dar e posibil ca unul dintre parteneri, decepționat, să comită un gest necugetat... Pentru noi, va fi fără îndoială puțin cam prea tîrziu, dar sume atît de mari nu se delapidează în cîteva săptămîni și un proces de recuperare, bine pregătit, poate să ne dea mari satisfacții.

Scena nu se va însufleți decît atunci cînd vom arunca momeala... Pînă atunci, să ne prefacem că dormim, dar să nu dormim decît c-un ochi...

În aparență, avem de-a face cu tipi deosebit de abili: onorabili, cultivați, răbdători. Ei au avut la dispoziție mai multe luni ca să pună la punct o crimă inatacabilă juridic, evitînd în general complicațiile subtile din pricina cărora sînt de obicei prinși intelectualii. Avem de-a face cu un ucigaș de un fel inedit: un tip prudent, care pare să fi prevăzut rînd pe rînd crima, arestarea și achitarea lui... Singura noastră șansă e să așteptăm. Mai devreme sau mai tîrziu adversarul poate comite o greșeală! Atunci vom profita de ea.

Pledoaria avocatului Gustave Fleury însărcinat cu apărarea lui Christian Magny înaintea Curții cu juri

5 februarie 1949

...Astfel, domnilor, vi se cere fără convingere o pedeapsă din principiu, iar eu vă zic, tot în numele principiilor, dar de data aceasta în numele principiilor superioare: achitați-mi clientul! Nu vă încărcați conștiința cu o asprime nenorocită pe care ați regreta-o, o severitate pe care unii ar putea s-o judece contra moralei tradiționale de care ne prevalăm, această veche morală care și-a dovedit valabilitatea și are în continuare drept la respectul nostru.

Fără îndoială, viața umană e sacră și încă și mai mult acele vieți consacrate științei.

Dar onoarea, domnilor? Ea nu e de asemenea sacră? Părinții noștri nu ne-au învățat să-i dăm în orice împrejurare primul loc? Nu e vorba aici de acea onoare mondenă, de suprafață, ci de un sentiment inseparabil al demnității noastre care este liantul organismului social, care este expresia perenității căsătoriei ca uniune de familii, care într-un cuvînt este a dumneavoastră ca și a celui acuzat.

Vă rog să vă imaginați, domnilor, acea seară dramatică.

Omul pe care aveți greaua responsabilitate de a-l condamna sau de a-l achita aleargă spre mama lui cu inima ușoară. Pentru acea cină, care sărbătorește nunta de aur a mamei lui bătrîne, se pregătește în felul lui: pe drum își aduce aminte de copilărie, își aduce aminte de căminul unde i-au fost date atîta vreme exemple de nepieritoare virtuți provinciale... Regretă că a lăsat acasă o femeie pe care familia lui a judecat-o în pripă și n-a acceptat-o...

Reconfortat totuși de primirea iubitoare care îl așteaptă își continuă drumul printr-un Paris atît de armonios unde se simte la locul lui...

Închipuiți-vă însă acuzatul cîteva clipe mai tîrziu... Neliniștit deja, cu inima bătînd înnebunită, mînuind o cheie într-o ușă pe care complicii au încuiat-o. Nu mai insist asupra spectacolului care-l așteaptă: este aici o văduvă pe care trebuie s-o menajăm. Dar închipuiți-vă care ar putea fi reacțiile unui om cinstit în fața unei scene atît de neașteptate... Ce vede el? Femeia lui, propria lui femeie pe care a dorit s-o aibă de soție cu toate împotrivirile celorlalți, o femeie pe care a copleșit-o cu tandrețe și atenții, asigurîndu-i onoarea cu dragoste, această femeie e acolo, numai cîteva luni după căsătorie, în brațele unui amant! Și nu-i vorba de orișice amant: e, pentru el, mai înainte de toate, un prieten și un maestru, în care a avut pînă atunci o încredere oarbă!

Ah! domnilor, cîți dintre noi ar putea răspunde de faptele sale într-un asemenea moment!

Cutia cu bomboane de ciocolată pe care clientul meu s-a întors s-o ia pentru mama lui e la îndemînă, într-un sertar... Dar el își aduce aminte de-a fi zărit în ajun o armă uitată acolo de mai bine de un an... Și ireparabilul e comis! Iar îngrijirile pe care acest ucigaș ciudat, deodată liniștit, i le acordă victimei nu vor putea decît să întîrzie sfîrșitul fatal.

N-am să vă descriu regretele acuzatului: ele sînt destul de evidente. Sfîrșind, am să mă mulțumesc să vă aduc aminte ultimele cuvinte ale domnului Canova, cuvinte care

sînt dintre acelea care nu se uită: „Am meritat-o! Dumnezeule, ai milă de mine!"

E rîndul dumneavoastră acum, domnilor, ca să aveți milă de un asemenea ucigaș. Nu fiți mai duri cu el decît a fost însăși victima! Remușcările sînt de-ajuns ca să ne pedepsească. Nu vă simțiți obligați să mai atentați încă o dată la onoarea noastră. De-acum încolo nu mai-e în puterea noastră s-o răzbunăm!

Paris, 5 februarie 1949

Avocatul Gustave Fleury
către domnișoara Suzanne Valençais
artistă lirică

E.V.

Iepurașule,

Asta e! Am cîștigat! Achitat!

Am avut un juriu de aur: o trupă de fosile cu o bătrînă domnișoară a cărei pălărie m-a făcut să rîd tot timpul pledoariei. Asta nu m-a împiedicat să fiu strălucitor: m-am adaptat dintr-o dată, i-am potopit de la început cu un bun și vechi stil al frumoasei epoci care i-a făcut să zîmbească pe cîțiva dintre amatorii din sală, dar care a prins.

. Este adevărat că procuror a fost un stagiar pus din oficiu: iar cele mai mici amănunte ale cazului se prezentau atît de favorabil încît le-ai fi putut crede aranjate de un geniu al răului de profesie.

Mai bine să nu intrăm în detalii...

În sfîrșit, a fost un succes frumos: soția mea avea ochii în lacrimi!

Te sărut

Stave al tău

Jurnalul doamnei Christian Magny, descoperit la domiciliul ei parizian la data de 9 iulie 1950

7 februarie 1949

Christian al meu a venit falnic de la proces. Această constatare oficială a nevinovăției lui l-a impresionat.

La drept vorbind a fost o ședință frumoasă: tot Parisul, presa erau acolo... fără a mai vorbi de doamna Canova într-o rochie neagră. De la început s-a putut observa că atmosfera era din cele mai favorabile acuzatului. Cînd a intrat în sală, un freamăt de curiozitate plină de simpatie i-a străbătut pe toți. O merita din plin: înalt, frumos, demn, palid și trist... A răspuns președintelui cu o măsură și o omenie care au fost îndelung comentate. Eu, dimpotrivă, mi-am dat iute seama că sînt femeia ticăloasă din acest caz: n-am fost deloc menajată. Cele mai banale fraze ale mele au stîrnit dezgust, pe care cîteva stîngăcii l-au sporit.

Ultimele momente ale pledoariei au fost de neuitat: familia Magny plîngea încetișor, jurații — o colecție de mici burghezi bătrîni aleși pe sprînceană își ascundeau cu greu emoția. Cînd a fost pronunțat verdictul, au răsunat aplauze.

Acum Christian se bucură de autoritatea sentinței definitive. O să divorțăm și într-o zi o să se poată căsători cu discreție cu doamna Canova, ceea ce nici o lege nu-i interzice. Existența pe care și-a pregătit-o se deschide în fața lui: s-au sfîrșit spaimele anchetelor, teama de condamnare, s-a sfîrșit cu această viață un pic lipsită de rușine pe care o ducea alături de mine.

Un singur punct negru: istoria cu testamentul meu trebuie să-l frămînte mai mult decît o mărturisește... Dar la urma urmei sînt tînără și n-aș putea să las să-mi fugă afacerea din mîini fără ca să mă condamn singură...

17 februarie

În curînd va începe procesul de divorț. Soțul meu și cu mine ne îndreptăm spre situații mai conforme cu sentimentele noastre iar Christian devine tot mai sigur pe el însuși.

Mi-a spus că doamna Canova a obținut deja să treacă în Franța banii. Ea mi-a dat întîlnire pe data de 20 februarie ca să discutăm despre afacerile noastre.

Imbecilii! Își închipuie că pentru bani i-am lăsat să-l ucidă pe Canova!

20 februarie

Doamna Canova m-a primit la ea acasă în această după-amiază în marele salon care a fost renovat într-o manieră fermecătoare. S-a așezat pe o berjeră și m-a cîntărit din ochii ei minunați ca și cum ar fi vrut să citească în mine. Stînd într-un fotoliu m-am străduit s-o fac pe inocenta...

În cele din urmă m-a blagoslovit cu un discurs pe care n-am să-l uit multă vreme:

— Draga mea, a început ea, m-ai plasat, în urmă cu cîtva timp, într-o situație foarte neplăcută: nu puteam s-o scot la capăt fără dumneata. Te cunosc bine: în căpșorul dumitale nu există loc decît pentru răzbunare și glume proaste... Cu toate acestea, m-am hotărît să te folosesc.

Am cîntărit mult importanța acelor benzi de înregistrare faimoase cu care ne-ai împuiat urechile. Te așteptai la foarte mulți bani: n-ai fi căpătat nimic pe ele. Așa cum te cunosc, ai tras cu siguranță mai multe exemplare din benzile respective. Dacă ți-aș fi dat bani pentru prima bandă, mi-ai fi cerut în curînd bani pentru a doua și așa mai departe, pînă cînd aș fi fost complet ruinată: și chiar și atunci ai mai fi păstrat vreo duzină ca să te amuzi!

În măsura în care mă țin nervii, atuurile dumitale n-au nici o valoare. Nu ești de acord?

— Sînteți înțelepciunea întruchipată, doamnă!

— Dar n-aș fi deloc înțeleaptă dacă n-aș consimți la un mic sacrificiu. N-am nici un interes să te împing la disperare: e un sfetnic rău. Am să-ți asigur deci un capital convenabil, pe care te invit să-l folosești cu chib-

zuință. El poate să-ți garanteze, pe timpul tinereții, o viață dulce, un lux modest, în acord cu meritele dumitale și poftele pe care le ai. Nițel bănet risipește întotdeauna animozitățile... Am să te sfătuiesc în legătură cu investirea lui. Douăzeci de milioane, în sfîrșit, mi se pare destul...

La plecare mi-a zis direct:

— Ultimele vizite ale domnului Magny m-au decepționat foarte tare, cu toate că din politețe, n-am lăsat nimic să se vadă. Îmi voi reface viața fără el... Poți să-i transmiți din partea mea mulțumiri...

Bucuria mi-a iluminat așa de tare chipul încît a devenit neliniștită:

— Ai grijă de el! E un tandru... Nu-l speria prea tare... E și interesul dumitale și al meu...

O femeie stăpînă pe ea însăși! Dar o să-i trebuiască, într-adevăr, nervi de oțel.

21 februarie

Christian al meu e dărîmat. Are nevoie cu adevărat de femeia aceea. E prima lovitură pe care i-a dat-o. Dar și ideea de a-l fi omorît pe Canova pe degeaba nu-i place deloc. Se plimbă ca un animal în cușcă și repetă:

— Nu înțeleg! E imposibil! Imposibil!

Mă ia drept martoră, fără ca măcar să-mi observe zîmbetul.

La începutul prînzului i-am cerut să oprească procesul de divorț. M-a privit cu un aer rătăcit:

— De ce?

— Am intenția să te păstrez pe lîngă mine: mă distrezi...

— Ești nebună! Refuz categoric!

— Dacă nu ești cuminte, dragul meu, n-o să ai niciodată banda cu înregistrarea.

A făcut o strîmbătură demnă de milă: acest ultim aspect al situației i-a scăpat pe moment.

Atitudinea inteligentă a doamnei Canova îl descumpănește și-l neliniștește: dacă partenera sa nu intră în joc e din pricină că are motivele ei. El însuși vrea să cumpere de la mine liniștea pe care n-ar putea s-o aibă deloc altfel... În schimb, eu am acum mai mulți bani decît el. Gîndul de a fi legat fără sfîrșit și fără profit de existența mea nu-i spune nimic care să-l intereseze și de aceea caută zadarnic să evadeze.

La desert mi-a spus cu timiditate:

— Mă bucur de autoritatea unei sentințe definitive... Avocatul meu mi-a zis...

Mă așteptam la așa ceva.

— Poți să fii acuzat de complicitate la escrocherie... Mai e și cazul Sourisseau, asasinarea copilului...

— A copilului?

— Bineînțeles! Nu știai? Mi-a mărturisit-o ieri.

Plusam nițel, dar ea e capabilă de orice! Această veste l-a întors pe dos: a avut prilejul să-i dea cîteva lecții băiatului la care ținea...

S-a ridicat de la masă fără să-și termine desertul.

22 februarie

Christian mi-a cerut toată dimineața să fiu înțelegătoare.

24 februarie

Am luat ceaiul cu doamna Canova. Această femeie s-a schimbat cu o abilitate nemaipomenită. Lăsîndu-l pe Christian, cu care dacă s-ar întîlni de acum înainte n-ar face decît s-o compromită, încearcă să mă seducă, să obțină prin încredere și prietenie ceea ce nu poate să aibă altfel. Își închipuie că această ultimă carte nu valorează cine știe ce, dar e singura pe care poate s-o joace.

28 februarie

Era timpul să-l recompensez pe vecinul nostru de la etajul de dedesubt, care s-a dovedit atît de discret în timpul anchetei. Ne-am dus ieri seara ca să petrecem o noapte într-un han din apropierea Parisului. Către orele trei ale dimineții prietenul meu în sfîrșit a adormit... I-am dat un telefon lui Christian și, cu o voce pe care mi-am prefăcut-o, l-am anunțat că soția lui e victima unui accident de automobil care s-a petrecut în pădurea Fontainebleau, și a fost transportată pînă una, alta, pe strada Grand Veneur de Barbizon, camera 13, și cere să-l vadă...

Puțin după ora patru un zgomot infernal pe scări a zguduit casa și l-a trezit din somn pe cineast.

— E soțul meu, i-am zis.

La gîndul că acest bărbat de temut care omoară după moda veche amanții soției lui ca pe niște găini venea în vizită la noi, tovarășul meu a fost cuprins deodată de un tremur nervos și a început să caute din ochi o gaură unde să se ascundă.

Prea tîrziu! Christian era deja în prag... O clipă a rămas aiurit în fața a ceea ce vedea dar a găsit curînd o ieșire din încurcătură:

— Domnul fie lăudat! Ești teafără!

I-am răspuns cu țîfnă:

— Domnule, nu știu ce cauți aici la ora asta, dar prezența ta printre noi e indecentă. Sau vrei să-ți mai lungești lista victimelor? Te invit să pleci...

A plecat cu coada între picioare. Prietenul meu și-a venit cu greu în fire. Am încercat să-l asigur...

— A făcut mari progrese de cînd a fost judecat. Numai aparatul justiției poate să îmblînzească așa tare un om.

Această idilă n-o să țină prea mult.

1 martie

Am cumpărat mai multe benzi de magnetofon pe care le-am împrăștiat prin casă. Cum mă vede că întorc spatele, Christian le distruge una după alta, așa cum îi omori pe șerpi...

4 martie

Christian a găsit la prînz una dintre benzi în farfuria cu supă. A încetat să mai cotrobăiască după ele.

5 martie

Christian şi-a luat un aer resemnat, fatalist, care nu-mi spune nimic. Îmi vorbeşte despre divorţ, că vrea să doarmă la hotel... Înţelepciunea doamnei Canova a început să aibă o înrîurire asupra lui.

E timpul ca să-i ferec pe-amîndoi şi să-i simt cum se zbat pînă cînd nu mai au aer...

7 martie

Cînd ne-am trezit ieri am vorbit despre călătoria noastră de nuntă la Dubrovnik. ...Înduioşată am fost la notar şi am scos două exemplare autentice ale înregistrărilor şi i le-am dat, jurîndu-i că sînt ultimele.

Avea o asemenea dorinţă ca să fie aşa, încît m-a şi crezut o clipă şi deodată a părut atît de fericit şi recunoscător încît m-aş fi emoţionat dacă ar fi fost posibil.

8 martie

Am luat masa cu Claude Courant. Nu ne-am mai văzut de mulţi ani. Din cîteva fraze încurcate, am înţeles că nu mai ştie dacă i-am cedat sau nu... Cum mai trece timpul! N-am îndrăznit să-i aduc aminte c-a fost printre primii şi a contat pentru mine.

De mai bine de un an Claude are un cabinet de ginecologie pe Calea Mozart. E la fel de elegant, la fel de cheltuitor şi vorbeşte despre bani cu o dezinvoltură de bun gust. Dar aparatura l-a costat cam mult şi e înglodat în datorii.

Nici că se putea mai bine.

9 martie

Am văzut-o pentru a patra oară pe doamna Canova. Am mers în Rolls-Royce-ul ei şi n-a fost magazin în care să nu fi intrat fără ca să-mi facă un cadou.

Jurnalul doamnei Christian Magny
(Urmare)

10 martie

Am luat masa cu Claude ieri seară. Cel puţin reputaţia soţului meu nu-l tulbură. Mi-a sugerat să urc la el ca să beau ceva după ce-am fost la teatru... Am petrecut o noapte plăcută: prima după foarte multă vreme!

În zori am deschis discuţia. La început făcea urechea surdă... I-am spus că, deşi nu-i sînt credincioasă soţului meu, n-aş putea trăi fără el: că divorţul pe care îl cere mă aruncă pradă disperării; că doar o boală gravă care m-ar lovi în curînd l-ar putea reţine lîngă mine. Perspectiva unui diagnostic fals, chiar dacă provocat cu intenţii bune, nu-l tenta deloc...

A trebuit să-i vorbesc de o moştenire destul de considerabilă pe care aş fi primit-o de curînd, ca să-l văd deodată cum se umanizează. Am coborît atunci din pat şi am luat din poşetă două sute de mii de franci şi i-am vîrît rîzînd sub pernă. Fără îndoială, îi ofer prea multe lucruri deodată!

L-am găsit acasă pe Christian înnebunit. Emoţionat, mi-a făcut cadou o frază delicioasă:

— Cînd mă înşeli, măcar anunţă-mă ca să nu mă nelinişteşti!

11 martie

Am petrecut o a doua noapte cu Claude.

13 martie

Christian nu mai ştie pe ce picior să danseze: e dornic să-şi recapete libertatea, dar şovăie să mă bruscheze din teama de ceea ce i-aş putea pregăti.

La prînz am ciugulit din mîncare şi m-am plîns de o mare oboseală.

15 martie

A şasea vizită la doamna Canova. Am fost împreună ca să vedem o expoziţie de modă şi mi-a făcut cadou cîteva rochii. Îmi vine să cred că sînt o femeie întreţinută.

17 martie

Mănînc din ce în ce mai puţin. Ies la plimbare după masă şi mănînc la restaurant cît îmi pofteşte inima. Dar în mod evident aceste plimbări mă obosesc. Dimineaţa mă tîrăsc de la un fotoliu la altul.

19 martie

Am avut o ameţeală. Am insistat ca să fiu examinată de un medic pe care Christian a şovăit să-l cheme de frică să nu audă dezvăluiri îngrozitoare...

Învăţată de către Claude, mi-am recitat lecţia cu mult firesc unui onorabil practician din cartier care a rămas uluit.

Dacă starea asta continuă, a sfîrşit el prin a spune, va trebui făcută, orice-ar fi, o analiză a sîngelui...

20 martie

Nu-mi merge deloc mai bine. I-am sugerat lui Christian să cheme un specialist, un ginecolog, cu toate că răul care m-a cuprins nu pare a fi strict de natură feminină. A deschis anuarul medicilor pe care îl cumpărase în ajun şi mi-a zis după ce a scotocit prin el:

— E un oarecare Claude Courant care a venit de curînd prin împrejurimi...

— O fi foarte tînăr...

— Dimpotrivă, draga mea, tinerii sînt mai familiarizaţi cu ultimele descoperiri...

— Atunci cheamă-l!

22 martie

Claude a venit. Aşa cum trebuie: banal, grăbit, amabil şi dînd asigurări. Ca şi celălalt a prescris, orice-ar fi, o analiză a sîngelui.

— Orice-ar fi! Orice-ar fi! a mormăit Christian după plecarea lui. Nu-mi place reţeta asta pe care o folosesc toţi. Nu poţi să ştii niciodată ce au în cap indivizii ăştia!

25 martie

Ieri s-a desfăşurat o scenă importantă. Claude a venit din nou, m-a încurajat şi l-a

luat la sfîrşit pe Christian deoparte în anticameră. Am sărit din pat şi mi-am lipit urechea de uşă.

— Ei, doctore?

— Ce să fie? Situaţia nu-i prea strălucită. La drept vorbind, e destul de rea. Dar cazul e departe de a fi disperat.

— Trebuie să ştiu cu orice preţ, doctore, trebuie să ştiu. Despre ce e vorba?

— Analiza a dezvăluit o creştere anormală, foarte anormală a numărului de globule albe...

— Şi ce-i cu asta?

— Asta îmi face impresia unei leucemii în plină evoluţie.

— O leuce...?

— Un cancer al sîngelui, dacă preferaţi. Am prescris analizele complementare...

— Dar e îngrozitor!

— E grav.

— Viaţa nu-i este în pericol?

— Cu siguranţă, nu imediat...

— Cum? Nu imediat?

— Am văzut bolnavi care au supravieţuit doi sau trei ani. Chiar şi cazuri de restabilire sînt atestate...

Claude a fost la înălţime! A intrat din nou în cameră. S-a aplecat la urechea mea şi mi-a şoptit:

— Fii liniştită, micuţo! Te iubeşte. Şi crede-mă, mă pricep: n-am văzut niciodată un tip mai neliniştit.

28 martie

Christian face eforturi disperate ca să pară în largul său dar cînd se crede neobservat faţa i se descompune şi devine cenuşie. Citeşte în permanenţă tot soiul de publicaţii medicale care-i adaugă alte nelinişti la cele pe care deja l-au cuprins...

Ai de ce să rîzi...

Din cînd în cînd, ia în discuţie fără convingere problema care-l roade. Îi spun cu o oboseală indiferentă că nu mai are de ce să se teamă. Dacă insistă, mă las pradă nervilor şi-i prezic c-o să mă-mbolnăvească neîncrederea lui. Îl am la mînă şi-l fac să joace după fantezia mea, în funcţie de capricii mici şi contradictorii pe care el le pune pe seama stării mele.

2 aprilie

Am fost ca să mă consulte un distins hematolog de pe bulevardul Saint-Germain pentru care Claude mi-a dat o recomandare scrisă în termeni sibilinici şi pe care Christian a citit-o pe nerăsuflate iar după aceea, odată efectul produs, am aruncat-o.

Specialistul ăsta trebuie să mă fi luat drept o bolnavă imaginară care îi face pe marii maeştri să-şi piardă preţiosul lor timp.

Cînd l-am întîlnit din nou pe Christian în sala de aşteptare semăna cu un condamnat.

— Nu sînt prea liniştită, dragul meu. Mi s-au prescris acum raze. Ce vor oare să însemne?

11 aprilie

Merg cu multă regularitate la spitalul Saint-Joseph. Christian, pe care acest decor îl înnebuneşte, nu se lasă rugat ca să mă aştepte în maşină. Mă aşez pe o bancă în grădină, în faţa pavilionului de radiologie şi citesc cîteva capitole dintr-un roman.

Comedia asta începe să mă obosească, dar nervii trebuie să-i lase pe amîndoi în curînd. Mai întîi vor ceda cei ai lui. Christian, care deja nu mai rezistă: apoi, cei ai doamnei Canova. Cu ea va fi ceva mai greu, totuşi am s-o silesc să se dovedească în stare de un sentiment omenesc: frica.

15 aprilie

În ultima vreme am refuzat să dau curs cîtorva invitaţii ale doamnei Canova. Ieri dimineaţa a venit ea însăşi după veşti, cu braţele încărcate de trandafiri...

Cînd a ieşit din încăpere am auzit cîteva cuvinte exasperate ale lui Christian:

— Dacă-ţi spun c-a văzut-o o groază de doctori. Un medic de cartier, un ginecolog, un hematolog... Toţi sînt de acord... Ce vrei mai mult? Nu poate să-i fi cumpărat pe toţi...

Şi a mai adăugat.

— 97 la sută sînt cazuri mortale, mă înţelegi? 97 la sută!

Doamna Canova şi-o fi zicînd că n-are noroc.

19 aprilie

Lui Christian nu-i e bine deloc. Suferă de ficat şi a devenit galben la faţă. A cerut de la Sorbona un concediu de o lună.

23 aprilie

Prezenţa continuă a lui Christian, grija pe care mi-o arată au început să mă scoată din sărite. E timpul ca să joc ultima carte.

25 aprilie

Dimineaţa am ieşit din spital răscolită complet. Cînd m-am suit în maşină i-am zis lui Christian cu o voce tragică:

— Sînt pierdută... o ştiu foarte bine...:

A încercat să mă îmbărbăteze cu o stîngăcie mişcătoare.

— Nu-i nici o îndoială... Am surprins o infirmieră care pronunţa cuvîntul leucemie în timp ce mă privea... Acum înţeleg totul... o să mor în curînd.

M-am aruncat de gîtul lui plîngînd. Puţin după aceea a zgîriat un camion şi s-a lăsat înjurat de şofer cu o pasivitate de bun augur. Poate fi acum călcat în picioare de oricine.

26 aprilie

Plîng toată ziua în faţa unui Christian sfîrşit care a făcut să dispară din casă toate publicaţiile medicale. Am văzut în acest gest stîngaci o confirmare a temerilor mele şi am început să plîng cu şi mai mare înfocare. I-am spus că mă voi sinucide. Christian nu mai doarme.

27 aprilie

M-a vizitat doamna Canova. Femeia aceasta are o energie în aparenţă indestructi-

bilă căreia doar eu pot să-i vin de hac. M-a îmbărbătat cu vorbe simple care mi-ar fi făcut bine dacă aş fi fost cu adevărat bolnavă. La sfîrşit s-a străduit chiar să mă educe spiritual:

— Păzeşte-te, draga mea, de răutate: e arma celor slabi. E frumos să treci peste orice obstacol ca să-ţi atingi fericirea, aşa cum e definită în mod rezonabil, dar răzbunarea urîţeşte cînd ea nu satisface decît capriciile unei sensibilităţi care mai întîi de toate ar trebui să servească inteligenţa. Vei spune că am interesul să-ţi vorbesc aşa... Nu neg deloc. Dar ştii totuşi că te stimez. Poate că te distrează, fără îndoială, să terorizezi un bărbat căruia îi e frică şi de umbra lui: e un joc de fetiţă, nedemn de dumneata şi care în curînd n-o să te mai amuze. Ar trebui să simţi că mie n-o să-mi fie niciodată frică! Şi dacă o să mori fără să mă vezi că mă-nmoi, o să-mi faci un rău degeaba, singurul rău pe care elita acestei lumi îl dispreţuieşte şi pe care Dumnezeu — dacă există — nu poate niciodată să-l ierte. Altădată moartea dumitale mi-ar fi garantat liniştea, ce ţi-ar aduce însă dumitale moartea mea?

Are într-adevăr resurse infinite, pînă şi talente de predicator. Dar mă îndoiesc a fi chiar inflexibilă. Cîteodată am scrupule s-o neliniştesc, ca şi cum aş profana o capodoperă. Dar o curiozitate veninoasă mă cuprinde...

3 mai

Alaltăieri după-amiaza l-am rugat pe Christian să iasă pentru cîteva ore ca să-mi aducă lăcrămioare. L-am făcut să simtă nevoia mea de a fi singură.

Cum a ieşit pe uşă am scris cîteva rînduri pe care le-am lăsat la capătul patului:

„Adorm înainte de vreme dar justiţia în persoană o să-mi legene somnul. Urările mele să-mi însoţească bărbatul: mă rog la Dumnezeu ca închisoarea pe viaţă să-i fie o învăţătură a ispăşirii".

Pe urmă am luat o cantitate mare de somnifere, aruncînd cea mai mare parte dintre comprimate astfel încît să se creadă că le-am înghiţit pe toate.

Am fost salvată în dimineaţa zilei de ieri: am înghiţit cam multe somnifere şi sînt încă bolnavă.

Christian a şterpelit scrisoarea mea de răzbunare dar a îmbătrînit cu zece ani şi mîinile-i tremură. Vorbeşte la rîndul lui de sinucidere: dar e prea laş!

4 mai

Doamna Canova a venit ca întotdeauna cu braţele încărcate de flori. Deodată, privirea ei mi-a făcut frică. N-a lipsit mult ca să n-am cu adevărat o criză de nervi. I-am strigat furioasă:

— Du-te şi te-ngroapă cu florile tale cu tot! O să-ţi dau întîlnire!

7 mai

E ora 20... Christian e aici, sub ochii mei, întins, foarte slăbit. Sînt cîteva zile de cînd se zbate între viaţă şi moarte, în măsura în care mai are putere. Dar se simte deja ceva mai bine şi va scăpa.

E o aventură de necrezut pe care am reconstituit-o cu chiu, cu vai. Vinerea trecută, după ce doamna Canova a plecat, Christian s-a dus la biserica unde ne-am căsătorit şi a mers la duhovnic. O clipă mai tîrziu, preotul care îl spovedea a ţîşnit de la locul lui strigînd după un medic, în timp ce Christian, ţinîndu-se după el, îl ruga:

— Şi iertarea mea! Daţi-mi iertarea! O să mor!

A avut ideea să ia o otravă violentă şi să mărturisească în acelaşi timp şi crima şi sinuciderea! O idee de funcţionar. Din fericire, nu s-a spovedit decît preotului. Dar pe moment mi s-a făcut frică şi acum îmi pare că revin eu însămi de undeva foarte departe. N-aş fi crezut c-o să meargă pînă acolo.

8 mai

Starea lui Christian se îmbunătăţeşte, dar atunci cînd mă apropii de el să-l îngrijesc, se dă înapoi instinctiv şi mă face să roşesc.

10 mai

I-am spus lui Christian că-mi voi distruge testamentul numai dacă îmi jură că n-o să-i spună nici un cuvînt doamnei Canova. Nu m-a crezut.

13 mai

Încă nu mă crede. Devine plicticos. Mi-a spus seara cu o voce obosită, de-abia de auzit...

— Ai să-mi acoperi patul cu benzi de magnetofon. Eşti cea mai rea dintre noi.

15 mai

Claude a venit şi a explicat întreaga mistificare. Christian a suspinat:

— Vă străduiţi foarte mult să mă liniştiţi... Sînt chiar aşa de bolnav?

Claude mi-a şoptit la plecare:

— Nu se simte prea grozav, dar la cap este cel mai atins... Ce i s-o fi putut întîmpla?

Am revenit lîngă pat. După o lungă tăcere Christian mi-a aruncat o privire care mi s-a părut lucidă dar în curînd a început să murmure:

— Văd limpede. Tu lupţi ca să-mi dai speranţă iar apoi ca să mi-o iei... Nu vrei moartea mea, ci frica mea, şi, pentru asta, totul ţi se pare bun, chiar şi moartea ta. N-aş fi crezut niciodată că pot să declanşez atîta ură. Sînt şi mai vinovat decît îmi închipuiam...

16 mai

Mi-a fost frig peste noapte. Fereastra era deschisă. M-am sculat ca s-o închid: era zdrobit în curte, cu braţele în cruce. Am izbucnit în lacrimi.

Jurnalul doamnei Christian Magny
(Urmare)

21 mai

Încă nu-mi vin în fire după acest sfîrşit lamentabil. Dacă măcar aş fi avut cîteva zile mai mult ca să-l îmbărbătez! Acum sînt complet singură. E trist acest apartament în care nu am apucat să ne iubim cu adevărat... Am fost crudă ca un copil. Mai bine mă lăsa să mă-nec...

23 mai

Am primit vizita de condoleanţe a doamnei Canova care a slăbit şi mai mult. Din partea mea n-a fost nevoie ca să mă străduiesc prea mult ca s-o fac pe bolnava.

Femeia asta e cauza tuturor relelor şi o ştie prea bine.

I-am dat să înţeleagă că mi-am martirizat bărbatul pînă în ultima lui clipă şi mi-am dat seama că această perseverenţă n-a făcut-o să se simtă prea în largul ei. Mi s-a părut a fi uluită şi jignită, aidoma unui psihiatru care a pus un diagnostic greşit: reacţiile fiinţei pe care credea că o cunoaşte nu erau cele pe care le prevăzuse. Nimic nu descumpăneşte mai mult ca mirosul nebuniei...

25 mai

În curînd pornesc într-o mare călătorie: Italia, Grecia, Constantinopole... O voi face pe doamna Canova să creadă că plec să mă îngrijesc în Statele Unite...

29 mai

Plec mîine. Doamna Canova a venit să-şi ia rămas bun. I-am jurat că n-o să mă sinucid niciodată, şi am obţinut încă cinci milioane suplimentare pe care mi le-a dat fără să-i pară în aparenţă rău. Ne-am despărţit cu tandreţe. Încă mai speră.

Milano, 1 iunie 1949

Doamna Christian Magny
către Agenţia de detectivi particulari
Angelo, Smith et C'ie
San Francisco
S.U.A.

Domnule,

Vă rog să binevoiţi a-mi trimite la hotel King George din Atena, cu începere de la data de 17 iunie, un teanc de coli de hîrtie de scrisori şi plicuri cu antetul unuia din sanatoriile din San Francisco unde sînt tratate bolile de sînge.

În lunile care vor urma am să vă trimit din cînd în cînd o scrisoare într-un plic pe care o veţi expedia cu ştampila oraşului dumneavoastră.

E mai prudent să nu scriu întreaga corespondenţă dintr-o dată: cercetarea vechimii cernelurilor m-ar putea trăda.

Dacă va sosi ceva pentru mine în sanatoriul pe care-l veţi alege, vă rog să expediaţi pe adresa Cabinetului de anchete Dubreuil, la Paris, care îmi va retransmite totul. Dacă aveţi nevoie de o împuternicire pentru a pune mîna pe corespondenţa mea, vă stau la dispoziţie: acord cea mai mare importanţă faptului ca nimic să nu fie returnat la expeditorul respectiv.

Nu mă îndoiesc că aceste exigenţe nu prezintă pentru dumneavoastră prea mare lucru: la ambasada Statelor Unite, ataşatul comercial mi-a dat cele mai bune recomandări despre Agenţia dumneavoastră.

Vă rog să primiţi, domnule...

P.S. — Mi-ar plăcea să primesc cîteva amănunte despre locul unde chipurile voi sta...

San Francisco, 24 iunie 1949
Clinica Santa Clara

Doamna Christian Magny
către doamna Paul Canova
Paris

Draga mea prietenă,

Călătoria m-a obosit mult, dar din clipa în care am sosit aici totul e liniştit şi din unele puncte de vedere reconfortant: doctorul Mac Gregor care conduce sanatoriul nu crede a fi vorba de un caz grav aşa cum am înţeles la Paris. E un bărbat frumos, asupra căruia am reuşit să fac impresie, cu toate că am slăbit şi obrajii îmi sînt cam scobiţi... Dar se pare că e vorba de o reacţie obişnuită.

Îţi scriu stînd într-un şezlong, pe o terasă care domină golful, în faţa unei mări liniştite care îmi aduce aminte de îndepărtata Adriatică a acelui voiaj de nuntă pentru care, la urma urmei, îţi sînt datoare.

Nu uit de asemenea că datorită bunătăţii dumitale sînt atît de bine îngrijită. Fără îndoială, mi-ai provocat mari emoţii: acum însă îmi asiguri pacea. Orice profit ai avea din asta, aş fi o ingrată dacă nu ţi-aş fi puţin recunoscătoare.

Ar fi prea mult dacă ţi-aş cere să-mi trimiţi cîteva cărţi din Franţa? Cărţi pline de spiritualitate, dacă dorinţa mea nu te face să zîmbeşti...

Te rog să primeşti, dragă doamnă...

Paris, 7 iulie 1949

Doamna Paul Canova
către doamna Christian Magny
San Francisco

Draga mea,

Trimit cu poşta din aceeaşi zi cărţile pe care mi le-ai cerut. Am fost ajutată ca să le aleg de cele mai bune sfaturi şi sper ca ele să-ţi facă bine.

Te-ntorci deci către religie: e un izvor pe care nu-l dispreţuiesc la alţii. Esenţialul este, draga mea, ca religia să-ţi facă plăcere, să te reconforteze şi să te lumineze în legătură cu prietenia pe care ţi-o port. Am acţionat întotdeauna aşa cum am crezut că trebuie s-o fac. Şi totuşi am comis destule

erori... Lipsa mea de credinţă în Dumnezeu e poate una dintre acestea. Ipoteză care, de altfel, mă lasă complet rece. Dacă un tribunal oarecare ne întîmpină acolo sus, trierea nu se va face deloc în funcţie de adevărurile transcendentale, ci mai curînd în funcţie de conştiinţa intimă a fiecăruia dintre noi şi, mulţumesc celui de sus, am conştiinţa curată.

Dacă pot să-ţi fiu de vreun folos nu şovăi să recurgi la ajutorul meu: şi punga mea şi timpul meu îţi stau la dispoziţie.

Îmi rog steaua ca să te ocrotească şi să-ţi redea sănătatea.

Cu dragoste...

San Francisco, 20 iulie 1949
Clinica Santa Clara

Doamna Christian Magny
către doamna Paul Canova
Paris

Draga mea prietenă,

Cărţile pe care mi le-ai trimis mi-au făcut o mare plăcere nu atît prin calităţile lor literare, cît mai ales prin consolarea pe care mi-ar putea-o aduce, căci am impresia că mă simt mai bine de cîtva timp şi sîntem în aşa fel făcuţi încît cea mai mică speranţă de a supravieţui ne separă ca prin vrajă de adevăruri şi ne face nerecunoscători.

Am făcut de curînd cîteva plimbări cu maşina prin oraş şi chiar prin împrejurimi... Îmbulzeala de pe străzi şi drumuri e uimitoare şi m-a ameţit. M-am gîndit la Paris, la dumneata, la acele momente pline de tandreţe pe care le-am petrecut împreună...

Cu prietenie

Paris, 5 august 1949

Doamna Paul Canova
către doamna Christian Magny
San Francisco

Draga mea,

Iată, în cîteva cuvinte, reţeta curajului: să nu te preocupi de ceea ce nu depinde de tine însăţi şi să guşti fiecare bucurie ca şi cum ar fi cea din urmă.

Prima propoziţie nu e originală, dar a o pune în aplicare ai nevoie de multă stăpînire asupra gîndurilor ta însăţi.

Nici a doua nu e originală dar ea presupune o atenţie, aş zice aproape o concentrare în bucurie care nu e dată oricui.

Din fericire dumneata exişti ca să m-a ajuţi!

De cînd fericirea mea e ameninţată nu ţi-ar veni să crezi în ce măsură mă bucură fiecare plăcere.

Pe curînd. Cu prietenie.

San Francisco, 21 septembrie 1949
Clinica Santa Clara

Doamna Christian Magny
către doamna Paul Canova
Paris

Draga mea prietenă,

Sănătatea mea e într-un declin rapid şi toate eforturile celor din jurul meu nu pot s-o ascundă. Nu am chef de nimic şi obosesc dintr-un fleac. Singura mea speranţă e să mor în linişte. Mi s-au mai promis cel mult doi ani de viaţă.

Dar sînt crudă să te alarmez astfel, dumneata eşti atît de activă, de energică... Cu atît mai crudă cu cît dispariţia mea te poate nelinişti. Mă tîrăsc într-o lume artificială în care timpul nu mai există, unde se şterge gustul aventurilor celor mai recente...

Spune-mi ce trebuie să fac ca să poţi să-mi retragi testamentul. Poate e nevoie de-o procură?

Părintele Finley mi-a spus într-o zi că trebuie să facem tot binele posibil înainte de a părăsi această lume... Or, eu nu pot să fac binele decît prin intermediul dumitale care eşti atît de generoasă. M-ar ajuta enorm să îndur suferinţele mele dacă ai manifesta la fel de mare interes pentru operele de caritate ca şi mine... Ţi-ar plăcea oare, de exemplu, să vii în ajutorul orfanilor din Auteuil? Un cec de 20 de milioane te-ar costa atît de puţin... M-ar bucura să admir recipisa înainte de a fi prea tîrziu...

Stiloul mi se pare o povară... Ultima transfuzie m-a slăbit foarte tare.

Cu prietenie

P.S. Testamentul e în mîinile notarului Chardois din Paris.

Paris, 4 octombrie 1949

Doamna Paul Canova
către doamna Christian Magny
San Francisco

Draga mea,

Ultima dumitale scrisoare m-a întristat foarte mult. Sper din toată inima ca să te simţi acum mai bine.

Dar nu vreau să te obosesc cu frazeologia şi îţi anunţ imediat o veste bună: micuţii orfani au fost copleşiţi, aşa cum mărturisesc piesele justificative alăturate. M-a cuprins o bucurie uimitoare care m-a făcut să mă simt mai tînără şi de aceea îţi mulţumesc.

Mi-am permis să alătur acestei scrisori modelul de procură pe care ai avut amabilitatea să mi-l ceri. Trimite-mi-l înapoi semnat de draga dumitale mînă pe care o sărut încă o dată. Nu uita!

Multă sănătate, draga mea! Cu prietenie...

San Francisco, 19 octombrie 1949
Clinica Santa Clara

Doamna Christian Magny
către doamna Paul Canova
Paris

Draga mea prietenă,

Îţi mulţumesc pentru gestul dumitale: nu aşteptam mai puţin din partea dumitale şi sper ca să-ţi poarte noroc.

Sînt din ce în ce mai slăbită, îmi pierd cîteodată cunoştinţa... Îmi vine foarte greu să-ţi scriu...

De ce mi-ai trimis deja modelul ăsta de procură?

Cu drag...

Paris, 31 octombrie 1949

Doamna Paul Canova
către doamna Christian Magny
San Francisco

Draga mea,

Te rog să-mi trimiţi înapoi procura pe care mi-ai cerut-o şi să mi-o returnezi semnată: n-am timp să-ţi explic din ce pricină şi asta te-ar obosi, dar ai încredere în mine! E vorba de viaţa mea! Fă un efort, draga mea, şi cerul te va răsplăti.

Aştept răspunsul cu nerăbdare.

San Francisco, 15 noiembrie 1949
Clinica Santa Clara

Doamna Christian Magny
către doamna Paul Canova
Paris

Draga mea prietenă,

Îţi scriu cu ajutorul unei infirmiere. Aş vrea să te ajut dar nu mai am putere... Ar trebui să mi se ţină mîna... Părintele Finley mi-a spus că n-ar fi în regulă: am scrupule... Din clipa în care am să pot am să mă ocup de dumneata.

Cu prietenie

Paris, 22 noiembrie 1949

Doamna Paul Canova
către doamna Christian Magny
San Francisco

Te mai implor încă o dată, draga mea! Sînt eu însămi bolnavă... Fă ca să ţi se ţină mîna cînd semnezi dacă e nevoie: mă încarc eu de scrupulele dumitale! Te implor! Fă-o cît mai repede! Viaţa mea e în joc!

Te sărut.

San Francisco, 5 decembrie 1949
Clinica Santa Clara

Doamna Christian Magny
către doamna Paul Canova
Paris

Draga mea prietenă,

Tot infirmiera mea îţi scrie. Voi primi ultima împărtăşanie. Ce greu e să mori! Adio! Nu mă uita în rugăciunile dumitale...

Te sărut.

P.S. Mi s-a spus că ai încercat să-mi telefonezi... Nu-i nevoie: n-am telefon în cameră.

Pe procură a căzut tinctură de iod. Ce păcat! Era chiar aşa de important?

Grăbeşte-te să-mi trimiţi un alt exemplar...

Kitzbühel, 3 decembrie

Doamna Christian Magny
către maestrul Chardois
notar la Paris

Dragă maestre,

În curînd veţi vedea anunţul morţii mele în cîteva ziare pariziene. E vorba, desigur, de o glumă nevinovată făcută cîtorva apropiaţi pe care vestea i-ar putea bucura.

Profesia dumneavoastră v-a obişnuit cu lucruri şi mai rele aşa că vă voi fi infinit recunoscătoare dacă veţi binevoi să-i păstraţi secretul pînă la noi ordine.

Vă mulţumesc anticipat şi vă rog să primiţi...

Extras din La Depêche **din 17 decembrie 1949**
Rubrica necrologuri

Conform ultimei dorinţe a defunctei, sîntem rugaţi ca să anunţăm moartea doamnei Christian Magny, care a murit primind împărtăşania bisericii, la data de 13 decembrie, la San Francisco, după o lungă şi grea boală.

Acest anunţ ţine loc de ferpar.

Paris, 20 decembrie 1949

Şeful Serviciului Daune
al Asigurărilor din Paris
către Şeful Serviciului Daune
al Asigurărilor din Lausanne
În legătură cu cazul Canova

Domnule,

Veţi găsi alăturat copia unui al şaselea raport semnat de inspectorul André Beluin. După cum ştiţi, fiecare redeschidere a anchetei a fost un eşec. De data aceasta eşecul e, se pare, definitiv.

La 18 decembrie, aflînd că doamna Canova a manifestat dorinţa ca să-l întîlnească pe inspectorul însărcinat cu ancheta, m-am dus la această doamnă pe Calea Observatorului către orele 22.

Am găsit-o în birou, pe punctul de a arde ultimele teancuri de bani pe care i-a scos de la bancă în cursul zilelor precedente (în jur de o sută patruzeci şi cinci de milioane, după cum deja e semnalat).

Doamna Canova părea bolnavă. M-a primit totuşi cu amabilitate. Am întrebat-o în legătură cu motivele unui gest atît de uimitor şi ea mi-a răspuns zîmbind:

— V-am dat mult de furcă pînă-n această seară şi-mi cer iertare. Nu v-am chemat în nici un caz ca să vă sfidez: am ars aceşti bani pentru că-mi aparţin, i-am cîştigat cu greu, nu văd pe nimeni căruia să-i las şi în curînd voi muri... Averea asta n-a adus fericire nimănui; e foarte bine c-a dispărut...

În schimb, am o veste bună pentru dumneavoastră: cazul Canova va fi lămurit în curînd ... O să aveţi bucuria profesională ca să constataţi că intuiţiile dumneavoastră au fost juste în cea mai mare parte şi nu talentul v-a lipsit ca să limpeziţi lucrurile.

Am încercat să smulg mai multe de la ea, dar a schimbat discuţia şi mi-a dat să înţeleg că vrea să-şi pună capăt zilelor...

Am mai vorbit de tot felul de fleacuri bînd porto, în timp ce ea răscolea cenuşa banilor. Cînd i-am spus că doamna Magny se află la Kitzbühel şi vrea să se mărite în curînd cu un ghid, m-a privit brusc cu ochi mari şi a leşinat.

Şi-a revenit cu greu. Plîng' ·d şi rîzînd a suspinat de mai multe ori

Dumnezeule! Dumnezeule! Ce prostie!

Apoi şi-a venit în fire neaşteptat de repede.

Cînd m-a condus mi-a zis în glumă:

— La urma urmei, domnule, v-am chemat numai ca să asistaţi la un dezastru. Nu-mi purtaţi pică şi fiţi sigur de un lucru: o să mai trăiesc multă vreme, îmi voi reface viaţa! Iar în ceea ce priveşte misterul Canova, să-i lăsăm pe nepoţii noştri să-l dezlege.

Cu orice talent m-o fi creditat doamna Canova, îmi este greu să dau acestei vizite o explicaţie coerentă... Dar suma totală a asigurării s-a dus pe apa sîmbetei aşa că e zadarnic să continuăm cercetările mai departe.

Îmi permit totuşi să sugerez că ar fi preferabil ca doamna Canova să-şi refacă viaţa fără noi.

Kitzbühel, 20 ianuarie 1950

Doamna Christian Magny
către doamna Paul Canova
Paris

Dragă doamnă,

Am plăcerea de a vă anunţa apropiata mea căsătorie cu un băiat cinstit din acest orăşel unde m-am oprit după lungi peregrinări. Fără îndoială, nu e prea inteligent, dar are toate celelalte calităţi, ceea ce este foarte mult, şi îl iubesc, ceea ce este extraordinar: e pentru prima oară cînd mi se-ntîmplă cu-adevărat aşa ceva. Lumea întreagă îmi pare nouă iar trecutul îmi devine tot mai străin, ca şi cum ar vrea să se separe de mine fără nici o speranţă de a se reîntoarce. O să mergem la Paris în primăvară şi o să distrug acel nenorocit de testament. Am s-o fac pentru dumneata, care ai suferit atît de mult din pricina copilăriilor mele: o fac mai ales pentru soţul meu: dacă ar fi să dispar — vorbesc despre asta de atîta vreme — mi-ar părea rău ca familia lui să fie dezonorată. Aceşti ţărani austrieci nu pot să primească fără repercusiuni astfel de veşti.

De data asta e o promisiune serioasă. E întotdeauna un ultim act într-o comedie iar aceasta n-o să facă excepţie de la regulă: o să fie fericit!

Îmi mai rămîne să-ţi cer iertare, ceea ce fac ca să-mi uşurez conştiinţa fiindcă altfel nu-mi închipui c-am s-o obţin şi de altfel nici n-o merit.

Dar poate c-o să mă urăşti mai puţin cînd o să afli de cît curaj am avut nevoie ca să-ţi fac rău. Vai! această execuţie cu încetinitorul, această punere în aplicare a unor planuri la care m-am gîndit îndelung şi în amănunţime avea cîteodată poticneli puerile care mă ameţeau...

Astăzi pricep doar că nu mă pot opri să te iubesc şi să te admir. Eşti fascinantă ca un model pe care eşti dornică să-l imiţi, dar pe care visezi să-l distrugi aşa cum te dezbari de un reproş mut...

Un an bun, doamnă. Încearcă să nu mai omori prea des: chiar dacă e vorba de scopuri sănătoase, te-aş iubi mai puţin.
A dumitale admiratoare

Paris, 2 februarie 1950

Doamna Paul Canova
către doamna Christian Magny
Kitzbühel
Austria

Dragă doamnă,
Eşti iertată dinainte: vreau să spun că dacă vreodată aş avea ocazia ca să-ţi fac vreun rău fără ca să trag vreun profit m-aş abţine de la asta cu plăcere.
Dragostea ţi-a deschis ochii: ar fi fost şi mai sigur dac-ar fi fost vorba de raţiune...
Vă rog să primiţi,dragă doamnă...

Extras din La Depêche **din 23 martie 1950**

Dramatic accident în munţi în apropiere de Kitzbühel.

O avalanşă de primăvară a surprins un grup de schiori în Tirolul austriac. Patru persoane sînt date dispărute: domnul şi doamna Richter, din Kitzbühel, şi o pereche de turişti britanici ale căror nume încă nu le-am aflat.
Muntele nefiind prea sigur în acest anotimp, cercetările nu vor fi continuate şi vor fi reluate după topirea zăpezii.
Domnul Richter era un ghid foarte stimat, care nu lasă în urma lui decît regrete. Soţia lui nu era decît fosta doamnă Magny, care a făcut pentru o vreme să se vorbească despre ea la cronica judiciară în timpul afacerii cazului Canova.

Paris, 24 martie 1950

Doamna Canova
către maestrul Chardois
notar la Paris

Dragă maestre,
Sînt întrucîtva interesată de deschiderea testamentului clientei dumneavoastră, doamna Richter, recent dispărută într-un accident pe munte. Sînteţi atît de bun ca să-mi precizaţi cînd va avea loc această formalitate?
Vă mulţumesc anticipat şi vă rog să primiţi...

Maestrul Chardois
notar
către doamna Paul Canova
Paris

Dragă doamnă,
Chiar dacă ar fi vorba de un răgaz legal extrem de lung, trebuie să se aştepte într-adevăr descoperirea corpului pentru a se trece la deschiderea testamentului. În acest caz, numai presupunerile nu ajung.
Trebuie aşadar să aveţi răbdare pînă la topirea zăpezii. Vă rog să primiţi...

Paris, 18 aprilie 1950

Doamna Paul Canova
către Sindicatul de organizări de excursii din Kitzbühel
Austria

Domnule,
Fiind îndrăgostită de minunatul dumneavoastră Tirol pe timpul anotimpului frumos, vă rog să-mi spuneţi din ce moment sînt autorizate din nou lungile excursii pe care le doresc. Puteţi prevedea după anumite semne cînd se vor topi zăpezile în acest an?
Vă mulţumesc şi vă rog să primiţi...

Extras din La Depêche **din 29 mai 1950**

La Kitzbühel au fost descoperite corpurile domnului Richter şi ale domnului şi doamnei Nicholson care au fost acoperite de către o avalanşă, aşa cum am mai anunţat în numărul nostru din 23 martie. Cu toate că zăpada e aproape topită, corpul doamnei Richter n-a fost găsit.
Se fac tot soiul de presupuneri în legătură cu această dispariţie.

Extras din La Depêche **din 5 iulie 1950**
Veşti din Kitzbühel

Din nou despre misterul Richter.
Un corp de femeie, care pare a fi cel al doamnei Richter, a fost descoperit la aproape opt sute de metri de locul accidentului de către un păstor din împrejurimi.
Făcut curios de un roi de muşte care zburau mereu deasupra unei stînci, tînărul s-a trezit în curînd cu surpriză în prezenţa unui cadavru în parte ascuns de pietre.
Poliţia austriacă anchetează şi caută pe cel care a încercat s-o îngroape pe defunctă. Ea se întreabă în special de ce orice obiect care ar permite o identificare rapidă a dispărut.
Verificările dentare sînt în curs şi vor aduce în curînd lumină în acest caz.

Declaraţie descoperită de către poliţie la doamna Canova la data de 7 iulie 1950

Nu mai am decît cîteva ore de trăit.
Poate c-am greşit... În acest caz o implor pe Sfînta Fecioară să se roage pentru mine.
Poliţia poate să vină; e timpul să cobor în garaj, să dau drumul la motorul Rolls-Royce-ului şi să mă întind în el: e un sicriu pe măsura pulberii mele.

Versiune în limba română
de G. ARION ■
Ilustraţii de
ŞTEFAN ALEXANDRESCU ■

- Cred că o să-l prind gata congelat.

- Vine, vine primăvara...
- Ce cînți tu acolo mă, nu ți-e bine?

- Am uitat chibriturile.

Desene de V. OLAC

Realizarea Almanahului revistelor Flacăra și Rebus a fost asigurată de:

ION D. GOIA
ALEXANDRU PĂSĂRIN | **— redactori responsabili**

Prezentarea artistică, foto și tehnoredactare: Paul Agarici, Aurel Ștefan Alexandrescu, Lucian Teodorescu și Mihai Zgubea

Corectura: Viorica Puică și Letiția Capră

Coperta a IV-a: ceramică de Horezu

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii", sub comanda nr. 60391

București, România

Lei: 30

